ARHIVELE NAȚIONALE ALE ROMÂNIEI

MINORITĂȚILE NAȚIONALE din ROMÂNIA

1925-1931

...gue.

Le Gouvernement Roumain croit pouvoir borner là sod observations. Il pense avoir donné assez de prouves de la manière dont il entend respecter et sauvegarder los droits de ses minorités pour espérer que - sur se point spécial de l'art. 35 de la loi sur l'onseignement

quant

BUCUREȘTI
1996

MINORITĂȚILE NAȚIONALE DIN ROMÂNIA 1925-1931

DIE NATIONALEN MINDERHEITEN IN RUMÄNIEN 1925-1931

ETHNIC MINORITIES IN ROMANIA 1925-1931

CULEGERE DE DOCUMENTE

Întocmită de:

DANIELA BLEOANCĂ
LIDIA BRÂNCEANU
NICOLAE DINU
IOAN DORDEA
LIA DRAGOMIR
IOANA GRIGORIE
MARLEN NEGRESCU
PAL ANTAL ALEXANDRU
SILVIA POPOVICI
IOAN SCURTU
NATALIA TAMPA
NEVIAN TUNAREANU
MONICA VLAICU

Au colaborat:

DAN BAICU, BEATRICE DOBOZI, STELA GIOSAN, LADISLAU GYEMANT, ION MUNTEANU, IOANA ALEXANDRA NEGREANU, CLAUDIA URSUŢIU, ALINTA VIDIS

Traducere:

MARGARETA CHIVA
MONICA VLAICU

Note:

VASILE CIOBANU

Indici:

ADRIANA FLORICA MUNTEANU

Redactor:

IOANA ALEXANDRA NEGREANU

ARHIVELE NAŢIONALE ALE ROMÂNIEI

MINORITĂŢILE NAŢIONALE DIN ROMÂNIA 1925-1931

DOCUMENTE

Coordonată de: IOAN SCURTU
IOAN DORDEA

BUCUREŞTI
1996

ISBN-973-97394-4-x

CUPRINS

INHALT

CONTENTS

STUDIU INTRODUCTIV

MINORITĂŢILE NAŢIONALE DIN ROMÂNIA ÎN ANII 1925-1931

Prin adoptarea legii pentru unificarea administrativă (iulie 1925), procesul de organizare a statului român, în graniţele stabilite în 1918, era – în liniile sale esenţiale – încheiat. Cetăţenii României – fără deosebire de limbă, credinţă, rasă sau naţionalitate – puteau participa la întreaga viaţă politică, economică, socială, culturală a ţării în condiţii de deplină egalitate.

Integrarea minorităţilor naţionale în cadrul statului român a continuat, înregistrându-se progrese notabile, larg recunoscute în epocă. În acest timp s-au manifestat şi unele disfuncţionalităţi, generate de anumite mentalităţi şi tradiţii, de interese politicianiste şi de carenţele regimului democratic din România. La acestea se adaugă mutaţiile survenite pe plan internaţional, trecerea unor state – precum Italia şi Ungaria – pe poziţii deschis revizioniste, ceea ce însemna punerea în discuţie a tratatelor de pace din 1919-1920 şi folosirea în acest scop a problemei minorităţilor naţionale.

Politica statului român faţă de minorităţi s-a exprimat, în principal, prin adoptarea unor noi legi, care concretizau principiile democratice înscrise în Constituţia din 1923. Astfel, legea electorală adoptată în martie 1926, prevedea votul universal, egal, direct, secret şi obligatoriu pentru toţi cetăţenii României, bărbaţi de la vârsta de 21 de ani în sus. Un element nou, faţă de legislaţia anterioară, prevedea că deveneau senatori de drept "capii confesiunilor recunoscute de stat, câte unul de fiecare confesiune, întrucât sunt cetăţeni români aleşi sau numiţi conform legilor ţării şi reprezintă un număr de peste 200.000 de credincioşi". De asemenea, legea stabilea că în circumscripţiile electorale în care o grupare câştiga majoritatea absolută a voturilor, această grupare obţinea totalitatea mandatelor din circumscripţiile respective. Această prevedere avantaja Partidul Maghiar, care obţinea – de regulă – majoritatea absolută a voturilor în judeţele în care populaţia de origine etnică maghiară era majoritară.

Legea pentru organizarea administraţiei locale publicată în august 1929 (care o înlocuia pe cea din 1925) stabilea: "Fiecare locuitor al ţării, fără deosebire de vârstă, sex, naţionalitate sau confesiune trebuie să fie membru al unei comune şi să participe la sarcinile ei." Între membrii de drept ai consiliilor urbane se aflau şi reprezentanţii şcolilor secundare particulare "care aparţin grupului minorităţii celei mai numeroase din localitate", precum şi "ai bisericii minoritare cu cel mai mare număr de credincioşi din localitate".

Prin legea învăţământului particular (decembrie 1925) minorităţile naţionale îşi puteau constitui şcoli proprii, cu aprobarea Ministrului Instrucţiunii; limba de predare era stabilită de susţinătorii şcolii respective, cu precizarea că "limba română, istoria românilor şi geografia României se vor preda în limba română".

Pe aceeaşi linie se înscria şi legea pentru învăţământul secundar, din mai 1928, care prevedea că acest tip de învăţământ se desfăşura în şcolile statului (şcoli publice), precum şi în şcoli sau institute particulare autorizate de stat; legea preciza că în şcolile secundare de stat cu populaţie minoritară importantă putea figura, în programa de învăţământ, ca obiect facultativ, limba minoritară respectivă; de asemenea, în regiunile cu populaţie minoritară în număr precumpănitor se puteau înfiinţa, pe lângă liceele de stat, secţii în care învăţământul se preda în limba minorităţii respective. Se făcea precizarea că oricare ar fi fost limba de predare a secţiei minoritare, limba română, istoria românilor, geografia României şi instrucţiunea civică se predau obligatoriu în limba română.

Legea pentru regimul general al Cultelor, din aprilie 1928, prevedea că statul român garanta tuturor cultelor "o deopotrivă libertate şi protecţiune, întrucât exerciţiul lor nu atinge ordinea publică, bunele moravuri şi legile sale de organizare". Nici un cult nu putea avea relaţii de dependenţă faţă de o autoritate sau organizaţie bisericească din străinătate, în "afară de cele impuse de principiile lui dogmatice şi juridico-canonice"; excepţie făcea cultul catolic, "singurul în ţară cu o asemenea dependenţă".

La 10 mai 1927 se semnase Concordatul între România şi Sfântul Scaun (Vatican), care a suscitat vii controverse politice şi proteste energice din partea conducerii Bisericii Ortodoxe Române. După convenirea unor clarificări privind interpretarea unor articole, Concordatul a fost ratificat de parlamentul României în mai 1929.

Prin legislaţia adoptată în această perioadă – în continuarea şi completarea celei din anii anteriori – statul român a asigurat cadrul democratic de manifestare pentru toţi cetăţenii ţării, inclusiv pentru cei aparţinând minorităţilor naţionale.

Partidele politice ale minorităţilor naţionale, înfiinţate în anii anteriori, au constituit o prezenţă dinamică în viaţa statului român din această perioadă. Ele puneau accentul pe interesele şi preocupările minorităţilor respective, dar – în acelaşi timp – îşi exprimau punctele de vedere asupra tuturor problemelor economice, culturale, sociale, de politică internă şi externă.

Partidul Maghiar a fost condus de Ugron István până la 1 aprilie 1926, când a demisionat, în locul său fiind ales Bethlen György. În activitatea acestui partid au apărut unele elemente şi accente noi, determinate atât de atitudinea guvernului de la Budapesta, cât şi de evoluţia situaţiei interne din România.

Semnarea pactului de prietenie între Italia şi Ungaria la 5 aprilie 1927, prin care se cerea modificarea graniţelor stabilite prin tratatele de pace încheiate la sfârşitul primului război mondial, a marcat un moment de cotitură în politica guvernului de la Budapesta. Din acel moment, anularea "dictatului de la

Trianon" şi "recuperarea teritoriilor pierdute", între care şi Transilvania, a devenit politica oficială a Ungariei. În acest scop, un uriaş aparat propagandistic a fost pus în mişcare – nu numai în Ungaria, dar şi în Italia, Germania, Marea Britanie, Franţa – pentru a capta cercurile oficiale şi opinia publică internaţională în scopul revizuirii graniţelor stabilite la Trianon. Unul dintre argumentele de bază ale propagandei revizioniste a fost acela că maghiarii, deveniţi minoritari în România, Cehoslovacia şi Iugoslavia, erau supuşi unei politici represive, de asimilare, iar "lumea civilizată" trebuia să intervină pentru a pune capăt acestei situaţii explozive.

Partidul Maghiar din România – acţionând în conformitate cu directivele primite de la Budapesta – a urmărit să acrediteze ideea că în această ţară drepturile minorităţilor nu erau respectate, iar statul român nu avea un caracter democratic. Revendicările Partidului Maghiar vizau, în fond, toate aspectele vieţii culturale, religioase, economice, sociale, politice. El cerea ca statul român să nu se amestece în viaţa şcolilor cu limba de predare maghiară, să nu pretindă aplicarea programelor de învăţământ şi folosirea manualelor aprobate de Ministerul Instrucţiunii. Liderii Partidului Maghiar urmăreau să utilizeze programele şi manualele şcolare aduse – de cele mai multe ori pe căi frauduloase – din Ungaria, în care se cultivau sentimente antiromâneşti şi ideea că Transilvania era pământ unguresc, pierdut prin "dictatul" de la Trianon. În acelaşi timp, Partidul Maghiar pretindea ca statul român să finanţeze aceste şcoli, să asigure plata salariilor învăţătorilor şi profesorilor, repararea localurilor etc. Înfiinţarea unor şcoli româneşti în zonele cu populaţie maghiară majoritară era considerată de liderii Partidului Maghiar ca un atentat împotriva "maghiarimii" şi o acţiune de schimbare a mediului cultural tradiţional de o factură "superioară", prin implantarea unor structuri "străine" şi "înapoiate". O altă categorie de revendicări viza problemele economice şi mai ales exproprierea moşierilor maghiari prin legea pentru reforma agrară din 1921. Printr-o suită de procese, numeroşi proprietari maghiari, beneficiind de o asistenţă juridică foarte bine plătită, au reuşit să eludeze legislaţia agrară şi să-şi păstreze suprafeţe de mii şi chiar zeci de mii de hectare; este un fapt că cele mai mari moşii din România perioadei interbelice aparţineau unor "baroni" şi "conţi" maghiari.

Revendicările politice vizau lărgirea drepturilor pentru minorităţile naţionale, asigurarea unei conduceri exclusiv maghiare în judeţele în care aceştia constituiau majoritatea populaţiei. Mijloacele de acţiune au fost multiple: manifeste şi broşuri de propagandă, o presă foarte numeroasă şi larg răspândită în teritoriu, mitinguri şi alte întruniri politice; un loc de seamă l-a ocupat tribuna parlamentului, Partidul Maghiar având în fiecare sesiune câte 15-20 deputaţi şi senatori. În anii 1925-1931, mai mult decât în perioada anterioară, Partidul Maghiar a folosit practica adresării de memorii şi plângeri la Societatea Naţiunilor, în care se prezenta o situaţie dramatică a maghiarimii din România, care ar fi fost supusă unui regim discriminatoriu, abuziv.

Partidul Maghiar – ca şi alte organizaţii politice din România – a cunoscut numeroase frământări interne, soldate cu demisii, excluderi, sciziuni, crearea

unor noi formaţiuni politice. Cele mai multe frământări au fost generate de atitudinea faţă de alte forţe politice şi de societatea românească în general. Astfel, în vara anului 1927, un grup de cărturari – în frunte cu Kecskeméthy István, profesor la Institutul Teologic Protestant, şi Kós Károly, scriitor – a adresat un apel *Către poporul maghiar din Ardeal* în care se afirma că au fost "insultaţi cu calomniile cele mai scârboase din partea politicienilor maghiari de profesie şi a mercenarilor lor şi acuzaţia lor cea mai constantă era că noi ne-am vândut românilor". În consecinţă, ei anunţau constituirea Partidului Popular Maghiar. Noul partid nu a dobândit o reală influenţă politică, deoarece liderii Partidului Maghiar au reuşit, prin presiune şi corupţie, să anihileze tendinţa de "divizare a maghiarimii". La rândul său, Bánffy Miklós – fost ministru de externe al Ungariei, stabilit în 1926 în România şi devenit cetăţean român – s-a pronunţat pentru democratizarea structurilor de conducere ale Partidului Maghiar. El a editat din mai 1928 gazeta "Erdélyi Helikon" în jurul căreia s-a constituit o societate literară, care cerea să se renunţe la vrajbă şi dezbinare, iar maghiarii şi românii să caute "printr-un acord comun ceea ce ne uneşte". Dar, şi în cadrul acestei societăţi nu au lipsit atitudinile şovine, irendentiste. O altă grupare s-a manifestat prin revista de stânga "Korunk", apărută începând cu anul 1926 sub conducerea lui Dénes László şi apoi a lui Gaál Gábor. "Korunk"a luat atitudine împotriva teoriei "transilvanismului" prin care unii cărturari şi lideri ai Partidului Maghiar (inclusiv cei de la "Erdélyi Helikon") căutau să acrediteze ideea că mediul geografic, experienţa istorică, "comunitatea de destin" a locuitorilor Transilvaniei ar fi dus la crearea unui "suflet ardelean", deosebit de al celorlalţi locuitori ai României. În fond, această teorie urmărea să argumenteze necesitatea autonomiei Transilvaniei, ca o primă etapă pe drumul desprinderii ei de statul român.

Pentru evitarea disensiunilor în cadrul minorităţii maghiare, la Congresul Partidului Maghiar din octombrie 1928 s-a introdus în Statut următoarea prevedere: "Membru al Partidului Maghiar devine în mod automat orice cetăţean român de naţionalitate maghiară sau care se consideră maghiar şi care a împlinit vârsta de 20 de ani". Era desigur, o decizie animată de un spirit totalitar, abuzivă, care nu a putut fi aplicată. În realitate, frământările au continuat, ajungându-se la constituirea unui Partid Maghiar Independent, sub conducerea lui István Albert, care a depus liste proprii în alegerile parlamentare din iunie 1931.

Organizaţia politică a saşilor şi şvabilor era Partidul Parlamentar German, care în ianuarie 1929 şi-a luat numele de *Partidul German.* Acest partid făcea parte din Uniunea Germanilor din România Mare, care cuprindea organizaţiile regionale ale saşilor şi şvabilor din Transilvania, Banat, Bucovina şi Basarabia. Acestea îşi desemnau reprezentanţi în Consiliul Naţional, care se întrunea periodic, pentru a discuta problemele generale ale populaţiei germane.

În cadrul Uniunii erau cuprinse şi diferite organizaţii cu caracter cultural, religios, economic, de întrajutorare. Liderii Partidului German propovăduiau ideea "unităţii germane" şi se considerau singurii reprezentanţi ai acestei

minorităţi naţionale. Principalele revendicări ale Partidului German vizau domeniul învăţământului şi cel al bisericii, pentru care cereau nu numai deplina libertate de funcţionare, dar şi o finanţare cât mai substanţială din partea statului. În general, Partidul German a susţinut politica externă a statului român, vizând apărarea păcii şi a statu-quo-ului teritorial stabilit prin tratatele internaţionale de la sfârşitul primului război mondial.

Fruntaşii saşilor şi şvabilor au adoptat tactica colaborării cu guvernele României, făcând de regulă cartel electoral cu partidul chemat la putere şi care de fiecare dată câştiga alegerile. O excepţie – singura din toată perioada interbelică – s-a înregistrat cu prilejul alegerilor parlamentare din iunie 1927, când Partidul German s-a prezentat pe liste comune cu Partidul Maghiar. Liderii Partidului German au fost supuşi unei puternice presiuni din partea conducătorilor Partidului Maghiar care, sub motivul "comunităţii de soartă", insistau pentru desfăşurarea de acţiuni comune, pe plan intern şi mai ales internaţional, împotriva statului român pe care-l acuzau că nu respectă drepturile minorităţilor. În fapt, tactica era sugerată de guvernul Ungariei, care urmărea să acrediteze ideea că toate minorităţile naţionale din România erau nemulţumite, iar Societatea Naţiunilor trebuia să intervină pentru protecţia lor. De regulă, Partidul German nu a dat curs acestor solicitări, amintindu-şi de politica discriminatorie la care saşii şi şvabii au fost supuşi de guvernul de la Budapesta până în 1918; de asemenea, între cele două partide au apărut puternice disensiuni, ca urmare a activităţii bisericii catolice, care căuta să-şi facă prozeliţi în rândul populaţiei germane. Şi în cadrul Partidului German au existat anumite fricţiuni şi controverse politice; aspectul cel mai important era ascensiunea grupării radicale în frunte cu Fritz Fabricius, care a îmbrăţişat ideile naţional-socialiste promovate de Adolf Hitler.

Evreii, care constituiau, din punct de vedere numeric, cea de-a treia minoritate, continuau să fie organizaţi în *Uniunea Evreilor Români.* La Congresul din iunie 1929 s-a adoptat un nou Statut, potrivit căruia această organizaţie lupta pentru "apărarea drepturilor individuale şi colective ale populaţiei evreieşti din România izvorâte din Constituţia şi legile ţării, precum şi din tratatele internaţionale". Uniunea coordona activitatea comunităţilor regionale şi locale, care se bucurau de o largă autonomie, preocupându-se de ajutorul reciproc al membrilor şi organizarea unei vieţi comunitare cât mai intense. Din punct de vedere politic, divergenţele în rândul evreilor au continuat să fie foarte mari, paleta opţiunilor evreilor mergând de la Partidul Naţional-Liberal şi Partidul Naţional-Ţărănesc, până la Partidul Maghiar şi Partidul Comunist. În conducerea Uniunii a predominat ideea că nu era necesară înfiinţarea unui partid propriu, deoarece s-ar ajunge la izolarea politică a evreilor, care decenii de-a rândul luptaseră pentru a deveni cetăţeni români. Liderii politici ai evreilor au mers pe linia integrării în partidele româneşti şi a colaborării cu guvernele aflate la cârma ţării. Ei şi-au exprimat loialitatea faţă de statul român şi s-au pronunţat pentru menţinerea graniţelor stabilite prin tratatele de pace. După alegerile parlamentare din decembrie 1928 s-a constituit Clubul

Parlamentar Evreiesc, care a coordonat activitatea deputaţilor şi senatorilor evrei, mai ales în privinţa formulării unor întrebări şi interpelări adresate guvernului asupra acţiunilor antisemite înregistrate în ţară şi a abuzurilor organelor administrative. Alături de unele critici ţinând de funcţionarea regimului politic, o pondere importantă au ocupat-o, în activitatea Uniunii Evreilor Români, revendicările privind învăţământul, cu deosebire a celui confesional şi particular, care ar fi trebuit să se bucure de un masiv sprijin financiar din partea statului. Foarte atenţi la orice manifestare antisemită, liderii populaţiei evreieşti din România au dat o extindere extraordinară unor acţiuni izolate, neezitând să se adreseze comunităţilor evreieşti internaţionale, îndeosebi celor din Franţa şi Statele Unite ale Americii, cerându-le să intervină pe lângă guvernul de la Bucureşti pentru a curma asemenea acte. În cadrul Uniunii Evreilor Români s-au înregistrat dese confruntări de opinii privind tactica de urmat. La 4 mai 1931 s-a creat Partidul Evreiesc din România, sub conducerea lui Theodor Fischer şi Adolf Stern. Acest partid afirma că reprezintă pe toţi evreii din România, care constituiau o "comunitate etnică", ce trebuia să aibă o organizaţie politică proprie. Partidul Evreiesc s-a prezentat în alegerile parlamentare din iunie 1931, obţinând 2,26% din totalul voturilor şi patru locuri în Adunarea Deputaţilor. Un curent ce se manifesta tot mai puternic în cadrul Uniunii Evreilor Români era cel sionist, care avea să dobândească o pondere însemnată în perioada următoare.

Reprezentanţii *celorlalte minorităţi naţionale* participau la viaţa politică prin intermediul partidelor politice româneşti, pe a căror liste candidau în alegeri, folosind apoi tribuna parlamentului pentru a-şi exprima propriile poziţii; de asemenea, ei au beneficiat de prevederile legale, având reprezentanţi de drept în Senat, precum şi în consiliile orăşeneşti şi judeţene. Liderii minorităţii ucraineene au depus eforturi de a crea un Partid Naţional Ucrainean, dar acesta se manifesta doar cu prilejul alegerilor parlamentare. O mai mare consistenţă a dobândit Partidul Ţărănesc Ucrainean, creat în 1931 sub conducerea lui Constantin Caracalia; acest partid declara că luptă pentru respectarea drepturilor şi libertăţilor democratice, în primul rând a celor privind minorităţile, prevăzute de Constituţia României din 1923.

Alături de partidele politice ale minorităţilor naţionale şi-au desfăşurat activitatea numeroase asociaţii, societăţi, fundaţii culturale, religioase, de întrajutorare. Unele dintre ele îşi depăşeau prerogativele stabilite prin statute, iniţiind atitudini şi acţiuni cu caracter antiromânesc, iredentist.

Dintre partidele politice, o situaţie specială avea Partidul Comunist din România, care – potrivit statutului său, adoptat în 1922 – era o "secţie a Internaţionalei a III-a Comunistă". Din 1924 acest partid acţiona ilegal, între lozincile sale figurând şi autodeterminarea minorităţilor naţionale până la despărţirea de România a Basarabiei, Bucovinei, Transilvaniei, Banatului şi Dobrogei. În conducerea Partidului Comunist din România predominau minorităţile naţionale, cu deosebire evrei şi maghiari.

Confruntate cu numeroase *presiuni internaţionale în problema minorităţilor naţionale,* guvernele României au adoptat o tactică defensivă, căutând să

convingă diversele foruri, comunităţi sau persoane, asupra corectitudinii politicii pe care o promovau în acest domeniu. Ele răspundeau conştiincios la toate notele şi adresele Societăţii Naţiunilor şi ale Comunităţilor Evreieşti, discutau cu emisarii veniţi să constate la faţa locului situaţia minorităţilor din România, ofereau date şi fapte, tabele statistice comparative privind situaţia românilor din Transilvania, Bucovina şi Basarabia înainte de 1918 şi cea a minorităţilor naţionale din aceste teritorii după Unire. Timp de şapte ani, România a fost confruntată cu problema optanţilor unguri, a căror cauză a fost apărată de guvernul Ungariei. Diplomaţii români şi, în primul rând, Nicolae Titulescu – au depus eforturi extraordinare pentru a convinge partea ungară şi forurile internaţionale de necesitatea reformei agrare în România, principiile care au stat la baza exproprierii şi a împroprietăririi, rezultatele ei practice pozitive, inclusiv pentru ţăranii maghiari. Dar reprezentanţii Ungariei nu se lăsau convinşi, chiar în faţa celor mai clare evidenţe. Cauza a fost sesizată de Nicolae Iorga, care scria în iunie 1928: "Ungariei îi trebuie, pentru situaţia interioară şi pentru străinătate, un mijloc continuu de agitaţie. Cavalerilor medievali le trebuie un cal de lemn. De ce să ne silim noi a crede că e un bidiviu în carne şi oase? De ce să ajutăm unei reclame care e în contra noastră? Chiar ştiind că nu se va ajunge la nici un rezultat, Ungaria va flutura în vânt această zdreanţă până ce, ruptă în bucăţi, se va găsi o alta". Şi marele istoric român conchidea: "De fapt, acest proces e numai un mijloc de reclamă al Ungariei, în a cărei cursă am căzut".

Propaganda românească în străinătate a fost sporadică şi inconsecventă, cercurile politice responsabile – atât cele de la guvern, cât şi cele din opoziţie – trăind cu iluzia că dreptatea cauzei româneşti era prea evidentă pentru a putea fi pusă, cu adevărat, sub semnul întrebării. Au existat, totuşi, câteva iniţiative vizând organizarea unor acţiuni comune ale Micii Înţelegeri, Poloniei şi Greciei pentru combaterea revizionismului care se ascundea după paravanul grijii pentru soarta minorităţilor naţionale. În fapt, cercurile politice şi opinia publică internaţională veneau în contact aproape exclusiv cu punctul de vedere al celor care prezentau România într-o lumină sumbră, ca un stat ce se confruntă cu probleme grave, din rândul cărora se detaşa aceea a minorităţilor. În ultimă instanţă, se urmărea acreditarea ideii că România – care în 1918 a anexat "teritorii străine" – era un stat neviabil.

Situaţia concretă a minorităţilor naţionale din România se deosebea fundamental de imaginea acreditată pe plan internaţional. Deşi în această perioadă nu exista practica înregistrării originii etnice a proprietarilor de întreprinderi industriale, comerciale, bancare etc., simpla deplasare prin oraşele României – atât din Vechiul Regat, cât şi din Basarabia, Bucovina, Transilvania şi Banat – arăta privitorului că marea majoritate a firmelor nu erau româneşti. Mult discutata "naţionalizare" a economiei naţionale a continuat să rămână un deziderat, deoarece burghezia românească nu dispunea de mijloacele financiare necesare pentru a concura cu succes întreprinderile aparţinând cetăţenilor români de naţionalitate maghiară, germană, evreiască etc. În viaţa economică nu se făceau deosebiri pe criterii etnice, astfel că în numeroase consilii de administraţie

figurau cetăţeni români de diverse naţionalităţi, precum şi cetăţeni străini, deopotrivă preocupaţi pentru desfăşurarea unei activităţi profitabile.

La oraş, în fabrici, ateliere, instituţii de stat etc., cetăţenii români, indiferent de naţionalitate, munceau pentru a-şi câştiga pâinea zilnică, a-şi întreţine familiile şi a-şi organiza o viaţă cât mai bună. Locuitorii satelor, muncind pe ogoare, la arat, la semănat şi la cules recolta, trăind împreună zile obişnuite şi zile de sărbătoare, nu făceau deosebire de origine etnică, fiind alături la necaz cât şi la bucurie. Grăitoare sunt căsătoriile mixte, care erau un fenomen răspândit în societatea românească, atât cea urbană, cât şi rurală.

În domeniul învăţământului, accesul minorităţilor naţionale este reflectat de numărul de elevi. Astfel, în anul şcolar 1930/1931, la şcolile de stat se înregistra următoarea situaţie: grădiniţele de copii erau frecventate de 16.664 copii maghiari, 6.417 - germani, 3.154 - ruşi, 436 - sârbi, croaţi, sloveni, 210 - poloni, 3.445 - ruteni, ucraineeni, 8.903 - bulgari, 7.407 - evrei, 3.024 - turci şi tătari. Şcolile primare erau urmate de 87.110 unguri, 54.088 - germani, 26.614 - ruşi, 60.078 - ruteni, ucraineeni, 50.874 - bulgari, 54.219 - evrei, 18.867 - turci, tătari. În şcolile secundare ale statului învăţau 3.645 de copii unguri, 2.614 - germani, 1.344 - ruşi, 660 - ucraineeni, 1.180 - bulgari, 14.112 - evrei, 178 - turci, tătari. În şcolile particulare situaţia era următoare: grădiniţe: 1.309 - unguri, 5.046 - germani, 11 - ruşi, 12 - ucraineeni, ruteni, 96 - bulgari, 56 poloni, 2.144 - evrei, 71 - turci, tătari etc. Şcolile primare erau frecventate de: 74.037 - unguri, 42.587 - germani, 13.138 - evrei, 33 - ruşi, 20 - ruteni, ucraineeni, 2.420 - sârbi, croaţi, sloveni, 132 - cehi, slovaci, 757 - poloni, etc. În acelaşi an de învăţământ situaţia numerică a elevilor preparaţi în familie şi prezentaţi la examenele particulare ţinute la şcolile primare ale statului era următoarea: 121 - unguri, 128 - germani, 31 - ruşi, 69 - ucraineeni, 24 - bulgari, 54 - poloni, 2.180 - evrei, 44 - greci etc. La şcolile secundare ale statului erau înscrişi: 3.645 - unguri, 2.614 - germani, 1.344 - ruşi, 660 - ucraineeni, 156 - sârbi, 1.180 - bulgari, 60 - cehi, slovaci, 403 - poloni, 14.112 - evrei, 178 - turci, tătari, etc. În paralel, funcţionau şcoli secundare particulare, frecventate de 7.600 - unguri, 4.433 - germani, 160 - ruşi, 58 - ucraineeni, 20 - sârbi, 1.170 - bulgari, 28 - poloni, 6.987 - evrei, etc. La aceştia se adăugau elevii preparaţi în familie şi prezentaţi la examenele particulare ţinute la şcolile secundare ale statului: 268 - unguri, 308 - germani, 52 - ruşi, 34 - ucraineeni, 8 sârbi, 77 bulgari, 36 - poloni, 2.375 - evrei, etc. După cum se observă, un număr considerabil de copii aparţinând minorităţilor naţionale urmau cursurile şcolilor particulare sau erau preparaţi în familie. În privinţa învăţământului superior, de regulă, numărul studenţilor aparţinând minorităţilor naţionale depăşea, procentual, ponderea pe care acestea o ocupau din totalul populaţiei României; situaţia cea mai evidentă era la evrei, cu deosebire la facultăţile de medicină, farmacie şi drept. Existenţa unor clase sau grupe alcătuite din elevi sau studenţi români şi minoritari era un fapt obişnuit şi nu ridica probleme de ordin etnic, decât în mod cu totul accidental.

Un domeniu în care se manifestau în mod concret drepturile şi libertăţile democratice era acela al publicaţiilor. În anii 1925-1931 a apărut un număr

considerabil de cărţi, ziare, reviste şi alte publicaţii în limbile minorităţilor naţionale. Spre exemplu, în anul 1929, pe teritoriul Transilvaniei, se editau 192 de periodice în limba maghiară şi 67 în limba germană. În multe oraşe numărul publicaţiilor în limbile minorităţilor naţionale era mai mare decât al acelor în limba română. Astfel, în acelaşi an, din 141 publicaţii care apăreau la Cluj numai 42 se tipăreau în limba română, la Târgu-Mureş 19 periodice, dintre care 5 în limba română, la Sibiu raportul era de 32 la 14, la Braşov de 21 la 8, la Timişoara de 76 la 19, la Arad de 35 la 13, la Satu Mare de 19 la 9 etc. Mulţi minoritari - mai ales evrei - erau proprietari ai unor influente cotidiane din România (între care "Adevărul" şi "Dimineaţa"); în redacţiile multor ziare româneşti lucrau şi cetăţeni români aparţinând minorităţilor naţionale, după cum existau şi români etnici care publicau în ziare ale minorităţilor. Au fost editate câteva reviste bilingve şi chiar trilingve, în paginile cărora semnau cărturari români, maghiari, germani, evrei etc.

Statul român a finanţat traducerea mai multor cărţi în limba română, desfăşurarea unor cursuri de limbă şi civilizaţie românească, ridicarea de monumente consacrate unor evenimente sau personalităţi aparţinând minorităţilor naţionale. Semnificative sunt şi domeniile artei şi sportului. Era un fapt obişnuit ca la expoziţii de pictură, sculptură etc. să fie prezenţi artişti români de diferite naţionalităţi, ca în spectacole de teatru, operetă, revistă etc. să joace actori români, evrei, armeni, germani etc., în funcţie de talentul lor. De asemenea, echipele naţionale de fotbal, box, călărie ş.a ale României cuprindeau atât sportivi români etnici cât şi din rândul minorităţilor.

Şi în domeniul politic s-au înregistrat situaţii pozitive, de colaborare, ajungându-se la acorduri, în urma cărora au fost depuse liste comune în alegerile parlamentare, comunale şi judeţene. Au existat comune şi oraşe, inclusiv municipii precum Sibiu, Braşov, Bistriţa, Târgu-Mureş care au avut primari aparţinând minorităţilor naţionale; aceştia s-au remarcat prin spiritul lor gospodăresc şi preocuparea pentru binele obştesc. Criticile formulate în parlament, în presă sau la întruniri publice, au fost nu odată întemeiate, iar guvernele au intervenit pentru remedierea lipsurilor şi înlăturarea abuzurilor semnalate.

În România – ca şi în alte state europene – au existat manifestări de intoleranţă, cu caracter naţionalist, dintr-o parte şi din cealaltă. Spre exemplu, presa maghiară – cu unele excepţii – a cultivat un spirit de castă, cu puternice accente antiromâneşti. S-a ajuns până la invalidarea unui deputat ales pe listele Partidului Maghiar, care îşi făcuse o adevărată profesie din a denigra poporul şi statul român. Asemenea manifestări au existat şi la celelalte minorităţi naţionale, inclusiv la evrei. Guvernele române au fost destul de tolerante faţă de încălcarea legilor de către cetăţenii aparţinând minorităţilor naţionale. În acelaşi spirit, căutând să menajeze susceptibilitatea minorităţilor, oficialităţile nu au acţionat cu energia necesară pentru a-i sprijini pe românii din localităţile în care ei erau mai puţini din punct de vedere numeric. Spre exemplu, construirea de biserici, şcoli, instituţii de cultură în "zona secuiască" a fost mai curând un deziderat

decât o realitate. În mod paradoxal, procesul de maghiarizare a românilor, promovat cu mult sârg de Ungaria înainte de 1918, a continuat în această "zonă" şi după unirea Transilvaniei cu România.

Unele carenţe ale democraţiei româneşti au afectat, deopotrivă, pe etnicii români, cât şi pe cei aparţinând minorităţilor naţionale. Amintim abuzurile şi ilegalităţile comise de mulţi funcţionari ai aparatului administrativ, de confruntările din perioada campaniilor electorale, soldate – nu o dată – cu numeroşi răniţi. Pe acest fond s-au dezvoltat unele curente care contestau viabilitatea regimului democratic şi cereau instaurarea unei guvernări autoritare. Din convingere sau din motive diversioniste, unii oameni politici susţineau şi cultivau antisemitismul, înfiinţând organizaţii cu acest caracter. Dintre ele s-a detaşat Liga Apărării Naţional-Creştine (L.A.N.C.), creată în 1923 de A.C.Cuza, şi Legiunea Arhanghelul Mihail, înfiinţată în iunie 1927 de Corneliu Zelea Codreanu. Ele nu au dobândit o reală influenţă politică în rândul cetăţenilor, fapt reflectat de rezultatele obţinute în alegerile parlamentare din 1927, 1928 şi 1931, când cele două organizaţii nu au reuşit să obţină nici un loc de deputat sau senator.

Aflată sub influenţa lui A.C. Cuza, Asociaţia Naţională a Studenţilor Creştini a organizat în decembrie 1927 un congres la Oradea, prilej cu care mai mulţi studenţi au recurs la acte de vandalism împotriva bunurilor şi populaţiei evreieşti. Aceste acte – larg mediatizate pe plan internaţional – au constituit o pată neagră pe chipul României. Guvernul a luat măsuri de despăgubire a persoanelor şi instituţiilor care au avut de suferit şi a trimis în judecată pe cei vinovaţi. La 2 ianuarie 1931, Consiliul de Miniştri a decis scoaterea în afara legii a Legiunii Arhanghelul Mihail – Garda de Fier şi a altor "organizaţii subversive".

La 15 iunie 1931, guvernul condus de Nicolae Iorga a iniţiat un proiect de lege prin care se înfiinţa un Subsecretariat de Stat al Minorităţilor pe lângă Preşedinţia Consiliului de Miniştri, ca "organ consultativ al guvernului pentru probleme minoritare", cu misiunea de a iniţia măsurile necesare "convieţuirii armonice a elementelor minoritare în cadrele intereselor generale ale statului român". Conducerea acestui Subsecretariat a fost încredinţată lui Rudolf Brandsch, lider al Partidului German.

Se poate conchide că în anii 1925-1931 problematica minorităţilor naţionale din România a continuat să fie complexă. Nota dominantă a constituit-o viaţa, munca şi creaţia în comun a celor peste 18 milioane de cetăţeni români, care şi-au găsit – în covârşitoarea lor majoritate – locul în societatea românească.

IOAN SCURTU

ZUR EINFÜHRUNG

DIE NATIONALEN MINDERHEITEN IN RUMÄNIEN IN DEN JAHREN 1925-1931

Durch die Billigung des Gesetzes zur Vereinheitlichung der Verwaltung (Juli 1925) war der Prozeß zur Organisation des rumänischen Staates innerhalb der 1918 festgelegten Grenzen in seinen wesentlichen Zügen abgeschlossen. Die Bürger Rumäniens – ungeachtet der Sprache, des Glaubens, der Rasse oder Nationalität – konnten sich am gesamten politischen, ökonomischen, sozialen und kulturellen Leben des Landes beteiligen, unter Bedingungen der völligen Gleichheit.

Die Integration der nationalen Minderheiten innerhalb des rumänischen Staates wurde fortgesetzt, wobei man beachtliche Erfolge verzeichnete, die zu jener Zeit breit anerkannt wurden. Gleichzeitig kam es auch zu einigen Unstimmigkeiten, die auf gewisse Mentalitäten und Traditionen, parteipolitische Interessen und die Mängel des demokratischen Regimes in Rumänien zurückgingen. Hinzu traten Umstellungen auf internationaler Ebene auf, der Übergang einiger Staaten – wie Ungarn und Italien – zu offen revisionistischen Positionen, das bedeutete, die Friedensverträge von 1919-1920 zur Diskussion zu stellen, wobei man zu diesem Zweck das Problem der nationalen Minderheiten benutzte.

Die Politik des rumänischen Staates gegenüber den Minderheiten fand ihren Ausdruck hauptsächlich in der Billigung von neuen Gesetzen, die die demokratischen Prinzipien aus der Verfassung von 1923 konkretisierten. So sah das im März 1926 gebilligte Wahlgesetz das allgemeine, gleiche, direkte, geheime und verpflichtende Wahlrecht für alle Bürger Rumäniens vor, Männer von 21 Jahren aufwärts. Ein gegenüber der vorangegangenen Gesetzgebung neues Element bestimmte, daß Senatoren von Rechts wegen „die Oberhäupter der staatlich anerkannten Konfessionen wurden, je einer von jedem Glaubensbekenntnis, da sie gewählte oder gemäß den Gesetzen des Landes anerkannte rumänische Staatsbürger sind und eine Anzahl von mehr als 200.000 Gläubigen vertreten". Desgleichen legte das Gesetz fest, daß in den Wahlkreisen, wo eine Gruppierung die absolute Mehrheit der Stimmen enthält, dieser Gruppierung die Gesamtheit der Mandate aus den betreffenden Wahlkreisen zukam. Diese Bestimmung bevorteilte die Ungarische Partei, die gewöhnlich die absolute Mehrheit der Stimmen in den Kreisen erzielte, in denen die ungarischstämmige Bevölkerung mehrheitlich war.

Das Gesetz zur Organisation der Kommunalverwaltung, das im August 1929 veröffentlicht wurde (und das Gesetz von 1925 ersetzte), legte fest: „Jeder

Bewohner des Landes, ungeachtet des Alters, des Geschlechtes, der Nationalität oder Konfession muß Mitglied einer Gemeinde sein und sich an der Erfüllung ihrer Aufgaben beteiligen". Unter den Ratsmitgliedern von Rechts wegen befanden sich Vertreter der privaten Sekundärschulen, „die der zahlreichsten Minderheit der Ortschaft angehören", sowie „der Minderheitenkirche mit der größten Anzahl von Gläubigen in der Ortschaft".

Durch das Gesetz über privaten Unterricht (Dezember 1925) konnten sich die nationalen Minderheiten mit der Billigung des Unterrichtsministeriums eigene Schulen einrichten; die Unterrichtssprache wurde von den Sponsoren der betreffenden Schule festgelegt, mit der Bestimmung, daß „rumänische Sprache, Geschichte der Rumänen und Geographie Rumäniens in rumänischer Sprache unterrichtet werden".

In dieselbe Richtung fällt auch das Gesetz über den Sekundärunterricht aus dem Mai 1928, das vorsah, daß diese Art von Unterricht in den Staatsschulen (öffentlichen Schulen) entfaltet wird, sowie in vom Staat autorisierten privaten Schulen oder Instituten; das Gesetz sah vor, daß an den staatlichen Sekundärschulen mit beträchtlicher Minderheitenbevölkerung im Unterrichtsprogramm als Zusatzfach die betreffende Minderheitensprache stehen konnte, desgleichen konnten in den Regionen mit mehrheitlicher Minderheitsbevölkerung neben den staatlichen Lyzeen Abteilungen gegründet werden, in denen in der Sprache der betreffenden Minderheit unterrichtet wurde. Festgehalten wurde, daß unabhängig von der Unterrichtssprache der Minderheitenabteilung, die Fächer rumänische Sprache, Geschichte der Rumänen, Geographie Rumäniens und Bürgerkunde verpflichtend in rumänischer Sprache unterrichtet wurden.

Das Rahmengesetz für die Glaubensgemeinschaften vom April 1928 sah vor, daß der rumänische Staat sämtlichen Glaubensgemeinschaften „völlige Freiheit und Schutz garantierte, da diese die öffentliche Ordnung, Sitte und Brauch sowie seine Organisationsgesetze nicht belangen". Keinerlei Glaubensgemeinschaft konnte Beziehungen der Abhängigkeit gegenüber einer ausländischen Autorität oder kirchlichen Organisation haben, „außer jenen, die von ihren Grundsätzen des Dogmas und des Kirchenrechts abhingen"; eine Ausnahme machte die katholische Kirche, „die einzige im Land mit einer derartigen Abhängigkeit".

Am 10. Mai 1927 war das Konkordat zwischen Rumänien und dem Heiligen Stuhl (Vatikan) unterzeichnet worden, das zu lebhaften politischen Kontroversen und zu energischen Protesten seitens der Leitung der Rumänischen Orthodoxen Kirche geführt hatte. Nachdem man über die notwendige Interpretation einiger Artikel übereingekommen war, wurde das Konkordat vom Parlament Rumäniens im Mai 1929 ratifiziert.

Durch die in dieser Periode angenommene Gesetzgebung – wobei die Gesetze aus den vorangegangenen Jahren fortgesetzt und ergänzt wurden – hat der rumänische Staat den demokratischen Rahmen zur öffentlichen Betätigung für alle Bürger des Landes gesichert, einschließlich für jene, die den nationalen Minderheiten angehörten.

Die politischen Parteien der nationalen Minderheiten, die in den vorangegangenen Jahren gegründet worden waren, bildeten eine dynamische Präsenz im Leben des rumänischen Staates in dieser Periode. Sie legten Gewicht auf die Interessen und Anliegen der betreffenden Minderheiten, gleichzeitig drückten sie aber auch ihre Standpunkte über sämtliche ökonomische, kulturelle, soziale Probleme aus, über Innen- und Außenpolitik.

Die Ungarische Partei wurde von Ugron István bis zum 1. April 1926 geleitet, als er demissionierte und an seine Stelle Bethlen György gewählt wurde. In der Tätigkeit dieser Partei sind einige neue Elemente und Akzente aufgetaucht, die sowohl durch die Haltung der Regierung in Budapest als auch durch die Entwicklung der inneren Situation in Rumänien bedingt wurden.

Die Unterzeichnung des Freundschaftsvertrags zwischen Italien und Ungarn am 5.April 1927, durch den die Abänderung der durch die Friedensverträge nach Beendigung des Ersten Weltkriegs festgelegten Grenzen gefordert wurde, bedeutete einen Wendepunkt in der Politik der Budapester Regierung. Von dem Moment an, sind die Annullierung des „Diktats von Trianon" und „die Rückgewinnung der verlorenen Territorien", darunter auch Siebenbürgen, zur offiziellen Politik Ungarns geworden. Zu diesem Zweck wurde ein riesiger Propagandaapparat in Bewegung gesetzt – nicht nur in Ungarn, sondern auch in Italien, Deutschland, Großbritannien, Frankreich –, um die führenden Kreise sowie die internationale Öffentlichkeit für die Revision der in Trianon festgelegten Grenzen zu gewinnen. Ein Hauptargument der revisionistischen Propaganda war jenes, daß die Ungarn, die zu einer Minderheit in Rumänien, der Tschechoslowakei und in Jugoslawien geworden waren, einer repressiven Assimilierungspolitik unterzogen seien, die „zivilisierte Welt" müsse eingreifen, um dieser explosiven Situation ein Ende zu setzen.

Die Ungarische Partei in Rumänien – die im Einklang mit den aus Budapest erhaltenen Anweisungen handelte – versuchte die Idee zu verbreiten, daß in Rumänien die Rechte der Minderheiten nicht geachtet werden und der rumänische Staat keinen demokratischen Charakter aufweise. Die Forderungen der Ungarischen Partei betrafen eigentlich sämtliche Aspekte des kulturellen, religiösen, ökonomischen, sozialen und politischen Lebens. Diese Partei forderte, daß der rumänische Staat sich nicht in die Angelegenheiten der Schulen mit ungarischer Unterrichtssprache einmischen solle, nicht auf der Anwendung der Unterrichtspläne und der Verwendung der vom Unterrichtsministerium gebilligten Lehrbücher bestehen solle. Die Leader der Ungarischen Partei verfolgten die Verwendung der Unterrichtspläne und der Schulbücher – die meist auf gesetzwidrige Art aus Ungarn gebracht worden waren –, in denen antirumänische Gefühle und die Idee gepflegt wurden, das Siebenbürgen ungarischer Boden sei, den man durch das „Diktat" von Trianon verloren habe. Gleichzeitig hatte die Ungarische Partei den Anspruch, daß der rumänische Staat diese Schulen finanzieren solle, die Auszahlung der Gehälter für Lehrer und Professoren, die Reparatur der Gebäude usw. sichern solle. Die Einrichtung von rumänischen Schulen in den Gebieten mit ungarischer Mehrheitsbevölkerung

wurde von den Leitern der Ungarischen Partei als ein Attentat gegen das „Ungarntum“ betrachtet und als eine Aktion zur Veränderung der durch die Tradition „höher“ stehenden kulturellen Umwelt, durch die Einführung von „fremden“ und „rückständigen“ Strukturen. Eine andere Kategorie von Forderungen betraf die wirtschaftlichen Probleme und insbesondere die Enteignung der ungarischen Gutsbesitzer durch die Agrarreform von 1921. Durch eine Folge von Prozessen ist es zahlreichen ungarischen Besitzern gelungen – sie verfügten über sehr gut bezahlten Rechtsbeistand –, die Agrargesetzgebung zu umgehen und sich Flächen von Tausenden und sogar Zehntausenden Hektar zu bewahren; Tatsache ist, daß die größten Landgüter im Rumänien der Zwischenkriegszeit ungarischen „Baronen“ gehörten.

Die politischen Forderungen betrafen die Ausweitung der Rechte für die nationalen Minderheiten, die Sicherung einer ausschließlich ungarischen Leitung in den Kreisen, wo diese und „Grafen“ die Mehrheit der Bevölkerung ausmachten. Vielfältige Mittel wurden eingesetzt: Manifeste und Propagandabroschüren, eine äußerst zahlreiche und im Territorium weit verbreitete Presse, Meetings und andere politische Zusammenkünfte; einen wichtigen Platz nahm die Tribüne des Parlaments ein, die Ungarische Partei hatte in jeder Tagungsperiode 15-20 Abgeordnete und Senatoren. In den Jahren 1925-1931 pflegte die Ungarische Partei sich öfters als in der vorangegangenen Periode mit Denkschriften und Klagen an den Völkerbund zu wenden, in denen eine dramatische Situation der Ungarn in Rumänien präsentiert wurde, die einem Willkürregime ausgesetzt seien.

Die Ungarische Partei – wie auch andere politische Organisationen in Rumänien – hat zahlreiche innere Erschütterungen mitgemacht, es gab Demissionen, Ausschlüsse, Spaltungen, die Schaffung einiger neuer politischer Formationen. Die meisten Bewegungen wurden von der Haltung gegenüber den anderen politischen Kräften und der rumänischen Gesellschaft überhaupt ausgelöst. So haben im Sommer des Jahres 1927 eine Gruppe von Gebildeten – allen voran Kecskeméthy István, Professor am Protestantischen Theologischen Institut, und der Schriftsteller Kós Károly-einen *Aufruf an das ungarische Volk in Siebenbürgen* gerichtet, in dem gesagt wurde, „wir sind von den ungarischen Berufspolitikern und ihren Handlangern auf die übelste Art verleumdet worden, deren konstante Beschuldigung war, wir hätten uns den Rumänen verkauft“. Infolgedessen gaben sie die Gründung der Ungarischen Volkspartei bekannt. Die neue Partei konnte nicht einen tatsächlichen politischen Einfluß erreichen, weil es den Leitern der Ungarischen Partei gelang, durch Druck und Korruption die Tendenz zur „Spaltung des Ungarntums“ zu vereiteln. Seinerseits sprach sich Bánffy Miklós – ehemaliger Außenminister Ungarns, der sich 1926 in Rumänien niedergelassen hatte und rumänischer Staatsbürger geworden war – für die Demokratisierung der Leitungsstrukturen der Ungarischen Partei aus. Er gab seit Mai 1926 die Zeitung „Erdélyi Helikon“ heraus, um die sich eine literarische Gesellschaft bildete, die forderte, daß man auf Feindschaft und Entzweiung verzichten solle, die Ungarn und die Rumänen sollten „gemeinsam das

herausfinden, was sie eint". Aber auch innerhalb dieser Gesellschaft hat es chauvinistische, irredentistiche Einstellungen gegeben. Eine andere Gruppierung trat durch die linksgerichtete Zeitschrift „Korunk" auf, die beginnend mit dem Jahr 1926 unter der Leitung von Dénes László und sodann unter Leitung von Gál Gábor erschienen war. „Korunk" nahm gegen die Theorie des „Transsilvanismus" Stellung, durch die einige Gelehrte und Leader der Ungarischen Partei (einschließlich die vom „Erdélyi Helikon") die Idee zu verbreiten versuchten, daß das geographische Umfeld, die historische Erfahrung, die „Schicksalsgemeinschaft" der Bewohner Siebenbürgens zur Schaffung einer „siebenbürgischen Seele" geführt hätten, die sich von der der anderen Bewohner Rumäniens unterscheidet. Im Grunde genommen wollte diese Theorie die Notwendigkeit der Autonomie Siebenbürgens begründen, als eine erste Etappe auf dem Weg seiner Loslösung vom rumänischen Staat.

Um die Spannungen innerhalb der ungarischen Minderheit zu vermeiden, wurde auf dem Kongreß der Ungarischen Partei im Oktober 1928 folgende Bestimmung ins Statut aufgenommen: „Mitglied der Ungarischen Partei wird automatisch jeder rumänische Staatsbürger ungarischer Nationalität oder der sich als Ungar betrachtet und der das 20. Lebensjahr erfüllt hat." Das war gewiß ein willkürlicher, von totalitärem Geist geprägter Beschluß, der nicht angewendet werden konnte. In Wirklichkeit dauerten die Kämpfe an, es kam zur Bildung einer Unabhängigen Ungarischen Partei, unter der Führung von Albert István, die zu den Parlamentswahlen vom Juni 1931 mit eigenen Listen antrat.

Die politische Organisation der Sachsen und Sachwaben war die Deutsche Parlamentspartei, die seit Januar 1929 den Namen *Deutsche Partei* führte. Diese Partei gehörte zum Verband der Deutschen in Großrumänien, der die Organisationen der Deutschen in Siebenbürgen, dem Banat, der Bukowina und in Bessarabien umfaßte. Diese entsandten ihre Vertreter in den Nationalrat, der periodisch zusammentrat und die allgemeinen Fragen der deutschen Bevölkerung erörterte.

Der Verband umfaßte auch verschiedene Organisationen mit kulturellem, religiösem, ökonomischen Charakter sowie Hilfsvereine. Die Leiter der Deutschen Partei verbreiteten die Idee der „deutschen Einheit" und betrachteten sich als die einzigen Vertreter dieser nationalen Minderheit. Die wichtigsten Forderungen der Deutschen Partei betrafen die Bereiche Schulwesen und Kirche, für die sie nicht nur völlige Funktionsfreiheit, sondern auch eine möglichst substantielle Finanzierung seitens des Staates verlangten. Im allgemeinen hat die Deutsche Partei die Außenpolitik des rumänischen Staates unterstützt, die auf die Verteidigung des Friedens und die Aufrechterhaltung des territorialen Status quo abzielte, was durch internationale Verträge am Ende des Ersten Welkriegs festgelegt worden war.

Die Spitzenpolitiker der Sachsen und Schwaben hatten die Taktik der Zusammenarbeit mit den Regierungen Rumäniens angenommen, sie bildeten gewöhnlich ein Wahlkartell mit der Partei, die an die Macht kommen sollte und die gewöhnlich die Wahlen gewann. Eine Ausnahme – die einzige in der ganzen

Zwischenkriegszeit – wurde bei den Parlamentswahlen im Juni 1927 verzeichnet, als die Deutsche Partei auf gemeinsamen Listen mit der Ungarischen Partei angetreten war. Die Führer der Deutschen Partei waren einem starken Druck seitens der Führer der Ungarischen Partei ausgesetzt worden, die unter dem Vorwand der „Schicksalsgemeinschaft“ auf der Entfaltung von gemeinsamen Aktionen gegen den rumänischen Staat bestanden – im Land, aber insbesondere auf internationaler Ebene –, den sie beschuldigten, er würde die Rechte der Minderheiten nicht achten. Diese Taktik war eigentlich von der Regierung in Budapest angeregt worden, die die Idee zu verbreiten suchte, daß allte nationalen Minderheiten in Rumänien unzufrieden seien und der Völkerbund für ihren Schutz eingreifen würde. Die Deutsche Partei ist diesen Forderungen gewöhnlich nicht nachgekommen, man erinnerte sich an die diskriminierende Politik, der die Sachsen und Schwaben bis 1918 seitens der Regierung in Budapest ausgesetzt waren; desgleichen tauchten zwischen den beiden Parteien starke Spannungen wegen der katholischen Kirche auf, die Anhänger innerhalb der deutschen Bevölkerung gewinnen wollte. Auch innerhalb der Deutschen Partei gab es gewisse Reibereien und politische Kontroversen; der wichtigste Aspekt ist der Aufstieg der radikalen Grupppierung an der Spitze mit Fritz Fabritius, der sich die von Adolf Hitler verbreiteten nationalsozialistischen Ideen zu eigen machte.

Die Juden, die zahlenmäßig die drittstärkste Minderheit bildeten, waren weiterhin im *Verband der Rumänischen Juden* organisiert. Auf dem Kongreß im Juni 1929 wurde ein neues Statut angenommen, dem zufolge diese Organisation für „die Verteidigung der Einzel – und Kollektivrechte der jüdischen Bevölkerung in Rumänien kämpfte, die sich aus der Verfassung und den Gesetzen des Landes sowie aus internationalen Abmachungen ergaben“. Der Verband koordinierte die Tätigkeit der regionalen und lokalen Gemeinschaften, die sich einer breiten Autonomie erfreuten, man kümmerte sich um die gegenseitige Hilfeleistung der Mitglieder und um die Organisation eines möglichst starken Gemeinschaftslebens. Vom politischen Standpunkt aus waren die Divergenzen weiterhin sehr groß, die Palette der Optionen der Juden reichte von der National-Liberalen Partei und der National-Zaranistischen Partei bis zur Ungarischen Partei und Kommunistischen Partei. In der Leitung des Verbands herrschte der Gedanke vor, daß die Gründung einer eigenen Partei nicht nötig war, dadurch würde man zur politischen Isolierung der Juden gelangen, die Jahrzehnte hindurch dafür gekämpft hatten, rumänische Staatsbürger zu werden. Die politischen Leader der Juden verfolgten die Linie der Integration in die rumänischen Parteien und der Zusammenarbeit mit den Regierungen, die sich am Ruder befanden. Sie brachten ihre Loyalität gegenüber dem rumänischen Staat zum Ausdruck und sprachen sich für die Aufrechterhaltung der durch die Friedensverträge festgelegten Grenzen aus. Nach den Parlamentswahlen vom Dezember 1928 wurde der Jüdische Parlamentarische Klub gebildet, der die Tätigkeit der jüdischen Abgeordneten und Senatoren koordinierte, insbesondere was die Abfassung von Anfragen und Interpellationen an die Regierung betraf,

hinsichtlich der antisemitischen Aktionen, die im Land verzeichnet wurden, sowie angesichts von Übergriffen der Verwaltungsorgane. Außer einigen Kritiken betreffend das Funktionieren des politischen Regimes nahmen in der Tätigkeit des Verbands der Rumänischen Juden die Forderungen hinsichtlich des Unterrichtswesen – insbesondere das konfessionelle und private –, das sich einer massiven finanziellen Unterstützung seitens des Staates hätte erfreuen müssen, ein Hauptgewicht ein. Sehr hellhörig gegenüber jeder antisemitischen Bekundung, haben die Führer der jüdischen Bevölkerung in Rumänien einzelne Aktionen aufgebauscht, sie wendeten sich an die jüdischen Gemeinschaften in der Welt, insbesondere an jene in Frankreich und den Vereinigten Staaten, die sie aufforderten, bei der Regierung in Bukarest zu intervenieren, damit derartige Vorfälle eingestellt werden. Innerhalb des Verbands der Rumänischen Juden gab es häufige Meinungsverschiedenheiten betreffend die Taktik, die befolgt werden sollte. Am 4. Mai 1931 wurde die *Jüdische Partei in Rumänien* gegründet, unter der Führung von Theodor Fischer und Adolf Stern. Diese Partei behauptete, daß sie alle Juden in Rumänien vertreten würde, die eine „Volksgemeinschaft" bilden, die eine eigene politische Organisation haben müsse. Die Jüdische Partei stellte sich zu den Parlamentswahlen vom Juni 1931, erzielte 2,26 Prozent von der Gesamtheit der Stimmen und 4 Sitze in der Abgeordnetenkammer. Eine Strömung, die sich innerhalb des Verbands der Rumänischen Juden immer machtvoller kundtat, war der Zionismus, der in der folgenden Periode ein beachtliches Gewicht erfahren sollte.

Die Vertreter *der anderen nationalen Minderheiten* beteiligten sich am politischen Leben durch die rumänischen politischen Parteien, auf deren Listen sie für die Wahlen kandidierten, sie nutzten sodann die Parlamentstribüne, um ihre eigenen Standpunkte bekanntzumachen; diese Minderheiten erfreuten sich desgleichen der gesetzlichen Bestimmungen und hatten von Rechts wegen Vertreter im Senat sowie in den Stadt- und Kreisräten. Die Leader der ukrainischen Minderheit strengten sich an, eine Ukrainische Nationale Partei zu bilden, diese trat jedoch nur bei den Parlamentswahlen hervor. Größere Konsistenz erhielt die *Ukrainische Bauernpartei*, die 1931 unter der Führung von Constantin Caracalia geschaffen worden war; diese Partei erklärte, sie würde für die Achtung der demokratischen Freiheiten und Rechte kämpfen, in erster Linie jener betreffend die Minderheiten, die in der Verfassung Rumäniens von 1923 vorgesehen waren.

Außer den politischen Parteien der nationalen Minderheiten haben zahlreiche Vereinigungen, Gesellschaften, kulturelle und religiöse Stiftungen, Hilfsvereine ihre Tätigkeit entfaltet. Einige von diesen haben ihre durch das Statut festgelegten Befugnisse überschritten und Haltungen und Aktionen mit antirumänischem, irredentistischem Charakter angeregt.

Unter den politischen Parteien hatte die *Kommunistische Partei in Rumänien* eine Sondersituation, die – gemäß ihrem 1922 angenommenen Statut – eine „Abteilung der III. Kommunistischen Internationale" darstellte. Ab 1924 handelte diese Partei illegal, zu ihren Losungen gehörte auch die

Selbstbestimmung der nationalen Minderheiten, bis zur Lostrennung Bessarabiens, der Bukowina, Siebenbürgens, des Banats und der Dobrudscha von Rumänien. In der Führung der Kommunistischen Partei in Rumänien dominierten die nationalen Minderheiten, insbesondere die Juden und die Ungarn.

Indem sie zahlreichen *internationalen Pressionen betreffend das Problem der nationalen Minderheiten* gegenüberstanden, haben die Regierungen Rumäniens eine defensive Taktik angenommen, sie versuchten, verschiedene Foren, Gemeinschaften oder Personen von der Korrektheit der Politik zu überzeugen, die sie in diesem Bereich betrieben. Sie antworteten gewissenhaft auf alle Zuschriften und Anfragen des Völkerbunds und der Jüdischen Gemeinschaften, sie diskutierten mit den Emissären, die gekommen waren, um sich an Ort und Stelle von der Situation der nationalen Minderheiten in Rumänien zu überzeugen, sie lieferten Daten und Fakten, vergleichende statistische Tabellen betreffend die Situation der Rumänen vor 1918 in Siebenbürgen, der Bukowina und in Bessarabien und die Situation der nationalen Minderheiten in diesen Gebieten nach der Vereinigung. Sieben Jahre hindurch war Rumänien mit dem Problem der ungarischen Optanten konfrontiert, deren Sache von der ungarischen Regierung verteidigt wurde. Die rumänischen Diplomaten und in erster Linie Nicolae Titulescu haben außerordentliche Anstrengungen unternommen, um die ungarische Seite und die internationalen Foren im nachhinein von der Notwendigkeit der Agrarreform in Rumänien zu überzeugen, von den Grundsätzen, die der Enteignung und Besitzzuweisung zugrunde lagen, den positiven praktischen Folgen der Reform, einschließlich für die ungarischen Bauern. Doch die Vertreter Ungarns ließen sich nicht überzeugen, selbst angesichts der klarsten Tatsachen nicht. Nicolae Iorga schrieb in dieser Angelegenheit im Juni 1928: „Ungarn braucht für seine innere Situation und fürs Ausland ein Mittel der ständigen Agitation. Die mittelalterlichen Ritter benötigten ein hölzernes Steckenpferd. Warum sollen wir uns anstrengen, um zu glauben, es sei ein leibhaftiges Fohlen? warun sollen wir einer Werbung behilflich sein, die gegen uns gerichtet ist? Selbst davon überzeugt, daß man zu keinerlei Resultat gelangt, wird Ungarn diesen Fetzen im Wind flattern lassen, und wenn er in Stücke zerfetzt ist, wird es einen anderen finden." Und der große rumänische Historiker schlußfolgerte: „Eigentlich ist dieser Prozeß nur ein Reklamemittel Ungarns, in dessen Falle wir gegangen sind."

Die rumänische Propaganda im Ausland war sporadisch und inkonsequent, die verantwortlichen politischen Kreise – sowohl jene an der Regierung als auch jene in der Opposition – wiegten sich in der Illusion, daß die Gerechtigkeit der rumänischen Sache zu evident war, als daß sie tatsächlich hätte in Frage gestellt werden können. Es gab dennoch einige Initiativen betreffend die Organisation von gemeinsamen Aktionen der Kleinen Entente (Polen und Griechenland) zur Bekämpfung des Revisionismus, der sich hinter der spanischen Wand der Sorge um das Schicksal der nationalen Minderheiten verbarg. In Wirklichkeit sind die

internationalen politischen Kreise und die Weltöffentlichkeit fast ausschließlich nur mit dem Standpunkt jener in Kontakt gekommen, die Rumänien in einem düsteren Licht darstellten, als einen Staat, der ernsten Problemen gegenübersteht, aus denen jenes der Minderheiten hervorsticht. In letzter Instanz wollte man die Idee durchsetzen, daß Rumänien – das 1918 „fremde Territorien" annektiert habe – ein nicht lebensfähiger Staat sei.

Die konkrete Situation der nationalen Minderheiten in Rumänien unterschied sich grundsätzlich von dem Bild, das auf internationaler Ebene verbreitet wurde. Obwohl es in dieser Periode die Praxis der Eintragung der ethnischen Abstammung der Besitzer von Industriebetrieben, Kaufhäusern, Banken usw. nicht gab, konnte eine einfache Reise durch die Städte Rumäniens – sowohl im Altreich als auch in Bessarabien, der Bukowina, in Siebenbürgen und im Banat – den Betrachter davon überzeugen, daß die Mehrzahl der Firmen nicht rumänisch war. Die vielerörterte „Nationalisierung" der Volkswirtschaft blieb bloß ein Anliegen, denn das rumänische Bürgertum verfügte nicht über die Mittel, um erfolgreich mit den Unternehmen konkurrieren zu können, die den rumänischen Staatsbürgern ungarischer, deutscher, jüdischer oder anderer Nationalität gehörten. Im Wirtschaftsleben wurden keine Unterschiede nach ethnischen Kriterien gemacht, so daß in zahlreichen Aufsichtsräten rumänische Staatsbürger, verschiedener Nationalitäten saßen, ebenso wie ausländische Staatsbürger, denen es allen um die Entfaltung einer gewinnbringenden Tätigkeit ging.

In der Stadt, in Fabriken, Werkstätten, staatlichen Institutionen usw. arbeiteten die rumänischen Staatsbürger, ungeachtet der Nationalität, um ihr tägliches Brot zu verdienen, ihre Familien zu ernähren und sich ihr Leben so gut als möglich zu organisieren. Die Bewohner der Dörfer, die das Feld bebauten, beim Ackern, Säen und Ernten schafften, erlebten gemeinsam den Werk- und Feiertag, sie machten keinen Unterschied wegen der ethnischen Herkunft, sie standen zusammen in Freud und Leid. Bezeichnend sind die Mischehen, die in der rumänischen Gesellschaft eine verbreitete Erscheinung waren, sowohl in der Stadt als auch auf dem Lande.

Im Bereich des Unterrichtswesens wird der Zugang der nationalen Minderheiten durch die Anzahl der Schüler widerspiegelt. So verzeichnete man im Schuljahr 1930/1931 an den Staatsschulen folgende Situation: In die Kindergärten gingen 16.664 ungarische Kinder, 6417 deutsche, 3154 russische, 436 serbische, kroatische und slowenische, 210 polnische, 3445 ruthenische und ukrainische, 8903 bulgarische, 7407 jüdische, 3024 türkische und tatarische. Die Grundschulen wurden von 87.110 ungarischen Schülern besucht, 54.088 deutschen, 26.614 russischen, 60.078 ruthenischen und ukrainischen, 50.874 bulgarischen, 54.219 jüdischen, 18.867 türkischen und tatarischen Schülern. In den staatlichen Sekundärschulen lernten 3645 ungarische Kinder, 2614 deutsche, 1344 russische, 660 ukrainische, 1180 bulgarische, 14.112 jüdische, 178 türkische und tatarische Kinder. In den Privatschulen gab es folgende Situation: Kindergärten – 1309 Ungarn, 5046 Deutsche, 11 Russen, 12

Ukrainer, Ruthener, 96 Bulgaren, 56 Polen, 2144 Juden, 71 Türken, Tataren usw. Die Grundschulen wurden besucht von 74.037 Ungarn, 42.587 Deutschen, 13.138 Juden, 33 Russen, 20 Ruthenern und Ukrainern, 2420 Serben, Kroaten, Slowenen, 132 Tschechen, Slowaken, 767 Polen usw. Im gleichen Unterrichtsjahr war die Situation der Schüler, die Privatunterricht genossen und die sich zu den Privatprüfungen an den staatlichen Grundschulen stellten, folgende: 121 Ungarn, 128 Deutsche, 31 Russen, 69 Ukrainer, 24 Bulgaren, 54 Polen, 2180 Juden, 44 Griechen usw. Parallel zu staatlichen Sekundärschulen gab es die privaten Schulen dieser Stufe, sie wurden von 7600 Ungarn, 4433 Deutschen, 160 Russen, 58 Ukrainern, 20 Serben, 1170 Bulgaren, 28 Polen, 6987 Juden usw. besucht. Hinzu kommen die Schüler, die zu Hause vorbereitet wurden und die sich zu den Privatprüfungen an den staatlichen Sekundärschulen stellten: 268 Ungarn, 308 Deutsche, 52 Russen, 34 Ukrainer, 8 Serben, 77 Bulgaren, 36 Polen, 2375 Juden usw. Wie man feststellen kann, besuchten eine beachtliche Anzahl von Kindern aus den Reihen der nationalen Minderheiten Privatschulen oder sie wurden zu Hause vorbereitet. Was das Hochschulwesen anbelangt, hat die Anzahl der Studenten aus den Reihen der nationalen Minderheiten gewöhnlich prozentmäßig den Anteil überstiegen, den diese in der Gesamtheit der Bevölkerung Rumäniens einnahmen; die augenscheinlichste Situation gab es bei den Juden, insbesondere an den Fakultäten für Medizin, Pharmakologie und Recht. Das Bestehen von Klassen oder Gruppen, die aus rumänischen Studenten und solchen der nationalen Minderheiten zusammengesetzt waren, stellte die Regel dar und warf keinerlei Probleme ethnischer Art auf, höchstens ganz zufälliger weise.

Ein Gebiet, auf dem sich die demokratischen Rechte und Freiheiten konkret kundtaten, war jenes der Veröffentlichungen. In den Jahren 1925-1931 ist eine beachtliche Anzahl von Büchern, Zeitungen, Zeitschriften und anderen Publikationen in den Sprachen der nationalen Minderheiten erschienen. So zum Beispiel wurden 1929 auf dem Gebiet Siebenbürgens 192 Periodika in ungarischer Sprache und 67 in deutscher Sprache verlegt. In vielen Städten war die Anzahl der Publikationen in den Sprachen der nationalen Minderheiten höher als jene in rumänischer Sprache. So sind im selben Jahr von den 141 Publikationen in Cluj nur 42 in rumänischer Sprache gedruckt worden, in Târgu Mureş erschienen 19 Periodika, davon 5 in rumänischer Sprache, in Sibiu war das Verhältnis 32 zu 14, in Braşov 21 zu 8, in Timişoara 76 zu 19, in Arad 35 zu 13, in Satu Mare 19 zu 9 usw. Viele Angehörige der Minderheiten – insbesondere Juden – waren Besitzer von einflußreichen Tageszeitungen in Rumänien (darunter „Adevărul“ und „Dimineaţa“); in den Redaktionen vieler rumänischer Zeitungen arbeiteten auch rumänische Staatsbürger, die den nationalen Minderheiten angehörten, sowie es auch Rumänen gab, die in den Zeitungen der Minderheiten publizierten. Es wurden einige zweisprachige und sogar dreisprachige Zeitschriften verlegt, in denen rumänische, ungarische, deutsche, jüdische und andere Autoren publizierten.

Der rumänische Staat finanzierte die Übersetzung mehrerer Bücher ins Rumänische, die Abhaltung von Lehrgängen über rumänische Sprache und

Zivilisation, die Errichtung von Denkmälern, die Ereignissen oder Persönlichkeiten der nationalen Minderheiten gewidmet waren. Bezeichnend sind auch die Bereiche Kunst und Sport. Es kam allgemein vor, daß in Malerei- und Bildhauerei- Ausstellungen rumänische Künstler verschiedener Nationalität dabei waren, daß in Theater-, Operetten- oder Revuevorstellungen rumänische, jüdische, armenische, deutsche oder andere Schauspieler mitwirkten, je nach ihrem Talent. Desgleichen umfaßten die Nationalmannschaften Rumäniens bei Fußball, Boxen, Reiten u.a. sowohl rumänische Sportler als auch solche aus den Reihen der Minderheiten.

Auch im politischen Bereich wurden positive Situationen der Zusammenarbeit verzeichnet, man schloß Bündnisse, denen zufolge gemeinsame Listen für die Parlamentswahlen, für die Gemeinde- und Kreiswahlen aufgestellt wurden. Es gab Städte, einschließlich Munizipien wie Sibiu, Braşov, Bistriţa, Târgu Mureş, die Bürgermeister aus den Reihen der nationalen Minderheiten hatten; diese taten sich durch Wirtschaftssinn und Bemühungen für das Gemeinwohl hervor. Die Kritiken, die im Parlament, in der Presse oder auf öffentlichen Versammlungen formuliert wurden, waren oft berechtigt, und die Regierungen griffen ein, um die aufgezeigten Mängel oder Übergriffe zu beseitigen.

In Rumänien – wie auch in anderen europäischen Staaten – gab es nationalistische Erscheinungen der Unduldsamkeit – sowohl auf der einen als auch auf der anderen Seite. So hat zum Beispiel die ungarische Presse – mit wenigen Ausnahmen – einen Kastengeist gepflegt, mit starken antirumänischen Akzenten. Es ist bis zum Ausschluß eines auf den Listen der Ungarischen Partei gewählten Abgeordneten gekommen, der sich einen wahren Beruf aus der Verleumdung des rumänischen Volkes und Staates gemacht hatte. Ähnliche Bekundungen hat es auch bei den anderen nationalen Minderheiten gegeben, einschließlich bei den Juden. Die rumänischen Regierungen waren ziemlich tolerant gegenüber der Übertretung der Gesetze durch die Staatsbürger aus den Reihen der nationalen Minderheiten. Im gleichen Sinne, auch um der Empfindlichkeit der Minderheiten Rechnung zu tragen, sind die Behörden nicht mit genügender Tatkraft vorgegangen, un die Rumänen in den Ortschaften zu schützen wo diese zahlenmäßig in der Minderheit waren. Zum Beispiel war der Bau von Kirchen, Schulen und Kulturinstitutionen im „Seklergebiet" eher ein Anliegen als eine Realität. Paradoxerweise hat der Madjarisierungsprozeß der Rumänen, den Ungarn vor 1918 mit viel Nachdruck betrieben hatte, in diesem „Gebiet" auch nach der Vereinigung Siebenbürgens mit Rumänien angedauert.

Einige Mängel der rumänischen Demokratie haben sowohl die Rumänen als auch die Angehörigen der nationalen Minderheiten gleichermaßen betroffen. Wir erinnern an die Übergriffe und Gesetzwidrigkeiten, die viele Beamte des Verwaltungsapparats begingen, an die Konfrontationen während der Wahlkampagnen, nach denen es – nicht nur einmal – zahlreiche Verwundete gab. Vor diesem Hintergrund haben sich einige Strömungen entwickelt, die die Lebensfähigkeit des demokratischen Regimes in Frage stellten und die

Einführung einer autoritären Regierungsform forderten. Aus Überzeugung oder aus diversionistischen Motiven meinten einige Politiker, sie würden den Antisemitismus pflegen, sie gründeten auch Organisationen mit diesem Charakter. Darunter sticht die *Liga zur Christlich-Nationalen Verteidigung* hervor, die 1923 von A.I. Cuza geschaffen wurde, und die *Legion des Erzengels Michael,* die im Juni 1927 von Corneliu Zelea Codreanu gegründet wurde. Diese Organisationen erlangten keinen tatsächlichen politischen Einfluß in den Reihen der Bürger, das geht auch aus den Ergebnissen hervor, die sie 1927, 1928 und 1931 bei den Parlamentswahlen erzielten, als die beiden Organisationen keinen einzigen Sitz in der Abgeordnetenkammer und im Senat erlangten.

Die Nationale Vereinigung der Christlichen Studenten, die unter dem Einfluß von C.I. Cuza stand, organisierte im Dezember 1927 einen Kongreß in Oradea, wobei mehrere Studenten sich zu Akten des Vandalismus gegenüber dem jüdischen Besitz und der jüdischen Bevölkerung hinreißen ließen. Diese Akte – die auf internationaler Ebene breit mediatisiert wurden – bildeten einen Schandfleck auf dem Gesicht Rumäniens. Die Regierung hat Maßnahmen zur Entschädigung der Personen und Institutionen ergriffen, die zu Schaden gekommen waren, und stellte die Schuldigen vor Gericht. Am 2. Januar 1931 hat der Ministerrat beschlossen, daß die Legion des Erzengels Michael, die *Eiserne Garde,* und andere „subversive Organisationen“ außer Gesetzes gestellt werden.

Am 15. Juni 1931 hat die von Nicolae Iorga geführte Regierung einen Gesetzentwurf eingebracht, durch den ein Unterstaatssekretariat für Minderheiten beim Ministerrat gebildet wurde, als „beratendes Organ der Regierung für Minderheitenfragen“, auch mit der Aufgabe, die notwendigen Maßnahmen für „das harmonische Zusammenleben der Minderheiten innerhalb der allgemeinen Interessen des rumänischen Staates“ in die Wege zu leiten. Die Führung dieses Unterstaatssekretariats wurde Rudolf Brandsch, dem Leader der Deutschen Partei, anvertraut.

Man kann schlußfolgern, daß in den Jahren 1925-1931 die Problematik der nationalen Minderheiten in Rumänien weiterhin komplex war. Die dominierende Note war das gemeinsame Leben, Arbeiten und Schaffen der über 18 Millionen rumänischer Staatsbürger, die in ihrer überwiegenden Mehrheit ihren Platz in der rumänischen Gesellschaft gefunden hatten.

IOAN SCURTU

INTRODUCTORY STUDY

ETHNIC MINORITIES IN ROMANIA BETWEEN 1925-1931

After the adoption of the law on administrative unification (July 1925), the process of organization of the Romanian state within the borders established in 1918 was, by and large, concluded. The citizens of Romania – irrespective of language, faith, race or nationality – could participate in the entire political, economic, social and cultural life of the country on an equal footing.

The integration of the ethnic minorities into the Romanian state continued, with notable progress, widely acknowledged at the time. In that periods certain disruptions appeared, engendered by various mentalities and traditions, by political interests and the shortcomings of the democratic regime in Romania. To this we should add the changes occurred internationally such as the openly revisionistic attitude taken by some states – such as Italy and Hungary – which was tantamount to the calling into question of the 1919-1920 peace treaties and the wielding to this purpose of the ethnic minorities question.

The policy of the Romanian state towards the minorities materialized, basically, in new laws based on the democratic principles laid down in the 1923 Constitution. Thus, the electoral law passed in March 1926 envisaged universal, direct, secret, equal and mandatory suffrage for all the male citizens of Romania from 21 years of age upwards. A new element as to the previous legislation provided for the "heads of the denominations acknowledged by the state to become senators *de jure,* one for each denomination since there are Romanian citizens elected or appointed in conformity with the country's laws and they represent more than 200,000 faithful." Likewise, the law provided that in the electoral constituencies in which a group won the absolute majority of the vote, the respective group obtained all the mandates in the respective constituency. This stipulation was advantageous for the Magyar Party which, as a rule, got the absolute majority of the votes in the counties where the population of Magyar origin was in a majority.

The law for local administration organization published in August 1929 (replacing the one of 1925) established that: "Each inhabitant of the country, regardless of age, sex, nationality or denomination should be a member of a commune and participate in its affairs." Among the members by right of the urban councils there were also the representatives of the private secondary schools "that belong to the group of the most numerous minority in the locality",

as well as of "the minority church with the biggest number of faithful in the locality".

Under the private education law (December 1925) the ethnic minorities could set up their own schools, with the approval of the Ministry of Instruction; tuition was given in a language established by the supporters of the respective school, with the specification that "Romanian, the history of the Romanians and the geography of Romania shall be taught in the Romanian language."

Along this line came also the secondary education law of May 1928 which provided that this type of education was given in state schools, as well as in private schools or institutes authorized by the state. The law specified that in state secondary schools with an important minority population the curriculum could feature as a non-compulsory subject the respective minority language; likewise in the regions with an overwhelming number of people of a minority, besides state high school, sections could be established with tuition in the language of the respective minority. The mention was made that no matter what the tuition language of the minority section, Romanian, the history of the Romanians, the geography of Romania and civic instruction were to be given in Romanian mandatorily.

The law on the general status of the denominations of April 1928 provided that the Romanian state guaranteed all the cults "equal freedom and protection as long as their exercise does not run counter the public order, good morals and the laws of organization." No denomination could be dependent on a foreign authority or church organization, "outside those imposed by its dogmatic or juridical-canonical principles"; an exception was the Catholic denomination, "the only one in the country to be dependent in like manner".

On May 10.1927 the Concordat between Romania and the Holy See (Vatican) was signed which aroused vivid political controversies and energetic protests from the leaders of the Romanian Orthodox Church. After several clarifications regarding the interpretation of certain articles had been agreed upon, the Concordat was ratified by the Parliament of Romania in May 1929.

Through the legislation adopted in this period – continuing and rounding off that of the previous years – the Romanian state secured a democratic framework for all the country's citizens, including those belonging to the ethnic minorities.

The political parties of the ethnic minorities, established in the previous years, represented a dynamic asset to the life of the Romanian state at that time. They laid stress on the interests and preoccupations of the respective minorities but, at the same time, expressed their stands on all the economic, cultural, social foreign and domestic policy matters.

The Party of the Magyars was headed by Ugron István until April 1, 1926 when he resigned, being replaced by Bethlen György. Some new elements and nuances emerged in the activity of this party, triggered by the attitude of the Budapest government, as well as by the evolution of the domestic situation in Romania.

The conclusion of the friendship treaty between Italy and Hungary on April 5, 1927 which asked for the modification of the frontiers laid down in the peace treaties signed at the end of the first world war marked a watershed in the policy of the Budapest government. From that moment on "annulling the Trianon diktat" and "recovering the lost territories", among which Transylvania, too, became the official policy of Hungary. To this end, a huge propaganda machinery was set in motion – not only in Hungary, but also in Italy, Germany, Great Britain, France – in order to win over the official circles and international public opinion with a view to reshaping the borders set at Trianon. One of the basic arguments of the revisionist propaganda was that the Hungarians, now a minority in Romania, Czechoslovakia, and Yugoslavia, were subject to a repressive policy of assimilation, and "the civilized world" had to intervene on their behalf to put an end to this explosive situation.

The Magyar Party of Romania – acting in conformity with the directions received from Budapest – tried hard to disseminate the idea that in this country the rights of the minorities were not observed, and that the Romanian state did not have a democratic character. In fact, the claims of the Magyar Party were aimed at all the aspects of the cultural, religious, economic, social and political life. This party demanded that the Romanian state should not interfere in the life of the schools with tuition in Hungarian, and should not require the application of curriculums and textbooks endorsed by the Ministry of Instruction. The leaders of the Magyar Party wanted to use curriculums and textbooks brought – most of the times illegally – from Hungary, which cultivated anti-Romanian feelings, as well as the idea that Transylvania was Hungarian land lost under the Trianon "diktat". At the same time, the Magyar Party required that the Romanian state should finance these schools, pay the fees of the teachers and professors, and see to the repair of the buildings, etc. The creation of Romanian schools in areas with a majority Magyar population was deemed by the leaders of the Magyar Party as a blow against "the Magyars, and an attempt to alter the traditional cultural environment of a "superior" nature by implanting "alien" and "backward" structures. Another category of claims was aimed at the economic problems, especially the expropriation of the Magyar landlords under the 1921 law for the land reform. In several law suits numerous Magyar landlords, benefitting by well-paid legal counselling managed to bypass the agrarian legislation and preserve tracts of tens and even tens of thousands of hectares. It is a known fact that the biggest estates in inter-bella Romania belonged to Magyar "barons" and "counts".

The political claims were directed at extanding rights for the ethnic minorities, securing an exclusively Magyar leadership in the counties where they represented the majority population. The means of action were multiple: propaganda demonstrations and brochures, a vast press, well circulated in the territory, political meetings. Another important part was played at the Parliament rostrum since the Magyar Party has 15-20 deputies and senators in each session. Between 1925 and 1931, more than in the previous period, the Magyar Party

sent numberless memorandums and complaints to the League of Nations, presenting dramatically the situation of the Magyars in Romania, allegedly subject to an abusive treatment.

The Magyar Party – just like other political organizations in Romania – went through a series of interne troubles, abutting on resignations, exclusions, splits, and boltings with the setting up of new political formations. Most of the troubles were engendered by the attitude towards the other political forces and the Romanian society in general. Thus, in the summer of 1927 a group of learned men headed by Kecskeméthy István, professor at the Protestant Theological Institute, and Kós Károly, writer, launched a call to *"The Magyar People in Transylvania"* saying that they had been maligned and insulted in the most vile way by the Magyar politicians and their proxies, the fiercest accusation being that they had sold out to the Romanians. Consequently, they announced the creation of the Popular Magyar Party. The new party did not manage to gain any political clout, since the honchos of the Magyar Party managed by pressure and corruption to quash the trend towards the separation of the Magyars. In his turn, Bánffy Miklós, former minister of foreign affairs of Hungary, settled in Romania in 1926, and becoming a Romanian citizen, declared for the democratization of the leading structures of the Magyar Party. In May 1928 he printed the newspaper *Erdélyi Helikon* around which a literary society was constituted, asking people to renounce all antagonism and bellicose attitude, and the Magyars and the Romanians "to look for a common agreement to unite them." Even in that society there were accents of chauvinism and irredentism. Another group was centered round the left-wing magazine *Korunk,* issued first in 1926 and led by Dénes László and then by Gaál Gábor. *Korunk* took a firm stance against the theory of Transylvanianism by which some of the scholars and leaders of the Magyar Party (including the people of *Erdélyi Helikon*) tried to instill the idea that the geographic environment, the historical experience, "the community of the destiny" of the inhabitants of Transylvania could have shaped "a Transylvanian soul", different from that of all the other inhabitants of Romania. As a matter of fact, this theory tried to bring arguments in favour of the need to have Transylvania autonomous as a first stage in its secession from the Romanian state.

To avoid dissensions within the Magyar minority, the Congress of the Magyar Party of October 1928 put down in the Statutes the following provision: "Any Romanian citizen of Magyar nationality or who considers himself a Magyar and is 20 years of age becomes automatedly a member of the Magyar Party." That was a totalitarian, abusive decision that could not be applied. In fact, the dissensions continued, culminating with the creation of an Independent Magyar Party headed by István Albert, which had its own lists in the parliamentary elections of June 1931.

The political organization of the Swabians and the Saxons of Transylvania was the German Parliamentary Party which in January 1929 took the name of *the German Party.* This organization was part of the Union of the Germans in Greater

Romania which included the regional organizations of the Swabians and the Saxons of Transylvania, Banat, Bukovina, and Bessarabia. They designated their representatives in the National Council that was convened periodically to discuss the general affairs of the German population.

The Union also contained various cultural, religious, economic organizations of mutual assistance. The leaders of the German Party preached the idea of "German unity" and considered themselves the only representatives of this ethnic minority. The main claims of the German Party regarded education and the church for which they requested not only full freedom of operation, but also a substantive financing by the state. In general, the German Party supported the foreign policy of the Romanian state, with a view to safeguarding peace and the territorial status quo established under the international treaties concluded at the end of the first world war.

The front-ranking members of the Swabians and the Saxons of Transylvania collaborated with the governments of Romania, as a rule making an electoral cartel with the party called to rule and which won the elections every time. An exception, the only one throughout the interwar period – was registered in the June 1927 elections, when the German Party went on common lists with the Magyar Party. The leaders of the German Party were subject to extreme pressure from the bosses of the Magyar Party who, using "the common destiny" as a pretext, insisted on joint action domestically and especially internationally, against the Romanian state, accused of failure to observe the rights of the minorities. In fact, the tactics were suggested by the Budapest government which wanted to disseminate the idea that all the ethnic minorities in Romania were discontented and the League of Nations had to intervene for their protection. As a rule, the German Party did not accept these proposals in view of the discriminating policy the Budapest government had subjected to the Swabians and the Saxons of Transylvania until 1918; moreover, strong dissessions emerged between the two parties as a result of the activity of the Catholic church, which tried to proselytize among the German population. The German Party was not free from interne political frictions and controversies, either. The most important thing was the ascent of the radical group at the lead with Fritz Fabricius, supporting the national-socialist ideas promoted by Adolf Hitler.

The Jews who numerically, represented the third minority, continued to be organized in the *Union of the Romanian Jews*. A new statute was passed at the June 1929 Congress according to which this organization fought "to defend the individual and collective rights of the Jewish population in Romania stemming from the Constitution and the laws of the country, as well as the international treaties." The Union coordinated the activity of the regional and local communities that enjoyed a wide autonomy, taking care of the mutual assistance of the membership and the organization of a very intense community life. Politically, the divergences between the Jews continued to be huge, their options going from the National Liberal Party and the National Peasant Party to the Magyar and Communist parties. The leadership of the Union deemed that a party

of the Jews was not necessary since that would mean the political isolation of the Jews, who, for decades, had struggled to become Romanian citizens. The political leaders of the Jews took the line of integration into the Romanian parties and collaboration with the cabinets in power. They expressed their loyalty to the Romanian state and declared for the maintenance of the borders established by the peace treaties. After the December 1928 parliamentary elections the Jewish Parliamentarian Club was founded, which coordinated the activity of the Jewish senators and deputies, especially as regards questions and interpellations for the government concerning the anti-Semite actions occurring in the country, and the abuses of the administrative bodies.

Apart from certain critical opinions regarding the functioning of the political regime, an important part of the work done by the Union of Romanian Jews was actually educational claims, especially in religious and private education, which should have had massive financial support from the state. Paying much attention to any anti-Semitic manifestations, the leaders of the Jewish population in Romania exaggerated the importance of isolated actions and did not hesitate to contact international Jewish communities, especially those in France and the United States, asking them to intercede with the government in Bucharest to stop such acts. Within the Union of Romanian Jews there have often been opposing opinions about the tactics to pursue. On May 4, 1931, the Jewish Party of Romania was established, led by Theodor Fischer and Adolf Stern. This party claimed it represented all Jews in Romania, who formed an "ethnic community," and, therefore, it needed its own political organization. The Jewish Party stood in the parliamentary elections of June 1931 and got 2.26 % of the total number of votes and four seats in the Assembly of Deputies. An increasingly powerful current in the Union of Romanian Jews was the Zionist one, which became very influential in the next period.

The representatives of *the other ethnic minorities* participated in politics through the Romanian political parties, they had candidates on those parties' lists in elections and afterwards they used Parliament to express their own stand; equally, they benefited from the legal provisions, having *ex officio* representatives in the Senate and in the city and county councils. The leaders of the Ukrainian minority made efforts to set up a National Ukrainian party, but it was only active when parliamentary elections were held. The Ukrainian Peasant Party became a powerful group; it was established in 1931 under the leadership of Constantin Caracalia: it claimed it fought for the observance of the democratic rights and freedoms, first and foremost those of minorities, provided in the 1923 Constitution of Romania.

Apart from the political parties of the ethnic minorities, many associations, societies, cultural foundations, religious and aid organizations were active. Some of these overstepped their duties specifically defined in the Statutes, starting anti-Romanian irredentist actions.

The Romanian Communist Party was one of the political parties that had a special situation: according to its Statute, adopted in 1922, it was "a branch of

the Third Communist International." Since 1924 that party worked illegally; among its slogans there was self-rule for the ethnic minorities, going as far as to demand the separation of Bessarabia, Bukovina, Transylvania, Banat and Dobrudja from Romania. The leadership of the Romanian Communist Party was predominantly made up of ethnic minorities, especially Jews and Hungarians.

Subjected to much *international pressure on the issue of ethnic minorities,* the Romanian governments adopted defensive tactics, seeking to convince various forums, communities or persons that the governmental policy in that field was correct. They conscientiously answered all notes and letters from the League of Nations and the Jewish Communities, they talked with the envoys who came to see for themselves the situation of the minorities in Romania, they offered data and facts, comparative statistical Tables regarding the position of the Romanians in Transylvania, Bukovina and Bessarabia before 1918 and that of the ethnic minorities in those regions after the Union. For seven years, Romania was confronted with the issue of the Hungarian choosers, whose cause was supported by the government of Hungary. The Romanian diplomats—most of all Nicolae Titulescu—made great efforts to explain to the Hungarian side and to international forums the need that had prompted the land reform in Romania, the principles underlying the expropriation and appropriation of land, its positive practical results for the Hungarian peasants, too. But the representatives of Hungary were not persuaded even when faced with the clearest evidence. Nicolae Iorga figured out the cause for this, and he wrote in June 1928: "Hungary needs, for its domestic and foreign policy, a permanent means to create unrest. Mediaeval knights need a wooden horse. Why should we strive to believe it is a real flesh and blood horse? Why should we add to the advertising against us? Even if it knows nothing will come of this, Hungary will always put up this ragged banner until it gets torn to pieces and then, they will find another one." And the great Romanian historian concluded: "in fact, this whole process is nothing but advertising for Hungary and we fell into that trap."

The Romanian propaganda abroad was sporadic and inconsistent, the political circles in charge with it—both in the government and in the opposition—were under the illusion that the justice of the Romanian cause was too obvious to even be questioned in a serious manner. However, there were a few initiatives to organize common actions of the Little Entente, Poland and Greece, to combat revisionism that was hiding behind the outspoken concern for the fate of the ethnic minorities. In fact, the political circles and the international public opinion were actually exposed only to the viewpoint of those who painted Romania in dark colours, as a state facing serious problems, of which a very important one was allegedly the minority issue. Actually, this was an effort to create the impression that Romania, which had "annexed" foreign territories in 1918, was not a viable state.

The actual situation of the ethnic minorities in Romania was totally different from the image built abroad. Although at the time the ethnic origin of owners of industrial, trade, banking and other companies was not registered,

whoever bothered to travel through the cities of Romania—in the Old Kingdom, Bessarabia, Bukovina, Transylvania and Banat—could see that most companies were not Romanian-owned. The much talked about "nationalization" of the national economy remained just a project, because the Romanian bourgeoisie did not have the financial means to compete successfully with the companies owned by Romanian citizens who were Hungarian, German, and Jewish ethnics. In business there were no differences based on ethnic criteria, so many Boards had Romanian citizens of several ethnic origins, as well as foreign citizens, who were equally interested in making profit.

In cities, factories, workshops, state institutions, a.o., the Romanian citizens, regardless of ethnic origin, worked to make a living, to support their families and develop good lifestyles. Villagers worked on the field, ploughing, sowing and harvesting and they experienced together ordinary days and holidays, regardless of ethnic origin, living together in trouble and in joy. One telling example is inter-marriage, which was a wide-spread phenomenon in the Romanian society both in cities and in villages.

In education, the access of ethnic minorities is shown by the number of students. In the 1930-1931 academic year, village schools were as follows: kindergarten children—16,664 Hungarians, 6,417 Germans, 3,154 Russians, 436 Serbs, Croats and Slovenians, 210 Poles, 3,445 Ruthenians, Ukrainians, 8,903 Bulgarians, 7,407 Jews, 3,024 Turks and Tartars. Primary school children: 87,110 Hungarians, 54,088 Germans, 26,614 Russians, 60,078 Ruthenians, Ukrainians, 50,874 Bulgarians, 54,219 Jews, 18,867 Turks, Tartars. State junior high and high schools: 3,645 Hungarians, 2,614 Germans, 1,344 Russians, 660 Ukrainians, 1,180 Bulgarians, 14,112 Jews, 178 Turks and Tartars. In private schools the situation was this: kindergartens: 1,309 Hungarians, 5,046 Germans, 11 Russians, 12 Ukrainians, Ruthenians, 96 Bulgarians, 56 Poles, 2,144 Jews, 71 Turks, Tartars, a.o. Primary schools: 74,037 Hungarians, 42,587 Germans, 13,138 Jews, 33 Russians, 20 Ruthenians, Ukrainians, 2,420 Serbs, Croats, Slovenians, 132 Czechs, Slovaks, 767 Poles, a.o. In the same year the number of students educated in the family and who took private exams held by state primary schools was this: 121 Hungarians, 128 Germans, 31 Russians, 69 Ukrainians, 24 Bulgarians, 54 Poles, 2,180 Jews, 44 Greeks, a.o. The state junior high and high schools had: 3,645 Hungarians, 2,614 Germans, 1,344 Russians, 660 Ukrainians, 156 Serbs, 1,180 Bulgarians, 60 Czechs, Slovaks, 403 Poles, 14,112 Jews, 178 Turks, Tartars, a.o. At the same time there were private junior high and high schools with: 7,600 Hungarians, 4,433 Germans, 160 Russians, 58 Ukrainians, 20 Serbs, 1,170 Bulgarians, 28 Poles, 6,987 Jews, a.o. To these were added the children who were educated in the family and who took private exams at the state junior high and high schools: 268 Hungarians, 308 Germans, 52 Russians, 34 Ukrainians, 8 Serbs, 77 Bulgarians, 36 Poles, 2,375 Jews, a.o. Note that a considerable number of children belonging to ethnic minorities went to private schools or were educated in the family. As regards higher education, usually the

number of students belonging to ethnic minorities was higher, as a percentage, than the minority percentage of Romania's total population; this situation was clearer with the Jews, especially in the Medical, Pharmacy and Law Schools. There were classes and groups made up of Romanian and minority pupils and students, and this was an usual situation, no ethnic issues were raised, except purely accidentally.

The democratic rights and freedoms were most concretely manifested in publications. In 1925-1931 a considerable number of books, newspapers, magazines and other publications in the languages of ethnic minorities were published. For example, in 1929 in Transylvania, 192 periodicals in Hungarian were published and 67 in German. In many cities the number of publications in the languages of ethnic minorities was larger than that of Romanian-language ones. In the same year, 1929, of 141 publications printed in Cluj, only 42 were in Romanian; in Târgu Mureş there were 19 periodical, of which five in Romanian; in Sibiu the ratio was 32:14; in Braşov, 21:8; in Timişoara 76:19; in Arad 35:13; in Satu Mare 19:9, a.o. Many minority representatives—especially Jews—owned influential dailies in Romania (of which *Adevărul* and *Dimineaţa*); Romanian citizens belonging to ethnic minorities worked for many Romanian newspapers, and Romanian ethnics wrote for newspapers of the minorities. Several bilingual magazines were published, some even in three languages: there, Romanian, Hungarian, German, Jewish and other scholars contributed with articles.

The Romanian state financed the translation of several books into Romanian, courses of Romanian language and civilization, building of monuments to commemorate events or personalities belonging to ethnic minorities. Arts and sport are also significant. It was usual for painting, sculpture and other exhibitions to show works by Romanian artists of several ethnic origins, in theatre, musical and entertainment shows, Romanian, Jewish, Armenian, German actors performed according to their individual talents. Equally, the national soccer, fighting and horse riding teams of Romania were made up of sportsmen who were Romanian ethnics along with others that belonged to minorities.

In politics there were positive, cooperation situations, reaching accords, following which joint lists of candidates were developed for parliamentary, communal and county elections. There were cities and communes, including large cities such as Sibiu, Braşov, Bistriţa, Târgu Mureş, which had mayors that belonged to ethnic minorities; they were remarkably efficient and very much concerned with the common good. The critical opinions expressed in parliament, in the press or in public meetings were often based on facts and the governments intervened to supply what was missing and crack down on the abuses brought to public knowledge.

In Romania, as in other European states, there have been intolerant, nationalist actions on both sides. For instance, the Hungarian press—with some exceptions—cultivated a caste attitude, with strong anti-Romanian accents.

Things developed so far as to invalidate a deputy elected on the lists of the Hungarian Party, who had specialized in insulting the Romanian people and state. Such manifestations existed with other ethnic minorities, including the Jews. The Romanian governments were tolerant enough when dealing with violations of the law by citizens that belonged to ethnic minorities. In the same line of thinking, trying to appease the minorities, the officials did not respond energetically enough to support the Romanians in the localities where they constituted a numeric minority. For example, the building of churches, schools, and culture institutions in the "Szeckler zone" was just a project, never put into practice. Paradoxically, the Hungarianization of the Romanians, actively promoted by Hungary before 1918, was continued in that "zone" even after Transylvania was united with Romania.

Some drawbacks of the Romanian democracy equally affected the Romanian ethnics and persons belonging to ethnic minorities. We mention here the abuses and illegal acts committed by many officials of the administrative system, the confrontations during the election campaigns, often resulting in a large number of wounded people. Against this background, some currents developed contesting the viability of the democratic regime and demanding the establishment of an authoritarian rule. Because they really believed so, or for diversion reasons, some politicians claimed they cultivated anti-Semitism, even establishing such organizations. Some of these were The National Christian Defence League (LANC), created in 1923 by A.C. Cuza, and The Legion of Archangel Michael, created in 1927 by Corneliu Zelea Codreanu. They were not really influential among voters, which is proven by the parliamentary elections of 1927, 1928 and 1931, when the two organizations did not even get one deputy or one senator.

Under the influence of A.C. Cuza, the National Association of Christian students held in December 1927 a congress in Oradea: there, several students committed acts of vandalism against Jewish properties. These acts-extensively covered by the international media-darkened Romania's image. The government took steps to compensate the individuals and institutions who had suffered and brought criminal charges against the guilty ones. On January 2, 1931, the Council of Ministers decided to ban the Legion of Archangel Michael-The Iron Guard and other "subversive organizations."

On June 15, 1931, the government led by Nicolae Iorga initiated a Bill to establish a Government sub-division for minority issues, to initiate the necessary measures for the "harmonic cohabitation of the minority elements within the general interests of the Romanian state." The management of this sub-division was given to Rudolf Brandsch, leader of the German Party.

We can conclude that in 1925-1931, the issue of ethnic minorities in Romania continued to be complex. Basically, the over 18 million Romanians lived, worked and created together; the vast majority found a place in the sun in the Romanian society.

IOAN SCURTU

NOTĂ ASUPRA EDIŢIEI

Ca şi în primul volum al seriei Minorităţile naţionale din România editorii au urmărit şi în cel de-al doilea volum să selecteze pentru a fi publicate cele mai importante documente din care să rezulte procesul complex de integrare a minorităţilor naţionale din România în cadrul statului român, reliefarea elementelor pozitive ce au caracterizat acest proces, evidenţierea realizărilor obţinute în crearea cadrului legal pentru asigurarea deplinei egalităţi a tuturor cetăţenilor ţării dar şi dificultăţile, neîmplinirile şi chiar momentele mai tensionate din perioada tratată. Limitele cronologice ale volumului al II-lea cuprinse între 1925-1931 au fost stabilite de prezentarea în ordine cronologică a documentelor în cadrul seriei iar anul 1931 a reprezentat momentul emiterii proiectului de lege pentru crearea unui Subsecretariat de Stat al Minorităţilor, organism având ca atribuţii problemele minorităţilor şi al cărui demers de înfiinţare îşi are începuturile chiar din primii ani de după Marea Unire din 1918.

La alcătuirea volumului, s-a avut în vedere cuprinderea cât mai multor documente inedite, din surse primare, dar şi a legilor şi a actelor normative editate care au contribuit la emanarea acestora, a dezbaterilor şi interpelărilor parlamentare, a interviurilor şi comunicărilor unor oameni politici pe marginea principalelor probleme ivite în procesul de aplicare a legislaţiei, sau ca urmare a unor evenimente sau acţiuni privitoare la minorităţile naţionale. Un loc însemnat l-au ocupat documentele care reprezintă punctul de vedere al unor organisme internaţionale respectiv cel al Guvernului român cu privire la respectarea drepturilor minorităţilor naţionale din România. Documentele provin din fonduri ale instituţiilor administrative, judecătoreşti, de învăţământ, centrale şi locale, ale organizaţiilor şi personalităţilor politice româneşti sau minoritare din perioada tratată, păstrate la Arhivele Naţionale precum şi din arhiva Ministerului de Externe şi a Serviciului Român de Informaţii.

Am căutat să cuprindem în paginile volumului genuri de documente cât mai variate ca formă şi conţinut: ordine, rapoarte, note, informări, referate, circulare ale organelor de stat, decrete regale, hotărâri, comunicate oficiale ale Guvernului român, corespondenţă şi discursuri ale unor oameni politici, de artă şi de ştiinţă, procesele verbale ale şedinţelor consiliilor de conducere ale principalelor partide minoritare, programele politice ale acestora şi convenţiile încheiate pentru alegerile comunale şi parlamentare, acte constitutive, statute, regulamente, programe de activitate ale asociaţiilor şi societăţilor culturale ale minorităţilor, tabele statistice, îndeosebi cu privire la recensământul populaţiei sau cuprinzând publicaţiile minoritare.

Am fost preocupaţi de publicarea integrală a documentelor, însă întrucât unele dintre ele conţin pasaje ce nu se încadrează temei de cercetare propuse, s-a recurs la omisiunea lor, semnalându-se aceasta în textul documentului printr-un rând de puncte iar în lista documentelor prin menţiunea "extras". În general, prescurtările prezente în original au fost completate fără menţiuni speciale, iar în transcrierea documentelor s-a utilizat ortografia actuală. Elementele de cotă au fost trecute după textul original transcris şi cuprinde specificarea depozitului de arhivă, fondul arhevistic, dosarul şi numărul de filă. Documentele scrise în limbi străine sunt însoţite de traducerea în limba română. Notele din subsol însoţesc textul traducerii şi conţin explicaţiile necesare, identificările de persoane şi adnotările originale aparţinând emitenţilor. A fost întocmită o listă de abrevieri a lucrărilor mai frecvent folosite, iar lista cronologică a rezumatelor documentelor este tradusă în germană şi franceză. Volumul este însoţit de indicele de nume şi locuri pentru ambele volume.

IOAN DORDEA

BEMERKUNGEN ZUR AUFLAGE

Die Herausgeber haben beim zweiten Band der Reihe *„Die nationalen Minderheiten in Rumänien"*– wie auch beim ersten – danach getrachtet, die wichtigsten Schriftstücke nach mehreren Kriterien zwecks Veröffentlichung auszuwählen: der komplexe Prozeß der Integration der nationalen Minderheiten im Rahmen des nationalen Staates soll widerspiegelt werden; die positiven Elemente, die diesen Prozeß charakterisiert haben, soll hervorgehoben werden; die Leistungen, die bei der Schaffung des gesetzlichen Rahmens für die Gewährleistung einer vollsttändigen Gleichheit sämtlicher Bürger des Landes erzielt wurden, sollen bekannt gemacht werden; aber auch die Schwierigkeiten, die Mißerfolge und selbst die spannungsgeladenen Momente der betreffenden Periode sollen daraus hervorgehen. Der zweite Band umfaßt die Zeitspanne 1925-1931 und stellt die Urkunden in chronologischer Reihenfolge im Rahmen der Serie vor. Das Jahr 1931 war gekennzeichnet durch die Herausgabe des Gesetzentwurfes zur Schaffung eines Minderheiten-Unterstaatssekretariats, das sich um die Probleme der Minderheiten kümmern sollte und dessen Gründung bereits in den ersten Jahren nach der Großen Vereinigung von 1918 eingeleitet worden war.

Bei der Zusammenstellung des Bandes wurde danach getrachtet, nach Möglichkeit viele noch nicht veröffentlichte Schriftstücke aus primären Quellen aufzunehmen, aber auch veröffentlichte Gesetze und Normativakten, die zur Veröffentlichung der ersteren beigetragen haben, sowie die Debatten und parlamentarischen Interpellationen, die Interviews und Mitteilungen einiger Politiker im Zusammenhang mit den wichtigsten Problemen, die im Verlauf der Gesetzgebung aufgetaucht sind, oder die – als Folge einiger Ereignisse oder Aktionen – die nationalen Minderheiten betreffen. Eine Sonderstellung haben die Schriftstücke eingenommen, die den Standpunkt einiger internationaler Organismen bzw. den der rumänischen Regierung im Hinblick auf die Anerkennung der Rechte der nationalen Minderheiten in Rumänien vertreten. All diese Dokumente stammen aus den Sammlungen der administrativen, gerichtlichen, zentralen und lokalen sowie Unterrichtsinstitutionen, den Sammlungen rumänischer Politiker oder den nationalen Minderheiten angehörenden Persönlichkeiten der angesprochenen Zeitspanne und werden in den Zweigstellen des Nationalarchivs bzw. Im Archiv des Außenministeriums des Rumänischen Informationsdienstes aufbewahrt.

Die Herausgeber haben danach getrachtet, in diesem Band möglichst vielerlei Formen von Schriftstücken, sowohl was die Form als auch den Inhalt betrifft, zu veröffentlichen. Der Band beinhaltet Befehle, Berichte, Anmer-

kungen, Informationen, Referate, Rundschreiben der Staatsorgane, königliche Dekrete, Beschlüsse, offizielle Kommuniqués der rumänischen Regierung, Korrespondenzen und Vorträge einiger Politiker, Künstler und Wissenschaftler der Zeit, aber auch Sitzungsprotokolle der Leitungsräte der wichtigsten Minderheitenparteien, deren politische Programme sowie die geschlossenen Abkommen zwecks Kommunal–und Parlamentswahlen, Gründungsakten, Statuten, Reglements, Programme betreffend die Tätigkeiten der kulturellen Vereine und Gesellschaften der Minderheiten, statistiche Tabellen betreffend vor allem die Volkszählungen oder die Veröffentlichungen der Minderheiten.

Wir haben danach getrachtet die, Urkunden vollständig zu veröffentlichen, mußten jedoch die Absätze, die nicht zu unserem Forschungsthema gehören, weglassen. In der Wiedergabe der so gekürzten Texte ist dies durch eine punktierte Zeile angezeigt, und in der Dokumentenauflistung ist "Auszug" vermerkt. Im allgemeinen wurden die im Original vorhandenen Abkürzungen ohne besonderen Vermerk ausgeschrieben. In der Wiedergabe aller Schriftstücke wurde die jetzige Orthographie verwendet. Nach Wiedergabe des Originaltextes sind das Abstammungsarchiv, der Archivfonds, der Ordner und die Seitenzahl angegeben. Für die fremdsprachigen Urkunden wurde auch die rumänische Übersetzung hinzugefügt. Die Fußnoten beziehen sich auf den Text der Übersetzungen und beinhalten notwendige Erklärungen, Personenidentifizierungen und Originalanmerkungen der Aussteller. Es wurde eine Abkürzungsliste der öfter vorkommenden Arbeiten aufgestellt, und die chronologische Liste der Resümees betreffend die Inhalte der Urkunden wurde ins Deutsche und Französische übersetzt. Der Band umfaßt auch eine Namens- und Ortsliste für beide Bände.

IOAN DORDEA

NOTE ON THIS EDITION

Just like in the first book of the series *The Ethnic Minorities in Romania*, the editors of this second volume have tried to select and publish the most important documents depicting the complex process of integration of the ethnic minorities in Romania. Furthermore, other goals have been to present the positive elements characterizing the relevant process, the successes scored in creating the legal framework securing full equal rights for all the country's citizens, as well as to point out the difficulties, failures and tensional moments of the period under discussion. The time limits of the second volume go from 1925 to 1931 and have been established by the chronological presentation of the documents whithin the series, the year 1931 representing the moment when the draft was issued on the creation of an under-secretariat of state for the ethnic minorities, a body to deal with the problems of the minorities the foundations of which could be sought in the years right after the great union of 1918.

The volume brings together as many original documents as possible, from primary sources, as well as laws and acts, discussions and parliamentary interpellations, interviews and comunications by politicians bearing on the problems cropping up in the application of the legislation or as a consequence of events or actions regarding the ethnic minorities. A central part is taken by the documents representing the standpoint of international bodies, of the Romanian government on the observance of the rights of the ethnic minorities in this country. The documents come from the funds of administrative, legal, central and local education, institutions, from organizations and Romanian (majority or minority) political personalities of the period in point, kept at the National Archives, as well as in the archives of the Ministry of Foreign Affairs and the Romanian Intelligence Service.

We have tried to include in this volume most variegated types of documents in matters of form and contents: orders, reports, notes, communications, studies, state circular letters, royal decrees, resolutions, official communiques of the Romanian government, correspondence and speeches by politicians, men of art and science, reports of the meetings of the main minority parties leading boards, political platforms and conventions concluded for the communal and parliamentary elections, establishment documents, statutes, regulations, programmes of activity of the cultural associations and societies of the minorities, statistic tables, particulary referring to the population's census or containg the publications of the ethnic minorities.

In general, we have published the documents in full, and only when parts of them did not fall within the topic under discussion we have decided to leave

them out, giving due note of the fact through several dots inserted, and the mention "excerpt" featured on the list of the documents. By and large, the short forms present in the original have been rounded off without any special mention, and the present day spelling has been used. The text quotas have been given after the original text transcribed, featuring the specification of the archives, the archive fund, the file and number of the page. The footnotes accompany the translations and contain necessary explanations, the identifications of persons and original annotations belonging to the issuers. A list of abreviations of the words most frequently used has been drawn up, while the chronogical list of the summarized documents is given in a German and French translation. The book is accompanied by an index of names and places for both volumes.

IOAN DORDEA

LISTA ABREVIERILOR
LISTE DER ABKÜRZUNGEN
LIST OF ABREVIATIONS

Guverne şi guvernanţi = Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne şi guvernanţi (1918-1938)*, SILEX, Casa de Editură, Presă şi Impresariat, Bucureşti, 1996

Jakabffy = Jakabffy Elemér, *Nemzetiség politikai irások* (Scrieri de politică naţională), Bucureşti, 1993

Kasser = Karl Kasser, *Handbuch der Regierungen Südosteuropas (1833-1980)*, II, Graz, 1982

MDE = *Mic dicţionar enciclopedic*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1979

Mikó Imre = *Huszonkét év. Az Erdély magyarság politikai története 1918, december 1-től 1940, augusztus 30-ig* (22 de ani. Istoria politică a maghiarilor ardeleni de la 1 Decembrie 1918 până la 30 august 1940), Budapest, 1941

Minorităţi I = *Minorităţile naţionale din România 1918-1925 Documente*, coordonată de Ioan Scurtu, Liviu Boar, Bucureşti, 1995

Muşat-Ardeleanu = Mircea Muşat, Ion Ardeleanu, *România după Marea Unire*, vol.II, Partea I. 1918-1933, Editura ştiinţifică şi enciclopedică, Bucureşti, 1986

LSS = *Lexicon der Siebenbürger Sachsen*, Innsbruck, 1993

EC = Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea*, Editura Cugetarea-Georgescu Delafras, Bucureşti, 1940

EL = Ostvát Kálmán, *Erdély Lexicon* (Lexicon Ardelean), Oradea, 1928

EM = *Minerva. Enciclopedie Română*, Editura comitetului de redacţie al Enciclopediei Române Minerva, Cluj, 1930

PPR = Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ioan Scurtu, *Enciclopedia partidelor politice din România (1862-1994)*, Editura Mediaprint, Bucureşti, 1995

LISTA DOCUMENTELOR

URKUNDENREGESTEN

LIST OF DOCUMENTS

La politique du Gouvernement roumain à l'égard des confessions minoritaires

La Roumanie, fidèle à ses traditions en matière religieuse et inspirée par la conviction profonde que seul un régime de libéralisme envers toutes les races et toutes les croyances peut assurer sa consolidation et sa paix sociale, s'est appliquée à suivre une politique de tolérance et de libéralité à l'égard de toutes les confessions et à leur accorder le plus large appui matériel et moral.

Ce régime a d'ailleurs trouvé sa consécration formelle dans le texte même de la nouvelle Constitution.

En effet l'article 5 (titre II) de la nouvelle Constitution est ainsi rédigé:

"Les Roumains, sans distinction d'origine ethnique, de langue ou de religion, jouissent de la liberté de conscience, de la liberté d'enseignement, de la liberté de la presse, de la liberté de réunion, de la liberté d'association et de toutes les libertés et droits établis par la loi".

D'autre part l'article 22 explique nettement que:

"La liberté de conscience est absolue".

"L'Etat garantit à tous les cultes une égale liberté et protection en tant que leur exercice ne porte pas atteinte à l'ordre public, aux bonnes moeurs et aux lois d'organisation de l'Etat".

Mais avant même que le texte de la nouvelle Constitution ne fut voté, dès l'union des provinces roumaines à la mère patrie, l'Etat roumain a respecté tous les droits acquis par les Eglises, en maintenant les lois en viguer et en se gardant de toucher à l'autonomie des différentes confessions.

Les lois réglant cette matière se trouvent être aujourd'hui encore exactement les mêmes que celles du temps de la domination hongroise, à savoir les lois XXXVIII et LIII de 1868. En vertu de ces lois la langue de l'administration, des cultes, ainsi que l'enseignement dans les écoles confessionnelles est la langue maternelle de chaque minorité.

Par conséquent, là où la population est magyare, la langue employée est le hongrois, tandis qu'on a introduit l'allemand dans les communes à majorité souabe ou saxone.

Les confessions minoritaires sont les suivantes: catholique-romaine, calviniste/presbytérienne, luthérienne, unitaire et israélite.

Quant aux différentes sectes baptistes ou adventistes, l'exercice de leur culte est entièrement libre, pourvu qu'il ne porte pas atteinte à l'ordre public et aux bonnes moeurs.

Le nombre des fidèles de chaque confession se répartit comme suit:

Eglise réformée	700.000		avec 800 paroisses et un évêché à Cluj.
" " unitaire	75.374	112	et un évêché à Cluj.
" " luthérienne (saxons)	221.323	262	et un évêché à Sibiu.
" " catholique-romaine	989.154	495	avec 4 évêchés Timişoara, Alba Iulia, Oradia Mare et Satul-Mare.
" " catholique-romaine de Bucovine	104.091	31	
" " catholique-arménienne de Bucovine	2.000		avec 2 paroisses.
israélites	181.340		(deux organisations: théologue et orthodoxe).

Non seulement l'Etat roumain n'a pas touché au caractère ethnique de ces Eglises mais, au contraire, il a assuré leur existence en inscrivant au budget les sommes nécessaires à leur entretien.

Les sacrifices budgétaires consentis à cet effet peuvent se classer comme suit:

Pour les 9 mois de l'année courante (période budgetaire du 1-èr Avril au 31 Décembre 1923)

Eglise catholique-romaine ....8.610.545 lei
calviniste-presbytérienne 11.150.225
unitaire 2.101.448,50
luthérienne 4.136.004
Autres (Mahometans) 2.325.848
israélites 300.000

L'Eglise orthodoxe – qui est l'Eglise de 13 millions sur presque 18 millions d'habitants 131.935.228

L'Etat ne s'est réservé aucun droit touchant la nomination de ces professeurs et leur discipline.

Les étudians en théologie – exemptés tous du service.

La Roumanie a poussé plus loin encore le soin d'aider matériellement les confessions minoritaires. Elle leur a accordé des avantages qu'elles n'ont pas en vertu des lois hongroises encore en vigueur et que d'ailleurs la domination hongroise ne leur assurait pas.

Les quelques exemples qui vont suivre en font foi:

Ainsi sous le régime hongrois les professeurs des instituts théologiques et les fonctionnaires administratifs étaient payés sur les fonds des évêchés. Maintenant tous ces frais incombent à l'Etat.

Les professeurs des instituts théologiques reçoivent des traitements égaux à ceux des agrégés de l'Université (à base de 2200 lei) – tandis que les professeurs des séminaires de l'ancien Royaume et de Bessarabie ne touchent que des traitements de professeurs secondaires (collèges et lycées – à base de 1600 lei).

Et il faut se rappeler que pour:

2.000.000	orthodoxes	on compte 14 professeurs;
1.000.000	catholiques-romains	on compte 10 professeurs;
700.000	protestants	6
75.000	unitaires	5

Donc les instituts théologiques orthodoxes de Transylvanie comptent en tout 14 professeurs (pour deux millions d'ouailles) alors que les instituts minoritaires, pour 1.775.000 ouailles, en comptent 21.

De plus, les confessions minoritaires sont autorisées à employer leur langue maternelle non seulement dans les offices divins – ce qui est tout-à-fait légitime – mais même dans leur correspondance et leur administration eclésiastique.

En vertu de l'article 13 de la loi hongroise de 1909, le traitement congruaire des prêtres catholiques n'était pas fourni seulement par l'Etat mais aussi, dans une proportion déterminé, par les fonds religieux catholiques, les chapitres et les évêchés. Sous le régime actuel l'Etat paye tout intégralement.

Enfin les archiprêtres dont les émoluments étaient payés par les communautés, sont actuellement tous payés par l'Etat roumain, sans distinction de confession.

Aussi l'on peut dire qu'en bien de cas la situation budgétaire actuelle de l'Eglise orthodoxe – qui compte, comme nous l'avons vu, 13 millions sur presque 18 millions habitants – se trouve en infériorité par rapport aux Eglises minoritaires.

A cet effet nous citerons encore quelque exemples:

Le diocèse catholique d'Alba–Iulia – à la tête duquel se trouve l'évêque Comte Majlath – figure au budget pour une somme de 238.677 lei (pour les neufs mois de l'année courante) alors que la Métropole de Bucarest, siège du Primat de Roumanie, ne reçoit – pour la même période – que 76.950 lei.

Pour la même période l'évêché catholique-romain de Timişoara reçoit 183.965 lei; celui de Satu Mare 80.550 lei.

Les fonctionnaires supérieurs de ces évêchés minoritaires reçoivent en outre la somme de 212.851 lei à titre d'augmentations graduelles, alors que les fonctionnaires de la Métropole de Bucarest ne reçoivent rien à ce titre.

Et il faut ajouter que les évêchés minoritaires possèdent encore des fonds importants – comme les fonds religieux catholiques – des fondations, etc.

Les dix évêchés orthodoxes du vieux Royaume et de la Bessarabie ont onze fonctionnaires supérieurs, ayant à la grade d'évêques titulaires et recevant des émoluments à base de 1800 lei alors que les chanoines des trois évêchés catholiques romains (vingt quatre) reçoivent des mensualités à base de 2200 lei – plus les augmentations graduelles.

Ayant hérité de cette situation où l'Eglise orthodoxe était mise sur un pied d'infériorité, la Roumanie aurait pu être tentée – mue par un sentiment de justice et d'équité – de vouloir rétablir l'équilibre.

Elle a préféré pousser l'esprit de tolérance jusqu'au respect de toutes ces injustices du passé.

Mais cet esprit de libéralisme ressort encore de l'attitude dont le gouvernement roumain a fait preuve lors des agissements auxquels les

représentants de ces minorités ce sont livrés durant les années 1919–1920, et à l'occasion du refus des évêques hongrois – qui a persisté jusqu'au mois de Mars 1921 – de prêter serment au Roi, bien que le serment de fidélité fut imposé tant par les lois en vigueur que par les anciennes lois de la Principauté de Transylvanie (Approbatae Regni Constitutiones – de 1653 – pars I, titulus I, articolus IX; pars II, titulus II, articulus I; pars III, titulus I; Diploma Leopoldina de 1691, paragraphe 2 et 3).

Ces faits auraient justifié des mesures rigoureuses contre leurs auteurs.

Mais le gouvernement roumain, ici encore, n'a pas voulu sévir.

Quant au grief qu'on nous fait d'avoir appauvri les confessions minoritaires par les expropriations determinées par la réforme agraire, il ne faut pas oublier que cette réforme d'utilité sociale et d'un caractère général a été appliquée d'une manière uniforme et égale à toutes les confessions – aussi bien à l'Eglise orthodoxe qu'aux Eglises minoritaires.

Il ressort de ce qui précède que la Roumanie ne s'est pas seulement contentée de respecter scrupuleusement la lettre du traité des minorités, mais qu'elle a aussi constamment tâché d'en appliquer les dispositions dans un esprit largement tolérant et sincèrement libéral.

Aussi faut-il constater que toutes les insinuations et calomnies auxquelles la politique de la Roumanie à l'égard des minorités est en butte, ne sont en réalité que l'œuvre des différentes organisations des anciens ennemis qui veulent se servir des hautes aspirations dont la Société des Nations a la garde, pour agiter continuellement ces minorités et rallumer des haines en vue d'une revanche toujours espérée.

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond 71/1920–1944, Dosare Speciale, vol. 124, p. 63–69.

Traducere:

1925 septembrie

Politica Guvernului român faţă de confesiunile minoritare

România, fidelă tradiţiilor sale în materie religioasă şi inspirată de convingerea profundă că numai un regim de liberalism faţă de toate rasele şi credinţele poate să asigure consolidarea sa şi pacea sa socială, s-a străduit să urmeze o politică de toleranţă şi de liberalitate faţă de toate confesiunile şi să le acorde cel mai larg sprijin material şi moral.

Acest regim şi-a găsit, de altfel, consacrarea formală în chiar textul noii Constituţii.

În fapt articolul 5 (capitolul II) al noii Constituţii este redactat astfel:

„Românii, fără distincţie de origine etnică, de limbă sau de religie se bucură de libertatea conştiinţei, de libertatea învăţământului, de libertatea presei, de libertatea întrunirilor, de libertatea de asociere şi de toate libertăţile şi drepturile stabilite prin lege".

Pe de altă parte, art. 22 explică în mod clar că:

„Libertatea de conştiinţă este absolută.

Statul garantează tuturor cultelor o libertate egală şi protecţie atâta timp cât exercitarea lor nu aduce atingere ordinii publice, bunelor moravuri şi legilor de organizare a statului".

Dar înainte chiar ca textul noii Constituţii să fie votat, imediat după unirea provinciilor române la patria-mamă, statul român a respectat toate drepturile dobândite de biserici menţinând legile în vigoare şi ferindu-se să atingă autonomia diferitelor confesiuni.

Legile reglementând acest subiect sunt astăzi exact aceleaşi cu cele din timpul dominaţiei ungureşti, a se vedea legile XXXVIII şi LIII din 1868. În virtutea acestor legi limba administraţiei, cultelor ca şi cea a învăţământului în şcolile confesionale, este limba maternă a fiecărei minorităţi.

În consecinţă, acolo unde populaţia este maghiară, limba folosită este maghiara, în timp ce în comunele cu majoritate şvabă sau sasă s-a introdus germana.

Confesiunile minoritare sunt următoarele: catolică-romană, calvinistă-presbiteriană, luterană, unitariană şi israelită.

Cât despre sectele baptiste sau adventiste, exercitarea cultului este în întregime liber, numai să nu aducă atingere ordinii publice şi bunelor moravuri.

Numărul credincioşilor din fiecare confesiune este după cum urmează:

Biserica reformată	700.000	cu 800	parohii şi o episcopie la Cluj.
Biserica unitariană	75.374	cu 112	parohii şi o episcopie la Cluj.
" " luterană (saşi)	221.323	cu 262	parohii şi o episcopie la Sibiu.
" " catolico-romană	989.154	cu 495	parohii şi 4 episcopii: Timişoara, Alba-Iulia, Oradea-Mare şi Satul-Mare.
" " catolico-romană " " din Bucovina	104.091	cu 31	parohii
" " catolico-armeană " " din Bucovina	2.000	cu 2	parohii
" " israelită	181.340		(două organizaţii: teologă şi ortodoxă)

Nu numai că statul român nu s-a atins de caracterul etnic al acestor biserici dar, din contra, el le-a asigurat existenţa înscriind în buget sumele necesare întreţinerii lor.

Sacrificiile bugetare făcute în acest scop se pot clasa după cum urmează:

Pentru 9 luni ale anului curent (perioada bugetară de la 1 aprilie la 31 decembrie 1923)

Biserica catolico-romană . . . . .8.610.545 lei
" " calvinistă-presbiteriană 11.150.225

unitariană 2.101.448,50
luterană 4.136.004
Altele (mahomedane) 2.325.848
israelite 300.000

Biserica ortodoxă care este biserica de 13 milioane pentru aproape 18 milioane de locuitori 131.935.228

Statul nu şi-a rezervat nici un drept privind nominalizarea acestor profesori şi disciplina lor de învăţământ.

Studenţii în teologie – scutiţi toţi de serviciu.

România a mers încă şi mai departe cu grija de a ajuta material confesiunile minoritare. Ea le-a acordat avantaje pe care ele nu le au în virtutea legilor ungureşti încă în vigoare şi pe care, de altfel, dominaţia ungară nu le asigura.

Cele câteva exemple care vor urma probează acest lucru:

Astfel, sub regimul ungar, profesorii institutelor teologice şi funcţionarii administrativi erau plătiţi din fondurile episcopiilor, astăzi toate aceste cheltuieli sunt suportate de către stat.

Profesorii institutelor teologice primesc un salariu egal cu cel al profesorilor de la Universitate (cu baza de 2200 lei), în timp ce profesorii din seminariile din Vechiul Regat şi din Basarabia nu primesc decât salarii de profesori secundari (colegii şi licee – cu baza de 1600 lei).

Şi trebuie să amintim că pentru:

2.000.000 ortodocşi	sunt	14 profesori
1.000.000 catolico-romani	sunt	10 profesori
700.000 protestanţi	sunt	6 profesori
75.000 unitarieni	sunt	5 profesori

Deci institutele teologice ortodoxe din Transilvania numără în totalitate 14 profesori (pentru două milioane de credincioşi) pe când institutele minoritare, pentru 1.775.000 credincioşi, numără 21.

În plus, confesiunile minoritare sunt autorizate să-şi folosească limba maternă nu numai pentru slujbe – ceea ce este perfect legitim – ci chiar în corespondenţa şi administraţia lor ecleziastică.

În virtutea art.13 din legea ungară din 1909, salariul minim al preoţilor catolici nu era plătit numai de stat ci de asemenea, într-o proporţie determinată, de către fondurile religioase catolice, de consiliile de catolici şi de episcopii. Sub regimul actual statul plăteşte totul integral.

În fine, preoţii a căror salarii erau plătite de comunităţi sunt în prezent toţi plătiţi de către statul român, fără distincţie de confesiune.

Astfel, se poate spune că în multe cazuri situaţia bugetară actuală a bisericilor ortodoxe – care numără, cum am văzut, 13 milioane pentru aproape 18 milioane de locuitori – se găseşte în inferioritate în raport cu bisericile minoritare. În această privinţă vom cita câteva exemple:

Dioceza catolică din Alba-Iulia, condusă de episcopul Comte Majlath, figurează în buget cu o sumă de 238.677 lei (pentru nouă luni ale anului curent) pe când Mitropolia Bucureşti, sediul înaltului Prelat din România, nu primeşte – pentru aceeaşi perioadă – decât 76.950 lei.

Pentru aceeaşi perioadă, episcopia catolică romană din Timişoara primeşte 183.965 lei, cea de la Satu-Mare 80.550 lei.

Funcţionarii superiori ai acestor episcopii minoritare primesc în plus suma de 212.851 lei cu titlu de măriri graduale, pe când funcţionarii de la Mitropolia din Bucureşti nu primesc nimic cu acest titlu.

Şi trebuie să adăugăm că episcopiile minoritare posedă încă fonduri importante – cum ar fi fondurile religioase catolice – de la fundaţii, etc.

Cele zece episcopii din Vechiul Regat şi din Basarabia au 11 funcţionari superiori, care lucrează pe lângă episcopii titulari şi care primesc salarii cu o bază de 1800 de lei, pe când canonicii din 3 episcopii catolice romane (24) primesc lefuri cu o bază de 2200 lei, plus măririle graduale.

Moştenind această situaţie în care biserica ortodoxă este pusă pe picior de inferioritate, România ar fi putut fi tentată – animată de un sentiment de justiţie şi de echitate – să vrea să restabilească echilibrul.

Ea a preferat să ducă spiritul de toleranţă până la a respecta toate aceste nedreptăţi ale trecutului.

Dar acest spirit de liberalism reiese şi din atitudinea de care a dat dovadă Guvernul român cu ocazia uneltirilor la care s-au dedat reprezentanţii acestor minorităţi în timpul anilor 1919–1920 şi cu ocazia refuzului episcopilor unguri – care a persistat până în luna martie 1921 – de a presta jurământul către rege, cu toate că jurământul de fidelitate a fost impus atât de către legile în vigoare cât şi de către vechile legi din principatul Transilvaniei (Approbatae Regni Constitutiones – din 1653 pars I, titulus I, articulus IX; pars II, titulus II, articulus I; pars III, titulus I; Diploma Leopoldina din 1691, paragraful 2 şi 3).

Aceste fapte ar fi justificat măsuri severe contra autorilor lor.

Dar Guvernul român nici aici n-a vrut să acţioneze cu asprime.

Cât despre plângerea care ni s-a făcut că am fi sărăcit confesiunile minoritare prin expropieri determinate de reforma agrară, nu trebuie să uităm că această reformă de utilitate socială şi cu un caracter general a fost aplicată într-un mod uniform şi egal tuturor confesiunilor, atât bisericii ortodoxe cât şi bisericilor minoritare.

Reiese din expunerea anterioară că România nu s-a mulţumit numai să respecte scrupulos litera Tratatului Minorităţilor dar ea a încercat, de asemenea, să-i aplice în mod constant prevederile, într-un spirit de largă toleranţă şi de-a dreptul liberal.

De asemenea, trebuie să constatăm că toate calomniile la care a fost supusă politica României faţă de minorităţi nu sunt în realitate decât opera diferitelor organizaţii ale vechilor inamici care vor să se servească de înaltele aspiraţii pe care le urmăreşte Societatea Naţiunilor pentru a agita continuu aceste minorităţi şi pentru a reaprinde ura în vederea unei revanşe mereu sperate.

L'instruction publique des minorités ethniques en Roumanie
(Politique scolaire du Gouvernement roumain)

Par suite de la réunion des divers territoires roumains à la Patrie-Mère, la Roumanie s'est trouvée en présence d'un certain nombre de minorités ethniques auxquelles elle a tenu à honneur d'assurer la possibilité de s'instruire dans leur propre langue et conformément à leurs traditions. Aussi la Roumanie a-t-elle inauguré à l'égard des minorités une politique marquée au coin du libéralisme le plus large.

Cette politique était d'ailleurs dictée non seulement par ses obligations que la Roumanie avait assumé en signant les traités de Paix, mais aussi par la conviction profonde de tous les Roumains que le meilleur moyen de consolider la nouvelle Roumanie est d'assurer la concorde et l'harmonie entre tous les éléments dont elle se copmpose.

L'Etat roumain avait trouvé en Transylvanie et dans le Banat deux sortes d'écoles: a) les écoles d'Etat – communales – dirigeés par les organs de l'Etat et acceptant tous les élèves, sans distinction de religion, et b) les écoles confessionnelles (denominational schools) entretenues et dirigées par les évêchés des différentes confessions.

Les écoles primaires et secondaires entretenues par les communautés confessionelles sont restées à leur libre disposition. La langue d'enseignement est le hongrois ou l'allemand, selon la décision de ces communautés. L'Etat roumain s'est même abstenu d'introduire dans les écoles primaires l'étude de la langue roumaine, bien que l'article 10 du Traité des Minorités lui donnât formellement cė droit.

Le Gouvernement a pris en posession seulement les écoles d'Etat – ou celles qui lui avaient été cédées contractuellement par certaines paroisses ou sociétés.

L'enseignement se faisait dans toutes ces écoles en hongrois sans tenir compte de la langue maternelle de la majorité des élèves. Le régime actuel en s'inspirant des principes énoncés plus haut, transforma les écoles d'Etat en écoles roumaines seulement dans les communes à population roumaine – et en écoles hongroises, dans les communes à population hongroise et sicule. Dans les communes à population mixte, les écoles primaires ont des classes parallèles, où l'enseignement se fait en roumain, hongrois ou allemand, selon la langue d'origine des élèves.

Pour mieux saisir le rapport entre le nombre des écoles et les différentes minorités ethniques, nous donnerons un tableau du nombre proportionnel de ces dernières.

Sur les 5.114.124 habitants de la Transylvanie et du Banat les Roumains représentent ....57.3 %
les Hongrois et Sicules ....25.5 %
les Allemands (Saxons et Swabs) .....10.6 %
les Juifs ....3.5 %
Autres ....3.1 %

Actuellement il y a en Transylvanie et dans le Banat:

5788 écoles primaires
156 écoles secondaires civiles ("Bürgerschule")
97 lycées
28 écoles commerciales
44 écoles normales
4 écoles normales supérieures
11 écoles industrielles.

D'après la langue d'enseignement ces différentes écoles se classent:

	Roumains	Hongrois	Allemands	Autres
Ecoles primaires	3611	1669	403	105
Ecoles civiles	44	66	22	4
Lycées	40	40	13	4 (Juifs)
Ecoles commerciales	10	15	3	
Ecoles normales	22	19	3	

Pour entretenir toutes ces écoles des minorités, l'Etat roumain s'est imposé d'importants sacrifices.

Ainsi, tandis qu'il dépense 193 millions lei pour l'enseignement roumain, 92 millions lei (dont 87 millions seulement pour les Hongrois) sont affectés pour l'enseignement minoritaire.

Vu la proportion de ces minorités par rapport à la totalité de la population et le nombre élevé des écoles confessionnelles (qui dépasse en maints endroits celui des écoles d'Etat et qui vivent sur leurs propres moyens – on peut se rendre aisément compte que pour l'enseignement des minorités l'Etat roumain dépense des sommes proportionnellement supérieures à celles qu'il destine à l'enseignement des Roumains.

Pour mieux se rendre compte du libéralisme de la politique roumaine en matière d'éducation, il faudrait se rappeler qu'avant 1918 l'Etat hongrois n'entretenait aucune école roumaine ou allemande, d'aucun degré. Actuellement l'Etat roumain entretient à ses frais – à côté des nombreuses écoles confessionelles qui vivent sur leurs propres moyens et dans l'administration desquelles il n'intervient nullement:

562 écoles primaires hongroises
51 allemandes et
55 appartenant aux autres minorités;
20 écoles civiles hongroises et 5 allemandes;
7 lycées hongrois et 2 allemands (en outre les Hongrois avaient encore 33 lycées et les Saxons 11)
5 écoles commerciales
5 écoles commerciales hongroises, et sur les écoles d'arts et métiers (industrielles) – 10 ont des cours parallèles en hogrois et en roumain.

Le résultat de cette politique libérale et de tolérance a fait que le nombre des écoles minoritaires s'est accru depuis l'union de ces provinces à la Roumanie. Ainsi par exemple l'église calviniste hongroise avait:

	en 1916, sous le régime hongrois	en 1922, sous le régime roumain	en plus
écoles primaires	322	641	319
écoles secondaires civiles	3	19	16
lycées	9	11	2
écoles commerciales	–	4	4
écoles normales	3	6	3

Parmi les 322 écoles primaires de 1918 il n'y avait que 178 que l'Eglise entretenait exclusivement à ses frais. Le véritable accroissement est donc de 463, au lieu de 319.

L'Eglise unitaire hongroise avait:

	en 1918 sous le régime hongrois	1922 sous le régime roumain	en plus
écoles primaires	26	49	23
écoles secondaires civiles	–	2	2
lycées	2	3	1

Les écoles catholiques-romaines ont également augmenté leur nombre de:
41 écoles primaires
23 écoles civiles
4 lycées

3 écoles commerciales supérieures
et d'une école normale.

Le nombre des élèves frequentant les écoles a aussi augmenté depuis l'avènement du régime roumain.

Ainsi, par exemple, le nombre des élèves frequentant les lycées de la Transylvanie est monté à 31.337 alors que sous le régime hongrois il atteignait à peine 21.086.

Ces 21.086 élèves pourraient se classer, au point de vue de leur nationalité, de la manière suivante:

Roumains 4.383
Hongrois et Juifs magyarisés 14.164
Allemands ou autres 2.639

Cependant du total des 31.337 élèves fréquentant actuellemant les lycées de la Transylvanie

12.783 sont Roumains
15.446 " " Hongrois et Juifs magyarisés
3.317 " " autres

Si nous mettons en regard ces chiffres et les coëfficients que ces nombres représentent par rapport à la population totale, nous obtiendrons le tableau suivant:

De tous les élèves fréquentant les lycées de Transylvanie	Sous le régime hongrois	Sous le régime roumain
les Roumains représentent	1,4% de la population totale	4,3%
Hongrois et Juifs magyarisés	9,5%	10,4%
Allemands et autres	4,9%	5,9%

Toutes ces données démontrent clairement que les écoles minoritaires se sont multipliées et que proportionnellement à la population, les minorités possèdent plus d'écoles et plus d'élèves que la majorité roumaine.

Si, d'autre part, l'on comparait la politique roumaine en matière d'enseignement aux méthodes hongroises, on arriverait à des résultats bien plus saisissants.

Mais la Roumanie ne veut pas invoquer ces données car elle n'entend pas établir de comparaison entre la politique des Hongrois, qui n'avait pour but que la dénationalisation systématique des minorités se trouvant sous leur joug, et la politique roumaine qui ne cherche, avant tout, que d'arriver par un large libéralisme à concilier toutes les aspiration légitimes de ses sujets.

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond 71/1920-1944, Dosare Speciale, vol.124, p.57-62.

Instrucţiunea publică a minorităţilor etnice în România
(Politica şcolară a Guvernului român)

Ca urmare a reunirii diverselor teritorii româneşti la patria-mamă, România s-a găsit în prezenţa unui număr de minorităţi etnice cărora ea s-a străduit să le asigure posibilitatea de a se instrui în propria lor limbă şi conform tradiţiilor lor. De aceea România a inaugurat faţă de minorităţi o politică marcată de liberalismul cel mai profund.

Această politică era de altfel dictată nu numai de obligaţiile pe care România şi le-a asumat semnând tratatele de pace dar şi de convingerea profundă a tuturor românilor că cel mai bun mijloc de a consolida noua Românie este de a asigura înţelegerea şi armonia între toate elementele din care ea se compune.

Statul român a găsit în Transilvania şi în Banat două feluri de şcoli: a) şcolile de stat comunale – conduse de organele statului şi acceptând pe toţi elevii, fără deosebire de religie şi b) şcolile confesionale (denominational schools), întreţinute şi conduse de episcopiile diferitelor confesiuni.

Şcolile primare şi secundare întreţinute de comunităţile confesionale au rămas la dispoziţia acestora. Limba de învăţământ este maghiara sau germana, conform deciziei acestor comunităţi. Statul român s-a abţinut chiar să introducă în şcolile primare studiul limbii române cu toate că art. 10 din Tratatul minorităţilor îi dădea formal acest drept.

Guvernul a luat în posesie numai şcolile de stat sau cele care i-au fost cedate contractual de către unele parohii sau societăţi.

Învăţământul se făcea în toate aceste şcoli în maghiară, fără a se ţine cont de limba maternă a majorităţii elevilor. Regimul actual, inspirându-se din principiile enunţate mai sus, a transformat şcolile de stat în şcoli româneşti numai în comunele cu populaţie românescă şi în şcoli ungureşti, în comunele cu populaţie ungurească şi secuiască. În comunele cu populaţie mixtă şcolile primare au clase paralele unde învăţământul se face în română, în maghiară sau germană, după limba de origine a elevilor.

Pentru a înţelege mai bine raportul dintre numărul şcolilor şi diferitele minorităţi etnice vom prezenta un tabel cu numărul proporţional al acestora din urmă:

Din 5.114.124 locuitori ai Transilvaniei şi ai Banatului:

românii reprezintă	57,3 %
ungurii şi secuii	25,5 %
nemţii (saşii şi şvabii)	10,6 %
evreii	3,5 %
alţii	3,1 %

În Transilvania şi în Banat există în prezent:

5788 şcoli primare
156 şcoli secundare civile (Bürgerschule)
97 licee
28 şcoli comerciale
44 şcoli normale
4 şcoli normale superioare
11 şcoli industriale

După limba de învăţământ, aceste diferite şcoli se clasează:

	Români	Maghiari	Germani	Alţii
Şcoli primare	3611	1669	403	105
Şcoli civile	44	66	22	4
Licee	40	40	13	4 (evrei)
Şcoli comerciale	10	15	3	
Şcoli normale	22	19	3	

Pentru a întreţine toate aceste şcoli ale minorităţilor, statul român şi-a asumat importante sacrificii.

Astfel, în timp ce el cheltuieşte 193 milioane lei pentru învăţământul românesc, 92 milioane lei (din care 87 milioane numai pentru unguri) sunt afectate pentru învăţământul minoritar.

Având în vedere proporţia acestor minorităţi în raport cu totalul populaţiei şi numărul ridicat al şcolilor confesionale (care depăşeşte în multe locuri pe cel al şcolilor de stat) şi care trăiesc pe propriile lor mijloace, ne putem da uşor seama că, pentru învăţământul minorităţilor, statul român cheltuieşte sume proporţional superioare acelora care sunt destinate învăţământului pentru români.

Pentru a ne da mai bine seama de liberalismul politicii române în materie de educaţie ar trebui să amintim că înainte de 1918 statul maghiar nu întreţinea nici o şcoală românească sau germană, de nici un grad. Actualmente statul român întreţine pe cheltuiala sa – alături de numeroase şcoli confesionale care trăiesc pe propriile lor mijloace şi în administraţia cărora el nu intervine:

562 şcoli primare maghiare
51 şcoli germane şi
55 aparţinând altor minorităţi;
20 şcoli civile maghiare şi 5 germane;
7 licee maghiare şi 2 germane (în afară de acestea maghiarii aveau încă 33 de licee şi saşii 11);
5 şcoli comerciale;
5 şcoli comerciale maghiare şi, din 10 şcoli de artă şi meserii (industriale), 10 au cursuri paralele în maghiară şi română

Rezultatul acestei politici liberale a făcut ca numărul şcolilor minoritare să crească de la unirea acestor provincii cu România. Astfel, de exemplu, biserica calvinistă maghiară avea:

	în 1916 sub regimul maghiar	în 1922 sub regimul român	în plus
şcoli primare	322	641	319
şcoli secundare civile	3	19	16
licee	9	11	2
şcoli comerciale	–	4	4
şcoli normale	3	6	3

Dintre cele 322 şcoli primare din 1918 numai 178 le întreţinea biserica exclusiv pe cheltuiala ei. Creşterea adevărată este deci de 463, în loc de 319.

Biserica unitariană maghiară avea:

	în 1918 sub regimul maghiar	în 1922 sub regimul român	în plus
şcoli primare	26	49	23
şcoli secundare civile	–	2	2
licee	2	3	1

Şcolile catolico-romane şi-au mărit şi ele numărul cu:

41 şcoli primare
23 şcoli civile
4 licee
3 şcoli comerciale superioare
şi cu o şcoală normală.

Numărul elevilor care frecventau şcolile a crescut de asemenea de la venirea regimului român.

Astfel, de exmplu, numărul elevilor care frecventau liceele din Transilvania a crescut la 31.337 pe când în regimul maghiar el atingea de abia 21.086.

Aceşti 21.086 de elevi ar putea fi clasaţi, din punct de vedere al naţionalităţii lor, în modul următor:

Români 4.383
Unguri şi evrei maghiarizaţi ...14.164
Germani sau alţii 2.639

Totuşi, din totalul de 31.337 de elevi frecventând în prezent liceele din Transilvania:

12.783 sunt români
15.446 sunt unguri şi evrei maghiarizaţi
3.317 sunt alţii

Dacă avem în vedere aceste cifre şi coeficienţii pe care aceste numere îi reprezintă în raport cu populaţia totală, vom obţine tabelul următor:

Din toţi elevii frecventând liceele din Transilvania		
	Sub regimul ungar	Sub regimul român
românii reprezintă	1,4% din populaţia totală	4,3%
ungurii şi evreii maghiarizaţi	9,5%	10,4%
germanii şi alţii	4,9%	5,9%

Toate aceste date demonstrează clar că şcolile minoritare s-a înmulţit şi că, proporţional cu populaţia, minorităţile posedă mai multe şcoli şi mai mulţi elevi decât majoritatea română.

Dacă, pe de altă parte, s-ar compara politica română în materie de învăţământ cu metodele maghiare, am ajunge la rezultate cu mult mai şocante.

Dar România nu vrea să invoce aceste date căci ea nu înţelege să stabilească o comparaţie între politica maghiarilor, care n-avea drept ţel decât desnaţionalizarea sistematică a minorităţilor care se găseau sub jugul lor, şi politica românească care înainte de toate nu caută decât să ajungă, printr-un larg liberalism, la concilierea tuturor aspiraţiilor legitime ale supuşilor săi.

3 — 1925 octombrie 14, Cluj

Aide-mémoire, Kolozsvár, október 14.

Ugron István Őnagyméltóságának október 13–án adott megbizása folytán ma délelőtt érintkezésbe léptem Dr. Boila Romulus egyetemi tanárral, aki közölte, hogy Maniu Gyula a további érintkezéssel és képviseletével Haţiegan Emil egyetemi tanárt bizta meg, ki délelőt vár engem az egyetemen.

Haţiegannal való megbeszélésem során az elnökség álláspontját körülbelül az alábbiakban foglaltam össze:

Amennyiben az összes kérdéseket felölelő egyezmény megkötését kívánják, úgy ez csak azon minimális követelések alapján volna tárgyalás alá vehető, melyeket ők már ismernek, mint a csucsai paktumban elfogadott pontokat, kibővítve azon alábbi pontokkal, melyeket ad hoc választási egyezmény esetére is okvetlenül leszögezni kívánunk.

Mindketten kifejeztük azt a magánvéleményünket, hogy már csak az idő rövidségére való tekintettel is *célszerübb volna egyelőre a községi és megyei választásokra vonatkozóan választási egyezményt létesíteni* és az összes kérdéseket felölelő általános egyezményt, mely hosszabb betárgyalást igényel, későbbre hagynunk.

A községi és megyei választásokra vonatkozóan kötendő választási egyezményre nézve pártunk elnökségének álláspontját a következőkben körvonalaztam Haţiegan előtt:

1. Az általuk hozzánk benyujtott egyezménytervezet azon alapelvét, hogy a *magyarság számarányának megfelelően jusson helyekhez* a megyei és városi bizottságokba, elvileg tárgyalási alapul észrevétel nélkül elfogadjuk. Ami azonban ugyanezen tervezetnek – melyet Haţiegan szintén ismer – az egyes tanácsokban nekünk jutó helyek számára vonatkozó számszerű propoziciókat illeti, *statisztikai adatok hiányában ma még nyilatkozni nem tudunk* s fenntartjuk magunknak azt, hogy a magyar választók számarányára nézve tagozatainktól beérkezett jelentések alapján az általuk e tekintetben készített felosztást ellenőrizhessük és szükség esetén módosíthassuk.

2. Azt a kivánságukat, hogy a *magyar többségű városokban a helyek felét nekik átengedjük*, sajnálatunkra **nem teljesithetjük**, legalább is nem mindenütt és nem ellenszolgáltatás nélkül. Hajlandók vagyunk azonban egyes városokban a számaránytól eltérően engedményt tenni, ha ezt megfelelően *kompenzálják polgármesteri állásokkal, a delegaţia permanentaban való helyekkel* vagy más módon, ami részletes megbeszéléssel tisztázandó.

3. Minden körülmények között szabatosan irásba foglalt megnyugtató nyilatkozatot kérünk arra nézve, hogy:

a/. Az agrárreform *nem fog a birtokosok kárára módosíttatni* vagy revidiáltatni s a tervbevett visszaéléseket megtorló eljárás során a földbirtokosok minden retorziótól mentesíttetnek;

b/. Kormányzatukban nem fognak *szélső szociálizáló teendenciák* érvényesülni, nevezetesen a városi házakra és a tőkére nézve;

c/. Az *agrárreformnál megitélt vételárak* mielőbbi s lehetőleg készpénzben való kiegyenlítését biztosítják, legalább is abban az arányba amint ezt a földhöz juttatottak kifizetik.

Közöltem Haţiegannal, hogy a további tárgyalások céljából s különösen a fennti a/.b/. és c/. pontoknak pontos megszövegezése végett forduljon gróf Bethlen György alelnökhöz, ki ezzel megbízatott.

Haţiegan közléseimet tudomásul vette, kivánságainkat teljesíthetőknek itélte s a fennti a/.b/. és c/. pontokban megnyilatkozó aggodalmainkat hosszabb fejtegetésekkel igyekezett eloszlatni.

Azzal váltunk el, hogy ő 14.– én este Bukarestbe utazik, referálni fog a pártelnöknek és visszaérkezése után felveszi az érintkezést gróf Bethlen György alelnökkel.

Ezen tárgyalások során nézetem szerint a fennti a/.b/. és c/. pontokban körülírt kivánságok egy további ponttal volnának okvetlenül kiegészítendők és igénylendő és bisztosítandó volna közremüködésük és támogatásuk annak érdekében, hogy a magyar pénzintézetek a Banca Naţionálánál alaptőkéjük arányában visszleszámitolási hitelben részesüljenek.

A román Nemzeti Párt és a romániai Országos Magyar Párt megkötik az alábbi

A vármegyei és községi tanácsok megválasztása, amint ezt a közigazgatási törvény tervezi, tág teret fog nyitni a személyes harcoknak és az ellentéteknek az ország különböző felekezetei és nemzetiségei között. A Nemzeti Párt csupán a román állam fejlődését tartja szem elött és elkerülni óhajtana minden éles harcot a román pártok között s a kisebbségeknek lehetőséget óhajt nyujtani arra, *hogy az államéletben megfelelően érvényesüljenek, anélkül, hogy kénytelenek legyenek a politikai alkudozások szerepére vállalkozni.* A Nemzeti Párt, miként a múltban, úgy ezuttal is felhívja testvéri együttmüködésre felekezeti és nyelvkülönbség nélkül az összes polgárokat az ország konszolidációja és felvirágzása érdekében folytatandó munkára.

A Nemzeti Párt megköti ezt az egyezményt anélkül, hogy egyebbet kérne cserében, mint azt, amint az ország törvényei megkivánnak minden öntudatos állampolgártól: lojálitást és tisztességet. A jövőre nézve tehát szabadkezet hagy fönn követendő magatartásukra nézve a kérdéses tanácsokba beválasztandó kisebbségi tagoknak.

A Magyar Párt tudomásul veszi a fennti nyilatkozatokat s azokat mindenben helybenhagyva, megköti az alábbi egyezménynt a következő részletes feltételek mellett:

1. A választási teendők vezetésére ezen egyezmény alapján a pártok egy vegyes bizottságot alkotnak Kolozsvár székhellyel, melybe két-két /három-három/ tagot küldenek ki. *A bizottság elnöke a Nemzeti Párt által delegált tag lesz.*

2. A választási propaganda előkészítése és irányítása céljából a pártok egy-egy megbizottat fognak delegálni, kik együt fogják meghatározni a követendő sajtókampányt.

3. Az összes vármegyékben, kivéve Csík, Udvarhely és Háromszék vármegyét, valamint az összes városokban, kivéve Csíkszereda, Sepsiszentgyörgy Kézdivásárhely, Székelyudvarhely, Nagyvárad és Marosvásárhely városokat, a választási listák a Nemzeti Párt választási jegyét fogják viselni. A többi vármegyékben és városokban, melyek a fenntiekben kivételekként soroltattak fel, a listák a Magyar Párt jegyét fogják viselni.

4. Azokban a vármegyékben, hol a román választók abszolut vagy relativ többségben vannak, a magyar jelőlések a számaránynak megfelelően fognak felállíttatni.

5. Azokban a vármegyékben, ahol a magyar választók vannak abszolut vagy relativ többségben, a Nemzeti Párt jelöltek a számaránynak megfelelő számban fognak felállítani.

6. Azokban a városokban, ahol a magyar választók abszolut vagy relativ többségben vannak, mindkét egyenlő számú jelöltet fog felállítani:

ellenben, ahol a románok vannak abszolut vagy relativ többségben, ott a jelőlések a számaránynak megfelelően fognak felállittatni.

Ez a megállapodás nem zárja ki azt, hogy hasonló egyezmény köttessék a német kisebbséggel Szeben, Medgyes, Segesvár, Besztercze és Temesvár városokra, valamint Nagyküküllő és esetleg Szeben megyére nézve, mely esetben a megállapított arány az új helyzetnek megfelelően fog módosulni.

Hasonlóképpen nem érinti ez az egyezmény semmiben sem a Nemzet Párt és a Parasztpárt között fennálló egyezményt.

8. Ez az egyezmény általános jellegű és szószerint betartandó. Mindazonáltal konkrét esetekben két-három vármegyére vagy városra nézve kivételek is tehetők, melyekre nézve a megalkotandó választást vezető vegyes bizottság fog határozni.

9. A falusi községekben a Nemzeti Párt nem állít hivatalos listát, hanem a helyi lakósoknak engedi át, hogy szükségleteiknek megfelelő jelöléseket állítsanak föl. Természetes, hogy ez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy itt is közös listák állíttassanak föl a jelen egyezmény szellemében. Mindkét párt helyi szervei ilyen irányban lesznek utasítva.

10. Ehhez az egyezményhez csatoltatik a jelölések kimutatása, mely az egyezmény kiegészítő részét képezi.

11. Ez az egyezmény bizalmas jellegű. A választást vezető vegyes bizottság hivatott határozni publikálásának időpontja és módja tárgyában.

12. Ez az egyezmény 1927 január 1-ig terjedő hatállyal köttetik.

A jelölések tervezete a városokban:

Város	A Nemzeti Párt jelöltjei:		A Magyar Párt jelöltjei:	
	rendes tag	póttag	rendes tag	póttag
Abrudbánya	10	3	2	1
Karánsebes	11	3	1	1
Szászebes				
Petrozsén	8	3	4	1
Nagybánya				
Szamosújvár				
Segesvár				
Gyulafehérvár	9	3	3	1
Vizakna				
Lugos				
Szászváros				
Arad	12	4	12	4
Nagyvárad				
Szatmár				
Temesvár				
Kolozsvár				
Nagyenyed	6	2	6	2
Marosújvár				
Beszterce				
Brassó				
Csíkszereda				
Déva				
Vajdahunyad				
Mármarossziget				
Marosvásárhely				

Szászrégen
Székelyudvarhely
Szilágysomlyó
Zilah
Nagybánya
Baia-Sprie
Nagyszeben
Dés
Dicsőszentmárton
Erzsébetváros
Kézdivásárhely
Sepsiszentgyörgy
Torda

A jelölések tervezete a vármegyékben:

Vármegyék	A Nemzeti Párt jelöltjei:		A Magyar Párt jelöltjei	
	rendes tag	póttag	rendes tag	póttag
Alsófehér	28	9	2	1
Hunyad				
Arad	27	8	9	4
Bihar				
Temes-Torontál	30	10	6	2
Krassószörény	34	11	2	1
Besztercenaszód	23	7	1	1
Szeben				
Brassó	17	6	7	2
Kolozs	23	8	7	2
Szilágy				
Szatmár				
Fogaras	24	8	–	–
Mármaros	20	6	4	2
Nagyküküllő				
Tordaaranyos				
Marostorda	15	5	15	5
Kisküküllő	16	6	8	2
Szolnokdoboka	26	9	4	1
Csík	3	1	21	7
Udvarhely	4	2	20	6
Háromszék	8	3	16	5

Direcţia Judeţeană Mureş a Arhivelor Naţionale, fond personal dr. Bernády György, nr.38, f.1–6.

Traducere:

Aide-mémoire, Cluj, 14 octombrie 1925

În urma însărcinării Excelenţei sale, István Ugron[1] din 13 octombrie, am luat legătură azi cu profesorul universitar dr. Romulus Boilă[2] care mi-a comunicat că pentru menţinerea în continuare a contactului şi reprezentare Iuliu Maniu[3] a însărcinat pe profesorul universitar Emil Haţiegan[4], care mă aşteaptă azi înainte de masă la universitate.

Cu ocazia convorbirii avute cu Haţiegan am rezumat poziţia preşedinţiei aproximativ în cele de mai jos:

În cazul în care doresc încheierea unei înţelegeri cuprinzătoare a tuturor problemelor, aceasta poate fi luată în discuţie numai în baza acelor revendicări minimale, pe care ei le cunosc deja, ca şi puncte acceptate prin Pactul de la Ciucea[5], completate cu punctele de mai jos pe care dorim neapărat să fie precizate chiar şi în cazul unei înţelegeri pentru alegeri ad-hoc.

Ne-am exprimat amândoi părerea că ţinând cont şi de timpul prea scurt ar fi mai potrivită deocamdată realizarea unei înţelegeri cu privire la alegerile

---

1 Ugron István (1862–1931), om politic maghiar, ministru plenipotenţiar al Austro-Ungariei la Belgrad (1911–1913), trimis special al Austro-Ungariei la Varşovia (1916); vicepreşedinte al Uniunii Maghiare (1921–1922) şi apoi preşedinte al Partidului Maghiar din România (1923–1926), preşedinte al Cooperativei „Hangya" şi al Asociaţiei Muzeului Ardelean (E.M.E.) Cf. *E.M.*, p.936; I. Scurtu, *Viaţa politică din România 1918–1944*, Bucureşti, 1982, p.66; *E.C.*., p.870.

2 Romulus Boilă (n. 1881-1946) profesor universitar de drept la Universitatea din Cluj, membru al Consiliului Dirigent (1918–1920), parlamentar, fruntaş al P.N.Ţ. Cf. *E.C.*, p.112

3 Iuliu Maniu (1873–1953), conducător al luptei pentru eliberare şi unitate naţională, preşedinte al Partidului Naţional Român (1919–1926) şi al PNT (1926–1933 şi 1937–1947), preşedinte al Consiliului Dirigent din Transilvania (1918–1920), prim-ministru în anii 1928–1930, 1932–1933. (Ioan Scurtu, *Iuliu Maniu. Activitatea politică*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1995).

4 Emil Haţieganu (1878–1959), vicepreşedinte al Senatului Naţional Român din Ardeal iar din 16 noiembrie 1918 preşedinte al Consiliului Naţional Român din Cluj, membru al Consiliului Dirigent din Transilvania; membru al Comisiunii Universitare (1919) însărcinate cu înfiinţarea Universităţii româneşti din Cluj; profesor universitar, decan la Facultatea de Drept, rector al Universităţii din Cluj; membru marcant al PNR şi apoi al PNT, membru al delegaţiei permanente a partidului, vicepreşedinte al Organizaţiei pe Transilvania şi Banat al PNT; membru al guvernului Alexandru Vaida -Voevod 7.6.1932–9.10.1932; preşedinte al Comunităţii Naţionale a Românilor din Ardealul de Nord (1940–1944); desemnat de partidul său pentru guvernul dr. Petru Groza (ianuarie–noiembrie 1946); în detenţie la Cluj, Caransebeş şi Sighet (1948–1955) Cf.I.Ciupea, *Participarea lui Emil Haţieganu la guvernul dr. Petru Groza* (în curs de apariţie în „Analele Sighet", vol.IV, 1996).

5 Pactul de la Ciucea s-a semnat la 31 octombrie 1923 între Partidul Maghiar din România şi Partidul Poporului. Vezi: *Minorităţile naţionale din România 1918–1925*, vol.I, Bucureşti, 1995, p.623–629. Despre frământările din cadrul Partidului Maghiar în privinţa revizuirii Pactului de la Ciucea vezi şi: *Mikó Imre*, p.47–48; Gheorghe I.Bodea, *Lupta curentelor opoziţioniste în sânul Partidului Maghiar din România pentru întărirea unităţii frăţeşti a oamenilor muncii*, în: „Acta Musei Napocensis", X, 1973, p.409–430.

comunale şi judeţene, iar înţelegerea generală cuprinzătoare a tuturor problemelor, care necesită tratative mai îndelungate, să o lăsăm pentru mai târziu.

Cu privire la înţelegerea ce urmează a fi încheiată pentru alegerile comunale şi judeţene am schiţat lui Haţiegan poziţia partidului nostru în următoarele:

1. Principiul de bază al proiectului de înţelegere prezentat nouă de dânşii, potrivit căreia maghiarimea să fie reprezentată în consiliile locale şi judeţene corespunzător proporţiei numerice, teoretic acceptăm, ca bază de discuţie, fără nici o observaţie.

Dar în privinţa proporţiilor cifrice – pe care Haţiegan, de asemenea, le cunoaşte din acest proiect, referitoare la numărul de locuri din consiliile în cauză, din lipsa datelor statistice nu ne putem încă pronunţa, şi ne rezervăm posibilitatea ca în baza rapoartelor sosite de la secţiile noastre în legătură cu proporţia numerică a alegătorilor maghiari să putem verifica defalcarea făcută de dânşii în această privinţă, şi în caz de necesitate s-o modificăm.

2. Dorinţa lor ca în oraşele cu majoritate maghiară să le cedăm jumătate din locuri, cu regret nu o putem satisface, cel puţin nu peste tot şi nu fără contraserviciu. Suntem dispuşi însă a da concesii în privinţa proporţionalităţii numerice în unele oraşe, dacă acest lucru va fi compensat corespunzător cu posturi de primari, cu locuri în delegaţia permanentă sau prin alt mod, care lucru urmează a fi clarificat prin convorbiri de detaliu.

3. În orice împrejurare cerem declaraţie liniştitoare precisă formulată în scris cu privire la:

a). Reforma agrară nu va fi modificată sau revizuită în detrimentul proprietarilor şi cu ocazia procedurii de reprimare a abuzurilor preconizate de proiect, proprietarii vor fi solviţi de orice fel de retorsiune;

b). În sânul conducerii lor nu se vor impune tendinţe extremiste de socializare, în special în privinţa caselor orăşeneşti şi a capitalului;

c). Garantează achitarea grabnică şi pe cât posibil în bani gheaţă a preţurilor de cumpărare stabilite la reforma agrară, cel puţin în proporţia în care, cei împroprietăriţi cu pământ, le vor achita.

Am comunicat lui Haţiegan că în scopul continuării tratativelor, mai ales pentru formularea precisă a punctelor a), b) şi c) de mai sus să se adreseze contelui Bethlen György[1] vicepreşedinte însărcinat cu aceasta.

Haţiegan a luat la cunoştinţă cele comunicate de mine, a apreciat dorinţele noastre realizabile şi s-a străduit prin explicaţii mai îndelungate să ne risipească îngrijorările exprimate în punctele a), b) şi c) de mai sus.

Ne-am despărţit înţeleşi că în seara de 14 călătoreşte la Bucureşti, va informa preşedintele partidului şi după revenirea sa va lua legătura cu contele Bethlen György vicepreşedinte.

---

[1] Bethlen György, conte. A urmat dreptul la Bratislava şi Cluj a intrat în politică fiind preşedinte al Uniunii Maghiare (1921), preşedinte al Partidului Maghiar din România (1926–1938), membru al Camerei Deputaţilor (1926, 1927) *E.M.*, p.180; *Muşat–Ardeleanu*, p.719.

Cu ocazia acestor tratative, după opinia mea, dorinţele circumscrise în punctele a), b) şi c), de mai sus ar fi de completat neapărat cu încă unul: de solicitat şi de obţinut garantarea conlucrării şi sprijinul lor ca instituţiile financiare maghiare să beneficieze la Banca Naţională de credit de reescont potrivit capitalului lor societar.

Proiectul convenţiei electorale propus de Partidul Naţional Român;

Partidul Naţional Român şi Partidul Maghiar din România încheie următoarea

CONVENŢIE ELECTORALĂ

Alegerea consiliilor judeţene şi comunale, după cum se preconizează în legea administrativă, va deschide un câmp larg luptelor individuale şi confruntărilor dintre diferitele culte şi naţionalităţi din ţară. Partidul Naţional ţine cont numai de dezvoltarea statului român şi doreşte înlăturarea tuturor luptelor ascuţite dintre partidele româneşti şi vrea să ofere minorităţilor posibilitatea de afirmare corespunzătoare în viaţa de stat, fără să fie nevoiţi a se angaja la negocieri politice. Partidul Naţional, ca şi în trecut, cheamă şi de data aceasta la conlocuire frăţească, fără deosebire de cult şi limbă, pe toţi cetăţenii pentru depunerea unei munci în interesul consolidării şi înfloririi ţării.

Partidul Naţional încheie această convenţie fără să ceară altceva în schimb, decât ceea ce cer legile ţării de la toţi cetăţenii conştienţi: loialitate şi cinste. Pentru viitor, deci, lasă mână liberă membrilor minoritari care vor fi aleşi în consilii, în privinţa comportamentului lor de urmat.

Partidul Maghiar ia la cunoştinţă declaraţiile de mai sus şi confirmă întru totul acestea, încheie convenţia de mai jos cu următoarele condiţii detaliate:

1. Pentru conducerea activităţii electorale în baza acestei convenţii, partidele vor crea o comisie mixtă cu sediul la Cluj, în care vor delega câte doi (trei) membrii. Preşedintele comisiei va fi un membru delegat al Partidului Naţional.

2. În scopul pregătirii şi îndrumării propagandei electorale partidele vor delega câte un membru, care împreună vor stabili campania de presă de urmat.

3. În toate judeţele, exceptând judeţele Ciuc, Odorhei şi Trei Scaune, cât şi în toate oraşele, exceptând oraşele Miercurea Ciuc, Sfântu Gheorghe, Târgu Secuiesc, Odorheiul Secuiesc, Oradea Mare şi Târgu Mureş, listele electorale vor purta semnul electoral al Partidului Naţional. În celelalte judeţe şi oraşe, care au fost enumerate mai sus ca excepţii, listele vor purta semnul electoral al Partidului Maghiar.

4. În acele judeţe în care alegătorii români sunt în majoritate absolută sau relativă, candidări din parte maghiarilor vor fi făcute potrivit proporţiei numerice.

5. În acele judeţe în care alegătorii maghiari sunt în majoritate absolută sau relativă candidaţii Partidului Naţional vor fi puşi potrivit proporţionalităţii numerice.

6. În acele oraşe unde alegătorii maghiari vor fi în majoritate absolută sau relativă, amândouă partidele vor pune candidaţi în număr egal.

– în schimb, acolo unde românii sunt în majoritate absolută sau relativă, candidaţii vor fi puşi corespunzător proporţionalităţii numerice.

Această înţelegere nu exclude posibilitatea încheierii unei asemenea convenţii şi cu minoritatea germană pentru oraşele Sibiu, Mediaş, Sighişoara, Bistriţa şi Timişoara, cât şi cu privire la judeţele Târnava Mare şi eventual Sibiu, cu care proporţionalitatea stabilită se va modifica potrivit noii situaţii.

De asemenea, nu lezează cu nimic această înţelegere nici convenţia existentă între Partidul Naţional şi Partidul Ţărănesc.

8. Înţelegerea are caracter general şi trebuie respectată întocmai. Cu toate acestea, în cazuri concrete pentru două-trei judeţe sau oraşe pot fi făcute excepţii, asupra cărora va decide comisia mixtă de conducere a alegerilor care urmează a fi formată.

9. În comunele rurale Partidul Naţional nu prezintă listă oficială, ci lasă la latitudinea populaţiei locale să facă candidaturi potrivit necesităţilor lor. Natural, aceasta nu exclude posibilitatea prezentării şi aici a unor liste comune în spiritul prezentei convenţii. Organele locale ale ambelor partide vor primi directive în acest spirit.

10. În această înţelegere se anexează tabelul candidărilor, care face parte componentă a prezentei convenţii.

11. Convenţia are caracter confidenţial. Comisia mixtă de conducere a alegerilor are menirea de a decide data şi modul de publicare a acesteia.

12. Această convenţie se încheie cu valabilitate până la data de 1 ianuarie 1927.

Planul candidaturilor în oraşe

ORAŞUL	Candidaţii Part. Naţional		Candidaţii Part. Maghiar	
	membrii ordinari	membrii supleanţi	membrii ordinari	membrii supleanţi
Abrud	10	3	2	1
Caransebeş	11	3	1	1
Sebeş				
Petroşani	8	3	4	1
Baia Mare				
Gherla				
Sighişoara				
Alba Iulia	9	3	3	1
Ocna Sibiului				
Lugoj				
Orăştie				
Arad	12	4	12	4

Oradea Satu Mare Timişoara Cluj Aiud Ocna Mureş Bistriţa Braşov Miercurea Ciuc Deva Hunedoara Sighetul Marmaţiei Târgu Mureş Reghin Odorheiul Secuiesc Şimleul Silvaniei Zalău Baia Mare Baia Sprie Sibiu Dej Târnăveni Dumbrăveni Târgu Secuiesc Sfântu Gheorghe Turda	6	2	6	2

Planul candidaturilor în judeţe

JUDEŢUL	Candidaţii Part. Naţional		Candidaţii Part. Maghiar	
	membrii ordinari	membrii supleanţi	membrii ordinari	membrii supleanţi
Alba de Jos Hunedoara	28	9	2	1
Arad Bihor	27	8	9	4
Timiş – Torontal	30	10	6	2
Caraş-Severin	34	11	2	1
Bistriţa-Năsăud Sibiu	23	7	1	1
Braşov	17	6	7	2

Cluj	23	8	7	2
Sălaj				
Satu-Mare				
Făgăraş	24	8	–	–
Maramureş	20	6	4	2
Târnava Mare				
Turda-Arieş				
Mureş-Turda	15	5	15	5
Târnava Mică	16	6	8	2
Solnoc-Dobâca	26	9	4	1
Ciuc	3	1	21	7
Odorhei	4	2	20	6
Trei Scaune	8	3	16	5

Direcţia Judeţeană Mureş a Arhivelor Naţionale, fond personal dr. Bernády György, nr.38, f.1–6.

4 — 1925 octombrie 31, Cluj

JEGYZÖKÖNYV

felvétetett Kolozsvárt, 1925 oktober 31-én Országos Magyar Párt elnöki tanácsának üléséről.

Jelen vannak: Ugron István elnök, dr.gr.Bethlen György alelnök dr. Váradi Aurél ügyvezető, dr. Deák Gyula főtitkár, továbbá dr. Gabányi Imre, dr. Gyárfás Elemér, dr. Roth Hugó, dr. Thury Kálmán elnöki tanácstagok. Egyes konkrét ügyekben megadandó felvilágositások végett meg jelentek az egyházak részéről: Nagy Károly református püspök, Balázs András kanonok és Kovács Kálmán püspöki titkár; a tagozatok képviseletében pedig Balogh Géza, és Gr. Wass Béla.

Elnököl Ugron István elnök, a jegyzökönyvet vezeti dr. Déak Gyula főtitkár.

....

3. Elnök bejelenti, hogy a tárgysorozat következő pontja állásfoglalás a közigazgatási választások alkalmával tanusítandó magatartás kérdésében. Hangsúlyozva a kérdés nagy fontosságát behatóan ismerteti a jelenlegi politikai helyzetet, bejelenti, hogy collaborációra irányuló megkereséseket kapott a Magyar Párt az egyes román pártoktól, megbeszéléseket folytat az elnökség a többi kisebbségek képviselőivel. Részletesen ismerteti ezen megbeszéléseknek anyagát, különösen a szászokét. Bejelenti elnök, hogy az averescánusok a csucsai paktumot teljes egészében érvényben levőnek tekintik, revizióját nem tartják szükségesnek, csak annak interpretálását. Elnök a revizió feltétlen

szükségszerüségét hangsúlyozza és inditványozza, hogy a reviziónak részletes előkészítésére és kidolgozására bizottság küldessék ki és ezen bizottságba gr. Bethlen György, dr. Gyárfás Elemér és dr. Szele Béla választassanak be.

Elnöki tanács elhatározza, hogy a csucsai paktum mielőbbi reviziója keresztül viendő és elnök inditványát egyhangulag elfogadja.

Elnök bejelenti, hogy az averescánusoktol a közigazgatási választásokra vonatkozolag külön ajánlat nem érkezett, valószinünek tartja, hogy még ők sem határoztak abban a kérdésben, hogy önálló pártlistával, vagy pedig a liberálisokkal együt fognak a választási küzdelemben résztvenni.

A román nemzeti párt felvette az érintkezést a Magyar Párttal. Félhivatalos megbeszélések folytak a Magyar Párt képviseletében Sándor József, gr. Bethlen György, Gyárfás Elemér és a román nemzeti párt között. Elismeri elnök, hogy a román nemzeti párt a magyarság és szászság előtt népszerű, de mivel a nemzeti párt regionálista lévén, egyedül kormányra alig kerülhet, csak a regáti parasztpárttal együtt, mellyel már ez időszerint is politikai paktumban van, ez utóbbi pedig nem lévén polgári párt, hanem kommunista ideákkal telített, egyáltalán nem lenne kívánatos és célserű, hogy a Magyar Párt egy ilyen politikai párttal collaboráljon.

Elnök bejelenti, hogy Sándor József alelnök határozottan a nemzeti párttal való collaborátio mellett foglal állást és felolvastatja Sándor Józsefnek erre vonatkozó leveleit és a Nemzeti Párt elnökével folytatott megbeszéléseiről szóló jelentését.

Dr. Gyárfás Elemér bejelenti, hogy a nemzeti párt vezetőségével ő is folytatott bizonyos megbeszéléseket, sőt nemcsak a közigazgatási választásokra vonatkozóan, hanem egy általános politikai páktum megkötésére is. A nemzeti párt vezetői felajánlották, hogy városokban, hol a magyarság többségben van a paritásnak megfelelően, egyéb helyeken pedig az aránynak megfelelő helyek biztosítására tettek ajánlatot.

Bethlen György gr. dr. Haţiegan Emil nemzeti párti politikussal tárgyalt, aki ugyancsak a fenti paritásos és aránylagos megállapodásra tett ajánlatot és kijelentete, hogy a fenti paritásnak az elvéből a román presztizs kérdés szempontjából sem tehetnek engedményeket.

Ismerteti elnök a román liberális párt ajánlatát, felolvastatja az utóbbi elnökségi értekezletről készített feljegyzéseket, úgyszintén a Bernády-Constantinescu féle megbeszélésekre hozott elnökségi határozatokat és utasításokat. Bejelenti, hogy ezen utasítások alapján Bernády György, gr. Toldalaghy Mihály és gr. Teleki Artur Constantinescuval felvették az érintkezést, vele részletés eszmecserét folytattak, melyre vonatkozoan Bernády ez ideig az elnökségnek jelentést nem tett, ellenben Toldalaghy Mihály részletesen beszámolt a tárgyalások eredményéről. Elnök felolvastatja Toldalaghy Mihály részletes jelentését. Ezen jelentésben foglaltak alapján az elnökség elkészítette a kormánynak átnyújtandó memorandumot, melyet ügyvezető egészében felolvas. Bejelenti elnök, hogy a kormány kérte ezen memorandumnak folyó év november 1-ig való benyújtását.

Elnöki tanács behatóan megtárgyalva az ügyet, az egyházak képviselőinek valamint a jelenlevő összes elnöki tanácstagoknak hozzászólása után a kormánynak átnyujtandó memorandum szövegét elfogadja és elhatározza, hogy a memorandum Váradi dr. útján még a mai nap folyamán személyesen átadatik a jelenleg Kolozsvárt tartozkodó dr. Bernády Györgynek, aki felkéretik, hogy gr. Toldalaghy Mihállyal és gr. Teleki Arturral érintkezésbe lépve ezen memorandum

alapján a további esetleges tárgyalásokat ad referendum jeleggel a kormány képviselőjével tovább folytathatják. Ezen határozatról fent nevezettek irásban értesítendők.

Elnöki tanács kimondja általánosságban, hogy a közigazgatási választásokat politikai jellegű aktusnak tekinti, kivéve a falusi községekben megejtendőket, melyknek elintézését a tagozati elnökségek irányítása mellet közvetlenül az érdekelt községekre bizza. A megyei és városi: választások vezetését és irányítását az Országos Magyar Párt fenti határozata alapján önmagának tartja fenn.

Elnök felkéri az elnöki tanács tagjait, hogy tekintettel a kérdés nagy fontosságára egyenként nyilvánítsák véleményüket arra vonatkozóan, hogy a közigazgátasi választásokon a magyarság önálló listával, kisebbségi listával vegye fel a küzdelmet, vagy pedig collaboráljon-é román politikai párttal, s ha igen, akkor melyikkel? Ügyvezető ismerteti az erre vonatkozóan ez ideig beérkezett tagozati véleményes jelentéseket, mely szerint a nagybányai tagozat politika mentes közös listával, a hunyadmegyei tagozat a nemzetipárttal, az erzsébetvárosi tagozat a nemzeti pártal és a szász kisebbséggel, a besztercei tagozat a szász kisebbséggel és esetleg a nemzeti párttal, a szászrégeni tagozat a nemzeti párttal, az aradi tagozat esetleg a nemzeti párttal, de semmi esetre sem a liberálisokkal, algyógyi tagozat a nemzeti párttal, a kolozsi tagozat a nemzeti párttal a szilágymegyei tagozat kisküküllőmegyei, szatmári, nagyváradi, úgyszintén a csíkmegyei udvarhelymegyei és háromszékmegyei tagozatok önálló kisebbségi listával, a brassói tagozat pedig városi román-szász-magyar listával óhajtja felvenni a választási küzdelmet.

Dr. Thury Kálmán részletesen ismerteti a biharvármegyei politikai helyzetet és azokat a tárgyalásokat, amelyeket egyesek különböző politikai pártokkal úgyszintén a zsidóság és a munkásság képviselőivel folytattak. Bejelenti, hogy mégbízható helyről nyert értesülése szerint a biharmegyei kommunisták választási megegyezést kötöttek a román nemzeti párttal és arról is értesült, hogy a nemzeti párt a parasztpártnak azon forradalmi izű programmját, hogy "ki-ki csak azt a földet kapja, amit maga megmunkálni képes", magáévá tette. A liberális pártnak és averescánusoknak Biharmegyében talajuk nincsen, ezért azt indítványozza, *hogy önálló listával* menjünk a választási küzdelembe, természetesen a *zsidóság* és a *munkásággal* collaboráva, ez azonban őszerinte nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a román pártokkal egyesek ez időszerint még további tárgyalásokat folytathassanak.

Dr. Gyárfás Elemér szerint nem az fontos, hogy milyen előnyökkel kecsegtetnek a különböző román pártok, hanem az, hogy milyen retorzióktol kell tartani a magyarságnak. Ezért ő is azon a nézeten van, hogy *önálló kisebbségi listával* vegyük fel a választási küzdelmet. Ez időszerint azonban nem tartja célszerűnek, hogy az elnöki tanács már ma véglegesen döntsön az állásfoglalás tekintetében, mert aggodalmai vannak, hogy a választásokig terjedő időt egyesek a magyarság politikai bomlási folyamatának megindítására használhatnák fel. Az elnöki tanács a maga részére elvileg leszögezheti álláspontját, azonban a választóközönség részére nyilatkozatot ne tegyünk, utasításainkat még ez időszerint ne adjuk ki. Legfontosabbnak tartja a választásokkal kapcsolatosan a magyarság intenziv megszervezését, indítványozza, hogy a választások vezetésével megbizandó központi kiküldött a tagozatokkal külön-külön tárgyalásokat folytasson a taktikai kérdésekre vonatkozóan. Véglegesen dönteni csak akkor célszerű, amikor a választások határnapja már ki van tüzve. A

tárgyalások a többi politikai pártokkal tovább folytatandók, a szászokkal a megegyezés okvetlenül precizirozva irásba foglalandó. Hangsúlyozza, a mai elnöki tanács üléséről kiadandó kommüniké megszerkesztésének nagy fontosságát, mely a választóközönség megnyugtatására kell irányuljon, de egyúttal buzdítóan is kell hasson a további aktivitás tekintetében.

Gr. Bethlen György szerint a román politikai pártok között sem alakult ki a helyzet annyira, hogy a Magyar Párt határozni tudna abban a kérdésben, hogy collaborálhat-e a választások alatt valamely román párttal. A nemzeti párt paritásos ajánlata a magyarság szempontjából elfogadhatatlan, a szociálistákkal való tárgyalásoknál nagyon ügyelnünk kell, hogy a kommunisták teljesen kizárassanak, a többi kisebbségekkel való tárgyalásokat pedig okvetlenül irásba kel foglalni. Ezen szempontok mérlegelése után inditványozza, hogy önálló kisebbségi választási listával menjünk a küzdelembe, esetleg hagyjunk nyitva ajtót egy olyan megállapodásnák, mely politika mentes, pártok feletti választási listával venné fel a küzdelmet.

Dr. Gabány Imre szerint elsősorban magunkkal kell tisztába jönni, hogy tulajdonképpen mi a magyarságnak az álláspontja ezen kérdésben. Ezért indítványozza, hogy ezen fontos kérdésben való döntés céljából azonnal hivassék össze az intézőbizottság. Most csak arra vonatkozóan tárgyaljunk, illetőleg határozzunk, hogy az intézőbizottság előtt ezen fontos kérdésben milyen álláspontot foglaljunk el. Szerinte a nemzeti párt regionálista lévén, nem kormányképes, tehát semmi értelme sincs a velük való együttműködésnek. A liberális párt a jelenlegi hatalmon levő párt, melynek módjában van teljesíteni kisebbségi követeléseinket és ezért, ha kényszerhelyzetben valamely román párttal választási paktumot kötnénk, akkor ez csak a liberális párt lehet. Indítványozza, hogy a tagozati elnököket egyenként hívjuk be bizalmas megbeszélésre és ennek megtörténte után hivassék össze az intezőbizottság, mely nem csak a szervezeti szabályzat szerint, hanem a tagozatokkal való közvetlen érintkezés folytán is egyedül hivatott ezen kérdésben dönteni.

Balázs András szerint kritikus helyzetünkben nagyon meggondoltaknak és óvatosaknak kell lenni, számolnunk kell azzal a retorzióval, amelyet ellenünk a mellőzött román pártok alkalmazhatnak. A csucsai paktum lehetne az a villámhárító, mely ürügyül szolgálhatna arra, hogy újabb paktumokba ne menjünk bele. Nem tartja célszerünek a liberálisokkal bármiféle egyezséget kötni, mert nagyon kell ügyelni az önállóságunkra és aggodalmai vannak a tekintetben is, hogy a különböző román pártokkal való tárgyalásokban a mi hátrányunkra ragadtatjuk el magunkat. Szükségesnek tartja ő is a magyarság intenzív megszervezését és központi kiküldöttnek a tagozatokkal való közvetlen érintkezését. Mindezeknek a figyelembe vételével indítványozza, hogy önálló kisebbségi listával vegyük fel a küzdelmet.

Dr. Roth Hugó szerint politikai erkölcstelenség lenne azt a liberális pártot támogatni, amely a magyar kisebbséggel szemben a legsúlyosabb politikai brutálitásokat követte el. Az Averescu pártnak Erdélyben talaja nincsen és a csucsai paktum a közigazgatási választásokat illetően szerinte szabad elhatározásában nem korlátozhatja a Magyar Pártot. A nemzeti párt megfeletkezett teljesen a gyulafehérvári határozatokról, részükről állandó sajtótámadásnak vagyunk kitéve, szitják ellenünk mindenütt a gyűlöletet, tulzó sovinizták. Mindezek figyelembevételével azt inditványozza, hogy a kisebbségekkel keressük a megegyezést és *önálló kisebbségi listával* vegyünk részt a választásokon. Bejelenti, hogy a választási névjegyzékek ellen beadandó

elintézésével megbízott járásbíró olyan súlyos visszaéléseket követett el melyeknek alapján fegyelmi feljelentés megtételét látja szükségesnek. Elnök felszolításására a fegyelmi feljelentés elkészítését elvállalja.

Elnök indítványozza, hogy a zsidóság és a szociálisták képviselőivel a választásoknál tanusítandó magatartás kérdésében a collaborálásra vonatkozóan az érintkezés felvétessék és erről a tagozatok miheztartás végett értesíttesenek.

Helyesléssel elfogadtatik elnök indítványa.

„Elnöki tanács beható tárgyalás után, melyben a megjelent tagozati képviselök, ugyszintén az egyházak képviselői is résztvettek, az alábbi és a sajtó útján is közlendő határozatot hozza:

A politikai helyzet még nem fejlődött oda, hogy az elnöki tanács mérlegelés tárgyává tehesse az elhatározásnál irányadó azon összes szempontokat, melyek a pártközi együttmüködés tekintetében a teljesen kialakult és végleges állás-foglalást eredményezhetik. Mindazonáltal minden eshetőségre biztosítani kívánva a választásoknak a magyar nemzeti kisebbségre kedvező eredményét, felhívja az elnöki tanács a tagozatokat, hogy a magyar választóközönség intenziv felvilágosítása mellett már most készítsék el a lélekszámarányra figyelemmel a városi és megyei választásokra a magyarság önálló jelölő listáját. Kívánatosnak tartja, hogy erre az önálló magyar listára helyenként *a többi kisebbségek illetékes reprezentánsai* is arányos számban felvétessenek. A mielőbb ösze-állítandó városi és megyei jelölő listák a központi elnökséghez hozzájárulás céljából felterjesztendők. A falusi községek választásaira a pártközpont befolyást gyakorolni nem kíván, s azok irányítását a tagozatokra bizza. Az elnöki tanács hagsúlyozza, hogy a pártfegyelem és a veszélyeztetett nagy érdekek iránti érzékükről most kell tanuságot tenniök a Magyar Párt tagozatainak és összes tagjaink. Felhívja ezért öket, hogy helyezzék az ügyet teljes bizalommal a pártközponti vezetőségének kezébe, s a központi intézkedések megtétele előtt helyi megállapodásokat ne létesítsenek, hanem az erre irányuló megkereséseket nyomban utalják a párt központi elnökségéhez".

Elnöki tanács kimondja, hogy elvileg az önálló lista alapján veszi fel a választási küzdelmet. Felhatalmazza azonban az elnököt, hogy a többi kisebbségek, különösen a szászok képviselőivel további tárgyalásokat folytathasson és megállapodásokat létesíthessen a városonként és megyénként a magyarságot megillető arányszámokra vonatkozólag is. Elnöki tanács felhatalmazza az elnökséget, hogy a tagozatok elnökeit, vagy azok helyetteseit turnusonként bizalmas megbeszélésre és utasítások átvételére behivja, a választásoknak az irányitásával a központ részéről dr. Várady Aurélt és dr. Gabány Imrét bizza meg. Az általános iránytás után a tagozatok községenként megszervezendők a tagozati elnökségek útján. Aradi szervezkedésre Jakabffy Elémer dr. a szatmármegyeire dr. Roth Hugó küldetik ki, a háromszékmegyei, udvarhely és csíkmegyei tagozatok megszervezésére az elnökség fog intézkedni.

4. A romániai németkisebbség képviselőivel folytatott tárgyalások lefolyását ismerteti elnök.

Elnöki tanács kívánatosnak tartja a német kisebbséggel való colaborációt, elhatározza, hogy ahol a magyarság a németséggel együtt többséget alkot a választási küzdelmet közös listával fogja felvenni; a lélekszám aránynak megfelelően, előzetesen megállapitandó a kivonata. Elnök felhatalmaztatik, hogy a tárgyalásokat tovább folytassa és kötelező megállapodásokat létesíthessen.

5. A genfi kisebbségi konferencia lefolyásáról Balogh Arthur dr. irásbeli jelentését ismerteti főtitkár.

Tudomásul vétetik és a magyarság képviseletében a konferencián részt vett

dr. Balogh Arthur és dr. Jakabffy Elemér kiküldötteknek az elnöki tanács jegyzökönyvi köszönetet szavaz.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülésen megjelenteknek szives közremüködésükért köszönetet mondva, az ülést bezárja.

Kmf.

Ugron elnök dr. Deák Gyula, főtitkár jegyző

Direcţia Judeţeană Cluj a Arhivelor Naţionale, fond Partidul Maghiar, dosar 1/1925, f.81–95, 109–117.

Traducere: Cluj, 1925

PROCES VERBAL

încheiat la Cluj cu prilejul şedinţei Consiliului Prezidial din 31 octombrie 1925. Sunt prezenţi: Ugron István preşedinte, conte dr. Bethlen György vicepreşedinte, dr. Várady Aurel[1], director executiv, dr. Deák Gyula, secretar general apoi dr. Gabány Imre, dr. Gyárfás Elemér[2], dr. Roth Hugo[3], dr. Thury Kálmán[4] membri ai consiliului prezidial. În vederea unor clarificări în probleme clericale au mai participat: Nagy Károly, episcop reformat, Balázs András[5] canonic şi Kovács Kálmán[6] secretar episcopal, din partea secţiunilor Balogh Géza şi contele Wass Béla.

Şedinţa este prezidată de Ugron István preşedinte, procesul verbal încheiat de dr. Deák Gyula, secretar şef.

---

[1] Várady Aurel, candidat al judeţului Sălaj pentru funcţia de deputat, membru al Consiliului prezidial al Partidului Maghiar din România a lucrat la ziarele „Ellenzék", Cluj şi „Hiradó", Tg. Mureş, p.303.

[2] Gyárfás Elemér, avocat, prefect al judeţului Târnava Mică, vicepreşedinte al Partidului Maghiar, membru al Senatului, preşedintele Sindicatului băncilor transilvănene. Cf. *Jakabffy*, p.245.

[3] Roth Hugo, avocat cu studii la Cluj, Budapesta şi în Anglia, a contribuit la constituirea Partidului Maghiar din România ocupând funcţia de membru al consiliului prezidial. Cf. *E.L.*, p.251.

[4] Thury Kálmán, avocat cu o vastă activitate în viaţa publică din Oradea, vicepreşedinte al Partidului Maghiar din România. *Mikó Imre*, p.42, 53, 79.

[5] Balázs András, absolvent al Facultăţii de Teologie din Viena, referent cu probleme materiale şi şcolare ale Statusului romano-catolic din Transilvania; în anul 1925 a înaintat plângeri la Liga Naţiunilor din partea episcopiilor maghiare în problema şcolilor ungureşti care au fost însă respinse ca fiind nefondate în urma precizărilor făcute de reprezentantul român de la Berna, Petrescu-Comnen şi inspectorul general şcolar, Alexandru Pteancu; a publicat mai multe lucrări despre şcolile minoritare şi Statusul romano-catolic. Cf. *E.L.*, p.18, *E.M.*, p.139.

[6] Kovács Kálmán, profesor universitar, membru activ al mişcării minoritare, fondator al revistei „Erdélyi irodalmi szemle" (Revista de literatură transilvăneană). Cf. *E.L.*, p.156.

3. Preşedintele informează că următorul punct de pe ordinea de zi îl constituie problema atitudinii ce se va adopta cu prilejul alegerilor administrative.

Accentuează importanţa problemei, face cunoscută situaţia politică actuală, informează Partidul Maghiar că a primit solicitări de colaborare din partea unor partide româneşti iar preşedinţia continuă tratativele cu reprezentanţii altor minorităţi. Prezintă pe larg materialul acestor tratative, în mod special al celor purtate cu saşii. Preşedintele informează că adepţii lui Averescu[1] consideră pactul de la Ciucea valabil în întregime, nu consideră necesară revizuirea lui, doar interpretarea.

Preşedintele subliniază necesitatea revizuirii sale şi propune ca pentru pregătirea acestei activităţi să se numească o comisie din care să facă parte: contele Bethlen György, dr. Gyárfás Elemér şi dr. Szele Béla[2].

Consiliul prezidial hotărăşte revizuirea cât mai urgentă a pactului de la Ciucea şi acceptă în unanimitate propunerea preşedintelui.

Preşedintele raportează că nu a mai venit încă o propunere separată din partea adepţilor lui Averescu în legătură cu alegerile administrative. Consideră că nici ei nu s-au hotărât încă dacă vor participa la alegeri cu lista separată sau împreună cu liberalii.

Partidul Naţional Român a intrat în contact cu Partidul Maghiar.

S-au purtat tratative semioficiale între reprezentanţii Partidului Maghiar: Sándor József[3], contele Bethlen György, Gyárfás Elemér şi Partidul Naţional Român. Preşedintele recunoaşte că Partidul Naţional Român se bucură de popularitate în rândurile maghiarilor şi saşilor dar având un caracter regional nu poate ajunge singur la guvernare ci doar împreună cu Partidul Ţărănist din Regat, cu care se află deja într-un pact politic. Acesta din urmă nefiind un partid burghez ci fiind pătruns de idei comuniste n-ar fi de dorit şi n-ar fi oportună colaborarea Partidului Maghiar cu un asemenea partid politic.

Preşedintele raportează că vicepreşedintele Sándor József s-a situat pe poziţia colaborării cu Partidul Naţional şi dă citire scrisorilor acestuia în problema colaborării şi raportului privind tratativele purtate cu preşedintele Partidului Naţional.

Dr. Gyárfás Elemér informează că şi el a dus anumite tratative cu conducerea Partidului Naţional şi nu numai în privinţa alegerilor administrative ci şi în ideea încheierii unui pact general cu caracter politic. Conducătorii Partidului Naţional au oferit locuri la oraşe unde populaţia maghiară este majoritară conform parităţii iar în înalte locuri conform proporţiei.

---

[1] Alexandru Averescu (1859-1938), general şi om politic, preşedinte al Consiliului de Miniştri (1918, 1920–1921, 1926–1927), întemeietor şi preşedinte al Ligii (Partidului) Poporului (1918). Cf. *Guverne şi guvernanţi*, p. 133.

[2] Szele Béla, avocat, redactor al ziarului „Brassói Lapok" (Gazeta de Braşov), preşedinte al Secţiei Braşov a Partidului Maghiar din România. Cf. *Jakabffy*, p.250.

[3] Sándor József, scriitor şi om de cultură transilvănean, vicepreşedinte al Uniunii pentru Cultura Maghiarilor din Transilvania (EMKE), vicepreşedinte al Partidului Maghiar din România, membru al Parlamentului României, în calitate de senator a reprezentat judeţul Trei Scaune şi care în perioada 1922–1927 a susţinut discursuri în favoarea minorităţii maghiare din România, Cf. *Genius Kis Lexikona*, (Mic Lexicon Genius) Budapest, 1933, p.1271; *E.L.*, p.254.

Contele Bethlen György a purtat discuţii cu dr. Emil Haţieganu, politician al Partidului Naţional, care a făcut aceeaşi propunere, în funcţie de paritate şi proporţie şi a declarat că nu pot face concesii din principiu la paritatea de mai sus din cauza prestigiului românesc.

Preşedintele face cunoscută oferta făcută de Partidul Liberal, dă citire notelor consemnate cu prilejul ultimei şedinţe a preşedinţiei, cât şi hotărârile şi instrucţiunile date în legătură cu tratativele Bernády[1]–Constantinescu[2]. Informează că în urma acestor instrucţiuni Bernády György, contele Toldalaghy Mihály[3] şi contele Teleki Arthur[4] au luat legătura cu Constantinescu cu care au realizat un larg schimb de experienţă. În legătură cu aceasta Bérnády încă nu a informat preşedinţia, în schimb Toldalaghy Mihály a prezentat în mod detaliat rezultatele tratativelor. Se dă citire raportului lui Toldalaghy Mihály. În baza celor cuprinse în raportul cu preşedinţia a pregătit memorandul ce urma să fie înaintat guvernului. Se dă citire acestuia. Preşedintele informează că guvernul a solicitat prezentarea memorandului până la data de 1 noiembrie a.c.

Consiliul prezidial discutând pe larg problema, acceptă textul memorandului către guvern, după luările de cuvânt ale reprezentanţilor clerului şi ale membrilor consiliului şi hotărăşte predarea lui încă în cursul zilei de azi prin intermediul doctorului Várady doctorului Bernády György aflat în prezent la Cluj. <Acesta> este rugat ca luând legătura cu contele Toldalaghy Mihály şi contele Teleki Arcthur să continue, în baza acestui memorandum, tratativele cu reprezentanţii guvernului, cu caracter de referendum. Cei mai de sus vor fi înştiinţaţi în scris.

Consiliul prezidial subliniază că apreciază alegerile administrative ca pe un act cu caracter politic cu excepţia celor desfăşurate la sate pe care le încredinţează satelor în cauză sub îndrumarea conducerii secţiunilor. În baza hotărârii de mai sus Partidul Maghiar îşi rezervă dreptul să conducă şi să îndrume alegerile judeţene şi orăşeneşti.

Preşedintele roagă membrii Consiliului Prezidial ca având în vedere marea importanţă a problemei, să-şi exprime părerea, pe rând, cum să participe maghiarii la alegerile administrative: cu listă independentă, să lupte pe lista minorităţilor sau să colaboreze cu vreun partid politic românesc iar în caz afirmativ cu care din ele?

Conducătorul de şedinţă comunică părerile diferitelor secţiuni, potrivit cărora secţiunea Baia Mare susţine o listă comună apolitică, secţiunea

---

[1] Bernády György (1864–1938) farmacist, diplomat, om politic, înfiinţează la 14 august 1921 la Târgu-Mureş aşa-numitul Partid al Poporului Maghiar, deputat din partea Partidului Maghiar din România în Parlamentul României, partid din care demisionează în anul 1927; primar al oraşului Târgu-Mureş. Cf. *E.M.*, p.177; *Mikó Imre*, p.27; Gheorghe I.Bodea, *o.c.*, p.419.

[2] Tancred Constantinescu (1876–1951), membru marcant al Partidului Naţional Liberal, ministru al industriei şi comerţului în guvernul Brătianu (1923–1926), Cf. *Muşat–Ardeleanu*, p.1145.

[3] Toldalaghy Mihály, mare proprietar din judeţul Mureş-Turda, component al aripii reformatoare a Partidului Maghiar din România; a susţinut necesitatea dezvoltării economice Cf. *E-L.*, p.219; *Mikó Imre*, p.56, 66.

[4] Teleki Arthur, vicepreşedinte al Partidului Maghiar din România, membru în Senatul României din anul 1926; curator suprem al bisericii reformate din Transilvania Cf. *Mikó Imre*, p.53, 62.

Hunedoara în colaborare cu Partidul Naţional, secţiunea Dumbrăveni, cu Partidul Naţional şi cu minoritatea săsească, secţiunea Bistriţa cu minoritatea săsească şi eventual, cu Partidul Naţional, secţiunea Reghin cu Partidul Naţional şi cu minoritatea săsească, secţiunea Orăştie cu Partidul Naţional, secţiunea Arad, eventual cu Partidul Naţional dar nici într-un caz cu Partidul Liberal, secţiunea Geoagiu cu Partidul Naţional, secţiunea Cluj cu Partidul Naţional iar secţiunile judeţelor Sălaj, Târnava Mică, Satu-Mare, Oradea cât şi ale judeţelor Ciuc, Odorhei şi Trei Scaune cu listă minoritară independentă, în timp ce secţiunea Braşov doreşte să înceapă lupta electorală cu o listă orăşenească de români-saşi şi maghiari.

Dr. Thury Kálmán prezintă pe larg situaţia politică a judeţului Bihor şi tratativele purtate de unii cu diferite partide politice cât şi cu evreii şi cu reprezentanţii muncitorimii. Informează că potrivit unor surse demne de încredere comuniştii din judeţul Bihor au încheiat o înţelegere electorală cu Partidul Naţional Român şi că aceasta din urmă şi-a asumat programul cu iz revoluţionar al Partidului Ţărănist potrivit căruia „fiecare va primi doar atâta pământ cât este în stare să lucreze singur". Partidul Liberal şi adepţii lui Averescu nu au câştigat teren în judeţul Bihor, de aceea propune să participe la alegeri cu o *listă independentă,* binenţeles cu colaborarea cu evreii şi cu muncitorimea. Dar, potrivit părerii sale nu este exclus ca unii să continue în acest timp tratativele cu partidele româneşti.

Dr. Gyárfás Elemér consideră că nu prezintă importanţă cu ce avantaje ne ademenesc diferite partide politice româneşti ci, de ce fel de retorsiuni trebuie să se apere maghiarii. De aceea şi el este de părere că trebuie să participăm la alegeri cu o *listă minoritară independentă.* Nu consideră oportun să se ia, deja azi, o hotărâre definitivă de către consiliul prezidial în privinţa poziţiei de adoptat căci are temeri că intervalul până la alegeri va fi folosit de unii pentru iniţierea procesului de distrugere a maghiarilor din punct de vedere politic. În principiu Consiliul Prezidial îşi poate stabili poziţia, dar să nu facem declaraţii şi să nu dăm instrucţiuni electoratului. În legătură cu alegerile consideră că cel mai important lucru îl constituie organizarea intensivă a maghiarilor. Propune ca delegatul trimis de la centru pentru conducerea alegerilor să discute separat cu fiecare secţiune privind problemele tactice. Este oportun să se ia o hotărâre definitivă doar atunci când s-a stabilit data alegerilor. Să continue tratativele cu celelalte partide politice iar înţelegerea încheiată cu saşii să se facă neapărat cu precizări în scris. Subliniază marea importanţă a redactării comunicatului asupra şedinţei de azi a consiliului prezidial, care trebuie să liniştească electoratul dar să-l încurajeze în acelaşi timp pentru activitatea viitoare.

Contele Bethlen György – potrivit părerii sale nici în rândurile partidelor politice româneşti nu s-a clarificat încă situaţia pentru ca Partidul Maghiar să poată hotărî asupra colaborării în alegeri cu careva dintre ele. Oferta paritară făcută de Partidul Naţional maghiarilor nu poate fi acceptată. Trebuie să fim foarte atenţi la tratativele cu socialiştii pentru a-i exclude total pe comunişti iar tratativele cu celelalte minorităţi să se facă neapărat în scris. După analiza acestor

păreri propune să participăm la alegeri cu *listă minoritară independentă*, eventual să oferim o portiţă unei situaţii apolitice, să se participe la alegeri cu o listă aflată deasupra partidelor.

Dr. Gabány Imre – potrivit părerii sale, în primul rând noi trebuie să ne clarificăm asupra poziţiei maghiarilor în această problemă. De aceea, propune convocarea imediată a comitetului executiv pentru a hotărî în această problemă importantă. Acum să discutăm doar asupra poziţiei pe care o vom adopta în faţa comitetului executiv. Consideră că Partidul Naţional fiind un partid regional nu poate fi partid de guvernământ, deci nu are nici un rost colaborarea cu el. Partidul Liberal este actualul partid aflat la putere şi care are posibilitatea să rezolve nemulţumirile noastre minoritare. De aceea, dacă vom fi nevoiţi să încheiem o colaborare în vederea alegerilor cu careva partid românesc, acela poate fi doar *Partidul Liberal*. Propune convocarea preşedinţilor secţiunilor pe rând, pentru discuţii confidenţiale iar după aceea să se convoace comitetul executiv, singurul care are menirea să hotărască. Acest lucru decurge nu numai din regulamentul de funcţionare, dar este şi o urmare a contactelor nemijlocite cu secţiunile.

Balázs András – potrivit părerii sale, în situaţia noastră critică trebuie să fim foarte chibzuiţi şi precauţi, să ţinem cont de retorsiunea pe care partidele româneşti omise ne-ar putea-o provoca. Pactul de la Ciucea ar putea constitui acel paratrăsnet care să fie utilizat ca motiv pentru a nu mai încheia alt pact. Nu consideră oportună încheierea unei înţelegeri de orice natură cu liberalii, căci trebuie să ne apărăm independenţa şi are temeri <ca nu cumva> cu prilejul tratativelor cu partidele româneşti să ne însufleţim în dezavantajul nostru.

Consideră şi el necesară organizarea intensivă a maghiarilor şi contactul delegatului de la centru cu secţiunile. Subliniind importanţa celor de mai sus propune să participăm la lupta electorală cu o *listă minoritară independentă*.

Dr. Roth Hugó – potrivit părerii sale ar constitui imoralitate politică sprijinirea Partidului Liberal, cel care a săvârşit cele mai grave brutalităţi politice împotriva minorităţii maghiare. Partidul lui Averescu nu a câştigat teren în Transilvania iar conform părerii sale pactul de la Ciucea nu poate aduce îngrădiri Partidului Maghiar în privinţa alegerilor administrative. Partidul Naţional a uitat cu desăvârşire de hotărârile de la Alba Iulia, suntem supuşi din partea membrilor săi la atacuri permanente în presă, aţâţă peste tot ura împotriva noastră, sunt şovini extremişti.

Subliniind importanţa acestora propune înţelegerea cu minorităţile şi să participăm la alegeri cu o *listă minoritară independentă*. Subliniază că pretorul însărcinat cu rezolvarea contestaţiilor privind listele electorale a săvârşit abuzuri pentru care consideră necesare măsuri disciplinare. La solicitarea preşedintelui se acceptă întocmirea denunţului.

Preşedintele propune să se ia legătura cu evreii şi cu reprezentanţii socialiştilor privind atitudinea ce se va adopta cu prilejul alegerilor şi privind colaborarea. Să fie informate secţiunile asupra acestor probleme pentru conformare.

Se acceptă propunerea preşedintelui.

„Consiliul prezidial, după dezbateri fructuoase la care au participat şi reprezentanţii secţiunilor şi ai bisericilor a luat următoarea hotărâre, care se publică în presă.

Situaţia politică însă nu a evoluat în aşa măsură încât consiliul prezidial să cumpănească toate punctele de vedere care ar duce la o concluzie finală privind poziţia de adoptat în problema colaborării dintre partide. Pe de altă parte dorind să asigure succesul minorităţii maghiare, solicită secţiunilor ca pe lângă instruirea intensivă a electoratului să alcătuiască de pe acum lista independentă a maghiarilor pentru alegerile orăşeneşti şi judeţene, ţinând cont de proporţia populaţiei. Consideră necesar ca în acestă listă independentă să fie incluşi, conform proporţiei şi reprezentanţi ai altor minorităţi. Listele orăşeneşti şi judeţene care se vor întocmi cât mai urgent vor fi înaintate preşedinţiei centrale pentru aprobare. Centrala partidului nu doreşte să influenţeze alegerile comunale a căror conducere o încredinţează secţiunilor. Consiliul prezidial accentuează că acum este momentul ca secţiunile şi membrii Partidului Maghiar să dea dovadă de disciplină de partid şi să-şi manifeste sentimentul sacrificiului pentru marile interese periclitate. De aceea îi solicită să depună cu toată încrederea această problemă în mâinile conducerii centrale a partidului, să nu ia o hotărâre pe plan local înainte de măsurile luate de centru, iar cererile referitoare la această problemă să fie trimise preşedinţiei centrale a partidului".

Consiliul prezidial declară că în principiu vor participa la alegeri cu o listă independentă. Îl împuterniceşte pe preşedinte să continue tratativele cu reprezentanţii celorlaltor minorităţi şi mai ales cu cei ai saşilor, să încheie înţelegeri şi în privinţa proporţiei maghiarilor pe oraşe şi judeţe. Consiliul prezidial împuterniceşte preşedinţia să-i convoace pe preşedinţii secţiunilor sau pe locţiitorii lor pentru discuţii confidenţiale şi pentru instruire. Alegerile vor fi coordonate din partea centrului de către dr. Várady Aurel şi dr. Gabány Imre. După instruirea generală secţiunile se vor organiza pe comune prin intermediul preşedinţiei lor. Pentru organizare sunt trimişi la Arad dr. Jakabffy Elemér[1], iar la Satu Mare dr. Roth Hugó. Cu organizarea secţiunilor din judeţele Trei Scaune, Odorhei şi Ciuc se va ocupa preşedinţia.

4. Preşedintele face cunoscută desfăşurarea tratativelor cu reprezentanţii minorităţii germane.

Consiliul prezidial consideră necesară colaborarea cu minoritatea germană şi hotărăşte că acolo unde maghiarii împreună cu germanii constituie majoritatea să participe la alegeri cu o listă comună; în prealabil se stabileşte extrasul în funcţie de proporţia populaţiei. Preşedintele este împuternicit să continue tratativele şi să încheie convenţii.

5. Secretarul general prezintă raportul doctorului Balogh Arthur despre desfăşurarea conferinţei minorităţilor de la Geneva.

---

[1] Jakabffy Elemér, avocat, redactor al revistelor „Magyar Kisebbség" (Minoritatea maghiară) şi „Glasul Minorităţilor" din Lugoj, deputat în Parlamentul Ungariei (1910–1918), membru al conducerii Partidului Maghiar din România şi deputat din partea acestuia în Parlamentul României; a publicat în anul 1924 „Statistica Ardealului"; participant la Congresul minorităţilor de la Geneva Cf. *E.M.*, p.580, *Mikó Imre*, p.41, 104, 122, 127.

Se ia la cunoştinţă. Participanţilor la conferinţă din partea minorităţii maghiare dr. Balogh Arthur[1] şi Jakabffy Elemér li se aduc mulţumiri din partea Consiliului Prezidial.

Neexistând alte probleme la ordinea de zi, preşedintele încheie şedinţa exprimându-şi mulţumirea pentru contribuţia participanţilor.

Ugron István preşedinte	Dr. Deák Gyula secretar şef

5 1925 noiembrie 19, Bucureşti

D.D.Lascu: Dle preşedinte, onorată Adunare, pun dlui ministru de externe şi dlui ministru al instrucţiunii următoarele întrebări:

1. Dacă este adevărat, că ministrul României la Berna şi-ar fi luat angajamentul să supună „Ligii Naţiunilor", pentru cenzurare prealabilă, un proiect de lege al Ministerului de Instrucţie Publică român;

2. Dacă este adevărat că Guvernul român ar fi primit a se executa şi deci a supune acel proiect de lege menţionatei „Societăţi a Naţiunilor".

Rog să mi se răspundă imediat, ca în caz de necesitate să-mi transform această comunicare într-o interpelare.

D.I.G.Duca[2], *ministru de externe*:

În ceea ce priveşte Liga Naţiunilor, dl. dr. Lascu mă întreba ieri dacă este adevărat că legile ţării şi legea învăţământului particular sunt supuse cenzurii şi aprobării Societăţii Naţiunilor.

Sub această formă întrebarea dumisale nu este deloc potrivită realităţii. Care este realitatea?

Minoritatea maghiară, prin reprezentanţii ei, a adresat un protest Societăţii Naţiunilor în chestiunea Legii învăţământului particular. Potrivit Tratatului Minorităţilor[3], pe care România l-a iscălit, şi prin urmare pe care este datoare să-l respecte, această minoritate avea dreptul să facă acest protest.

Potrivit regulamentului Societăţii Naţiunilor, Guvernul român este dator ca într-un termen de două luni să răspundă protestului şi să arate el – statul român – dacă acest protest este conform sau nu este conform cu realitatea lucrurilor.

---

[1] Balogh Arthur (1866–1951), profesor de drept constituţional la Universitatea din Cluj (1905), membru corespondent al Academiei Maghiare; a publicat lucrări în specialitatea sa: *Constituţia nouă a României*, Cluj, 1923; *Les droits des minorités et la defense de ces droits en Roumanie*, Geneva, 1923; membru de frunte al Partidului Maghiar din România pe care l-a reprezentat la toate congresele internaţionale minoritare şi bisericeşti, la Liga Naţiunilor; preşedinte al Uniunii Ligii Naţiunilor a Partidului Maghiar din România constituită la Odorheiul Secuiesc, la 14 mai 1927; senator din partea judeţului Cluj în Parlamentul României. Cf. *E.M.*, p.142; *Jakabffy*, p.242; *Mikó Imre*, p.52, 62, 69, 82–83.

[2] I.G.Duca (1879–1933), fruntaş al Partidului Naţional-Liberal, de mai multe ori ministru în guvernele Brătianu (1918–1928), prim-ministru (14.11.1933–29.12.1933), asasinat de membri ai Gărzii de Fier. Cf. *Muşat-Ardeleanu*, p.1141–1152; *Karl Kasser, o.c.*, p.274.

[3] Tratatul Minorităţilor semnat la Paris, la 9 decembrie 1919.

Noi ce am făcut dlor? Am dat Societăţii Naţiunilor tot materialul necesar, pentru ca să poată judeca dacă într-adevăr acuzaţiile aduse de minoritatea maghiară sunt întemeiate sau nu. Mai mult decât aceasta, noi am declarat Societăţii Naţiunilor, că considerăm că nu are a se ocupa deocamdată de această chestiune fiindcă noi nu am votat încă o lege care, potrivit Tratatului Minorităţilor, ar putea să fie supusă ei. Noi pur şi simplu am făcut un proiect care s-a votat de Senat, pe care nu îl considerăm ca definitiv.

Noi chemăm minorităţile, şi săptămâna trecută însăşi minoritatea maghiară a tratat cu Ministerul de Instrucţiune, pentru că nu vrem să facem o lege care să fie un instrument de persecuţie pentru minorităţi, căci aceasta nu concordă cu politica noastră de stat, ci noi vrem să facem numai o lege care să asigure drepturile legitime ale minorităţilor şi să nu încalce drepturile legitime ale statului român.

În acest stadiu este chestiunea.

Acum dl Lascu zice: Dar aceasta înseamnă că noi suntem supuşi controlului Societăţii Naţiunilor.

Dar bine, dle Lascu, desigur că suntem supuşi controlului Societăţii Naţiunilor din momentul în care România a iscălit Tratatul Minorităţilor şi în toate chestiunile referitoare la minorităţi, suveranitatea noastră este ştirbită şi de aceea dl Ion Brătianu[1] s-a opus iscălirii Tratatului Minorităţilor.

De aceea, dlor, eu nu am scăpat nici o ocazie la Societatea Naţiunilor pentru a cere ca stipulaţiile care s-au pus în sarcina României şi a celorlalte state succesorale ale Monarhiei Habsburgice în ceea ce priveşte regimul minorităţilor să fie întinse în toate celelalte puteri, pentru ca astfel omenirea întreagă să se găsească sub regim uniform şi să nu mai fim noi, în epoca de democraţie de astăzi, cu state, care unele au o suveranitate ştirbită.

Văd oarecare gesturi de impacienţă din partea dlui Iorga[2] şi atunci eu ţin să adaug că n-am pomenit şi nu pomenesc altă chestiune, dle Iorga, ca să reînviez o veche dezbatere şi toate patimile care sunt legate de ea.

Dar, veţi recunoaşte şi domniile voastre, că atunci când dl Lascu mă întreabă pe mine şi are aerul să mă acuze că fac un act care ştirbeşte suveranitatea noastră naţională să spun dlui Lascu: sunt obligat să-l fac de pe urma tratatelor iscălite şi pe care încă odată oricare ar fi fost părerile noastre până s-au iscălit acele tratate oricare ar fi părerile noastre ca acest regim să se întindă sau să nu se întindă şi la celelalte naţiuni, odată ce acest tratat iscălit, România trebuie să-şi respecte cuvântul şi cât timp noi vom fi pe aceste bănci, vă declar că îl vom respecta în litera şi spiritul lui.

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor", nr.10, şedinţa din 18 noiembrie 1925, p.150 şi nr. 11 din 20 noiembrie 1925, p.161.

---

[1] Ion (Ionel) I.C.Brătianu (1864–1927), preşedinte al Partidului Naţional-Liberal (1909–1927), de mai multe ori ministru şi prim-ministru al României (1909–1910, 1914–1918, 1918–1919, 1922–1926, iunie-noiembrie 1927). Cf. *M.D.E.*, p.239.

[2] Nicolae Iorga (1871–1940), istoric de renume mondial; în 1910 împreună cu A.C.Cuza a înfiinţat Partidul Naţional Democrat; prim-ministru în 1931–1932, a dus o politică de apropiere faţă de minorităţile naţionale; asasinat de legionari.

TITLUL I
Învăţământul în şcolile particulare
Secţiunea I
Capitolul I
Dispoziţii generale

1. Învăţământul şi educaţia elevilor se pot face, în afară de şcolile statului şi în şcolile particulare (ale confesiunilor, ale comunităţilor, ale particularilor), sau în familie.

2. Se numeşte şcoală particulară orice şcoală înfiinţată, condusă şi întreţinută din iniţiativă particulară, cu scopul de a da instrucţie şi educaţie la cel puţin 10 copii în mijlocie pe clasă. La învăţământul primar numărul copiilor poate fi şi de minimum 20 pe şcoală.

3. Aceste şcoli se pot înfiinţa numai de cetăţeni români: fie individual, fie constituiţi în societăţi culturale sau comunităţi religioase, recunoscute ca persoane juridice.

Nu se pot înfiinţa astfel de şcoli de către societăţile culturale, ordinele călugăreşti şi de congregaţiile şcolare dependente de organizaţii din alte state.

Pentru copiii de cetăţeni ai unui stat străin se pot înfiinţa, de comunităţile respective recunoscute de stat, şcoli particulare, în care însă nu pot fi primiţi nici copii de cetăţeni români, nici copii de supuşi ai altor state, decât ai aceluia căruia aparţine comunitatea care a înfiinţat şcoala.

4. Nici o şcoală particulară nu se poate înfiinţa decât pe baza unei autorizaţii date de Ministerul Instrucţiunii.

5. Toate şcolile particulare sunt puse sub supravegherea Ministerului de Instrucţiune.

6. Orice şcoală particulară corespunde direct cu autorităţile publice referitor la toate chestiunile de control şi supraveghere.

Dispoziţiile de ordin principal se vor comunica de minister şi de organele sale şcolilor respective atât prin susţinătorii lor, cât şi direct şcolilor.

Necomunicarea ordinelor ministerului către şcoli, de către susţinători, atrage după sine măsuri de penalitate pentru şcoală.

Capitolul II
Categoriile de şcoli particulare

7. Şcolile particulare pot fi:
a) Şcoli de copii mici (grădini de copii);
b) Şcoli primare;

c) Şcoli de grad secundar cu învăţământ teoretic sau practic.

8. Nu se pot înfiinţa pe cale particulară şcoli normale şi şcoli superioare cu caracter univesitar.

9. Şcolile de copii mici (grădinile de copii) şi şcolile primare particulare funcţionează numai cu programa statului; iar celelalte pot avea şi programe proprii.

10. Numai şcolile de copii mici şi şcolile primare pot fi mixte; şcolile mixte nu pot avea internate comune.

Capitolul III
Autorizarea de funcţionare a şcolilor particulare

11. Pentru autorizarea de deschidere şi funcţionare a unei şcoli particulare sau a unei noi clase, înfiinţătorul sau susţinătorul ei trebuie să înainteze Ministerului Instrucţiunii prin inspectoratul regiunii respective, cel mai târziu până la 1 ianuarie care precede începutul anului şcolar în care ar fi să înceapă şcoala, o cerere însoţită de anexele trebuincioase în care să se arate:

a) felul şcolii ce intenţionează să deschidă;

b) limba de predare;

c) programa de studii dacă e a statului sau e proprie. În cazul când programa va fi proprie se va alătura şi textul amănunţit al acesteia în dublu exemplar;

d) schiţa localului şi a curţii cu indicaţia cubajului şi întrebuinţării fiecărei încăperi şi a suprafeţei pentru curte;

e) mobilierul şi materialul didactic ce va poseda;

f) Dovada că posedă fondurile sau veniturile necesare pentru asigurarea existenţei şcolii, a salariului personalului administrativ şi corpului didactic al şcolii cel puţin pentru un an.

g) Lista personalului administrativ şi a corpului didactic însoţită de actele necesare din care să rezulte că îndeplineşte condiţiile specificate mai jos, pentru a putea obţine dreptul de funcţionare, se va înainta cu cel puţin trei luni înainte de începerea anului şcolar.

Pe baza referatului inspectorului de regiune şi cu avizul conform al Consiliului permanent, ministerul hotărăşte şi, în caz de aprobare, autorizaţia se publică, în Monitorul Oficial şi în Buletinul ministerului, cu precizarea condiţiilor generale de funcţionare. Şcolii i se va elibera o autorizare semnată de ministru, spre a fi prezentată la cererea organelor de control.

12. Nici un fel de schimbare nu se va putea aduce la cele stabilite prin actul de autorizaţie decât cu învoirea scrisă a ministerului, dată în urma avizului Consiliului permanent.

13. Şcoala particulară care va fi găsită că funcţionează fără autorizaţie se va închide imediat pe cale administrativă; conducătorul şcolii va pierde dreptul de a mai înfiinţa şcoli particulare; iar susţinătorul şcolii va fi dat în judecata tribunalului, spre a fi condamnat la o amendă de 5000–10000 lei.

Capitolul IV
Autorizarea de funcţionare a personalului didactic şi administrativ al şcolilor particulare

14. Orice şcoală particulară va trebui să aibă un director răspunzător de mersul şcolii şi de păzirea legilor şi regulamentelor şcolare, precum şi personal didactic şi de conducere suficient.

Directorul unei şcoli de băieţi va fi bărbat, iar al unei şcoli de fete, femeie. La grădinile de copii conducerea o va avea o femeie.

15. Nimeni nu va putea funcţiona într-o şcoală particulară ca director, profesor, institutor şi învăţător decât în puterea unei autorizaţii a Ministerului Instrucţiunii, care va fi individuală şi dată în urma avizului conform al Consiliului permanent.

Cererile vor fi adresate ministerului în termen de o lună de la numire, iar ministerul trebuie să se pronunţe în timp de 6 luni.

Persoanele care au diplomele respective liberate de statul român sau de şcolile normale confesionale cu drept de publicitate, conform legii nu mai au nevoie de acest aviz.

Autorizaţia se publică în Monitorul Oficial şi în Buletinul ministerului şi va trebui să cuprindă gradul şi categoria şcolii la care are dreptul să funcţioneze, specialităţile şi limba de predare. Celui autorizat i se va elibera un exemplar spre a fi arătat organelor de control, la cerere.

În şcolile particulare confesionale pot funcţiona ca profesori şi persoane care aparţin ordinelor religioase întrucât îndeplinesc condiţiile prevăzute în această lege.

16. Directorul sau directoarea unei şcoli particulare, precum şi întregul ei personal didactic, se numeşte de susţinătorul şcolii şi trebuie să îndeplinească următoarele condiţii:

a) să aibă cetăţenia română;

b) să posede titluri identice cu membrii corpului didactic de la şcolile de acelaşi grad ale statului;

c) să cunoască limba română. Dovada cunoaşterii acestei limbi se face prin diplomaţii şcolilor româneşti cu posedarea diplomelor acestor şcoli, iar pentru ceilalţi cu certificate că au trecut un examen de limba română, istoria românilor, geografia României şi Constituţia ţării, înaintea unei comisiuni;

d) să nu fi suferit nici o condamnare penală pentru fapte infamante;

e) să nu fi fost pedepsit la şcolile statului cu excluderea.

Afară de aceste condiţii, directorul sau directoarea vor mai dovedi că au cel puţin 5 ani de funcţionare în învăţământul de stat sau particular şi că nu au suferit pedeapsa suspendării din învăţământ în ultimii 5 ani.

La şcolile primare cu un singur învăţător nu se cere nici un stagiu.

17. Cetăţenii străini vor putea fi admişi să funcţioneze în învăţământul particular numai în mod excepţional pentru predarea limbii lor materne, pentru dexterităţi şi pentru limbile moderne şi cu aprobarea specială a ministerului, dată

cu avizul conform al Consiliului permanent şi publicată în Monitorul Oficial şi în Buletinul ministerului. Ei vor trebui să aibă calificarea similară gradului de învăţământ de la şcolile statului, pentru care cer autorizarea.

Cetăţenii străini nu pot fi directori.

Capitolul V
Condiţiile ce trebuie să îndeplinească localurile de şcoli particulare

18. Pentru ca localul destinat unei şcoli particulare să poată fi aprobat, trebuie să îndeplinescă toate condiţiile de igienă care se vor prevedea în regulament şi să aibă cel puţin atâtea săli de lecţii câte clase vor funcţiona.

La şcolile primare vor putea funcţiona două sau mai multe clase în aceeaşi sală; numărul elevilor nu trebuie însă să treacă de cel prevăzut în lege.

La orice cerere de autorizare sau de schimbare de local, ministerul va numi o comisie compusă din inspectorul şcolar respectiv şi un medic oficial, care va vizita localul şi îşi va da avizul motivat.

19. Nici o şcoală particulară nu poate fi instalată într-un local a cărei vecinătate va fi recunoscută ca periculoasă pentru moralitatea şi sănătarea elevilor.

20. Orice şcoală particulară trebuie să fie înzestrată cu mobilierul suficient, precum şi cu materialul didactic necesar învăţământului ce se predă într-însa.

Capitolul VI
Dispoziţii privitoare la administrarea şi funcţionarea şcolilor particulare

21. Directorul şi membrii corpului didactic al unei şcoli particulare, fără excepţie, depun la primirea autorizaţiei de funcţionare, în faţa inspectorului de regiune, jurământ de credinţă Regelui, Constituţiei şi legilor ţării.

22. Ei sunt datori să frecventeze şcoala regulat, să aplice programele, regulamentele şi instrucţiunile şcolare, precum şi principiile didactico-pedagogice şi să aibă o purtare exemplară în societate.

23. Corespondenţa fiecărei şcoli particulare cu autorităţile publice se face exclusiv în limba română; iar în administraţia interioară afară de cazurile prevăzute de art.26 se poate întrebuinţa limba de predare a şcolii.

24. Orice şcoală particulară e obligată să aibă pe frontispiciul localului inscripţia în limba statului, şi facultativ şi în limba de predare a şcolii; iar în sala festivă, în sălile de cursuri, precum şi în cancelarie, portretele suveranilor.

25. Şcolile particulare nu pot folosi stema ţării pe imprimate şi ştampile.

26. Şcolile particulare sunt datoare să ţină în cea mai deplină regulă şi să prezinte la cererea personalului de control cataloagele, matricolele, statele de plata personalului, registre de numele, locuinţa, naţionalitatea, confesiunea şi limba maternă a elevilor, precum şi orice alte acte şi registre ce s-ar impune prin regulamente speciale.

Toate aceste registre, matricole, cataloage etc., vor fi scrise obligatoriu în limba română şi facultativ în limba de predare a şcolii.

27. Şcolile particulare nu au dreptul să elibereze nici un fel de diplomă; ele nu pot da decât adeverinţe, care să constate studiile făcute în şcoală. Forma acestor adeverinţe va fi fixată de minister pentru fiecare fel de şcoală; ele vor fi redactate în limba română şi în limba de predare a şcolii.

28. În şcolile particulare nu se va putea întrebuinţa nici o carte tipărită şi nici o hartă sau tablou care să nu fie aprobate de minister. Întrebuinţarea manuscriselor este interzisă.

Cărţile şi hărţile neaprobate, precum şi manuscrisele care se vor găsi întrebuinţate într-o şcoală particulară se vor confisca, iar directorul şi profesorul de specialitate vor fi trimişi înaintea comisiunii disciplinare.

29. În şcolile particulare, fără excepţie, este interzisă orice încercare de a se exercita vreo influenţă asupra credinţei religioase a copiilor şi părinţilor.

30. Susţinătorii sau directorul unei şcoli particulare sunt datori să angajeze personalul didactic al şcolii prin învoieli scrise şi să-l retribuiască cu aceleaşi salarii şi indemnizaţii cu care sunt retribuiţi membrii corpului didactic de la şcolile similare ale statului.

31. Nici o şcoală particulară nu va putea primi fonduri, subvenţii sau donaţii de orice natură din străinătate decât cu ştirea şi prealabila aprobare a Ministerului Instrucţiunii. Transmiterea acestor fonduri se va face întotdeauna prin intermediul ministerului.

Nerespectarea acestei dispoziţii atrage după sine închiderea şcolii.

32. Ministerul de Instrucţiune are dreptul de control asupra tuturor fondurilor şcolilor particulare.

33. Elevii şcolilor particulare vor fi supuşi de către susţinătorii şcolilor regulilor disciplinare la care sunt supuşi şi elevii şcolilor publice. Ei nu pot forma şi nici face parte din nici o asociaţie şcolară sau extraşcolară decât numai în baza unor statute aprobate de Ministerul Instrucţiunii şi sub controlul organelor Ministerului Instrucţiunii.

Capitolul VII
Limba de predare în şcolile particulare

34. Limba de predare în şcolile particulare, frecventate de elevi ai căror părinţi sunt de origine română, este limba statului.

35. Limba de predare în şcolile particulare, frecventate de elevi a căror limbă maternă este alta decât a statului, se va stabili de susţinătorii şcolii. În aceste şcoli nu se vor primi însă decât elevi a căror limbă maternă este aceeaşi cu limba de predare a şcolii.

36. În şcolile particulare evreieşti limba de predare este limba română sau limba evreiască.

37. Şcolile particulare conduse de ordine călugăreşti şi congregaţii şcolare recunoscute vor avea ca limbă de predare limba română.

38. În şcolile particulare, în care se primesc numai elevi ai căror părinţi sunt cetăţeni străini, limba de predare va fi aceea stabilită de susţinătorii şcolii.

39. Oricare ar fi limba de predare a unei şcoli particulare, limba română, istoria românilor şi geografia României se vor preda în limba română în toate şcolile de orice grad şi categorie, începând din clasa a III-a primară, în numărul de ore stabilit prin regulament.

Aceste materii nu se pot preda decât de profesorii calificaţi şi care cunosc limba română.

„Monitorul Oficial", nr.283 din 22 decembrie 1925,; *Colecţia Hamangiu, Codul general al României, legi şi regulamente,* vol.IX–XII, 1922–1926, Bucureşti, 1926, pg.582–583, 585–587.

7 **1925, Bucureşti**

Ministerul Cultelor şi Artelor
Direcţiunea Generală a Contabilităţii
Nr.32328

Domnului Gh.Kristof[1], profesor de limba şi literatura maghiară
la Universitatea din Cluj

Domnule,

Referindu-ne la cererea Domniei voastre, înregistrată la nr.32328/ 1925, avem onoarea a vă înainta ordinul de plată nr.2502, în valoare de 8000 lei, acordaţi de acest minister pentru perfecţionarea cunoştinţelor dvs. în limba şi cultura românească.

Odată cu aceasta s-a avizat şi Administraţia financiară despre facerea plăţii.

Director General,
ss indescifrabil Şeful Serviciului
ss indescifrabil

Direcţia Judeţeană Cluj a Arhivelor Naţionale, fond personal Kristóf György, dosar 269, f.4

---

[1] Kristóf György (1878–1965), profesor universitar la Cluj din anul 1922, adept al înţelegerii cu românii, fapt pentru care este redactor pentru limba maghiară la revista „Cultura" (publicată în română, franceză, maghiară şi germană) editată de Sextil Puşcariu în 1924 şi colaborator la cursurile de vară organizate de N.Iorga la Vălenii de Munte. A publicat o istorie a limbii şi literaturii maghiare în limba română. (Zsolt K. Lengyel, *Kristóf György az erdélység és romániaság kereszttüzében. Adalék*, în "Korunk". Seria nouă, an 3, 1992, p.107–113).

Dlui Prefect al Judeţului ....[1]

Vă anunţăm că s-a hotărât colaborarea cu Partidul Maghiar în tot Ardealul şi Banatul[2].

Bazele colaborării sunt următoarele:

În municipii şi comunele urbane chiar cu alegători în majoritate maghiari, numărul total al consilierilor români de drept şi aleşi, va fi de cel puţin jumătate plus unul din numărul total al consilierilor de drept şi aleşi[3]. Deci în toate aceste cazuri românii vor avea majoritatea voturilor. Se exceptează oraşele Aiud, Satu Mare, Tg. Secuiesc, Sf. Gheorghe, Gheorgheni, Miercurea Ciuc, Odorheiul Secuiesc şi Turda în care maghiarii vor avea jumătate plus unul din număul consilierilor. Primarii în toate comunele urbane reşedinţe de judeţ şi municipii vor fi români, deci şi chiar în Sf. Gheorghe, Odorhei, Turda şi Miercurea Ciucului. În Aiud, Gheorgheni, Satu Mare şi Tg.Secuiesc, primarul va putea fi maghiar.[4] E bine înţeles că toate chestiunile de detaliu, le veţi rezolva, fie Dvs. fie şeful organizaţiunei locale, în înţelegere cu delegatul Partidului Maghiar, care în localitate este D....

În comunele urbane sau în municipii, în care majoritatea alegătorilor sunt maghiari, numărul consilierilor maghiari va fi determinat de Dvs. sau şeful organizaţiei locale, în înţelegere cu delegatul Partidului Maghiar sus menţionat.[5]

În municipii acest număr va fi corespunzător raportului dintre numărul alegătorilor maghiari şi numărul total al alegătorilor.

În delegaţiunile permanente, acolo unde românii au majoritatea, ei vor avea-o şi în delegaţiune. Acolo unde consiliul[6] va fi maghiar în majoritate, aceştia vor avea majoritate şi în delegaţiune.

În comunele rurale se admite principiul reprezentărei în consilii pe baza proporţionalităţii cu observaţiunea ca în centrele în care populaţia maghiară este în mare majoritate, numărul consilierilor maghiari, poate fi mai mare ca jumătate.[7]

---

[1] În colţul dreapta sus de pe prima pagină se află menţiunea: "Exact conform înţelegerii şi semnat "T. Constantinescu".

[2] În varianta maghiară a textului urmează o completare: "De adăugat: de asemenea şi în părţile Maramureşului şi Crişanei".

[3] În varianta maghiară observaţia: "Consilierii maghiari vor fi acceptaţi în număr corespunzător proporţiei alegătorilor maghiari".

[4] În varianta maghiară observaţia: "Dacă conducerea locuitorilor maghiari din oraşele respective va considera necesar acesta"

[5] Sfârşitul documentului se modifică astfel: "În înţelegere cu delegatul Partidului Maghiar astfel încât acest număr va fi corespunzător proporţiei numerice a alegătorilor maghiari din totalul numărului alegătorilor".

[6] În textul maghiar: "Text modificat: unde alegătorii sunt în majoritate maghiari, maghiarii vor avea majoritate şi în delegaţiune".

[7] În textul maghiar: "Text modificat: "În comunele rurale pentru consilii se va aplica principiul reprezentării proporţionale cu acea menţiune că în comunele în care populaţia maghiară este în majoritate, numărul consilierilor maghiari poate fi mai mare decât jumătate".

Primarul va fi român sau maghiar după înţelegerea Dvs. sau a şefului organizarei cu delegatul Partidului Maghiar arătat mai sus.[8]

Este de dorit ca listele să fie depuse până vineri seara 5 februarie.[9]

Direcţia Judeţeană Mureş a Arhivelor Naţionale, fond personal Bernády György, nr.44, f.1-5

9 — 1926 martie 27, Bucureşti

Legea Electorală pentru Adunarea Deputaţilor şi Senat din 27 martie 1926

Capitolul I

Compunerea Adunărilor, convocarea corpului electoral

1. Adunarea Deputaţilor se compune din deputaţi aleşi de cetăţenii români majori, prin vot universal, egal, direct, obligator şi secret, pe baza reprezentării minorităţii, prin scrutin de listă, pe circumscripţii electorale.

Fiecare judeţ constituie o circumscripţie electorală.

2. Numărul deputaţilor pe întreaga ţară şi pentru fiecare judeţ este stabilit în tabloul anexat, şi nu se va putea modifica decât prin lege. El va fi proporţional cu populaţiunea ce se va constata pe baza recensământului general.

3. Senatul se compune din senatori aleşi şi din senatori de drept.

4. Senatorii aleşi se împart în categoriile următoare:

a) Senatori aleşi de cetăţenii români de la vârsta de 40 ani împliniţi, cu vot obligatoriu, egal, direct şi secret, pe circumscripţii electorale, prin scrutin de listă.

Fiecare judeţ constituie o circumscripţie electorală.

Numărul senatorilor din această categorie pe întreaga ţară şi pentru fiecare judeţ este stabilit în tabloul anexat la această lege şi nu se va putea modifica decât în condiţiunile prevăzute de art.2.

b) Senatorii aleşi, prin vot obligator, egal, direct şi secret, de un colegiu compus din membrii aleşi ai consiliilor comunale urbane şi rurale şi ai consiliilor judeţene, câte unul de fiecare judeţ.

---

[8] În textul maghiar urmează o completare: "după cum majoritatea alegătorilor este română sau maghiară".

Dacă dumneavoastră şi delegatul Partidului Maghiar nu vă veţi putea înţelege în vreo problemă secundară, problema în cauză va fi anunţată telegrafic de dumneavostră comisiei de dirijare a alegerilor de la Cluj, care va decide în înţelegere cu centrala din Cluj a Partidului Maghiar.

Ţinând cont de înţelegerea cu Partidul Maghiar vă solicit, domnule prefect, să binevoiţi a sprijini după posibilităţi Partidul Maghiar în activitatea sa îndreptată pentru organizarea şi asigurarea reuşitei alegerilor".

[9] **Dată modificată: "8 februarie"**

Aceşti alegători îşi pierd dreptul lor de a vota în acest colegiu:

1. Când au fost excluşi din consiliu pentru motive legale şi când această exclusiune s-a confirmat de ultima instanţă competinte a se pronunţa asupra excluderii.

2. Când consiliile au fost dizolvate pentru vreunul din cazurile prevăzute de art.273 din Legea unificării administrative şi când dizolvarea a fost încuviinţată definitiv de autoritatea competinte, conform art.174, 275 şi 276 din Legea unificării administrative.

Membrii aleşi ai consiliilor îşi vor exercita dreptul lor de vot în acest colegiu - chiar dacă alegerea a fost contestată - atâta timp cât invalidarea nu a fost definitiv hotărâtă.

c) Senatori aleşi, prin vot obligator, egal, direct şi secret, de membrii:

1. Camerelor de comerţ, secţia comercială.

2. Camerelor de comerţ, secţia industrială.

3. Camerelor de agricultură.

4. Camerelor de muncă.

Membrii acestor camere se întrunesc în colegii separate şi aleg din sânul lor câte un senator de fiecare din categoriile de mai sus şi pentru fiecare circumscripţie electorală.

Prin membrii Camerelor se înţeleg membrii aleşi şi cei numiţi ai consiliilor de administraţie, afară de cei de drept;

d) Senatori aleşi câte unul de fiecare universitate, din sânul său, de către profesorii onorari, titulari şi agregaţi, precum şi conferenţiarii definitivi, întruniţi în colegii separate pe fiecare universitate;

5) Sunt senatori de drept în virtutea înaltei lor situaţiuni în stat şi biserică:

a) Moştenitorul Tronului de la vârsta de 18 ani împliniţi. El însă nu va avea vot deliberativ decât de la vârsta de 25 ani împliniţi;

b) Patriarhul şi Mitropoliţii ţării;

c) Episcopii eparhioţi ai Bisericilor ortodoxe române şi greco-catolice, întrucât vor fi aleşi conform legilor ţării;

d) Capii confesiunilor recunoscute de stat, câte unul de fiecare confesiune, întrucât sunt cetăţeni români aleşi sau numiţi conform legilor ţării şi reprezintă un număr de peste 200.000 de credincioşi;

Reprezentantul cultului mozaic în Senat va fi şeful-rabin, desemnat de Uniunile comunităţilor evreieşti din ţară. Până la organizarea prin lege a cultelor, reprezentantul cultului mozaic în Senat va fi reprezentantul religios al Uniunii Comunităţilor Evreieşti din Vechiul Regat.

Reprezentantul superior religios al musulmanilor din Regat;

Preşedintele Academiei Române.

Mandatul acestor senatori încetează odată cu calitatea sau demnitatea care le atribuie dreptul.

6. Drepturile capilor bisericilor şi ai confesiunilor recunoscute de stat se dovedesc prin certificatul Ministerului de Culte şi se verifică de Senat din oficiu sau la cererea celor interesaţi.

Nu sunt supuşi acestei formalităţi mitropoliţii şi episcopii eparhioţi ai Bisericii ortodoxe române şi greco-catolice care au făcut parte din Senat şi înaintea promulgării legii de faţă.

Art.90. - Pentru repartizarea mandatelor grupărilor politice pe ţară se vor face următoarele operaţiuni:

a) Se totalizează pe ţară numărul votanţilor, al buletinelor anulate şi al voturilor întrunite de fiecare grupare politică, după datele ce s-au primit de la birourile electorale judeţene.

Comisiunea este în drept să rectifice erorile materiale ce ar constata în totalurile primite de la birourile electorale judeţene. Rectificările nu se pot face asupra buletinelor ci numai asupra operaţiunilor aritmetice greşite. Această rectificare se va constata şi motiva prin încheiere semnată de membrii comisiunii;

b) Se calculează procentul de voturi obţinut de fiecare grupare politică faţă cu numărul total al votanţilor din întreaga ţară.

Gruparea politică care în urma acestui calcul se constată că a întrunit cel mai mare număr de voturi pe ţară, dar cel puţin un procent de 40% faţă de celelalte grupări, se declară grupare majoritară, iar celelalte grupări minoritare.

Nu se declară nici o grupare majoritară în cazul când nici una din ele n-a obţinut acest procent de voturi, precum şi în cazul când două grupări care au obţinut cele mai multe voturi au paritate de procente;

c) Se calculează procentele de vot obţinute în fiecare circumscripţie electorală de fiecare grupare politică, faţă de numărul total al votanţilor din circumscripţie.

Procentele astfel obţinute se înscriu în ordine descrescândă şi în coloane deosebite pentru fiecare din ele.

Dacă sunt circumscripţii cu procente egale, se preferă în ordine acelea care au cel mai mare număr de voturi.

Art.91. - Dacă grupările politice care s-au stabilit astfel că sunt minoritare pe ţara întreagă au obţinut totuşi în unele circumscripţii majoritatea absolută a voturilor, ele vor dobândi în aceste circumscripţii un număr de mandate proporţional cu procentul de voturi ce au faţă de totalul voturilor exprimate din circumscripţia respectivă, chiar dacă pe ţara întreagă nu au întrunit procentul de 2% din voturile exprimate.

Acest calcul se face înmulţindu-se numărul mandatelor de atribuit în circumscripţie cu procentul de voturi obţinut; fracţiunile zecimale mai mari ca 0,5 se întregesc la o unitate, iar cele egale sau mai mici ca 0,50 se suprimă.

Voturile ce au avut în aceste circumscripţii grupările minoritare se scad din totalul voturilor obţinute pe ţară de aceste grupări.

Art.92. - Din numărul total al mandatelor stabilit prin lege pe ţara întreagă se deduc mandatele atribuite grupărilor minoritare în circumscripţiile unde acestea au întrunit majoritatea absolută, chiar dacă pe întreaga ţară nu au întrunit procentul de 2%.

Ceea ce rămâne din numărul total al mandatelor după aceste deducţiuni se repartizează grupărilor politice pe ţară, după distincţiile de mai jos.

"Monitorul Oficial" nr.71 din 27 martie 1926; Colecţia Hamangiu, Codul general al României, legi şi regulamente, vol. XI-XII, 1922-1926, Bucureşti, 1926, p. 1054-1061.

STATUTELE
Asociaţiunii Culturale Bulgare din judeţul Caliacra

Cap.I
Denumirea, sediul şi durata

Art.1. - S-a înfiinţat o asociaţiune sub denumirea "Asociaţiunea Culturală Bulgară din judeţul Caliacra", cu sediul principal în oraşul Bazargic şi filialele în oraşele: Bazargic, Balcic şi Cavarna pentru un timp nelimitat.

Art.2. - Asociaţiunea poate să deschidă şi alte filiale în judeţul Caliacra.

Scopul Asociaţiunii

Art.3. - Scopul asociaţiunii este dezvoltarea şi răspândirea culturii dintre cetăţeni români de origine bulgară. Pentru realizarea acestui scop, asociaţiunea înfiinţează, organizează şi întreţine: grădini de copii, şcoli primare, secundare; biserici, societăţi de educaţie, muzică şi sport; biblioteci şi săli de citire; conferinţe populare, serate, şezătoare precum şi alte aşezăminte.

Patrimoniul iniţial

Art.4. - Patrimoniul iniţial al asociaţiunii este de 1.500.000 lei compus din primele vărsăminte ale fondatorilor şi de mobilier.

Art.5. - Patrimoniul asociaţiunii se alimentează în urmă:
a) Din cotizaţiile anuale ale membrilor
b) Din liberalităţile eventuale
c) Din taxele şcolare fixate prin regulament special
d) Din sumele încasate de la serate, baluri şi concerte
e) Din subvenţiile de stat, judeţ şi comune

CAP.II
Asociaţii

Art.6. - Fiecare cetăţean român de origine bulgară, major, fără deosebire de sex poate să fie înscris ca membru al asociaţiunii, adresând cererea scrisă către preşedintele asociaţiei.

Art.7. - Fiecare asociat are drept la un vot.

Art.8. - Asociatul este dator să achite în mod regulat cotizaţiunea sa, în caz de neplată, la finele anului social, asociatul pierde dreptul său de vot.

Art.9. - Nimeni nu poate să facă parte din asociaţiune dacă este lovit de o sentinţă pentru fapte infamante, dacă face parte din vreo organizaţie nelegală şi dacă, lucrează contrar intereselor asociaţiunii.

Art.10. - Asociatul se poate retrage oricând din asociaţiune cu condiţia de a-şi comunica cererea direcţiunii cu cel puţin şase luni înainte de finele anului social.

Art.11. - Pentru fapte infamante şi contra intereselor asociaţiunii un asociat se exclude din asociaţiune prin hotărârea adunării generale.

CAP.III
Administrarea asociaţiunii

Art.12. - Administrarea asociaţiunii este încredinţată unui consiliu de administraţie compus din 15 membri şi 5 supleanţi, aleşi de către adunarea generală pentru un timp de 1 an pentru primul an, şi în urmă pentru timp de 3 (trei) ani.

Art.13. - Pentru a fi ales membru în consiliul de administraţie, asociatul trebuie să întrunească următoarele condiţii:

a) Să nu fie lovit de vreo sentinţă infamantă

b) Să nu fi adus prin grai, scris sau fapte, vreo daună morală şi materială asociaţiunii

c) Să nu aparţină vreunei organizaţii nelegale

d) Să fie contribuabil regulat

Art.14. - Consiliul se întruneşte ori de câte ori va fi nevoie şi cel puţin odată la trei luni, convocat de către preşedinte.

Art.15. - Consiliul alege din sânul său un preşedinte, doi vice-preşedinţi, un secretar şi un casier.

Art.16. - Şedinţele consiliului sunt legale dacă iau parte jumătate din numărul membrilor plus unul.

Art.17. - Deciziunea se ia cu majoritatea de voturi din cei prezenţi.

Art.18 - Membri care vor lipsi de la două şedinţe consecutive fără motive din partea consiliului, se vor considera ca demisionaţi.

Art.19. - Consiliul se îngrijeşte de:

a) Înscrierea a noi membri în asociaţiune.

b) Fixarea cotizaţiunilor anuale ale membrilor şi stabilirea taxelor de frecventarea instituţiunilor.

c) Numirea personalului necesar conformându-se legilor şi regulamentelor respective ale ţării.

d) Întocmirea bugetului şi bilanţului anual.

e) Întemeierea a noi filiale.

f) Supravegherea gestiunii filialelor.

g) Căutare de resurse financiare, făcând împrumuturi; cumpărând şi vânzând şi ipotecând averea asociaţiunii.

h) Convocarea adunării generale ordinare şi extraordinare fixând ziua, locul şi ordinea de zi, cu cel puţin cinci zile libere înaintea adunării.

Art.20. - Preşedintele consiliului de administraţie reprezintă asociaţiunea înaintea tuturor autorităţilor publice şi terţelor persoane.

Art.21. - Directorii şi conducătorii diferitelor instituţiuni iau parte la şedinţele consiliului cu vot consultativ.

Art.22. - Pentru toate hotărârile luate în consiliu se adresează un proces-verbal semnat de preşedintele şi de membrii prezenţi.

Art.23. - Preşedintele, vicepreşedintele, casierul şi secretarul asociaţiunii formează comitetul de direcţie care este organul executiv al tuturor hotărârilor consiliului de administraţie.

Art.24. - Consiliul de administraţie poate să delege drepturile sale comitetului de direcţie.

Art.25. - Asociaţiunea este valabil angajată prin semnăturile a două persoane şi anume: a preşedintelui cu unul din vice-preşedinţi sau a preşedintelui cu a secretarului consiliului, puse sub denumirea scrisă şi ştampilată sau tipărită: "Asociaţiunea Culturală Bulgară din judeţul Caliacra".

CAP.IV
Filiale

Art.26. - Consiliul de administraţie decide întemeierea a noi filiale în judeţ.

Art.27. - Filialele se conduc de un comitet de 5 persoane alese pentru timp de un an pentru primul, şi în urmă pe timp de 3(trei) ani de către membrii localnici ai acestei asociaţiuni.

Art.28. - Comitetul alege din sânul său: un preşedinte, un secretar şi un casier.

Art.29. - Comitetul numeşte personalul necesar la şcolile din localitate, propune înscrierea a noi membri în asociaţiune, încasează cotizaţiile membrilor din localitate, fixează taxele de frecventare a şcolilor, întocmeşte bugetul şi bilanţul anual spre aprobarea consiliului de administraţie al asociaţiunii.

Art.30. - Filialele sunt valabil angajate prin semnăturile preşedintelui şi secretarului comitetului.

CAP.V
Cenzori

Art.31. - Pe lângă controlul de stat toată gestiunea asociaţiunii este supusă controlului unui comitet de cenzori compus din trei persoane şi trei supleanţi, aleşi în fiecare an la adunarea generală. Comitetul de cenzori lucrează în conformitate cu statutele asociaţiunii şi legile respective.

CAP.VI
Adunarea Generală

Art.32. - Adunarea generală este organul suprem al asociaţiunii format din asociaţi care întrunesc condiţiunile prevăzute din statutul asociaţiei.

Art.33. - Adunarea generală ordinară are loc în fiecare an în luna februarie; ea este legal constituită dacă la prima convocare se prezintă majoritatea absolută din totalul asociaţilor. În caz contrar adunarea se amână pentru săptămâna viitoare, când hotărârile se iau cu majoritatea absolută a celor prezenţi oricare ar fi numărul lor.

Art.34. - Adunările generale se prezidează de preşedintele asociaţiunii. Adunarea alege două persoane care împreună cu preşedintele constituie biroul adunării şi care semnează procesul-verbal pentru toate deciziunile luate.

Art.35. - Adunarea generală ordinară decide:

a) Asupra dării de seamă, bilanţul şi bugetul

b) Asupra raportului cenzorilor

c) Asupra descărcării de gestiune a consiliului de administraţie

d) Asupra cotizaţiilor fixate de consiliul de administraţie

Art.36. - Numai pentru dizolvarea asociaţiunii adunarea generală extraordinară trebuie să ia hotărârea cu majoritatea de 2/3 (două treimi) din numărul total al asociaţilor prezenţi şi absenţi, şi cu două treimi (2/3) voturi exprimate.

Art.37. - Adunarea generală extraordinară are loc când consiliul de administraţie va găsi de cuviinţă sau când aceasta se va cere prin cererea scrisă şi motivată cel puţin de o cincime din numărul asociaţilor.

CAP.VII
Dispoziţiuni generale

Art.38. - Toate proprietăţile imobiliare ale asociaţiunii sunt înscrise pe numele preşedintelui consiliului de administraţie.

Art.39. - Asociaţiunea îşi are sigiliul de forma rotundă şi cu inscripţiunea "Bălgarsco Kulturno Obstestvo" scrisă pe bulgăreşte şi "Asociaţiunea Culturală Bulgară" pe româneşte.

CAP.VIII
Lichidare

Art.40. - Lichidarea patrimoniului asociaţiunii se va face de către comitetul de direcţie care va lucra conform legilor pentru persoanele juridice.

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul Instrucţiunii Publice, dosar 599/1926, f.8-10

Regulament
privitor la funcţionarea cadiatelor şi la normele de urmat în materiile date în competinţa lor

Dispoziţiuni generale

1. Organizarea cadiatelor, reşedinţa şi competenţa

1. În fiecare din capitalele judeţelor din partea dreaptă a Dunării va funcţiona câte o instanţă numită cadiat, pentru afacerile dintre mahomedani, privitoare la organizarea familiei, la puterea părintească, la căsătorie, despărţenie şi la succesiunile fără testament.

2. Competinţa teritorială a fiecărui Cadiat este aceeaşi ca şi a tribunalelor ordinare respective şi supusă modificărilor ce s-ar aduce circumscripţiunilor acestora.

3. Cadiatele funcţionează sub conducerea unui judecător numit cadiu, asistat de un grefier.

4. Cadiul va judeca şi rezolva afacerile date în competenţa sa, aplicând legile şi uzurile musulmane după normele de procedură prevăzute în acest regulament.

5. Procurarea localului necesar Cadiatelor, precum şi cheltuielile de mobilier, întreţinere, încălzit şi luminat cade în sarcina judeţului respectiv.

Când însă localul în care este instalat Cadiatul este proprietatea statului, judeţul nu va avea în sarcina sa decât celelalte cheltuieli enumerate mai sus.

6. Cheltuielile de cancelarie şi registrele necesare funcţionării Cadiatelor se va procura de Ministerul Justiţiei.

2. Admisibilitatea în funcţiuni

7. Pentru a fi numit în funcţiunea de cadiu este necesar:

a) a întruni condiţiunile generale de admitere în funcţiunile judecătoreşti (art.73 din Legea organizării judecătoreşti);

b) a fi de religiune mahomedană;

c) a avea vârsta de cel puţin 25 ani împliniţi;

d) să fi absolvit o şcoală de drept coranic (sau) de teologie, ori seminarul mahomedan din Medgidia sau o şcoală în care se predă legislaţiunea musulmană;

e) să fie recunoscut că ştiu legile şi uzurile mahomedane, precum şi limba română.

Această recunoaştere se va stabili cu certificate de la preşedintele tribunalului şi de la muftiul judeţului.

Se vor putea numi cadii şi dintre licenţiaţii în drept de religiune mahomedană.

8. În caz de concurenţă între mai mulţi candidaţi la postul de cadiu cu aceleaşi drepturi, se va da preferinţă acelora ce au mai ocupat funcţiunea de cadiu.

9. Numirea cadiului se va face prin decret regal, după propunerea Ministerului de Justiţie, pe baza recomandării preşedintelui respectiv, luând şi avizul muftiului judeţului.

10. Cadiul înainte de a intra în exerciţiul funcţiunii sale este ţinut de a depune, conform ritului său, următorul jurământ:

"Jur de a fi credincios Regelui şi intereselor ţării mele, de a observa în totul Constituţia şi legile ţării, de a executa cu onoare, conştiinţă şi nepărtinire funcţiunile ce-mi sunt încredinţate şi de a nu face nimic de natură a pericilita ordinea în stat.

Aşa să-mi ajute Dumnezeu".

11. Jurământul se va depune înaintea tribunalului respectiv, în asistenţa reprezentantului Ministerului Public şi a muftiului judeţului.

Foaia de jurământ, semnată de cel numit, de preşedinte şi procuror, precum şi de muftiul judeţului şi contrasemnată de grefier, se va înainta Ministerului de Justiţie.

12. Jurământul nu este necesar în caz de strămutare în aceeaşi funcţiune.

13. Actele îndeplinite de cadiu înainte de a jura sunt nule, fără prejudiţiul penalităţii prevăzute de codul penal şi a despăgubirilor pentru partea vătămată.

14. Actualii cadii se menţin în funcţiune, însă sunt ţinuţi a depune jurământul după formele expuse mai sus, îndată după punerea în aplicare a acestui regulament.

15. Pentru a fi numit în funcţiunea de grefier este necesar:

a) a întruni condiţiunile generale pentru numirea în funcţiunile judecătoreşti, prevăzute la art.248 şi 1249 din legea organizării judecătoreşti precum şi cele speciale pentru grefierii judecătoriilor prevăzute în art.251 din aceeaşi lege;

b) să cunoască legile şi uzurile mahomedane;

c) să ştie limba turcă.

„Monitorul Oficial", nr.76 din 2 aprilie 1926; Colecţia Hamangiu. Codul general al României, Legi şi regulamente, vol.XV-XVI, 1926-1929, Bucureşti, 1930, f.248-249

Dl. Valeriu Pop[1]: Dlor, când am luat asupra mea sarcina de a susţine contestaţia de invalidare a dlui Szele Béla, mi-am dat perfect de bine seama că este unul din cele mai delicate roluri ce urmează să îndeplinesc, deoarece în legătură cu acest caz se pune o chestiune care atât din punct de vedere personal, cât şi din mai multe considerente, poate să atingă fie susceptibilitatea personală, fie susceptibilitatea naţională. Chiar de aceea sunt hotărât, şi-mi voi da toată silinţa, în cursul dezvoltării motivelor acestei contestaţii, să fiu cât se poate de potolit, să fiu cât se poate de urban, pentru a nu da nici un motiv ca aceste susceptibilităţi să fie atinse câtuşi de puţin.

Pentru a înţelege cazul dlui Szele Béla este nevoie ca să fac un mic istoric al situaţiei în care d-sa se găseşte la ziarul "Brassói Lapok", pentru că toate motivele pe care se bazează această contestaţie sunt o urmare directă a atitudinii pe care dl Szele Béla personal sau ziarul de sub conducerea d-sale, a înţeles să o ia faţă de dinastia noastră, înainte de război şi în cursul războiului şi faţă de statul român, după înfăptuirea României Mari.

Dlor, ziarul "Brassói Lapok" este proprietatea a trei domni care se numesc: Grunfeld Nicolae, Grunfeld Samoil şi Cahane Bernard. În consecinţă, toţi trei proprietari ai acestui ziar sunt evrei, şi vă rog ca să ţineţi seamă de acest lucru, pentru că este o coincidenţă interesantă, că întotdeauna, de câte ori este vorba de o acţiune îndreptată contra intereselor statului român, găsim reprezentanţii acestei naţiuni, fie ca autori morali, fie ca autori materiali (...)

Dl.Szele Béla în mod formal, este prim-redactorul acestui ziar, care se cheamă "Brassói Lapok" din Braşov.

Însă dl Szele Béla nu este un prim-redactor oarecare, este un prim-redactor "sui-generis". Veţi vedea d-voastră din câteva pasagii cuprinse în convenţia încheiată între dl Szele Béla şi proprietarii acestui ziar, că dl.Béla nu este un simplu prim-redactor, ci este un prim-redactor "sui-generis" cum am spus.

Iată ce spune acest contract, despre care eu am cunoştinţă. Acest contract s-a încheiat în anul 1912 şi dl Szele Béla, sau acei care îl vor apăra şi vor susţine să fie validat, au toată posibilitatea de a arăta că acest contract nu mai este în vigoare, că alt contract încheiat între proprietari şi d-sa şi că prin urmare şi raportul de drept între d-sa şi proprietari este cu totul altul decât cel care rezultă din acest contract, din care am să vă citesc pasagiile ce ne interesează.

La punctul 6, în acest contract, se spune: "Că fără consimţământul dlui Szele Béla nu se pot publica articole în gazetă".

Vasăzică, dl Szele Béla este stăpân absolut, este acel care dispune nu numai de articole care urmează să se publice, dar şi de acelea care nu urmează să fie publicate.

Art.7 din acelaşi contract spune că în redacţie, pentru viitor, numai aceia vor primi posturi, fie salarizate, fie onorare, a căror angajare s-a hotărât, de comun acord de către dl.Szele Béla şi Grunfeld Wilhelm.

---

[1] Valer Pop (1892-1958), jurist, a luptat în Legiunea română din Italia (1918-1919). Deputat în anii 1926-1927, 1931-1932 şi după 1933. Ministru al Ardealului (1931-1932), al justiţiei şi al industriei şi comerţului (1931-1937) cf. *Guverne şi guvernanţi*, p. 224-225.

În consecinţă, iată raportul adevărat despre primul-redactor pe de o parte şi proprietarii pe de altă parte.

Proprietarii sunt aceia care conduc latura comercială a afacerii; dar stăpânul adevărat şi absolut al gazetei este primul redactor, dl Szele Béla. În consecinţă, d-sa are toată răspunderea şi exclusivă răspundere pentru tot ceea ce se scrie în acest ziar.

Dlor deputaţi, nu o să expun mai pe larg tot ceea ce dl Szele Béla, fie personal, fie prin gazetă a scris în contra dinastiei, în contra ţării româneşti înainte de război şi în cursul războiului. S-au spus acolo cuvinte şi insulte care nu pot fi reproduse nici între patru ochi fără a ne face vinovaţi de les-maiestate. Atunci dl Szele Béla era cetăţean al unui stat străin şi indiferent care era raportul între statul român şi acel stat, era în drept ca să înţeleagă datoria sa de cetăţean al acestui stat, după cum credea de cuviinţă. Şi nimeni dintre noi, în mod logic, nu poate să-i facă nici o învinuire, sau să ceară invalidarea sa de pe urma faptelor sau scrierilor sale dinainte de înfăptuirea unirii Transilvaniei cu România. Totuşi, dlor, deoarece reprezentanţii maghiarimii în acest parlament, membri ai Partidului Maghiar, au ţinut să declare de la această tribună că doresc o convieţuire armonioasă cu poporul românesc, că doresc să colaboreze la consolidarea acestui stat, a fost cel puţin o indelicateţe din partea lor ca să desemneze ca şi candidat din Partidul Maghiar şi mai ales să ajungă în această Cameră ca trimis de poporul maghiar, un domn care la un moment dat a ştiut să aibă fraze ofensatoare pentru dinastia noastră, cu cuvinte insultătoare pentru statul român.

A fost o indelicateţe, pentru că astfel s-a făcut o provocaţie la adresa noastră, o provocaţie la sensibilitatea noastră şi la sentimentul nostru de demnitate naţională.

Dlor, din punct de vedere al invalidării sau validării mandatului dlui Szele Béla, tot ceea ce a făcut d-sa înainte, nu are importanţă, pentru că acest lucru nu se poate judeca decât din punct de vedere al delicateţei sau nedelicateţei Partidului Maghiar, candidându-l pentru Adunarea Deputaţilor. Ceea ce însă ne importă şi ceea ce constituie un motiv de invalidare, sunt faptele dlui Szele Béla, după înfăptuirea României Mari, după unirea Transilvaniei cu ţara mumă. Din acest moment, tot ce d-sa a făcut este dreptul nostru ca să judecăm şi întrucât judecata noastră ar fi, că există un motiv legal de invalidare, urmează să-i aplicăm dispoziţiile legii. Dlor, astfel de fapte există. Cum s-au constatat aceste fapte?

În Cluj apare o revistă, care la un moment dat a publicat o serie de articole, prin care ataca cu ultima vehemenţă jurnalul "Brassói Lapok" şi pe dl Szele Béla, prim-redactor, respectiv tovarăş de proprietate la această gazetă. Care era în rezumat motivul acestor atacuri? Motivul acestor atacuri în două cuvinte era că "Brassói Lapok" înţelegea să fie în acelaşi timp subvenţionat de Guvernul maghiar şi să primească şi subvenţie de la Guvernul român. Că "Brassói Lapok" înţelegea, în urma legăturilor sale cu guvernul din Budapesta, să ducă o campanie duşmănoasă faţă de statul român şi, în acelaşi timp, pentru articole de laudă la adresa unor miniştri, publicate în acest ziar, să încaseze şi anumite subvenţii de la Guvernul român.

Voci de pe băncile majorității: Care Guvern român?
Dl. Valeriu Pop: Guvernul liberal.
Dl.Eduard Mirto[1] (de pe băncile Partidului Liberal): Vă legați de noi?
Voci de pe băncile majorității: Care ministru?

Dl. Valeriu Pop: Fostul ministru de interne pe vremuri, dl Artur Văitoianu[2], care după ce un timp a subvenționat pe unul dintre colaboratorii acestui ziar, care era aici în București, s-a convins că a fost tras pe sfoară, și atunci pur și simplu, i-a dat afară pe acei doi reprezentanți ai ziarului "Brassói Lapok", care s-au mai adresat guvernului românesc și fostului ministru de interne, Artur Văitoianu. Despre acest lucru se face mențiune în sentința pe care în parte voi avea onoarea să v-o citesc.

În urma acestei campanii, "Brassói Lapok" simțindu-se calomniat, a deschis acțiune publică contra revistei "Gilkos"[3], respectiv contra directorului acestei reviste. Deoarece "Brassói Lapok" a știut să își prezinte chestiunea în așa fel și formă în fața Ministerului Public din Cluj, încât să rezulte că "Brassói Lapok" ar fi o instituție culturală și deoarece calomnia s-a săvârșit prin presă, Ministerul Public a crezut de cuviință ca să preia acuzarea și să facă acțiune publică de calomnie săvârșită prin presă contra dlui Göri. Procesul s-a dezbătut în fața Tribunalului din Cluj, s-au audiat martorii invocați de apărare, deoarece acuzatul a cerut ca să aibă posibilitatea să facă dovada afirmațiilor sale. Și atunci, în fața tribunalului, unul din martori a declarat următoarele. Tribunalul, în sentința sa, face un rezumat al acestor declarații: "În ce privește subvenția maghiară din depoziția martorului Andrei Chiș, depoziție confirmată prin jurământ, care a fost angajat în calitate de redactor auxiliar la ziarul "Brassói Lapok", de la luna aprilie 1922, până la luna decembrie 1922, rezultă că ziarul "Brassói Lapok" este în serviciul guvernului Horthy[4], și anume din împrejurarea că ziarul era sub domnia lui "Duna-Posta", ceea ce înseamnă poștă dunăreană, care era un fel de subsecție a biroului de presă central, care birou era sub conducerea lui N.Kosma, aghiotant al lui Horthy". Aceasta o constată una din depoziții. Din depozițiile celorlalți martori și în special din depozițiile experților, și dacă îmi permiteți să fac o referire la memoria d-voastră din gazetele românești se știe că "Brassói Lapok" respectiv Szele Béla atunci când erau tratative între Guvernul român și reprezentații Sovietelor la Viena în gazetă a cerut plebiscitul

---

[1] Eduard Mirto (1881-1954), subsecretar de stat la Ministerul de Interne în guvernul condus de I.Maniu (1928-1930) apoi ministru al industriei și comerțului în același cabinet și în cel următor condus de G.G.Mironescu (7-12 VI. 1930), ministrul lucrărilor publice și comunicațiilor în guvernele național-țărăniste din 1932-1933 cf. *Guverne și guvernanți*, p.210.

[2] Arthur Văitoianu (1846-1956), general, ministru în mai multe guverne (la interne în 1918, 1922-1923, comunicații (1923-1926), prim-ministru în perioada 27 septembrie - 1 decembrie 1919, cf. *Guverne și guvernanți*, p.252-253.

[3] "Gyilkos" (Ucigașul), revistă de satiră, Cluj, 1921.

[4] Horthy Miklós (1868-1957), om politic și amiral maghiar, regent și dictator al Ungariei în perioada 1920-1944.

pentru Basarabia, un fapt care a indignat toată opinia publică românească, care a indignat şi a îndemnat la o ieşire violentă toată presa românească, natural, în afară de presa din strada Sărindar.

Dl A.C.Cuza: Şi ziarul "Aurora".

Dl Valeriu Pop: După ce în rezumat sentinţa dă toate mărturiile făcute de către martorii interogaţi la urmă constată în fapt următoarele "Tribunalul luând în consideraţie depoziţiile martorilor de mai sus confirmate prin jurământ, cu această ocazie a dezbaterilor principale, deduce în privinţa subvenţiei maghiare că ziarul "Brassói Lapok" a stat în legături cu Guvernul maghiar şi că a primit subvenţii şi ajutoare de la acest guvern". În ce priveşte subvenţia Guvernului român a beneficiat de favoruri multe şi că colaboratorul a primit leafă fixă de 4.000 lei lunar.

În consecinţă, este o sentinţă judecătorească care constată că acest ziar a fost în serviciul Guvernului maghiar de la care a primit indicaţii în cel fel şi formă să facă propagandă aici în ţara românească.

Ştim cu toţii şi este un fapt de netăgăduit, că în acest ziar al cărui prim-redactor Szele Béla s-a grăbit să depună jurământul de fidelitate, aducând pe toţi aceşti funcţionari în situaţiunea sau de a se repatria în Ungaria sau a fi muritori de foame aici, în ţara românească.

În consecinţă, există aceste două fapte contestate judecătoreşte, că ziarul "Brassói Lapok" şi primul redactor Szele Béla a fost subvenţionat şi în serviciul Guvernului maghiar şi în timpul când România se găsea într-o situaţie diplomatică critică, acest ziar a înţeles să fie alături de duşmanii patriei noastre. Acestea sunt temeiurile pe care se reazimă contestaţia mea. Şi atunci care sunt concluziile mele de drept?

Concluziile mele de drept le vom vedea după ce vom citi art.27 punctul "f" din Legea electorală care spune următoarele: "Cei care, după declaraţia de Unire cu Regatul român a provinciilor eliberate au luptat sau uneltit în contra puterii armate a statului român, ori s-au făcut vinovaţi de vreo infracţiune contra statului român, constatată printr-o hotărâre judecătorească, rămasă definitivă, aceştia nu pot să fie aleşi, ca nedemni".

Dlor, faptele care le-am expus sunt în mod evident, infracţiuni în contra statului român, aceste fapte au fost contestate printr-o hotărâre judecătorească. În consecinţă, dlor, este un motiv legal de invalidare pentru dl. Szele.

Dlor, terminând aceste consideraţii generale, urmează ca dumneavoastră să vă rostiţi potrivit conştiinţei d-voastre şi potrivit legii, pentru că aveţi o mare răspundere în faţa opiniei publice româneşti. Şi pentru că această răspundere rămâne întreagă asupra d-voastră, asupra acelor din majoritate, cum şi asupra băncii ministeriale, potrivit conştiinţei d-voastre, să vă faceţi datoria.

Dl.Voicu Niţescu[1]: Dlor deputaţi, să nu credeţi că am venit la această tribună pentru a face o declaraţie fulgerătoare contra dlui Szele Béla, alesul guvernului la Braşov.

[1] Voicu Niţescu (1883-1968), jurist şi ziarist. ("Gazeta Transilvaniei", "Tribuna", "România Mare"). În 1918 a fost preşedintele Comitetului Naţional Român din Rusia. Deputat în toate legislaturile (cu excepţia celei din 1922-1926). Din 1928 până la 1930, subsecretar de stat pentru Transilvania în cabinetul condus de Iuliu Maniu (*E.C.*, p.605).

Nu înţeleg să fac aici o declaraţie de strict patriotism şi să scormonesc pasiunile îndreptăţite ale sufletului d-voastră împotriva acestui "leader" al Partidului Maghiar, ci am venit aici ca să-mi fac mai mult o datorie faţă de populaţia românească a judeţului Braşov, în special, şi faţă de populaţia românească din Transilvania, în general.

Dl Willer[2], antevorbitorul meu, spunea că dl Szele Béla se găseşte bolnav la Braşov şi că n-a putut să vină în Cameră ca să-şi facă d-sa însuşi justificarea în faţa Parlamentului sau să răspundă contestaţiei în dezbatere. Eu ştiu că dl Szele Béla este complet sănătos, scrie la "Brassói Lapok" aşa cum a scris şi până acum, se plimbă prin Braşov, ţine contactul cu prietenii săi de acolo, dar n-a venit în acest Parlament pentru că d-sa poartă o anume jenă în conştiinţa d-sale, ştie că nu se poate prezenta aşa de uşor în faţa unui Parlament care reprezintă o naţiune pe care d-sa a insultat-o în modul cel mai sângeros în tot timpul şi mai ales în 1916, la vremea retragerii armatei româneşti din Transilvania.

Dar, d-sa n-a venit în Parlamentul român şi pentru consideraţia că n-ar fi putut să închege de la această tribună, poate, nici un cuvânt românesc sau poate o singură şi schiloadă exprimare: "Bună ziua, dlor deputaţi".

D-voastre, când se discută aici despre acest domn Szele Béla, probabil că vă închipuiţi că e vorba de vreun titan, de vreun uriaş, de vreun atlet, de un luptător cumplit, care a combătut această naţie românească şi ţelurile ei cu înverşunare nebiruită.

Nicidecum dlor, el este un personaj cu înfăţişare de băietan, mic de statură, vioi, un domn foarte neastâmpărat, plin în întregime de eul său. Şovin fără măsuri, acest avocat a refuzat la începutul dominaţiei române să depună jurământul pe Constituţia şi legile ţării româneşti făcând aceasta numai mai târziu şi refuzând constant să se încadreze în structura sufletească a statului nostru şi să respecte şi în conştiinţa lui ceea ce destinul şi voinţa acestei naţiuni a făcut România Mare.

Sunt dator însă să vă mai arăt câteva lucruri asupra felului de cum a înţeles acest domn să-şi manifeste în cursul campaniei electorale dragostea lui pe care a afirmat-o adineauri în numele d-sale, dl antevorbitor, dragostea lui faţă de această ţară şi faţă de integritatea statului nostru.

D-sa într-o adunare în comuna Apaţa, după ce înaintea lui alergaseră mai mulţi tineri unguri din comuna respectivă, într-o (bandieră) naţională ungurească, a ţinut o cuvântare în care spunea că "noi ungurii avem dreptul să cerem şi limba de comandă ungurească pentru regimentele ungureşti care ar urma să se înfiinţeze".

Un român, un comerciant de acolo dl Cucu, care fusese internat după retragerea armatei române, a protestat împotriva acestei agitaţii a dlui Szele Béla şi dl Cucu, în loc să fie apărat, în loc să fie susţinut, penru acest protest a fost arestat de către jandarmii noştri români, spunând că întrerupe pe candidatul guvernului.

---

[2] Iosif Willer, avocat, din 1926 secretar general al Partidului Maghiar. Deputat în legislaturile din perioada 1926-1932, 1934-1937 (*E.C.*, p.917).

Dl Szele Béla s-a dus la Săcele, şi acolo a cerut ca întreaga populaţie ungurească să iasă în calea d-sale şi a fost un oftat şi un strigăt de mare veselie, când în urma cuvântării pe care a ţinut-o dl Szele Béla, această ungurime din Săcele, rămasă încă profund şovinistă, credea că va veni iar vremea când, ceea ce s-a făcut prin destin şi prin voinţa noastră a tuturora, se va putea desface.

La Budila, populaţia românească a fost profund indignată, pentru că primarul de acolo a ameninţat pe alegători că aceia care nu se vor duce la adunarea convocată de dl Szele Béla, pentru a asculta cuvântarea d-sale, vor fi pedepsiţi cu amendă până la cinci sute de lei. Pentru aceasta am destule dovezi. Aceasta este mai mult decât o umilire naţională.

Dlor deputaţi, să nu credeţi că eu nu aprob candidatura acestui domn, pentru vreo ranchiună personală pe lista Guvernului român. Oricât m-ar fi înjurat în vremea războiului, n-am înţeles după biruinţa noastră, să manifest nici un gest vindicativ faţă de dl Szele.

Trebuia însă guvernul şi mai ales cei doi miniştri de interne să ţină seama de faptul că în mintea populaţiei româneşti de la Braşov sunt încă proaspete aceste lucruri, agitaţiile, asmuţirile şi insultele grosolane, pe care dl Szele le-a îndreptat la adresa românilor din judeţul Braşov şi din Ardeal. D-sa ne acuză cu răutate şi pe nedrept pe noi că am fi comis crime acolo, dar uită că atâţia şi atâţia români din Braşov, după retragerea armatei româneşti, în urma denunţurilor şi agitaţiilor d-sale au fost ridicaţi şi duşi la puşcăriile de la Cluj, Seghedin sau internaţi în faimoasele lagăre de la Soprenek şi în alte părţi, unde mulţi şi-au sfârşit viaţa. D-sa uită cum de pildă unul din românii din Braşov, comerciantul Olteanu care a îndrăznit, în clipa când se retrăgeau armatele române din Braşov şi, îndemnat de glasul inimii sale, să strige către cei care ne înjurau: "Şi totuşi România Mare va fi", a fost împuşcat în urma denunţurilor şi agitaţiilor pe care le făceau această foaie "Brassói Lapok", al cărui director e dl Szele, de populaţia ungurească şi de către zbirii regimului maghiar şi omorât pe loc şi înmormântat ca un câine la marginea Braşovului.

Ei bine, dlor, repet, nu era cu cale să se facă această candidatură, când aceste cruzimi se păstrează încă vii în minţile românilor din Braşov, nu era cu cale să se facă candidatura acestui domn, mai ales că d-sa nici nu se bucură de prea multă încredere a elementului serios unguresc din Braşov. Nu trebuia să candideze un personaj, care a fost şi continuă a fi un agent provocator al oligarhiei ungureşti, la adresa fiinţei acestui stat. De această insultă trebuia cruţat poporul român.

Oricare ar fi diferenţierile noastre de partid şi oricare ar fi ostilitatea politică dintre noi românii, sunt anumite chestiuni, de care nu ne este îngăduit ca din consideraţii mărunte de partid, să ne atingem. Sunt lucruri care trebuie să ne fie sacre tuturor, pe care trebuie să le cinstim cu toţii şi de care trebuie să păstrăm cuvenita grijă, pentru a nu întina aceea la ce ţinem cu toţii, conştiinţa mândriei şi demnităţii acestei naţiuni.

Dl C.Bucşan[1], subsecretar de stat la Ministerul de Interne: Îmi dai voie dle Niţescu?

[1] Constantin Bucşan (1883-1946), jurist, fruntaş al Partidului Poporului, deputat între anii 1919-1922, 1926-1927. Subsecretar de stat la Ministerul de Interne în guvernul Averescu (1926-1927)(*E.M.*, p.133).

Dlor deputaţi, despre articolul pe care dl deputat Voicu Niţescu l-a citit astăzi la tribună, noi am luat cunoştinţă abia la începutul lunii mai, şi atunci am crezut şi noi ca şi dl deputat Niţescu, că dacă nu se pot pedepsi acţiunile săvârşite de un cetăţean al unui stat străin pe un teritoriu care nu ne-a aparţinut în 1916, nu este bine ca astăzi, când se caută şi când cu toţii vrem ca printr-o apropiere sinceră să pogorâm un spirit de încredere şi de înţelegere între toţi cetăţenii ţării, fără deosebire de naţionalitate, astăzi un astfel de om, cu un astfel de trecut, să reprezinte minoritatea ungurească, cu care noi căutăm o apropiere. Şi atunci, tocmai în interesul acestei apropieri, şi noi ne-am arătat credinţa noastră că nu ar fi bine ca dl Szele Béla să figureze (în calitate de) în judeţul Braşov, pe lista Partidului Poporului.

Am făcut demersuri, după ce am luat cunoştinţă de aceste acte, pe lângă dl Szele Béla, căutând să-l convingem că este în interesul minorităţii ungureşti, pe care vrea să o reprezinte, să renunţe la această candidatură. În înţelesul legii electorale, nu aveam nici o putere să-l ştergem de pe listă. Nu se poate retrage o listă decât cu învoirea tuturor candidaţilor.

N-am auzit întreruperea dlui Angelescu, aş vrea să aud această întreruperea.

Dl C.Angelescu: Este ruşine ce aţi făcut d-voastră şi această faptă este mai ruşinoasă decât toate pe care le-aţi făcut.

Dl C.Bucşan, subsecretar de stat la Ministerul de Interne: Dlor vă voi prezenta imediat dovada afirmaţiilor mele. În urma acestor demersuri, am primit următoarea telegramă, cu data de 5 mai, de la prefectul judeţului Braşov: "Am onoarea a vă raporta că dl Szele Béla, sub nici un motiv, nu voieşte să renunţe la candidatură, d-sa, acceptând candidatura. Conform art. 47 din Legea electorală nu se mai poate şterge această candidatură, decât cu învoirea candidaţilor prezentaţi. Vă rog din nou pentru instrucţiuni telegrafice etc.".

Am intervenit din nou, am trimis un curier special dlui Szele Béla, şi de la prefectul din Braşov am primit această reclamă la 8 mai: "Am onoarea a vă raporta că în zilele de luni, marţi, miercuri, în repetate rânduri am vrut a determina pe avocatul Szelle Béla să renunţe la candidatură, însă rezultatul este negativ".

Ei bine, dlor, nu era în puterea noastră să retragem fără învoirea candidatului, această candidatură. Atâta tot.

Şi atunci mi s-a adus la cunoştinţă, evident, nu tot ce a citit dl Valeriu Pop aseară, dar mi s-a vorbit de atitudinea încarnat şovină a dlui Szele Béla, tot timpul cât a fost cetăţean al statului maghiar şi mi s-au povestit o serie de fapte şi de acte, care au jignit profund sufletul românesc din acele locuri. Când am aflat acestea toate, am stat să reflectez şi mi-am spus: ce este de făcut? Şi atunci mi-am zis: din punctul de vedere raţional nu se poate osândi cu uşurinţă dl Szele Béla, pentru că d-sa nu avea înainte de 1918 datoriile pe care le are efectiv de la 1918 încoace şi fapte care pot fi profund regretabile, pot fi însă scuzabile dacă le aşezăm în cadrul în care s-au petrecut atunci. Stând de vorbă însă cu mine însumi mi-am zis: aşa este din punctul de vedere logic şi raţional, însă mai există şi un

alt punct de vedere, punctul de vedere sentimental şi vedeţi d-voastră, inteligenţei îi scapă unele nuanţe care nu scapă sentimentului cu discernământul său mai fin şi pentru cazul de faţă poate inteligenţa să absolve pe persoana în chestiune şi totuşi sentimenul să refuze să-l integreze în cunoştinţa noului stat român.

Şi atunci, mi-am unit şi eu toate sforţările împreună cu a prietenilor mei, care într-adevăr, certific, şi-au dat toate silinţele inimaginabile, pentru ca să convingă pe dl Szele Béla ca să se retragă după listă. Ne dăm seama că prezenţa sa pe listă nu este în avantajul nostru, şi, să ne ierte dl Vaida, care spune: "V-aţi ales graţie lui Szele Béla", realitatea este că am pierdut enorm voturi din cauza lui Szele Béla.

Românii pe care i-aş fi câştigat cu siguranţă, s-au întors de la noi şi aflu de la dl Voicu Niţescu, care ar fi bine să se pună în armonie cu dl.Vaida, că Szele Béla este urât chiar de unguri şi prin urmare, n-am avut nici voturile ungureşti.

Dl C.Meissner [1], preşedintel de vârstă: Pun la vot luarea în considerare a următoarei contestaţii:

"Contestăm mandatul de deputat al dlui dr.Szele Béla şi cerem invalidarea acestui mandat de deputat al dlui dr.Szele Béla şi cerem invalidarea acestui mandat din motivele pe care le vom dezvolta în şedinţă publică.

Valeriu Pop, dr.C.Şumuleanu[2], A.C.Cuza, Paul Iliescu[3], Ion Zelea Codreanu[4], C.Gârlan, ing.M.P.Florescu, dr.H.Vasiliu, M.Kivu şi alţii".

- Adunarea procedează la vot.

Dl.C.Meissner, preşedinte de vârstă: Rezultatul votului:

Votanţi 144

Majoritatea regulamentară 99

Bile albe pentru 106

Bile negre contra 38

Dezbaterile Adunării Deputaţilor, nr.17-18, şedinţa din 9 şi 10 iulie 1926, p.337-339, p.342-348 (publ. în Institutul Naţional penru studiul totalitarismului, Totalitarismul de dreapta în România, Bucureşti).

---

[1] Constantin Meissner (1854-1942), junimist, ministru în guvernul Marghiloman din 1918, în guvernul Averescu din 1926-1927, şeful organizaţiei ieşene a Partidului Poporului (*E.C.*, p.538).

[2] Corneliu Şumuleanu (1869-1937), membru al Partidului Naţionalist Democrat întemeiat în 1910 de N.Iorga şi A.C.Cuza, cofondator al Uniunii Naţional-Creştine (1922) cu A.C.Cuza, N.Paulescu ş.a.

[3] Paul Iliescu, jurist, avocat din Caracal, apărător al studenţilor naţionalişti membri ai LANC în procesele de la curţile cu juri din Iaşi, Focşani, Turnu Severin (1924-1925). Deputat din partea LANC în 1926-1927. (*E.C.*, p.418).

[4] Ion Zelea Codreanu (1878-1941), profesor la Huşi, naţionalist, membru al LANC, apoi al Legiunii Arhanghelul Mihail şi al Gărzii de Fier, tatăl lui Corneliu Zelea Codreanu (E.C., p.206).

Politischer Bericht

Der Präsident der Deutschen Parlamentspartei, Abgeordneter Dr.Hans Otto Roth gibt einen eingehenden Bericht über die infolge der Fusion der National- und Zaranistenpartei eingetretenen politischen Lage, bespricht das Programm der neugegründeten National-Zaranistischen Partei, wertet den Eintritt Deutschlands in den Völkerbund, stellt unsere Beziehungen als deutsche Minderheit zur Regierung fest, wie sie sich auf Grund des Wahlkartells und seiner Erfüllung heute darstellen, und gibt schließlich treffende Weisungen, wie unser Volk angesichts der heutigen Verhältnisse zur Mitverantwortung, zur Fähigkeit der Selbstverteidigung des Einzelnen und zur Selbständigkeit der einzelnen Gemeinden im Kampfe um eine gesetzliche und reine Verwaltung zu erziehen ist.

Abgeordneter Rudolf Brandsch stellt einen Antrag, der nach aufklärenden Mitteilungen und Zustimmung Dr.Roth's in folgender Form zum Beschluße erhoben wird:

"Durch die Aufzwingung des staatlichen Lehrplanes, durch die Prüfungsordnung und durch die Disziplinargewalt des Staates über die Lehrer ist unsere Autonomie und dadurch der Friedensvertrag verletzt worden. Das selbe ist der Fall durch die ungerechten Entscheidungen in zahlreichen Agrarfragen, die eine Verletzung des Grundsatzes der Gleichberechtigung in wirtschaftlichen Dingen bedeuteten.

Da es bisher nicht gelungen ist, in Verhandlungen mit den Regierungen das verletzte Recht wieder herzustellen und auch die gegenwärtige Regierung trotz ihrer Versprechungen noch nichts getan hat, um eine Remedur zu schaffen, wird die Parlamentspartei ersucht, die Regierung nach Eröffnung des Parlaments neuerdings an die schleunige Erfüllung ihrer Versprechungen zu erinnern und, falls die Vorstellungen wieder erfolglos bleiben, alle Vorbereitungen zu treffen, um die Klage bei dem Völkerbund gegebenenfalls einreichen zu können. Dem Volksrat ist in geeigneter Zeit ein Antrag zur Beschlußfassung vorzulegen. Die Fassung der Klage auf Grund der Weisungen der Parlamentspartei soll dem Sekretariat der deutschen Minderheiten übertragen werden". Die Versammlung spricht Dr.Roth für seinen Bericht den Dank aus.
Hermannstadt, 14. Oktober 1926

Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale, fond Consiliul Național Săsesc, nr.1/1926 f.1-3

Traducere:

Raport politic

Preşedintele Partidului parlamentar German, deputatul dr.Hans Otto Roth, prezintă un raport detaliat asupra situaţiei politice apărute ca urmare a fuziunii partidelor Naţional şi Ţărănesc, comentează Programul Partidului Naţional Ţărănesc nou constituit, apreciază intrarea Germaniei în Liga Naţiunilor, constată cum se prezintă astăzi relaţiile noastre ca minoritate germană cu guvernul pe baza cartelului electoral şi a realizării sale şi, în sfârşit, dă indicaţii pertinente despre modul în care trebuie educat poporul nostru în circumstanţele actuale spre o responsabilitate comună, spre capacitatea de autoapărare a fiecăruia în parte şi pentru autonomia fiecărei comune în vederea instaurării unei administraţii legale şi neviciate.

Deputatul Rudolf Brandsch[1] face o propunere care, după comunicările clarificatoare şi consimţământul doctorului Roth, este acceptată ca rezoluţie în următoarea formă.

"Prin impunerea programei analitice de stat, a regulamentului de examen şi prin autoritatea administrativă a statutului exercitată asupra cadrelor didactice a fost încălcată autonomia noastră şi implicit, tratatul de pace. În aceeaşi categorie se încadrează şi hotărârile inechitabile dispuse în numeroase probleme agrare ceea ce a însemnat o încălcare a principiului egalităţii în drepturi în probleme economice.

Deoarece până acum, în tratativele purtate cu guvernele, nu s-a reuşit restabilirea dreptului lezat şi nici actualul guvern, în ciuda promisiunilor sale, nu a întreprins nimic pentru a găsi un remediu; se va cere Partidului parlamentar ca după recenta deschidere a sesiunii parlamentare să amintească guvernului de împlinirea promptă a promisiunilor sale şi în cazul că reclamaţiile vor rămâne din nou fără rezultat să întreprindă toate preparativele pentru ca în situaţia dată să poată înainta plângerea Ligii Naţiunilor. Consiliului Naţional trebuie să i se înainteze în timp util o propunere în vederea luării unei hotărâri. Redactarea plângerii, pe baza indicaţiilor Partidului parlamentar, să fie înaintată secretarului minorităţilor germane".

Adunarea îi mulţumeşte dr.Roth pentru raport.

Sibiu, 14 octombrie 1926

---

[1] Rudolf Brandsch (1880-1953), deputat sas în Parlamentul maghiar în anii 1910-1918, apoi în Parlamentul român în anii 1919-1933. Preşedinte al Partidului parlamentar German (1919-1922) şi al Uniunii Germanilor din România (1921-1931). Adept al colaborării cu PNR, respectiv PNT. Subsecretar de stat pentru minorităţi în guvernele N.Iorga (1931-1932) şi Al.Vaida Voevod (1932). Redactor responsabil al revistei sibiene "Deutsche Politische Hefte aus Großrumänien" (1921-1927). Principalul iniţiator, în 1925, al congreselor minorităţilor naţionale din Europa. Primul preşedinte al Uniunii Grupurilor Etnice Germane din Europa (1927-1933)(M.O.Balling, *Von Reval bis Bukarest*, vol.II, Kopenhagen, 1991, p.614-615).

I. ORADEA MARE
(Le 23 Octobre)

1. Chez Mgr.Traian Frenţiu

A 10 du matin on rend une visite à Mgr.Traian Frenţiu, evêque roumain, grec - catholique (uniate).

Pendant la longue entrevue il explique comment, par suite de la réforme agraire, son riche évêché, malgré que son église soit roumaine, a perdu à peu près toutes ses terres et toutes ses forêts, qui ont été partagées aux paysans et aux villages sans distinction de langue et d'origine ethnique.

2. Chez l'évêque Etienne Sulyok

A 11 du matin M.Colban accompagné par M.Stoica rend une visite au nouvel évêque calviniste hongrois, M.Etienne Sulyok.

Celui-ci aux questions que l'on lui pose rend hommage au gouvernement pour avoir admis la création de ce second évêché calviniste et pour avoir inscrit les frais dans son budget. Il déclare qu'en ce qui concerne la vie ecclésiastique, son église jouit de la liberté la plus complète. Il n'en est pas de même dans la question des écoles. La tendance générale de l'Etat est d'éliminer autant que possible l'école confessionnelle et de la remplacer par l'école de l'Etat. Dans les écoles primaires confessionnelles de l'église reformée l'instruction est donnée en hongrois sauf les heures et les études prescrites par la loi pour être enseignées en roumain. Mais bien souvent l'inspection des réviseurs est trop exigeante. Il est vrai néanmoins que l'Etat entretient à ses frais des écoles primaires de langue hongroise: il n'y a pas de village sans école. Il se plaint également de la disposition interdisant aux écoles des différentes églises d'accepter des élèves d'une autre confession que celle de ses écoles. La grande difficulté que son église éprouve est le manque de moyens financiers pour soutenir ses écoles confessionnelles. Il éspère que par suite du pacte électoral conclu entre le gouvernement du général Averesco et le parti hongrois, le Gouvernement subviendra aux frais de ces écoles. En général il considère que l'antagonisme qui a existé entre l'élément hongrois et roumain et surtout entre les leaders des hautes institutions ecclésiastiques hongroises en Transylvanie, et les autorités supérieures de l'Etat Roumain a beaucoup diminué et qu'il est en train de disparaître. Si cette méfiance ne disparait plus rapidement, c'est à cause de la maladresse et du zèle exageré des autorités inférieures de l'Etat.

3. Chez l'évêque catholique - romain Bjelik

A 11 heures et demie on est chez Mgr.Bjelik, l'évêque catholique - romain. Il déclare que l'Etat ne met aucune entrave au libre fonctionnement de son église. Dans ses écoles confessionnelles l'instruction se poursuit en hongrois, sauf les études prescrites par la loi pour être enseignées en roumain. La religion, même dans les écoles de l'Etat, est enseignée dans la langue maternelle des élèves par

des professeurs designés par leur église. Il a certaines difficultés à entretenir les écoles, à cause de l'expropriation sur grande echelle à laquelle son église a été soumise. Mais le gouvernement lui a montré toujours de la bienveillance et jamais ses demandes n'ont été refusées. Il pense d'ailleurs que les Hongrois aussi, et notamment leurs chefs ecclésiastiques et leurs intellectuels dans les villes et dans les villages doivent faire preuve de leur loyauté envers l'Etat. C'est dans ce sens qu'il travaille en conseillant à son clergé d'apprendre le roumain, d'avoir toujours une attitude conciliante et de vivre en bonne entente avec les autorités et avec la population roumaine et il est heureux à constater que ses recommandations ont porté fruit.

4. Chez le rabbin Leopold Kecskeméthy

A midi on a une entrevue avec M.Leopold Kecskeméthy, rabbin des juifs néologues.

Il déclare que du point de vue du libre exercice de sa religion sa communauté n'a aucune plainte à faire. Mais les juifs néologues d'Oradea sont affligés à cause de leurs écoles. Leur langue maternelle n'est pas le hébreux ou le yidish, mais le hongrois: pourquoi l'Etat Roumain leur impose-t-il comme aux autres juifs, le hébreux ou le yidish, à côté du roumain, dans leurs écoles confessionnelles? Pourquoi n'accepte-t-il pas comme langue d'enseignement dans ces écoles le hongrois et le roumain? Ils seraient contents si leurs écoles étaient bilingues, enseignant en hongrois et en roumain.

5. Chez le rabbin Benjamin Fuchs

A 12 heures et demie on a une entrevue avec M.Benjamin Fuchs, rabbin des juifs orthodoxes. Il déclare que la liberté religieuse n'est nullement entravée. Il considère que la situation des écoles et de l'enseignement correspond au besoin et aux voeux de la population.

En ce qui concerne la population juive de sa secte il a une seule observation à faire: les élèves juifs qui fréquentent les écoles de l'Etat sont obligés à écrire et à dessiner, c.-à-.d .à faire du "travail" le samedi - ce que la loi de leur réligion, défend avec sévérite.

Il voudrait que cette obligation cessât, mais il ne va pas si loin, à demander que les élèves juifs ne fuissent obligés à fréquenter l'école le samedi. L'activité des institutions juives de sa secte se poursuit en toute liberté.

....

II. AIUD

1. Aux écoles calvinistes "Bethlen"

On arrive le 24 octobre à 6 heures du matin. On visite les écoles confessionnelles de l'Eglise Réformée Calviniste, à langue d'instruction hongroise: l'école normale de garçons: l'école normale de jeunes filles; le lycée et l'école primaire, adjointe à l'école normale. Le directeur Áron Ferencz donne les explications nécessaires. L'instruction se fait en hongrois, sauf les études qui, en vertu de la loi, doivent être enseignées en roumain. Les registres des classes

et de la direction sont bilingues. Une partie des terres et des forêts de ces institutions a été expropriée ("les biens de mainmorte"); il leur est resté 1500 acres de forêts et 56 acres de terre arable, mais dernièrement le Conseil Supérieur de la Reforme Agraire a decidé de leur restituer encore 1000 acres de forêts et 100 acres de terre arable.

Les professeurs et les instituteurs sont tous des hongrois calvinistes. La plupart d'entre eux ne parle pas du tout le roumain. Les élèves sont également tous des hongrois calvinistes - sauf un petit nombre de catholiques.

On visite l'école normale de garçons. Dans la II-ème classe le professeur François Gyorgy fait son cours de grammaire hongroise ("les suffixes"). Le manuel est le "Magyar olvasókönyv és nyelvtani összefoglalás a Középiskola II. osztàlya számára, szerkesztette Kiss Ernő dr." paru à "Kolozsvár" (non pas à "Cluj") en 1922. Dans la VI-ème classe c'est l'heure de physique expérimentale ("la reflexion") du professeur Sigismond Hegedüs; on l'enseigne en hongrois. Le manuel est le "Kisérleti Fizika a közép és polgári iskolák számára irta Csefó Sándor "Cluj 1924".

On passe à l'école normale de jeunes filles. De ses 133 élèves, toutes des jeunes filles hongroises, 109 sont calvinistes, 6 luthériennes, 4 unitaires, 14 catholiques romaines. L'école a 7 classes. Dans la II-ème classe où on entre, le professeur Etienne Zalányi, fait son cours de physique, dans la III-ème, M-lle Lenka Mór fait son cours d'hygiène et anthropologie, dans la V-ème, M-me Maria Ajtoi enseigne la langue et la littérature hongroise. A l'école primaire qui est attachée à l'école normale et qui sert d'école "d'application" on enseigne les mathématiques. Dans toutes ces classes l'enseignement est en hongrois. Ce n'est que dans la VI-ème classe normale de jeunes filles que le professeur Victor Elekes fait en roumain selon la loi son cours de "géographie de la Roumanie".

Au lycée calviniste que l'on visite également, on assiste au cours de religion que fait en hongrois le professeur Jean Zajzon d'après les manuels "Akikre nem volt méltó a világ" par Emeric Révész (Cluj 1921) et "Reformatus egyházi énekeskönyv) (édité par l'évêché calviniste à Cluj en 1923). Dans la VII-ème classe le professeur Mathieu Marterot fait son cours de grammaire française. M. Marterot est membre de la mission de professeurs français que ce gouvernement roumain a invités en Roumanie; il est au service de l'Etat et payé par le gouvernement. Néanmoins les autorités supérieures l'ont mis pour un certain nombre d'heures par semaine, à la disposition de cette école afin que les élèves hongrois puissent s'approprier une bonne prononciation française.

....

III. Cluj
(25-26 octobre)

1. Chez le chanoine catholique - romain André Balázs

Le 25 octobre, à 10 heures du matin, M. Colban accompagné par M. Stoica, rend une visite au chanoine André Balázs, chef du département des écoles de l'évêché catholique romain d'Alba Iulia. Le chanoine déclare dès le commencement que depuis sa dernière entrevue avec M. Colban, une amélioration s'est produite dans la situation de la minorité hongroise en Roumaine.

Le gouvernement du général Averesco a même conclu un pacte avec le parti hongrois dont le contenu témoigne de beaucoup de bienveillance envers les écoles hongroises. Malheureusement les directeurs du Ministère et les réviseurs interprètent toutes les dispositions dans un sens défavorable aux écoles confessionnelles. Ils ont la tendance d'éliminer l'école confessionnelle et de la remplacer par l'école de l'Etat. Dans ce but on applique la loi avec une sévérité extrême. On n'admet dans les écoles confessionnelles que des élèves de la même religion et de la même langue maternelle que les écoles. Les juifs ne sont pas admis à suivre les cours des écoles catholiques. Ils doivent s'inscrire ou aux écoles de l'Etat ou aux écoles confessionnelles juives. De même les réviseurs n'admettent pas dans les écoles confessionnelles hongroises les élèves qu'ils considèrent comme étant d'origine et de langue maternelle roumaine. Aux examens de baccalauréat on a procédé avec trop de rigueur envers les élèves des lycées minoritaires. Entre la loi des écoles privées et le règlement de son application il y a des contradictions. La grande difficulté des écoles catholiques hongroises est le manque de moyens financiers: "Unsere dringendste Notwendigkeit ist die Staatsunterstützung". On espère que par suite du pacte conclu entre le parti hongrois et le parti du gouvernement les églises hongroises obtiendront de l'Etat une subvention pour leurs écoles.

2. Chez l'évêque calviniste Alexandre Makkay

A 10 heures et demie on se rend chez l'évêque calviniste (reformé) Alexandre Makkay. Celui-ci, un homme jeune encore, parle avec beaucoup de calme, avec un profond sens des réalités. Selon lui, la situation de la minorité hongroise s'est beaucoup améliorée, l'antagonisme s'est apaisé à peu près complètement. Partout les villages à population hongroise ont des écoles. Une partie de ces écoles, bien que de langue hongroise, sont des écoles d'Etat. L'église reformée fait tous les éfforts pour soutenir ses écoles confessionnelles. Mais la situation de ces écoles est assez précaire à cause du manque de fonds et les paroisses ne peuvent pas s'imposer des sacrifices plus grands. On est en pourparlers avec le gouvernement et on espère obtenir une subvention. Le gouvernement actuel s'est créée une atmosphère très favorable pour une entente. Il comprend la situation de la minorité hongroise et il a montré beaucoup de bonne volonté; on espère que les autorités inférieures suivront également l'exemple d'en haut. Naturellement il a été difficile d'éliminer tout malentendu dans le court interval qui s'est écoulé depuis la guerre mondiale jusqu'à ce jour. On y parvient par degrés. Le peuple hongrois et le peuple roumain, les grandes masses, vivent dans une harmonie complète. Les autorités de l'Etat, partout ou l'évêque s'est presenté en visitant ses ouailles lui ont prêté leur concours le plus complet. "Nous voulons garder intactes notre liberté religieuse et nos institutions et nous voulons obtenir une subvention pour nos écoles; mais nous voulons nous entendre avec l'Etat Roumain et nous encadrer dans sa vie et nous voulons resoudre nos problemes ici, dans notre propre pays".

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul Propagandei Naţionale, Propagandă, dosar nr.1/1926, f.2-4, 8-9, 12-13

Traducere:

Oradea Mare[1]
23 octombre

1. La monseniorul Traian Frenţiu[2]

La 10 şi jumătate dimineaţa facem o vizită monseniorului Traian Frenţiu, episcop român, greco-catolic (uniat).

În timpul acestei lungi întrevederi el explică cum, ca urmare a reformei agrare, bogata sa episcopie, cu toate că biserica sa este românească, a pierdut aproape toate pământurile şi toate pădurile sale care au fost împărţite ţăranilor şi satelor, fără deosebire de limbă şi de origine etnică.

2. La episcopul Etienne Sulyok

La ora 11 dimineaţa, dl Colban[3], însoţit de dl Stoica[4], face o vizită noului episcop calvinist ungar dl. Etienne Sulyok[5].

La întrebările care i se pun acesta se arată recunoscător guvernului care a admis crearea acestei a doua episcopii calviniste şi care a înscris aceste cheltuieli în bugetul său. El declară că, în ce priveşte viaţa ecleziastică, biserica sa se bucură de o libertate completă. Nu este acelaşi lucru însă în problema şcolilor. Tendinţa generală a statului este de a elimina pe cât posibil şcoala confesională şi de a o înlocui cu şcoala de stat. În şcolile primare confesionale ale bisericii reformate educaţia este făcută în ungureşte cu excepţia orelor şi obiectelor de studiu prevăzute de lege pentru a fi predate în română. Dar adesea inspecţia revizorilor este prea exigentă. Este adevărat totuşi că statul întreţine pe cheltuiala sa şcolile primare de limbă maghiară: nu există sat fără şcoală. El se plânge totuşi de hotărârea care interzice şcolilor diferitelor biserici de a accepta elevi de o altă confesiune decât cea a şcolilor sale. Marea dificultate pe care o întâmpină biserica sa este lipsa mijloacelor financiare pentru a susţine şcolile sale confesionale. El speră că, urmare pactului electoral încheiat între guvernul generalului Averescu şi Partidul Maghiar, guvernul va subvenţiona cheltuielile pentru aceste şcoli. În general, el consideră că antagonismul care a existat între

---

[1] Varianta integrală în limba franceză a fost publicată de Gh.Iancu în "Transylvanian Review", nr. 1, p. 35-55.

[2] Dr.Valeriu Traian Frenţiu (1875-1955), episcop greco-catolic de Lugoj (1913-1922) şi Oradea (1922-1948).

[3] Erik Colban (1876-1956), diplomat norvegian, director al Secţiei "Comisiile de administraţie (Saar şi Danzig) şi minorităţi" din Secretariatul Ligii Naţiunilor, între anii 1920 şi 1927 (R.Michaelsen, *Der Europäische Nationalitäten - Kongress, 1925-1928*, Peter Lang, Frankfurt/M., Bern, N.York, Nancy, 1984, p.95-96). În această calitate, în urma plângerilor adresate forului de la Geneva de liderii unor minorităţi naţionale din România, el a făcut o vizită în România în octombrie 1926, pentru a se documenta. (M.Iacobescu, *România şi Societatea Naţiunilor 1919-1929*, Editura Academiei, Bucureşti, 1988, p.206).

[4] Vasile Stoica (1889-1959) este cunoscut pentru activitatea sa din S.U.A., în slujba împlinirii idealului unităţii naţionale. În anii care au urmat a fost secretar în Ministerul Afacerilor Străine; în 1926 l-a însoţit pe E.Colban în călătoria sa prin Transilvania. În deceniile următoare a reprezentat România la Tirana, Sofia, Ankara, Bruxelles.

[5] Sulyok István (1859 -), episcop reformat (calvin) de Oradea, ales în funcţie în 1925.

elementul unguresc şi românesc şi mai ales între liderii înaltelor instituţii ecleziastice ungureşti din Transilvania şi autorităţile superioare ale statului român s-a diminuat mult şi este pe punctul de a dispare. Dacă această neîncredere nu dispare mai repede este din cauza neîndemânării şi zelului exagerat al autorităţilor statului, aflate la nivel inferior.

3. La episcopul catolico-roman Bjelik

La 11 şi jumătate suntem la monseniorul Bjelik episcop catolic roman. El declară că statul nu pune nici o piedică liberei funcţionări a bisericii sale. În şcolile sale confesionale învăţământul este în ungureşte, cu excepţia obiectelor de studiu prevăzute de lege pentru a fi predate în limba română. Religia, chiar în şcolile de stat, este predată în limba maternă a elevilor, de profesori desemnaţi de către biserica lor. El are unele dificultăţi în a întreţine şcolile din cauza exproprierii la scară mare la care a fost supusă biserica sa. Dar guvernul i-a arătat întotdeauna bunăvoinţă şi niciodată cererile sale n-au fost refuzate. El crede, de altfel, că şi ungurii, şi în special şefii lor, ecleziasticii şi intelectualii lor din oraşe şi din sate, trebuie să dea dovadă de loialitate faţă de stat. El acţionează în acest sens, sfătuindu-şi clerul să înveţe româneşte, să aibă întotdeauna o atitudine conciliantă şi să trăiască în bună înţelegere cu autorităţile şi cu populaţia română şi este fericit să constate că recomandările sale au dat roade.

4. La rabinul Leopold Kecskeméthy[6]

La douăsprezece avem o întrevedere cu dl Leopold Kecskeméthy, rabin al evreilor progresişti.

El declară că din punct de vedere al liberei exercitări a religiei sale comunitatea sa nu are nici o plângere de făcut. Dar evreii progresişti din Oradea sunt supăraţi din cauza şcolilor lor. Limba lor maternă nu este ebraica sau idişul, ci maghiara: de ce statul român le impune, ca şi altor evrei, ebraica sau idişul, alături de română, în şcolile lor confesionale? De ce nu acceptă ca limbă de învăţământ în aceste şcoli maghiara şi româna? Ei ar fi mulţumiţi dacă şcolile lor ar fi bilingve, cu predare în maghiară şi în română.

5. La rabinul Benjamin Fuchs

La 12 şi jumătate avem o întrevedere cu dl Benjamin Fuchs, rabin al evreilor ortodocşi. El declară că libertatea religioasă nu este în nici un fel obstrucţionată. Consideră că situaţia şcolilor şi a învăţământului corespunde nevoilor şi dorinţelor populaţiei.

În ceea ce priveşte populaţia evreiască a sectei sale are o singură observaţie de făcut: elevii evrei care frecventează şcolile de stat sunt obligaţi să scrie şi să deseneze - adică să facă "muncă" sâmbăta - ceea ce religia lor interzice cu severitate.

Ar dori ca această obligaţie să înceteze, dar nu merge atât de departe încât să ceară ca elevii evrei să nu fie obligaţi să frecventeze şcoala sâmbăta. Activitatea instituţiilor evreieşti ale sectei sale se desfăşoară în libertate.

---

[6] Dr. Kecskeméthy, Leopold (1865-1936), rabinul şef al evreilor neologi din Oradea (Moshe Carmilly-Weinberger, *Istoria evreilor din Transilvania (1623-1944)*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1994, p.99, 116-118). A avut o intensă activitate teologică, literară

II AIUD

1. La şcolile calviniste "Bethlen"

Sosim la 24 octombrie la ora 6 dimineaţa. Vizităm şcolile confesionale ale Bisericii reformate calviniste, cu limba de predare maghiară: Şcoala normală de băieţi, Şcoala normală de tinere fete, Liceul şi şcoala primară alipită şcolii normale. Directorul Áron Ferencz dă explicaţiile necesare. Învăţământul se face în maghiară, cu excepţia obiectelor de studiu care, în virtutea legii, trebuie să fie predate în română. Registrele claselor şi ale direcţiunii sunt bilingve. O parte din pământurile şi pădurile acestor instituţii au fost expropriate ("bunurile inalienabile lăsate moştenire"); le-au rămas 1500 acri de pădure şi 56 acri de pământ arabil dar de curând Consiliul Superior al Reformei Agrare a decis să le restituie încă 1000 de acri de pădure şi 100 de acri de pământ arabil.

Profesorii şi învăţătorii sunt toţi unguri şi calvinişti. Cea mai mare parte din ei nu vorbesc deloc româneşte. La fel, elevii sunt toţi unguri calvinişti - cu excepţia unui număr mic de catolici.

Se vizitează Şcoala normală de băieţi. În clasa a II-a profesorul Francois György ţine cursuri de gramatică maghiară ("sufixele"). Manualul este "Magyar olvasókönyv és nyelvtani összefoglalás a középiskola II. osztálya számára, Szerkesztette Kiss Ernő dr., apărut la "Kolozsvár" (nu la "Cluj") în 1922. În clasa a VI-a este ora de fizică experimentală ("gândire") a profesorului Sigismond Hegedüs; se predă în ungureşte. Manualul este "Kisérleti Fizika a közép és polgári iskolák számára irta Csefó Sándor", Cluj, 1924.

Trecem la Şcoala normală pentru fete. Din cele 133 de eleve, toate tinere fete unguroaice, 109 sunt calviniste, 6 luterane, 4 unitariene, 14 catolico-romane. Şcoala are 7 clase. În clasa a II-a unde intrăm profesorul Etienne Zalányi îşi ţine cursul de fizică, în clasa a III-a dra Lenka Mor îşi ţine cursul de higienă şi antropologie, în clasa a V-a dna Maria Ajtoi predă limba şi literatura maghiară. La şcoala primară care este alipită la şcoala normală şi care serveşte drept şcoală "de aplicaţie" se predă matematica. La toate aceste clase învăţământul este în ungureşte. Numai în clasa a VI-a profesorul Victor Elekes predă în română tinerelor fete, conform legii, cursul său de "Geografie a României".

La liceul pe care-l vizităm asistăm la cursul de religie pe care-l predă în maghiară profesorul Jean Zajzon, după manualele "Akikre nem volt méltó a világ" de Emeric Révész (Cluj, 1921) cr şi "Reformatul egyházi énekeskönyv" cr (editat de episcopia calvinistă la Cluj în 1923). În clasa a VII-a profesorul Mathieu Marterot îşi ţine ora de gramatică franceză. Dl Marterot este membru al misiunii profesorilor francezi pe care Guvernul român i-a invitat în România. El este angajatul statului şi este plătit de guvern. Totuşi autorităţile superioare l-au pus pentru un anumit număr de ore pe săptămână la dispoziţia acestei şcoli pentru ca elevii unguri să poată dobândi o bună pronunţie franţuzească.

....

La canonicul catolic-roman André Balázs

Pe 25 octombrie, la ora 10 dimineaţa, dl Colban, însoţit de dl Stoica, face o vizită canonicului André Balázs, şeful departamentului şcolilor din episcopia catolică-română de la Alba Iulia. Canonicul declară încă de la început că, de la întrevederea sa cu dl Colban s-a produs o ameliorare a situaţiei minorităţii ungare în România.

Guvernul generalului Averescu a încheiat chiar un pact cu partidul ungar, al cărui conţinut arată chiar multă bunăvoinţă faţă de şcolile ungureşti. Din nefericire directorii din minister şi revizorii interpretează toate dispoziţiile într-un sens defavorabil şcolilor confesionale. Ei au tendinţa de a elimina şcoala confesională şi de a o înlocui cu şcoala de stat. În acest scop legea este aplicată cu o severitate extremă. Nu se admit în şcolile confesionale decât elevi de aceeaşi religie şi de aceeaşi limbă maternă pe care o au şcolile. Evreii nu sunt admişi să urmeze cursurile şcolilor catolice. Ei trebuie să se înscrie sau la şcolile de stat sau la şcolile confesionale evreieşti. La fel, revizorii nu admit în şcolile confesionale ungureşti elevii pe care-i consideră având origine şi limbă maternă română. La examenele de bacalaureat s-a procedat cu prea multă severitate faţă de elevii liceelor minoritare. Între legea şcolilor private şi regulamentul ei de aplicare există contradicţii. Marea dificultate a şcolilor catolice ungureşti este lipsa de mijloace financiare: "Unsere dringendste Notwendigkeit ist die Staatsunterstützung" (Cea mai urgentă trebuinţă a noastră este sprijinul statului). Se speră că, urmare pactului încheiat între Partidul Maghiar şi partidul de guvernământ bisericile ungureşti vor obţine de la stat o subvenţie pentru şcolile lor.[1]

2. La episcopul calvinist Alexandre Makkay

La 10 şi jumătate mergem la episcopul calvinist (reformat) Alexandru Makkay. Acesta, om tînăr încă, vorbeşte cu mult calm, cu un profund simţ al realităţilor. După el, situaţia minorităţii ungare s-a ameliorat mult, antagonismul s-a potolit aproape în întregime. Peste tot satele cu populaţie ungurească au şcoli. O parte din aceste şcoli cu toate că sunt de limba maghiară, sunt şcoli de stat. Biserica reformată face toate eforturile pentru a susţine şcolile confesionale. Dar situaţia acestor şcoli este destul de precară din cauza lipsei de fonduri şi parohiile nu pot să-şi impună sacrificii mai mari. Sunt în convorbiri cu guvernul şi speră să obţină o subvenţie. Guvernul actual şi-a creat o atmosferă foarte favorabilă

[1] Pactul electoral dintre Partidul Poporului, adus la putere în 30 martie 1926 şi Partidul Maghiar, pentru alegerile parlamentare din mai 1926 (I.Saizu, M.Rusenescu, *Viaţa politică în România, 1922-1928*, Bucureşti, 1979, p.196)

pentru o înţelegere. El înţelege situaţia minorităţilor ungureşti şi a arătat multă bunăvoinţă; se speră că autorităţile aflate la nivel inferior vor urma şi ele exemplul celor de mai sus. Desigur a fost dificil să eliminăm orice neînţelegere în scurtul interval care s-a scurs de la războiul mondial până în prezent. S-a ajuns la aceasta pe etape. Poporul ungar şi poporul român, marile mase de oameni trăiesc într-o armonie deplină. Autorităţile de stat, pretutindeni unde episcopul s-a dus să-şi viziteze enoriaşii, i-au dat concursul cel mai deplin "Noi vrem să păstrăm intacte libertatea religioasă şi instituţiile noastre şi vrem să obţinem o subvenţie pentru şcolile noastre dar vrem să ne înţelegem cu Statul român şi să ne încadrăm în viaţa sa şi vrem să ne rezolvăm problemele noastre aici, în propria noastră ţară".

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul Propagandei Naţionale, Propagandă, dosar nr.1/1926, f. 2-4, 8-9, 12-13.

Domnule Ministru,

Referitor la procesele intentate statului de către foştii funcţionari unguri care au refuzat prestarea jurământului, am onoarea a vă face cunoscut că am executat prima parte a delegaţiei dumneavoastră obţinând la Paris consultaţiunile dlui profesor A. de Lapradelle.

Neştiind care poate fi hotărârea Tribunalului Arbitral[1], am obţinut această consultaţiune în două părţi care formează două consultaţiuni separate: una în privinţa incompetenţei Tribunalului Arbitral şi cealaltă asupra fondului proceselor.

În privinţa incompetenţei Tribunalului Arbitral, dl de Lapradelle a fost în totul de acord atât asupra temeiniciei excepţiei de incompetenţă cât şi asupra motivelor pe care, am sprijinit-o. În aceste condiţii n-am mai avut nimic de adăugat la memoriile trimise la Paris şi pentru care îmi rezervasem dreptul de a produce un supliment de concluzii.

Privitor la fondul procesului, dl de Lapradelle a avut aceleaşi rezerve pe care am avut onoarea să le arăt în rapoartele precedente, d-sa fiind de părere că principiile wilsoniene şi dreptul de autodeterminare a popoarelor care a fost la baza războiului actual, nu poate modifica principiile dreptului internaţional conform căruia faţă de statul dezmembrat de un teritoriu, dreptul de suveranitate al statului ocupant nu începe decât din momentul recunoaşterii acestei dezmembrări printr-un tratat. Consultaţia dlui Lapradelle asupra fondului nu discută chestiunea decât ipostază că statul român a fost un simplu ocupant şi în această situaţie Domnia sa caută a demonstra legitimitatea jurământului pe care un stat ocupant îl poate impune funcţionarilor săi, jurământ care este diferit de jurământul de supunere, care este prevăzut de regulamentul Convenţiei de la Haga.

Relativ la situaţia - acestor procese, am constatat la Paris că pe lângă 17 procese intentate în contra Ministerului Justiţiei şi două în contra Ministerului

[1] Consiliul Dirigent din Transilvania a decis prin ordonanţa nr.121 din 14 ianuarie 1919 ca toţi angajaţii statului să depună jurământ de credinţă către statul român, cei care refuzau urmând a fi destituiţi. Unii dintre funcţionarii maghiari din Transilvania au refuzat şi au fost destituiţi, motiv pentru care au dat în judecată statul român la Tribunalul Arbitral mixt româno-ungar de la Paris; avocatul statului român, Victor Dumitrescu, l-a consultat şi pe profesorul de drept internaţional la Paris, A. de Lapradelle. În iunie 1934 Tribunalul s-a declarat incompetent să judece cazul.

Domeniilor pentru care am depus memorii, mai sunt introduse încă 15 alte procese în contra diferitelor ministere. Pe lângă aceste 34 procese în curs sunt înregistrate la Secretariatul Tribunalului Arbitral şi nenotificate încă peste 1000 acţiuni în contra diferitelor departamente.

Apărarea statului în aceste procese este făcută de ministere fără nici o unitate de vederi: în unele se discută numai chestiuni de fapt, în altele se fac lungi disertaţiuni în care se afirmă drepturile istorice ale României asupra ţinuturilor alipite. Nici unul dintre aceste ministere nu invocă excepţia de incompetenţa Tribunalului Arbitral.

Aceste procese judecându-se conform procedurii scrise şi judecata din primul proces fiind de natură a crea o jurisprudenţă pentru toate celelalte, situaţia statului va fi foarte îngreunată dacă nu vom reuşi a se fixa la început un proces al Ministerului Justiţiei în care toate chestiunile au fost discutate.

Dintre toate procesele, sunt patru procese care până în prezent au procedura complet terminată şi aşteaptă termenul de judecată. Aceste procese în ordinea vechimii sunt: 1. procesul lui F.Papp privitor la Ministerul Justiţiei cu procedura completă la 4 martie 1926; 2. Alois Punschert privitor la Ministerul Justiţiei cu procedura completă la 22 mai 1926; 3. Stefan Eperjessy privitor la Ministerul Justiţiei cu procedura completă la 24 iulie 1926. Este necesar pentru stat ca primul proces care se va judeca să fie un proces al Ministerului Justiţiei, deoarece în aceste procese chestiunile de drept sunt toate dezbătute şi memoriile mele sunt completate şi cu consultaţia foarte documentată a dlui de Lapradelle. Dintre cele două procese în stare de judecată ale Ministerului Justiţiei, deşi procesul lui F.Papp este cel mai vechi dintre ele, este preferabil dacă este cu putinţă a se fixa întâi procesul lui Stefan Eperjessy. În procesul lui F.Papp, acesta ridică chestiunea tardivităţii excepţiei de incompetenţă şi deşi suntem de părere că această excepţie este de ordine publică şi se poate ridica în orice stare a procesului, totuşi există eventualitatea unei respingeri a excepţiei ca tardivă şi statul are interes a evita pe cât este posibil discuţia fondului. În acest sens credem că este necesar a se interveni pe lângă agentul guvernului nostru din Paris.

Avocatul Statului,
Victor Dumitrescu

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul Justiţiei - Procesele Tribunalului Arbitral Mixt Româno-Maghiar, dosar 72/1926, f.10-11

Domnule Prefect!

Subsemnatul, fost prefect al oraşului cu drept de municipiu Sibiu cu un grup de însufleţiţi de aceleaşi sentimente fiind nemulţumiţi cu atitudinea conaţionalilor noştri saşi atât în afacerile parlamentare cât şi în afacerile bisericii luterane am *înfiinţat un nou partid politic sub numirea "Uniunea Saşilor" (Sachsenbund)*[1].

Începând cu organizarea partidului nostru am primit informaţiunea, că *administratorii de plasă* din judeţul Dumneavoastră cer, ca rugările pentru acordarea permisiunei pentru adunările locale - cel puţin în comunele de reşedinţă ale administratorilor de plasă - să fie înaintate prefecturii judeţene.

Îmi permit deci a vă înainta, în anexă, un exemplar din Statutele sau mai bine zis din *programul partidului* nostru în limba germană şi în traducere din care sper că vă veţi convinge despre loialitatea programului nostru.

Prin urmare vă rog să binevoiţi, a elibera un ordin circular către administratorii plaselor din judeţul dumneavoastră cu care le daţi împuternicire ca să acorde părtaşilor noştri, să se poată întruni şi organiza în comunele dumneavoastră fără piedici.

Vă asigur totodată că din organizaţia noastră nu se va ivi nici o neplăcere pentru autorităţile publice. Din contră: părtaşii noştrii sunt elemente de ordine şi de pace şi linişte.

Despre persoana mea vă poate da informaţiunile eventual necesare domnul prefect dr.Nicolau Comşa[2], dar şi Excelenţa sa, domnul ministru Goga[3] şi domnul secretar de stat Bucşan mă cunosc personal de pe timpul când am stat în serviciu activ ca prefect.

În fine, rog, să binevoiţi a-mi trimite şi mie o copie din ordinul ce veţi binevoi a elibera administratorilor de plasă.

Primiţi, vă rog, asigurarea distinselor mele stime şi consideraţiuni.

---

[1] Albert Dörr senior, primar al Sibiului (1906-1918), apoi numit prefect al municipiului Sibiu. Împreună cu un grup din pătura mijlocie săsească au dat expresie unei mişcări a "Nemulţumiţilor" în anul 1925. Nemulţumirea lor se îndreaptă împotriva clasei conducătoare săseşti de până atunci, a impozitelor mari percepute de conducerea Bisericii evanghelice pentru susţinerea şcolilor şi a unor instituţii culturale. La 14 aprilie 1927 o adunare a mişcării a decis transformarea mişcării în "Uniunea Saşilor", "partid politic pentru menţinerea identităţii etnice, şcolii şi bisericii".

Gruparea a avut cca. 60 de organizaţii locale, dar în lipsa unui program clar şi în faţa atacurilor organizaţiei naţionale săseşti a cărei unitate o afectase, s-a destrămat în 1930. (V.Ciobanu, *Die politische Organisierung der Siebenbürger Sachsen im ersten Jahrzehnt der Zwischenkriegszeit*, în "Forschungen zur Volks-und Landeskunde", nr.1, 1988, p.49-51)

[2] Dr.Nicolae Comşa, fruntaş al P.N.R., primul prefect român al judeţului Sibiu, numit la 29 dec.1918.

[3] Octavian Goga (1881-1938), ministrul de interne în 1926-1927, în guvernul Averescu.

Sibiu, la 5 Noiembrie 1926

/Rezoluţie/:
9.XI.1926

Se va interveni către toţi cei în drept pentru a lua act de noul partid săsesc, care fiind un partid de ordine se va putea organiza pe teritoriul acestui judeţ neîmpiedicat de nimeni.

Dl Weisskircher este însărcinat cu redactarea circularei.

Prefect
A.Popa
Prefectura judeţului Târnava Mare
(În anexă, statutele noului partid în limba germană şi română)

Direcţia Judeţeană Mureş a Arhivelor Naţionale, fond Prefectura Judeţului Târnava Mare, dosar 8/1926, f.4

17 — 1926 decembrie 9, Braşov

Advocat
Szele Béla
ügyvéd-Rechtsanwalt
Brasov-Brassó
str.Portii-Kapu-utca
64-66

KEGYELMES ÚRAM!

A Kovács Kálmán tisztelt barátom utján hozzám juttatott nagybecsű levelét vettem és, mielőtt annak érdemi részére válaszolnék, legyen szabad Nagyméltóságod egy tévedésével szemben tisztázni magamat.

Azt méltóztatott írni, hogy "mandátumom sajnálatos megsemmisítése alkalmából" két levelet intézett hozzám és én azokra nem válaszoltam.

Én Nagyméltóságodtól csak egy levelet kaptam mikor augusztus végén a fürdőről hazakerültem, melyet Botos János úr alkalmaztatása érdekében méltóztatott hozzám intézni. Ebben a levélben volt kegyes az én mandátumom megsemmisítését is szóba hozni, de egyidejüleg azt tetszett írni, hogy ne válaszoljak, mert külföldre utazik és így válaszom már nem találja Kolozsvárt. Ha ezt nem méltóztatott volna irni, akkor hálás szívvel siettem volna

megköszönni a Botos János úr érdekében írt levélben nekem szentelt kitüntető sorokat. Végtelenül sajnálom, hogy Nagyméltóságod megfeledkezett levelének erről a részéről, és így feltételezhette rólam azt, hogy én figyelmetlen és udvariatlan voltam éppen Önnél szemben, ki iránt mindenkor megkülönböztetett tisztelettel és ragaszkodással viseltettem, amit persze nem annyira frázisokkal, mint inkább tényekkel juttattam kifejezésre.

És ezek után térjünk a tárgyra.

Körülbelől egy évvel ezelőtt volt szerencsém Nagyméltóságoddal Kolozsvárt a központi sajtó ügyéről beszélgetni. Akkor a népszerütlensége miatt anyagi válságba jutott Újság-ról és embereiről volt szó, kiket meg akartak menteni. Beszélgetésünk rendjén, nagyon jól emlékezem, Nagyméltóságod is arra a végső megállapitásra jutott, hogy teljes szánalommal az Újság téves utakon járó és a magyarságnak sok kárt okozó szerkesztői iránt, *erkölcsileg lehetetlenség az Újság-ot a párt hivatalos lapjává tenni és annak szerkesztőit a párt hivatalos lapjának szerkesztőivé emelni.* Nagyméltóságod is azt a nézetet vallota, hogy ezeknek az uraknak, esetleg a Magyar Párt jóindulatú támogatásával, el kell helyezkedniök más lapoknál, de politikailag nem szinpatikus személyeik semmi esetre sem kerülhetnek a párt hivatalos organumának élére. Sőt azt a nézetet is méltóztatott vallani, hogy *az Újság-nak magának is meg kell szünnie, mert múltja nem engedi meg, hogy ezzel a névvel (címmel) a párt hivatalos lapjává léphessen elő.*

Ennek a felfogásnak és megyőződésnek alapját az a tény képezte, hogy Nagyméltóságod meggyőződése szerint is az Újság állandóan a Magyar Párt ellen dolgozott, és szerkesztői, munkatársai az emigránsokkal, a Bécsi Magyar Újság-gal és Jászi Oszkárral kapcsolatban álló és a magyar egység ellen sokat vétkező, állandóan az ellen áskálódó, klikkeket összetákoló, a magyarság szervezetét gáncsoló, gunyoló radikális mentalitású emberek. Nagyméltóságod is magáévá tette akkor néhai Nagy Károly püspökünknek azt a felfogását, *hogy veszedelmes dolog lenne ezt a lapot és garniturát állitani a Magyar Párt hivatalos organumának piedesztáljára, mert ez a tény könnyen az ő eddigi romboló munkájuk és általuk képviselt radikális irányzat elismerését és igazolását jelentené, ez pedig végzetes volna a romániai magyarságra nézve.*

Ilyen előzmények után nem veheti rossz néven Nagyméltóságod, ha levele és Kovács Kálmán barátom útján küldött üzenete valósággal megdöbbentett. Őszintén és nyiltan kimondom, hogy súlyos hibának tartom azt, hogy a Magyar Párt éppen az Újsá-got tette meg hivatalos lapjává és ennek szerkesztését azoknak a kezében hagyta meg, akik addig amig a saját számlájukra próbálkozhattak, mindig támadták a Magyar Pártot és annak vezetőit, s csak akkor lettek jámbor megtértekké, mikor anyagi helyzetük erre rákényszerítette.

Az én felfogásom a központi lap ügyében ismeretes. Nézetem szerint a párt vezetőségének arra kel törekednie, hogy minden magyar lap egyaránt a párt szolgálatában álljon. Tudomásom szerint ez az álláspont annak idején, nem is olyan régen, az elnöki tanácsban is el lett fogadva. Belátom, hogy ennek az egyedül helyes álláspontnak igen sok gyakorlati nehézsége van. Ám ezek nem leküzdhetetlenek. De semmi esetre sem alkalmas azoknak a sajnálatos

kilengéseknek, melyek az erdélyi magyar sajtóban észlelhetők, a megszüntetésére az, ha a párt egy beteg, vergődő, népszerütlen újságot favorizál a meglevő és elterjedt lapok rovására, melyek között akad olyan is, amelyik akkor is a Magyar Párt mellett állott önzetlenül, mikor a hivatalos lappá avatott Újság tajtékozva marta a Magyar Pártot és annak minden vezetőjét.

Ne méltóztassék engem félreérteni. Nem a Brassói Lapok főszerkesztője beszél most, hanem az a népe sorsáért és az azt iránytó politikai mentalitásért aggódó magyar ember, aki már akkor nyiltan és bátran sikra szállott Erdély magyarságának nagy igazságáért, mikor sokan mások még jónak látták csendesen a háttérben állani.

A Brassói Lapok nem kért sem anyagi, sem erkölcsi támogatást soha senkitől,s így a Magyar Párttól sem, ellenben igen sok esetben egészen egyedül àllott a maga nagy erejével a párt és vezetői mellettt és egeszen egyedül biztosította a párt és vezetői kivánatos és fontos érvényesülését. *A Brassói Lapok soha sem kívánt a párt hivatalos lapjává lenni és most is távol áll tőle ez a kívánság.* Sőt most még inkább, mint bármikor, mert úgy érzi, hogy a Magyar Párt sorsának intézésébe olyan kezek igyekszenek beleavatkozni, melyekkel szemben szükség lesz egy erős magyar lap bátor kritikájára.

Ép ezért, a mit a fenntiekben elmondottam, és amit ebben az ügyben esetleg még elmondok, az mind teljesen független attól a kérdéstől, hogy a Magyar Párt, egyetlen hű barátjának, a Brássoi Lapoknak mellőzésével egész erkölcsi és anyagi támogatását annak a lapnak javára kívánja latba vetni, mely szövetkezett felbérelt politiki ellenfeleivel és rágalmazó támadásokkal halmozta el, csak azért, mert ez a hű barát egyedül mert szembehelyezkedni a Magyar Párt ellen zúduló áradattal és egyedül képes volt ezt az áradatot visszaverve a Magyar Párt diadalát biztosítani.

Hálásan köszönöm Nagyméltóságodnak velem és lapommal szemben udvariasan kifejezésre juttatott elismerését. Nem dolgoztunk és harcoltunk soha elismerésért, hanem egyedül népünk érdekében küzdöttünk és áldoztunk mindig. És még szerencsénk, hogy lelkünkben soha nem élt az elismerés, a jutalom szomjúhozásának vágya, mert keserű lenne a kiábrándulás, hiszen a szép szavakkal annyiszor tolmácsolt elismerést a letagadhatatlan valóság alaposan megcáfolja. Mert mi egyéb, ha nem ez az a tény, hogy a Magyar Párt éppen azt a lapot emeli hivatalos lapjává, mely a Brassói Lapokat súlyosan megrágalmazta és amely, még Tatarescu úrral és a Gyilkos-sal is egy csürben csépelt, csak hogy segítsen megsemmisíteni azt a lapot, melynek egyetlen bűne, hogy egyedül állotta útját a Jászi bandája betörési kisérletének, az emigració mételyhintésének és a Magyar Párt helyes mentalitását megváltoztatni akaró örökös törekvéseknek.

Hazafias érzésemre apellál Nagyméltóságod. Helyes. Erre igazán lehet. Azt hiszem ennek igen sokszor adtam tanubizonyságát. De abból a célból, melyből Nagyméltóságod ez alkalommal teszi, felesleges, hiszen a mint már bátor voltam kijelenteni, a Brassói Lapok soha sem akart a Magyar Párt hivatalos lapja lenni, és így ebből a szempontból nem is érhette semmi féle sérelem a Brassói Lapok-at, sem annak főszerkesztőjét. Egészen más kérdés persze, hogy

általánosságban és a magyarság érdekében helyes-e és szerencsés-e a párt központi hivatalos lapjára vonatkozólag hozott döntés, hiszen ez *szemben áll magának Nagyméltóságodnak is annak idején kifejezésre juttatott nagybecsű. álláspontjával, és szerény véleményem szerint nagyon komoly aggodalomra ad okot.*

Én áldozatot tudtam mindenkor hozni és hoztam is legalább annyit, mint bárki, de azt tőlem senki sem követelheti, hogy segítsek feláldozni egy olyan ideált, melynek pillérei eddig fenntartották népünket, s a mely egyedül biztosithatja népünk jövőjét.

Én mindig ismertem és gyakoroltam azt az igazságot, hogy a pártérdekkel szemben minden más szempontnak háttérbe kell szorulnia, de vajjon az a lap, melynek nevét Nagyméltóságod érthető óvatossággal kerüli levelében, de amelyet most még is pártlappá avattak, és azok, akik most a párt szerkesztöivé és újságiróivá cseperedtek, ismerik-e és gyakorolták-e valaha? Nem kérek feleletet erre a kinos kérdésre, mert tudom hogy Nagyméltóságod igazságszeretete csak "nem"-mel felelhetne, ez pedig igen stilszerütlen lenne most, mikor a "pártérdek" mást diktál. De vajjon "pártérdek"-e az, hogy épp az Újság legyen a párt hivatálos lapja?! Ezt én sehogysem vagyok képes felfogni, mert pártérdek lehet az, hogy legyen a pártnak központi lapja, de semmi esetre sem lehet pártérdek az, hogy ez a lap az az Újság legyen, amely csak anyagi kényszerüségből szüntette be a párt és a magyar egység elleni hajszát, de a melynek múltja semmiféle garanciát nem nyujthat arra nézve, hogy mikor emberei megint egy kis erőre kapnak nem fognak-e a Magyar Párt támogatása által szerzett helyzettel visszaélve újból mérges nyílakat lövöldözni a magyar egység testébe, mint azt már megtették.

Sajnálattal kell megállapítanom, hogy a "pártérdek" megitélése tekintetében is megváltozott a Magyar Párt vezetőségének mentalitása. Én, bocsássanak meg, következetes vagyok és maradok. És épp ezért szép csendesen és feltűnés nélkül igyekezni fogok a Párt annyiszor kidomborított "elismerésének és hálájának" következményeit levonni, hogy helyet csináljak azok részére, akik most, mint a bibliai tékozló fiú, kihasználják a mások komoly, szívós és önzetlen munkája által teremtett konjunkturát. Már megkezdettem. Lemondottam a központi intézőbizottságban viselt tisztemről, lemondottam a brassói tagozat elnöségéről. Úgy látszik a "hazafias érzésemtől" még csak azt várják, hogy a pártból is kilépjek és Brassói Lapoknál népem érdekében és javára viselt főszerkesztői tisztemet is letegyem (esetleg valamelyik megtért javára). Én áldozatkész ember voltam, az is maradok. Meghozhatom ezt az áldozatot is. Persze teljesen felelősségmentesen, mert a felelősség nem engem fog terhelni, aki "az vagyok, aki voltam és az leszek, aki vagyok", hanem azokat, akik Mikes Kelemennek erről a klasszikus önjellemzéséről megfeledkeztek.

Fogadja nagyrabecsülésem kifejezését.
mély tisztelettel:
SZELE BÉLA
ügyvéd

Direcţia Judeţeană Cluj a Arhivelor Naţionale, fond personal Ugron István, dosar 90, f.5

Traducere:

Advocat
dr.Szele Béla
Braşov
str.Porţii 64-66

9 decembrie 1926, Braşov

Excelenţă

Am primit amabila dumneavoastră scrisoare prin intermediul prietenului meu Kovács Kálmán şi înainte de a răspunde permiteţi-mi să mă clarific în privinţa unei erori săvârşite de Excelenţa voastră.

Aţi scris că mi-aţi trimis două scrisori cu prilejul "anulării nefericite a mandatului meu"[1] şi că, eu nu v-am răspuns.

Eu am primit de la Excelenţa voastră o singură scrisoare în momentul sosirii mele de la băi, la sfârşitul lunii august, trimisă în scopul angajării domnului Botos János. În această scrisoare aţi binevoit a aminti şi despre anularea mandatului meu dar mi-aţi scris totodată să nu vă răspund căci plecaţi în străinătate iar răspunsul meu nu vă va găsi în Cluj. Dacă nu mi-aţi fi scris acest lucru m-aş fi grăbit să vă mulţumesc din inimă pentru rândurile referitoare la mine, cuprinse în scrisoarea trimisă în interesul domnului Botos János. Îmi pare nespus de rău că Excelenţa voastră aţi uitat de aceste rânduri din scrisoare şi astfel aţi putut presupune despre mine că am fost neatent şi nepoliticos tocmai cu dumneavoastră, faţa de care am nutrit totdeauna o deosebită stimă şi ataşament, manifestat, mai ales, prin fapte şi nu prin fraze.

După toate acestea să trecem la obiect.

Cu aproximativ un an în urmă am avut onoarea să discut cu Excelenţa voastră la Cluj, problema ziarului central [1]. Atunci a fost vorba de ziarul "Újság" şi oamenii săi, ajunşi într-o criză financiară din cauza lipsei de popularitate, şi pe care au dorit să-l salveze. Cu prilejul discuţiei noastre îmi amintesc foarte bine că şi Excelenţa voastră aţi ajuns la concluzia finală că din cauza poziţiei intenţionat greşite şi a daunelor provocate maghiarimii de către redacţia ziarului "Újság" *este imposibil din punct de vedere moral a numi acest ziar ca organ oficial de presă al partidului iar redactorii săi să fie numiţi ca redactori ai ziarului oficial al partidului.* Şi Excelenţa voastră aţi împărtăşit punctul de vedere că aceşti domni trebuie să se plaseze eventual cu sprijinul binevoitor al Partidului Maghiar la alte ziare. În orice caz persoanele lor necorespunzătoare din punct de

[1] Vezi documentul nr.12 (1926 iulie 9-10, Bucureşti).

vedere politic nu pot ajunge în fruntea organului oficial al partidului. Ba, mai mult, aţi fost de părere că ziarul "Újság" *însuşi trebuie desfiinţat căci trecutul său nu-i permite să ajungă organul de presă al partidului cu această denumire.*

Această părere s-a bazat pe faptul că, Excelenţa voastră aţi fost convins că ziarul "Újság"[2] a acţionat permanent împotriva Partidului Maghiar iar redactorii şi colaboratorii săi sunt în legătură cu emigranţii, cu ziarul maghiar din Viena cu Jászi Oszkár[3] şi sunt oameni care au păcătuit mult împotriva unităţii maghiarilor, intriganţi permanenţi, compilatori şi clevetitori ai organizării maghiarilor, oameni cu o mentalitate radicală. Aţi adoptat punctul de vedere al defunctului episcop Nagy Károly[4], *potrivit căruia ar fi periculoasă aşezarea acestui ziar şi a acestei garnituri pe piedestalul organului oficial al Partidului Maghiar căci ar însemna recunoaşterea şi justificarea activităţii sale distructive şi a orientării lor radicale, de până în prezent, ceea ce ar fi fatal pentru maghiarimea din România.*

După asemenea antecedente nu-mi puteţi lua în nume de rău Excelenţă, faptul că scrisoarea şi salutările transmise prin intermediul prietenului meu Kovács Kálmán m-au surprins într-adevăr. Afirm sincer şi deschis că, a fost o gravă greşeală faptul că Partidul Maghiar şi-a ales chiar ziarul "Újság" că organ oficial de presă iar redactarea lui a lăsat-o pe mâna celor care au atacat întotdeauna Partidul Maghiar şi conducătorii săi, atâta timp cât s-au descurcat pe cont propriu şi au devenit pocăiţi blânzi doar atunci când i-a obligat situaţia lor materială.

Este cunoscută poziţia mea în problema organului central de presă. După părerea mea conducerea partidului trebuie să se străduiască ca toate ziarele maghiare să fie, în aceeaşi măsură, în slujba partidului. După câte ştiu acest punct de vedere a fost adoptat la acea vreme, şi nici nu chiar aşa de demult şi în consiliul de conducere. Recunosc că acest punct de vedere care este singurul corect, întâmpină multe greutăţi practice.Dar acestea nu sunt de neînvins.

Nici într-un caz nu corespunde acelor aberaţii regretabile care se observă în presa maghiară din Transilvania pentru desfiinţarea sa şi chiar dacă partidul favorizează un ziar bolnav muribund, lipsit de popularitate în defavoarea ziarelor existente şi răspândite, printre ele se găseşte unul care a stat dezinteresat alături de Partidul Maghiar, chiar şi atunci când ziarul "Újság" ridicat la rang de organ oficial de presă a lovit cu sete în Partidul Maghiar şi conducătorii săi.

Să nu mă înţelegeţi greşit. Aici nu se aude glasul redactorului şef al gazetei "Brassói Lapok" ci al unui maghiar îngrijorat de soarta poporului său şi de

[2] Organele de presă ale Partidului Maghiar din România au fost "Magyar Kissebség" (Minoritatea maghiară), "Ellenzék" (Opoziţia), şi ziarul la care se referă Szele Béla, "Ujság. Politikai napilap" (cotidian politic), Cluj, 1899-1927; din anul 1927, "Keleti Ujság" (Ziarul Orientului) devine organul central de presă al partidului.

[3] Jászi Oszkár, fost ministru al naţionalităţilor din Ungaria în guvernul Károlyi Mihály 31. 10.1918-19.1.1919. *Cf. Kasser, o.c., p.184-185.*

[4] Nagy Károly, episcop reformat din Transilvania, protestează împotriva retragerii ajutorului de stat pentru şcolile confesionale maghiare, semnează protestul împotriva Legii învăţământului care a fost înaintat Ligii Naţiunilor la Geneva Cf. *Mikó Imre*, p.22, 49, 51-52.

mentalitatea politică care-i conduce destinele, al unui om care a luptat deschis şi curajos pentru dreptatea maghiarimii din Trasilvania chiar şi atunci când mulţi au apreciat că e bine să se stea în linişte, în umbră.

"Brassói Lapok" nu a cerut niciodată nici sprijin material, nici financiar de la nimeni, deci nici de la Partidul Maghiar şi de altfel, în multe cazuri a stat singur cu marile sale puteri alături de partid şi conducătorii săi asigurându-le succesul necesar şi important.

Brassói Lapok nu a dorit niciodată să devină gazeta oficială a partidului. Şi în prezent este departe de această dorinţă.

Dimpotrivă, acum mai mult ca oricând, căci, simte că în soarta Partidului Maghiar încearcă să se amestece forţe faţă de care va fi necesară critica unui puternic ziar maghiar.

Tocmai de aceea, tot ceea ce am afirmat mai sus şi ceea ce voi mai afirma este cu totul independent de problema că, prin neglijarea gazetei "Brassói Lapok" , singurul prieten credincios al Partidului Maghiar se doreşte cumpănirea întregului sprijin spiritual şi material în favoarea acelui ziar care a păcătuit împotriva sa cu atacuri calomnioase, aliat cu adversarii săi politici, doar pentru că acest unic prieten credincios a îndrăznit să se opună viiturii îndreptate împotriva partidului şi a fost singurul în stare s-o învingă asigurând, astfel, victoria Partidului Maghiar.

Mulţumesc Excelenţei voastre pentru aprecierea mea şi a ziarului meu. Nu am lucrat niciodată pentru recunoştinţă ci am luptat şi ne-am sacrificat doar în interesul poporului nostru. Avem noroc că în sufletul nostru nu a existat niciodată dorinţa de recunoştinţă, de a obţine premii căci amară ar fi dezamăgirea, întrucât recunoştinţa manifestată de atâtea ori prin cuvinte frumoase este contestată în profunzime de realitatea de netăgăduit. Dar ce e altceva, decât faptul că Partidul Maghiar ridică la rangul de organ oficial chiar acel ziar care a calomniat îngrozitor gazeta "Brassói Lapok" care a conlucrat şi cu Tătărescu[1] şi cu Gyilkos[2] pentru distrugerea acelui ziar, care a avut singura vină că s-a opus încercării de atac al bandei lui Jászi, depravării emigraţiei şi veşnicelor tendinţe de schimbare a concepţiei juste a Partidului Maghiar.

Excelenţa voastră apelează la sentimentul meu patriotic. E corect. Pe acesta se poate baza. Cred că am dovedit-o de mai multe ori. Dar cu acest prilej este inutil deoarece aşa cum am îndrăznit să declar că ziarul de Braşov nu a dorit niciodată să devină organ oficial al Partidului Maghiar şi astfel, din acest punct de vedere, nu putea fi atins cu nimic nici ziarul şi nici redactorul său şef. Desigur constituie o altă problemă dacă din punctul de vedere al ziarului oficial al

---

[1] Gheorghe Tătărescu (1886-1957), om politic român. Unul dintre conducătorii Partidului Naţional-Liberal şi lider al grupării "tinerilor liberali". De mai multe ori ministru şi prim-ministru (1934-1937, 1939-1940); vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru de externe (1945-1947) în guvernul condus de Dr.Petru Groza; membru de onoare al Academiei Române. Cf. *Muşat-Ardeleanu*, p.1725

[2] "Gyilkos". Szatirikus riportlap (Ucigaşul. Revistă săptămânală de reportaje politice), Cluj, 1921-1940

partidului, hotărârea luată este corectă, în general şi în interesul maghiarimii căci aceasta este *în contradicţie cu părerea Excelenţei voastre exprimate cu acel prilej.* Potrivit modestei mele păreri, oferă prilejul unei serioase îngrijorări. Eu am făcut întotdeauna sacrificii, cel puţin tot atât cât alţii, dar nimeni nu îmi poate pretinde să contribui la sacrificarea unui ideal care a susţinut poporul nostru până în prezent şi singurul care poate asigura viitorul poporului.

Eu am cunoscut şi practicat adevărul potrivit căruia faţă de interesul partidului toate celelalte opinii trebuie lăsate pe planul al doilea, dar, oare ziarul al cărui nume evitaţi să-l numiţi, dintr-o înţeleasă prudenţă, şi care a ajuns totuşi organul de presă al partidului şi cei care au devenit redactorii şi ziariştii săi l-au cunoscut şi practicat?. Nu cer răspuns la această întrebare delicată căci ştiu că dragostea de dreptate a Excelenţei voastre va spune: "nu", ceea ce ar fi lipsit de tact acum când "interesul partidului" dictează altceva. Oare reprezintă "interesul partidului" faptul că tocmai ziarul să fie organul său de presă?! Nu pot să înţeleg nicicum acest lucru căci, reprezintă "interes de partid" de a avea un ziar central dar nici într-un caz el nu poate fi ziarul care, şi-a încetat goana împotriva partidului şi a unităţii maghiare doar din constrângere materială şi al cărui trecut nu poate oferi garanţia ca, în cazul în care oamenii săi câştigă un pic de putere să nu trimită din nou săgeţi otrăvitoare în unitatea maghiară, aşa cum au mai procedat folosindu-se de conjuctura creată, de sprijinul Partidului Maghiar.

Trebuie să constat cu mâhire că şi în privinţa "interesului de partid" s-a schimbat mentalitatea conducerii Partidului Maghiar. Iertaţi-mă, eu sunt şi rămân consecvent.

Tocmai de aceea voi încerca să renunţ în linişte şi fără vâlvă la urmările "binefacerii şi recunoştinţei" partidului, pentru a oferi la fel ca fiul risipitor din Biblie, loc celor care se folosesc de conjunctura creată prin munca serioasă şi dezinteresată a altora. Am şi început deja. Am demisionat din Comitetul Executiv Central şi din funcţia de preşedinte al secţiei Braşov. Se pare că se aşteaptă din partea "sentimentului meu patriotic" să ies din partid, şi să renunţ şi la funcţia de redactor şef al gazetei "Brassói Lapok" (pentru a oferi locul vreunui convertit). Eu am fost gata de sacrificiu şi am rămas la fel. Pot să fac şi acest sacrificiu dar, desigur fără nici o responsabilitate căci aceasta va cădea în sarcina celor care au uitat de autocaracterizarea făcută de Mikes Kelemen[1] "sunt cel care am fost şi voi fi cel care sunt".

Primiţi expresia deosebitei mele stime
Szele Béla, avocat

---

[1] Mikes Kelemen (1690-1762), scriitor maghiar, fost tezaurar al lui Rákoczi Francisc al II-lea pe care l-a însoţit în emigraţie în Polonia, Paris; reţinut în 1717 de către sultanul Ahmed al III-lea unde rămâne ca emigrant; cea mai importantă operă *Scrisori din Turcia* se constituie în una din cele mai importante surse documentare pentru emigraţia lui Rákoczi al II-lea. Cf.*A Pállás Nagy Lexikona* (Marele Lexikon Pallas), vol.XII, Budapesta 1896, p.642-644

Starea culturală a judeţului Bistriţa-Năsăud

Pentru o mai bună înţelegere a situaţiei culturale generale în judeţul nostru, cred că e bine să vă împărtaşesc unele date statistice privitoare la întinderea şi populaţia judeţului.

După recensământul populaţiei din 1920 s-au aflat în judeţ 120.479 locuitori, din care 85.053 (aproape 71%) erau români, şi 35.426 minoritari. Deci, mai numeroşi între minoritari erau saşii, 20.506 suflete, sau aproape 17% din totalul locuitorilor.

Pe timpul împărătesei Maria Terezia s-a înfiinţat pe teritoriul a 44 comune româneşti, Regimentul al II-lea grăniceresc. Pentru serviciile preţioase aduse de grăniceri pentru tron şi ţară, comunele grănicereşti s-au bucurat timp îndelungat de favoruri şi urmare a fost că încă înainte de anul1800 s-au înfiinţat treptat şcoli în aceste comune. Saşii privilegiaţi încă, au fost întotdeauna într-o situaţie materială înfloritoare şi astfel au întemeiat de-a rândul, în comunele locuite de ei, şcoli şi alte instituţii culturale. Românii negrăniceri, cu toate starea lor materială slabă, imitând pe românii grăniceri şi pe saşi, s-au trudit şi au izbutit să-şi înfiinţeze şi ei pe rând şcoli, aşa că, din punct de vedere cultural, locuitorii acestui judeţ au stat cu mult mai bine decât vecinii lor din alte judeţe. După încheierea dualismului între Austria şi Ungaria, soarta românilor a devenit din ce în ce mai vitregă şi sub scutul bisericilor ortodoxe şi greco-catolice, iar cei din comunele grănicereşti, ajutaţi şi din fondurile grănicereşti, au dus lupte disperate pentru păstrarea şi dezvoltarea şcolilor şi celorlalte aşezăminte ale lor. În scopul acesta, românii au adus jertfe nenumărate, ridicând clădiri şcolare, unele chiar impunătoare, care şi astăzi sunt mărturie a sforţărilor lor frumoase în interesul culturii româneşti. Să vedem acum, pe rând, care este astăzi situaţia aşezămintelor culturale din acest judeţ, în comparaţie cu ceea ce era în anul şcolar penultim (1917/918) din era ungurească.

Şcolile primare

Din 16.862 elevi înscrişi în grădiniţele de copii şi şcolile primare, în anul expirat, 1924-1925, au fost 13.279 (74.32%) români, 2.071 (13.74%) saşi, 647 (4.25%) maghiari, 685 (5,55 %) evrei şi 180 (2,14%) alţii, ţigani etc. Dintre cei 16.862 elevi înscrişi, au fost 209 înscrişi în grădiniţele de copii, 11.157 în cursul inferior şi superior al şcolilor primare, şi 5.496 în şcolile de adulţi.

În anul 1917-1918 au fost înscrişi în total, în şcolile primare, 10.300 elevi, anume 6.147 români, 1.642 saşi, 719 maghiari, 599 evrei şi 43 alţii, în total, deci, mai puţini cu 2.979 decât în anul şcolar expirat.

Dintre cei 16.862 elevi înscrişi în anul trecut au frecventat şcoala regulat, peste tot, 13.018 (77%), anume au frecventat cursul inferior şi superior al şcolilor de stat (87%) şi cursul de adulţi al acestor şcoli 57%. Şcolile minoritare le-au frecventat regulat 93% din elevii înscrişi.

Frecventarea şcolii de toate zilele a fost mai regulată ca în anii trecuţi, aceasta ca urmare a dispoziţiilor severe, dar salutare ale noii legi şcolare. Cu frecventarea şcolii de adulţi în primul an de aplicare a noii legi încă putem fi mulţumiţi şi sperăm că în viitor va fi mai bună, după ce învăţătorii au fost remuneraţi deosebit pentru ţinerea acestor cursuri.

Date despre procentul elevilor care au frecventat regulat şcoala în 1917-1918 nu ne stau la dispoziţie.

Din cei 11.157 elevi înscrişi în cursul primar inferior şi superior, au fost promovaţi 9.067 (81%).

În cele 98 comune ale judeţului avem 4 grădiniţe de copii, anume: 1 de stat, 1 comunală (română) şi 2 confesionale evenghelice luterane (germană). În era ungurească erau 7 grădiniţe de copii de stat pe care, sistându-le Consiliul Dirigent la preluare în lipsă de conducătoare, nu le-m mai putut redeschide, în afară de una.

Avem apoi 134 şcoli primare, din care au funcţionat anul trecut 128. Nu au funcţionat temporar 6 şcoli de stat - 3 cu limba de predare română, 3 maghiară - în lipsă de elevi suficienţi. Nici o singură comună din judeţ n-a fost fără învăţământ.

Dintre cele 134 şcoli primare, 50 sunt şcoli de stat şi statificate, foste ortodoxe 11 şi foste greco-catolice 35, total 96 şcoli, acum de stat, iar confesionale minoritare 31 evanghelice luterane, 3 reformate, 3 romano-catolice şi 1 israelită, total 38.

După limba de predare, sunt 92 şcoli cu limba română, 31 germană şi 11 maghiară.

În 1917-1918 au fost 126 şcoli primare, anume cu limba de predare maghiară 24 şcoli de stat şi 1 confesională romano-catolică, total 25; cu limba română 6 comunale, 14 greco-ortodoxe şi 49 greco-catolice, total 69, şi cu limba germană, 32 toate confesionale evanghelice luterane. A crescut deci, în era românilor, numărul şcolilor primare cu limba de predare română cu 23 şcoli.

Cu data de 1 septembrie a.c. s-au mai înfiinţat în 10 comune săseşti, în care românii fiind puţini, nici când n-au avut şcoală, înca 10 şcoli de stat. De acum înainte, numai în 7 comune din judeţ în care nu sunt români de loc sau sunt numai câteva familii, nu avem şcoală românească, ci numai şcoli minoritare. Pe urma sforţărilor celor chemaţi am reuşit ca în al 7-lea an de stăpânire românească să avem învăţământul românesc în toate comunele în care trăiesc români.

Avem în judeţ 248 învăţători, şi anume, 122 români, 51 saşi, 14 maghiari şi 1 evreu. După calitate, 212 învăţători sunt titulari cu diplomă de capacitate şi 36 suplinitori. După caracter, avem 186 învăţători de stat şi 62 confesionali minoritari.

După numărul elevilor înscrişi, revin unui învăţător de stat 60 elevi de cursul primar inferior şi superior şi 29 elevi adulţi, total 89 elevi, iar unui învăţător confesional minoritar, abia 40 şcolari. Învăţătorii luterani se mai ocupă, împreună cu preoţii, şi de şcolile lor de adulţi.

În 1917/18 au fost în total 232 învăţători, din care numai 109 erau români, pe când 64 erau maghiari şi 59 saşi. A sporit până astăzi nu numărul învăţătorilor faţă de era ungurească, în general cu 16, şi în ce priveşte pe învăţătorii români, cu 73. Când comparăm însă numărul învăţătorilor de acum cu cel din timpul preluării imperiului, la începutul anului 1919, când mulţi învăţători maghiari au trecut în Ungaria şi mulţi învăţători români au trecut la alte cariere, progresul e şi mai evident. Anume, în anul şcolar 1918/1919 au rămas din 232 învăţători, câţi erau pe vremea maghiarilor, numai 167, dintre care românii erau numai 76, deci, faţă de numărul învăţătorilor români din 1924/1925 mai puţini cu 106. În şase ani s-a urcat, deci, numărul învăţătorilor peste tot de la 167 la 248, crescând cu 81 învăţători.

În primul an de aplicare a noii legi şcolare am avut cursul superior, pe lângă 62, iar şcoala de adulţi pe lângă 82 de şcoli, din cele 96 şcoli româneşti.

Lucru manual s-a făcut în cele mai multe şcoli şi lucru de mână cu fetele, de-a rândul, unde avem învăţătoare. Atelierele propriu-zise s-au înfiinţat pe lângă 12 şcoli şi avem nădejde că în anul viitor să avem în cel puţin 1/3 din şcoli ateliere.

Cu prilejul încheierii anului şcolar s-au aranjat expoziţii locale de lucru de mână de băieţi şi lucru de mână de fete la cele mai multe şcoli, iar 11 şcoli au expus la expoziţia judeţeană lucruri care au stors admiraţia vizitatorilor.

Învăţătorii români din judeţ, împărţiţi în 12 cercuri culturale, au desfăşurat o frumoasă activitate extraşcolară, ţinând conferinţe pentru popor aproape în toate comunele. În cadrul Asociaţiei învăţătorilor "Mariana", învăţătorimea încă a dezvoltat o activitate frumoasă cu prilejul adunărilor subsecţiilor pe plase. "Mariana" a funcţionat şi pe timpul ungurilor ca reuniune a învăţătorilor greco-catolici, răspândind şi atunci, ca şi acum, multă lumină în popor şi contribuind mult la perfecţionarea corpului didactic.

În privinţa localurilor şcolare, situaţia e cât se poate de bună. Numai în 4 comune cu şcoli vechi nu avem localuri proprii, pe care sperăm să le facem în scurt timp. Ne mai trebuie apoi localuri noi în cele 10 comune săseşti în care s-au înfiinţat şcoli româneşti în anul acesta. În curs de un an sperăm să le avem şi pe acelea. Dacă n-am avut până acum să zidim decât 7 localuri şcolare, din care 3 s-au făcut deja, am avut în schimb să facem reparaturi multe (- la unele şcoli fundamentale -), la aproape toate şcolile vechi. În cursul războiului nu s-a mai reparat nimic şi foarte multe localuri au fost ruinate prin armată în cursul războiului şi în revoluţia din iarna anului 1918. Numai în anii 1923 şi 1924 s-au cheltuit cu reparaţiile, afară de materialul dat de comună, peste 1.300.000 lei. Aceste sume s-au dat după intervenţia noastră din veniturile pădurilor grănicereşti administrate cumulat de Regiunea silvică comunală şi comitetele şcolare. În vara aceasta s-a început completarea cu noi săli de clasă la trei localuri şcolare şi s-a făcut şi se fac şi acum reparaţii la mai multe localuri şcolare. Avem în total 126 localuri şcolare proprii, cu 254 săli de clasă şi 95 locuinţe învăţătoreşti.

Comitete şcolare avem pentru toate şcolile de stat şi pentru cele 10 şcoli înfiinţate acum se vor constitui comitete în cel mai scurt timp. Comitetul şcolar judeţean, acum a 2-lea an de existenţă, lucrează deja cu un buget de lei 458.101,73 pentru anul în curs.

Totalul bugetelor comitetelor şcolare rurale pe anul 1925 este de lei 2379331,41. Bibliotecile şcolare au suferit foarte mult în timpul războiului şi în revoluţie. Nu a rămas aproape nimic din cărţi. De altfel, cărţi româneşti au fost relativ puţine, fiind impuse şcolilor biblioteci ungureşti. În timpul din urmă, bibliotecile s-au sporit mult cu cărţi româneşti şi se va spori mereu. În bugetul fiecărui comitet şcolar s-a luat şi pentru anul acesta suma de la 300 lei în sus. Mobilierul ruinat în timpul războiului s-a reparat şi completat la multe şcoli. De asemenea, a sporit şi materialul didactic.

În privinţa învăţământului profesional situaţia este următoarea:

În era ungurească erau în judeţ numai 2 şcoli de ucenici industriali şi comerciali, la Bistriţa şi Năsăud, şi una comunală în Bistriţa. Astăzi avem 6 şcoli de ucenici, 3 de stat şi 3 comunale, cu 761 ucenici. Preocupat de îndrumarea tineretului spre meserii, am înfiinţat pe lângă şcolile de ucenici amintite încă 4 şcoli inferioare de meserii, în comunele Năsăud, Prundu Bârgăului, Telciu şi Sângeorzul Român, şi mai avem în proiect 2 şcoli de acestea în Monor şi Rodna Veche, şi o şcoală profesională de fete în Bistriţa.

În vremea ungurească era în judeţ un singur liceu românesc în Năsăud, apoi un liceu confesional evanghelic luteran german în Bistriţa şi câte 2 şcoli civile - de băieţi şi fete -2 de stat maghiare, 2 confesionale evanghelice luterane germane în Bistriţa. Astăzi avem următoarele şcoli secundare româneşti: Liceul "George Coşbuc", acum statificat, în Năsăud, Liceul "Al.Odobescu" în Bistriţa, Şcoala secundară de fete în Bistriţa şi Şcoala secundară de fete în Năsăud şi, în fine, Şcoala normală de băieţi din Năsăud, toate cinci ale statului. Mai avem apoi liceul şi şcolile medii de băieţi şi fete confesionale evanghelice luterane germane în Bistriţa.

Toate şcolile secundare sunt bine înzestrate cu mobilier, material didactic şi biblioteci.

Afară de şcoli, Asociaţiunea "Astra" încă lucrează pentru răspândirea culturii în popor prin conferinţe organizate la sate şi prin bibliotecile sale.

De încheiere, mai amintesc că, pe lângă multele aşezăminte culturale mai mari şi mai mărunte, ca Reuniunea femeilor române din Bistriţa, reuniunile de meseriaşi, de cântări şi sport etc., mai avem în Bistriţa şi Cercul cultural, cu un palat frumos propriu, moştenit din vremea ungurească, însărcinat cu datorii mari, care, din un ajutor mare de la prefectură şi din cotribuţii de-ale membrilor s-au achitat complet. Acest Cerc cultural întruneşte astăzi pe toţi intelectualii români din capitala judeţului. Aici îşi ţin şi alte reuniuni şedinţele.

Direcţia Judeţeană Bistriţa a Arhivelor Naţionale, fond Revizoratul Şcolar al Judeţului Năsăud, dosar 1/1926, f.1-4.

Mult stimate Domnule Prefect,
Onorat Consiliu Orăşenesc,

Voinţa Atotputernicului Dumnezeu, candidarea onoratoare a Consiliului orăşenesc şi încrederea distingătoare şi îndatoritoare a domnului ministru al internelor, m-a chemat la însărcinarea de acum, cu capul încărunţit, în posesiunea rămăşiţelor prea mici ale puterii mele de muncă şi ale energiei mele, să ocup din nou acel scaun, care l-am ocupat deja în urma încrederii locuitorilor acestui nobil oraş timp de ani îndelungaţi şi care scaun l-am părăsit acum aproape 14 ani.

Sufletul meu este pătruns în această clipă de o adâncă emoţiune, când urmând voinţa Atotputernicului, îndeplinind dorinţa Consiliului orăşenesc şi a locuitorilor acestui oraş secuiesc strămoşesc şi satisfăcând ordinul provenit din încrederea domnului ministru de interne al Regatului Român, ocup acel scaun al căruia i-am fost primul posesor în această incintă sfinţită.

Sunt în deplină cunoştinţă a defecţiunii puterilor mele, cunosc prea bine slăbiciunile mele, nu-mi sunt necunoscute acele greutăţi, cu care va trebui să lupt în timpul activităţii mele oficiale, în urmă neposedării pe deplin a limbii statului, şi cu toate, că niciodată nu m-am ocupat cu gândul de a mă înapoia din nou în acest scaun, pe care l-am părăsit de aproape un deceniu şi jumătate; cu îngrijorare, dar cu hotărâre loială şi cu cea mai deplină promptitudine urmez voinţa Atotputernicului, satisfac dorinţa majorităţii covârşitoare a populaţiei oraşului şi execut ordinul cuprins în confirmarea domnului ministru al internelor, deoarece pe această cale doresc a dovedi nu numai frica de Dumnezeu, care pătrunde întreaga mea fiinţă, dar şi fidelitatea şi promptitudinea fără nici un gând ascuns, cu care trebuie să se poarte fiecare cetăţean faţă de Patria comună şi faţă de persoana sfinţită a Majestăţii sale, regele, dar în legătură cu aceasta doresc a dovedi şi iubirea mea fidelă, neobosită şi mulţumirea mea profundă şi netrecătoare, care o am faţă de acest oraş nobil, faţă de toţi cetăţenii precum şi faţă de toate instituţiile acestuia, în fine prin aceasta doresc a da dovezi de recunoştinţă mea sinceră şi deosebită ce o am şi ce o voi avea faţă de Guvernul regal român şi faţă de ordonanţele şi dispoziţiunile acestuia.

Ştiu, simt, că în timpul activităţii mele oficiale din viitor va trebui să lupt cu greutăţi atât de serioase şi grave, dar sunt conştient, că nici hotărârea Guvernului regal român nu a fost uşoară atunci, când schimbând direcţia, în baza candidării Domniei voastre atât de onorătoare a binevoit a mă confirma chiar pe mine în postul de primar al acestui oraş secuiesc strămoşesc.

Această hotărâre a guvernului nu mă îndatorează numai pe însumi, ci în foarte multe privinţe obligă întreaga colectivitate a ungurimii din România Mare, chiar pentru greutăţile ce au trebuit fi înlăturate şi pe care nu doresc a le arăta aici în detaliu.

Nu voi ocoli niciodată aceste obligaţiuni, ci în tot timpul activităţii mele oficiale, întotdeauna şi în orice împrejurări, folosindu-mă de toată puterea şi capacitatea mea, cu deplină onestitate îmi voi da silinţa de a satisface în permanenţă, ireproşabil aceste obligaţiuni şi ca prin aceasta să dovedesc că Înaltul guvern nu a greşit, ci a procedat exact şi înţelept atunci, când prin încrederea sa binevoitoare m-a onorat pe mine şi totodată întreaga maghiarime din România Mare.

Voi fi şi în viitor servitorul supus şi fidel a Majestăţii sale, regele Ferdinand I, voi fi şi în viitor un cetăţean loial, cinstit şi prompt al Patriei mele, al Regatului Român, care cuprinde locul meu natal şi mormintele strămoşilor mei, şi a Patriei noastre comune, care apără familiile şi vetrele noastre cuprinzând pe toţi într-un complex; voi fi şi mai departe fiul iubitor, muncitorul dezinteresat şi devotat al acestui oraş, ai cărui locuitori m-au înconjurat din tinereţea mea şi chiar şi în prezent cu atâta dragoste, bunăvoinţă şi aderenţă. Voi fi un credincios neclintit, nu mă voi da înapoi de la nici un sacrificiu şi voi fi un sprijinitor ferm în măsura puterii mele, al ordinei de stat şi de drept de azi, care se sprijin pe societatea civilă cetăţenească. Voi fi executorul cinstit al legilor statului, al ordonanţelor guvernului, al hotărârilor onoratului Consiliu orăşenesc şi al Comisiei permanente, voi administra cu un dezinteres credincios averile şi orice valori ale acestui oraş, voi apăra interesele încredinţate mie cu o loialitate deplină oricând şi în toate împrejurările faţă de oricine. Voi fi la dispoziţia şi în viitor, oricând şi în orice împrejurări a tuturor cetăţenilor acestui oraş fără deosebire de limba maternă, religie, stare socială şi materială, şi peste toate acestea voi rămânea şi mai departe fiul iubitor, mulţumit şi dispus la orice sacrificii a minorităţii maghiare din România, în a cărei interes voi lucra şi mai departe cu o cinste dezinteresată pe lângă încordarea întregii mele puteri şi capacităţi în scopul de a realiza în timpul cel mai scurt posibil consolidarea şi liniştea ţării dorită de noi toţi la fel.

Pentru a putea satisface cel puţin în mod suficient cele expuse de mine mai înainte, am nevoie de încrederea onoratoare şi sprijinul binevoitor al înaltului guvern, al onoratului Consiliu orăşenesc şi al Comisiei permanente, şi de muncă dezinteresată, promptă, serioasă şi binevoitoare a tuturor funcţionarilor orăşeneşti.

Această încredere onoratoare indispensabilă şi necesară şi acest sprijin binevoitor îl cer cu această ocazie de la Înaltul guvern, de la onoratul Consiliu orăşenesc şi de la Comisia permanentă şi faţă de această muncă dezinteresată, promptă, serioasă şi binevoitoare arătată mai înainte promit aici în acest moment solemn bunăvoinţa mea călduroasă de prieten şi de coleg.

Înainte de a termina cuvântul meu, doresc a exprima, Domniei voastre, prea stimate domnule prefect, mulţumiri recunoscătoare în numele meu, în numele Consiliului orăşenesc şi în numele tuturor locuitorilor acestui oraş pentru acea nobilă promptitudine, pentru acel zel binevoitor, care aţi binevoit a-l dovedi faţă de noi din clipa în care aţi sosit aici.

Fiţi convins, că noi toţi ne gândim cu recunoştinţă sinceră la toate, în ceea ce priveşte activitatea oficială a Domniei voastre de aici şi că niciodată nu vom uita bunăvoinţa de care ne-am bucurat din partea Domniei voastre în timpul scurt de activitate de aici a Domniei voastre.

Acum mă adresez Atotputernicului cu rugămintea, să binevoiască a împărtăşi cu binecuvântarea cea mai abundentă pe Majestatea sa, regele Ferdinand I, pe Majestatea sa, regina Maria, pe Majestăţile lor membrii ai Casei Regale, Patria noastră şi guvernul, care stă la cârma acesteia, pe acest oraş nobil şi pe toţi locuitorii şi toate instituţiile acestuia, pe onorat Consiliu orăşenesc şi Comisia permanentă, şi cu succes abundent acea operă care o începem prin aceasta în ziua de azi, în numele lui şi cu ajutorul lui.

Să trăiască Majestăţile lor, regele Ferdinand I şi regina Maria.

Să trăiască, să înflorească şi să se dezvolte Patria şi acest oraş secuiesc strămoşesc!

Direcţia Judeţeană Mureş a Arhivelor Naţionale, fond personal dr.Bernády György, dosar 50, f.1-5.

20 1927 februarie 8, Călăraşi, (Lăpuşna)

La ordinul telegrafic nr. 5882 din 5 februarie 1927, raportăm: indivizii Abram Cleiman, Aron Chigel, Iosif Galter şi Leizer Paghiş evrei toţi originari din comuna Călăraşi, judeţul Lăpuşna, în etate între 16-19 ani, fără profesie, membri în organizaţia evreiască sionistă din acest oraş. În seara zilei de 16 ianuarie 1926, la plecarea trenului personal 750 din staţia Călăraşi au încercat o agresiune asupra călătorilor creştini. Intervenind impiegatul de mişcare a fost insultat de Josef Galter urmărit până în biroul staţiei de către acesta şi indivizii mai sus arătaţi unde a fost bătut grav şi cu un corp dur i-a scos 2 dinţi, rupându-i limba. Transportat la spital în urma operaţiei făcute s-a însănătoşit provocându-i însă o incapacitate de lucru de 3 săptămâni. Indivizii au fost daţi judecăţii: Abram Cleiman în baza articolului 185 c.p., iar ceilalţi trei în baza art. 185 c.p. Afacerea face obiectul dosarului 1202/927 şi având termen de judecată la 1 martie 1927, la Tribunalul Lăpuşna, secţia a 2-a.

Cu ocazia vizitei studenţilor creştini, raportate cu nr. 23 454 din 2 decembrie 1926, un grup de evrei din societatea Maccaby şi Liga Culturală Evreiască au aruncat cu pietre în grupul studenţesc ce mergea spre gară, lovind uşor pe prefectul Poliţiei şi rănind la cap pe studentul Ion Gârneaţă din Iaşi şi Niculae Cocea din Bucureşti. În urma cercetărilor ce s-au făcut imediat au fost dovediţi vinovaţi evreii: Monea Ramov, Boruschor, Gherş, Cleiman şi Sums Leib, tineri originari din Chişinău, fără profesie, membri în societăţile menţionate.

Cu actele dresate au fost înaintaţi Consiliului de Război şi de la data de 7 februarie a.c. afacerea a intrat în instrucţie făcând obiectul dosarului nr. 16 927. Atât indivizii din oraşul Călăraşi cât şi din oraşul Chişinău sunt lăsaţi în liberatate. Alte cazuri deferite justiţiei nu mai avem.

Inspector general,
(ss) Huzărescu

Nr. 2 245

Arhiva Serviciului Român de Informaţii, fond D, dosar 8441, vol. 2, f. 334 (publ. în: Institutul naţional pentru studiul totalitarismului, Totalitarismul de dreapta în România, Bucureşti, 1996. p 599-600).

21 — 1927 martie 18, Chişinău

Direcţia Poliţiei şi
Siguranţei Generale

NOTA

Inspectoratul de Siguranţă al Basarabiei raportează ca urmare la cele comunicate următoarele asupra şedinţei Consiliului municipiului Chişinău:

În seara de 16 curent la şedinţa Consiliului comunal, a luat parte şi dl colonel american Ament. Dl Sebastian Teodorescu[1], primarul municipiului, după ce i-a urat bun sosit, a arătat membrilor consiliului că Domnia sa este venit în Basarabia pentru a vedea progresul pe care l-a făcut Basarabia sub noul regim.

Dl colonel Ament spune: „de o bucată de vreme, se duce o vie campanie în America, în contra ţării dumneavoastră, din cauza chestiunii evreieşti, căci toate ziarele sunt pline cu informaţii că evreii sunt maltrataţi în România.

Am venit din America, ca un observator imparţial, să văd veridicitatea acuzaţiunilor care s-au adus. Am cunoscut România în 1919 şi de atunci am luat contact mai strâns cu populaţia românească, în special cu cea evreiască şi acuzaţiile aduse în urma celor constatate până astăzi nu sunt de crezut, căci până acum, a spus dl colonel Ament nu a fost posibil să găsească un fapt care să îndreptăţească această campanie şi ar dori să aibă şi impresiile membrilor Consiliului comunal, ca să-şi facă o idee justă".

---

[1] Sebastian Teodorescu, avocat, membru marcant al Partidului Poporului, deputat, primar al oraşului Chişinău în 1926-1927.

Marele rabin Tirelsohn[2]: „Cred că pentru acest scop trebuie să facăm o şedinţă secretă. Dacă doriţi să faceţi anchetă, eu cred că aşa ar trebui făcut".

Dl dr. Smadu[3]: „Într-o şedinţă secretă niciodată nu se spune adevărul, ci numai la lumina zilei. Dumneavoastră trebuie să luaţi notă, că aproape jumătate din numărul consilierilor aleşi sunt de confesiune mozaică şi din acest fapt veţi înţelege îngăduinţa poporului românesc pentru toate minorităţile şi, în special, pentru evrei".

Dl colonel Ament spune, că nicăieri, nici în America nu există o şedinţă secretă pentru asemenea chestiuni. Sunt aici reprezentanţii tuturor minorităţilor în Consiliul comunal şi să spună verde în faţă ceea ce au de spus, pentru a se putea să li se dea replica.

Dl Tirelsohn: crede că chestiunea este foarte importantă şi nu se poate vorbi în public. Am fapte despre care vreau să vorbesc şi cred că ar fi mai bine şi mai onorabil ca să fie făcută aşa. Dacă nu voiţi să vorbesc în şedinţă secretă, o simplă audienţă ar fi suficientă. Mergem într-un cabinet acuma şi am să vorbesc ceva foarte important. Vă rog să credeţi că evreii sunt o populaţie leală şi, dacă sunt abateri, nu sunt din partea noastră.

Dl. Eberwein, director la şcoala comercială, cere ca toate informaţiile pe care le dă marele rabin să fie date în auzul tuturor, pentru ca să i se poată răspunde.

Dl colonel Ament: nu vreau nici o convorbire secretă de nici un fel, iar cine are ceva de spus nu are decât să le spună în şedinţă.

Dl Rosenhaupt, avocat, consilier: „Fiindcă vrea să aibă informaţii în forma lor adevărată, voi da câteva lămuriri dlui Ament. Eu m-am născut, am crescut şi trăit în ţara românească. Adevărul adevărat este acesta: în Consiliul comunal din Chişinău, din 36 de consilieri, 18 sunt evrei. Ceea ce înseamnă că evreii se bucură de plenitudinea drepturilor lor politice. Dacă, până în 1918, evreii din Vechiul Regat nu au avut drepturi de cetăţeni, care erau legate de chestiuni interne, poate cu oarecare legături de ordin extern, în 1918, însă guvernul românesc a acordat tuturor evreilor din ţara românească aceleaşi drepturi ca şi românilor[4]. Acelaşi lucru şi în Basarabia. De când au venit românii, li s-au acordat evreilor ca şi celorlalţi cetăţeni aceleaşi drepturi fără nici o excepţie. În ce priveşte tratamentul, toate legile, toate regulamentele, toate dispoziţiile şi toate ordinele care se dau nu conţin nimic care să facă vreo deosebire între cetăţenii evrei şi ceilalţi. Va să zică nici un fel de excepţie nu se face din punct de vedere oficial şi administrativ şi nu există absolut nici o deosebire între evrei şi creştini.

---

[2] Iehuda-Leib L. Tirelsohn (1859-1941), marele rabin al Basarabiei, preşedinte de onoare al comunităţii israelite din Chişinău, deputat în anii 1922-1926 şi senator în 1926-1928.

[3] Nicolae Smadu, medic la Bucureşti, Tulcea, Chişinău, inspector general sanitar în Basarabia (1923-1927) *(E.C.*, p. 790)

[4] Decret-lege pentru acordarea drepturilor cetăţeneşti evreilor născuţi în România. Cf. *Minorităţi I*, p. 130

Dl colonel Ament: Opinia publică americană a fost foarte mult intrigată de necontenitele istorii de atrocităţi comise în Basarabia.

Dl Rosenhaupt: Sunt informaţii că s-ar fi comis atrocităţi nu numai faţă de evrei, dar şi faţă de restul populaţiei, şi aceasta trebuie să fie din sursa unor persoane interesate. De atrocităţi nu se poate vorbi. A fost altceva: din 1922, a pornit o mişcare răzleaţă, nicidecum oficială, din partea unei părţi a tineretului, care au fost aţâţaţi de câţiva oameni, care caută să pescuiască în apă tulbure, asupra cărora au avut mare influenţă duşmanii ţării care au căutat să-i întărâte contra tineretului studios de religie mozaică şi contra restului populaţiei evreieşti. Această mişcare nu a pornit din partea păturii conducătoare româneşti, nici din partea poporului român, ci din partea unui corp anumit, mişcare care pe urmă, prin propagandă a luat oarecare proporţii; dar aceste proporţii nu au putut să ducă la atrocităţile de care s-a vorbit, nici în Chişinău, nici în alte părţi. Aceasta este ceva cu totul exagerat. Au fost multe incidente neplăcute, regretabile, pe care autorităţile s-au silit să le reprime şi într-o măsură oarecare au reuşit. Încă poate să se mai ivească, dar în nici un caz nu se poate spune că s-au comis atrocităţi, ci sunt numai incidente cu caracter izolat.

Dl colonel Ament întreabă pe marele rabin Tirelsohn, dacă este de aceeaşi opinie cu vorbitorul. Evitând să răspundă clar, dl Tirelsohn răspunde: „Da, am auzit ce a spus dumnealui", însă cu un aer foarte încurcat şi şovăielnic.

Dl colonel Ament: Se spune că în toate şcolile, elevii sunt supuşi la oarecare restricţii.

Dl Eberwein: Eu sunt director de şcoală comercială şi peste tot se primesc elevi fără nici o restricţie, fără nici o deosebire. În afară de şcolile statului, au şi şcoli confesionale. În şcolile statului, oricine poate să intre fără nici o piedică. Universitate nu avem ci numai o facultate de teologie.

Dl Rosenhaupt: În ce priveşte chestiunea, dacă elevii sunt molestaţi, să se exagereze, ar fi o crimă. În unele părţi, au fost cazuri izolate, când şcolarii au fost molestaţi de colegii lor, dar aceste fapte nu au fost niciodată încurajate, ci au fost întotdeauna reprimate de autorităţi. Se poate întâmpla la orice populaţie să fie oameni cu diferite idei aşa că se poate întâmpla, pe ici pe colo să fi fost profesori, care să fi avut atitudini supărătoare; dar, ori de câte ori s-au ivit cazuri, s-au luat măsuri. Aşa, a fost cazul şcolii de la Teleneşti, însă acestui caz i s-a dat sancţiunea cuvenită; dar maltratări la adresa evreilor nu au fost, mai ales aici unde în ce priveşte şcoala este un regim, unde se caută treptat, treptat a se introduce şi în limba românească.

Dl colonel Ament spune că îşi va urma în Basarabia investigaţiile pe care le-a făcut la Chişinău şi ajungând în America va face cunoscute impresiile lui despre România, care până acum sunt cu totul favorabile şi are nădejdea că aceste impresii nu vor face decât să strângă relaţiile bune dintre cele două ţări. Până acum s-a convins că nu există nici un conflict violent între populaţia

indigenă şi minorităţile din Basarabia şi că, prin această publicare a părerilor sale, se vor îndrepta multe păreri greşite, pe care poporul american le are în chestiunea Basarabiei în special.

/aplauze prelungite/

Dl dr. Grosu[1] spune că evreii au toată viaţa economică în mână şi au înfiinţat într-o şedinţă a consiliului taxa de cutie la abator, care se plăteşte chiar de creştini. Aceasta nu este legal, dar arată până unde merge toleranţa noastră.

Marele rabin Tirelsohn: Aceasta nu este adevărat. Ştiu de unde este sursa: este ziarul „România Nouă"[2].

Dl colonel Ament părăseşte sala cu soţia sa, după ce îşi ia rămas bun de la consilierii comunali ai Chişinăului.

După plecarea de la primărie, a asistat la concertul maestrului Enescu, unde au rămas foarte impresionaţi, în special doamna.

Împreună cu dl primar şi maestru Enescu[3] au luat masa la restaurantul Londra, petrecând până la ora 2 noaptea.

A doua zi, cu trenul de ora 12, a plecat la Tighina, unde împreună cu prefectul poliţiei judeţului şi colonelul Corjescu au vizitat două şcoli primare, creştină şi evreiască, liceul, cetatea şi malul Nistrului. A primit o delegaţie de evrei în frunte cu tipograful evreu, Alexandrov pe care l-a întrebat cum trăiesc sub noul regim, al căror răspuns a fost că le este foarte plăcut.

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Direcţia Generală a Poliţiei, dosar 73/1927, f. 61-63.

---

[1] Petre I. Grosu, avocat şi publicist din Chişinău, consilier judeţean (1934), a editat „Gazeta tineretului moldovenesc" (1930), a colaborat la „Flamura verde" şi „Viaţa Basarabiei" (*E.C.*, p. 380).

[2] Ziarul „România Nouă" a fost editat la Chişinău de Onisifor Ghibu în 1917-1918. Reapare în 1926-1927.

[3] George Enescu (1881-1955), compozitor, violonist, dirijor şi pianist român.

Ministerul de Interne
Direcţia Poliţiei şi Siguranţei Generale
Inspectoratul General de Poliţie şi
Siguranţă din Transilvania
Circumscripţia VI de Control şi Inspecţie
Cluj

Domnule Ministru,

La ordinul dumneavoastră nr. 9866 din 3 martie a.c.

Avem onoarea a vă raporta că din cercetările făcute de noi referitoare la formarea unui recensământ al ungurilor, aflători pe teritoriul României, pus la cale de către Partidul Maghiar din România, în dauna siguranţei statului român, prin completarea unor buletine de înscriere, am constatat următoarele:

În urma informaţiilor obţinute şi a reclamaţiilor făcute verbal de către unii români de seamă, din localitate, contra studenţilor teologi de la Colegiul unitarian din Cluj, că în ziua de 21 februarie a.c., toate cartierele oraşului Cluj au fost năpădite de aceşti teologi ai Colegiului unitarian, răspândind din casă în casă buletine de recensământ de populaţie, cu conţinuturi iredentiste maghiare.

În baza informaţiilor obţinute, s-a dispus din partea noastră verificarea acelor informaţii, pentru constatarea exactităţii şi s-au prins în flagrant studenţii teologi: Nagy Domokos şi Zsigmond Iosif, răspândind aceste buletine pentru completarea în str. Legiunea Ardeleană, colindând din casă în casă, pentru înscrierea nu numai a locuitorilor maghiari, ci au fost somaţi şi locuitorii de alte naţionalităţi: evrei, saşi şi chiar români să completeze aceste buletine. Rezultă deci clar că formarea unei statistici ungureşti în felul acesta fraudulos arată intenţii lăturalnice şi potrivnice interesului ţării noastre.

La somarea noastră numiţii ne-au predat circa 200 buletine de înscriere, precum şi delegaţia Partidului Maghiar din România, prin care îi deleagă cu facerea recensământului.

În baza celor de mai sus, noi cu adresa nr. 3634/1927, am intervenit la Consiliul de Război al Corpului VI Armată Cluj, pentru facerea percheziţiei domiciliare la cei implicaţi în cauză. Consiliul de Război al Corpului VI Armată cu adresa nr. 124010 din 23 februarie a.c., ne-a autorizat continuarea cercetărilor şi percheziţiilor necesare, pentru confiscarea buletinelor de înscriere aici anexate în 5 exemplare, care au conţinutul următor: Efigia ţării înlocuită cu antetul „Partidul Maghiar Secţiunea „Kolozs“ oraşul „Kolozsvár“. Ele sunt prevăzute cu instrucţiuni rezumate în 26 de puncte, în care fiecare cetăţean român „cu sentimente ungureşti“ este somat să-şi indice numele, vârsta, naşterea, naţionalitatea, religia, ocupaţia, a făcut armată şi unde, a studiat şi toate datele persoanle şi familiale, la rubricile respective. Pe marginea buletinului se află următoarele avertismente:

„În interesul familiei şi al persoanei d-tale completează rubricile buletinului“...

„Dacă vom fi cu toţii împreună în Partidul Maghiar, vom obţine totul"
„Recensământul maghiar se face în interesul copiilor noştri"
„Viitorul maghiar trăieşte în copiii noştri"...

Din informaţiile primite se constată că studenţii teologi au mai avut însărcinarea de la Partidul Maghiar din Cluj, ca să pună în vedere persoanelor „cu sentimente ungureşti" că completarea buletinelor să se facă în trei exemplare, dintre care unul pentru Partidul Maghiar, al doilea pentru biroul din Bucureşti al aceluiaşi partid, iar al treilea pentru Liga Naţiunilor în scopul de a combate datele statisticii româneşti.

Din cercetările întreprinse de noi, se constată că teologii unguri nu s-au prea interesat cine este cu adevărat ungur şi cine nu, ci au intrat în toate casele ungureşti, româneşti, germane şi evreieşti deopotrivă. Ca dovadă anexăm în copii următoarele declaraţii: Victor Tafland, de religie ortodoxă-română, Venczel David, supus cehoslovac, Jickeli Ludovic, de naţionalitate sas, apoi Gerő Gyuláné, Andor Emerich, Jeger Pepi, Kohn Nicolae, Reoch Samoila şi Kohn Ignátz etc., toţi evrei care cer darea în judecată a Partidului Maghiar din ţară şi nimicirea buletinelor de înscriere întocmite cu acte false de ei, fără asentimentul celor de mai sus.

În baza autorizaţiei Consiliului de Război, ne-am transportat la Colegiul Unitarian din Cluj, Calea Victoriei nr. 12 unde au fost somaţi studenţii teologi, pentru a ne preda toate buletinele, care se află în posesia lor. Dânşii la somarea noastră ne-au predat circa 7-800 de buletine de înscriere, după cum se constată din procesul verbal aici anexat în copie şi că aceste buletine au fost primite de la Pető István, preşedintele Societăţii de lectură a studenţilor teologi unitari din Cluj. Acesta din urmă declară că în zilele de 15-20 februarie a.c., a primit în biroul Partidului Maghiar de la Hantos Gyula, director de birou circa 7-800 bucăţi buletine de înscriere pentru completarea lor cu ungurii din Cluj, fiindcă Partidul Maghiar din România voieşte formarea unei statistici, în interesul ungurilor care locuiesc pe teritoriul României. Pető István, preşedintele societăţii de lectură, în conformitate cu instrucţiunile primite, a însărcinat pe studenţii teologi Ekárd Andor, Nagy Domokos, Csongvay Lajos, Rostás Dénes, Fiker Iános, Nagy Béla, Zsigmond Iosif, Ürmösy Gyula şi Lőrincz Gergely, pentru a umbla din casă în casă în acest oraş şi a completa buletinele, cum s-a şi întâmplat. Declaraţiile primite de la Hantos Gyula, erau semnate de către dr. Várady Aurel, vice-preşedintele Partidului Maghiar din Cluj şi de secretarul Hantos Gyula, care se află confiscate la noi.

Din declaraţiile avocatului Várady Aurel şi a vice-preşedintelui Partidului Maghiar din Cluj, reiese că dânsul împreună cu Hantos le-a dat însărcinarea studenţilor, ca dovadă se anexează declaraţiile lor.

Din declaraţia la registrele lui Lengyel Albert, proprietarul tipografiei „Lyceum" din Cluj, reiese că a tipărit pentru biroul central al Partidului Maghiar din Cluj, 117000 exemplare iar pentru secţia Partidului Maghiar din Cluj, 20000 exemplare, deci în total sunt tipărite 137000 exemplare buletine de înscriere, dintre care până în prezent numai 800 bucăţi s-au confiscat de noi.

Din partea noastră s-a dat ordin circular general telegrafic cu nr. 3969/1927, aici anexat în copie pentru confiscarea tuturor buletinelor de înscriere din circumscripţia noastră.

Binevoiţi a cunoaşte că avocatul Várady Aurel, vice-preşedintele Partidului Maghiar din Cluj, şi secretarul Hantos Gyula, a dat fiecărui propagandist teolog câte o declaraţie semnată de ei, aici anexată şi sigilată cu sigiliul Partidului Maghiar din România, şi are următorul cuprins:

„Vă rog să binevoiţi a primi blanchetele spre completare asigurându-vă, că nu veţi avea nici o pagubă, nici o neplăcere în urma lor. Vă rugăm să primiţi cu bunăvoinţă pe cel care va aduce blanchetele, considerând scopul de a strânge rândurile maghiare şi a constata numărul fraţilor noştri. Datele le vom întrebuinţa discret, pentru scopurile noastre" semnat dr. Aurel Várady şi Hantos Gyula.

Deci din cele arătate mai sus am constatat fără îndoială, că acest caz este de o gravitate foarte mare, având ca scop falsificarea statisticii de recensământ prin terorizarea celor de alte naţiuni, ca să se declare drept unguri, pentru a compromite în faţa străinătăţii, statisticile legale întocmite de statul român.

Avem onoarea a vă aduce la cunoştinţă că după terminarea cercetărilor făcute de noi, actele şi corpurile delicate se vor înainta Consiliului de Război pentru a dispune cele legale.

Inspector General (ss) indescifrabil

Şeful serviciului, (ss) indescifrabil

Pentru conformitate ss. indescifrabil

Arhivele Naţioanle Istorice Centrale, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, dosar 19/1927, f. 35-36

23 — 1927 martie 28, Bucureşti

Ministerul Afacerilor Străine
Nr. 17979
Urgent

Domnule Ministru,

Colonelul american L.G. Ament, care în timpul din urmă a vizitat Basarabia şi Bucovina, a comunicat presei constatările sale de visu în ceea ce priveşte pretinsele mişcări antisemite din România. După ce a avut toate mijloacele să-şi formeze o convingere justă asupra acestei chestiuni, Domnia-sa declară, că „dările de seamă, publicate în ziarele americane, privitoare la pretinsele atrocităţi împotriva evreilor din România, sunt neîntemeiate, nedrepte şi neconforme cu realitatea".

Aci alăturat am onoarea a vă trimite în copie textul franţuzesc al acestor declaraţiuni, aşa cum mi-a fost remis de către domnul col. Ament* rugându-vă să binevoiţi a le utiliza de câte ori veţi avea ocaziunea.

Ministru

Director,

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Problema 33, vol. 5 f. 220.

---

* împreună cu procesul verbal al şedinţei Consiliului Municipal din Chişinău ţinută la 16 martie a.c.

Observations du Gouvernement Roumain au sujet de la pétition
du 17 janvier 1927 du "Comité des Délégations juives" de Paris

Fin de non-recevoir – Le Gouvernement royal pense que la lettre en question ne réunit pas les conditions nécessaires pour être prise en considération, étant donné que le Comité de Paris n'a aucune qualité de se faire le porte-parole des Juifs de Roumanie.

Cette immixtion ne saurait se justifier par aucune considération, alors que cette minorité possède des organisations extrêmement puissantes, ayant à sa disposition des journaux répandus, des avocats notoires, ainsi qu'un nombre important de membres du Parlement qui avaient, s'ils avaient cru devoir le faire, des moyens suffisants à leur disposition pour entreprendre une action similaire. On ne saurait pas admettre qu'une minorité aussi intelligente, aussi bien organisée et aussi riche en moyens d'action que la minorité juive de Roumanie ait besoin d'un secours étranger pour faire valoir ses droits devant la Société des Nations. L'immixtion étrangère, dans des circonstances semblables, loin d'être favorable aux personnes auxquelles elle prétend porter secours, ne saurait que leur porter préjudice. Cette action a été du reste énergiquement réprouvée par le Dr. Niemerower, Grand Rabbin de Roumanie, qui, dans un discours prononcé au Sénat roumain, s'est élevé contre toute intervention de ce genre. L'opinion du vénérable Grand Rabbin a été partagée également par de nombreux parlementaires juifs, par des directeurs de journaux, des écrivains, etc. (Voir particulièrement l'article plein d'une incisive ironie, publié dans le journal *Politica*, du 17 février dernier, par le sénateur juif Streitmann, Annexe No. 4.)

Le Gouvernement royal saisit cependant avec empressement l'occasion qui lui est offerte de présenter ces informations à la Société des Nations, afin de mettre un terme, une fois pour toutes, à la campagne calomnieuse qui se fait jour périodiquement contre la Roumanie, particulièrement en Amérique, au sujet de prétendues persécutions dirigées contre les Juifs de Roumanie.

La pétition du 17 janvier 1927. – Le Comité des Délégations juives reproche, dans sa pétition du 17 janvier dernier, deux choses au Gouvernement roumain:

a) De léser les droits des Juifs par des actes législatifs et administratifs en contradiction avec le Traité des minorités;

b) D'encourager, par l'inertie de ses organes, des excès antijuifs, «qui ont revêtu un caractère de pogrom, rappelant les pogroms de la Russie tsariste».

A la première de ces accusations, le Gouvernement roumain oppose un démenti formel, en déclarant que les lois et règlements du pays garantissent un

traitement égal à tous les citoyens, sans différence de race, de langue ou de religion. Ce principe fondamental est inscrit en toutes lettres dans l'article 5 de la nouvelle Constitution roumaine, qui proclame que:

«Les Roumains, sans distinction d'origine ethnique, de langue ou de religion, jouissent de la liberté de conscience, de la liberté de l'enseignement, de la liberté de la presse, de la liberté d'association et de tous droits et libertés établis par la loi».

Il est important de souligner, en outre, une fois de plus, que les Délégations juives ont eu recours au procédé, bien connu par le Conseil de la Société des Nations, de formuler des accusations générales, à l'égard des gouvernements, sans apporter aucune précision ni aucune documentation à l'appui de leur thèse. Le jour où l'on voudra bien formuler des accusations précises à cet égard, le Gouvernement roumain s'empressera d'y répondre.

Pour ce qui est du deuxième chef d'accusation, le Gouvernement roumain attire tout d'abord l'attention sur le fait que le mot «pogrom», dans le vocabulaire courant, est synonyme de pillages, dévastations en masse, suivies de meurtres et d'atrocités de toute sorte. Nous mettons au défi qui que ce soit, d'indiquer un seul cas où de pareils excès se soient produits sur territoire roumain. Parler de pogroms, dans un pays qui a donné dernièrement encore asile à des dizaines de milliers de réfugiés juifs de Russie, constitue une affirmation calomnieuse de plus, qui autoriserait le Gouvernement roumain à demander purement et simplement le rejet de cette pétition.

Si jamais il n'y a eu de pogroms en Roumanie, ainsi que le prétendent les auteurs de la requête, le Gouvernement royal, soucieux avant tout de la vérité, ne conteste pas qu'il n'y ait eu, par contre, dans les derniers temps, certains incidents isolés, qu'il réprouve et qu'il a tout mis en œuvre pour faire cesser.

Quelque fâcheux qu'ils soient, ces incidents n'ont jamais pris une ampleur telle qu'ils autorisent le sieur Motzkin à les porter devant la Société des Nations, dont l'intervention ne devrait s'exercer qu'en cas d'infraction sérieuse ou menace de semblable infraction de la part d'un gouvernement.

Loin d'avoir l'ampleur et l'aspect qu'on veut bien leur donner, lesdits incidents n'ont jamais eu un autre caractère que celui de faits sporadiques et, heureusement, d'une importance secondaire (voir Annexes 1, 2, 3, 4 et 44[1]).

Dans les pages qui vont suivre, on trouvera une réponse circonstanciée pour les quelques cas signalés par la pétition. Pour être à même, cependant, de comprendre le sens réel de ces incidents, il importe d'avoir quelques notions sur les antécédents historiques et politiques de l'important problème qui nous préoccupe.

---

[1] Voir note au bas de l'Annexe 1. (Note du Secrétaire général.)

Le problème juif en Roumanie avant la guerre. – L'établissement de masses juives en Roumanie, aussi bien dans l'Ancien Royaume que dans les nouvelles provinces, est de date relativement récente. Les chroniques du pays, les inscriptions, les chrysobulles, en un mot toutes les sources de l'histoire du pays, restent presque complètement muettes à leur sujet jusqu'au XVIIIe siècle.

Dans l'ancienne Roumanie, au début du XIXe siècle, on constate à peine, la présence de quelque trois mille familles juives. En 1820, ce nombre atteint à peine celui de 4.855. A partir de ce moment, le territoire roumain devient le théâtre d'une vraie invasion juive, puisqu'en 1831 leur nombre est d'environ 37.000 personnes. En 1859, il a déjà triplé pour atteindre le chiffre de 118.922 personnes. En 1899, il a doublé à nouveau pour atteindre celui de 269.000 âmes en chiffres ronds. En moins d'un siècle, par conséquent, l'élément juif de l'Ancien Royaume s'est accru de plus de *deux mille* pour cent (!)

L'accroissement anormal de leur nombre[2], leur langue, leurs mœurs, leur costume, tout démontre leur origine étrangère, ainsi que la récente immigration de leur grande majorité. (Consulter à ce sujet, avec profit, VERAX, *La Roumanie et les Juifs*, Bucarest, 1902; COMNÈNE, *Etude sur la condition des Israélites en Roumanie*, Paris, Pédone, 1905; LAHOVARY, *La question juive en Roumanie*, Bucarest, 1903.)

En Bukovine, lors du rapt de cette province par l'Autriche, en 1775, il y avait en tout 526 familles juives, soit environ 2.100 personnes; en 1924, leur nombre était de 128.000 personnes. Alors qu'en 1846, les Juifs représentaient à peine 3,12% de la population totale, en 1880, c'est-à-dire quelque trente ans plus tard, cette proportion s'était élevée à 11,83%. De 1868 à 1880, c'est-à-dire dans un intervalle de douze années, alors que le reste de la population, malgré ses qualités prolifiques bien connues, augmentait à peine de 7,84% l'élément juif augmentait de 41,10%.

En Transylvanie, on comptait en 1804, dans toute la province, à peine 1.606 Juifs. Cinquante ans plus tard, leur nombre a augmenté dix fois, soit 15.573, pour arriver, vingt ans plus tard, en 1870, à 24.842 et, en 1923, à 200.000, en chiffres ronds.

En Bessarabie, au moment du démembrement de cette province de la Moldavie, en 1812, leur nombre était insignifiant. Il est de nos jours de 276.000, soit un dixième de la population de cette province.

---

[2] Il faut environ cinquante ans, suivant toutes les statistiques du monde, pour que la population, même des pays les plus prolifiques du monde, passe du simple au double.

M. Fernand Faure, professeur à l'Université de Paris, directeur de la *Revue Politique et Parlementaire*, etc., dans une consultation inédite, accuse le cas le plus surprenant de natalité, le seul, du reste, qui ait été enregistré depuis plus de trente ans: celui de la Russie qui, dans la période 1881-1890, s'est accrue dans la proportion de 49,45% habitants, chiffre cependant bien au-dessous de celui de l'accroissement des Israélites de Moldavie.

Si nous ajoutons aux chiffres ci-dessus le nombre des Juifs réfugiés de Russie, de Hongrie, d'Autriche, voire même d'autres pays étrangers, et qui ont été signalés plus d'une fois à l'attention du Bureau du Dr Nansen, le chiffre des Juifs, citoyens ou non citoyens, vivant actuellement en Roumanie, dépasse de beaucoup celui d'un million deux cent mille âmes (1.200.000). L'importance de ce chiffre paraîtra encore plus évidente si l'on considère que le nombre de Juifs, dans le monde entier est, d'après les récentes statistiques du bureau de Philadelphie, de 14.600.00. Les Juifs de Roumanie représentent donc à eux seuls, environ le 9% du nombre total des Juifs, contre 2,5% en Tchécoslovaquie, 3,5% en Hongrie, 2% en Angleterre, 1% en France, 0,3% en Italie.

On comprend, dans ces conditions, que ce problème prenne un tout autre aspect en Roumanie que dans les autres pays d'Europe.

L'origine des Juifs de Roumnaie. – Une partie, appartenant à la famille des Juifs espagnols (Sephardim), forme le groupe le plus ancien des Juifs de Roumanie. Venant de Constantinople et particulièrement de Salonique, ils présentent un type sémite méditerranéen, avec une tendance assez accusée à s'assimiller à la population autochtone. Leur nombre est peu élevé; il ne dépasse pas actuellement 60.000. Ils sont établis notamment dans la Valachie; ils forment des communautés séparées des autres communautés juives, ayant un idiome, un rituel et des traditions distinctes.

Les autres Juifs, qui forment la grande masse, sont d'origine russe, polonaise, autrichienne et hongroise[3]. Ils appartiennent à la grande famille des Juifs dits «polonais» (Aszkenazim). Ils offrent un type tout à fait différent de celui des Juifs espagnols, parlent le yiddish, cette langue formée d'éléments hébreux et allemands, portent la lévite, le bonnet de feutre et les papillotes (payes); ils sont presque tous blonds, maigres et chétifs. Ils forment toute une classe de petits artisans, boutiquiers, cabaretiers, courtiers, etc. Ils sont respectueux, jusqu'au rigorisme, à une foi et à des traditions millénaires. Le voyageur français André Bellesort les a vus, dernièrement encore, danser au clair de lune pendant les fêtes du Nouvel-An, comme au temps de Titus. Chassés de leur pays d'origine par les persécutions, le service militaire plein de rigueur et surtout par la misère, ils arrivèrent en masses sur les terres de la Moldavie, où il n'y avait pas d'industrie, presque pas de commerce et où l'inexistence d'une bourgeoisie perpétuait un hiatus entre la classe des boyards et celle des paysans. Venus du Nord et de l'Orient, c'est surtout vers ces confins qu'on les rencontre en masses compactes. Alors que vers l'Occident du pays, particulièrement dans le Banat de Temesvar et en Olténie, leur nombre est singulièrement réduit, il est extrêmement important en Bessarabie, dans le Nord et l'Orient de la Moldavie, ainsi qu'en Bukovine.

De 1831 à 1838, c'est-à-dire dans un intervalle de sept ans à peine, on peut suivre l'augmentation anormale de l'élément juif dans les villes avec une

[3] Voir VERAX, op. cit., pages 65 et suivantes, et COMNÈNE, op. cit., pages 34 et suivantes.

précision frappante. Cette augmentation est de 60% à Jassy, de 248% à Piatra Neamts, de 278% à Falticeni, de 320% à Bakau, enfin de 600% à Botosani; c'est ainsi qu'on s'explique que d'environ 12.000, en moins d'un siècle, leur chiffre a passé à 270.000 âmes.

Ces Juifs venus, ainsi qu'on l'a vu plus haut, particulièrement de Russie et de Pologne, apportèrent, avec beaucoup de misères, leurs habitudes, leur langue, leurs coutumes et leur foi religieuse. Beaucoup restèrent pauvres, se faisant une âpre concurrence dans leurs petits métiers peu rémunérateurs. Quelques-uns de ceux-là, ne pouvant pas résister pendant longtemps à la misère, allèrent grossir les rangs des émigrés pour l'Amérique. Beaucoup prospérèrent; la plupart, cependant, restèrent groupés, intimement rattachés les uns aux autres, à l'écart de la population autochtone, formant bande à part, n'ayant rien de commun avec elle.

Malgré le particularisme accentué de ces nouveaux venus, la population autochtone ne les considéra jamais avec malveillance; jamais ils ne furent l'objet de ces sentiments d'inimitié qu'ils connurent à travers les siècles dans les pays «civilisés» de l'Europe occidentale. Le peuple roumain, dont la tolérance religieuse, ainsi que l'a dit une fois publiquement le pasteur Charles Muller de Genève, touche parfois à l'irréligion, n'a jamais connu de guerres religieuses. La Roumanie n'a connu ni inquisition, ni Vêpres sicilliennes, ni la Saint-Barthélemy, ni Chevalier de la Barre, ni Etienne Dolet. Les Juifs de Roumanie n'ont connu ni la «Judengasse», ni les Ghetto, ni les «Judensteuer», qu'ils ont connus ailleurs. Le Roumain a sans doute hérité de ses ancêtres romains cette large tolérance en matière religieuse, qui faisait qu'à Rome on pouvait honorer tous les dieux.

Si donc, un problème juif a existé en Roumanie, il importe de souligner qu'il a eu de tout temps un caractère strictement économique et politique, jamais religieux. Tous les voyageurs qui ont eu l'occasion d'étudier les problèmes de la Roumanie, depuis les âges les plus reculés jusqu'à nos jours, ont été d'accord pour reconnaître cette vérité. Il nous est particulièrement agréable d'apporter dans ce document le témoignage concluant d'un Hongrois d'une haute réputation littéraire et politique, M. de Gérando Téléky (voir COMNÈNE, op. cit., page 149).

Le particularisme des Juifs, auquel nous faisions allusion plus haut, une certaine tendance envahissante et leur nombre toujours croissant ont évidemment, vers la fin du siècle dernier, éveillé dans l'esprit des Roumains de légitimes inquiétudes. Ils ne furent jamais la cause ni de persécutions ni de conflits, ainsi qu'on l'a laissé souvent entendre en Occident.

Pendant toute la durée du XIXe siècle et jusqu'à nos jours, on ne connaît pas un seul cas qui puisse avoir mérité le nom de «pogrom».

Durant la révolution agraire de 1907, où propriétaires et fermiers furent également malmenés par les paysans, on constate que le nombre des propriétaires et fermiers roumains qui eurent à subir les effets de cette véritable jacquerie fut considérable, alors que celui des Juifs fut absolument insignifiant. Même ces quelques Juifs qui eurent à subir les désagréments de ce mouvement

révolutionnaire, il importe de préciser qu'ils furent l'objet de sévices, tout comme les Roumains, parce que *fermiers* et non pas parce que *Juifs*.

Pour ce qui est du régime légal, les lois en Roumanie ne faisaient aucune distinction entre Chrétiens et Juifs, en ce qui concerne l'exercice des droits civils. Elles leur refusaient, par contre, l'exercice des droits politiques. Etrangers, venus dans le pays depuis peu – très souvent en fraude des lois et des règlements –, n'ayant obtenu le droit de cité dans leur nouvelle patrie, ils n'avaient rien fait pour se mettre au niveau des autres citoyens. Restés étrangers, ils ne pouvaient être traités, dans la grande majorité, autrement qu'en cette qualité.

Le problème juif, en Roumanie, se posait donc exactement de la même manière que le problème chinois et japonais aux Etat-Unis ou que le problème italien en France et en Suisse.

Pour être assimilés aux citoyens, suivant des principes juridiques universellement admis, ils devaient se faire naturaliser individuellement[4]. Par application de la Constitution alors en vigueur – et conformément aux principes consacrés par de nombreux législateurs – la naturalisation était octroyée par le Parlement.

C'est contre cet état de fait et de droit que s'élevèrent à plusieurs reprises les associations juives internationales, qui voulaient obliger la Roumanie à accueillir dans sa cité une masse d'étrangers qui n'avait rien de commun avec la majorité du peuple, qui ignorait son passé, ses mœurs, voire même sa langue, qui s'obstinait à se tenir à l'écart de la population autochtone, formant au milieu de l'Etat un corps étranger irréductible.

Voilà en quelques mots l'histoire des grandes disputes du Congrès de Paris, du Congrès de Berlin, ainsi que celle de l'étrange intervention diplomatique du Gouvernement des Etats-Unis d'Amérique de 1902.

En fait, malgré une procédure évidemment très longue et très coûteuse, un certain nombre de Juifs avait acquis la naturalisation roumaine. Ainsi on accorda *in globo* la naturalisation à 883 Juifs qui avaient fait la guerre d'indépendence de 1877, de même qu'à leurs femmes, à leurs enfants, à leurs parents...; d'une façon générale, on peut dire qu'on l'accorda à tous ceux qui représentaient une valeur économique ou intellectuelle réelle.

Cette distinction entre droits civils et droits politiques sera d'autant plus explicable à l'étude impartiale qu'on ne perdra pas de vue que la Roumanie d'avant-guerre, ayant adopté presque sans modifications la Constitution belge, ne connaissait qu'un régime censitaire très strict; que le droit de vote était réservé à une catégorie restreinte de citoyens, véritables privilégiés; que la grande masse du peuple en était tenue pratiquement à l'écart et que, par conséquent, il semblait

---

[4] C'est à l'Etat seul de déterminer à quel moment un individu devient national, quelles sont les conditions et les modes d'acquisition de cette qualité, et quels sont les droits qui y sont attachés. (Cf. BLUNTSCHLI, *Droit international codifié*, articles 364 et suivants; LAWRENCE-WHEATON, III, pages 185 et suivantes; BONFILS, No. 417; DESPAGNET, page 280.)

naturel de ne pas octroyer à des étrangers d'immigration récente, tels droits qu'on refusait à la majorité du peuple roumain lui-même.

Cette rigueur était dictée en même temps par un motif autrement grave. La qualité de citoyen entraînait, en Roumanie, comme dans de nombreux autres pays, le droit de posséder la terre. Or, d'une part, dans les traditions des peuples agricoles, la notion des terres est liée à la notion de puissance. C'est encore remonter aux traditions anciennes, à Rome, où la propriété quiritaire était réservée aux seuls citoyens, qu'on doit trouver une première explication de cette disposition. D'autre part, les dirigeants roumains, se rendant compte de l'infériorité économique qui existait entre la population autochtone et les nouveaux arrivés, craignaient de voir les terres échapper aux paysans, pour être peu à peu accaparées par les Juifs, mieux préparés, plus aguerris à la lutte pour la vie[5].

---

[5] La doctrine n'est pas d'accord sur la nature du droit de l'Etat sur son territoire. Certains écrivains y voient un droit de propriété, certains autres un droit de souveraineté; cepedant, tous les auteurs sont d'accord à admettre cette autorité exclusive de l'Etat. «Le premier élément de la propriété d'un peuple, – dit PRADIER-FODERRÉ – est la libre disposition de son territoire... Lorsqu'une nation a dûment occupé une contrée, le droit de propriété qu'elle acquiert par là sur toutes les parties de ce sol l'autorise à s'en servir à l'exclusion des étrangers.»

«Il appartient à la législation de chaque Etat – dit à son tour BLUNTSCHLI – de déterminer *si*, et à *quelles conditions* les étrangers peuvent acquérir des propriétés foncières dans le pays...»

Ce n'est que par l'acte du 12 mai 1870 que le droit d'acquérir des immeubles en Anglettere fut conféré aux étrangers.

Cette prohibition, hier encore était en vigueur dans les royaumes scandinaves.

La loi du 3 mai 1887 défend aux étrangers d'acquérir aux Etats-Unis des immeubles, à moins de déclarer dans un certain délai l'intention de devenir citoyen de la République. L'acquisition des biens-fonds y est également interdite aux sociétés dont plus de 20% du capital appartient à des étrangers.

L'Etat d'Illinois défend, à son tour (juin 1888), aux étrangers de posséder des immeubles, ce qui fait que l'étranger ayant hérité d'une terre voit son bien confisqué si, dans un délai de trois ans, il ne l'a pas vendu ou s'il ne s'y est pas fait naturaliser.

Les législations des Etats de New-York, de Wisconsin, de Minnesota, etc., ne diffèrent que fort peu des précédentes.

Dans le Missouri, l'Alabama, le Vermont, la Caroline du Nord, le Mississipi, la Colombie, l'Arkansas, le Delaware, etc., le droit d'acquérir des biens-fonds par les étrangers est subordonné, ou bien à la condition que l'étranger devienne Américain dans un délai déterminé, ou bien à celle de ne pas s'en dessaisir au profit d'un tiers également étranger.

La législation péruvienne, par son article 34, c. civ., porte que «L'acquisition d'immeubles et les conditions du commerce des étrangers dépendront des traités qui seront conclus avec les nations respectives, *ainsi que des lois et des règlements spéciaux.*» Or, ces lois et règlements spéciaux sont venus plus d'une fois entraver les points visés par ce texte.

Au Mexique, il est d'usage de ne pas conférer aux étrangers l'autorisation nécessaire pour acquérir des terres situées à cinq lieues le long des côtes et à vingt lieues le long des frontières.

Une proposition dans le même sens a, du reste, été présentée aussi au Parlement français, le 11 décembre 1898.

Sans la lumière du passé, on ne peut pas juger la situation présente; nous avons cru devoir fournir ces renseignements afin d'expliquer plus d'un aspect du problème.

Tout en ne bénéficiant pas, dans l'ensemble, des droits politiques et tout en étant empêché d'acquérir la terre, l'élément juif ne fut pas empêché de prospérer. Des synagogues s'élevèrent, chaque jour plus grandes et plus riches; le nombre des écoles, des fondations charitables, des associations mutuelles, littéraires, artistiques, se multiplièrent sans cesse. Les finances, le commerce, l'industrie, la presse devinrent, dans une proportion écrasante, le domaine presque exclusif des Juifs. Le nombre des médecins, des avocats, des écrivains, des artistes juifs ne fit qu'augmener chaque jour; les relations entre les deux populations vivant côte à côte, ne furent cependant pas troublées. Le bien-être de la population juive ne cessa d'augmenter chaque jour.

Pour ne citer qu'un exemple, en 1903, on comptait dans la ville de Botoşani 1.173 propriétés urbaines, appartenant à des Juifs, alors que la population non juive n'en possédait que 1.241. A Jassy, 2.026 propriétaires étaient Juifs, alors que les propriétaires chrétiens étaient 2.659. A Piatra Neamts, la proportion est de 1.386 contre 1.480. Enfin, à Folticeni, les Juifs sont au nombre de 618, alors que celui des propriétaires chrétiens atteint à peine 368.

Le peuple roumain espérait qu'avec la prospérité et le bien-être, l'élément juif, à la seconde génération, se rapprocherait davantage de lui.

Le problème juif après la guerre. – En 1916, la Roumanie, poursuivant la réalisation de son idéal national, se jette dans la mêlée. Le souvenir de son calvaire est trop présent à toutes les mémoires pour que nous soyons obligés d'insiter. Nous nous permettrons, cependant, de rappeler que l'Ancien Royaume, à lui seul, eut plus de 800.000 morts, soit 10% de sa population totale, alors que les autres provinces eurent également leur part de sacrifices, dans une proportion presque similaire. Le pays fut, en outre, presque entièrement mis à sec et la réforme agraire, moyen suprême de sauver le pays du bolchévisme, suivie de la catastrophe monétaire, finirent par ruiner complètement toute la classe possédante. Le budget de l'Etat déséquilibré fut une autre cause de misères, de souffrances sans nom, les employés de l'Etat étant réduits à des salaires de famine.

Ce que fut l'apport des Juifs de Roumanie dans cette suprême épreuve, il convient peut-être de ne pas en parler. Le Gouvernement roumain, s'inspirant toujours du sentiment national de mansuétude, propre à son peuple, accorda une large amnistie pour le crime de lèse-patrie et n'édicta aucune disposition spéciale contre les profiteurs de la guerre. En passant sous silence des circonstances particulièrement douloureuses, le Gouvernement royal croit accoplir, en même temps, un devoir de piété envers les quelques Juifs qui ont rempli entièrement leurs devoirs. Mais ce serait commettre une grave erreur que de ne pas voir, dans certaines manifestations de l'heure présente, l'écho des défections notoires envers la patrie à l'heure du danger.

Aux souffrances de la guerre vinrent s'ajouter les difficultés sans nombre d'après-guerre. Le pays, dévasté, était dépourvu de tout; la nation était épuisée. Au surplus, alors qu'en Occident la paix semblait reprendre ses droits, la Roumanie se voyait obligée de maintenir l'état de guerre, afin de se prémunir, de se défendre contre les deux communismes qui la menaçaient: celui de Lénine, à l'Orient, celui de Béla Kun, à l'Occident. Or, à tort ou à raison, les noms à consonnances juives de certains grands chefs bolchévistes faisaient croire à l'opinion publique que ce mouvement délétère était essentiellement juif. Cette thèse, adroitement exploitée par une propagande antisémite étrangère, ne resta pas sans fruits en Roumanie, comme dans d'autres pays d'Europe.

En même temps, la Roumanie connaît des grèves sans nombre. Leurs meneurs sont pour la pulpart des Juifs. On découvre des organisations communistes; leurs chefs sont des Juifs. On arrête des courriers, des espions, des agitateurs; ils sont pour la plupart des Juifs.

Mais ce qui fait déborder la coupe, c'est l'attentat de 1920. Une bombe fait, en effet, sauter le palais du Sénat du Royaume, le seul attentat qui eût jamais ensanglanté la vie politique du pays et qui tua le ministre de la Justice, l'un des évêques les plus populaires de Transylvanie, un sénateur, et blessa gravement un autre évêque, ainsi que le président du Sénat. Le chef du complot, Max Goldstein, et ses complices sont toujours des Juifs.

Au moment où la nation est aux prises avec des difficultés sans nom, où le Trésor est vide, où les impôts ne rentrent pas, où la monnaie s'avilit chaque jour, où tout est à faire et tout à organiser, où la misère règne et la bourgeoisie et les intellectuels chrétiens sont appauvris, à Bucarest, de même que dans les autres grandes villes du Royaume, on voit toute une armée de mercantis, de spéculateurs, de «requins» comme on les appelle en Italie, exhiber un luxe insolent et provocateur. Ce phénomène n'est pas propre à la Romanie, c'est entendu, mais nulle part, on ne put compter, parmi les trafiquants et profiteurs enrichis, aussi peu de nationaux.

Tout ceci est dit, non pas pour justifier, mais pour expliquer les événements qui allaient suivre.

Malgé tout ce qui vient d'être dit, personne ne songe, en Roumanie, à solidariser toute la population juive avec les profiteurs et les traîtres; au contraire. Avant même que la guerre prenne fin, le 28 août 1918, une loi reconnaît comme citoyen roumain toute personne née en Roumanie de parents nés également sur le sol national et s'y trouvant domiciliée. Le texte de cette loi s'étend également aux parents, aux veuves, aux enfants de ceux qui sont morts pour la patrie. Tous ceux qui ont participé à la campagne de 1916, de même que les éclaireurs qui ont suivi l'armée pendant la retraite, sont mis également au bénéfice de la loi.

Le 20 décembre 1918, une nouvelle loi, plus libérale encore, remplace la première.

Pour acquérir le droit de citoyen, elle n'exige des intéressés que d'être nés en Roumanie et ne pas avoir bénéficié de la protection d'un Etat étranger. Ces conditions ne sont pas exigées des personnes ayant servi aux armées pendant la guerre. Enfin, un décret-loi du 22 mars 1919 en simplifie les formalités. Toute

personne déclarant être née en Roumanie et n'ayant jamais bénéficié d'une protection étrangère, et qui en ferait la demande, devient *ipso facto* citoyen roumain.

Ainsi, bien avant le Traité des minorités, qui date de décembre 1919, l'écrasante majorité des Juifs de Roumanie avait la possibilité d'accéder à la cité roumaine, par simple déclaration de volonté.

En même temps que se poursuivait cette œuvre législative, témoignant de la sollicitude du Gouvernement roumain à l'égard de l'élément juif établi en Roumanie, des dizaines de milliers de réfugiés, venant de Russie, dont la plupart étaient Juifs, afluaient vers les frontières nord et est du pays. Quoique cette nouvelle invasion devait augmenter considérablement les difficultés d'approvisionnement de la population autochtone, déjà si éprouvée, et compliquer à l'excès la tâche, déjà si lourde, des organes administratifs, et risquer de compromettre, dans une période particulièrement troublée, l'ordre et la sécurité intérieurs du pays, le Gouvernement roumain, passant outre sur ces considérations, n'écoute que la voix de la charité.

On a pu ainsi assister, une nouvelle fois, à un mouvement de population, rappelant à certains moments une véritable migration de peuples, d'un seul peuple surtout, du peuple juif.

Et c'est pourtant à ce moment même qu'on pouvait entendre, à Paris et ailleurs – dans les meetings organisés par des Juifs, tels qui le sieur Braunstein, déserteur de l'armée roumaine, bien connu à Paris – les plus invraisemblables calomnies à l'adresse de la Roumanie.

Manifestations et excès antijuifs. – Ces quelques paroles dites – indispensables pour éclairer ce qui suit – nous pouvons aborder l'examen des «événements» dénoncés par les signataires de la pétition, et que ceux-ci qualifient de «tragiques».

Le Gouvernement tient cependant à déclarer, dès le début, que s'il y a eu des incidents, qu'il est le premier à déplorer, il ne peut pas admettre qu'on les présente comme des manifestations du peuple roumain, pris en masse, dirigées contre la population juive et compromettant la sécurité de cette dernière.

Bien que la conduite de la population juive n'ait pas toujours été irréprochable, le peuple roumain n'a jamais nourri envers elle un sentiment d'hostilité, ainsi qu'il a été démontré plus haut.

Tous les incidents qui ont eu lieu ces dernières années n'ont pas dépassé le cadre restreint d'actes irréfléchis de la jeunesse, et encore d'une minorité très réduite de cette jeunesse, en dehors de la grande masse populaire. (Voir à ce sujet la lettre du Président du Conseil des Ministres, Annexe N° 1).

Ici encore, certains éclaircissements sont nécessaires. En plus des raisons générales, déja données, d'ordre plutôt psychologique, il y en a d'autres, toutes spéciales - et d'ordre plutôt matériel, qui sont à la base de ces incidents.

L'enseignement supérieur comprenait, dans l'Ancien Royaume, avant la guerre, deux universités, l'une à Bucarest et l'autre à Jassy, ainsi que certaines

écoles spéciales, telles que l'Académie des hautes études commerciales, l'Ecole polytechnique, etc. Ces écoles étaient absolument insuffisantes, même pour la population de 8 millions d'habitants. Par l'adjonction de nouvelles provinces, la population de la Roumanie ayant plus que doublé, le problème de l'enseignement, en général, et celui de l'enseignement supérieur, tout spécialement, prirent une acuité sans précédent. Malgré les nouvelles universités de Cluj et de Cernautzi, malgré la création en Transylvanie d'une Ecole polytechnique, ainsi que d'une faculté de théologie en Bessarabie, le nombre de ceux qui veulent suivre les cours des universités et des écoles supérieures est tel que le problème devient angoissant.

La compression budgétaire ne permet cependant pas d'améliorer la situation. Dans les nouvelles provinces, on assiste particulièrement à une véritable ruée, vers les foyers de lumière universitaire, d'une population à peine affranchie. La baisse du change retient dans le pays les étudiants qui, autrefois, suivaient leurs études à l'étranger. La situation précaire de la bourgeoisie, qui n'est plus à même d'envoyer ses enfants dans les écoles de Paris, de Rome, de Londres, de Berlin, de Genève, aggrave davantage la situation. Les amphithéâtres, les salles de cours, les laboratoires sont devenus insuffisants. Les professeurs sont débordés et, pendant ce temps-là, les étudiants indigents, fils de citoyens qui avaient défendu le sol national de leur poitrine, se donnent toutes les peines du monde afin de pouvoir se loger, se nourrir, s'acheter des livres, des appareils scientifiques, des instruments indispensables à leurs études. Les Juifs, seuls, pour la plupart passablement fortunés, ont le moyen de se payer des pensions de famille ou de loger chez des parents riches et d'acheter ce qui leur est indispensable à leurs travaux[6].

Ces circonstances, de nature à engendrer un certain malaise, furent aggravées encore par une imprudence indéniable de la part des associations juives.

En effet, les communautés juives possèdent en Roumanie, comme partout ailleurs, certains offices d'enterrement, suivant un rituel déterminé. Or, pour des motifs difficiles à démêler, lesdits offices s'emparaient de tous les cadavres des Juifs indigents qui n'étaient pas réclamés par la famille et, contrairement à ce qui se fait en pareille occurence avec les cadavres des Chrétiens, refusaient de les livrer aux amphithéâtres des facultés de médecine pour servir aux travaux des étudiants. Les étudiants chrétiens trouvant ce régime exceptionnel, illogique, prirent attitude contre leurs camarades juifs, en leur défendant de disséquer des

[6] Nous saisissons cette occasion pour répondre à l'affirmation des pétitionnaires que la Roumanie, plus adroite encore que d'autres pays de l'Europe centrale, n'a pas appliqué le principe du *numerus clausus* en inaugurant une formule plus radicale encore, celle du *numerus nullus*. Or, voici quelques chiffres concluants: Dans l'année scolaire 1926-1927; il y a avait, à l'Université de Bucarest, 2.637 étudiants juifs; à l'Université de Cernautzi, 280; à l'Université de Cluj, 179; à l'Académie commerciale de Bucarest, 137; à l'Academie commerciale de Cluj, 9; à l'Académie de droit d'Oradea, 63, etc. Voilà ce que nos contradicteurs entendent par *numerus nullus*.

cadavres chrétiens. Ce motif, futile en apparence, fut la cause des incidents qui se produisirent pour la première fois dans les milieux universitaires. Avec la passion propre à la jeunesse, les deux camps s'étant entêtés sur leurs positions, on assista à plusieurs bagarres, suivies de démonstrations hostiles devant la rédaction de certains journaux juifs qui avaient pris une attitude hostile aux étudiants chrétiens. Telle est l'origine des manifestations antisémites qu'on a eu à signaler après la guerre.

Loin de rester inactives, les autorités interviennent et apaisent le conflit. Lorsque, plus tard, ces incidents se renouvellent, pour la même cause, on va même jusqu'à fermer les facultés, chasser les étudiants chrétiens des foyers crées à leur intention par le gouvernement et arrêter les plus violents d'entre eux.

Il importe cependant de dire que, quelque désagréables que ces événements puissent être, ils ne prennent jamais de proportions inquiétantes.

De temps en temps, on constate une certaine effervescence dans telle ou telle faculté, mais ces mouvements ne parviennent jamais à se généraliser et, grâce à l'attitude ferme des autorités, ils sont de courte durée.

L'éxemple d'un pays voisin ayant introduit dans ses universités le *numerus clausus* agit défavorablement sur certains esprits. Une campagne étrangère, décidée d'exploiter toutes les circonstances capables de désorganiser l'Etat, est également mise à profit. La campagne persistante de calomnies menée dans la presse étrangère contre la Roumanie et, particulièrement, des meetings présidés à l'étranger par des personnes à noms juifs: Bloch, Farchi, Blum, Haimsohn, Weiss, etc., augmentent le malaise déjà existant. Malgré cela, grâce, toujours, à l'attitude ferme adoptée par les gouvernements successifs, un apaisement semble se réaliser et pendant plusieurs mois on n'entend plus parler d'incidents de ce genre. L'ordre semblait définitivement rétabli dans le monde des écoles, lorsqu'un incident profondément regrettable eut lieu en octobre 1926, à Cernautzi.

Un groupe de collégiens juifs s'étant fait refuser aux examens de baccalauréat, attaque dans la rue, en plein jour, ses professeurs qu'il roue de coups. Des parents, ainsi que des passants juifs, loin d'infliger à ces enfants une correction salutaire, semblent encourager par les gestes et par la parole cette infraction de droit commun. L'événement provoque dans l'opinion publique et particulièrement dans les milieux académiques une émotion facile à comprendre. Les agresseurs sont arrêtés. Un élève chrétien, venu de Jassy, convaincu que l'honneur de la race était en jeu et que l'agresseur principal, l'élève Falik, n'allait pas être puni d'une façon exemplaire, le tue à bout portant d'un coup de pistolet. Il faut réellement savoir gré au Gouvernement royal d'avoir su intervenir à temps pour empêcher que ces incidents ne prennent des proportions plus graves encore, et cela alors même que le journal *Morgenblatt*, de Cernautzi, dans son No 2502, se plaît à rendre compte en termes élogieux d'un livre où Jésus-Christ était taxé de «charlatan». Depuis lors, on n'a plus à déplorer aucun incident sérieux, si ce n'est la petite bagarre presque sans importance qui a eu lieu, au mois de décembre dernier, à Kichinev (Chisinau), en Bessarabie, sur lequel nous aurons

à revenir bientôt, cet incident faisant l'objet principal de la pétition du Comité de Paris.

Examen critique de la pétition du Comité de Paris. – Le Comité des Délégations juives de Paris, par sa pétition du 17 janvier dernier, affirme à plusieurs reprises que les autorités roumaines semblent favoriser les excès antijuifs, notamment par l'impunité accordée aux auteurs de pareils désordres.

Or, en ouvrant quelques dossiers, au hasard, parmi les plus récents, nous trouvons ce qui suit:

1. Le 13 juillet 1926, Mircea Sercea, Roumain, este condamné par le juge de paix de Tulcea à 1.000 lei d'amende pour avoir frappé Léon Radovici, Juif.

2. Le 10 septembre 1925, le maître d'école Jean Isaceanu, de Suidriceni (Dorohoi), est condamné à 1.000 lei d'amende pour avoir violé le domicile du Juif Uzincna.

3. Virgile Neacsu, Roumain, este condamné par les autorités judiciaires de Barlad à 500 lei d'amende pour avoir cassé les vitres du magasin de Maurice Goldstein.

4. Le 15 avril 1925, les étudiants roumains Emilian, Hubert, Savesco et Popesco, se trouvant en vacances à Brasov et ayant marqué les portes de quelques demeures et magasins juifs du signe de la croix, se sont vu infliger chacun une amende de 100 lei par la police locale.

5. Pour avoir cassé les vitres à Jassy, le 2 août 1925, à quelques magasins juifs, au cours d'une manifestation, en réponse à l'agression dont fut victime le professeur universitaire Cuza de la part des Juifs Gersh et Lehrman, les Roumains Antoine Popovici, élève à l'Ecole supérieure de commerce, et Hriteu Trajan, fonctionnaire, furent condamnés par le Tribunal de Jassy, respectivement à un mois et à quinze jours de prison.

6. Pour avoir participé à des dévastations de magasins juifs, le 3 août 1925, le Tribunal de Jassy infligea aux sieurs I. Mota, I. Barbu et Aurel Eremia, étudiants, deux mois de prison; à Casian Mihailesco, étudiant, et G. Raico, élève, quinze jours et aux élèves Gh. Loghin et N.Tolica dix jours de prison.

7. A la suite des incidents ayant eu lieu à Bucarest, le 30 décembre 1925, l'étudiant A. Vulpe fut condamné à 1.000 lei d'amende et, pour les mêmes raisons, le 26 février 1926, les étudiants I. Popesco et M. Popovici furent condamnés à un mois de prison; les nommés D.Tronaru et N. Dandu chacun à quinze jours de prison.

Nous n'avons cité que quelques cas où la justice s'est déjà prononcée et avons omis de signaler d'autres cas où les affaires sont en cours d'instruction ou de jugement.

Dans ces conditions, peut-on parler d'impunité?

Mais la lecture des dossiers nous révèle encore qu'il n'y a pas eu excès que d'un seul côté. Outre le cas déjà cité de l'agression de la part de quelques élèves juifs contre leurs professeurs, à Cernautzi, en octobre 1926, nous lisons:

1. Le 4 février 1926, à Cernavoda, Léon Stein, Juif, blessa d'un coup de couteau l'étudiant en médecine Cornelius Ceacalopol, Roumain.

2. Herman Spiegler, Juif, este condamné par le Tribunal de Dorohoi pour avoir insulté et frappé en pleine rue, le 3 août 1924, l'étudiante roumaine Elvire Ionesco.

3. A Buzau, Sami Goldstein, pétroliste, est condamné pour avoir frappé l'élève roumain Ovide Vasiliu.

4. A Buzau, Abraham Anghelovici, Juif, se voit condamné pour avoir insulté et frappé le Roumain V.Niculesco, fonctionnaire à la mairie.

5. Pour avoir fait, le 16 janvier 1926, des observations à quatre jeunes Juifs: Abraham Cleiman, Aron Chigil, Ioseph Galter et Leifer Paghis, un fonctionnaire roumain de la gare de Calarasi (Bessarabie) fut poursuivi par les susdits individus et frappé si violemment qu'il subit une incapacité complète de travail pendant trois semaines.

6. Le 2 décembre 1926, un groupe de Juifs, dont Monia Romov, Boruchsor, Gheb, Cleiman, Zines Leib, de Chisinau, attaque à coups de pierres un groupe d'étudiants roumains, blessant deux d'entre eux. (Cf.Annexes Nos 9-24).

7. A Temisoara, le 9 décembre 1924, un groupe de huit commerçants juifs blesse grièvement l'étudiant roumain Beshlui, de l'école polytechnique, pour se venger de ce qu'un groupe d'étudiants roumains avait le même jour cassé quelques vitres au lycée juif.

8. A Cernautzi, la soeur de charité allemande, Rosa Muelleger, est insultée trivialement dans la rue par les Juifs Otto Halpern et Carol Fisher, pour avoir une croix sur la poitrine, et la croix lui est arrachée.

9. A Cernautzi, le 15 novembre 1926, pour avoir porté un insigne en forme de croix à la boutonnière, l'élève roumain Démètre Bolboaca este frappé par un groupe de Juifs.

10. A Cernautzi, le Juif Sonderling paraît, le 10 décembre 1926, dans les rues de la ville en faisant voir des blessures provoquées, disait-il, par les antisémites. Convaincu d'automutilation, dans un but de provocation, il est traduit en justice. (Voir constatation médicale, annexe No 8).

11. A Buhusi, le 24 octobre 1926, l'élève juif Kach Hermann Siegler blesse d'un coup de revolver l'élève roumain Démètre Jervesco, l'accusant d'antisémitisme.

Nous arrêtons là les citations qui ne sont qu'indicatives.

Voilà des cas précis qui démontrent d'une manière irréfutable que la responsabilité de ces incidents est pour le moins partagée. Mais il serait tout aussi absurde de déduire de ces cas isolés que la population juive est en danger, de même qu'il serait inadmissible de prétendre que la population roumaine se trouve menacée.

Au surplus, on ne peut reprocher aux autorités d'un pays de ne pas pouvoir empêcher toutes rixes et toutes disputes entre citoyens, particulièrement à certains moments de crises, telles que ceux que les pays d'Europe ont connus après la guerre. Ce qu'on est en droit d'attendre d'elles, c'est qu'elles s'appliquent, dans la mesure du possible, à mettre un terme à ces incidents et

d'exiger que les lois soient respectées et appliquées par tout le monde. On a pu voir, par les exemples susmentionnés, que les autorités roumaines n'ont pas failli à ce devoir.

Si, dans son ensemble, la pétition ne fait que se maintenir sur le terrain facile et vague des généralités, sur un point, elle semble cependant apporter quelques précisions. Nous dirons même que c'est le seul fait précis qui sert de base à tout l'échafaudage des pétitionnaires. Il s'agit des prétendus excès dont se serait rendu coupable un groupe d'étudiants roumains dans la ville de Chisinau, en Bessarabie, qui sous l'œil protecteur - donc complice - des autorités, aurait mis à sac la ville et mis à mal la population juive, le 2 décembre 1926.

Examinons de plus près cette affaire.

Le 1er décembre 1926 a eu lieu à Jassy, non pas «une conférence d'étudiants roumains antisémites, appartenant au parti du professeur Cuza», comme l'affirment les pétitionnaires, mais le Congrès général annuel des étudiants, où l'on a coutume de passer en revue la situation universitaire.

Ce congrès était présidé par le recteur de l'Université, homme de haute culture occidentale et qui s'est tenu à l'écart, durant toute sa vie, de toute action politique.

Ce congrès n'a pas coïncidé avec l'inauguration de la faculté de théologie de Chisinau, comme l'ont prétendu les pétitionnaires, attendu que cette cérémonie avait eu lieu le 8 novembre dernier, soit environ un mois avant le congrès.

Voilà donc, pour commencer, deux points faciles à vérifier, sur lesquels les pétitionnaires se sont complu déjà à faire des affirmations contraires à la vérité.

Ce ne sont pas les seules.

S'il est vrai qu'un groupe d'étudiants participants au congrès se soient rendus le 2 décembre, au matin, à Chisinau, pour témoigner de leur attachement à la Bessarabie et répondre à une invitation de l'archevêque de cette province, il est, par contre, foncièrement inexact qu'en cours de route, ils aient frappé des voyageurs. L'enquête ordonnée à ce sujet par le gouvernement est restée absolument sans résultat; aucun cas de violence n'a été enregistré dans les circonstances exposées par la pétition.

C'est plutôt le contraire qui semble démontré: selon les documents recueillis par les autorités, il résulte que lors de l'arrivée du train en gare de Calarasi, les étudiants chrétiens, ayant chanté des hymnes patriotiques, ainsi qu'il est d'usage en pareilles circonstances, furent conspués copieusement par les membres de la Ligue culturelle juive, réunie de façon ostentatoire sur le quai de la gare. A cette occasion, l'étudiant George Stefanesco, président de l'Association des étudiants en théologie de Chisinau, fut même frappé avec une canne par le Juif Nuchim Schwartz, pendant que d'autres Juifs bombardaient de pierres les wagons où se trouvaient les congressistes chrétiens.

Il suffit de se demander ce que venaient faire en gare, en masse, voire même armés de cannes, de couteaux, de revolvers, les membres de la Ligue juive, précisément au moment où les étudiants chrétiens devaient y passer, pour se

rendre compte de l'existence d'un état d'esprit inquiétant chez les habitants juifs de Calarasi.

La pétition se plaît cependant à affirmer que les étudiants auraient forcé le personnel du train à demeurer le temps nécessaire pour molester les Juifs.

Pour se rendre compte de la haute fantaisie de ces assertions, il suffit de constater que les pétitionnaires se contredisent, vu qu'ils affirment eux-mêmes, dans leur requête, quelques lignes plus loin, que le train ne s'est pas mis en retard du tout et qu'il est arrivé à Chisinau à 11 heures du matin, soit à l'heure prévue par l'horaire. Du reste, les dépositions des témoins, parmi lesquels figurent les employés de la station, des voyageurs, des professeurs, voire même les victimes de l'agression, infligent un énergique démenti à la pétition.

Tout aussi contraire à la vérite este l'affirmation selon laquelle, une fois à Chisinau, les étudiants se seraient dispersés par groupes de cinquante à soixante-dix personnes pour attaquer, au cri de «Mort aux Youpins!», la population juive. Il suffit, du reste, pour se rendre compte de l'inanité d'une telle affirmation, de se rappeler que ces adolescents, presque des enfants, non armés, ne pouvaient certainement pas s'adonner à des actes de violence dans une ville où la population juive vit en masse compacte et qui possède de puissantes associations, dont quelques-unes ayant un caractère particulièrement batailleur.

Nous soulignerons, en passant, également une autre affirmation de nature à démontrer le peu de sérieux des faits mentionnés dans la pétition.

Il est dit que les étudiants ayant attaqué la population pacifique de la ville, se seraient emparés de nombreuses victimes «pour les traîner dans la boue et les piétiner». Or, au dire des témoins, le fait était matériellement impossible, attendu que le temps s'étant maintenu au beau fixe pendant plusieurs jours, les rues étaient tout à fait sèches et qu'on aurait eu beaucoup de peine à trouver des recoins perdus pleins de boue pour y placer les victimes présumées de la violence des étudiants.

Il est avéré, par contre (voir Annexes Nos 9-24), que la population juive se trouvant dans les rues de la ville, a eu envers les étudiants chrétiens une attitude particulièrement hostile, en les conspuant d'abondance dès qu'on les vit du plus loin.

Pour se rendre compte de l'attitude peu pacifique de certains citoyens juifs de Chisinau, les déclarations du Juif Monia Romov (Annexe No 13) nous semblent particulièrement suggestives, car elles démontrent que, suivant l'expression du socioloque Tarde, l'âme de la foule juive, ce jour-là, n'était pas à Chisinau particulièrement amène.

La pétition affirme, en outre, chose grave et absolument sans précédent en Roumanie, que les deux synagogues de la ville furent littéralement mises à sac par les étudiants, qui les dévastèrent en jetant dans la rue l'ameublement, ainsi que les objets du culte. Cette affirmation est absolument fausse et ces actes de violence sont entièrement imaginaires. En réalité, à la suite d'un échange de coups de pierres, de part et d'autre, quelques vitres, seules, de la petite synagogue située rue Chilsivoskaja, furent brisées.

Il est tout aussi peu vrai que l'avocat juif Averbuch fut frappé par les étudiants. On trouvera ci-joint (Annexe No 5) la photographie d'une déclaration autographe de l'avocat Averbuch, déclarant que cette affirmation este inexacte.

Il en est de même des autres cas cités dans la pétition, les personnes visées par la pétition n'ayant jamais adressé la moindre réclamation à qui que ce soit et ignorant tout d'une agression dont elles auraient été l'objet (voir Annexe No 7).

Les rapports des autorités, les procès-verbaux dressés par des officiers qualifiés, les actes et les témoignagnes annexés au présent document (Nos 5-24) démontrent, au contraire, que le 2 décembre 1926, loin d'être les agresseurs, ce sont les étudiants chrétiens, voire même de paisibles citoyens de Chisinau, qui furent les victimes d'actes d'hostilité de la part des Juifs.

Nous joignons, entre autres, au présent document quelques photographies des victimes de ces incidents.

Alors qu'on ne peut trouver, malgré toutes les recherches faites, toutes les investigations entreprises par qui de droit, aucune victime parmi les Juifs, on compte un nombre passablement élevé de blessés parmi les chrétiens. Au surplus, il convient de relever que, parmi les blessés, on ne compte pas seulement des étudiants, mais aussi des particuliers, des agents de police, voire même des soldats (voir Annexes Nos 14, 15, 16, 22, 29, 30, 33, etc.).

A côté des photographies et des déclarations des victimes et des témoins, nous joignons également à la présente des certificats délivrés par les médecins qui ont soigné les blessés.

Nous relevons également dans la pétition du Comité de Paris l'affirmation que les étudiants auraient attaqué des Juifs sur le chemin de retour, et particulièrement lors de leur passage à Calarasi. Il convient de retenir tout d'abord l'affirmation qu'ils seraient allés dans la ville même pour mettre à mal la population juive. Or, le fait semble *prima facie* invraisemblable, attendu que le train n'avait que 38 minutes d'arrêt et que, la gare se trouvant à plus d'un kilomètre de la ville, ce laps de temps aurait à peine suffi aux étudiants pour faire la course aller et retour jusqu'à la ville, sans avoir encore le temps de s'adonner à des actes de violence contre la population.

Il y a eu, par contre, une bagarre assez sérieuse dans la gare même, entre les étudiants et un groupe de Juifs qui les attendaient armés de bâtons et de pierres. Les déclarations des témoins, jointes au présent document (Annexes 25-28) démontrent cette fois-ci, avec une précision saisissante, que ce fut du côté des Juifs que partirent les premiers coups et qu'à la suite de cette agression, quatre étudiants et deux Juifs furent blessés.

La requête observe, en outre, un silence explicable sur l'affaire de la gare de Visterniceni, où un autre groupe de Juifs a tiré des coups de feu sur les wagons occupés par les étudiants et blessé à coups de pierres un agent de la force publique, ainsi qu'un paisible voyageur (voir Annexes Nos 29-32).

La lecture des actes et documents que nous joignons aux présentes observations démontre l'attitude digne d'éloges des autorités roumaines, grâce à laquelle ces incidents n'ont pas pris des proportions inquiétantes.

De plus, les agents de la force publique qui n'ont pas fait preuve de toute l'énergie voulue en semblables circonstances ont été sévèrement réprimandés. Tel est le cas de l'officier de police Tsourkan, qui fut relevé temporairement de ses fonctions et perdit ses appointements pendant la durée d'un mois.

Si tels sont les faits, les conclusions qui s'imposent à tout observateur impartial sont les suivantes:

1. Des incidents regrettables ont eu lieu, le 2 décembre 1926, à Chisinau, sans cependant qu'on puisse leur attribuer le caractère tragique de pogroms;

2. Le moins qu'on puisse dire, c'est que les étudiants ont été provoqués et que les victimes se trouvent plutôt dans leurs rangs;

3. Le Gouvernement, ainsi que les autorités locales, se sont employés à apaiser les esprits et à empêcher que ces violences prennent de plus grandes proportions.

Combien loin sommes-nous donc «des massacres et des pogroms où auraient péri des centaines de Juifs, sous l'œil indifférent des autorités», ainsi qu'ont voulu le faire croire au monde entier certaines officines de propagande étrangère! Dans ces conditions, ne conviendrait-il pas d'infliger un sérieux avertissement aux organisations juives qui se sont permis d'affirmer que ces événements «sont tolérés en haut lieu et même encouragés par certains chefs du pays»?.

Le Gouvernement royal se refuse d'entrer en polémique avec des agents irresponsables, tels que les pétitionnaires. Sa politique envers les Juifs, de même que la politique de tous les gouvernements roumains qui se sont succédé au pouvoir depuis la guerre, peut se résumer en quelques points:

a) Le droit de cité accordé à tous les Juifs de Roumanie, même avant les traités;

b) Amnistie pour crimes de lèse-patrie;

c) Asile à des dizaines de milliers de réfugiés juifs de Russie;

d) Un siège de droit, dans le Sénat du Royaume, au représentant de la confession juive (Constitution de 1923);

e) Création d'écoles d'Etat à langue d'enseignement juive;

f) Subvention accordée aux écoles privées juives (voir à titre documentaire l'Annexe no. 44);

g) Subvention accordée aux étudiants juifs à l'étranger.

Pour se rendre compte combien le Gouvernement este peu disposé à «encourager les menées antisémites», il suffit de lire la lettre publique adressée par le Président du Conseil au Ministre de l'Instruction publique, le 18 févrrier dernier:

«Je vous prie - dit-il - de faire avertir les étudiants, par la voie que vous croyez la meilleure, qu'ils doivent s'abstenir de toute manifestation.

Le Gouvernement n'a besoin d'aucune aide, en plus des moyens légaux dont il dispose, pour garantir les intérêts nationaux et l'ordre.

Toute immixtion de la part de personnes non qualifiées est un fait illégal et ne pourra qu'attirer à ses auteurs toutes les rigueurs de la loi».

Nous pourrions en finir là.

D'ailleurs, le fait d'avoir dénoncé à la Société des Nations des pogroms qui n'ont jamais eu lieu et d'annoncer comme imminents d'autres pogroms, qui ne se sont pas produits, bien que la pétition date de plusieurs mois, ne démontre-t-il pas amplement ou bien que les pétitionnaires, s'ils sont de bonne foi, ont été induits en erreur par des instigateurs, ou bien qu'ils se sont rendus coupables du délit de calomnie envers le Gouvernement roumain? Mais, avant de clore ces observations et pour épuiser définitivement le sujet, qu'il nous soit permis de citer les témoignages récents de quelques personnes qui ne peuvent pas être suspectées de partialité:

Le 28 février 1927, le Dr.A. Braunstein-Mibaschan, directeur d'un journal sioniste de Roumanie et correspondant de la *Neue Zürcher Zeitung*, l'un des leaders du mouvement sioniste de Roumanie, a publié l'article suivant dans le *Haarets*, paraissant à Tell-Aviv (Palestine):

«Ce n'est pas mon intention de défendre, en ce moment, le Gouvernement roumain ni dans mes obligations de le protéger; mais je vous prie, au nom de la vérité et de la justice, au nom des intérêts du mouvement sioniste de Roumanie, de même qu'au nom de la Palestine, d'insérer les lignes suivantes dans votre feuille:

«Il n'y a pas eu en Roumanie de pogroms, massacres, etc., comme l'ont annoncé les informations télégraphiques de quelques feuilles étrangères.

Les attaques de quelques étudiants antisémites, qui ont eu lieu cette année de la même manière que dans les deux ou trois dernières années, sont regrettables et excitent les esprits, mais il ne faut pas les exagérer et les peindre dans des couleurs qui sont loin de correspondre à la vérité.

Même si des désordres ont été causés ces dernières années, par des étudiants antisémites, il ne faut cependant pas oublier, d'un autre côté, certaines choses dont nous, Juifs, nous devrions toujours savoir gré à nos amis.

Ainsi, par exemple, il ne faut pas oublier que, pendant qu'on massacrait nos frères en Ukraine, la Roumanie ouvrait ses frontières sans aucune difficulté ou restriction à des dizaines de milliers de nos frères, qui fuyaient l'épée de Petliura.

Enfin, je dois relever les bons procédés et la grande sympathie du Gouvernement roumain à l'égard du mouvement sioniste et du relèvement de la Palestine...»

En mars 1927, le colonel en retraite Ament, de l'armée des Etats-Unis d'Amérique, qui avait déjà été antérieurement en Roumanie en qualité de membre de la mission Hoover, entreprit, en compagnie de sa femme, un voyage en Bukovine et en Bessarabie.

Dans cette dernière province, il s'arrêta, entre autres, à Chişinău (Bessarabie), où il assista à une séance du Conseil municipal, ayant ainsi la possibilité de s'entretenir avec des notabilités juives, membres dudit Conseil, et de se former une opinion.

Comme le procès-verbal de la séance, contresigné par le colonel Ament, contient des déclarations particulièrement édifiantes, nous le reproduisons plus

bas *in extenso*. Nous joignons, d'autre part (Annexe No. 2), un original de ce précieux document rédigé en anglais et contresigné par le colonel Ament, afin d'éviter toute controverse possible.

Compte rendu de la séance du conseil municipal de la ville de Chisinau, du 16 mars 1927, à laquelle prit part le colonel Ament, anciennement de l'armée américaine

Le colonel Ament est venu aujourd'hui à la séance du Conseil municipal.

Le maire, M. Sébastian TEODORESCU, a prononcé un bref discours de bienvenue:

«Messieurs les Conseillers, le colonel Ament vient aujourd'hui en Bessarabie pour s'intéresser à l'état de prospérité dans lequel se trouve cette province et se rendre compte du progrès réalisé depuis 1919.

L'Amérique, pays démocratique par excellence, dont la voix fut écoutée pendant la guerre, comme aujourd'hui, et qui est l'amie de la démocratie du monde, est aussi l'amie dévouée de notre pays.

Je vous prie donc de recevoir le colonel Ament avec des sentiments affectueux et fraternels et de lui souhaiter une cordiale bienvenue parmi vous.»

M. S. Teordorescu suspend la séance pour dix minutes, afin que le colonel Ament puisse avoir quelques moments d'entretien général avec les conseillers.

Le colonel AMENT prend ensuite la parole. Il s'exprime en anglais avec l'aide d'un interprète et dit:

«Depuis quelque temps, une campagne violente est menée en Amérique contre votre pays, sur la question juive. Les journaux abondent en informations affirmant que les Juifs sont maltraités en Roumanie. Je suis venu d'Amérique en observateur impartial, afin de contrôler la véracité de ces accusations.

J'ai connu la Roumanie en 1919 et, depuis, je suis resté en contact plus étroit avec la population roumaine et spécialement avec la population juive. Mon opinion personnelle, basée sur les constatations que j'ai faites jusqu'à ce jour, est que ces accusations sont non fondées car, jusqu'à présent, il m'a été impossible de constater un seul fait qui puisse justifier cette campagne.

Je désirerais connaître aussi l'opinion du Conseil municipal afin de pouvoir me former un jugement correct.»

Le Grand Rabbin TZIRELSOHN:

Je crois que, dans ce but, il faudrait nous réunir en séance secrète. Si vous désirez faire une enquête, je crois que c'est ainsi qu'il faut procéder».

Le Dr. SMADU, conseiller communal:

«La vérité n'est jamais dite dans une séance secrète comme au grand jour. Veuillez noter que presque la moitié des conseillers élus sont de confession israélite; ce fait est une preuve de la tolérance du peuple roumain envers toutes les minorités et spécialement envers les Juifs.»

Le colonel AMENT:

«Nulle part, même en Amérique, on ne tiendrait de séance secrète pour de telles questions.

Nous voyons ici, dans le Conseil municipal, des représentants de toutes minorités; qu'ils disent ouvertement ce qu'ils ont à dire afin qu'on puisse entendre les répliques.»

Le Rabbin TZIRELSOHN:

«J'estime que la question est très importante et, par conséquent, qu'on ne peut la débattre en public. Je veux vous entretenir d'un fait et je crois qu'il serait préférable et plus honorable de procéder selon ma proposition. Si vous ne voulez pas que je parle en séance secrète, une simple entrevue particulière serait suffisante. Passons dans un cabinet et je vous ferai une communication très intéressante.

Je vous prie de croire que les Juifs sont une population loyale et que, s'il y a des torts, ce n'est pas de notre côté.»

M. EBERVAIN (Juif), directeur de l'Ecole de Commerce, membre du Conseil municipal, demande que toutes les informations fournies par le Grand Rabbin le soient ouvertement afin qu'on puisse y répondre.

Le colonel AMENT:

«Je ne désire aucune conversation secrète, d'aucun genre. Celui qui a quelque chose à dire n'a qu'à le faire en séance.»

M. ROZENHAUPT (Juif), avocat, conseiller municipal:

«Puisque le colonel Ament désire avoir des informations exactes, je lui fournirai quelques détails. Je crois être en mesure de le faire, puisque je suis né et ai vécu en Roumanie.

La vérité est que, *sur les 36 membres du Conseil municipal de Chisinau,* 18 *sont Juifs ce qui prouve que les Juifs jouissent de la plénitude de leurs droits politiques.*

Si, jusqu'en 1918, tous les Juifs de l'Ancien Royaume n'étaient pas citoyens, droit qui était lié à des considérations d'ordre exterieur, en 1918, le Gouvernement roumain a accordé à tous les Juifs de Roumanie tous les droits dont juissent les citoyens roumains.

De même, en Bessarabie, *depuis l'arrivé des Roumains, ils ont accordé aux Juifs exactement les mêmes droits qu'aux autres citoyens, sans exception.*

En ce qui concerne le traitement, aucune loi, aucun règlement, aucune disposition, aucun ordre ne fait la moindre différence entre les citoyens juifs et les autres. Donc, aucune exception n'étant faite au point de vue officiel et administratif, il n'existe à ce point de vue aucune différence entre Juifs et Chrétiens.»

Le colonel AMENT:

«L'opinion publique américaine a été fort perplexe à la suite des continuelles histoires de prétendues atrocités qui auraient été commises en Bessarabie.»

M. ROZENHAUPT:

«Selon certaines informations, des atrocités auraient été commises, non seulement envers les Juifs, mais aussi envers le reste de la population; ces informations ne peuvent provenir que de sources intéressées. D'atrocités, il n'en est pas même question, il s'agit de toute autre chose. En 1992, une sorte de mouvement individuel, n'ayant nullement un caractère officiel, se fit sentir parmi une partie de la jeunesse, qui y fut, pour ainsi dire, poussée par quelques personnes qui voulaient pêcher en eau trouble et sur lesquelles les ennemis du pays exerçaient aussi leur influence; notamment, elles essayèrent de produire une agitation contre la jeunesse studieuse de religion mosaïque et contre la population juive en général.

Ce mouvement n'est pas parti des classes gouvernantes roumaines ni du peuple roumain, mais d'un certain groupe; à la suite d'une propagande nourrie, il a pris quelques proportions mais n'a mené, ni à Chisinau ni ailleurs, aux atrocités dont on a parlé. Ce ne sont la qu'exagérations complètes.

Il y a eu des incidents désagréables, regrettables, que les autorités se sont efforcées de réprimer et, jusqu'à un certain point, elles ont réussi. Il se peut que de pareils incidents se produisent encore, mais on ne peut pas dire que des atrocités aient été commises, il s'agit d'incidents isolés".

Le colonel AMENT demande au Grand Rabbin Tzirelsohn s'il est du même avis que M. Rozenhaupt. Evitant de répondre avec précision, le Rabbin Tzirelsohn dit: »Oui, j'ai entendu ce qu'il a dit. Mais il le dit d'un ton hésitant et incertain.»

Le colonel AMENT:

«On dit que, dans toutes les écoles, les élèves sont soumis à certaines restrictions.»

M. EBERVAIN:

«Je suis directeur de l'Ecole de Commerce. Partout les élèves sont reçus sans aucune restriction; on ne fait aucune différence. Outre les écoles de l'Etat, il y a aussi des écoles confessionnelles. Dans les écoles de l'Etat, tout le monde peut être admis sans obstacle. Nous n'avons pas d'université, nous n'avons qu'une faculté de théologie.»

M. ROZENHAUPT:

«En ce qui concerne la question de savoir si les élèves ont a subir de mauvais traitements, exagérer ce serait un crime. Il est arrivé que des élèves aient été molestés par leurs camarades; non seulement ces faits n'ont pas été encouragés, mais ils ont toujours été réprimés par les autorités.

Chez tous les peuples, les individus n'embrassent pas tous les mêmes idées. Aussi, il se peut, qu'ici ou là il y ait eu des professeurs dont l'attitude ait été désagréable; mais aussitôt que de tels cas se sont présentés, des mesures ont été prises. Ainsi le cas de l'école de Telinesti; ce cas a été suivi des sanctions nécessaires; mais les Juifs n'ont jamais été maltraités, principalement ici où, en ce qui concerne les écoles, la règle est d'introduire petit à petit la langue roumaine.»

Le colonel AMENT:

«Je poursuivrai dans toute la Bessarabie les investigations que j'ai faites à Chisinau et, à mon retour en Amérique, je ferai connaître mes impressions sur la Roumanie qui, jusqu'à présent, sont favorables. J'ai l'espoir que ces impressions ne feront que resserrer les relations cordiales qui existent entre nos pays. Je suis convaincu qu'il n'existe aucun conflit violent entre la population indigène et les minorités de Bessarabie et que cette publication de mes impressions modifiera bien des opinions erronées que le peuple américain s'est faites, spécialement en ce qui concerne la Bessarabie.»

Le colonel et Mme Ament quittent la salle du Conseil, après avoir pris congé des conseillers municipaux de Chisinau.

*

* *

On ne saurait présenter un plus brillant exposé de la situation que l'acte officiel ci-dessus, qui se passe de tout commentaire.

Le même colonel Ament, quelques jours plus tard, dans une interview accordée aux journaux, fit de nouvelles déclarations, dont l'importance n'échappera à personne:

«Accompagné par ma femme et quelques amis, j'ai visité dernièrement la Bessarabie et la Bukovine.

Pendant ce voyage, j'ai interviewé de nombreux Roumains et de nombreux Israélites .

Je me suis convaincu, après de sérieuses recherches, que les bruits relatifs à des atrocités commises contre la population juive de ces deux provinces étaient sans fondement.

«D'autre part, *tous* les Israélites avec lesquels je me suis entretenu, à une exception près, m'ont affirmé qu'ils étaient traités avec justice par les autorités roumaines et qu'ils collaboraient pleinement avec le reste de la population.

L'exception dont j'ai parlé plus haut était faite par un Israélite, membre du Conseil communal de Chisinau (M. Tzirelsohn), qui m'avait demandé une réunion secrète, que je refusai. En réalité, il ne put m'apprendre rien de précis.

Il semble exister des divergences entre les étudiants et israélites, divergences qui, à mon avis, ne présentent pas une gravité exceptionnelle et qui, certainement, ne peuvent être considérées comme formant une question nationale.

Pendant mon séjour à Cernautzi, je fis des recherches complètes sur les circonstances du meurtre de Falik par Totu. Cet incident a été des plus regrettables, mais il semble avoir été l'acte d'un fanatique, au raisonnement égaré.

Cet incident aurait pu, dans les mêmes circonstances, se produire dans n'importe quel autre pays et il serait injuste envers la Roumanie de vouloir présenter cette affaire comme représentant les relations qui existent entre les Juifs et les Roumains.

«Je suis *absolument convaincu* que les rapports imprimés dans les journaux américains, ayant pour sujet de prétendues atrocités commises contre les Juifs de Roumanie, sont dépourvus de tout fondement, injustes et ne sont point conformes à la réalité.

«Je suis également convaincu que les Juifs vivent sous un beaucoup meilleur régime sous le gouvernement actuel qu'ils ne le faisaient autrefois, sous l'administration russe.

Les Israélites m'ont déclaré qu'ils étaient satisfaits et que les rapports qui on paru dans les journaux américains étaient faux. J'irai en Amérique et je parlerai et écrirai publiquement sur le traitement équitable des populations juives en Roumanie.»

Nous pourrions encore nous réclamer de l'autorité de M. Erik Colban, directeur de la Section des minorités de la Société des Nations, qui, lors de son voyage en Roumanie, au mois de novembre dernier, a eu l'occasion de s'entretenir longuement avec différentes personnalités juives de Transylvanie et de Bucarest et qui se rend ainsi parfaitement compte de la position réelle du problème.

Nous pensons que M. Erik Colban a dû consigner ses impressions dans un document qui doit se trouver dans les dossiers du Secrétariat et qui pourrait, éventuellement, être consulté avec profit.

La cause est donc entendue.

Le Gouvernement roumain ne peut que regretter que des accusations aussi graves aient été portées avec autant de légèreté par le Comité de Paris.

Il ne saurait cacher combien les interventions de ce genre, loin d'apaiser les esprits, peuvent nuire aux bonnes relations entre Juifs et non-Juifs de Roumanie et prolonger, par leur violente et maladroite indiscrétion, les malentendus entre les deux fractions de la population.

La population juive de Roumanie n'a besoin d'être défendue par personne. Heureusement, son développement et son organisation lui permettent de se défendre elle-même, sans avoir besoin d'un porte-parole étranger.

A ceux qui douteraient de cette vérité, le Gouvernment roumain offre en méditation une déclaration de M. S. Ullmann, chef rabbin de Nasaud, et un article de M. Streitmann, sénateur et publiciste juif bien connu en Roumanie.

«Monsieur le Préfet,

Avec beaucoup de peine, j'ai pris connaissance du fait que les Israélites de l'étranger ont porté en ces derniers temps des accusations contre notre cher pays, en affirmant que les Israélites de Roumanie seraient persécutés et même auraient souffert à la suite de pogroms.

Je regrette cela d'autant plus que cette campagne de dénigrement pourrait amener une tension dans les rapports entre les concitoyens du pays.

Je tiens à vous déclarer, Monsieur le Préfet, que toutes les nouvelles au sujet des pogroms sont mensongères.

Nous, les Israélites de Roumanie, nous bénéficions de la part des autorités politiques des mêmes droits que la population roumaine et, notamment dans le district de Nasaud, nous n'avons à nous plaindre d'aucune injustice ou

persécution. On respecte notre culte et nous bénéficions entièrement des droits des citoyens, autant que les Roumains, sur la base de la Constitution du pays.

Les populations roumaine et israélite vivent en bons rapports et s'il arrive, par endroits, quelque agitation antisémite, elle este due à des éléments empoisonnées par l'antisémitisme international.

Nous prions donc avec insistance nos coreligionnaires de l'étranger de cesser toute action d'incrimination qui manque de base, car cela peut avoir, comme je l'ai déjà dit, des conséquences fâcheuses.

Nous avons prions, vous aussi, Monsieur le Préfet, de porter à la connaissance du Gouvernement cette déclaration solennelle et spontanée, que je fais en mon nom et au nom des fidèles de mon rabbinat.

A Monsieur le Préfet du Département de Nasaud.

(*Signé*) Solomon ULLMANN,
Chef Rabbin.»

*
* *

Traduction de l'article publié par M. Streitmann, sénateur, dans le journal «Politica» du 16 janvier 1927, N° 192, IIe Année

«Aux Juifs de Varsovie

Si j'étais certain que je ne serais entendu que par mes bon Juifs seulement et non pas aussi par leurs détracteurs convaincus ou non, qui calculent ou non, je n'hésiterais pas à constater que ma race ne brille pas par son tact ou par ses composants, qui sont: la discrétion, la patience, l'opportunité.

Ma race s'est complu à s'autocritiquer souvent très durement et cruellement; comme peut-être aucun autre peuple ne l'a fait. Elle est habituée à raconter et avouer, sans aucun ménagement, tous ses défauts, même ceux qui ne lui sont pas caractéristiques.

Un peu d'autocritique en plus ne pourra lui nuire. Elle ne se flagellera pas toute seule; qui donc la flagellerait avec frénésie et le sourire sur les lèvres, le plus douloureux sourire que la plastique humaine ait connu?

Mais je me rends compte qu je suis entendu aussi par les détracteurs volontaires ou involontaires. Aussi n'insisterai-je plus sur les choses ci-dessus constatées.

Elle est ancienne et date d'assez longtemps pour qu'on puisse écrire dans son album tant de choses qui peuvent lui déplaire, mais qui sont utiles; tant de remarques utiles, mais qui peuvent lui déplaire.

La faute majeure de mon peuple est qu'il pèche contre l'esprit.

«Quelle vertu, quelle force intérieure, quel besoin presque héroïque de faire l'examen de sa conscience et de sa conduite, ne faut-il pas à une race, pour ne

pas tarder, même au milieu de l'hostilité méritée ou non, à analyser à fond ses particularités, définitivement inventoriées par l'éthique ancienne et moderne, sous la rubrique des défauts nationaux?

L'autre jour, en parlant de la demande faite à Genève en faveur des Juifs roumains, par un certain nombre de Juifs de Varsovie, j'ai posé la question:

Qui les a priés de faire cela?

Aujourd'hui, je poserai encore une question:

En quoi, leurs coreligionnaires des rives du Danube leur ont-ils fait du tort, pour qu'ils fassent à leur égard l'office d'agents provocateurs?

Car, en somme, c'est à cela que se réduit le résultat net et réel de leur ingérence deux fois non avenue, dix fois intolérable.

Ils ont jeté une grande pierre difforme dans le jardin de nos Juifs et ils ont probablement le sentiment qu'ils leur ont rendu un grand service et qu'ils méritent même une récompense.

Si je ne connaisais pas la forme que peut prendre parfois le manque de tact et de mesure chez quelques-uns des Juifs qui s'agitent outre mesure et qui veulent se faire surpasser et remarquer, je serais pertinemment convaincu que les quelques philanthropes de Varsovie ont été poussés dans cette voie ou tout au moins manœuvrés par les ennemis irréconciliables des Juifs de Roumanie...

Dans nos universités, les érudiants juifs ont été molestés et poursuivis. Dans les gares, dans les trains, dans les rues, les voyageurs et passants juifs ont été insultés et frappées.

Il s'est passé encore d'autres incidents qui sont regrettables, comme tout ce qui dissocie l'esprit de l'ordre, comme tout ce qui désorganise la cohésion interne et qui trouble, tant soit peu, la vie publique...

Je désapprouve l'exagération et la dramatisation des scènes regrettables qui sont arrivées chez nous: car, en exagérant et en leur donnant des proportions fantastiques, il pourrait paraître qu'elles ne peuvent impressioner, que donner à réfléchir que par leur exagération et déformation.

Avant la guerre, les grands financiers de l'Occident portaient des marques d'intérêt aux Juifs roumains, avec une insistance qui paraissait suspecte, presque toujours la veille de conversions et des accords d'emprunts.

Nos gouvernements comprenaient l'allusion. On accordait un certain pourcentage d'intérêt en plus et tout s'arrangeait. La finance étrangère en bénéficiait, les Juifs de Roumanie, par contre, étaient accusés d'avoir fait appel à l'étranger.

«Maintenant, à l'improviste, des Juifs de Varsovie les prennent sous leur protection. Les Juifs de France, d'Angleterre et d'Italie, qui doivent, eux aussi, savoir ce qu'est l'égalité et la légalité, ne les ont pas aidés, ils n'ont pas perdu patience et confiance à l'égard de l'Etat roumain et, espérant que les derniers restes de la psychose qui, nulle part, dans le centre et l'ouest de l'Europe, n'est plus bénigne qu'en Roumanie, disparaîtra bientôt, ils ont apprécié, à juste raison qu'il ne faut pas importuner l'Etat roumain par des interventions et immixtions qui ne peuvent qu'irriter et envenimer les choses.

En échange, nous nous trouvons en face de l'immixtion stridente et inutile de quelques coreligionnaires de Varsovie qui sont mal documentés et édifiés, et mal inspirés.

Il ne manquait plus que de voir ces défenseurs improvisés et légers, se présentant avec quelques Juifs hongrois et ukrainiens, pour que tout ce qui est sinistre et faux dans leur agissement soit percé au jour.

Ah! si les petits politiciens juifs de partout voulaient se décider à laisser en paix mes bons coreligionnaires!

Ah! si ces derniers pouvaient se décider à remettre en place les premiers!

Cela serait bien, très bien, pour les uns et pour les autres.

Un peut de tact, mon Dieu, serait-ce beaucoup demander?[7]»

*

* *

Il est à supposer que ces deux personnes sont à même de connaître la situation de leurs coreligionnaires en Roumanie, pour au moins autant que M. le Président du Conseil des Délégations juives de Paris.

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Problema 23, vol. 5, p. 97-104

Traducere:

1927, aprilie

Observaţiile Guvernului român în privinţa petiţiei din 17 ianuarie 1927 a „Comitetului Delegaţiilor Evreieşti" de la Paris

Refuz – Guvernul regal crede că scrisoarea în cauză nu întruneşte condiţiile necesare pentru a fi luată în consideraţie, dat fiind că acest Comitet de la Paris n-are nici o calitate de a se face purtătorul de cuvânt al evreilor din România.

Acest amestec n-ar putea să se justifice sub nici o formă, atâta vreme cât această minoritate are organizaţii extrem de puternice, având la dispoziţia sa ziare de largă răspândire, avocaţi notorii, ca şi un număr important de membri ai parlamentului care aveau, dacă ar fi trebuit să o facă, mijloace suficiente la dispoziţie pentru a întreprinde o acţiune similară. N-am putea să admitem că o minoritate atât de inteligentă, atât de bine organizată şi atât de bogată în mijloace de acţiune ca minoritatea evreiască din România, să aibă nevoie de un ajutor străin pentru a-şi pune în valoare drepturile în faţa Societăţii Naţiunilor. Amestecul străin în împrejurări asemănătoare, departe de a fi favorabil

[7] On lira également avec profit un second article publié par le sénateur Streitmann dans la *Politica* du 17 février 1927, qu'on trouvera annexé au présent document (Annexe N° 4).

persoanelor cărora ea pretinde să le ajute, n-ar putea decât să le aducă un prejudiciu. Această acţiune a fost, de altfel, respinsă în mod energic de dr. Niemerower, mare rabin al României, care, într-un discurs pronunţat în Senatul român, s-a ridicat contra oricărei intervenţii de acest gen. Opinia venerabilului mare rabin a fost împărtăşită în egală măsură de numeroşi parlamentari evrei, de directori de ziare, de scriitori etc. (a se vedea în special, articolul plin de incisivă ironie, publicat în jurnalul *Politica*, din 17 februarie, de către senatorul evreu Streitmann, anexa nr. 4).

Guvernul regal se grăbeşte să folosească ocazia care îi este oferită de a prezenta aceste informaţii Societăţii Naţiunilor, pentru a pune capăt, o dată pentru totdeauna, campaniei calomnioase contra României, care apare periodic, în special în America, având ca subiect pretinsele persecuţii îndreptate contra evreilor din România.

Petiţia din 17 ianuarie 1927 – Comitetul Delegaţiilor Evreieşti reproşează Guvernului român, în petiţia sa din 17 ianuarie trecut, două lucruri:

a) de a leza drepturile evreilor prin acte legislative şi administrative în contradicţie flagrantă cu Tratatul Minorităţilor;

b) de a încuraja, prin inerţia organelor sale, excese antievreieşti, „care au îmbrăcat un caracter de pogromuri, amintind pogromurile din Rusia ţaristă".

La prima dintre aceste acuzaţii Guvernul român a dat o dezminţire formală, declarând că legile şi reglementările din ţară garantează un tratament egal tuturor cetăţenilor, fără diferenţă de rasă, de limbă sau de religie. Acest principiu fundamental este înscris fără prescurtări în art. 5 al noii Constituţii române, care proclamă că:

„Românii, fără distincţie de origine etnică, de limbă sau de religie, se bucură de libertatea conştiinţei, de libertatea învăţământului, de libertatea presei, de libertatea de asociere şi de toate drepturile şi libertăţile stabilite de lege".

În afară de aceasta, este important de subliniat, o dată în plus, că delegaţiile evreieşti au recurs la procedeul, binecunoscut de către Consiliul Societăţii Naţiunilor, de a formula acuzaţii generale faţă de guverne, fără a aduce nici o precizare şi nici o documentare în sprijinul tezei lor. În ziua în care se va voi să se formuleze acuzaţii precise asupra acestui subiect, Guvernul român se va grăbi să răspundă la acestea.

În ceea ce priveşte al doilea cap de acuzare, Guvernul român atrage mai întâi atenţia asupra faptului că, în vocabularul curent, „pogrom" este sinonim cu jafuri, devastări în masă, urmate de omoruri şi de atrocităţi de toate felurile. Desfidem pe oricine care ar putea să indice un singur caz în care astfel de excese s-ar fi produs pe teritoriul român. A vorbi de pogromuri într-o ţară care a dat de curând, adăpost zecilor de mii de refugiaţi evrei din Rusia, constituie o afirmaţie calomnioasă în plus, care ar autoriza Guvernul român să ceară pur şi simplu respingerea acestei petiţii.

Dacă n-a existat niciodată pogrom în România, aşa cum pretind autorii cererii, guvernul regal, preocupat înainte de toate de adevăr, nu contestă că n-ar

fi existat, din contra, în ultimul timp, unele incidente izolate pe care le dezaprobă şi pentru care a făcut totul spre a le face să înceteze.

Oricât de supărătoare ar fi, aceste incidente n-au luat niciodată o asemenea amploare încât să-l autorizeze pe dl Motzkin să le aducă în faţa Societăţii Naţiunilor, a cărei intervenţie n-ar trebui să se exercite decât în caz de infracţiune serioasă sau de ameninţare cu o infracţiune asemănătoare din partea guvernului.

Departe de a avea amploarea şi aspectul care s-a dorit să li se dea, numitele incidente n-au avut niciodată un altfel de caracter decât cel de fapte sporadice şi, din fericire, de o importanţă secundară (a se vedea anexele 1,2,3,4 şi 44[1]).

În paginile care vor urma, vom găsi un răspuns adecvat pentru cele câteva cazuri semnalate în petiţie. Pentru a fi în măsură totuşi, de a înţelege sensul real al acestor incidente, trebuie să avem câteva noţiuni asupra antecedentelor istorice şi politice ale importantei probleme care ne preocupă.

Problema evreiască în România înainte de război – Stabilirea maselor de evrei în România, atât în Vechiul Regat cât şi în noile provincii, este de dată relativ recentă. Cronicile din ţară, inscripţiile, sigiliile de aur, într-un cuvânt toate sursele de istorie din ţară păstrează aproape complet tăcerea asupra acestui subiect până în sec. al XVIII-lea.

În vechea Românie, la începutul sec. al XIX-lea se constată prezenţa a aproape trei mii de familii evreieşti. În 1820, acest număr atinge de abia 4.855. Începând din acest moment, teritoriul român devine teatrul unei adevărate invazii evreieşti pentru că, în 1831, numărul lor este în jur de 37.000 persoane. În 1859, el s-a triplat deja pentru a atinge cifra de 118.922 persoane. În 1899, el s-a dublat din nou pentru a ajunge la 269.000 de suflete, în cifre rotunde. În consecinţă, în mai puţin de un secol, elementul evreiesc din Vechiul Regat, a crescut cu mai mult de *două mii* la sută (!).

Creşterea anormală a numărului lor[2], tipul, limba, moravurile, costumul lor, totul demonstrează originea lor străină, ca şi recenta emigrare a marii lor majorităţi. (A se consulta în privinţa acestui subiect, Verax, România şi evreii, Bucureşti, 1902; Comnène, Etude sur la condition des Israélites en Roumanie, (Studiu asupra condiţiei israeliţilor în România) Paris, Pédone, 1905; Lahovary, Problema evreiască în România, Bucureşti, 1903).

---

[1] A se vedea nota din josul anexei 1. (Nota Secretarului General).

[2] După toate statisticile din lume trebuie să treacă în jur de cincizeci de ani pentru ca populaţia, chiar din ţările cele mai prolifice din lume, să se dubleze. Dl. Ferdinand Faure, profesor la Universitatea din Paris, director al „Revistei Politice şi Parlamentare" etc., într-un studiu inedit prezintă cazul cel mai surprinzător de natalitate, singurul, de altfel, care a fost înregistrat de mai bine de treizeci de ani, cel al Rusiei, a cărei populaţie, în perioada 1881-1890, a crescut într-o proporţie de 49,45‰ locuitori, cifră aflată totuşi cu mult sub cea care arată creşterea israeliţilor din Moldova.

În Bucovina, în momentul răpirii acestei provincii de către Austria în 1775, existau în total 526 familii evreieşti, adică în jur de 2.100 persoane; în 1924 numărul lor era de 128.000 persoane. Dacă în 1846, evreii reprezentau de-abia 3,12% din populaţia totală, în 1880, adică aproape 30 de ani mai târziu, această proporţie s-a ridicat la 11,83%. Din 1868 până în 1880, într-un interval de 12 ani, pe când restul populaţiei, în ciuda calităţilor prolifice binecunoscute, creştea cu numai 7,84%, elementul evreiesc creştea cu 41,10%.

În Transilvania se puteau număra în 1804, în toată provincia, numai 1.606 evrei. Cincizeci de ani mai târziu, numărul lor a crescut de zece ori, plecând de la 15.573 pentru a ajunge, douăzeci de ani mai târziu, în 1870, la 24.842 şi, în 1923, la 200.000, în cifre rotunde.

În Basarabia, în momentul dezmembrării acestei provincii din Moldova, în 1812, numărul lor era nesemnificativ. El este în zilele noastre de 276.000, adică o zecime din populaţia acestei provincii.

Dacă adăugăm la cifrele de mai sus numărul evreilor refugiaţi din Rusia, din Ungaria, din Austria, chiar şi din alte ţări străine şi care au fost semnalaţi nu de puţine ori atenţiei biroului dr. Nansen, cifra evreilor, cetăţeni sau necetăţeni trăind actual în România, depăşeşte cu mult pe cea de un milion două sute de mii de suflete (1.200.000). Importanţa acestei cifre apare încă mai evidentă dacă se consideră că numărul evreilor din lumea întreagă este, după recentele statistici ale biroului din Philadelphia, de 14.600.000. Evreii din România reprezintă deci, numai ei singuri, în jur de 9% din numărul total al evreilor, faţă de 2,5% în Cehoslovacia, 3,5% în Ungaria, 2% în Anglia, 1% în Franţa, 0,3% în Italia.

Înţelegem, în aceste condiţii, că această problemă ia un cu totul alt aspect în România decât în alte ţări din Europa.

Originea evreilor din România – O parte, aparţinând familiei evreilor spanioli (Sefardim) formează grupul cel mai vechi al evreilor din România. Venind din Constantinopole şi în special din Salonic, ei prezintă un tip semit mediteranean, cu o tendinţă destul de pronunţată de a se asimila populaţiei autohtone. Numărul lor nu este ridicat; el nu depăşeşte actualmente 60.000. Ei sunt stabiliţi în special în Valahia, formează comunităţi separate de celelalte comunităţi evreieşti, având un idiom, un ritual şi tradiţii distincte.

Ceilalţi evrei, care formează marea masă, sunt de origine rusă, poloneză, austriacă şi ungară[3]. Ei aparţin marii familii a evreilor numiţi „polonezi" (Aszkenazim). Reprezintă un tip foarte diferit de cel al evreilor spanioli, vorbesc idiş, această limbă formată din elemente ebraice şi germanice, poartă redingotă lungă, bonetă de fetru şi moaţe; sunt aproape toţi blonzi, slabi şi plăpânzi. Ei formează o întreagă clasă de mici artizani, prăvăliaşi, cârciumari, curtieri etc. Ei respectă într-un mod riguros credinţa în tradiţiile milenare. Călătorul francez André Bellesort i-a văzut în ultimul timp dansând sub clar de lună în timpul

[3] A se vedea Verax, *op. cit.*; pagina 65 şi următoarele şi Comnene, *op. cit.*, pagina 34 şi următoarele.

sărbătorilor de Anul Nou, ca pe timpul lui Titus. Alungaţi din ţara lor de origine datorită persecuţiilor, serviciului militar riguros şi mai ales de mizerie, ei au sosit în masă pe terenurile bogate ale Moldovei unde nu exista industrie, aproape deloc comerţ şi unde inexistenţa unei burghezii perpetua un hiatus între clasa boierilor şi cea a ţăranilor. Veniţi din nord şi din Orient ei se îndreaptă către aceste ţinuturi în mase compacte. Dacă în partea occidentală a ţării, în special în Banat, Timişoara şi în Oltenia, numărul lor este destul de redus, el este extrem de mare în Basarabia, în nordul şi răsăritul Moldovei, ca şi în Bucovina.

Din 1831 şi până în 1838, adică într-un interval de numai 7 ani, se poate urmări creşterea anormală a elementului evreiesc la oraşe, cu o precizie frapantă. Această creştere este de 60% la Iaşi, de 248% la Piatra Neamţ, de 278% la Fălticeni, de 320% la Bacău, în sfârşit de 600% la Botoşani; astfel se explică că de la 12.000, în mai puţin de un secol cifra lor a ajuns la 270.000 de suflete.

Aceşti evrei veniţi, după cum am văzut mai sus, în special din Rusia şi din Polonia, au adus o dată cu multă mizerie, obiceiurile lor, limba lor, tradiţiile lor şi credinţa lor religioasă. Mulţi au rămas săraci, făcându-şi o acerbă concurenţă în micile lor meserii prost plătite. Unii din aceştia neputând să reziste mult timp mizeriei, au îngroşat rândurile emigranţilor pentru America. Mulţi au prosperat; cea mai mare parte totuşi au rămas grupaţi, strâns legaţi unii de alţii, izolaţi de populaţia autohtonă, formând grup aparte, neavând nimic comun cu ea.

În ciuda particularităţilor accentuate ale acestor noi veniţi populaţia autohtonă nu i-a privit niciodată cu rea voinţă; ei n-au fost niciodată obiectul acelor sentimente de duşmănie pe care le-au cunoscut de-a lungul secolelor în ţările „civilizate" ale Europei occidentale. Poporul român, a cărui toleranţă religioasă, după cum a spus odată public pastorul Charles Muller de la Geneva, merge uneori până la necredinţă, n-a cunoscut niciodată războaiele religioase. România n-a avut nici inchiziţie, nici vecernii siciliene, nici sfântul Bartolomeu, nici pe cavalerul de la Barre, nici pe Etienne Dolet. Evreii din România n-au cunoscut nici „Judengasse", nici ghetoul, nici „Judensteuer", pe care le-au cunoscut în alte părţi. Românul a moştenit fără îndoială de la strămoşii săi romani această largă toleranţă în materie religioasă care făcea ca la Roma să poată fi onoraţi toţi zeii.

Deci, dacă a existat o problemă evreiască în România, se cuvine să subliniem că a avut din toate timpurile un caracter strict economic şi politic, niciodată religios. Toţi călătorii care au avut ocazia să studieze problemele României, din timpurile cele mai îndepărtate până în zilele noastre, au fost de acord în a recunoaşte acest adevăr. Ne place în mod deosebit să prezentăm în acest document mărturia concludentă a unui maghiar de o înaltă reputaţie literară şi politică, domnul de Gerando Teleky (a se vedea COMNÈNE, op. cit., pagina 149).

Particularităţile evreilor la care făceam aluzie mai sus, o oarecare tendinţă invazionistă şi numărul lor mereu în creştere au trezit evident, spre sfârşitul secolului trecut, în spiritul românilor nelinişti legitime. Ei n-au făcut obiectul

nici a persecuţiilor, nici al conflictelor, aşa cum s-a lăsat să se subînţeleagă adesea în Occident.

De-a lungul întregului secol al XIX-lea şi până în zilele noastre, nu se cunoaşte nici măcar un singur caz care ar putea merita numele de „pogrom".

În timpul revoluţiei agrare din 1907, când proprietarii şi fermierii au fost în egală măsură rău trataţi de ţărani, se constată că numărul proprietarilor şi al fermierilor români care au avut de suferit efectele acestei răscoale (asemănătoare jacqueriei franceze) a fost considerabil, pe când cel al evreilor a fost absolut nesemnificativ. Chiar dacă unii evrei au avut de suportat neplăceri datorate acestei mişcări revoluţionare, se cuvine să precizăm că ei au făcut obiectul actelor de violenţă la fel ca şi românii, ca fermieri şi nu ca evrei.

Cât priveşte regimul legal, legile din România nu făceau nici o distincţie între creştini şi evrei în ceea ce priveşte exercitarea drepturilor civile. Ele le interziceau, din contra, exercitarea drepturilor politice. Străini, veniţi în ţară de puţină vreme – foarte adesea încălcând legile şi regulamentele – neobţinând dreptul de cetăţenie în noua lor patrie, ei n-au făcut nimic pentru a ajunge la nivelul celorlalţi cetăţeni. Rămaşi străini, ei nu puteau să fie trataţi, în marea lor majoritate, astfel decât în această calitate.

Problema evreiască în România se punea deci exact în maniera în care se punea problema chineză şi japoneză în Statele Unite, sau problema italiană în Franţa şi în Elveţia.

Pentru a fi asimilaţi cetăţenilor, conform principiilor juridice universal admise, ei trebuiau să se naturalizeze individual[4]. Prin aplicarea Constituţiei atunci în vigoare – şi conform principiilor consacrate de numeroşi legislatori – naturalizarea era dobândită prin Parlament.

Contra acestei stări de fapt şi de drept s-au ridicat de mai multe ori asociaţiile evreieşti internaţionale, care vroiau să oblige România să acorde cetăţenie unei mase de străini care n-avea nimic comun cu majoritatea poporului, care nu-i cunoştea trecutul, obiceiurile, nici chiar limba şi care se încăpăţâna să se ţină deoparte de populaţia autohtonă, formând în mijlocul statului un corp străin ireductibil.

Iată în câteva cuvine istoria marilor dispute din Congresul de la Paris, din Congresul de la Berlin, ca şi pe aceea a straniei intervenţii diplomatice a guvernului Statelor Unite ale Americii din 1902.

De fapt, în pofida unei proceduri evident foarte lungi şi costisitoare, un oarecare număr de evrei a dobândit naturalizarea română. Astfel s-a abordat *in globo* naturalizarea a 883 evrei care făcuseră războiul de independenţă din 1877 ca şi naturalizarea soţiilor lor, copiilor lor, părinţilor lor...; la modul general se poate spune că s-a acordat tuturor celor care reprezentau o valoare economică sau intelectuală reală.

---

[4] Numai statul poate să determine în ce moment un individ devine cetăţean, care sunt condiţiile şi modurile de a obţine această calitate şi care sunt drepturile care decurg din aceasta. – (Cf. Bluntschli, *Dreptul internaţional codificat*, art. 364 şi următoarele; Lawrence-Wheaton, III, pagina 185 şi următoarele; Bonfils, Nr. 417; Despagnet, pagina 280).

Acesată distincţie între drepturile civile şi drepturile politice, va fi cu atât mai explicabilă pentru un studiu imparţial, dacă nu se va pierde din vedere că România de dinainte de război, adoptând aproape fără modificări Constituţia belgiană, nu cunoştea decât un regim cenzitar foarte strict; că dreptul de vot era rezervat unei categorii restrânse de cetăţeni, adevăraţi privilegiaţi; că marea masă a poporului era ţinută practic deoparte şi că, în consecinţă, părea natural să nu se acorde străinilor, a căror imigrare era recentă, astfel de drepturi care se refuzau majorităţii poporului român însuşi.

Această rigoare era dictată în acelaşi timp de un motiv la fel de grav. Calitatea de cetăţean antrena în România, ca şi în numeroase alte ţări, dreptul de a poseda pământ. Ori, pe de o parte, în tradiţiile popoarelor agricole, noţiunea de pământ este legată de noţiunea de putere. Numai dacă ne reîntoarcem la tradiţiile vechi, la Roma, unde proprietatea cviritară* era rezervată numai cetăţenilor, putem găsi o primă explicaţie a acestei dispoziţii. Pe de altă parte, conducătorii români, dându-şi seama de inferioritatea economică care exista între populaţia autohtonă şi noii veniţi, se temeau să vadă că pământurile ies de sub stăpânirea ţăranilor, pentru a fi puţin câte puţin acaparate de evrei, mai bine pregătiţi, mai bine adaptaţi în lupta pentru viaţă[5].

---

* Quirites, denumire dată cetăţenilor romani.

[5] Doctrina nu este de acord asupra naturii dreptului statului asupra teritoriului său. Unii scriitori văd în aceasta un drept de proprietate, alţii un drept de suveranitate; totuşi, toţi autorii sunt de acord în a admite această autoritate exclusivă a statului. „Primul element al proprietăţii unui popor – spune Pradier-Foderé – este libera dispunere de teritoriul său... Atunci când o naţiune a ocupat cu forme în regulă un ţinut, dreptul de proprietate pe care ea îl dobândeşte prin aceasta asupra tuturor părţilor din acest sol, o autorizează să se servească de acesta, excluzându-i pe străini".

„Este de datoria legislaţiei fiecărui stat – spune la rândul său Bluntschli – de-a determina *dacă* şi *în ce condiţii* străinii pot să dobândească proprietăţi funciare în ţară..."

Numai prin actul din 12 mai 1870, s-a acordat străinilor dreptul de a dobândi imobile în Anglia.

Această prohibiţie, era încă în vigoare recent în regatele scandinave.

Legea din 3 mai 1887 interzice străinilor de a dobândi imobile în Statele Unite, numai dacă nu-şi declară într-un răstimp oarecare, intenţia de a deveni cetăţean al Republicii. Achiziţia de bunuri – fonduri este şi ea interzisă societăţilor din care străinilor le aparţine mai mult de 20% din capital.

Statul Illinois interzice, la rândul său (iunie 1888), străinilor, să posede imobile, ceea ce face ca străinul care a moştenit un pământ să-şi vadă bunul confiscat dacă, într-un răstimp de trei ani, nu l-a vândut sau dacă nu s-a naturalizat.

Legislaţia statelor New York, Wisconsin, Minnesota etc., nu diferă decât foarte puţin de precedentele

În Missouri, Alabama, Vermont, Carolina de Nord, Mississipi, Columbia, Arkansas, Delaware etc., dreptul de a dobândi bunuri – fonduri de către străini este acordat cu condiţia ca străinul să devină american într-un răstimp determinat, sau cu condiţia de a nu renunţa la ele spre profitul unui al treilea, şi el străin.

Legislaţia peruviană, în art. 34, cod civil, spune că „Achiziţia de imobile şi condiţiile comerţului pentru străini vor depinde de tratatele care vor fi încheiate cu naţiunile respective, *ca şi de legi şi de reglementări speciale*". Ori, aceste legi şi reglementări speciale au blocat de multe ori punctele vizate prin acest text.

În Mexic este normal să nu se acorde străinilor autorizaţia necesară pentru a dobândi pământuri situate la cinci leghe de-a lungul coastelor, şi la douăzeci de leghe de-a lungul frontierelor.

O propunere în acelaşi sens a fost, de altfel, prezentată şi Parlamentului francez la 10 decembrie 1898.

Fără lumina trecutului nu se poate judeca situaţia prezentă; am crezut că este de datoria noastră de a furniza aceste informaţii, pentru a explica mai mult decât un aspect al problemei.

Nebeneficiind, în ansamblu, de drepturi politice şi fiind împiedicat de a achiziţiona pământ, elementul evreiesc n-a fost împiedicat să prospere. Sinagogile s-au ridicat în fiecare zi mai mari şi mai bogate; numărul şcolilor, fundaţiilor caritabile, asociaţiilor mutuale, literare, artistice s-a multiplicat fără încetare. Finanţele, comerţul, industria, presa au devenit, într-o proporţie zdrobitoare, domeniul aproape exclusiv al evreilor. Numărul medicilor, al avocaţilor, al scriitorilor, al artiştilor evrei n-a făcut decât să crească în fiecare zi; relaţiile între cele două populaţii trăind alături n-au fost totuşi tulburate. Bunăstarea populaţiei evreieşti n-a încetat să crească cu fiecare zi.

Pentru a nu cita decât un exemplu, în 1903 se puteau număra în oraşul Botoşani 1.173 de proprietăţi urbane aparţinând evreilor pe când populaţia neevreiască nu poseda decât 1.241. La Iaşi 2.026 proprietari erau evrei, în timp ce proprietari creştini erau 2.659. La Piatra Neamţ proporţia este de 1.386 faţă de 1.480. În fine, la Fălticeni, evreii sunt în număr de 618, pe când proprietarii creştini de abia ajung la 363.

Poporul român spera că, odată cu prosperitatea şi cu bunăstarea, elementul evreiesc dintr-a doua generaţie se va apropia mai mult de el.

Problema evreiască după război – În 1916 România, urmărind realizarea idealului său naţional, intră în război. Amintirea calvarului său este prea prezentă în toate memoriile pentru ca noi să fim obligaţi să insistăm asupra acestui lucru. Ne permitem, totuşi, să amintim că Vechiul Regat, el singur, a avut mai mult de 800.000 de morţi, adică 10% din populaţia sa totală, pe când celelalte provincii au avut şi ele partea lor de sacrificii, într-o proporţie aproape similară. Ţara a fost, în plus, aproape în întregime secătuită şi reforma agrară, mijloc suprem pentru a salva ţara de bolşevism, urmată de catastrofa monetară, au sfârşit prin a ruina complet clasa deţinătoare de bunuri. Bugetul de stat dezechilibrat a fost o altă cauză a mizeriilor, a suferinţelor fără nume, funcţionarii de stat fiind reduşi la salarii de foamete.

În ce a constat aportul evreilor din România în această supremă încercare, despre aceasta se cuvine, poate, să nu vorbim. Guvernul român, inspirându-se mereu din sentimentul naţional de bunătate, propriu poporului său, a acordat o largă amnistie pentru crima de ofensă adusă patriei şi n-a publicat nici o dispoziţie specială contra profitorilor războiului. Trecând sub tăcere împrejurări în mod special dureroase, Guvernul regal crede că îndeplineşte, în acelaşi timp, o datorie de pietate faţă de câţiva evrei, care şi-au îndeplinit în întregime sarcinile. Dar ar însemna să comitem o gravă eroare dacă n-am vedea, în unele manifestări din prezent, ecoul abandonurilor notorii faţă de patria aflată în pericol.

La suferinţele cauzate de război vin să adauge dificultăţile fără număr de după război. Ţara, devastată, era lipsită de toate; naţiunea era epuizată. În plus, pe când în Occident pacea părea că intră în drepturile sale, România se vedea obligată să menţină starea de război, pentru a-şi lua măsuri de precauţie şi pentru

a se apăra faţă de două sisteme comuniste care o ameninţau: cel al lui Lenin în Răsărit şi cel al lui Béla Kun, în Apus. Ori, pe drept sau pe nedrept, numele cu rezonanţă evreiască ale unor mari şefi bolşevici făceau opinia publică să creadă că această mişcare vătămătoare era esenţialmente evreiască. Această teză, în mod abil exploatată de o propagandă antisemită străină, n-a rămas fără urmări în România, ca şi în alte ţări ale Europei.

În acelaşi timp, în România sunt nenumărate greve. Conducătorii lor sunt în cea mai mare parte evrei. Se descoperă organizaţii comuniste: şefii lor sunt evrei. Se arestează curieri, spioni, agitatori; ei sunt în cea mai mare parte evrei.

Dar ceea ce face să se umple paharul este atentatul din 1920. O bombă face efectiv să sară în aer palatul Senatului din Regat, singurul atentat care a însângerat vreodată viaţa politică din ţară şi care l-a omorât pe ministrul justiţiei, pe unul din episcopii cei mai populari din Transilvania, pe un senator şi a rănit grav un alt episcop, ca şi pe preşedintele Senatului. Şeful complotului, Max Goldstein, şi complicii săi sunt tot evrei.

În momentul în care naţiunea se confruntă cu dificultăţi fără număr, în care tezaurul este gol, în care impozitele nu se percep, când moneda scade în fiecare zi, când totul trebuie făcut şi totul trebuie organizat, când mizeria domneşte iar burghezii şi intelectualii creştini sunt săraciţi, la Bucureşti ca şi în alte oraşe ale Regatului vedem o armată de gheşeftari, de speculanţi, de „rechini" cum sunt numiţi în Italia, etalând un lux insolent şi provocator. Acest fenomen nu este propriu României, bineînţeles, dar nicăieri în altă parte nu avem, printre traficanţi şi profitori îmbogăţiţi, atât de puţini conaţionali.

Toate acestea au fost spuse nu pentru a justifica ci pentru a explica evenimentele care vor urma.

În pofida a tot ceea ce s-a spus, nimeni nu se gândeşte în România să identifice toată populaţia evreiască cu profitorii şi trădătorii; din contră. Înainte chiar de sfârşitul războiului, pe 28 august 1918, o lege recunoaşte ca cetăţean român pe orice persoană născută în România, din părinţi născuţi şi ei pe teritoriul naţional şi având domiciliul acolo. Textul acestei legi este valabil şi pentru părinţii, văduvele, copiii celor care au murit pentru patrie. Toţi cei care au participat la campania din 1916, ca şi cercetaşii care au urmat armata în retragere, beneficiază şi ei de lege.

La 20 decembrie 1918 o nouă lege, şi mai liberală, o înlocuieşte pe prima.

Pentru a dobândi dreptul de cetăţean, ea nu cere interesaţilor decât să fie născuţi în România şi să nu fi beneficiat de protecţia unui stat străin. Aceste condiţii nu sunt cerute persoanelor care au servit în armată în timpul războiului. În fine, un decret-lege din 22 martie 1919 simplifică formalităţile acesteia. Orice persoană care declară că s-a născut în România şi că n-a beneficiat niciodată de o protecţie străină şi care va face cerere, devine *ipso facto*, cetăţean român.

Astfel, cu mult înainte de Tratatul Minorităţilor care datează din decembrie 1919, majoritatea zdrobitoare a evreilor din România avea posibilitatea de a dobândi cetăţenia română printr-o simplă declaraţie de voinţă.

În acelaşi timp cu acesată operă legislativă, care arăta solicitudinea Guvernului român faţă de elementul evreiesc stabilit în România, zeci de mii de refugiaţi venind din Rusia, din care cea mai mare parte erau evrei, se îndreptau către frontierele de nord şi de est ale ţării. Deşi această nouă invazie trebuia să crească considerabil dificultăţile de aprovizionare ale populaţiei autohtone, deja atât de încercată, şi să complice excesiv datoria, deja atât de grea, a organelor administrative, şi risca să compromită într-o perioadă atât de tulbure, ordinea şi securitatea din interiorul ţării, Guvernul român, trecând peste aceste consideraţiuni, nu ascultă decât vocea carităţii.

Am putut astfel asista, încă o dată, la o mişcare a populaţiei amintind, în unele momente, o adevărată migraţie a popoarelor, a unui singur popor mai ales, a poporului evreu.

Şi totuşi în acest moment anume, se puteau auzi, la Paris ca şi în altă parte – la mitingurile organizate de evrei ca dl Braunstein, dezertor din armata română, binecunoscut la Paris – cele mai neverosimile calomnii la adresa României.

Manifestaţii şi excese antievreieşti – Aceste câteva cuvinte fiind spuse – indispensabile pentru a lămuri ceea ce urmează – putem să abordăm examinarea „evenimentelor" denunţate de semnatarii petiţiei şi pe care aceştia le califică drept „tragice".

Guvernul ţine totuşi să declare, încă de la început că, dacă au avut loc incidente pe care el este primul în a le deplânge, el nu poate admite ca acestea să fie prezentate ca manifestări ale poporului român luat ca masă, îndreptate contra populaţiei evreieşti şi atentând la securitatea acesteia din urmă.

Deşi comportarea populaţiei evreieşti n-a fost întotdeauna ireproşabilă, poporul român n-a nutrit faţă de aceasta un sentiment de ostilitate, aşa după cum s-a demonstrat mai sus.

Toate incidentele care au avut loc în aceşti ultimi ani n-au depăşit cadrul restrâns de acte necugetate ale tineretului şi încă a unei minorităţi a acestui tineret, în afară de marea masă populară (a se vedea asupra acestui subiect scrisoarea preşedintelui Consiliului de Miniştri, anexa nr. 1).

Şi aici unele lămuriri sunt necesare. În afară de motivele generale pe care le-am dat deja, de ordin mai degrabă psihologic, există altele, speciale şi de ordin mai degrabă material, care sunt la baza acestor incidente.

Învăţământul superior număra, în Vechiul Regat, înainte de război, două universităţi, una la Bucureşti şi alta la Iaşi, ca şi unele şcoli speciale cum ar fi Academia de Înalte Studii Comerciale, Şcoala politehnică etc. Aceste şcoli erau absolut insuficiente, chiar pentru o populaţie de opt milioane de locuitori. Prin adăugarea noilor provincii, populaţia românească dublându-se, problema învăţământului în general şi cea a învăţământului superior în special, s-a acutizat fără precedent. În pofida noilor universităţi din Cluj şi din Cernăuţi, în pofida creării în Transilvania a unei Şcoli politehnice, ca şi a unei Facultăţi de Teologie în Basarabia, numărul celor care vor să urmeze cursurile universităţilor şi şcolilor superioare este atât de mare încât problema devine neliniştitoare.

Restrângerea bugetară nu permite totuşi ameliorarea situaţiei. În noile provincii asistăm la un adevărat iureş al populaţiei eliberate, înspre universităţi. Scăderea cursului de schimb reţine în ţară studenţii care altădată îşi urmau cursurile în străinătate. Situaţia precară a burgheziei, care nu-şi mai poate trimite copiii în şcolile de la Paris, de la Roma, de la Londra, de la Berlin, de la Geneva, agravează şi mai mult această situaţie. Amfiteatrele, sălile de curs, laboratoarele au devenit insuficiente. Profesorii sunt supraaglomeraţi şi în acest timp, studenţii nevoiaşi, fiii cetăţenilor care au apărat teritoriul naţional se chinuie să-şi găsească locuinţă, să se întreţină, să-şi cumpere cărţi, aparate ştiinţifice, instrumente indispensabile pentru studiile lor. Numai evreii, în cea mai mare parte destul de înstăriţi, au posibilitatea să-şi plătească pensiuni de familie, sau să locuiască la rude bogate şi să-şi cumpere ceea ce este indispensabil pentru lucrările lor[6].

Aceste împrejurări de natură să antreneze neplăceri au fost agravate şi mai mult printr-o imprudenţă de netăgăduit din partea asociaţiilor evreieşti.

Într-adevăr, comunităţile evreieşti posedă în România, ca peste tot de altfel, unele birouri de înmormântare, urmând un ritual determinat. Ori, pentru motive greu de lămurit, numitele birouri puneau stăpânire pe toate cadavrele evreilor nevoiaşi care nu erau reclamate de familie şi, contrar a ceea ce se face în astfel de cazuri cu cadavrele creştinilor, refuzau să le dea amfiteatrelor facultăţilor de medicină pentru a servi pentru lucrările studenţilor. Studenţii creştini, găsind că acest regim excepţional este ilogic, au luat atitudine contra camarazilor lor evrei, interzicându-le să disece cadavrele creştine. Acest motiv, frivol în aparenţă, a fost cauza incidentelor care s-au produs pentru prima dată în mediile universitare. Cu pasiunea proprie tinereţii, cele două tabere s-au încăpăţânat pe poziţiile lor; am asistat la mai multe certuri urmate de demonstraţii ostile în faţa unor jurnale evreieşti care luaseră atitudine ostilă faţă de studenţii creştini. Aceasta este cauza manifestaţiilor antisemite care au fost semnalate după război.

Departe de a rămâne inactive, autorităţile intervin şi aplanează conflictul. Când, mai târziu, incidentele se reiau pentru aceeaşi cauză, se va ajunge până la închiderea facultăţilor, alungarea studenţilor creştini din căminele create de guvern pentru ei şi arestarea celor mai violenţi dintre ei.

Trebuie totuşi să spunem că, oricât de dezagreabile au fost aceste evenimente, ele n-au luat niciodată proporţii îngrijitoare.

---

[6] Folosim această ocazie pentru a răspunde afirmaţiei petiţionarilor că România, mai abilă decât celelalte ţări din Europa Centrală, n-a aplicat principiul *numerus clausus*, inaugurând o formulă şi mai radicală, aceea a *numerus nullus*. Ori, iată câteva cifre concludente: în anul şcolar 1926-1927 existau la Universitatea Bucureşti 2.637 studenţi evrei, la Universitatea din Cernăuţi 280, la Universitatea din Cluj 179, la Academia Comercială din Bucureşti 137, la Academia Comercială din Cluj 9, la Academia de Drept din Oradea 63 etc. Iată ceea ce înţeleg prin *numerus nullus* cei care ne contrazic.

Din când în când se constată o oarecare efervescenţă în una sau alta din facultăţi, dar aceste mişcări nu ajung niciodată să se generalizeze şi, graţie atitudinii ferme a autorităţilor, ele sunt de scurtă durată.

Exemplul unei ţări vecine care a introdus în universităţi *numerus clausus* a acţionat în mod nefavorabil asupra unor spirite. O campanie străină, decisă să exploateze toate circumstanţele capabile să dezorganizeze statul, este şi ea fructificată. Campania persistentă de calomnii dusă în presa străină contra României şi, în special, mitingurile prezidate în străinătate de persoane cu nume evreieşti: Bloch, Farchi, Blum, Haimsohn, Weiss etc., cresc neplăcerile deja existente. În pofida acestui lucru, graţie atitudinii mereu ferme adoptate de guvernele succesive, pare să se realizeze o liniştire a situaţiei şi timp de mai multe luni nu mai auzim vorbindu-se de incidente de acest fel. Ordinea pare să fie restabilită definitiv în lumea şcolilor atunci când un incident profund regretabil are loc în octombrie 1926, la Cernăuţi.

Un grup de liceeni evrei care au picat la examenul de bacalaureat, atacă pe stradă, în plină zi, pe profesorii lor pe care îi lovesc. Părinţii, ca şi trecătorii evrei, departe de a lua atitudine contra acestor copii, par să încurajeze prin gesturi şi prin vorbe această infracţiune de drept comun. Evenimentul provoacă în opinia publică şi în special în mediile academice o emoţie uşor de înţeles. Agresorii sunt arestaţi. Un elev creştin venit de la Iaşi, convins că onoarea rasei era în joc şi că agresorul principal, elevul Falik, nu va fi pedepsit într-un mod exemplar, îl omoară trăgând asupra lui un foc de pistol. Este meritul guvernului regal de a fi ştiut să intervină la timp pentru a împiedica aceste incidente să ia proporţii încă şi mai grave şi aceasta pe când ziarul *Morgenblatt*, din Cernăuţi, în numărul său 2.502, tratează în termeni elogioşi o carte în care Isus Cristos era taxat drept „şarlatan". De atunci n-am avut a deplânge nici un incident serios dacă n-ar fi micul scandal aproape fără importanţă care a avut loc în decembrie trecut, la Chişinău, în Basarabia, asupra căruia vom reveni în curând, acest incident făcând obiectul principal al petiţiei Comitetului de la Paris.

Examen critic asupra petiţiei Comitetului de la Paris – Comitetul delegaţiilor evreieşti de la Paris, prin petiţia sa din 17 ianuarie trecut, afirmă în mai multe rânduri că autorităţile române par să favorizeze excesele antievreieşti, în special prin nepedepsirea autorilor unor astfel de incidente.

Ori, deschizând câteva dosare, la întâmplare, printre cele mai recente, vom găsi ceea ce urmează:

1. La 13 iulie 1926, Mircea Sercea, român, este condamnat de judecătorul de pace din Tulcea, la 1.000 lei amendă, pentru că l-a lovit pe Leon Radovici, evreu.

2. La 10 septembrie 1925, profesorul Jean Isăceanu, din Suidriceni (Dorohoi), este condamnat la 1.000 de lei amendă pentru că a violat domiciliul evreului Uzincna.

3. Virgil Neacşu, român, este condamnat de autorităţile judiciare din Bârlad la 500 de lei amendă pentru că a spart geamurile magazinului lui Maurice Goldstein.

4. La 15 aprilie 1925, studenţii români Emilian, Hubert, Săvescu şi Popescu, găsindu-se în vacanţă la Braşov şi marcând cu semnul crucii porţile câtorva locuinţe şi magazine evreieşti, au fost condamnaţi fiecare de către poliţia locală, la o amendă de 100 lei.

5. Pentru că au spart vitrinele din Iaşi în cursul unei manifestaţii, pe 2 august 1925, la câteva magazine evreieşti, ca răspuns la agresiunea din partea evreilor Gersh şi Lehrman, a cărei victimă a fost profesorul universitar Cuza, românii Anton Popovici, elev al Şcolii superioare de comerţ şi Hriteu Traian, funcţionar, au fost condamnaţi de Tribunalul din Iaşi la o lună şi respectiv la 15 zile de închisoare.

6. Pentru că au participat la devastările magazinelor evreieşti, pe 3 august 1928, Tribunalul din Iaşi i-a condamnat pe domnii I. Mota , I. Barbu şi Aurel Eremia, studenţi, la două luni de închisoare; iar pe Casian Mihăilescu, student şi pe G. Raicu, elev, la 15 zile, iar pe elevii Gh. Loghin şi N. Tolica, la 10 zile de închisoare.

7. Ca urmare a incidentelor care au avut loc la Bucureşti pe 7 decembrie 1925, studentul A. Vulpe a fost condamnat la 1.000 de lei amendă şi pentru aceleaşi motive, pe 26 februarie 1926, studenţii I. Popescu şi M. Popovici au fost condamnaţi la o lună închisoare; numiţii D. Tronaru şi N. Dandu, fiecare la 15 zile de închisoare.

N-am citat decât câteva cazuri în care justiţia s-a pronunţat deja şi am omis să semnalăm alte cazuri care sunt în curs de instrumentare sau de judecate.

În aceste condiţii, putem să vorbim de impunitate?

Dar lectura dosarelor ne arată că n-a existat exces decât de o singură parte. În afara cazului citat deja, de agresiune din partea câtorva elevi evrei faţă de profesorii lor, la Cernăuţi, în octombrie 1926, mai putem citi:

1. Pe 4 februarie 1926, la Cernavodă, Leon Stein, evreu, l-a rănit cu o lovitură de cuţit pe studentul în medicină Corneliu Ceacalopol, român.

2. Herman Spiegler, evreu, este condamnat de Tribunalul din Dorohoi, pentru a fi insultat şi lovit în plină stradă pe 3 august 1924, pe studenta româncă Elvira Ionescu.

3. La Buzău, Sami Goldstein, petrolist, este condamnat pentru că a lovit pe elevul român Ovidiu Vasiliu.

4. La Buzău, Abraham Anghelovici, evreu, a fost condamnat pentru că a insultat şi lovit pe românul V. Niculescu, funcţionar al Primăriei.

5. Pentru că a făcut, pe 16 ianuarie 1926, observaţii la patru tineri evrei: Abraham Cleiman, Aron Chigil, Ioseph Galter şi Leifer Paghis, un funcţionar român din gara Călăraşi (Basarabia) a fost urmărit de mai sus numiţii şi lovit atât de violent încât a fost în incapacitate completă de lucru timp de trei săptămâni.

6. Pe 2 decembrie 1926, un grup de evrei dintre care Monia Romov, Boruchsor, Gheb, Cleiman, Zines Leib, din Chişinău, atacă cu pietre un grup de studenţi români rănind doi dintre ei (conform anexelor nr. 9-24).

7. La Timişoara, pe 9 decembrie 1924, un grup de opt comercianţi evrei răneşte grav pe studentul român Beshlui, de la Şcoala politehnică, pentru a se răzbuna că un grup de studenţi români spărsese chiar în aceeaşi zi câteva geamuri la liceul evreiesc.

8. La Cernăuţi, sora de caritate germană, Rosa Muelleger este insultată trivial în stradă de evreii Otto Haltern şi Carol Fisher pentru că avea o cruce pe piept, iar crucea îi este smulsă.

9. La Cernăuţi, pe 15 noiembrie 1926, pentru că a purtat o insignă în formă de cruce la butonieră, elevul român Dumitru Bolboacă este lovit de către un grup de evrei.

10. La Cernăuţi, evreul Sonderling apare, pe 10 decembrie 1926, pe străzile oraşului arătând rănile provocate, spunea el, de antisemiţi. Dovedit fiind că s-a automutilat, cu scopul de a provoca, el este citat în justiţie (a se vedea constatarea medicală, anexa nr. 8).

11. La Buhuşi, pe 24 octombrie 1926, elevul evreu Kach Hermann Siegler răneşte cu un foc de pistol pe elevul român Dumitru Jervescu, acuzându-l de antisemitism.

Ne oprim aici cu citarea acestor cazuri care nu sunt decât informative.

Iată cazuri precise care demonstrează incontestabil că responsabilitatea acestor incidente este cel puţin împărţită. Dar ar fi la fel de absurd să deducem din aceste cazuri izolate că populaţia evreiască este în pericol, la fel cum ar fi inadmisibil să pretindem că populaţia românească este ameninţată.

În plus, nu se poate reproşa autorităţilor unei ţări de a nu fi putut să împiedice toate scandalurile şi toate disputele între cetăţeni, în special în unele momente de criză, la fel cum au fost cele pe care le-au cunoscut după război ţările din Europa. Ceea ce suntem îndreptăţiţi să aşteptăm de la ele este ca ele să se străduiască, în măsura posibilului, să pună capăt acestor incidente şi să ceară ca legile să fie respectate şi aplicate de toată lumea. Am putut vedea din exemplele sus-menţionate că autorităţile româneşti n-au dat înapoi în faţa acestei datorii.

Dacă, în ansamblul său, petiţia nu face decât să se menţină pe terenul uşor şi vag al generalităţilor, asupra unui punct, ea pare totuşi să aducă câteva precizări. Am spune chiar că este singurul fapt precis care serveşte de bază întregii construcţii a petiţionarilor. Este vorba de pretinsele excese de care s-a făcut vinovat un grup de studenţi români în oraşul Chişinău, în Basarabia, care, sub privirea protectoare – deci complice – a autorităţilor, ar fi jefuit oraşul şi ar fi adus daune populaţiei evreieşti, pe 2 decembrie 1926.

Să examinăm mai îndeaproape această afacere.

Pe 1 decembrie 1926 a avut loc la Iaşi, nu „o conferinţă a studenţilor antisemiţi aparţinând partidului profesorului Cuza", cum afirmă petiţionarii, ci Congresul general anual al studenţilor, unde este obiceiul să se treacă în revistă situaţia universitară.

Acest congres era prezidat de rectorul universităţii, om de înaltă cultură occidentală şi care s-a ţinut departe toată viaţa, de orice acţiune politică.

Acest congres n-a coincis cu inaugurarea Facultăţii de Teologie de la Chişinău, cum au pretins petiţionarii, având în vedere că această ceremonie a avut loc pe 8 noiembrie trecut deci aproape cu o lună înainte de congres.

Iată deci, pentru început, două puncte uşor de verificat asupra cărora petiţionarii s-au complăcut deja în a face afirmaţii contrare adevărului.

Nu sunt singurele.

Dacă este adevărat că un grup de studenţi participanţi la congres s-au dus pe 2 decembrie dimineaţa, la Chişinău, pentru a-şi arăta ataşamentul faţă de Basarabia şi pentru a răspunde unei invitaţii a arhiepiscopului acestei provincii, este din contra, cu totul inexact că pe drum ei au lovit călători. Ancheta ordonată de guvern asupra acestui subiect a rămas fără rezultat; nici un caz de violenţă n-a fost înregistrat în împrejurările expuse în petiţie.

S-a demonstrat mai degrabă contrariul: după documentele pe care le-au strâns autorităţile, rezultă că în timpul sosirii trenului în gara Călăraşi studenţii creştini, care cântau imnuri patriotice cum este obiceiul în astfel de împrejurări, au fost huiduiţi în mod copios de membrii Ligii Culturale Evreieşti, reunită în mod ostentativ pe peronul gării. Cu această ocazie, studentul George Ştefănescu, preşedintele Asociaţiei Studenţilor în Teologie de la Chişinău, a fost chiar lovit cu un baston de evreul Nuchim Schwartz, în timp ce alţi evrei bombardau cu pietre vagoanele în care se găseau studenţii creştini veniţi la congres.

Este suficient să ne întrebăm ce făceau în gară, în masă, şi chiar înarmaţi cu bastoane, cu cuţite, cu revolvere, membrii Ligii Evreieşti, chiar în momentul în care studenţii creştini trebuiau să treacă pe acolo, pentru a ne da seama de existenţa unei stări de spirit îngrijorătoare a locuitorilor evrei din Călăraşi.

Petiţia afirmă totuşi că studenţii ar fi forţat personalul trenului să rămână acolo timpul necesar pentru a-i molesta pe evrei.

Pentru a ne da seama de fantezia acestor afirmaţii este suficient să constatăm că petiţionarii se contrazic, având în vedere că ei înşişi afirmă, în cererea lor, câteva rânduri mai departe, că trenul nu a întârziat deloc şi că a sosit la Chişinău la ora 11 de dimineaţă, deci la ora prevăzută în orar. În rest, depoziţiile martorilor, printre care figurează funcţionarii staţiei, călători, profesori şi chiar victimele agresiunii, dezmint în mod energic petiţia.

Contrară adevărului este şi afirmaţia conform căreia, odată aflaţi la Chişinău, studenţii s-ar fi răspândit pe grupe de 50-70 de persoane pentru a ataca cu strigătul „Moarte jidanilor!“ populaţia evreiască. Este suficient în rest, pentru a ne da seama de inexactitatea unei astfel de afirmaţii, să amintim că aceşti adolescenţi, aproape copii, neînarmaţi, nu puteau desigur să se dedea la acte de violenţă într-un oraş unde populaţia evreiască trăieşte în masă compactă şi care posedă puternice asociaţii dintre care unele au un caracter în mod special belicos.

Subliniem, în trecere, şi o altă afirmaţie de natură să demonstreze lipsa de seriozitate a faptelor menţionate în petiţie.

Se spune că studenţii care ar fi atacat populaţia paşnică a oraşului ar fi pus stăpânire pe numeroase victime „pentru a le târî în noroi şi a le batjocori“ ori, după spusele martorilor, acest fapt era în mod material imposibil, având în vedere că timpul era frumos de mai multe zile, străzile erau uscate şi că ar fi trebuit să-ţi dai multă osteneală să găseşti colţuri îndepărtate pline de noroi pentru a duce acolo victimele presupuse ale violenţei studenţilor.

S-a adeverit, din contra (a se vedea anexele nr. 9-24), că populaţia evreiască care se găsea pe străzile oraşului a avut faţă de studenţii creştini o atitudine în special ostilă, huiduindu-i din belşug de îndată ce i-au văzut de departe.

Pentru a ne da seama de atitudinea prea puţin paşnică a unor cetăţeni evrei din Chişinău, ni se par în mod special sugestive, declaraţiile evreului Monia Romov (anexa nr. 13) căci ele demonstrează, conform expresiei sociologului Tarde, că sufletul mulţimii evreieşti în acea zi la Chişinău nu era foarte amabil.

Petiţia afirmă în plus, lucru grav şi absolut fără precedent în România, că cele două sinagogi din oraş au fost literalmente jefuite de studenţi, care le-au devastat, aruncând în stradă mobilele, ca şi obiectele de cult. Această afirmaţie este absolut falsă şi aceste acte de violenţă sunt în întregime imaginare. În realitate, ca urmare a unor schimburi de lovituri, de o parte şi de alta, numai câteva ferestre de la mica sinagogă situată în strada Chilsivoskaia au fost sparte.

Este tot atât de puţin adevărat că avocatul evreu Averbuch a fost lovit de studenţi. Vom găsi aici alăturat (anexa nr. 5) fotografia unei declaraţii semnate de avocatul Averbuch, care declară că această afirmaţie este inexactă.

La fel se întâmplă şi pentru alte cazuri citate în petiţie, persoanele vizate de petiţie neadresând niciodată nici cea mai mică reclamaţie nimănui şi neştiind nimic despre o agresiune care le-ar fi avut ca obiect (a se vedea anexa nr. 7).

Rapoartele autorităţilor, procesele-verbale încheiate de ofiţeri calificaţi, actele şi mărturiile anexate prezentului document (nr. 5-24) demonstrează, din contra, că pe 2 decembrie 1926, departe de a fi agresori, studenţii creştini, chiar cetăţenii paşnici din Chişinău, au fost victimele actelor de ostilitate din partea evreilor.

La prezentul document adăugăm, printre altele, câteva fotografii ale victimelor acestor incidente.

Dacă nu putem găsi, în pofida tuturor cercetărilor făcute, a tuturor investigaţiilor întreprinse de cei în drept, nici o victimă printre evrei, găsim un număr suficient de ridicat de răniţi printre creştini. În plus, se cuvine să arătăm că printre răniţi nu se numără numai studenţi, ci şi particulari, agenţi de poliţie, chiar soldaţi (a se vedea anexele nr. 14, 15, 16, 22, 29, 30, 33 etc.).

Alături de fotografiile şi de declaraţiile victimelor şi martorilor, alăturăm prezentei petiţii şi certificatele eliberate de medicii care au îngrijit răniţii.

Relevăm în acelaşi timp, în petiţia Comitetului de la Paris, afirmaţia că studenţii ar fi fost atacaţi de evrei pe drumul de întoarcere şi în special la trecerea prin Călăraşi. Se cuvine să reţinem mai întâi afirmaţia, că ei ar fi mers în oraş pentru a face rău populaţiei evreieşti. Ori, faptul pare *prima facie* neverosimil, având în vedere că trenul nu avea decât 38 de minute de oprire şi că, gara găsindu-se la mai mult de 1 km de oraş, acest interval de timp de-abia ar fi ajuns pentru ca studenţii să facă o cursă dus-întors până în oraş, fără a mai avea şi timpul de a se deda la acte de violenţă contra populaţiei.

A existat, din contra, un scandal destul de serios în gară, între studenţi şi un grup de evrei care îi aşteptau cu bastoane şi cu pietre. Declaraţiile martorilor, alăturate prezentului document (anexele 25-28), demonstrează de data aceasta cu o precizie impresionantă că primele lovituri au plecat dinspre partea evreilor şi că, în urma acestei agresiuni, patru studenţi şi doi evrei au fost răniţi.

Cererea păstrează, în plus, o tăcere explicabilă asupra afacerii din gara Visterniceni unde un alt grup de evrei a tras focuri de armă asupra vagoanelor

ocupate de studenţi şi a rănit cu pietre un agent al ordinii publice şi un călător paşnic (a se vedea anexele nr. 29-32).

Lectura actelor şi documentelor pe care le anexăm la prezentele observaţii demonstrează atitudinea demnă de elogii a autorităţilor româneşti, graţie căreia aceste incidente n-au luat proporţii neliniştitoare.

În plus, agenţii ordinii publice, care n-au dat dovadă de toată energia în astfel de circumstanţe, au fost sever sancţionaţi. Este cazul ofiţerului de poliţie Ţurcan, care a fost suspendat temporar din funcţie şi care şi-a pierdut indemnizaţia timp de o lună.

Dacă acestea sunt faptele, concluziile care se impun oricărui observator imparţial sunt următoarele:

1. Pe 2 decembrie 1926 au avut loc la Chişinău, incidente regretabile, fără totuşi ca să li se poată atribui caracterul tragic de pogrom.

2. Minimul care poate fi spus este acela că studenţii au fost provocaţi şi că victimele se găsesc mai degrabă în rândurile lor.

3. Guvernul, ca şi autorităţile locale, au încercat să liniştească spiritele şi să împiedice ca violenţele să ia proporţii mai mari.

Cât suntem de departe de „masacrele şi pogromurile în care ar fi pierit sute de evrei, sub privirea indiferentă a autorităţilor", aşa cum ar fi vrut să se creadă în lumea întreagă unele birouri de propagandă străină! În aceste condiţii, nu s-ar cuveni să avertizăm serios organizaţiile evreieşti care şi-au permis să afirme că aceste evenimente „sunt tolerate la nivel înalt şi chiar încurajate de unii şefi din ţară"?

Guvernul regal refuză să intre în polemică cu agenţi iresponsabili cum sunt petiţionarii. Politica sa faţă de evrei, ca şi politica tuturor guvernelor române care s-au succedat la putere după război, poate să se rezume în câteva puncte:

a) dreptul de cetăţenie acordat tuturor evreilor din România, chiar înainte de semnarea tratatelor;

b) amnistie pentru crimele de lezare a patriei;

c) azil dat sutelor de mii de refugiaţi evrei din Rusia;

d) un fotoliu dat, în Senatul Regatului, reprezentantului confesiunii evreieşti (Constituţia din 1923);

e) crearea de şcoli de stat cu limba de învăţământ evreiască;

f) subvenţie acordată şcolilor private evreieşti (a se vedea cu titlu documentar anexa nr. 44);

g) subvenţie acordată studenţilor evrei din străinătate.

Pentru a ne da seama cât este de puţin dispus Guvernul român să „încurajeze mişcările antisemite", este suficient să citim scrisoarea publică adresată de către preşedintele Consiliului, ministrului pentru învăţământul public la 18 februarie trecut:

„Vă rog – spune el – de a vă avertiza studenţii cum veţi crede de cuviinţă să se abţină de la orice manifestare.

Consiliul comunal al Municipiului Brăila

Şedinţa de la 15 mai 1927, sub preşedinţia domnului primar I. Teianu[1]
Darea de seamă nr.18

Consilierii prezenţi:

D-l P. Duchiade	Dl G. Stănescu
Dl G. Nistor	Dl G. Paulescu
Dl N.I. Faranga	Dl Dr. D. Naumescu
Dl Const. Cosac	Dl Al. Ghenciu
Dl V. Budescu	Dl E. Tufli
Dl Const. Varlaam	Dl Dr. Ion Călinescu
Dl V. Grosu	Dl V. Dramba
Dl M. Filipescu	Dl G. Stamate
Dl I. Brociner	Dl G. Teodorescu
Dl I. Veintraub	Dl D. Negrescu
Dl M. Panteli	N. Albulescu
Dl Toma Jipescu	Dl P.O. Teodorescu

Absenţi domnii: I. Eftimie, I. Vitzling, dr. Demetrescu-Brăila, N. Orăşanu, P. Lazaroneanu, D.G. Vârndu, Traian Tino, C. Costinescu, Tănase Ion, Sava Ionescu, L. Moldovan, St. Perieţeanu, Matei Sasu, Ion Paraschivescu, Ion Alexe, Radu Lascu, Şerban Ciuntu, I. Brătescu, dr. Ion Perieţeanu, dr. Drăghiescu, N. Bărbătescu.

Consiliul fiind întrunit în majoritatea cerută de Art. 39 din Legea pentru unificarea administrativă, dl primar declară şedinţa deschisă la ora 11 a.m.

S-a citit sumarul şedinţei precedente de la 18 aprilie a.c. şi s-a aprobat.

VI.

Adresa Epitropiei Comunităţii israelite înregistrate la nr. 4393/1927 în următoarea cuprindere:

În ziua de 14 noiembrie a avut loc la cimitirul nostru punerea pietrei fundamentale a Monumentului Eroilor evrei, cu care prilej, onor Primăria a binevoit a subscrie, prin dl ajutor de primar Preda Duchiade, suma de lei 10.000 în folosul acestei comunităţi.

Întrucât suntem la reconstituirea sumelor subscrise şi la încasarea celor rămase neacoperite, pentru a putea preîntâmpina cheltuielile necesare, avem

[1] Ionel N. Teianu, născut în 1886, militar, ziarist, şef al organizaţiei Partidului Poporului din Brăila, prefect al judeţului Brăila (1919-1920), deputat (1926-1927), primar al Brăilei (1926-1928), *E.C.*, p. 839.

onoarea a vă ruga să binevoiţi a dispune ordonanţarea sumei de mai sus pe numele dlui Henri Cassvan, secretarul comunităţii noastre.

Odată cu mulţumirile noastre, vă rugăm, domnule primar, să primiţi asigurarea deosebitei noastre consideraţiuni.

p. Preşedinte ss indescifrabil

Consiliul

Având în vedere confirmarea dlui membru P. Duchiade, care a fost delegat a asista la punerea pietrei fundamentale a Monumentului Eroilor Evrei, că a subscris suma de lei 10.000 pentru ridicarea monumentului,

În unanimitatea membrilor prezenţi

Decide:

Ratifică subscrierea sumei de lei 10.000 pentru Monumentul Eroilor Evrei şi aprobă totodată deschiderea unui credit extraordinar la art. 155 al bugetului comunei pe anul curent financiar.

....

Şedinţa s-a ridicat la ora 12 a.m.

Primar, Secretarul comunal,
I. Teianu I.I. Popescu

Direcţia Judeţeană Brăila a Arhivelor Naţionale, fond Primăria Municipiului Brăila, inventar 3, dosar 25/1927, f. 38, 40 v., 41 şi 54 v.

26 1927 iunie 13, Sibiu

Politischer Bericht

Präsident der Deutschen Parlamentspartei und Hauptanwalt Dr. Hans Otto Roth berichtet in 1 1/4 stündiger Rede über die politische Lage. Der Bericht kann, da die Voraussetzungen dafür noch nicht geboten sind, nicht ausklingen in einen konkreten Antrag. Die gegenwärtige politische Krise hat den ernsten Charakter einer Staatskrise. Die Art der Entfernung der Regierung Averescu ist düsterster Balkan. Ein Rückblick auf das averescanische Regime sagt uns, daß wir mit dem Zentrum verhältnismäßig gut ausgekommen sind. Die Regierung hatte leider nicht immer den Mut, zu handeln. Trotzdem gelang es, einiges zu erreichen: Staatsunterstützung, Kirchenvarfassung usw. Die Frage der sächsischen Nationsuniversität, hätte sich unter der Regierung Averescu am leichtesten lösen lassen. Wenn die Verhandlungen durch die Regierungskrise nicht unterbrochen

worden wären, hätten wir die Lösung bald unter Dach gehabt. Wir haben den Schlüssel zur heutigen Lage in der Hand, wenn wir davon ausgehen, daß Ionel Brătianu es für gut gehalten hat, die Regierung Averescu zu stürzen, weil er im Augenblick des Hinscheidens des Herrschers das Heft in der Hand haben will. Die Zusammensetzung der gegenwärtingen Regierung ist ein Beweis dafür, daß Brătianu die Hand im Spiele hat. Der Ministerpräsident B. Stirbey steht Brătianu nahe. Das ist der Opposition bekannt. Sie glaubt aber, daß Stirbey als politische Persönlichkeit eine besondere Note behaupten werde und hegt daher ihm gegenüber doch ein gewisses Vertrauen. Man versteht Brătianu falsch, wenn man glaubt, daß er sich von Befürchtungen leiten läßt, die in den Nationalzaranisten ihre Ursache haben. Diese Partei hat nichtmehr die Stoßkraft einer jungen Bewegung. Brătianu fürchtet in erster Reihe das Gespenst einer karlistischen Bewegung. Im Augenblick besteht die von dieser Seite her drohenden Gefahr jedoch nicht, weil ein "Karlismus" – nach dem Wort eines Nationalzaranisten – "Nicht möglich ist, solange Prinz Karl nicht Karlist ist". Der Wert der ersten veröffentlichten Erklärung der gegenwärtigen Regierung besteht für Brătianu darin, daß die in der Regierung vertretene Opposition durch diese Erklärung auf den Akt vom 4. Januar des Vorjahres festgelegt ist.

Wie der Schlüssel zur heutigen Lage durch die Anschauung gegeben ist, daß Brătianu diese Lage herbeigeführt hat, so wird uns der Schlüssel zu der Stellung, die wir bei den Neuwahlen einzunehmen haben, durch Er vägung darüber in die Hand gegeben, ob wir reine Wahlen haben werden oder nicht. Es ist unmöglich, an reine Wahlen zu glauben. Es ist unmöglich sich vorzustellen, daß Brătianu die Naivität begehen könnte, Averescu zu stürzen, um Maniu in den Sattel zu setzen. Daß der Ministerpräsident B. Stirbey parteilos sei, ist eine Legende, die von ihm selbst gelegentlich der Unterredung zwischen ihm und dem Redner durch den "als Privatmann" gegebenen Rat zerstört wurde, sich bei den Wahlen an eine Partei zu halten, die zwar nicht genannt, aber deutlich als die liberale kenntlich gemacht war. Der Ministerpräsident kennzeichnete die von ihm empfohlene Partei u.a. als jene, die "immer an die Macht gelangen könne, wenn sie es wolle". Damit ist die Frage der reinen Wahlen geklärt. Angesichts dieses Umstandes und angesichts der Lage, die dadurch charakterisiert ist, daß wir keine einheitliche Regierung und auch keine Regierungspartei haben, mußten Vorkehrungen getroffen werden, die uns bei dem kommenden Wahlkampfe allen Eventualitäten gegenüber eine möglichst starke Position sichern könnten. Sie wurde in der Bildung eines Minderheitenblockes gefunden. Der Minderheitenblock ist gebildet. Er mußte schon jetzt gebildet werden, um die Magyaren vor einer etwaigen Entscheidung mit anderer Orientierung zu binden und er wurde auf Grund der Vereinbarung gebildet, daß alle dem Block angehörenden Minderheiten – vorläufig: Deutsche, Magyaren und Ruthenen die gleiche Stellung den rumänischen Parteien gegenüber einnehmen werden. Das Wahlzeichen des Blockes, ein schräggestelltes Kreuz ist als Nr. 8 der im Justizministerium tagenden Wahlkommission bereits angemeldet.

Dem Minderheitenblock stehen drei Möglichkeiten offen:
1.) Zusammengehen mit der nationalzaranistischen Partei. 2.) Wahlübereinkommen mit der liberalen Partei. 3.) Eintritt in den Wahlkampf mit eigenen Listen des Minderheitenblockes. Bei allen drei Möglichkeiten ist mit Vor-und Nachteilen zu rechnen. Das geringste politische Risiko bietet der Minderheitenblock mit separater Liste, der auch die politische Idee der Minderheiten zu Achtung bringen würde.

Die Verhandlungen sind bisher nach allen Richtungen so geführt worden, daß alle aufgezählten drei Möglichkeiten absolut offen stehen. Welche dieser drei Möglichkeiten wir wählen müssen, wird sich Ende dieser Woche sagen lassen. Jetzt schon muß aber betont werden, daß selbst die schlechtere These immer noch größeren Erfolg haben wird, wenn wir uns alle hinter sie stellen, als die beste These, wenn wir nicht geschlossen für sie eintreten.

Vorsitzender D. Schullerus dankt für die außerordentlich interessanten Ausführungen und stellt fest, daß die Ungeklärtheit der Lage irgendwelche Beschlußfassungen noch nicht zulassen. In der anschließenden Aussprache stellen sich auch alle folgenden Redner auf den gleichen Standpunkt, der namentlich auch einer, von dem Schriftführer zur Verlesung gebrachten Zuschrift des Kreisausschusses Reps gegenüber, die einem Wahlübereinkommen mit der liberalen Partei das Wort redet, eingenommen wird.

Hermannstadt, 13. Juni 1927.

Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale, fond Consiliul Național Săsesc, dosar 1/1927, f. 1-4.

Traducere:

Sibiu, 13 iunie 1927

Raport politic.

Președintele Partidului parlamentar German, juristul dr. Hans Otto Roth, relatează într-un discurs de o oră și un sfert despre situația politică. Acest raport nu se poate finaliza într-o propunere concretă deoarece premizele lipsesc în momentul de față. Actuala criză politică are caracterul unei serioase crize de stat. Modul de înlăturare a guvernului Averescu reprezintă dovada celui mai sumbru balcanism. O retrospectivă asupra regimului Averescu ne arată că ne-am înțeles relativ bine cu centrul. Din păcate guvernul nu a avut întotdeauna curajul de a acționa. Cu toate acestea am reușit să obținem unele lucruri: subvenția de stat, constituția ecleziastică, ș.a.m.d. Problema Universității națiunii săsești[1] s-ar fi

[1] Nations Universität, autoritate politică adminsitrativă și juridică superioară a sașilor din Transilvania (1486-1876) subordonată după anul 1864 guvernului ungar și desființată în 1876 rămânând cu numele pentru administrarea averii acestei instituții; și-a pierdut proprietățile prin reforma agrară din 1921. Cf. *L.S.S.*, p. 364-365

putut soluţiona cu uşurinţă sub guvernarea Averescu. Problema s-ar fi rezolvat dacă tratativele nu ar fi fost întrerupte de criza guvernamentală. Dacă pornim de la premiza că Ionel Brătianu a considerat necesară răsturnarea guvernului Averescu pentru că intenţionează ca în momentul morţii suveranului să aibă frâiele în mână, atunci deţinem cheia situaţiei. Componenţa actualului guvern este o dovadă că Brătianu are mâna în joc. Prim-ministrul Barbu Ştirbei[2] face parte din anturajul lui Brătianu. Opoziţia ştie aceasta. Crede însă că Ştirbei, ca personalitate politică, va promova o linie politică deosebită, motiv pentru care nutreşte oarecare încredere faţă de el. Brătianu este însă greşit interpretat dacă se crede că el se lasă condus de temeri ce-şi au originea în politica naţional-ţărănistă. Acest partid nu mai dispune de puterea de şoc a unei mişcări tinere. Brătianu se teme în primul rând de fantoma unei mişcări carliste. Pe moment însă nu există vreun pericol care să ameninţe dinspre această parte deoarece – vorba unui naţional-ţărănist – carlismul nu este posibil atât timp cât principele Carol nu este carlist." Importanţa primei declaraţii publice a actualului guvern constă pentru Brătianu în faptul că opoziţia reprezentată în guvern este legată prin această declaraţie de actul din 4 ianuarie a anului trecut.[3]

Aşa cum dezlegarea situaţiei actuale ne este oferită de supoziţia că Brătianu a creat această stare, tot astfel cheia poziţiei pe care va trebui să o adoptăm la noile alegeri ne este dată prin judecarea faptului dacă vom avea sau nu alegeri curate. Este imposibil să credem în alegeri cinstite. Este greu de imaginat că Brătianu ar putea comite naivitatea de a-l răsturna pe Averescu pentru a-l urca în şa pe Maniu.[4]

Că primul ministru Ştirbei ar fi independent este o legendă pe care a spulberat-o el însuşi cu ocazia discuţiilor avute cu purtătorul de cuvânt şi prin sfatul pe care l-a dat ca „persoană particulară" anume de a se ralia la alegeri unui partid care, deşi nu este unit, reiese că e vorba de cel liberal. Prim ministrul a caracterizat partidul propus de el, printre altele, ca acela „care ar putea ajunge la putere oricând ar dori-o". Prin această declaraţie problema alegerilor cinstite a fost lămurită. Având în vedere această circumstanţă şi având în vedere situaţia caracterizată prin faptul că nu dspunem de un guvern unitar şi nici de un partid de guvernământ omogen, ar trebui luate măsurile necesare care ne-ar asigura la alegerile viitoare o opoziţie cât mai puternică. Soluţia a fost găsită prin crearea unui bloc al minorităţilor. Blocul Minorităţilor este constituit.[5]

---

[2] Barbu Ştirbei (1872-1946), membru de onoare al Academiei Române, administrator al Domeniilor Coroanei (1913-1927)u, prim-ministru (4-20 iunie 1927), Cf. *E.C.*, p. 238.

[3] Mişcarea carlistă urmărea readucerea în ţară şi pe tron a prinţului Carol, fiul regelui Ferdinand I (1914-1927), care, semnând o scrisoare de renunţare la drepturile sale de moştenitor al tronului, fusese înlăturat din acesată demnitate prin actul parlamentului dominat de liberali de la 4 ianuarie 1926.

[4] Iuliu Maniu (1873-1953), preşedintele PNŢ (1926-1933, 1937-1947), al doilea mare partid al României interbelice, după PNL, principala forţă politică din opoziţia antiliberală. Prim-ministru în anii 1928-1930, 1932-1933, Cf. *Guverne şi guvernanţi*, p. 200-201.

[5] În iunie 1927, în urma tratativelor dintre Partidul German şi Partidul Maghiar încheiată cu Convenţia din 14 iunie 1927, vezi doc. nr27 (din 1927 iunie 14, Bucureşti)

Înfiinţarea acestuia de pe acuma a fost necesară pentru a-i opri pe maghiari de la vreo posibilă decizie de altă orientare şi a fost cerat pe baza acordului care prevede ca toate minorităţile aparţinând blocului – până în prezent: germani, maghiari şi ruteni – să adopte aceeaşi poziţie faţă de partidele româneşti. Semnul electoral al blocului, o cruce dispusă oblic, a fost anunţat cu numărul 8 la comisia electorală de pe lângă Ministerul de Justiţie.

Blocul Minorităţilor are trei posibilităţi:
1. Să meargă împreună cu Partidul Naţioanl Ţărănesc.
2. Să încheie o convenţie electorală cu Partidul Liberal.
3. Intrarea în campania electorală cu liste proprii ale Blocului Minorităţilor.

În cazul tuturor celor trei posibilităţi trebuie să se ţină seama de avantaje şi dezavantaje. Cel mai mic risc politic îl oferă Blocul Minorităţilor cu liste separate care ar impune şi ideea politică a minorităţilor.

Până în prezent s-au dus tratative în toate direcţiile astfel încât cele trei posibilităţi enumerate stau deschise. La sfârşitul acestei săptămâni se va putea spune pentru care dintre aceste trei posibilităţi vom opta. Însă de acum trebuie subliniat faptul că şi opţiunea cea mai proastă va avea un succes mai mare dacă o sprijinim cu toţii decât opţiunea cea mai bună dacă nu intervenim uniţi alături de ea.

Preşedintele D. Schullerus[1] mulţumeşte pentru expunerile deosebit de interesante şi constată că neclaritatea situaţiei nu permite tragerea vreunei concluzii. În dezbaterea care urmează toţi vorbitorii se situează pe aceeaşi poziţie cu o singură excepţie rezultată din adresa citită de secretarul şedinţei. Comitetul cercului Rupea care pledează pentru una acord electoral cu Partidul Liberal.

[1] Adolf Schullerus (1864-1928), om de ştiinţă preocupat de istorie, lingvistică, etnologie, folclor, paroh al Sibiului. În 1918 a fost ales preşedinte al Comitetului Central Săsesc, organ care a orientat politica saşilor spre aderarea lor la unirea Transilvaniei cu România. Preşedinte al Consiliului Naţional German-Săsesc (1919-1928) şi senator. (C. Göllner, *Adolf Schullerus. Sein Leben und Wirken in Wort und Bild*, Bucureşti, 1986).

Vereinbarung

welche zwischen der Leitung der Deutschen Partei einerseits und jener der Ungarischen Partei andererseits bezüglich der gegenwärtig ausgeschriebenen Reichstagswahlen im Sinne des Paragrpahen des Wahlgesetzes in Angelegenheit des abgeschlossenen Wahlkartelles getroffen worden ist:

1. Die beiden Parteien reichen für die Wahlen gemeinsame Kandidierungslisten unter dem bereits angemeldeten Wahlzeichen /X/ ein.

2. Die Verteilung der Mandate auf die beiden Parteien ist in beiliegendem Verzeichnis festgelegt, das einen ergänzenden Bestandteil dieser Vereinbarung bildet.

3. Zu diesem Verzeichnis werden folgende Bemerkungen hinzugefügt:

a/ *Arad:* Alternative in dem Sinne, daß entweder der ungarische Listenführer auf das Abgeordnetenmandat verzichtet oder aber der an zweiter Stelle kandidierte deutsche Kandidat auch an dritter Stelle der Udvarhelyer Liste kandidieren wird. Zwischen diesen beiden Alternativen zu wählen, steht der Ungarischen Partei zu; im Falle eine Entscheidung für die zweite Alternative und wenn im Udvarhelyer Komitat der deutsche Kandidat an dritter Stelle gewählt, in Arad hingegen der listenführende ungarische Kandidat nicht gewählt werden sollte, so ist der deutsche Kandidat verpflichtet, das Mandat niederzulegen.

b/ *Temes-Torontal:* Die Parteien kandidieren die an zweiter und dritter Stelle kandidierten Abgeordnetenkandidaten auch auf der Senatsliste für dieses Komitat; im Falle des Wahlerfolges wird für das Senatorenmandat optiert.

c/ *Komitat Severin:* Der an zweiter Stelle kandidierte Ungar tritt im Falle seiner Erwählung zurück.

d/ *Kleinkokeln:* Der ungarische Listenführer tritt im Falle seiner Erwählung zurück. Es ist dieser listenführende Ungar jedoch von der Ungarischen Partei auch an anderer sicherer Stelle zu kandidieren.

Diese Vereinbarung erhält nach ihrer Genehmigung durch die hiefür zuständigen Körperschaften Giltigkeit. Es wird jedoch festgelegt, daß, wenn in der politischen Lage eine wesentliche Änderung eintreten sollte, die Parteien wegen eventueller Abänderung der Vereinbarung bevollmächtigte zu neuerlicher Beratung entsenden werden.

4. Die mit der Einrichtung der Kandidierungslisten verbundenen Kosten werden von den Parteien im Verhältnis der Zahl ihrer Kandidaten beglichen.

Nach Verlesung eigenhändig unterfertigt.

Gegeben wie oben.

Dr. Graf Georg Bethlen Dr. Hans Otto Roth

Bukarest, 14. Juni 1927

Direcţia Judeţeană Sibiu a Arhivelor Naţionale, fond Consiliul Naţional Săsesc, nr. 1/1927, f. 1-2.

Traducere:

București, 14 iunie 1927

Convenție,

Care a fost stabilită între conducerea Partidului German, pe de o parte și aceea a Partidului Maghiar pe de alta, referitor la actualele alegeri parlamentare în sensul paragrafelor legii electorale cu ocazia constituirii cartelului electoral.

1. Ambele partide înaintează la alegeri liste comune de candidați sub semnul electoral anunțat (X).

2. Distribuirea mandatelor între ambele partide este stabilită în tabelul anexat care constituie parte componentă a acestei convenții.

3. La acest tabel se adaugă următoarele observații:

a) *Arad:* Alternativă în sensul că: fie conducătorul maghiar al listei pentru mandatul de deputat renunță, fie candidatul german care candidează pe poziția a doua în listă va candida și pe poziția a treia a listei din Odorhei. Partidul Maghiar are dreptul să aleagă între aceste două alternative, în cazul unei opțiuni pentru a doua alternativă și dacă în județul Odorhei candidatul german este ales pe poziția a treia, la Arad, dimpotrivă, candidatul maghiar din fruntea listei nu ar fi ales, candidatul german este obligat să renunțe la mandat.

b) *Timiș-Torontal:* Partidele candidează cu candidații pentru Camera Deputaților de pe poziția a doua și a treia și pe lista Senatului pentru acest județ; în cazul succesului electoral se va opta pentru mandatul de senator.

c) *Județul Severin:* Maghiarul care cadidează pe locul doi se va retrage în cazul alegerii sale.

d) *Târnava Mică:* Conducătorul de listă maghiar se retrage în cazul alegerii sale. Acest conducător de listă maghiar trebuie să candideze din partea Partidului Maghiar și într-o altă poziție sigură.

Această convenție intră în vigoare după confirmarea ei de către organismele în drept. Se convine de comun acord că în cazul în care ar avea loc o modificare esențială în situația politică partidele vor trimite reprezentanți la noi consultații pentru o eventuală modificare a convenției.

4. Cheltuielile legate de organizarea listelor de candidați vor fi achitate de partide în raport cu numărul candidaților lor.

După citire semnat cu propria mână.

Dat ca mai sus.

Contele dr. Georg Bethlen | Dr. Hans Otto Roth

Jegyzökönyv

felvétetett Kolozsvárt, 1927. junius hó 16-án az Országos Magyar Párt Központi intézőbizotságának üléséről.
Jelen vannak: az ezen jegyzökönyvhöz./. alatt csatolt kimutatásban felsorolt intéző bizottsági tagok.
Elnököl: dr. gr. Bethlen György, jegyzökönyvet vezeti dr. Deák Gyula.

1., Elnök az ülést megnyitja s felhivja az intéző bizottsági tagok figyelmét arra, hogy ügyvezető szabályzatunk értelmében az ülés zárt lévén, annak lefolyásáról a nyilvánosság számára tudositást, illetőleg hivatalos kommünikét csak a központi pártelnökség adhat ki.

Tudomásul vétetik.

2., Ügyvezető alelnök részletesen ismerteti pártunk elnökének a román politikai pártok vezetőivel és a német kisebbség képviselőivel a közelgő országos választásokra vonatkozóan folytatott tanácskozásait. Felolvassa a romániai német párt vezetöivel a választási együttmüködés céljából kötött és az elnöki tanács által már elfogadott megállapodást s kéri az intéző bizottságot, hogy azt ratifikálja.
Dr. Bernády György: az elnöki tanács egyhangú határozattal hozott javaslatát nem fogadja el és bejelenti, hogy gr. Teleki Artur a Marostorda megyei tagozat társelnöke nevében is teszi meg nyilatkozatát. Kivánatosnak tartotta volna, hogy a központi pártelnökség a liberális párt exponenseivel beható tárgyalásokat folytatott volna, mert nézete szerint a velük való megegyezés esetében minden vonalon enyhébb elbánást biztositottunk volna népünk számára.
Dr. Krenner Miklós: kijelenti, hogy nyilatkozatait ún. elvbarátai nevében is megteszi. Az elnöki tanácsnak a választásokon a többi kisebbségi pártokkal való együttműködésre vonatkozó előterjesztését nem fogadja el. Az erdélyi németség önzöen kifogja használni paktumos helyzetét, szatmári németesitő akciójuknál a velünk szemben mutatott politikai közeledésüket nem tartja őszinteének. A nemzetiparasztpárt a gyulafehérvári határozatokat csak olyan politikai jelszónak tekinti, mint a régi magyar állam az Eötvös-féle nemzetiségi, törrvényt melyet soha sem hajtottak végre. Ismerteti a liberális párt eddigi kisebbség ellenes magatartását, de nem felejti el azt sem, hogy ez a párt, mely nagy Romániat megvalósitotta, mely a román akaratot képviseli s a hatalmat a kezében tartja, a közigazgatási választások alkalmával olyan paktumot kötött a Magyar Párttal, mely politikailag egyenrangu a csucsai paktummal s melyet becsületesen be is tartott/általános élénk ellentmondás/. Meg van arrol győzödve, hogy a liberális párt a hatalmat hosszú ideig a kezében fogja tartani s ezért az elvbarátai gr. Toldalaghy Mihály és Zima Tibor beható tárgyalásokat folytattak a liberális párt vezető politikusaival. Ezen tárgyalások anyagából közölheti, hogy a liberális párt hajlandó a Magyar Párttal választási kartellbe lépni, irásbeli megállapodást

ugyan nem kötne, azonban a kedvező atmosferában nemzetiségi törvényt fog hozni és a kartellben pártpolitikai önállóságunkat biztositana oly értelemben, hogy tagjaink nem kellene a liberális pártba belépjenek. Ezért inditványozza, hogy a mondja ki az intéző bizottság, hogy utasitja az elnökséget, hogy liberális párttal a tárgyalásokat ujra felvegye, mely esetben természetesen a már tervbe vett képviselőjelölések felfüggesztendők, illetőleg megváltoztatandok lennének.

Bicskey József: A szász kisebbséggel való együttmüködést aggályosnak tartja, ezért a némét párttal kötött választási egyzményt nem fogadja el, kijelenti azonban, hogy kifejtett álláspontja dacára a Magyar Párt vezetősége iránt teljes bizalommal viseltetik s a hozandó határozatának a legnagyobb készséggel aláveti magát.

Ugron András: A romániai németség képviselőivel kötött választási egyezményt nem fogadja el. Hivatkozik a liberális párt szabadelvű intézkedéseire és a velük kötött paktumm folytán, a községi választások alkalmával elért eredményekre. Az önálló kisebbségi listával az irredentizmus vádját zuditjuk magunkra, nem hajlandó a magyar népet a hatalom dühének kitenni és szuronyok elé állitani. Ezért kijelenti, hogy az önálló kisebbségi listával a választási küzdelembe menő elhatározásért a felelósséget nem vállalja, a központi elnökség által elöterjesztett javaslatot nem fogadja el, a pártban viselt összes tisztségeiről lemond és mint egyszerű közkatona fogja szolgálni a magyarság ügyét.

Dr. Hinléder Fels Ákos: Dr. Krenner Miklós szavaira reflektálva, azt fejtegeti, hogy választási kartell és paktum között lényegi külömbség nincsen. A paktumok ideje lejárt, a székelységet nem lehet többé a liberálisok zászlója alatt választási küzdelembe vinni. Kisebbségi sorsunk jobbrafordulását nem remélhetjük egyik partkormánytól sem, s ezért nem marad más hátra, mint a külföld szimpátiájának megnyerése. Szerinte a kisebbségi blokk megalakitása első lépés a passzivitás felé. Kisebbségi multunk szomorú tapasztalatai után lelkileg a passzivitás álláspontján áll, azonban opportunitásból elfogadja a kisebbségi blokk alapján a romániai németség képviselöivel kötött választási egyezményt.

Dr. Balázs András: Dr Hinléder felszólalásában elmondottakat egészében magáévá teszi. Ismerteti a külömböző kormányok kisebbségellenes politikáját s különösen a liberális uralom enlyomó politikájára hivja fel a figyelmet. Önálló, önérzetes kisebbségi, politikával kell igazolnunk magunkat a külföld elött, mert csak a külföld segitségétől remélhetjük kisebbségi sorsunk jobbrafordulását. Bármit határozzon is azonban az intéző bizottság kéri, hogy a nyilvánossag elött a Magyar Párt egységesen lépjen fel.

Szabó Béni: Szintén az egységes állásfoglalás érdekében emel szót, Reflektál Bicskey felszólalására s Brassóban szerzett tapasztalatokkal cáfolja romániai németség ellen felhozott vádakat. Szerinte a passzivitásról csak a választások után beszélhetünk. Összehasonlitva a székelység vezetöinek kifejtett álláspontjait, sajnálatát fejezi ki azért, ha azt kellene megállapitnia, hogy Marostorda vármegye és a többi testvér székely vármegyék állásfoglalása között áthidalhatatlan ellentétek merülnének fel.

Dr. Szoboszlay László: Cáfolja a Szabó Béni feltevéseit és kijelenti, hogy az egész Székely nép egységesen a pártveztöség mellett áll.

Dr. Ferencz József: szerint a kisebbségi kérdés nem politikai, hanem nemzetközi kérdés. Ellene van bármely irányú paktum kötésnek, önálló kisebbségi lista alapjan áll, az elnöki elöterjesztést elfogadja és a vita bezárását inditványozza.

Dr. Leitner Mihály: Önálló kisebbségi blokk alakitását tartja az egyedüli helyes elhatározásnak. Az elnöki előterjesztést elfogadja s kéri a az u.n. reform-csoportot, hogy ne igyekezzenek diszharmoniát támasztani, ha reform kivánságaik vannak, terjesszék nyiltan és öszintén elő, ne a kulisszák mögött dolgozzanak és kúlönösen a személyi érvényesülni akarást rendeljék a közérdeknek.

Dr. Nagy Sándór: Az elnöki javaslatot elfogadja önálló kisebbségi blokk alapjan áll, mert ez az állásfoglalás nemcsak a külföld elött, hanem itt bent az országban is a legjobban szolgálja kisebbségi érdekeinket. Javasolja azonban, hogy a romániai német párt vezetöivel kötendő egyezségbe felvétessék a Magyar Pártnak azon kikötése, hogy Szatmármegyében ne az ottani magyarság elött ellenszenves, soviniszta német képviselő jelöltessék.

Dr. Makkai Domokos: liberális orientálódást kiván, szerinte a kisebbségi blokk ideje még nem érkezett el, de kijelenti, hogy bármit határozna is az intéző bizottság mint közkatona minden körülmények között bentmarad a pártban és semmi körülmények között nem kapható pártbontásra.

Dr. Tornya Gyula: általánosságban beszél a liberálisok elnemzetlenitő politikájáról. Elfogadja az elnökség által elöterjesztett javaslatot.

Dr. Gyárfás Elemér: Ugron András szavaira reflektálva azt fejtegeti, hogy az önálló kisebbségi választási blokk nem egy harci megmozdulás, hanem barátsagos gesztussal közeledés mindkét hatalmas román párt, a liberális és nemzeti párt felé. Egyhangú elfogadásra ajánlja az elnöki javaslatot.

Veres Béla: kisebbségi blokk létesitésének hive, fejtegeti a liberálisok kisebbség ellenes politikáját, velük paktumot kötni nem hajlandó s az elnöki javaslatot elfogadásra ajánlja.

Több felszolaló nem lévén, elnök szavazásra teszi fel a kérdést, melynek eredményében az intéző bizottság négy szavazat ellenében az elnöki tanácsnak javaslata értelmében a romániai német párttal kötött egyezményt ratifikálja és kimondja, hogy mindazokat, akik az intéző bizottság ezen határozatával szembehelyezkedve, barmely más politikai pártot tamogatnának, vagy azoknak listáján jelölést vállalnának, a Magyar Párt tagjai sorából kilépetteknek tekinti, illetőleg a pártból kizárja.

3., Ügyvezető alelnök felolvassa az elnöki tanácsnak az országos képviselő-és senator jelölésekre vonatkozó javaslatát, melyet intéző bizottság a tagozati képviselöknek meghallgatása után, az ezen jegyzökönyvhöz ./. alatt csatolt kimutatás szerint állapitott meg. Egyuttal felhatalmazza az elnökséget, hogy azon megyékben, hol a párt jelölő listát nem ad be, – különösen a senator jelölésekre vonatkozóan-a helyi viszonyok figyelembe vételével, a követendő magatartásra a tagozat vezetőségének külön utasitásokat adhasson. Egyuttal fel hatalmazza az elnökséget, hogy az idöközben elöállható hiányokat és üresedéseket saját hatáskörében pótolja.

4., Főtitkár bejelenti, hogy Tabéry Géza intéző bizottsági tagságáról lemondott és a párt kötelékéből kilépett.
Tudomásul vétetik.

Több tárgy nem lévén elnök az ülést bezárja.
kmf

elnök | jegyzökönyv vezető
Dr. gr. Bethlen György | Dr. Dedk Gyula

Képviselő és Senátorjelöltek névsora
vármegyék szerint Erdélyben és Bukovina Radautz kerületében

Direcţia Judeţeană Cluj a Arhivelor Naţionale, fond Partidul Maghiar, dosar 1/1927, f. 164-168, 171-173.

Traducere:

Proces-Vrebal

încheiat la Cluj cu prilejul şedinţei din 16 iunie 1927 a Comitetului Executiv a Partidului Maghiar.
Sunt prezenţi: membri Comitetului Executiv enumeraţi în tabelul anexat.
Prezidează: conte dr. Bethelen György, procesul-verbal întocmit de dr. Deák Gyula

1. Preşedintele deschide şedinţa şi atrage atenţia membrilor Comitetului Executiv că potrivit regulamentului şedinţa fiind cu uşile închise relatări sau comunicate de presă asupra ei pot fi date doar de Prezidiul Central al partidului.

S-a luat la cunoştinţă

2. Vicepreşedintele relatează pe larg despre discuţiile purtate de preşedintele partidului nostru cu conducătorii partidelor politice româneşti şi cu reprezentanţii minorităţii germane în legătură cu viitoarele alegeri. Dă citire textului convenţiei încheiate cu conducătorii Partidului German în vederea colaborării în alegeri <text> adoptat deja de Consiliul Prezidial şi solicită Comitetului Executiv ratificarea lui.

Dr. Bernády György nu acceptă hotărârea Consiliului Prezidial, luată în unanimitate, şi declară că face această declaraţie şi în numele preşedintelui secţiei Mureş-Turda, contele Teleki Aretur. Consideră că ar fi fost necesar ca preşedenţia partidului să fi purtat tratative amănunţite cu exponenţii Partidului Liberal căci, potrivit părerii sale, în cazul unei înţelegeri s-ar fi putut asigura o soartă mai bună poporului nostru în toate domeniile.

Dr. Krenner Miklos[1] susţine că ceea ce declară face şi în numele prietenilor săi de principii. Nu se acceptă memoriul consiliului prezidial privind colaborarea

[1] Krenner Miklos, publicist maghiar cu pseudonimul „Spectator" preşedinte al Sindicatului ziariştilor maghiari ardeleni; membru al Partidului Maghiar şi purtător de cuvânt al grupului „reformist" din cadrul partidului care în consfătuirea de la Cluj din 26 decembrie 1926 a adoptat un proiect de revendicări pentru a fi înaintat conducerii partidului şi în care se cerea printre altele modificarea statului, democratizarea conducerii partidului, informarea membrilor despre conţinutul Pactului de la Ciucea Cf. *Muşat Ardeleanu*, p. 718-719; *E. M.*, p.596

cu celelalte partide minoritare cu prilejul alegerilor. Germanii transilvăneni se vor folosi în mod egoist de situaţia lor pactizantă şi nu consideră sinceră apropierea lor manifestată faţă de noi cu prilejul acţiunii de germanizare din Satu Mare.[2] Partidul Naţional Ţărănesc consideră hotărârile de la Alba Iulia doar o deviză, la fel ca vechiul stat ungar Legea naţionalităţilor a lui Eötvös, care n-a fost aplicată niciodată. Face cunoscută atitudinea antiminoritară manifestată de Partidul Liberal până în prezent dar, nu uită că acest partid care a realizat România Mare, care reprezintă voinţa românilor şi ţine în mâinile sale puterea a încheiat, cu prilejul alegerilor administrative un asemenea pact cu Partidul Maghiar care este de acelaşi nivel politic, cu pactul de la Ciucea şi pe care l-a şi respectat în mod cinstit. (obiecţii puternice). Este convins că Partidul Liberal va deţine mult timp puterea în mâinile sale şi de aceea tovarăşii săi de principii, contele Toldalaghy Mihály şi Zima Tibor au continuat tratative fructuoase cu politicienii de frunte ai Partidului Liberal. Din materialul acestor tratative poate declara că în caz că Partidul Liberal este dispus să intre într-un cartel electoral cu Partidul Maghiar, nu ar încheia o înţelegere scrisă, iar în această atmosferă prielnică va aduce o lege a naţionalităţilor şi va asigura în cadrul cartelului independenţa politică a partidului nostru, în sensul că membrii noştri nu ar fi nevoiţi să intre în Partidul Liberal. De aceea propune ca, comitetul executiv să exprime că îndrumă consiliul prezidial pentru reluarea tratativelor cu Partidul Liberal caz în care, natural că se suspendă, respectiv se schimbă desemnările de deputaţi planificate.

Bicskey József consideră îngrijorătoare conlucrarea cu minoritatea săsească, de aceea nu acceptă colaborarea electorală încheiată cu partidul German. Declară că în ciuda poziţiei sale manifestate faţă de conducerea Partidului Maghiar este tratat cu deplină încredere şi se supune cu cea mai mare plăcere hotărârii care se va lua.

Ugron András[3] nu acceptă înţelegerea electorală încheiată cu reprezentanţii germanilor din România. Face referire la măsurile liberale luate de acest partid (liberal) şi la rezultatele obţinute cu prilejul alegerilor comunale ca urmare a pactului încheiat cu ei. Prin lista independentă a minorităţilor ne atragem acuzaţia de iredentism şi nu este dispus să expună poporul maghiar mâniei puterii şi să-l aducă în faţa baionetelor. De aceea declară că nu-şi asumă răspunderea pentru hotărârea de a participa la alegeri cu o listă independentă a minorităţilor, nu acceptă propunerea înaintată de Consiliul Prezidenţial, îşi dă demisia din toate funcţiile deţinute în partid, urmând a sluji cauza maghiară ca simplu soldat.

---

[2] Situaţia şvabilor din Satu Mare era cu totul alta, procesului de maghiarizare al acestora opunându-se o parte a clerului romano-catolic de naţionalitate germană şi îndeosebi Organizaţia şvabilor din Satu Mare; vezi memoriul din 1928 septembrie 10, Carei înaintat Papei Pius al XI doc. nr...

[3] Ugron András, membru al aripii „reformiste" reprezentant al Secţiei Odorheiul Secuiesc al Partidului Maghiar din România. Cf. *Mikó Imre*, p. 66.

Dr. Hinléder Fels Ákos[4] reflectând la cuvintele dr-ului Krenner Miklós ajunge la concluzia că nu există diferenţă esenţială între cartel şi pact electoral. A trecut vremea pacturilor iar secuii nu mai pot fi duşi la vot sub stindardul liberalilor. Nu putem spera la o schimbare a situaţiei noastre minoritare din partea unui partid de guvernământ, de aceea singura soluţie este câştigarea simpatiei străinătăţii. Conform părerii sale constituirea Blocului minorităţilor[5] este primul pas spre pasivitate. În urma experienţelor triste ale trecutului nostru minoritar se situează din punct de vedere spiritual pe poziţia pasivităţii dar acceptă din oportunitate înţelegerea electorală cu germanii din România încheiată pe baza blocului minorităţilor.

Dr. Balázs András îşi asumă cele declarate de dr. Hinléder în intervenţia sa. Face cunoscută politica antiminoritară a diferitelor guverne atrăgând atenţia mai ales asupra politicii oprimatoare a dominaţiei liberale. Trebuie să ne manifestăm în faţa străinătăţii printr-o politică minoritară independentă şi demnă căci numai din partea ajutorului acesteia putem spera la o îmbunătăţire a sorţii noastre. Orice hotărâre ar lua Comitetul Executiv solicită ca Partidul Maghiar să se manifeste în public în mod unitar.

Szabó Béni[6] intervine, de asemenea, în favoarea unităţii (între minorităţi). Reflectă asupra intervenţiei lui Bicskey iar în baza celor constatate la Braşov combate acuzaţiile aduse germanilor din România. Potrivit părerii sale putem vorbi despre pasivitate doar după alegeri. Comparând punctele de vedere ale conducătorilor secuimii, îşi exprimă nemulţumirea întrucât trebuie să constate că între poziţiile secuilor din Mureş-Turda şi ale celor din alte judeţe secuieşti se ridică contradicţii de nerezolvat.

Dr. Szoboszlay László combate presupunerile lui Szabó Béni şi declară că întreaga secuime se află alături de conducerea partidului.

Dr. Ferencz József:[7] potrivit părerii sale problema minoritară nu este o problemă politică ci una internaţională. Se opune încheierii oricărui fel de pact, susţine ideea unei liste independente a minorităţilor, acceptă propunerea prezidiului şi propune încetarea polemicii.

---

[4] Hinléder Fels Ákos, avocat din Odorheiul Secuiesc a contribuit în anul 1926 la înfiinţarea Secţiunii Odorhei a Partidului Maghiar din România; autor al articolelor cu caracter politic a ziarului central al partidului „Keleti Ujság". Cf. *E.L.*, p. 129

[5] În alegerile din anul 1927 Partidul Maghiar din România a încheiat un cartel electoral doar cu Partidul german din România, Partidul Evreesc din România refuzând orice colaborare cu partidele altor minorităţi. Cf. Ioan Scurtu, *Political parties in Romania after Parlamentary elections* (1919-1937 în „Anuarul Institutului de istorie şi arheologie" A.D. Xenopol", XVII, 1980, p. 75-76

[6] Szabó Béni, meseriaş din Braşov, membru al Comitetului executiv al Partidului Maghiar din România, membru al Comitetului permanant şi al Consiliului oraşului Braşov, preşedinte al Corporaţiilor meşteşugăreşti din Transilvania Cf. *E.L.*, p. 263

[7] Ferencz József, episcop unitarian, preşedinte al Partidului Naţional Maghiar înfiinţat la 22 iunie 1922 la Cluj care prin unificarea cu Partidul Popular Maghiar vor da naştere Partidului Maghiar din România; senator până în anul 1924 în Parlamentul României Cf. *Mikó Imre*, p. 22-23 vezi şi Gheorghe I. Bodea, *o.c.*, p. 420-421

Dr. Leitner Mihály[8] consideră că singura hotărâre corectă este constituirea unui bloc independent al minorităţilor. Acceptă propunerea prezidiului şi solicită aşa numitului grup de reformă să nu sprijine o armonie de paradă, iar dacă doresc reforme să le prezinte deschis şi sincer, să nu acţioneze în culise şi să subordoneze, în general, tendinţa de afirmare personală, interesului comun. Dr. Nagy Sándór[9] acceptă propunerea prezidiului, susţine constituirea unui bloc al minorităţilor căci consideră că acesta serveşte cel mai bine intereselor noastre minoritare nu numai în faţa străinătăţii ci şi în interesul ţării. Propune ca în convenţia care se va încheia cu conducătorii Partidului German să se stipuleze condiţia pusă de Partidul Maghiar ca în judeţul Satu Mare să nu fie desemnat reprezentantul german de acolo care a manifestat o atitudine ostilă şi şovină faţă de maghiari. Dr. Makkai Domokos[10] doreşte o orientare liberală dar consideră că nu este încă momentul <constituirii> blocului minorităţilor. Declară că orice măsură ar lua Comitetul Executiv el va rămâne în continuare în partid, şi nu va contribui, în nici o împrejurare, la dizolvarea lui.

Dr. Tornya Gyula[11] vorbeşte în general despre politica de deznaţionalizare a liberalilor. Acceptă propunerea înaintată de prezidiu.

Dr. Gyárfás Elemér reflectând asupra cuvintelor lui Ugron András concluzionează că blocul electoral independent al minorităţilor nu constituie o mişcare de opresiune ci o apropiere prietenească spre cele două mari partide româneşti, cel liberal şi cel ţărănist. Recomandă acceptarea în unanimitate a propunerii prezidiului.

Veres Béla este adeptul constituirii Blocului minorităţilor, analizează politica antiminoritară a liberalilor, nu este dispus să încheie un pact cu ei şi recomandă acceptarea propunerii prezidiale.

Ne mai luând nimeni cuvântul, preşedintele supune la vot problema iar drept rezultat Comitetul executiv a ratificat, cu patru voturi contra, înţelegerea cu Partidul German în baza propunerii Consiliului Prezidial. Declară totodată că toţi cei care se opun acestei hotărâri şi susţin alt partid politic, sau figurează pe listele altor partide sunt excluşi din Partidul Maghiar.

---

[8] Leitner Mihály, redactor şi publicit de profesie avocat, minoritar evreu ce se declara maghiar; candidat din partea Secţiei Hunedoara a Partidului Maghiar din România pe lista comună a germanilor şi maghiarilor la alegerile din anul 1927 Cf. *Jakabffy*, p. 247

[9] Nagy Sándor, membru al Partidului Maghiar din România candidat din partea Secţiei Satu Mare pe lista comună a deputaţilor şi senatorilor maghiari şi germani din judeţele Transilvaniei în alegerile din 1927.

[10] Makkai Domokos, avocat, membru al Comitetului executiv central al Partidului Maghiar din România, face parte din grupul „reformator" al partidului alături de Krenner Miklos (Spectator), Zima Tibor, contele Toldalaghy Mihály, Ugron András, Tabéry Géza; Lucrarea sa intitulată „Erdély Káté" (Catechism ardelean) se referă la politica ce trebuia urmată de minoritatea maghiară din România Cf. *E.L.*, p. 183

[11] Tornya Gyula, avocat cu contribuţii importante la organizarea politică a minorităţii maghiare din judeţul Timiş; membru în Senatul României, s-a opus intrării în Parlament a maghiarilor care nu cunoşteau limba română Cf. *E.L.*, p. 293

3. Vicepreşedintele dă citire propunerii Consiliului Prezidial privind candidaturile pentru funcţiile de deputaţi şi senatori, stabilită conform situaţiei anexate prezentului proces-verbal. Împuterniceşte Prezidiul ca în judeţele în care partidul nu prezintă listă de candidaţi, mai ales pentru senatori, să poată da instrucţiuni speciale conducătorilor secţiunilor. Împuterniceşte totodată prezidiul să completeze eventualele locuri vacante.

4. Secretarul general anunţă că Tabéry Géza[12] şi-a dat demisia din Comitetul Executiv şi a ieşit din partid. S-a luat la cunoştinţă:

Nefiind alte probleme pe ordinea de zi preşedintele închide şedinţa

conte Bethlen György
preşedinte

Deák Gyula
secretar de şedinţă

Anexă:
Lista candidaţilor pentru funcţiile de deputaţi şi senatori, din judeţele Transilvaniei şi cercul Rădăuţi, Bucovina

Deputaţi	Senatori
Alba de Jos	
1. Dr. Szabó András	
2. Dr. Inczédy-Joksman Ödön	
3. Adleff Dániel	
4. Rass Károly	
5. Hinger József	
Arad	
1. Dr. Jakabffy Elemér	Dr. Velcsov Géza
2. Beller János	Springer József
3. Dr. Paretz Béla	Steigerwald Alajos
4. Wiesenmayer Károly	
5. Deusch Andor	
6. Wéber János	
7. Polony Pál	
8. Dr. Muth Gáspár	
9. Dr. Olosz Lajos	

[12] Tabéry Géza, scriitor, membru al aripei „reformiste" a Partidului Maghiar din România, vicepreşedinte începând cu anul 1927 al reînfiinţatului Partid Popular Maghiar Cf. *Mikó Imre*, p. 66, 72

Bihor

1. Kocsán János
2. Dr. Kotzó Jenő
3. Dr. Erdélyi Miklós
4. Baka Béla
5. Monus Sándor
6. Zboray Gyula
7. Dr. Tunyoghy Lajos
8. K. Balogh Ferencz
9. Dr. Thury Kálman

Bistrița-Năsăud

1. Dr. Konnerth Béla	Konnerth Arthur
2. Keresztes Jenő	Engljsch Mihály
3. Ihl Jenő	

Brașov

1. Konnert Frigyes	Szabó Béni
2. Mátis András	
3. Zerbe Mihály	

Ciuc

1. Dr. László Dezső	Dr. Gyárfás Elemér
2. Dr.Willer József	Görög Joachim
3. Dr. Bartha Ignácz	

Făgăraș

1. Dr. Schuller Rudolf
2. Dr. Boér Lőrincz
3. Dr. Theil Frigyes

Trei Scaune

1. Baron Szentkereszty Béla	Sándor József
2. Dr. Bitay Arpád	Kocsán János
3. Molnár Dénes	

Hunedoara

1. Lázár László
2. Dr. Leitner Mihály
3. Bancsik Zsigmond
4. Dr. Martini Agoston
5. Krausz József
6. Bikfalvy Árpád
7. Barivoy István
8. Dr. Pietsch Béla
9. Borbély Ferencz

Târnava Mică

1. Dr. Gyárfás Elemér	Dr. Barabás Béla jr.
2. Hans Hedrich	Bock Henrik
3. Guidó Béla	
4. Binder Gusztáv	

Cluj

1. Conte. dr. Bethlen György	Dr. Balogh Arthur
2. Bartha Ignácz	Hankó Veress Károly
3. Zágoni István	
4. Hexner Béla	
5. Nagy András (Floreşti)	
6. Szabó Béni	

Caraş

1. Blaskovits Ferencz
2. Dr. Kalkbrenner József
3. Dr. Horváth József
4. Schiller Ervin
5. Dr. Kreuter Ferencz

Severin

1. Reitter Imre
2. Dr. Jakabffy Elemér
3. Dr. Kina Albert
4. Dr. Ákos János
5. Manovre Péter
6. Dr. Muth Gáspár

Mureş-Turda

1. Szoboszlay László — Dr. Sebestyén Miklós
2. Dr. Ferenczy Zsigmond — Dr. Ferencz Mihály Zsiga
3. Dr. Keintzel Ede
4. Dr. Paál Árpád
5. Keresztesi Dénes

Târnava Mare

1. Dr. Hans Otto Roth — Binder Vilmos
2. Dr. Binder Vilmos — Schaaser Gyula
3. Dr. Apárthy Gyula (Rupea)
4. Paulini Mihály

Satu Mare

1. Dr. Paál Árpád — Schweicer István
2. Dr. Nagy Sándor — Farkas Antal
3. Dr. Erdődi Antal
4. Szücs Kálmán
5. Rocz Samu
6. Gulya István

Sibiu

1. Brandsch Rudolf
2. Palttner Herman
3. Dr. Kedves András
4. Kauntz N.
5. Dr. Tullner Ödön

Sălaj

1. Baron Jósika János — Dr. Paál Árpád
2. Dr. Dávid György — Dr. Kotzo Jenő
3. Dr. Barabás Béla
4. Dr. Jakabffy Elemér
5. Dr. Thury Kálmán
6. Dr. Váradi Aurél

Someş

1. Dr. Abrudbányai Ede
2. Dr. Gogomán Antal
3. Topán József
4. Vass István
5. Várdi Károly

Timiş-Torontal

1. Dr. Kreuter Ferencz
2. Dr. Reitter Imre
3. Dr. Tornya Gyula
4. Dr. Konrád András
5. Dr. Neméth Kálmán
6. Heinrich Péter
7. Sandovity György
8. Kabos Armin
9. Ronkov Lázár
10. Dr. Muth Gáspár

Dr. Muth Gáspár
Dr. Tornya Gyula
Blaskovits Ferencz
Reitter Imre
Dr. Horváth József

Turda-Artieş

1. Dr. Balogh Elek
2. Bartha Lajos
3. Dr. Pál Gábor
4. Farkas István

Odorhei

1. Conte. dr. Bethlen György
2. Dr. Sebesi János
3. Laár Ferencz
4. Dr. Abrudbányai Ede

Dr. Balogh Arthur
Dr. Viola Sándor

Bucovina (cercul Rădăuţi)

1. Dr. Kohlruss Alfréd
2. Lukasiewicz Antal
3. Dr. Krämer Markus
4. Salamon Lajos

Schüttler Károly
Iasiencki Wladimir

Geneva 16122 190 16 13/50

Am satisfacţiunea de a informa pe Excelenţa voastră că în şedinţa de la 14 iunie, Comitetul Consiliului Societăţii Naţiunilor format din domnii: Stressemann[1], Chamberlain[2] şi Paul Boncour[3], examinând plângerea Comitetului delegaţiunilor evreieşti din Paris, cu privire la politica antisemită a Guvernului român şi la incidentele antisemite din cursul anului trecut, în urma explicaţiunilor date şi al memoriului subsemnatului din 13 aprilie trecut, a găsit *că nu este locul a da curs acestei petiţiuni.* Prin o scrisoare de mulţumire, Direcţiunea minorităţilor îmi confirmă în mod oficial cele de mai sus, împreună cu satisfacţiunea Consiliului faţă de declaraţiunile Guvernului regal indicând ferma sa voinţă de a reprima asemenea incidente.

Astfel, această gravă afacere se închide în mod definitiv. Îmi permit a reaminti Excelenţei voastre *măsura de clemenţă la care v-aţi gândit* în mod spontan şi care mai ales *după succesul nostru* ar face *cea mai bună impresiune* aci. Socotesc că nu ar fi bine să se dea o prea mare publicitate la noi acestui succes pentru a nu se încuraja antisemitismul. În schimb cred că ar putea servi mai ales în America şi în Anglia ca dovadă peremptorie împotriva campaniei dusă contra noastră.

PETRESCU-COMNEN[4]

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, Problema 33, vol. I, p. 112

---

[1] Gustav Stressemann (1878-1929); om politic german, cancelar (1923), ministru de externe (1923-1929); premiul Nobel pentru pace (1926). Cf. *E.M.* p. 1622.

[2] Sir Joseph Austin Chamberlain, om politic conservator britanic, ministru de externe (1924-1929), a semnat mai multe acorduri internaţionale *E.M.* p. 1143.

[3] Paul Boncour (1873-1971), om politic francez, reprezentant al Franţei la Liga Naţiunilor, ministru de externe şi prim-ministru (1932-1933)

[4] Nicolae Petrescu-Comnen, născut în 1881, om politic, profesor la Universitatea din Bucureşti, delegat la Societatea Naţiunilor (1923-1929), ambasador şi ministru de externe (30. IV. 1938 – ian. 1939), membru în Parlamentul României; numeroase studii şi lucrări în limbile engleză, franceză, germană. Cf. *E.C.*, p. 653-654.

TABLOU

indicând rezultatele pe circumscripţii ale alegerilor pentru Adunarea Deputaţilor efectuate în ziua de 7 iulie 1927

...

Partidul Maghiar şi german cartelat

Circumscripţia electorală (judeţul)	Numele şi prenumele candidaţilor aleşi
Arad	Dr. Jakabffy Elemér
Braşov	Fritz Connerth
Ciuc	Dr. László Dezideriu Dr. Willer Iosif
Cluj	Bethlen Gheorghe
Mureş	Dr. Szoboszlai Ladislau
Năsăud	Artur Connerth
Satu Mare	Dr. Páal Árpad
Sibiu	Rudolf Brandsch
Sălaj	Ion Iósika
Târnava Mare	Dr. Hans O. Roth
Târnava Mică	Dr. Gyárfás Elemer
Timiş-Torontal	Dr. Francisc Kräuter
Trei Scaune	Szentkereszty Béla
Turda	Dr. Balogh Alexa

„Monitorul Oficial" nr. 153 din 14 iulie 1927, f. 9566-9631.

REGATUL ROMÂNIEI
Ministerul de Intrene
Direcţia Poliţiei şi Siguranţei Generale
Brigada de Siguranţă-Botoşani
Nr. 3561, 1927 septembrie 27

SECRET
Nr. 15402/27.09.1927
spre ştiinţă
ss/indescifrabil

Domnule prefect,

Avem onoarea a vă comunica notat pe contra pagină copie de pe ordinul telegrafic cifrat Nr. 15701/1927 al Inspectoratului General de Poliţie şi Siguranţă Circ. VIII Iaşi spre ştiinţă, binevoind a cunoaşte că acest ordin s-a comunicat Companiei Jandarmi Botoşani şi Poliţiei oraşului Hârlău, iar Poliţia oraşului Botoşani l-a primit direct, luându-se cuvenitele măsuri în colaborare cu aceste organisme.

L.S. Şeful brigadei, D. Popescu.

Domniei sale, domnul prefect al judeţului Botoşani.

Copie după ordinul telegrafic cifrat Nr. 15701 din 26 septembrie 1927 al Inspectoratului General de Poliţie şi Siguranţă Circ. VIII Iaşi către Brigada de Siguranţă Botoşani.

În vederea sărbătorilor evreieşti nefiind exclusă posibilitatea ca antisemiţii să provoace acte de răzbunare contra evreilor, de comun acord cu celelalte organe veţi lua măsuri ca ordinea să nu fie turburată, raportând la timp cazurile eventual petrecute. Agresorii vor fi anchetaţi şi înaintaţi justiţiei.

Inspector General
ss/ Vintilă Ionescu

p. Conformitate
L.S. Impegat, ss/indescifrabil

Direcţia Judeţeană Botoşani a Arhivelor Naţionale, fondul Prefectura Judeţului Botoşani, dosar 139/1927, f. 19.

Comisiunea de ocol
pentru împroprietărire din Sf. Gheorghe

Nr. 435/6 – 1927

Proces-verbal
Astăzi la 3 octomvrie 1927

Noi, Damian Coltofeanu preşedintele Comisiei de Ocol pentru împroprietărire din Sfântu-Gheorghe, asistat fiind de secretarul comisiunii Lotti Rosmann,

Având în vedere lucrările de împroprietărire rămas definitive şi planurile de parcelare întocmite de inginerul operator Béla Găberden, delegat cu parcelarea loturilor,

În conformitate cu art. 109 din Legea pentru Reforma Agrară din Transilvania, astăzi, data mai sus arătată ne-am transportat în comuna Aninoasa, judeţul Trei Scaune, unde împreună cu dl inginer Béla Găberden, am procedat la distribuirea loturilor şi pe următori i-am declarat puşi în posesia loturilor, Îndreptăţiţi pentru pământ de cultură şi anume;

1 David Szabó	– 2 jug. 0000 stp.
2 David Simon junior	– 3 jug.0000 stp.
3 Josif Bene	– 3 jug. 0000 stp.
4 Ştefan Zalman	– 3 jug. 0000 stp.
5 Carol Bitai	– 3 jug. 0000 stp.
6 Josif Nagy	– 3 jug 0000 stp.
7 Mihail Balázs	– 2 jug. 0800 stp.
8 Máthiás Modi	– 3 jug. 0000 stp.
9 Gavril Csiszér	– 3 jug. 0000 stp.
10 Josif Doczi	– 3 jug. 0000 stp.
11 Antal Bujdosó	– 3 jug. 0000 stp.
12 Văd. lui Josif Forró	– 3 jug. 0000 stp.
13 Josif Maksai	– 3 jug. 0000 stp.
14 Mihail Szabó	– 3 jug. 0000 stp.
15 Moise Simon	– 3 jug. 0000 stp.
16 Gheorghe Bodola	– 2 jug. 0000 stp.
17Joan Szabó	– 3 jug. 0000 stp.
18 Ştefan Simon	– 2 jug. 0000 stp.
19 Ştefan Bodo	– 2 jug. 0800 stp.
20 Ladislau Tóth	– 3 jug. 0000 stp.
21 Josif Bodo	– 1 jug. 0800 stp.
22 Josif Csomos	– 2 jug. 0000 stp.

23 Alexe Fazakas	– 3 jug. 0000 stp.
24 Ştefan Bodola	– 3 jug. 0000 stp.
25 Barbu Bodo	– 1 jug. 0800 stp.
26 Lodovic Bucs	– 2 jug. 0800 stp.
27 Luca Maksai	– 3 jug. 0000 stp.
28 Alexandru Dalnoki	– 3 jug. 0000 stp.
29 Andrei Varza	– 3 jug. 0000 stp.
30 Sigismund Toth	– 3 jug. 0000 stp.
31 Josif Bilánsci	– 3 jug. 0000 stp.
32 Lázár Nagy	– 3 jug. 0000 stp.
33 Lázár Szabó	– 2 jug. 0000 stp.
34 Juliu Kony	– 1 jug. 0800 stp.
35 Alexe Maksai junior	– 3 jug. 0000 stp.
36 Luca Tóth	– 3 jug. 0000 stp.
37 Laurenţ Nagy	– 3jug. 0000 stp.
38 Văd. lui Joan Bodo	– 3 jug. 0000 stp.
39 Gheza Modi	– 3 jug. 0800 stp.
40 Niculae F. Mareş	– 3 jug. 0000 stp.
41 Dumitru Aldea	– 3 jug. 0000 stp.
42 N.J. Bancu	– 3 jug. 0000 stp.
43 Nicolae G. Bonceanu	– 3 jug. 0000 stp.
44 Joan N. Murea	– 3 jug. 0000 stp.
45 Nicolae N. Murea	– 3 jug. 0000 stp.
46 Joan Secelean	– 3 jug. 0000 stp.
47 Aron Berde	– 2 jug. 0800 stp.
48 Barbu Maksai	– 3 jug. 0000 stp.
49 Gavril Dénes	– 0800 stop.
50 Andrei Dénes	– 1 jug. 0000 stp.
51 Alexandru Kakas	– 3 jug. 0000 stp.
52 Pavel Rácz	– 1 jug. 0000 stp.
53 Ludovic Berde	– 1 jug. 0000 stp.
54 Geza Bitai	– 1 jug. 0000 stp.

Drept care s-a încheiat prezentul proces-verbal.

Preşedinte:
Semnătura (ss) indescifrabilă

Inginer Operator:
Semnătura (ss) indescifrabilă

Secretar:
Semnătura (ss) indescifrabilă

Primar:
Semnătura (ss) indescifrabilă

Delegaţii sătenilor:
Semnături (ss) indescifrabile

Direcţia Judeţeană Covasna a Arhivelor Naţionale, fond Regiunea Agricolă Sf. Gheorghe, dosar 14/1927, f. 3-5.

Act constitutiv

Se înfiinţează Societatea Culturală şi Filantropică sub denumirea „Bratstvo“ cu sediul principal în Bucureşti, Calea Călăraşi nr. 16 fără sucursală.

Membrii fundaţiei sunt toţi semnatarii acestui act şi a statutelor asociaţiei.

Asociaţia este condusă de un comitet de direcţie compus din cinci membri

Toate comitetele se aleg pe termen de doi ani cu drept de realegere de către adunările generale.

Din comitete mai fac parte şi trei cenzori supleanţi şi trei cenzori aleşi în fiecare an de adunarea generală respectivă, ei pot fi realeşi.

Comitetul de direcţie pe prima perioadă de doi ani l-am ales în persoana dlor:

1) P. Stefanoff	Str. Vaselor nr. 46
2) D. Dascaloff	Str. Laborator nr. 100
3) J. Ivanoff	Str. Ştefan Negulescu nr. 36
4) V. Diamandy	Str. Bărăţiei nr. 57
5. Stoian Iv. Petrov	Piaţa Bibescu Vodă nr. 9

Ei vor funcţiona până la adunarea generală de la duminica Tomii anului 1929.

Au mai ales în comitetul de direcţie cenzori pe d-nii:

1) Ivan N. Popstoianoff	Str. Lizeanu nr. 5
2) P. Nicoloff	Str. Văcăreşti nr. 18
3) T. Teodoroff	Str. Poetului nr. 2

iar cenzori supleanţi pe dnii:

1) E. Dinoff	Str. Bărăţiei
2) N. Vasileff	Str. Basarab nr. 26
3) Gh. Paunceff	Fd. Oraţio nr. 14

Ei vor funcţiona până la viitoarea adunare generală ce se va ţine la duminica Tomii a anului 1928.

Scopul asocieaţiei consistă în:

I. Sprijinirea şi conducerea bisericii şi şcolii bulgare din Bucureşti.

II. Ridicarea nivelului cultural şi moral al elevilor şcolii şi a membrilor asociaţiei.

III. Ajutarea conaţionalilor şi elevilor săraci, conform art. III al. 1 şi 2 şi 3 din statutele alăturate.

Patrimoniul iniţial este de 25.000 lei (douăzeci şi cinci mii lei) numerar contribuit în parte egală de fiecare membru fondator.

Această sumă se va depune la Banca Naţională şi se va putea ridica, după recunoaşterea ca persoană juridică a asociaţiei, de către dl P. Stefanoff, preşedintele Comitetului de Direcţie fără să mai fie nevoie de vreo altă autorizare sau alte persoane, asemenea îl mai autorizăm să facă modificări statutelor asociaţiei până la completa îndeplinire a formalităţilor pentru constituirea ca persoană juridică a asociaţiei.

În baza acestui act şi alăturatelor statute, care s-au citit, aprobat şi semnat de noi şi care statute fac parte integrantă din actul constitutiv declarăm Asociaţia „Bratstvo" constituită.

Făcut în Bucureşti la 3 octombrie 1927.

În patrimoniul Tribunalului Ilfov, secţia Notariat.

P. Stefanoff	str. Vaselor nr. 46
Nicolaie Dascaloff	str. Toamnei nr. 96
J. Ivanoff	str. Stefan Negulescu nr. 36
Vasile Diamandy	str. Bărăţiei nr. 57
Stoian Jv. Petroff	Piaţa Bibescu Vodă nr. 9
Ivan N. Popstoianoff	str. Lizeanu nr. 5
Petre Nicolaie	Calea Văcăreşti nr. 18
T. Teodoroff	
Enachi Dinu	str. Bărăţiei nr. 37
Nicolae Vasiliu	Sos. Basarab nr. 26
Gheorghe Pauncev	Fd. Oraţio nr. 14
Chiril Socolu	Calea Rahovei nr. 251
Alexe Gheorghiu	Calea Dudeşti nr. 3
Gh. Gheorghe Petrov	Calea Călăraşi nr. 16
Argir Jani	str. G-ral Berthelot nr. 1
Nicola Vetskov	str. Oituz nr. 24
Nicolae Atanase	str. Blănari nr. 4
Cristoff J. Temelco	str. Belvedere nr. 11
Constantin Atanasi	Calea Văcăreşti nr. 214
Stoian Pauncev	Fd. Oraţio
Stoian Zonfirovici	str. Aleea Brătianu nr. 221
Stoian Nedeff	Piaţa Bibescu nr. 2
Nicolaie Tracot	
Stoian Dacieff	Piaţa Bibescu nr. 3
Ivan Danceff	Piaţa Bibescu nr. 1

Urmează autentificarea nr. 36109 din 16 noiembrie 1927 a secţiei Notariale a Tribunalului Ilfov.

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Prefectura Poliţiei Capitalei, dosar 23/1929, f. 7-8.

Lămuriri date de Ministerul Instrucţiunii în privinţa plângerii adresată de Comitetul Ucrainean referitor la şcolile din Bucovina

La chestiunile privind învăţământul secundar, normal-primar şi cel aplicat (şcoli de meserii şi agricultură) cuprinse în Memoriul înaintat Societăţii Naţiunilor din Geneva de dl Petrouchewytch, nu avem nimic de răspuns, întrucât aceste chestiuni nu intră în obligaţiile ce statul român a luat de a executa tratatele speciale.

Vom răspunde numai la chestiunile privind învăţământul primar, de stat şi particular, la populaţia ucraineană (ruteană) din judeţele bucovinene, fosta provincie Bucovina, ruptă din trupul Moldovei la 1775 şi stăpânită de Austria până în noiembrie 1918.

În prealabil, vom releva că autorul memoriului, dl Petrouchewytch, nu este cetăţean român şi nici înainte de 1918 nu a aparţinut ca cetăţean austriac, ce a fost, provinciei Bucovina, ci la fosta provincie Galiţia, cu ale ei trei şi jumătate milioane ucraineeni, şi făcând parte din acel partid ultraucrainean, care în timpul înainte de război şi-a exercitat tendinţele de expansiune asupra Bucovinei, care, din toate punctele de vedere, avea o conformaţie, atât ca trecut istoric cât şi ca compoziţie etnică. Dânsul nici nu cunoaşte, prin urmare, stările de lucruri din Bucovina, deci nici situaţia şcolii primare din aceste judeţe. Astfel, din capul locului, se poate pune chestiunea legitimaţiei şi a titlului cu care autorul se face susţinătorul intereselor ucraineene din judeţele foste bucovinene.[1]

Dimpotrivă, ministerul nu a primit nici o plângere a populaţiei ucraineene din Bucovina, căci acele tipice cereri, ticluite de avocatul din Cernăuţi, Bazil Dutczak[2], un imigrant din Galiţia, şi în acelaşi timp, un mare agitator al ideii ucrainene galiţiene, ca şi dl. Petrouchewytch, nu pot fi considerate ca plecând de la însăşi populaţia ucraineană a Bucovinei. Toată argumentaţia ce se cuprinde în memoriile dlui Petrouchewytch şi mentalitatea ce rezidă la baza acestei argumentaţii, este aceeaşi care se practica pe timpul guvernării austriece. Or, Guvernul austriac, acuma, de pe la anul 1870, dar în măsură mai mare de pe la

---

[1] Reclamaţiile unor persoane şi organizaţii din străinătate împotriva politicii guvernelor române faţă de minorităţi erau obişnuite. De ex., în 1920, un comitet carpato-rus din Paris se referea, de asemenea, la situaţia rutenilor din Bucovina iar în 1927 Comitetul delegaţilor evrei din Paris trimitea Secretariatului Ligii Naţiunilor o petiţie despre situaţia evreilor din România (Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Microfilme Belgia, rola 56, c. 602-605, 1127-1128).

[2] Dr. V. Dutczak a trimis petiţii Societăţii Naţiunilor în 1925, 1928. (Vezi *Ibidem*, cadrele 272-300, 907-916).

anii 1900 înainte, a favorizat, în mod sistematic, elementul rutean din Bucovina, căutând să satisfacă pe rutenii din Galiţia, care erau în luptă cu polonezii, neegală pentru cei dintâi, făcându-le, sub titlu de compensaţie, tot felul de avantaje pe toate terenurile vieţii publice, totdeauna în detrimentul populaţiei româneşti. Şi chiar această politică de a înteţi un popor contra celuilalt a fost proprie Austriei şi ea a trebuit să aducă în cele din urmă prăbuşirea acelui stat. Asalturile ce ucraineenii dădeau contra românilor pe teren şcolar în timpul până la izbucnirea războiului, având în spatele lor imense mase din Galiţia, au fost atât de violente încât românii bucovineni, începând cu 1910 s-au văzut necesitaţi a se ajuta singuri pe cale particulară, înfiinţând şi susţinând cu mijloace proprii, şcoli într-o sumă de comune cu populaţie covârşitoare românească.

Atunci când această populaţie românească, în urma realipirii la România, ţara de obârşie din care fusese ruptă, întâmplată în 1918, a scăpat de coşmarul galiţian, a putut să-şi continuie nestingherită realizarea aspiraţiilor culturale pe teren şcolar. E tipic cazul citat în memoriu, al desfiinţării liceului ucrainean din orăşelul de frontieră Vijniţa, care desfiinţare memoriul o pune în socoteala administraţiei româneşti ca o persecuţie contra elementului ucrainean. Acest liceu însă, s-a desfiinţat de la sine, deoarece mai bine ca 90% dintre elevi şi mare parte din corpul didactic se recruta din provincia apropiată, Galiţia. Această populaţiei şcolară, după unirea Bucovinei cu patria română, evident, nu mai putea urma la un liceu de peste hotarele patriei lor, care este acum Polonia.

După aceste observaţii preliminarii vom asista asupra următoarelor puncte din memoriul dlui Petrouchewytch:

1. Statistica austriacă, invocată de autor nu este hotărâtoare în materie. Ea reflectă politica de acoperire a populaţiei române în folosul celei rutene. Acesată statistică nu vorbeşte de naţionalităţi, ci de limba de conversaţie a populaţiilor. Astfel, pentru motivul că populaţia românească din anumite comune, ca: Mihalcea, Ivăncăuţi, Cuciurul Mic, Voloca pe Cer, Stăneşti, Costeşti, Cabeşti, Carapciu pe Cer, în conversaţia zilnică se folosea mai mult de limba ucraineană, Guvernul austriac a definit-o ca fiind ucraineană şi a înfiinţat pentru ea şcoli ucrainene. Cum populaţia nu împărtăşea nici pe acea vreme intenţiile Guvernului austriac, s-au dat adevărate lupte, întrucât populaţia nu-şi trimitea copiii la şcoală, şi astfel localurile şcolare au rămas ani de-a rândul goale.

2. Şcolile primare de care pomeneşte memoriul, în număr de peste 200, sunt toate în fiinţă. Nici o şcoală primară din judeţele bucovinene nu a fost desfiinţată de administraţia românească, dimpotrivă, această administraţie a sporit numărul şcolilor şi, prin Legea învăţământului primar din 1924, a sporit şi numărul claselor, organizând şcolile cu 7 clase şi înzestrându-le cu ateliere de învăţământ practic, ulterior pentru băieţi şi fete.

În aceste şcoli, instrucţia se predă în limba ucraineană, ajutându-se şi de limba statului, conform dispoziţiilor art. 10 din tratat. Acesată predare, de altfel impusă şi de împrejurarea de fapt, întrucât copiii de ucraineeni la începutul şcolarităţii nici n-ar putea urma în altă limbă decât cea maternă, iar majoritatea ucraineană a învăţătorilor au cunoştinţe foarte slabe de limbă română.

Sunt însă câteva localităţi ca Ivancăuţi, Cuciurul Mic, Stăneşti, Călineşti, Carapaciu, Voloca a căror origine pur românească este dovedită până la evidenţă de toponimie, de numele persoanelor, de obiceiuri, caracterul antropogeografic şi care au fost ucrainizate în timpul din urmă prin acţiunea politică a statului austriac. La dorinţa exprimată de această populaţie de a reveni prin învăţătură la limba română, autorităţile şcolare au crezut că nu au dreptul să se opună, aşa încât cursurile se fac în limba română, dar şi în limba ucraineană.

3. Învăţătorii găsiţi în funcţiune de administraţia românească nu au fost trimişi în fundul României, după cum afirmă memoriul, ci se găsesc fiecare la postul său, muncind bucuroşi la progresul prin şcoală al maselor populare şi dând contituţia lor şi la îndrumarea prin cultură a adulţilor.

4. Populaţia, peste tot, în toate manifestările ei, s-a arătat mulţumită cu starea de lucruri ce i s-a creat prin alipirea fostei Bucovine la România şi a declarat în repetate rânduri că este doritoare să cunoască cât mai bine limba românească pentru a putea înainta în armată şi pentru a se putea orienta în contactul zilnic cu serviciile publice ale statului.

5. Îndeosebi populaţia huţănească din plăşile Răstoacelor şi a Putilei, peste tot în părţile muntoase din sud-vestul fostei Bucovine care după cercetări istorice şi etnografice nu este ucraineană, dar pe care ucraineenii o reclamă ca atare, din cauza contactului zilnic cu populaţia românească de la munte şi de la şes, şi-a manifestat dorinţa de a învăţa în şcoală românească, lucru care nu s-a putut refuza.

6. Regulamentele şcolare şi dispoziţiile ministeriale privitoare la învăţământ sunt pentru toate şcolile din ţară aceleaşi şi nu fac deosebire între şcoli situate pe teritoriul etnic curat românesc şi pe teritoriul etnic mixt sau aloetnic.

În rezumat, plângerea cuprinsă în memoriul dlui Petrouchewytch privitor la învăţământul primar din judeţele bucovinene este tendenţioasă şi se bazează pe principii străine de preocupările culturale ale populaţiei ucraineene din Bucovina. Acesată calificare a plângerii sale se invederează şi prin celelalte considerente, puse la bază în expunerea altor chestiuni din memoriul înaintat de el Societăţii Naţiunilor de la Geneva.

Inspector şef,
ss. indescifrabil

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul Instrucţiunii, dosar 717/1927, f. 91-95.

Ministrul de Interne
Direcţia Poliţiei şi Siguranţei Generale,
Inspectoratul General de Poliţie şi
Siguranţă din Transilvania
Circumscripţia VI de Control şi Inspecţie
Nr. 20955
1927 luna XI în 4 zile

Informaţii referitoare la Societatea Muzeului Ardelean, „Erdelyi Muzeum Egyesulet"[1] (titlul prescurtat EME):

EME continuă a fi societate sfidătoare a românismului şi ostilă statului român.

Preşedintele ei este contele Vass, însă acesta, locuind în provincie, conducătorul adevărat este vicepreşedintele baronul Mannsberg, domiciliat în Cluj. Societatea este recunoscută de persoană juridică, statute aprobate însă nu are încă. Statutele actuale, sunt cele din anul 1905 şi sunt favorabile pentru stat, (pe atunci statul maghiar). După preluarea imperiului, s-a încercat schimbarea statutelor în aşa fel încât să nu se poată amesteca în afacerile societăţii. Această modificare nu s-a aprobat. Astfel, EME îşi vede de lucru şi habar n-are de statute.

Membrii societăţii sunt, printre alţii, şi profesori universitari şi reprezentanţii oraşelor, care sunt actualmente români. Aceste două categorii de membri sunt membri de drept ai societăţii.

Orice societate sau asociaţie ţine cel puţin o adunare generală pe an, în care se face darea de seamă asupra activităţii ultimului an şi se fac propuneri referitoare la activitatea anului următor. Ce face însă, EME, pentru ca membrii români să nu aibă acces la societate şi să fie complet excluşi de la orice activitate? În ultimii doi ani nu s-a ţinut nici o şedinţă şi nici o adunare, numai ca să nu aibă de-a face cu românii. Când se iveşte necesitatea de a se discuta ceva urgent, totul se face sub denumirea de „prezidial", aşa că, membrii români nicicând nu ştiu ce dispune prezidiul. În fruntea secţiunilor, sunt vreo 5-6, tot unguri stau.

---

[1] „Societatea Muzeului Ardelean" (1859-1949), instituţie de ştiinţă şi cultură a maghiarilor din România, creatoarea şi deţinătoarea unei impresionante biblioteci şi arhive, a unor colecţii de minerale. Cf. Kiss Andrei, Wolf Rudolf, *Arhiva Muzeului Ardelean* în: Din istoria Arhivelor Ardelene, 75 de ani de la înfiinţarea Arhivelor Statului Cluj, Cluj Napoca, 1996 p. 109-136

Aceste neajunsuri au fost raportate de dl profesor Drăgan, care este delegatul guvernului în Societatea EME. Aceste rapoarte au rămas până în prezent nerezolvate din partea Ministerului Cultelor şi Artelor.

E de neînţeles cum a putut rămâne o astfel de instituţie, până azi, în mâna maghiarilor. S-ar mai putea înţelege, dacă ar fi vorba de o societate pentru cultura maghiară, cum este EME sau cum este Societatea Literară Ardeleană (aceasta din urmă nici nu se mai numeşte maghiară, crezând că în Ardeal nu mai există altă literatură decât cea maghiară) „Erdelyi Irodalmi Tarsasag" = EIT, al căror scop este cultura şi literatura maghiară. Cu totul altceva este Societatea Muzeului Ardelean, care muzeu este al întregului Ardeal, iar în Ardeal ungurii au fost şi sunt în minoritate, şi tot ei vor să cârmuiască şi azi, ca şi când Ardealul ar fi o provincie pur maghiară.

O astfel de toleranţă din partea statului e mărginaşă cu slăbiciunea. Muzeul Ardelean trebuie românizat cât mai curând.

Inspector general,
ss indescifrabil

Şeful serviciului
ss indescifrabil

Domniei sale, Domnului Director General al Poliţiei şi Siguranţei Generale
Bucureşti

Arhiva Serviciului Român de Informaţii, fond „D", dosar 5656, f. 6-7.

36 — 1927 decembrie 8, Washington

Serviciul Presei
Nr. 6560/P-98

Legaţia Regală a României
Washington, D.C.

Anexe

Domnule Director,

Ca urmare la telegrama cifrată nr. 8998 de astăzi am onoarea a vă înainta aici alăturat o tăietură din „New York Times" de ieri cuprinzând textul raportului preliminar al Comisiei de anchetă delegată de Comitetul American pentru Drepturile Minorităţilor Religioase (AMERICAN COMMITTEE ON THE RIGHTS OF RELIGIOUS MINORITIES) care a vizitat România în primăvara trecută în scopul de a studia situaţia şi a face recomandări asupra tratamentului

minorităţilor etnice şi religioase. Acest raport a fost semnat de: dr. Henry A. Atkinson, secretar general al uniunii bisericeşti pentru pace şi secretar al comisiei, reverend R.A. McGowan, de la Departamentul de acţiune socială al Conferinţei Naţionale Catolice, reverend John Howland Lathrop, preot al bisericii unitare din Brooklyn, N.Y., reverend dr. Graham C. Hunter, preot al primei biserici presbiteriene din Fullerton, California, şi Jules Jezequel, reprezentant la Paris al Uniunii bisericeşti pentru pace.

Constatările conţinute în acest raport sunt, spune comisia, rezultatul cercetărilor întreprinse în cursul unei călătorii cu automobilul în diferite provincii, călătorie care a durat şase săptămâni. Cercetări similare au fost făcute în Europa în ultimii zece ani, în care timp diferite rapoarte au fost adresate atât guvernelor respective din Europa cât şi Departamentului de Stat (Ministerul Afacerilor Străine al Statelor Unite) şi date publicităţii pentru ca opinia publică americană să fie ţinută la curent cu tratamentul la care sunt supuse minorităţile din Europa în urma războiului mondial.

Raportul definitiv este acum în curs de pregătire şi la timp va fi supus comitetului pentru ca acesta să poată hotărî asupra acţiunii ce urmează să întreprindă pentru aducerea la îndeplinire a recomandărilor făcute de comisia de anchetă.

Iată cuprinsul raportului preliminar:

„Comisia este unanim de părere că propaganda antisemită, care a atras atâta atenţie asupra României, face parte dintr-o manifestare întinsă şi odioasă a urii de rasă şi confesională. România nu este singura vinovată. Deşi comisia s-a ocupat numai de situaţia din România, ea crede că atacurile antisemite ce au avut loc în timpul din urmă în Ungaria dovedesc cât de răspândită este această ură.

Minorităţile ungare din România au dreptul la cele mai complete măsuri de protecţie în conformitate cu drepturile ce le-au fost acordate de Tratatul Minorităţilor, dar în acelaşi timp toate minorităţile din Ungaria însăşi sunt de asemeni îndreptăţite la cea mai mare protecţie şi la toate drepturile şi privilegiile acceptate drept bază a oricărei ţări civilizate şi cinstite.

România are ocazia fără pereche de a face faţă unei situaţii complicate şi de a încerca să soluţioneze o problemă care, oricât de complexă ar fi, poate fi, totuşi, dusă la bun sfârşit. România ar putea merge departe pe calea rezolvării acestei chestiuni dacă ar voi. Când a semnat Tratatul Minorităţilor ea şi-a luat obligaţia, ca membră a familiei naţiunilor, de a trata în mod just toate minorităţile de pe teritoriul său.

Comitetul American al Minorităţilor a avut ocazia să studieze situaţia din România în câteva rânduri. Această comisie a luat în considerare toate rapoartele anterioare şi răspunsurile Guvernului român şi, pe lângă aceasta, a examinat şi alte rapoarte, ca de exemplu acelea ale Societăţii Naţiunilor şi diferitelor răspunsuri ale Guvernului român. Pe urmă a studiat diferite scrieri recente despre România precum şi documentele puse în circulaţie de serviciul ei de propagandă. Considerând toate acestea şi, cu toate că suntem convinşi că situaţia s-a îmbunătăţit şi că minorităţile sunt tratate cu mai multă dreptate ca în trecut,

credem totuşi că există în România o secţiune considerabilă din opinia publică care sprijină nu mai puţin decât acele drepturi ce sunt garantate de tratate şi considerate de către naţiunile civilizate ca un minimum necesar existenţei independente a unui popor liber.

Comisia este de părere că există o mare deosebire între Constituţia ţării, care este liberală în multe privinţe şi aplicarea ei de către funcţionari, deosebire ce se observă mai ales în districtele de frontieră.

Ceea ce s-a spus despre Constituţie se poate spune şi despre legile referitoare la libertatea individuală. Tribunalele au fost în multe cazuri, unele din ele de notorietate, intimidate sau uzate cu deliberare de diferite grupuri pentru scopurile lor. Omorurile comise de Codreanu şi Totu, primul asupra unui ofiţer de poliţie în exerciţiul funcţiunii şi al doilea asupra unui student evreu nevinovat, sunt două exemple mai izbitoare.[1] Opinia publică luminată va continua să judece defavorabil aplicarea legilor în orice ţară în care oameni fără apărare găsesc că este mai prudent să rişte arestarea decât să iasă în stradă. Că într-un număr de cazuri cu privire la evrei situaţia a ajuns până aici, se dovedeşte cu probele înaintate de comisie.

Comisia are toată simpatia pentru dorinţa României de a ridica nivelul populaţiei sale astfel ca să poată lua parte la conducerea viitoare a treburilor publice şi la aplicarea legilor. Sistemul de educaţie este în multe privinţe excelent, în special pentru cetăţenii de limbă şi rasă românească. Credem că legiuitorii şi acei răspunzători de aplicarea legilor n-au dat destulă importanţă faptului că loialitatea nu poate fi asigurată prin forţă. Patriotismul se câştigă prin binefacerile aduse populaţiei, iar nu impunându-l cu forţa. Orice omisiune de a promulga legi şcolare juste pentru minorităţi şi a le administra cu dreptate, constituie o eroare gravă din partea unei naţiuni care încearcă să întrebuinţeze cum se cuvine aceste elemente ce ar putea deveni cetăţeni credincioşi. Încercarea de a românıza minorităţile prin forţă şi de a distruge şcolile lor confesionale, conduse de secole de către bisericile lor, va cauza României pierderea încrederii acelor naţionalităţi, care altfel ar putea să-i fie prietene. Noi credem deci că dacă România ţine să-şi îmbunătăţească situaţia în ochii lumii, ea va permite minorităţilor să-şi aibă şcolile lor, le va da o oarecare autonomie şi dreptul de a preda limba lor strămoşească ca şi pe cea română.[2] Supravegherea şcolilor să fie redusă până la punctul unde, eliberând învăţământul de orice iredentism, funcţionarii supraveghetori să nu stânjenească activitatea şcolară. În momentul de faţă corespondenţa oficială este atât de voluminoasă încât birourile guvernului sunt natural supraîncărcate, iar minorităţile nu primesc răspunsuri referitoare la

---

[1] La 10 decembrie 1924 C. Zelea-Codreanu l-a împuşcat pe C. Manciu, prefectul Poliţiei din Iaşi şi a fost achitat pentru această faptă. În iulie 1926 Nicolae Totu l-a împuşcat pe elevul evreu Falik, care „jignise" un membru al LANC. Şi el a fost achitat.

[2] Vezi constatările făcute de E. Colban, reprezentantul Ligii Naţiunilor în timpul vizitei din octombrie 1926 (doc. nr. 14).

chestiuni vitale, câteodată chiar după un an de la trimiterea petiţiei. În special şcolile minoritare ar trebui să se bucure de oarecare stabilitate şi să fie scăpate de frica de a putea fi închise pe nedrept. Acele frumoase instituţii romano-catolice, presbiteriene, luterane, unitariene şi evreieşti, unele din ele datând de două sau trei secole, ar putea fi considerate mai mult ca un beneficiu decât un pericol pentru naţiune. Atragem atenţia conducătorilor bisericii ortodoxe asupra faptului că, deşi unii din ei au fost informaţi în mod afirmativ, şcolile minoritare nu au primit subvenţiile promise.

Multe autorităţi şcolare româneşti, când vreo deosebire de păreri se iveşte cu ocazia promulgării unui nou regulament sau aplicării unei legi, adoptă o atitudine intransigentă. Suntem de părere că aceste autorităţi, dacă ar conferi cu minorităţile, ar clarifica multe din neînţelegerile care, altfel, au fost şi vor continua să fie un izvor de amărăciune.

Comisia atrage atenţia asupra felului în care legea cetăţeniei[3] se aplică de către autorităţile româneşti. Nu este nici o îndoială că dreptul fundamental al cetăţeniei nu se acordă la mii şi mii de locuitori îndreptăţiţi de a o căpăta. În acest mod li se refuză în mod arbitrar acel element de protecţie acordat de orice ţară populaţiei sale şi aceasta cu toate garanţiile solemne date minorităţilor.

Comisia a constatat în timpul vizitei sale existenţa unei campanii odioase de intimidare şi brutalitate îndreptată împotriva cetăţenilor evrei ai statului, şi pornită dintr-un amestec de intoleranţă arogantă şi ură ignorantă. Este adevărat că acum există mai puţin terorism ca odinioară. Îmbunătăţirea se datoreşte următoarelor trei cauze: întâi, campania sistematică dusă timp de mai mulţi ani împotriva evreilor i-a intimidat în aşa măsură încât aceştia se abţin de a mai frecventa universităţile şi viaţa publică; al doilea, virulenţa campaniei a reacţionat în mod defavorabil asupra prestigiului din afară al României; al treilea, promisiunile făcute de Partidul Liberal la anumite grupuri de votanţi evrei în vara anului 1927[4] au produs oarecare scădere în excesele antisemite. Ne bucurăm de această măsură luată de partidul care guvernează astăzi şi sperăm că, ceea ce este acum numai gestul unui partid politic, va deveni politica acceptată şi sancţionată de guvernământ.

Fără a intra în detalii asupra cauzelor care au provocat violenţele dinaintea şi din timpul alegerilor de la 7 iulie 1927 (care, în general, au fost socotite scandaloase în România) trebuie să arătăm pericolul serios pentru pacea Europei ce rezidă în represiunea libertăţilor individuale ale minorităţilor şi ale grupurilor care nu iau parte la guvernarea ţării.

Comisia a fost impresionată de inteligenţa populaţiei, de activitatea, atitudinea binevoitoare şi spiritul prietenos al poporului român, mai evident

---

[3] În alegerile parlamentare din iulie 1927 PNL, aflat la putere, a încheiat un acord electoral cu Uniunea Evreilor Români.

[4] Legea privitoare la dobândirea şi pierderea naţionalităţii române din 1924. Pentru acest aspect vezi C. Turliuc, *Naturalizarea evreilor în România 1918-1924*, în „Anuarul Institutului de istorie Cluj-Napoca", XXXIV, 1995, p. 89-98

printre ţăranii de la sate. România Mare caută să-şi găsească un loc printre naţiunile mai înaintate din lume. Având în vedere aceste circumstanţe ce, de altfel sunt confirmate din belşug de cele observate de toţi vizitatorii cei mai bine informaţi, este regretabil că biserica de stat a sancţionat Liga Apărării Naţionale Creştine şi Uniunea Naţională Română a Studenţilor Creştini, al căror program şi publicaţii constituie o ruşine pentru civilizaţia noastră, o insultă a numelui creştin şi o pată neagră pe numele frumos al României. Credem că este foarte trist că studenţii care se pregătesc pentru preoţie în biserica de stat să fi luat parte la demonstraţii contra concetăţenilor lor de altă religie şi rasă. Ne permitem să atragem respectuos, dar totuşi imperativ, atenţia bisericii de stat asupra acestei situaţii şi în numele creştinismului nostru comun să-i cerem cu insistenţă să se purifice de orice antisemitism şi amărăciune faţă de celelalte populaţii de altă origine din România. Ţinem să indicăm pericolul ce există permiţând studenţilor din seminarii să continue agitaţiile lor contra cetăţenilor români de origine evreiască sau de altă rasă, atât în Regat, cât şi în teritoriile alipite. Speranţele în viitorul României şi în rezolvarea paşnică a problemelor ei vor dispare pentru încă o generaţie, afară numai dacă biserica şi şcolile nu vor contribui la o statornicire, ceea ce nu se poate face decât prin toleranţă faţă de toate rasele şi limbile.

În România n-a avut loc niciodată ceea ce se numeşte un pogrom, adică un masacru inspirat şi sancţionat de către stat. Au fost excese, acte de teroare şi molestarea elementelor paşnice ale populaţiei care au dat naştere la o continuă frică şi nelinişte şi, în general, au aruncat o lumină defavorabilă asupra acelora care sunt răspunzători de pacea şi bunul mers al ţării. Pe lângă aceasta mai există un pericol grav în faptul că se îngăduie tineretului din universităţi şi şcoli să conducă agitaţii antisemite. Şi mai tristă este îngăduinţa cu care unii oameni privesc atitudinea unor profesori şi învăţători din universităţi şi şcoli faţă de aceste mişcări, nu numai iertându-i dar chiar încurajându-i. Studenţii care cresc într-o atmosferă antisemită sunt cetăţenii şi învăţătorii de mâine şi vor da mai puţină atenţie faptului că ţara lor a fost scutită de pogromuri de către predecesorii lor. Credem că această duşmănie nu reprezintă opinia luminată a marelui corp profesoral universitar şi a învăţătorilor din România; totuşi, ea a fost acceptată cu prea multă îngăduinţă de către cetăţenii şi conducătorii educaţi ai naţiunii.

După părerea noastră unii funcţionari ai guvernului au comis o mare greşeală nepermiţând multor mii de oameni aparţinând grupărilor minoritare să-şi menţină fiinţa lor etnică şi înregistrând ca români pe acei care, câtva timp, au întrebuinţat o altă limbă. Comisia este convinsă că Guvernul român va putea studia spre folosul său fapte referitoare la întocmirea recensământului şi metodele întrebuinţate cu acea ocazie.[1] Suntem convinşi că multe din aceste plângeri care ne par justificate ar putea fi uşor satisfăcute.

---

[1] În 1927 s-a efectuat un recensământ al populaţiei cu ajutorul aparatului administrativ, care a fost mult criticat şi în ţară, motiv pentru care datele n-au mai fost prelucrate şi publicate. (D. Şandru, *Populaţia rurală a României între cele două războaie mondiale*, Editura Academiei, Iaşi, 1980, p. 7).

Comisia este convinsă că violenţele de care se plâng baptiştii şi alte grupări sunt adevărate şi constituie o acuzare de persecuţie religioasă şi deci periclitează cele mai vitale interese ale bisericii de stat şi prestigiul naţiunii. Cerem cu insistenţă ca înalţii funcţionari ai bisericii, împreună cu autorităţile statului să alcătuiască un plan prin care să se acorde populaţiei completa libertate religioasă şi civilă.

Atragem atenţia guvernului asupra situaţiei bisericii ungare de rit luteran şi cerem cu insistenţă să i se acorde o situaţie legală satisfăcătoare.

Atragem atenţia guvernului asupra situaţiei minorităţilor romano-catolice, mai ales în Banat şi părţile apusene din Bucovina, şi cerem cu insistenţă o rezolvare grabnică şi satisfăcătoare a relaţiilor dintre guvern şi biserica romano-catolică. O întârziere ar avea drept consecinţă intensificarea simţămintelor bazate pe drepturile internaţionale recunoscute ale bisericii şi servitorilor săi.

Atragem atenţia bisericii de stat asupra multor cazuri de nedreptate aparentă faţă de bisericile minoritare cu privire la distribuirea loturilor de pământ în conformitate cu legea agrară, asupra confiscării clădirilor bisericeşti şi proprietăţilor comunităţilor minoritare; asupra proiectelor de legi prin care se aduc restricţii bisericilor minoritare; asupra practicii din prezent prin care membrii bisericilor minoritare sunt obligaţi să achite costul unora din noile clădiri ale bisericii de stat, prin contribuţii forţate, sau să acorde locuri de parcuri publice bisericilor ortodoxe în regiuni în care biserica ortodoxă ea însăşi este o minoritate. Cerem cu insistenţă acestei puternice biserici ca, în interesul comunităţii creştine şi a bunei înţelegeri, să întrebuinţeze bunele sale oficii pentru a face o apropiere între cei nedreptăţiţi şi autorităţile statului, astfel ca împreună să poată găsi o soluţie.

Comisia a constatat mult resentiment răspândit printre membrii bisericilor minoritare contra măsurilor guvernului, prin care sunt obligaţi să ia parte, ei şi copiii lor, la serviciile bisericii de stat cu ocazia serbărilor patriotice. Comisia crede că bisericile şi Guvernul român pot să ajungă la o înţelegere pentru ca simţămintele membrilor bisericilor minoritare să nu fie jignite.

În fine, comisia a constatat faptul că în teritoriile alipite există un însemnat contingent de cetăţeni educaţi care ar putea servi statul cu mult folos. În momentul de faţă mulţi din aceşti cetăţeni se găsesc în stare de disperare faţă de ceea ce pare a fi o sforţare calculată şi determinată a majorităţii de a-i îndepărta de la funcţiile oficiale“.

Comentând acest raport într-un articol de fond (aici alăturat), „New York Times“ constată că România nu este singura ţară din Europa centrală care s-a făcut vinovată faţă de minorităţi. „Există elemente de tragică ironie“ – scrie „Times“ – „în faptul că mişcările antisemite din Ungaria sunt urmate de protestele ungurilor împotriva exceselor antiunguresti din România. Dar cazul României“ – spune ziarul – „este mai grav. România nu poate pleda sentimentul ce încearcă Ungaria învinsă şi umilită care ar putea prin aceasta explica pogromurile maghiare. România a ieşit din război enorm de mărită ca întindere

şi populaţie. Datoria sa, chiar respectul de ea însăşi, i-ar dicta să consolideze ceea ce a câştigat. Calea cea mai puţin nimerită pentru a cimenta o naţiune este aceea a intimidării şi a refuzului drepturilor legale şi morale". „În ultimul loc", termină articolul, „Liga Naţiunilor este aceea care ar trebui să reacţioneze pentru ca pacea continentului şi buna stare a naţionalităţilor să nu fie săpată. Liga are drepturi legale în conformitate cu tratatele, iar în calitatea sa de paznic al păcii Europei are drepturi morale. Şi, pentru puterile care fac parte din Ligă, mai există şi dreptul de legitimă apărare. Ele nu pot tolera animozităţi locale care ar putea duce la un conflict general. Dacă există acum o Românie Mare, aceasta se datoreşte sacrificiilor naţiunii engleze şi naţiunii franceze".

Drept răspuns la acuzările şi exagerările conţinute în raportul de mai sus, alăturatul comunicat a fost trimis ieri seara tuturor agenţiilor de presă precum şi principalelor jurnale spre publicare. Totuşi, în ziarele de astăzi dimineaţă acest comunicat nu a apărut, cu toate că agenţiile de presă declară că l-au trimis jurnalelor care fac parte din sindicatul lor respectiv.

De îndată ce raportul definitiv al comisiei va apare, nu voi întârzia a vi-l trimite în mai multe exemplare.

Ataşat de presă,
ss. indescifrabil

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul Propagandei Naţionale. Propagandă, dosar 18/1927-1928, f. 1-9.

37 — 1927 decembrie 10

Referat

Consideraţii generale asupra situaţiei anterioare Congresului General Studenţesc din Oradea din zilele 4, 5 şi 6 decembrie 1927

Este cunoscut faptul că dintre toate oraşele României Mari, dinspre graniţa de apus, Oradea este cel mai minoritar şi că din populaţia oraşului care atinge aproximativ cifra de 100000 locuitori, 10000 sunt minoritari şi dintre aceştia aproximativ 1/2-a reprezintă o populaţie curat evreiască, care deţine în mâinile ei toată forţa economică, industrială, comercială, financiară a oraşului.

Prin situaţia sa geografică, oraşul Oradea, la cinci ore depărtare cu trenul de Budapesta şi la 10 km depărtare de frontiera dintre România şi Ungaria, se găseşte în contact direct şi trăieşte sub influenţa opiniei şi presei maghiare din ce în ce mai ostil statului român.

În Oradea chiar apar patru ziare, în limba minoritară maghiară, conduse în mare parte de elemente evreieşti şi care trăiesc şi se alimentează direct din presa maghiară, căutând în cele mai multe cazuri să fie la înălţimea ostilităţii acesteia. Un exemplu din multe altele semnalate de cenzura locală, este şi faptul că în preziua deschiderii Congresului studenţesc (4 decembrie 1927) prefectul de judeţ, şeful cenzurii a fost silit să suprime articole care cuprindeau expresii injurioase pentru români şi care în acest moment ar fi putut servi ca o provocare directă a congresiştilor sosiţi în Oradea.

Tot în Oradea Mare a luat naştere şi a funcţionat un centru comunist, din care făcea parte peste 10000 de oameni, recrutaţi din clasa muncitorilor industriali şi comerciali din localitate.

În urma intervenţiei Comandamentului Militar Local, Ministerul de Interne a aprobat desfiinţarea acestui grup comunist, confiscarea arhivei şi închiderea definitivă a localului.

Cu ocazia închiderii aşa zisului „Cămin muncitoresc" autoritatea militară a descoperit cu surprindere, că la restaurantul căminului luau masa 14 studenţi ai Facultăţii de Drept din localitate contra modestei sume de 40 lei pe zi, fapt care dovedeşte că, pentru grupul muncitoresc era un mijloc de propagandă a ideilor sale printre studenţii Academiei de Drept.

Numele celor 14 studenţi abonaţi la restaurantul căminului muncitoresc se găseşte în dosarul cauzei, anexa nr. ...

Congresul studenţesc general, care era sorocit pentru zilele de 27, 28 şi 29 noiembrie, din cauza doliului naţional, provocat prin moartea marelui om de stat Ion I. C. Brătianu, a trebuit să fie amânat pentru zilele de 4, 5 şi 6 decembrie 1927.

Această întâmplare neprevăzută a făcut ca, un număr destul de însemnat de studenţi, din diferite părţi ale ţării, în frunte cu dl Lorin Popescu, preşedintele Uniunii Studenţeşti să apară în localitate încă din ziua de 23 noiembrie 1927 în vederea aranjării congresului şi luării măsurilor necesare pentru primirea, cazarea şi masa congresiştilor.

Acest grup de studenţi surprinşi de amânarea congresului, pentru ziua de 4 decembrie 1927, a preferat să rămână în localitate 10 zile încheiate, în care răstimp a avut ocazia de a lua contact intim cu atmosfera locală şi cu studenţii Facultăţii de Drept din Oradea, printre care se găseau foarte mulţi aderenţi ai Ligii Naţionale Creştine şi, implicit, şi cei 14 studenţi, care figurau pe lista abonaţilor căminului muncitoresc comunist.

În asemenea împrejurări şi cu concursul elementelor româneşti din localitate şi sub influenţa colegilor lor de mai sus, au putut să se pună la curent cu trecutul oraşului din punct de vedere al suferinţelor şi greutăţilor prin care au trecut românii în Oradea sub dominaţia maghiară, cum a fost de pildă chestiunea

episcopului greco-catolic român Pavel, la 1893, ridicată de către presa maghiară şi care s-a terminat cu devastarea completă a tuturor bisericilor, instituţiilor şi caselor particulare ale tuturor românilor din localitate, între care trebuie să enumerăm şi palatul episcopului Pavel.

Detalii interesante asupra modului cum au decurs devastările din 1893 se pot vedea în jurnalul „Nagyvàrad" din 10 august 1893, anexat la dosar, în traducere.

Tot în acest interval de timp studenţii rămaşi în localitate, informându-se asupra problemelor de interes naţional, au putut constata, că întreaga presă este străină intereselor româneşti, că funcţionarii suferă foarte mult din cauza proprietarilor de altă rasă şi religie, în ceea ce priveşte locuinţele rechiziţionate, că cea din urmă sinagogă construită în localitate, după indicaţiile inginerului şef Köszeghy de la primăria locală, ocupă o parte din domeniul public al comunei şi se găseşte ridicată – în semn de sfidare – între două biserici creştine: biserica reformată şi biserica greco-catolică română, a cărei vedere este mascată cu desăvârşire de către sinagoga de mai sus.

*
* *

Programul Congresului General Studenţesc de la Oradea Mare, alcătuit la început pentru 27, 28 şi 29 noiembrie 1927, şi amânat pentru zilele 4, 5 şi 6 decembrie 1927, cuprindea între alte chestiuni foarte vag exprimate, ca: orientarea studenţimii din punct de vedere politic religios, social-cultural şi profesional, şi chestiuni speciale, ca „Numerus Clausus", „Evreii şi comunismul" şi reprezentarea pe scena teatrului local a unei piese numite „Crai Nou".

În urma intervenţiei Comandamentului Militar, Ministerul de Interne a aprobat punctul său de vedere, dând în acelaşi timp ordin ca să se interzică reprezentarea piesei „Crai Nou", cu atât mai mult cu cât nu figura în programul tipărit, rămânând în discuţie toate celelalte chestiuni prevăzute în program, care numai prin enunţarea lor şi încă putea să ridice aţâţarea între congresişti şi provocarea din partea băştinaşilor.

Din actele de la dosar şi, în special, din declaraţia dlui colonel Bădescu, şeful de Stat Major al Diviziei 17, se constată, că congresiştii au început să sosească în Oradea încă din ziua de 2 decembrie 1927, orele 22,45 noaptea. Conform ordinului Ministerului de Război nr. 7580, primii 2000 studenţi sosiţi la Oradea au fost cazaţi în cazărmile din localitate, amenajate în acest scop, dându-li-se şi hrana contra modestei sume de 50 lei pe zi. Restul de aproximativ până la 2000-2500 studenţi şi studente au fost plasaţi la diferite hoteluri, instituţii şi case particulare.

Autorităţile locale au dat cel mai mare concurs în această privinţă, în urma recomandării Ministerului de Interne, care arăta că e un interes superior pentru ca congresul să se ţină în condiţiile cele mai bune de ospitalitate şi găzduire.

Atât înainte de 27 noiembrie, cât şi după 2 decembrie, delegaţia studenţească, sub prezidenţia dlui Lorin Popescu, s-a prezentat Comandamentului Militar şi autorităţilor locale pe care le-a asigurat că congresul se

va desfăşura în cele mai perfecte condiţii de linişte şi ordine, dându-şi chiar cuvântul că nu vor tulbura cu nimic viaţa oraşului în care se ţine congresul. Au fost sfătuiţi din toate părţile a-şi ţine acest cuvânt şi recomandat că este un interes superior a pune pe un nivel de civilizaţie şi legalitate orice discuţii care interesează viaţa tineretului intelectual român. Cu toate angajamentele şi recomandările, Comandamentul militar a avut cuvântul să se îndoiască, că tinerii studenţi vor trece cu uşurinţă peste promisiunile lor din următoarele consideraţii:

1. Preşedintele Congresului studenţesc a pretins de la început că ar fi bine să nu se scoată armata în stradă.

2. Viaţa studenţilor care veniseră înainte de 27 noiembrie în oraş şi prin localurile publice, unde făceau chefuri şi nu respectau orele de închidere ale localurilor, unde mâncau şi în loc de plată dădeau nişte bonuri lipsite de formă şi seriozitate, toate indicau că studenţii nu se vor ţine de angajamentul pe care şi-l luaseră de a nu produce dezordine şi că nutreau speranţa de a găsi momentul politic pentru a se deda la dezordine.

Despre modul cum s-a comportat în timpul indicat în garnizoană, Comandamentul a fost nevoit să facă raportul nr.4678 din 29 noiembrie la Corpul VI Armată.

La 1 decembrie 1927, Comandamentul îmbrăţişând chestiunea în întregul ei, întocmeşte o instrucţiune în care prevede până la cele mai mici detalii toate măsurile ce trebuiesc luate începând cu primirea studenţilor şi terminând cu menţinerea ordinei, contactul cu autorităţile şi consemnele de tot felul. Textul acestor instrucţiuni se găseşte la dosarul cauzei, anexa nr. ...

Bineînţeles că aceste instrucţiuni consacrau o stare iniţială de întrebuinţare a trupelor şi care avea să fie modificată cu măsura desfăşurării împrejurărilor. De relevat, că prin aceste instrucţiuni, prevăzându-se şi cazurile grele de tulburări cu proporţii mai mari, Comandamentul ca să poată rămâne în afară de orice amestec direct şi personal în dirijarea trupelor din stradă, a numit un comandant al acestor trupe, pe lângă care trebuia să funcţioneze prefectul Poliţiei, procurorul de serviciu, gornistul şi un fotograf.

Sâmbătă, 3 decembrie, s-au adunat toţi studenţii în număr de circa 4500, fiind primiţi la gară de autorităţi şi conduşi în convoiuri cu muzicile militare. Pentru românii din Oradea, a fost o adevărată sărbătoare.

Încrederea în purtarea studenţilor congresişti începe să se înfiripeze pentru că atât faţă de autorităţi, cât şi faţă de populaţie, vineri noaptea, sâmbătă, 3 decembrie şi duminică, 4 decembrie, nu se iveşte nici cel mai mic incident.

*
* *

Congresul General Studenţesc s-a deschis în ziua de 4 decembrie, la orele 12, în sala teatrului Regina Maria. Din rapoartele de anchetă rezultă că a fost o însufleţire înălţătoare pentru toţi asistenţii şi în special pentru românii din localitate. Toate notabilităţile: domni şi doamne români de toate vârstele şi clasele sociale au ţinut să ia parte la deschiderea congresului.

În sală s-a remarcat P.S.S. episcopul Ciorogariu, P.S.S. episcopul Frenţiu, dl general comandant al Garnizoanei, dl general Moşoiu, dl prefect al judeţului,

dl procuror general, dl decan al Facultăţii de drept, primarul municipiului, inspectorul general şcolar, toată magistratura în frunte cu primul preşedinte al Curţii de Apel. Cuvântările au fost înălţătoare şi entuziaste pentru studenţime, care era îndemnată numai la paza ordinei, iubirea aproapelui şi demnitatea naţională. După aceste cuvântări, congresul se consideră deschis.

Din nenorocire, după aceste cuvântări au urmat altele din partea reprezentanţilor congresului, care departe de a fi la înălţimea celor dintâi, au îndemnat la ură, la răzbunare şi chiar la agitaţii.

Între acestea trebuie să enumerăm discursul dlui Tit Mălai, secretarul Ligii Cuziste, profesor de teologie la Facultatea din Gherla, care şi-a terminat discursul său citind cuvintele lui Mussolini: „Cât merg înainte, urmaţi-mă; Dacă aş şovăi, ucideţi-mă; Dacă aş cădea victimă – căci doar mergeţi în Maramureş – răzbunaţi-mă", înţelegând acestea ca lucruri ce s-ar putea întâmpla oricărui student din acţiunea întreprinsă.

La acest discurs vin să se adauge altele tot atât de agitatoare şi de sugestive, ca a dlui Dănulescu, preşedintele de onoare al Uniunii, al dlui Zelea Codreanu, care a terminat declarând că „N-are nici o încredere în izbânda congresului" din cauza lipsei de curaj a studenţilor.

Restul timpul care a urmat duminică după-amiază şi duminică noaptea nu s-a întâmplat absolut nici un incident şi nu s-a semnalat nici o nemulţumire din partea publicului sau a studenţilor.

În sala teatrului, în şedinţa de după-amiază au urmat discuţii mai intime între preşedinţii diferitelor uniuni studenţeşti, care au acuzat reciproc că lucrează în numele unor scopuri inavuabile şi că au primit anumite instrucţiuni pentru atingerea acestui scop.

Luni, 5 decembrie, la orele prevăzute în program se reiau discuţiile congresului la teatrul Regina Maria, şi cum localul teatrului nu putea să cuprindă decât maximum 1500 de studenţi, restul aproximativ 3000-3500 trebuiau să stea pe afară împrejurul teatrului, pe străzile laterale în contact permanent cu publicul – care deşi primise ordin formal de a rămâne acasă şi a nu lua contact cu studenţii, în dispreţul acestui ordin ieşise pe stradă şi înconjurau pe congresişti, având o atitudine sfidătoare şi provocatoare.

*

* *

Provocări indirecte. Am arătat în alt capitol cum presa locală, ostilă intereselor neamului românesc, găsise de cuviinţă, ca chiar în ediţiile pentru 4 decembrie, cea dintâi zi a congresului, să tipărească numele membrilor comisiilor fiscale pentru impuneri, din care făcea parte un număr foarte însemnat dintre preoţii din localitate şi din judeţ, cu numele de „popa" repetat pentru fiecare membru, reprezentant al clerului român, cuvânt care în concepţia maghiară este ridicol şi trivial pentru români. Din fericire prin serviciul de cenzură, lucrul observându-se la timp, s-a putut înlătura această batjocură, care putea să dea loc nu numai la nemulţumiri, dar şi la agitaţii.

Cu ocazia repartizării studenţilor, pe la diferite hoteluri, dl Weiszlovits, patronul hotelului „Park", a refuzat categoric ca să ofere vreo cameră pentru

studenţii sau studentele române, exprimându-se că are camere pentru „domni", dar nu pentru valah puturos (Büdös olàh), după cum rezultă din actele de la dosar, anexa nr. ...

Dacă la aceasta mai adăugăm mulţimea provocatoare a publicului din ziua de duminică şi luni, care ieşise în mare număr pe străzile oraşului şi, în special, împrejurul localului congresului, vedem că situaţia era destul de critică şi că provocările indirecte apăruseră din ambele părţi.

Provocări directe. Potrivit programului arătat mai sus, Congresul studenţesc apărea ca un congres cu tendinţe antisemite destul de pronunţat. În vederea acestui scop chiar, biroul prezidenţial al congresului luase măsura ca la şedinţele lor să nu asiste nici un minoritar de rit creştin, în special între reprezentanţii presei care asistau la congres.

Contra acestor dispoziţii, ziaristul Biro Gheorghe, evreu de origine, din serviciul ziarului „Nagyvàrad", împrumutând o şapcă studenţească şi servindu-se de un monoclu la ochi, a reuşit să ia parte la congres între reprezentanţii presei, fără să fie observat de nimeni în ziua de 4 decembrie şi 5 decembrie dimineaţa. Din cauză că el nu ştia bine româneşte, patronul jurnalului a dat această însărcinare ziaristului Fleischer, evreu de origine, care ştia bine româneşte şi care a asistat la banca ziariştilor până aproape la ora 12, ziua de 5 decembrie, când a fost semnalat de către studenţii creştini. În lipsa oricărei legitimaţii Fleischer a trebuit să părăsească sala, urmat fiind de un grup de studenţi care l-au urmărit şi lovit. În acest timp ei au spart geamurile redacţiei ziarului „Nagyvàrad", de unde au fost împrăştiaţi de armată. Ceea ce au înfuriat pe studenţi contra ziaristului Fleischer, a fost faptul că acest ziarist, prin rechizitoriul definitiv cu nr.4247/1927 al Parchetului Tribunalului Oradea, a fost trimis în judecată penală pentru că într-un articol îşi bătea joc de religia creştină ortodoxă, taxând pe români ca pe un trib sălbatic, iar pe preoţii lor ca inculţi şi superstiţioşi.

Faţă de acest eveniment, trupele din oraş au fost triplate, dispunându-se suprimarea circulaţiei tramvaielor, s-au barat străzile laterale şi canalizând circulaţia numai pe strada principală, pe străzile unde sunt restaurante.

Luni după-amiază, după cum rezultă din rapoartele de anchetă şi din actele adresate de Parchetul Tribunalului Oradea, un grup de studenţi au fost opăriţi cu apă fiartă aruncată de la etaj din una din camerele hotelului „Park", al cărui patron este dl Weiszlovits.

Cei ameninţaţi (opăriţi), căutând să afle pe cel care a comis acest fapt, au intrat în hotelul Park unde au fost întâmpinaţi de către patronul hotelului cu cuvinte injurioase, la care studenţii, răspunzând pe acelaşi ton, dl Weiszlovits, care era înarmat cu un şiş tăios (stilat), a rănit la mână şi la piept pe studentul Diaconescu şi pe un alt student, Radulian Marin, ceva mai uşor, la mână; înfuriaţi de acest act din partea patronului, ceilalţi studenţi au lovit la cap pe Weiszlovits cu bastoanele pe care le aveau în mână, după care, intervenind autorităţile, şi anume dl lt. col. Albu, Comandantul Pieţii, a luat măsuri de transportare la spital a dlui Weiszlovits.

Din procesul-verbal din 5 decembrie 1927 al dlui procuror M. Magrean rezultă că, în momentul când trecea un tramvai pe strada Cuza Vodă, în care se găsea un grup de studenţi, au fost ameninţaţi prin gesturi şi ameninţări de către un grup de civili, compus din domni şi doamne, care mergeau pe strada paralelă cu tramvaiul.

Studenţii au coborât din tramvai şi mergând către grupul de civili au fost loviţi de aceştia cu o coadă de mătură, cu un băţ, cu un tub de fontă etc., după care s-au refugiat intrând în casa din strada Cuza Vodă 18 şi încuind poarta după ei. Studenţii, voind să pătrundă în locuinţă, nu au putut din cauză că poarta fusese închisă, dar pe deasupra porţii erau bombardaţi cu pietre şi alte lucruri găsite la îndemână, în neputinţă de a pătrunde în locuinţă, studenţii s-au depărtat, ca să reclame cazul autorităţilor judecătoreşti.

Din raportul dlui prefect al judeţului Bihor rezultă că în ziua de luni după-amiază i s-a adus la cunoştinţă că pe străzile Avram Iancu şi împrejurul acesteia s-au spart geamuri la particulari, după care informaţie plecând imediat la faţa locului împreună cu prefectul de Poliţie, a constatat că acţiunea de spargere era condusă de către derbedei şi oameni fără căpătâi din oraş, între care a zărit şi câţiva studenţi, care la vederea dlor s-au împrăştiat.

Toate infracţiunile şi delictele care s-au comis în cursul zilei de luni şi marţi, cum şi cele din zilele următoare cu privire la spargeri şi la orice infracţiune au fost constatate prin dresare de acte în regulă de către reprezentanţii Parchetului şi reprezentanţii Garnizoanei, fiind în acte şi indivizi, care fiind prinşi în flagrant delict, au fost ridicaţi şi împreună cu actele dresate, înaintaţi autorităţilor în drept.

Ca o caracteristică a provocării directe din partea populaţiei evreieşti, la dosar se găseşte plângerea semnată de P.S.S. dr. Valeriu Traian Frenţiu, care cere despăgubiri pentru stricăciunile aduse bisericii greco-catolice române, mascată cu desăvârşire de către sinagoga evreiască pentru că, întotdeauna ferestrele acestei biserici sunt sparte şi pereţii săi murdăriţi în chipul cel mai ruşinos din partea copiilor evrei vecini.

Tulburările din ziua de 5 decembrie, ca o consecinţă a provocărilor susmenţionate au adus pe de o parte scoaterea tuturor trupelor disponibile în garnizoană pentru bararea străzilor şi adunarea de către patrule a grupelor izolate. Totodată Comandamentul local a raportat şi cerut ca congresul să fie întrerupt pentru că prin aceasta se întrevedea singura formulă practică şi posibilă pentru menţinerea ordinei. Cererea nu a fost aprobată. În seara de 5 decembrie spre a putea potoli pe manifestanţi, a fost nevoie de şarja unui escadron cu care ocazie mai mulţi soldaţi şi doi ofiţeri au fost loviţi cu bastoane, iar doi studenţi răniţi de sabie.

În cursul nopţii de 5 decembrie, datorită măsurilor restrictive, luate de Comandamentul Militar în unire cu autorităţile (închiderea localurilor devreme, interzicerea circulaţiei, împingerea manifestanţilor în cantonamentele lor) nu s-a mai petrecut nici un incident serios.

În dimineaţa de 6 decembrie s-a continuat congresul în aceleaşi condiţii, nerelevându-se alte incidente afară de câteva spargeri de firme. Pe la orele 13 o

mare mulţime de studenţi a făcut o manifestaţie de simpatie P.S.S. episcop Ciorogariu, care-şi serba a 75-a aniversare.

După-masa zilei a trecut liniştită. Spre seară studenţii au cerut prelungirea congresului încă neterminat. I s-a îngăduit numai până la ora 10, urmând ca până la ora 12 să-şi reia cantonamentele, iar la ora 2 noaptea să plece primul tren special cu studenţii din Iaşi, Cernăuţi şi Chişinău.

Cu toate promisiunile şi asigurările preşedinţilor centrelor studenţeşti că vor păstra cea mai perfectă ordine, şi cu toate regretele şi desolidarizările făcute luni seara în cursul şedinţei, angajându-se moralmente să despăgubească pe cei păgubiţi, după terminarea congresului marţi seara, 6 decembrie ora 10, studenţii, în special masa care rămânea necontenit afară, constituită în grupe numeroase şi de efective apreciate, au început devastarea celor trei sinagogi şi spargerea geamurilor şi firmelor aparţinând în general comercianţilor necreştini. Aceste evenimente au provocat intervenţia militară unde ofiţerii superiori au făcut caz de iniţiativă personală şi s-au expus personal pentru reintrarea în ordine. Problema capitală în această împrejurare studiată în acord cu autorităţile civile era, ca manifestanţii să fie izolaţi de către muncitorime, care putea, adăpostită de noapte, să dea lovitura, evitându-se începutul unei rebeliuni şi războiul civil.

În noaptea de 6 decembrie, cu mare greutate s-a putut realiza, până la orele 3 noaptea, închiderea tuturor studenţilor în cazărmi, după care a urmat trimiterea lor sub escorte puternice la gară, îmbarcaţi şi expediaţi către domiciliul lor.

Este de notat, pe de o parte, situaţia grea în care se găseşte în aceste împrejurări armata, care nu poate să facă uz de focurile armelor. O convorbire a autorităţilor civile cu cele militare în ziua de 6, stabilise înlăturarea cu desăvârşire a acestei soluţii violente.

Pe de altă parte, numărul considerabil de studenţi răspândiţi în întreaga rază a oraşului, precum şi tactica celor care erau supravegheaţi direct de armată, au creat trupelor serioase dificultăţi.

Cei supravegheaţi direct strigau „Trăiască Armata" şi cântau imnuri naţionale, pe cât timp alţii se reconstituiau în grupuri şi mergeau desigur după planuri bine chibzuite la temple şi instituţii pe care le devastau într-un timp cu desăvârşire scurt. Totuşi, graţie intervenţiei directe a lt. col. Constantineanu, s-a putut evita devastarea în proporţii mai sensibile a sinagogii din strada Mănăstirii. Celelalte două sinagogi însă, deşi cu paza lor proprie, datorită faptului numărului covârşitor al devastanţilor, care au apărut în faţa lor prin surprindere, s-au putut realiza devastări pe o scară mai mare înaintea sosirii efectivelor mai considerabile, care să le evacueze şi să oprească continuarea.

Toţi infractorii din cursul serii de 6 decembrie au fost deopotrivă instruiţi (a se vedea dosarul respectiv) de către organele competente şi relevăm că, cu tot caracterul violent al devastărilor, cazuri de furt nu au fost semnalate după cum rezultă din declaraţia făcută de către delegaţia comercianţilor păgubiţi, care s-au prezentat dlui primar al municipiului şi în faţa dlui inspector general Iulian Peter, în ziua de 7 decembrie, reclamând despăgubiri „că furturi de mărfuri nu au avut

şi că pretenţiile lor sunt numai pentru spargerea firmelor sau a geamurilor din faţa prăvăliilor".

La sosirea comisiei în localitate, în ziua de 8 decembrie, oraşul îşi reluase complet activitatea sa, cafenelele şi magazinele cele mari deja repararseră geamurile sparte, iar celelalte prăvălii funcţionau fără firme, din care unele erau în reparaţie. În ceea ce priveşte cele 2 sinagogi (temple) e de observat, că pe lângă spargerea ferestrelor şi uşilor s-a mai devastat şi mobilierul interior, luându-se în acelaşi timp şi cartea sfântă (thora), după cum se poate observa din fotografiile luate de comisie în ziua de 9 decembrie 1927 şi ataşată la dosar.

Imediat după devastări, potrivit ordinului Ministerului cu nr.________ din ____________, Prefectura judeţului a înfiinţat comisiile pentru despăgubiri, compuse din 2 funcţionari şi un particular, care continuă şi în prezent activitatea lor, iar după afirmaţia dlui prefect, lucrările vor fi terminate cel mai târziu până în seara zilei de 10 decembrie.

Până în prezent, după informaţiile date de Prefectură, pagubele s-ar putea evalua la aproximativ suma de lei 10 milioane.

Parchetul şi autorităţile judecătoreşti urmăresc şi sunt în cercetarea cazurilor semnalate şi a căror instrucţiune nu a fost încă terminată.

Numărul indivizilor infractori pe timpul Congresului studenţesc arestaţi şi instruiţi de către autorităţile judecătoreşti se ridică la 29, dintre care 21 studenţi pe care autorităţile, după luarea interogatoriului, i-au pus în libertate şi expediat la domiciliu împreună cu colegii lor, iar restul de 8 particulari simpli, sunt înaintaţi împreună cu dosarele respective Comandamentului Consiliului de Război al Corpului VI de Armată Cluj.

După dorinţa exprimată de domnul ministru de interne, pe lângă Comisie a asistat şi dl senator Horia Carp şi dr. Jacobi în ziua de 9 decembrie, împreună cu care comisie a făcut şi vizitarea tuturor instituţiilor şi templelor devastate, cu care ocazie s-a luat şi fotografia lor.

CONCLUZII

În urma celor arătate mai sus, Comisia în unanimitate crede următoarele:

1. Că mediul ales pentru congres a fost nepotrivit atât ca dezvoltare de program cât şi ca oportunitate.

2. Autorităţile au fost conştiente şi au luat de comun acord toate măsurile ce se puteau lua în împrejurările particular de delicate în care se ţinea congresul.

3. În localitate fiind starea de asediu, iniţiativa măsurilor de ordine aparţinând armatei, aparatul judecătoresc şi administrativ a stat la dispoziţia armatei, dându-i un concurs necondiţionat.

4. Armata ca organ de ordine şi represiune contra dezordinii a făcut tot ce putea face ca organ preventiv şi care nu putea întrebuinţa focul armelor.

5. În localitate, în împrejurările speciale impuse de congres şi în nesiguranţa unei juste aplicări a represiunii cu moarte, autoritatea civilă în cel mai deplin acord cu autoritatea militară, a chibzuit a nu se întrebuinţa glonţul şi

baioneta; ceea ce comisia crede că a fost la justa apreciere a momentelor.

6. Mobilul dezordinii constatate a avut un substrat sentimental naţional exagerat, fără intenţia culpabilă penală, şi care s-a concretizat prin pagube materiale.

7. Considerăm vinovaţi:

a) pe aţâţătorii, membrii ai congresului citaţi în expunerea de faţă la pagina_____, precum şi eventual studenţii Facultăţii de Drept din Oradea, constataţi în legături directe cu comuniştii;

b) studenţii instruiţi de Parchetul Oradea (vezi dosarul anexa nr._____);

c) străinii de congres înaintaţi Consiliului de Război al Corpului VI Armată, precum şi toţi aceia care se vor mai descoperi.

Membrii comisiei:

Oradea, la 10 decembrie 1927

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul de Justiţie, dosar 71/1927, f. 162-174.

38 — 1927 decembrie 15, Bucureşti

Dl Horia Carp: Dlor, am adresat interpelarea mea dlui preşedinte al Consiliului, dlui ministru de interne şi dlui ministru de instrucţie, cu privire la politica guvernului faţă de populaţia evreiască, politică văzută în lumina faptelor petrecute înainte, în timpul şi după Congresul de la Oradea Mare al studenţilor creştini.

Mă ocup de chestiunea aceasta generală, pentru că nu este un secret pentru nimeni şi ştiţi că în alegerile generale noi am făcut un pact electoral cu Partidul Liberal, adică cu guvernul.

Dlor, ceea ce ne-a hotărât să facem această înţelegere politică electorală cu Partidul Liberal a fost pentru că am vrut să avem legea şi ordinea şi pentru noi pentru că am înţeles şi am ştiut că pentru împrejurările şi evenimentele nenorocite care se anunţau, trebuia să fie la guvern un partid politic care să poată face faţă situaţiei.

Avem această convingere că Partidul Liberal este acela care va putea să facă faţă acestei situaţii.

Şi cum atunci când sunt împrejurări grele şi când sunt tulburări din indiferent ce împrejurări şi care acum se prevedeau, ştiam din experienţa

trecutului că noi vom fi cei dintâi care vom suferi; de aceea, cu întreaga conştiinţă a hotărârii luate, am făcut această înţelegere electorală şi nu am cerut nimic de la Partidul Liberal sau de la guvern, care să treacă sub forma unei concesii deosebite pentru populaţia evreiască.

Nu am cerut decât atât, respectul legilor şi al ordinei şi pentru noi.

Am cerut să se recunoască ca aceste drepturi care ni le consfinţeşte Constituţia ţării să ne fie garantate şi să beneficiem şi noi de ele, alături de ceilalţi cetăţeni ai ţării.

Am cerut aceasta deoarece de fapt, nu am ajuns încă să avem aceleaşi îndreptăţiri.

Am cerut la facerea pactului electoral ca şi faţă de noi să se respecte legile dreptăţii; din moment ce ni se cere să îndeplinim aceleaşi datorii alături de ceilalţi cetăţeni, urmează să ni se respecte şi nouă drepturile, aşa cum se respectă şi ale celorlalţi.

Pentru că de ani de zile ne ascundem şi nu îndrăznim să privim adevărul în faţă, acum, după cele ce s-au petrecut; după ceea ce am auzit despre faptele ruşinoase petrecute la Oradea Mare e momentul să cercetăm acestea în lumina lor adevărată pentru că trebuie să se isprăvească odată.

N-am să caut să acuz pe nimeni, dar vreau să spun că cele ce se petrec de cinci ani încoace trebuiau să ducă fatal la situaţia la care am ajuns.

Eu sunt cel dintâi care regret această situaţie şi nu o regret numai pentru suferinţele, şi trupeşti şi sufleteşti, pe care le trăim în aceste zile, dar caut să mă ocup de această chestie pentru că vreau – şi este şi în interesul ţării – ca să vadă în lumina adevărului aceste fapte, ca să se găsească mijloacele cum să scăpăm odată de această stare de lucruri nenorocită.

De aceea, venind ca să vorbesc de politica guvernului faţă de populaţia evreiască, recunoscând de mai înainte că dl ministru Duca, la care ne-am adresat în multe rânduri a avut multă bunăvoinţă, a arătat o sinceră pornire de a face o politică de apropiere şi faţă de populaţia evreiască. Şi în sinceritatea sa mi-a spus într-o convorbire pe care am avut-o cu Domnia sa, că şi regretatul fost preşedinte de Consiliu şi şef al Partidului Liberal, a spus într-o serie de rânduri, ori de câte ori avea prilejul să vorbească în Consiliul de Miniştri, că stăruitor atrage atenţia să se facă o politică de apropiere şi faţă de populaţia evreiască. Întrucât eu nu vin să aduc învinuire guvernului că a voit ceea ce s-a petrecut, sunt convins că n-a voit-o, sunt convins că guvernul este adânc îndurerat de cele petrecute în Oradea, Cluj şi Târgul Ocna; sunt convins că guvernul înţelege cât de mult au fost dăunate interesele ţării; sunt convins de toate acestea; dar vina este totuşi şi continuă să fie şi de partea guvernului. Guvernul n-a voit-o dar a sprijinit un naţionalism care nu era naţionalism.

Să ne înţelegem, dlor, guvernul a crezut că susţine naţionalismul acesta constructiv, care avea să afirme drepturile naţionale ale poporului român pe meleagurile acestea.

Guvernul a crezut că susţine naţionalismul care urmăreşte ca drepturile culturale şi naţionale ale acestui popor să fie respectate şi recunoscute. Guvernul a voit să facă o politică naţională în interesul superior al ţării, după mărirea şi întinderea României în urma succeselor din războiul mondial. Sunt convins de toate acestea.

Dar când este vorba de consolidarea culturii naţionale, când este vorba de apărat interesele naţionale ale ţării, când este vorba de apărat şi afirmat drepturile istorice ale poporului român pe meleagurile acestea pe care sălăşluieşte, nu băieţii, care de-abia au ieşit ieri din liceu vor fi aceia care să ducă la bun sfârşit această mare operă naţională. Trebuie să o facem noi, bărbaţii maturi, cu mintea întreagă.

Şi când este vorba de apărarea intereselor mari ale statului românesc, sub orice aspecte, noi, evreii, întreaga populaţie evreiască a ţării, suntem alături de domniile voastre, şi ştiţi că putem fi de folos ca şi toţi ceilalţi cetăţeni, pentru asigurarea viitorului acestui popor, în acest naţionalism suntem alături de dumneavoastră, domnule ministru, suntem alături de popor şi guvern.

Dar face studenţimea română naţionalismul acesta constructiv pentru apărarea drepturilor istorice ale neamului pe aceste meleaguri?

Suntem noi, evreii, acei care ameninţăm drepturile istorice ale poporului român?

Suntem noi, evreii, duşmanii ţării, cum ne arată şi unii profesori universitari?

Dl I.G. Duca, ministru de interne: Dlor senatori, dintr-un punct de vedere eu înţeleg foarte bine şi cuvântarea dlui senator Horia Carp şi tonul acestei cuvântări. Dintr-un alt punct de vedere nu sunt însă de acord cu Domnia sa. Mă explic.

Eu înţeleg foarte bine că faptele atât de profund dureroase care s-au petrecut, şi, în special, ruşinea cu profanarea templelor şi sinagogilor, să fi creat o stare sufletească ca aceea pe care am văzut-o la dl senator Horia Carp şi pe care mi-o explic la populaţia evreiască în genere.

Dar, chestia are şi un alt aspect în privinţa căruia nu mă pot asocia cu dl senator Carp. Este aspectul politic.

Într-adevăr, chestiunea aceasta nu are, după părerea mea, numai o latură sentimentală, ci are şi o latură politică, şi atunci eu cred că dl senator Carp greşeşte când suspectează intenţiile noastre. Este adevărat că Domnia sa zice: „Nu suspectez pe dl ministru de interne“, dar eu nu primesc această deosebire între mine şi colegii mei, pentru că atunci când fac politica pe care o fac şi faţă de minoritatea evreiască, şi, în genere, faţă de celelalte minorităţi, nu o fac ca o concepţie a mea personală, ci o fac ca reprezentant al politicii şi a concepţiilor întregului guvern şi a partidului nostru, care înţelege ca pe chestiunea minorităţilor să aibă o politică însufleţită de cel mai larg liberalism, pentru că noi avem convingerea că numai printr-o frăţească şi armonioasă conlucrare cu toate

minorităţile se poate aşeza pe temelii indestructibile consolidarea României întregite.

Dealtminteri există o deosebire între nota pe care a avut-o dl Carp şi aceea a dlor Niemerower şi Bercovitz, care sunt sigur că sunt tot atât de profund îndureraţi de cele petrecute, ca şi dl Carp, şi care sunt tot atât de buni evrei ca şi Domnia sa, aceştia din urmă nu au crezut de cuviinţă să insiste mereu asupra acestor triste evenimente.

Suntem perfect de acord, că este profund regretabil ceea ce s-a întâmplat. Am luat măsuri pentru pedepsirea funcţionarilor şi declar că măsurile nu sunt încă luate în întregimea lor, căci sunt anchete în curs şi vom da, la terminarea lor, şi alte sancţiuni.

Dl ministru de instrucţie publică a anunţat că Senatul universitar va lua măsuri în contra studenţilor, în general. Suntem hotărâţi să privim chestiunea în totalitatea ei şi să tămăduim ţara românească de această psihoză a tinerimii noastre universitare, care nu poate fi nici spre folosul ei, nici spre folosul culturii româneşti şi nici spre folosul politicii statului.

Şi atunci, eu rog pe dl senator Carp să aibă încredere în aceste declaraţii ale noastre, să ne judece după rezultatele acestei politici, pe care am făcut-o şi o vom face, şi să nu caute în momentul de faţă ca în mod inutil să revină la fiecare şedinţă cu această chestiune, pentru că prin acest mod nu facem decât să tulburăm inutil spiritele şi să răscolim, să iritãm lumea, ceea ce nu poate fi în interesul ţării. Interesul nostru al tuturor este să potolim lucrurile şi vă declar că întrucât ne priveşte, suntem hotărâţi să le potolim.

Dl Carp a mai pus câteva întrebări la care ţin să răspund. A întrebat ce facem cu ajutoarele care trebuie să le dăm. Răspund: Am luat măsuri ca pentru sinagogile care au suferit, să se dea un prim ajutor bănesc şi am rugat pe dl ministru al cultelor ca personal Domnia sa să le distribuie spre a se afirma şi mai bine profunda noastră îndurerare pentru cele petrecute.

În ceea ce priveşte evaluările, am luat măsuri ca să nu se tărăgănească formalităţile şi să dea aconturi până la stabilirea definitivă a daunelor.

„Dezbaterile Senatului" nr. 23, şedinţa din 24 ianuarie 1928, pag. 333-334; 340.

Regatul României
Ministerul de Interne
Direcţia Poliţiei şi Siguranţei Generale
Brigada de Siguranţă Botoşani
Nr.218

Domnule Prefect,

Avem onoarea a vă comunica în copie notat pe contrapagină ordinul nr.20896/1927 al Inspectoratului General de Poliţie şi Siguranţă Circ.VIII Iaşi spre ştiinţă binevoind a cunoaşte că acest ordin s-a comunicat Companiei de jandarmi şi poliţiilor oraşelor Botoşani şi Hârlău, luându-se măsurile cuvenite în colaborare cu aceste organe.
L.S. Şeful brigadei, D.Popescu
Domniei sale, domnului prefect al judeţului Botoşani.

Copie după ordinul Nr.20896 din 30 decembrie 1927 al Inspectoratului General de Poliţie şi Siguranţă Circ.VIII Iaşi către Brigada de Siguranţă Botoşani.

Suntem informaţi că Uniunea Studenţilor Creştini din Bucureşti la consfătuirea avută înainte de sărbători a luat deciziunea ca studenţimea aflată în vacanţă să se agite şi să provoace turburări cu caracter antisemit în oraşul dumneavoastră, pentru a protesta energic contra măsurilor luate de autorităţi şi arestarea studenţilor implicaţi în devastările cunoscute.

Faţă de cele ce preced vă reamintesc din nou ordinele existente ale Ministerului de Interne şi în acord cu organele civile şi militare să luaţi măsurile cuvenite pentru prevenirea şi reprimarea cu toată severitatea a oricăror turburări, informând în mod permanent pe dl prefect al judeţului şi acest inspectorat despre toate constatările dumneavoastră în legătură cu această acţiune, iar autorii să fie deferiţi justiţiei conform legii pentru reprimarea unor noi infracţiuni contra liniştei publice.
Inspector general, ss/O.Măcelaru Secretar, ss/N.Turcu.
Pentru conformitate. L.S. Imp. D. Dumitriu.

Direcţia Judeţeană Botoşani a Arhivelor Naţionale, fond Prefectura Judeţului Botoşani, dosar 125/1928, f.4

Ministerul de Interne
Direcţia Poliţiei şi Siguranţei Generale
Serviciul Special de Siguranţă – Deva
Nr.443

Domnule Director General,

Urmare raportului nostru nr.10 din 20 martie 1928, privitor la organizaţiile de propagandă minoritară maghiară, avem onoarea a vă raporta următoarele:

Pe lângă fiecare parohie bisericească romano-catolică, din oraşe şi comune rurale, mai de seamă din ţară, funcţionează câteva societăţi minoritare maghiare, sub diferite denumiri, care, conduse de către preoţii romano-catolici, dezvoltă o înverşunată propagandă pentru susţinerea spiritului maghiar în ţară.

Astfel de societăţi, în sânul parohiilor romano-catolice din sectorul acestui Serviciu de siguranţă, sunt următoarele:

1. Reuniunea populară romano-catolică (Romai katolikus nepszövetség);
2. Reuniunea presei romano-catolice (Romai katolikus Sajtó egylet);
3. Ordinul al III-lea al Sfântului Francisc de Asisi (Szent Ferencz III. Rendje);
4. Reuniunea Sfântului Altar (Oltár egylet).

Aceste reuniuni funcţionează şi astăzi în baza statutelor întocmite încă de sub imperiu şi fără să fie recunoscute şi aprobate de minister.

Membrii acestor reuniuni sunt aproape toţi cei care fac parte şi din organizaţia Partidului Maghiar din localitate, şi al cărei sediu se află, parte în localul preoţilor romano-catolici, iar parte din ele la clubul Partidului Maghiar.

Comitetele de conducere constau din elementele cele mai şovine şi duşmănoase neamului românesc, toţi membri conducători şi în comitetele de conducere ale organizaţiilor pe sectoare ale Partidului Maghiar, ceea ce dovedeşte, pe deplin, că aceste societăţi au luat caracter laic şi nu mai pot fi considerate, ca societăţi bisericeşti propriu zise, ca de exemplu:

Preşedintele societăţii „Reuniunea populară romano-catolică", de la punctul 1, este numitul Carol Gölner, care în acelaşi timp, îndeplineşte şi funcţia de preşedinte al Partidului Maghiar din Deva.

Această organizaţie s-a reorganizat, din nou, la data de 16 iunie 1927, având centrala în Oradea Mare.

Societatea consta din 95 de membri, toţi locuitori ai oraşului Deva.

Activitatea societăţii este următoarea: săptămânal se aranjează aşa numitele şezători literare, în localul Bisericii romano-catolice de aici, ţinându-se cuvântări, poezii, declamaţii şi diferite alte puncte cu caracter maghiar, de către preoţi şi alţi membri din Partidului Maghiar, adunându-se, din taxele de intrare benevole, sume de bani ce se folosesc pentru susţinerea şcolilor minoritare, leafa învăţătorilor, ajutorarea ungurilor rămaşi fără ocupaţie etc.

Preşedinta societăţii „Reuniunea presei romano-catolice" este doamna Cornelia Bordeaux, soţia unui înfocat membru al Partidului Maghiar.

Scopul societăţii, care numără 24 femei membre, după cum declară, este propagarea şi dezvoltarea literaturii bisericeşti, precum: cărţi, reviste, broşuri, rugăciuni etc.

Societatea tot asemenea ca şi cea de la punctul 1, aranjează săptămânal serate literare etc., în scopul dezvoltării ideii maghiare şi printre femei.

Reuniunea a luat fiinţă în anul 1909, cu centrala la Alba Iulia, şi stă şi azi sub patronajul episcopului Gustav Majláth.

Preşedinta societăţii „Ordinul al III-lea al Sfântului Francisc", din Deva, este doamna Valeria Pop.

Societatea a luat fiinţă din anul 1884, având, în oraşul Deva, un număr de 112 membri, femei şi bărbaţi, funcţionând sub patronajul preotului dr. P. Imets Carol, de la mănăstirea romano-catolică din Deva.

Preşedinta societăţii „Reuniunea Altarului", de la punctul 4, este doamna Maria Barcsay, soţia fostului deputat ungur Barcsay Ákos.

Societatea consta din 220 membri, femei şi bărbaţi, cu centrala în Alba Iulia, sub patronajul episcopului Gustav Majláth.

Tot asemenea ca şi societăţile mai sus notate, şi această societate aranjează săptămânal diferite serate, şezători, reprezentaţii teatrale, culturale, literare etc., dezvoltând spiritul maghiar, iar fondurile adunate se folosesc pentru şcoli, biserici, preoţi, învăţători minoritari maghiari.

Menţionăm că preoţii conducători ai organizaţiilor maghiare de faţă, în ultimul timp au început o vie propagandă şi printre ceangăii din colonia ceangăilor de aici, organizând tineretul ceangăilor în diferite grupări şi înjghebări, formând secţii, aşa numit literare, culturale, artistice etc., ţinând cu ei repetiţii din diferite piese teatrale ungureşti şi şezători la diferite familii din colonia ceangăilor.

Aducând la cunoştionţă Domniei voastre cele de mai sus, cu onoare vă rugăm să binevoiţi a dispune.

Şeful serviciului,
ss/indescifrabil

Arhiva Serviciului Român de Informaţii, fond „D", dosar 5674, f.98-99.

LEGE
pentru regimul general al cultelor
CAPITOLUL I
Dispozițiuni generale

1. Statul garantează tuturor cultelor o deopotrivă libertate și protecțiune, întrucât exercițiul lor nu atinge ordinea publică, bunele moravuri și legile sale de organizare.

2. Împiedicarea exercițiului liber al oricărui cult se va pedepsi potrivit dispozițiunilor respective din codul penal.

Serviciile religioase în afară de biserici sau case de rugăciuni se vor face cu observarea strictă a legilor și regulamentelor în vigoare, evitându-se orice acte care ar putea aduce vreo jignire celorlalte culte sau ar constitui demonstrațiuni împotriva lor.

3. Credințele religioase nu pot împiedica pe nimeni a dobândi sau exercita drepturile civile și politice, nici nu pot scuti pe nimeni de la obligațiunile impuse de legi.

4. Nimeni nu poate fi urmărit de autoritățile bisericești pentru motivul că și-a îndeplinit vreo obligație impusă de legi sau că nu a săvârșit vreo faptă oprită de legi.

5. Nimeni nu poate fi constrâns să participe la serviciile religioase ale unui alt cult.

Îndatorirea funcționarilor și militarilor ținuți prin serviciul lor sau comandați să participe la serviciile religioase oficiale nu poate fi considerată o constrângere.

6. Constituirea de organizațiuni politice pe bază confesională și tratarea chestiunilor de politică militantă în sânul corporațiunilor și instituțiunilor bisericești sunt interzise.

7. Nici un cult nu poate avea relațiuni de dependență cu vreo autoritate sau organizație bisericească din străinătate, afară de cele impuse de principiile lui dogmatice și juridico-canonice.

Relațiunile dintre stat și cultul catolic – singurul în țară cu asemenea dependență – vor putea fi stabilite printr-un acord special, care va fi supus Corpurilor legiuitoare pentru aprobare.

8. Jurisdicțiunea autorităților religioase ale cultelor din țară nu se poate întinde în afară de teritoriul statului român.

Asemenea nici autoritățile religioase ale cultelor din străinătate nu vor putea exercita nici o jurisdicție în cuprinsul statului român.

9. Cultele și asociațiunile religioase nu pot primi ajutoare materiale din străinătate direct sau indirect, fără a le aduce la cunoștința guvernului.

Ele sunt obligate să comunice Ministerului Cultelor orice ajutoare de asemenea natură.

Când scopul pentru care se dau ori se întrebuinţează aceste ajutoare este potrivnic intereselor statului sau armoniei interconfesionale a ţării, Ministerul Cultelor va putea interzice primirea lor, sub sancţiunea retragerii temporare sau definitive a ajutorului de stat pentru culte şi a anulării autorizaţiei de funcţionare pentru asociaţiunile religioase.

10. Membrii clerului, ai organelor de conducere şi funcţionarii de orice categorie ai cultelor şi instituţiunilor lor trebuie să fie cetăţeni români, care se bucură de toate drepturile civile şi politice şi care nu au fost condamnaţi prin sentinţă definitivă pentru crime contra bunelor moravuri şi contra siguranţei statului şi, în genere, pentru orice faptă care ar atrage interdicţiune corecţională.

În mod excepţional, Ministerul Cultelor poate admite ca membri ai clerului şi cetăţeni străini, însă pentru un timp limitat şi numai în cazul când existenţa sau funcţionarea unei comunităţi religioase ar fi periclitată prin încetarea serviciului religios.

Instanţele judecătoreşti sunt obligate să comunice Ministerului Cultelor, iar acesta şefilor cultelor respective orice sentinţă de condamnare definitivă de natura celor mai sus arătate, privitoare la membrii clerului şi la funcţionarii de orice categorie ai cultelor.

Şefii cultelor (mitropoliţii, episcopii, super-intendenţii etc.), vor fi judecaţi pentru delictele ordinare şi politice de către Înalta Curte de Casaţie şi Justiţie.

11. Organizaţiile cultelor istorice, create şi reprezentate în conformitate cu sistemul lor de organizare şi prevăzute în statute (comunităţile, parohiile, protopopiatele, mănăstirile, capitulele, episcopiile, arhiepiscopiile, mitropoliile etc.), sunt persoane juridice.

12. Cultele îşi vor conduce afacerile lor interne în conformitate cu statutul lor de organizare, aprobat în condiţiunile legii de faţă.

Administrarea patrimoniilor şi fundaţiunilor lor se va face de către organele competente ale cultelor, sub supravegherea autorităţilor bisericeşti superioare.

Fundaţiile vor fi administrate potrivit actelor de fundaţiune ori dispoziţiilor testamentare şi nu vor putea fi folosite decât în scopurile speciale pentru care sunt destinate.

Cultele vor putea face schimbări în destinaţia patrimoniilor şi fundaţiunilor lor numai în conformitate cu statutul lor de organizare şi cu legile în vigoare.

Achiziţiunile, cu titlu gratuit de averi mobile şi imobile, de către culte, vor fi supuse prevederilor art.811 şi 817 din Codul civil român.

13. Hotărârile instanţelor disciplinare şi judecătoreşti ale cultelor se execută prin organele lor proprii.

La cererea autorităţilor bisericeşti, făcută prin mijlocirea Ministerului Cultelor, organelor executive ale statului vor da concursul lor pentru aducerea la îndeplinire a acestor hotărâri.

14. Cultele pot înfiinţa, administra şi controla instituţiuni culturale şi de binefacere în marginile şi potrivit dispoziţiunilor legilor privitoare la acest fel de instituţiuni.

15. Cultele pot înfiinţa şi conduce institute speciale pentru pregătirea clerului lor.

Programele pentru studiile teologice vor fi stabilite de autoritatea bisericească competentă şi vor fi comunicate Ministerului Cultelor.

Studiul istoriei, al limbii şi literaturii române şi al Constituţiunii ţării sunt obligatorii în aceste institute şi se vor preda conform unui program stabilit de autoritatea bisericească competentă în acord cu Ministerul Cultelor şi acel al Instrucţiunii, aşa fel ca să nu împiedice pregătirea teologică specială şi să fie compatibil cu caracterul religios-moral al acestor institute.

Diplomele de pregătire teologică obţinute în străinătate vor trebui să fie echivalate pe baza unui examen special cu programa studiilor de istorie, de limba şi literatura română şi de Constituţiunea ţării, obligatorii la institutele teologice din ţară ale cultelor repective.

Examenele pentru echivalarea diplomelor din străinătate se vor face la institutele teologice cu cădere ale cultelor respective de către o comisie la lucrările căreia va asista un reprezentant al Ministerului Cultelor.

16. Cultele au dreptul a face instrucţiunea religioasă a elevilor de credinţa lor din şcolile publice şi particulare, conform legilor privitoare la instrucţia publică.

Asemenea au dreptul a săvârşi, prin preoţii lor, în armată, în spitalele civile şi militare, orfelinate, şcoli corecţionale şi penitenciare, pentru credincioşii lor, servicii religioase de orice natură, cu observarea legilor sau regulamentelor instituţiunilor respective.

Când numărul credincioşilor unui cult din institutele enumerate la aliniatul precedent va necesita preoţi proprii, autorităţile respective vor putea angaja asemenea preoţi pe seama lor.

17. Cultele pot întreţine cimitire proprii pentru credincioşii lor.

Comunele sunt datoare a înfiinţa şi întreţine cimitire comune pentru cultele care nu au cimitire proprii.

18. Toate cultele sunt datoare a face servicii religioase la solemnităţile naţionale şi la cele ale Familiei Domnitoare.

Aceste solemnităţi se vor fixa prin regulamentul acestei legi.

19. Bisericile (Casele de rugăciuni), curtea, cimitirele şi odoarele sacre nu pot fi nici urmărite, nici sechestrate, sub nici o formă.

20. Actele stării civile sunt de atribuţia legii civile.

Întocmirea acestor acte va trebui să preceadă totdeauna binecuvântarea religioasă.

CAPITOLUL II
Raporturile dintre stat şi culte

21. Pe lângă biserica ortodoxă, a cărei organizare este stabilită prin lege specială, în statul român, mai există următoarele culte:

a) Cultul român greco-catolic (unit.);

b) Cultul catolic (de ritm latin, grec-rutean şi armean);
c) Cultul reformat (calvin);
d) Cultul evanghelic-luteran;
e) Cultul unitarian;
f) Cultul armeano-gregorian;
g) Cultul mozaic (cu diferitele sale rituri);
h) Cultul mahomedan.

22. Culte noi pot fi recunoscute în stat dacă confesiunea de credinţă şi principiile lor religioase morale nu vor fi potrivnice ordinei publice, bunelor moravuri şi legilor ţării şi dacă sistemul lor de organizare, conducere şi administrare va fi în conformitate cu dispoziţiunile legii de faţă.

Pentru obţinerea recunoaşterii, ele vor trebui să prezinte Ministerului Cultelor un statut, cuprinzând confesiunea de credinţă, principiile religioase morale şi sistemul de orgnizare, conducere şi administrare, care statut, după ce va fi examinat de Ministerul Cultelor, va fi supus aprobării Corpurilor Legiuitoare.

Recunoaşterea dată unui cult poate fi revocată, pe aceeaşi cale, dacă organele, corporaţiile şi membrii săi contravin în mod făţiş dispoziţiunilor acestei legi şi ale statutului aprobat.

23. Capacitatea juridică a cultelor noi recunoscute se limitează la achiziţiuni de imobile şi bunuri necesare numai pentru serviciul divin (Case de rugăciuni), locuinţe pentru slujitori şi cimitire.

Înainte de transcrierea sau intabularea dreptului de proprietate actele de achiziţie pentru astfel de imobile şi bunuri vor trebui să aibă aprobarea Ministerului Cultelor.

24. Asociaţiunile religioase şi funcţionarea lor stau sub regimul legilor privitoare la asociaţiuni în genere şi la întruniri publice.

Sunt cu desăvârşire interzise, sub sancţiunea pedepselor prevăzute în codul penal, acele asociaţiuni religioase care propagă doctrine de natură a aduce atingere legilor de organizare ale statului şi instituţiunilor sale şi care prin practicile lor rituale contravin bunelor moravuri şi ordinei publice.

Asociaţiunile religioase care vor primi şi vor înscrie printre membrii lor persoane ce au părăsit un cult fără îndeplinirea formalităţilor prevăzute la art.45, se vor pedepsi conform dispoziţiunilor respective din codul penal.

Autorizaţiunile pentru funcţionare a asociaţiunilor religioase se vor acorda de autorităţile în drept pe baza avizului conform al Ministerului Cultelor, căruia aceste asociaţiuni sunt obligate a-i trimite sau prezenta orice acte şi informaţiuni privitoare la organizarea şi activitatea lor.

Autorizările de funcţionare ale asociaţiunilor religioase vor putea fi anulate pe aceeaşi cale în caz de neobservare strictă a condiţiunilor stabilite şi impuse de autorităţile competinte ale statului.

25. Statul are asupra tututor cultelor dreptul de supraveghere şi control, care se va exercita prin Ministerul Cultelor.

Autorităţile tuturor cultelor sunt datoare să trimită şi să dea acestui minister sau delegaţilor săi autorizaţi orice acte oficiale şi orice informaţie li s-ar cere.

26. Toate instrucţiunile şi ordinele de interes obştesc, date de autorităţile cultelor slujitorilor sau credincioşilor lor, se vor aduce în acelaşi timp şi la cunoştinţa Ministerului Cultelor.

Acesta va interzice executarea instrucţiunilor şi ordinelor care sunt contrare ordinei publice, bunelor moravuri, legilor în vigoare şi siguranţei statului.

27. Şefii cultelor (mitropoliţii, episcopii, superintendenţii etc.), aleşi sau numiţi în conformitate cu statutele lor de organizare, nu vor fi recunoscuţi şi introduşi în funcţiune, decât după aprobarea Maiestăţii sale, regelui, dată pe baza recomandării Ministerului Cultelor şi după depunerea jurământului de fidelitate către Suveran şi de supunere faţă de Constituţie şi legile ţării.

Formula de jurământ este următoarea:

„Înaintea lui Dumnezeu, jur credinţă Maiestăţii sale, Regelui României şi succesorilor săi;

Jur că voi respecta şi voiu face să se respecte de către subalternii mei Constituţiunea şi legile ţării;

Jur că nu voi întreprinde nici o acţiune de natură a aduce atingere ordinei publice sau integrităţii statului român;

Aşa să-mi ajute Dumnezeu".

Funcţionarii publici ai cultelor, la intrarea în slujbă, vor depune înaintea autorităţii lor competente, jurământul de credinţă către Maiestatea sa, Regele şi de supunere faţă de Constituţie şi legile ţării, în prezenţa unui reprezentant al guvernului.

Formula de jurământ pentru aceşti funcţionari va fi cea prevăzută la art.11 al regulamentului statutului funcţionarilor publici.

Cei care nu au depus acest jurământ până la intrarea în vigoare a acestei legi, îl vor depune în termenul ce se va fixa de Ministerul Cultelor.

Procedura depunerii jurământului se va determina prin regulamentul acestei legi.

28. Cultele nu pot crea eparhii (diaceze, superintendenţii etc.), peste cele existente în momentul promulgării legii de faţă şi nici nu pot schimba titulatura, întinderea şi sediul vreunei eparhii decât cu aprobarea guvernului, dată prin lege specială.

29. Cheltuielile pentru întreţinerea cultelor şi instituţiunilor lor se vor acoperi în primul rând din mijloacele proprii ale cultelor, create şi administrate în conformitate cu statutul lor de organizare.

30. Cultele pot impune credincioşilor lor contribuţiuni pentru scopurile arătate în articolul precedent.

Acete contribuţiuni vor putea fi încasate şi prin organele fiscale ale statului, dar numai pentru instituţiunile şi exigenţele biericeşti şi culturale existente în momentul promulgării legii de faţă şi în condiţiunile stabilite, prevăzute în regulamentul de aplicare al legii.

Datele privitoare la aceste contribuţiuni se vor ţine la dispoziţiunea Ministerului Cultelor şi Ministerului Finanţelor, pentru a se putea cerceta dacă cultele s-au conformat dispoziţiunilor cuprinse în acest articol.

Pentru încasarea prin organele fiscale ale statului a eventualelor contribuţiuni impuse pentru noi instituţiuni şi exigenţe, cultele vor trebui să obţină aprobarea prealabilă a Ministerului Cultelor şi a Ministerului Finanţelor.

31. Ajutoarele pe care statul le va acorda diferitelor culte vor fi în raport cu numărul credincioşilor români ai lor faţă de populaţia totală a ţării, cu situaţia materială a cultelor respective şi cu nevoile lor reale.

Aceste ajutoare vor fi date pentru acoperirea nevoilor lor pentru necesităţi specifice şi constatate că ar depăşi veniturile ce au şi niciodată sub formă de sume globale.

Ele vor putea fi retrase sau suspedate de Ministerul Cultelor celor vinovaţi pentru agitaţiuni împotriva ordinei şi siguranţei statului şi pentru violarea dispoziţiunilor acestei legi.

32. Completarea veniturilor clerului şi plata funcţionarilor cultelor se face după norme generale stabilite prin lege şi în armonizare cu salariile funcţionarilor publici.

33. Pentru a putea obţine ajutor de la stat în scopul susţinerii clerului slujitor, parohiile sau comunităţile ce se vor înfiinţa de aici înainte trebuie să aibă cel puţin 400 familii în comunele urbane şi 200 în comunele rurale.

În cazuri bine motivate se pot ajuta şi parohii sau comunităţi cu un număr mai mic de familii.

34. Cultele care primesc ajutor de la stat vor ţine conturile de venituri şi cheltuieli la dispoziţia Ministerului Cultelor, care va controla dacă sumele acordate au fost întrebuinţate potrivit destinaţiunii lor şi cu respectarea legii contabilităţii publice privitoare la instituţiile cu caracter autonom.

Controlul prevăzut în acest articol se va face pe baza unui regulament special, întocmit de Ministerul Cultelor împreună cu Ministerul Finanţelor.

35. Toate numirile membrilor clerului şi funcţionarilor de orice categorie ai cultelor în posturi subvenţionate de stat vor trebui să fie comunicate Ministerului Cultelor.

36. Ordinele şi congregaţiile religioase, existente pe teritoriul statului român înainte de promulgarea acestei legi, îşi vor păstra actualele case şi mănăstiri, dacă îndeplinesc condiţiile legilor în vigoare şi dacă superiorul (provincialul) şi membrii lor vor fi cetăţeni români şi vor locui în ţară.

Superiorii (provincialii) şi membrii care nu vor voi sau nu vor dobândi cetăţenia română nu vor mai putea rămâne în ţară ca membri ai ordinului ori congregaţiei respective.

Termenul de îndeplinire a acestei condiţiuni va fi fixat de Ministerul Cultelor.

Case şi mănăstiri noi vor fi deschise numai cu autorizaţia guvernului.

Ordine şi congregaţii noi nu se vor putea aşeza în ţară decât pe bază de lege.

37. Averea cultelor dispărute revine de drept statului.

38. Instituţiunea patronatului cu drepturile şi obligaţiunile de orice categorie este şi rămâne desfiinţată fără nici o îndemnizare.

39. Situaţia juridică (titlul de proprietate) a imobilelor (biserici, case parohiale şi dependinţe) şi bunurilor bisericeşti care până la promulgarea acestei legi erau patronate se va verifica şi eventual rectifica în cărţile funduare după următoarele principii:

a) dacă se constată, cu ocazia verificării, că aceste imobile şi bunuri aparţin comunităţilor bisericeşti locale, ele rămân în deplina lor proprietate şi posesiune;

b) dacă se constată că aparţin patronului – fie acest stat sau instituţiune a sa (judeţ, comună etc.), fie particular – ele rămân în proprietatea acestora, dar în posesiunea comunităţii locale;

c) dacă patronul particular, care deţine un drept de patronat personal, a dispărut, dreptul de proprietate al imobilelor şi bunurilor trece asupra statului, iar posesiunea rămâne comunităţii locale;

d) dacă patronul imobilelor şi bunurilor bisericeşti dintr-o comunitate locală, care s-a desfiinţat pe cale legală sau prin dispariţia credincioşilor, este statul, acesta va dispune liber de ele; iar dacă este un particular, acesta, în acord cu Ministerul Cultelor, va afecta posesiunea lor pentru trebuinţele generale ale cultului.

Aceleaşi principii se aplică şi pentru cazul că e vorba de alte părţi constitutive şi instituţiuni ale cultelor decât comunităţile locale.

Verificarea prevăzută în acest articol va fi făcută, la cererea Ministerului Cultelor, de tribunalele în circumscripţia cărora se află imobilele şi bunurile, după ce vor fi citate părţile interesate.

Statul va fi reprezentat prin Ministerul Cultelor.

Hotărârea tribunalului este supusă apelului în termen de 15 zile de la comunicare.

Hotărârea definitivă va fi înaintată judecătoriei unde se află cărţile funduare spre a se face confirmarea sau rectificarea cuvenită.

40. Corespondenţa organelor bisericeşti cu autorităţile statului se va face în limba română.

CAPITOLUL III
Relaţiunile dintre culte

41. Membrii unui cult nu pot fi constrânşi să contribuie la întreţinerea altui cult.

42. Preoţii unui cult pot săvârşi slujbe şi ceremonii religioase numai credincioşilor cultului propriu.

Excepţii de la această dispoziţie se pot face în cazul când credincioşii unui cult, care n-au preot în localitate, ar cere ei înşişi la locuinţa lui serviciul preotului unui alt cult şi numai pentru cazuri de extremă necesitate şi urgenţă.

„Monitorul Oficial", nr.89 din 22 aprilie 1928; Colecţia Hamangiu, Codul general al României, legi şi regulamente, vol.XV-XVI, 1926-1929, Bucureşti, 1930, f.1039-1045.

LEGE
pentru învăţământul secundar
din 15 mai 1928
Secţiunea I
Capitolul I
Dispoziţiuni generale

1. Învăţământul secundar face parte din al doilea grad de învăţământ. El are de scop să dea absolvenţilor primilor patru ani de învăţământ primar, elementele esenţiale ale unei culturi generale, pregătindu-i în acelaşi timp pentru a putea urma în învăţământul superior.

2. Învăţământul secundar se predă:

În şcolile statului (şcoli publice);

În şcolile sau institutele particulare autorizate de stat şi în familie, conform legii învăţământului particular.

3. Învăţământul secundar se împarte în două cicluri care se succed: inferior, cu durată de trei ani şi superior, cu durată de patru ani.

Când şcoala secundară funcţionează numai cu ciclu inferior, se numeşte gimnaziu; când ea funcţionează numai cu ciclu superior, sau cu amândouă ciclurile unite, se numeşte liceu.

Clasele gimnaziale se numerotează I, II, III, iar clasele liceale IV, V, VI, VII.

Numărul maxim de clase cu care poate funcţiona o şcoală secundară în viitor se fixează la 6 pentru ciclul inferior şi la 8 pentru ciclul superior.

4. Învăţământul secundar va fi acelaşi pentru băieţi ca şi pentru fete, cu adaptarea corespunzătoare a programelor. Vor funcţiona şcoli numai pentru băieţi şi şcoli numai pentru fete.

Ministerul Instrucţiunii, cu avizul conform al Consiliului permanent va putea totuşi autoriza funcţionarea de gimnazii mixte, acolo unde se va simţi nevoie.

5. Îndrumarea şi supravegherea generală a învăţământului secundar sunt în sarcina statului, care le exercită prin Ministerul Instrucţiunii.

Ministerul Instrucţiunii întocmeşte regulamentele de aplicare ale legilor de învăţământ, precum şi programele analitice ale şcolilor secundare de stat şi particulare. Şcolile particulare pot să-şi întocmească regulamente de ordine şi funcţionare interioară, precum şi eventuale programe suplimentare; acestea nu sunt valabile decât cu aprobarea prealabilă a ministerului.

6. În şcolile secundare de orice fel, fie publice, fie particulare, nu se pot folosi alte manuale didactice decât cele aprobate de Ministerul Instrucţiunii.

Capitolul II
Înfiinţarea şcolilor secundare

7. O şcoală secundară teoretică, fie gimnaziu, fie liceu, se înfiinţează de Ministerul Instrucţiunii, având în prealabil avizul conform al Consiliului permanent. Această condiţie este indispensabilă şi pentru transformarea unui gimnaziu în liceu şi pentru înfiinţarea de divizionare noi pe lângă cea dintâi clasă a unui gimnaziu sau a unui liceu.

Pentru înfiinţarea de clase divizionare pe lângă celelalte clase, afară de I-a clasă a gimnaziului sau a liceului (clasa IV), dacă înfiinţarea lor este necesitată de continuarea firească a unei clase precedente, care a fost înfiinţată în condiţiile alineatului precedent, este necesară numai aprobarea ministerului.

Transformarea şcolilor secundare teoretice în şcoli practice se face prin decizie ministerială, cu avizul Consiliului permanent.

8. Comitetele şcolare vor putea înfiinţa şi întreţine clase divizionare şi şcoli secundare numai în condiţiunile arătate în art.3 şi 7, precum şi cu împlinirea condiţiunilor din legea specială a comitetelor şcolare.

9. Particularii, fie individual, fie constituiţi în societăţi culturale sau comunităţi religioase, pot înfiinţa şcoli secundare particulare, numai conformându-se legii de faţă şi legii învăţământului particular.

Capitolul III
Limba de predare în şcolile secundare

10. Învăţământul în şcolile secundare de stat se predă în limba română.

Alte limbi decât cea română pot figura în programele de învăţământ, numai ca obiecte de studiu, iar nu ca limbă de predare pentru alte materii.

În şcolile cu populaţie minoritară importantă, va putea figura în programa de învăţământ, ca obiect de studiu facultativ şi limba minoritară respectivă.

11. În regiunile cu populaţiune minoritară în număr precumpănitor se vor putea înfiinţa, în condiţiunile prevăzute la art.7 şi 8, pe lângă liceele de stat, secţiuni în care învăţământul să se predea în limba minorităţii respective.

În aceste secţiuni vor fi primiţi numai elevi de aceeaşi naţionalitate şi a căror limbă maternă este aceeaşi cu limba de predare a secţiunii repective.

O astfel de secţiune se poate înfiinţa numai în cazul când se va înscrie un număr de minimum 30 de elevi de clasă în gimnaziu şi de 25 de elevi de clasă în cursul superior.

Oricare ar fi limba de predare a secţiunii minoritare, limba română, istoria românilor, geografia României şi instrucţiunea civică se vor preda obligatoriu în limba română.

„Monitorul Oficial", nr.105 din 15 mai 1928, p.4247-4267, Colecţia Hamangiu, Codul general al României, legi şi regulamente, vol.XV-XVI, 1926-1929, Bucureşti, 1930, f.1064-1067, 1071, 1092-1093.

JEGYZÖKÖNYV:

felvétetett, Kolozsvár, 1928, majus hó 23-án az Országos Magyar Párt intézőbizottságának üléséről.

Jelen vanak az ezen jegyzökönyvhez ./. alatt csatolt kimutatásban felsorolt intézőbizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették Sándor József, gr. Teleki Arctur, Ciffra Kálmán, Kócsán János, Fekete Károly, Kun Richárd, dr. Nagy Jenő, Purgly László, Szabó Béni, dr. Vetzák Ede.

Elnököl dr. gr. Betheln György, jegyzökönyvet vezeti dr. Deák Gyula.

....

3. *Dr. Szentkereszty Béla* a jelentés kiegészitése képen ismerteti Duca belügymniszterrel, iskolai –, agrár-és egyéb sérelmeink ügyében folytatott megbeszéléseit, melyeknek rendjén a miniszter azon kijelentést tette, hogy a panaszolt visszaélések a kormány intenciójának ellenére vidéki kiskirályok hatalmaskodásának megnyilvánulásai voltak. Igérte, hogy a felhozott panaszokat komoly vizsgálat tárgyává fogja tenni s a visszaéléseket megszünteti. Felszólaló a miniszteri nyilatkozatnak annyiban tulajdonit jelentőséget, hogy a vidéki hatalmaskodások a jövőre nézve talán csökkenni fognak, de semmi esetre sem jelenti előterjesztett sérelmeink orvoslását.

Dr. Hinléder Fels Ákos: köszönetét fejezi ki a parlamenti csoportnak fáradságos és önzetlen müködéséért és a jelentést elfogadja. Nem mulaszthatja el azonban, hogy legfájóbb kisebbségi sérelmeinket ismételten szóvá ne tegye, melyek tiz év óta folyton növekednek és súlyosbodnak. Az iskola kérdés egyik legsúlyosabb sérelmünk. Itt különösen kiemelendőnek tartja a nyelvhasználati és faji eredetre vonatkozó sérelmünket, melyet a legszéllségesebb eszközzel is orvosoltatni kell. Ismerteti a hágai döntőbiróságnak az sziléziai német kisebbség panaszára hozott határozatát, mely kimondja, hogy a faji eredet és a nyelvhasználat kérdésében a szülök nyilatkozata az irányadó és az állam oktroi-szerű beavatkozása meg nem engedett.

A nyugdijasok ügye, az esküre jelentkezett v.tisztviselők ügyének rendezetlensége, az igazságszolgáltatás lezülése, a közigazgatás, a rendörség, csendörség és sziguranćák szabadságjogainkat mélyen sértő visszaélései, mind megannyi bizonyitékai a jog bizonytalanság növekedésének. A közigazgatási hatóságok törvényellenes nyelvrendeletei ellen elhangzott parlamenti interpellációk válasz nélkül, eredménytelenek maradtak. Nem hogy régi sérelmeinket orvosolták volna, hanem azokat újabakkal tetézik. Közgazdasági téren bankviszlászámitlási kölcsönök faji megkülönböztetés alapján való osztályozása a kisebbségek hátrányára, mely tönkreteszi a kisebbségi kereskedőt és iparost, kisajátitások végrehajtása alkalmával minduntalan tapasztalható újabbi agrársérelmeink, mind megannyi bizonyitékai kisebbségi életünk leromlásának.

Mindezen sérelmeinket egyenként és összefoglalva is hiába panaszoltuk a kormány előtt, minden ilyen irányú loyális törekvésünk eredménytelen maradt. Igy igénybe kell vennünk az egyedül rendelkezésünkre álló utolsó eszközt, mindezen sérelmeinket terjesszük a Nemzetek szövetsége elé. A kisebbségek javára ott megváltozott atmoszferával találkozunk s reményünk lehet arra, hogy a külföldi sajtó támogatásával panaszaink meghallgatást találnak. Ezért inditványozza, hogy mondja ki az intézőbizottság elvi határozatban, hogy kisebbségi sérelmeinket a nemzetek szövetsége elé terjesszük s küldessék ki egy bizottság az ügy előkészitésére és a szükségesnek mutatkozó intézkedések megtételére.

Dr. Zágoni István: a gazdasági válság sulyos és előrelátható következményeit fejtegeti. Inditványozza, hogy pénzügyi szakemberek meghallgatása után, a párt közgazdasági szakosztálya tervezetet készitsen külföldi kölcsönök kieszközlésére, mert a kisebbségi ipar és kereskedelem állami támogatásra nem számithat.

Dr. Pál Gábor: román politikai pártok ismételten kijelentették, hogy a kisebbségi jogok nem lehetnek politikai alku tárgyai. Azoknak elismerése együt jár az állami konszolidációval. Brătianu, a kormány elnöke a gyulafehérvári pontokban lefektetett kisebbségi jogokat csupán ünnepélyes deklarációnak minösitette és az uj Románia megalkotását a 800 ezer katona halálára és a szövetségesek akaratára alapitotta. Ugyancsak a f. évi gyulafehérvári gyülésen a nemzeti-parasztpárt a hadseregre és a szövetségesek akaratára hivatkozott. Ebből megállapitja felszólaló, hogy a kisebbségi jogok elismerése tekintetében román pártok felfogásában semmi külömbség nincsen, deklarációk időközönként elhangzanak ugyan, de kisebbségi jogaink elismerésére egyik román párt sem tett érdemleges nyilatkozatot. Sérelmeink orvoslása tekintetében nem áll tehát más út rendelkezésünkre, mint a Nemzetekszövetsége előtt érvényesithető panaszjogunk. Nekünk azonban nem szabad elvi határozatokkal megelégendnünk, hanem a cselekvés terére kell áttérnünk. Számolni kell azonban a következményekkel. Számoljunk a kiutasitásokkal, számoljunk szenvedéseink növekedésével, melyeket a rendőri és csendöri intézkedések brutálitásai fognak számunkra jelenteni, de elszántan kell viselnünk a küzdelmet és az első retorziokra nem szabad gyáván meghátrálnunk, mert ez által a külföld elött elveszitjük politikai súlyunkat. Nem szabad tovább alkudozni a kormánnyal és nem szabad mint Bornemisza János irja az Ellenzékben, tömeges jog lemondásokkal egyes jogainkat kikönyörögni, mert ilyen bizonytalan alapra nem helyezhetjük kisebbségi életünket.

A vallástörvény tárgyalása alkalmával Paál Árpád képviselőnknek a székely autonómia kérdésében történt két felszólalására a kormány választ sem adott. Kezdeményezés történt két székely vármegyében a székely iskolai autonómia megvalósitása tárgyában. Ezen állásfoglalásokat azért nem tudja helyeselni, mert elszigetelten, a párt központjának tudta nélkül történtek. Kéri a központot, hogy ezen probléma megvitatására adjon alkalmat, mert ha a kérdés elökészületlenül, vagy váratanul felvetödne, ez által károsan befolyásoltatnék, az elérhető eredmény. A székely autonómiát felekezeti oktatás védelmére kell állitani. A párt egysége soha sem lehet akadálya, hogy a székely autonómia kellő előkészités után megvalósittassék. De nemcsak iskolai sérelmeinket és székely autonómia kérdését kell a nemzetek szövetsége elé terjeszteni, hanem összes többi kisebbségi sérelmeinket is, mert be kell lássuk, hogy csupán kivülről jövő kényszer változtathatja meg siralmas helyzetünket. A világ közvéleménye már

érzi, hogy a kisebbségi jogok elkobzása a világbékét veszélyezteti. A békeszerződés biztositja kisebbségi jogainkat s nemcsak konkrét sérelmek tehetők panasz tárgyává, hanem a velünk való általános bánásmód is feltárható a nemzetek szövetsége előtt. Panasziratunkat meg nem cáfolható bizonyitékokkal kell támogassuk, mert ellenkező esetben sorsunkon nemcsak nem javitunk, hanem mérhetetlen károkat akozunk önmagunknak.

Iskolai sérelmeink terén a névelemzés kérdésében, az anyanyelv és nemzetiség megállapitása kérdésében a sziléziai német kisebbség panaszára a hágai döntőbiróság már kimondta, a mi viszonyainkra is alkamazható kedvező határozatot, nem szabad tehát további hirlapi cikkekkel, memorandumokkal kisérletezve tovább késlekednünk, hanem panaszinkat most az utolsó órában haladéktalanul a nemzetközi fórum elé kell terjesszük. A késlekedés miatt már is felelősség hárúl reánk. A tanárok nyelvvizsgája, a nyilvánossági joggal való rut játék, az államsegély halogatása, iskoláink tömeges bezárása, felekezetei oktatásunk megsemmisitését célozzák; mindezek arra késztessének, hogy ne töprengjünk tovább, ne hozzunk halasztható határozatot, hanem határozott állásfoglalással ragadja a párt kezébe a kezdeményezést és üldöztetéseinket, szenvedéseinket a világ fórumának oltalmába helyezve, kisebbségi sérelmeinket terjesszük a nemzetek szövetsége elé.

Dr. Szoboszlay László: Inditványt terjeszt elő, hogy a marosvásárhelyi romai katholikus főgimnázium parlamenti csoportunk interveniálásával mentesittessék a vizsgadijak fizetése és idegen bizottságok előtt való vizsgáztatási kötelezettségek alól.

Dr. Bölöny Zoltán: inditványozza, hogy mondja ki az intéző bizottság, hogy a parlamenti csoport jelentését elfogadja, bizalmáról biztositja, müködését helyesli és ezért jegyzökönyvileg köszönetét fejezi ki. A dr. Hinléder és dr. Pál Gábor felszólalásához mindenben csatlakozik és a következó határozati javaslatot terjeszti elő: fájdalommal tapasztaljuk, hogy ugy kulturális, mint gazdasági téren, de általános emberi és polgari életünk egész vonalán is, nap-nap után ujabb és ujabb sérelmeket és jogtalanságokat kell népünknek elszenvednie. És amikor ennek folytán szellemi és anyagi birtokállományunk rohamosan gyengül, ugyanakkor nemcsak azok, kiknek hatalmukban állana e sérelmek bekövetkeztét megakadályozniok, hanem még a katalom kezelésétől távol állók is, azt hangoztatják, hogy az ország törvényeiben és a nemzetközi szerződésekben biztositott jogaink szabad gyakorlatát élvezzük és panaszra nem lehet okunk. Az Országos Magyar Párt, mint a romániai magyarság egyetemes képviselete, ma, a magyarság kisebbségi életének tizedik esztendejében, nyilvánosan bizonyságot tesz róla, hogy kisebbségi sorsa, ahelyett hogy javúlt volna, állandóan és fokozatosan romlik. Kinyilvánitja, hogy az ország törvényeiben, de nemzetközi szerződésekben is biztositott jogainak gyakorlásában gátoltatik és olyan cselekedeteket kell elszenvednie, melyek sem az ország törvényeivel, sem a nemzetközi szerződésekkel összhangba nem hozhatók, sőt azokba egyenesen bele ütköznek, azoknak az intézkedéseit, céljait egyenesen "megsemmisitik."

Elvileg hozzájárul ahoz, hogy a Magyar Párt a kisebbségi sérelmeit, különösen iskolai sérelmei megfelelő előkészités után a nemzetek szövetsége elé terjessze.

Cs. Lázár László: Helyesli Hinléder és Pál Gábor inditványait és keri az intéző bizottságot, hogy hozzon határozatot, hogy kisebbségi sérelmeinket a nemzetek szövetsége elé terjesszük.

Dr. Gyárfás Elemér: Zágoni szavaira reflektálva, a gazdasági krizis okait fejtegeti. Igéretet tesz arra, hogy a magyar bankok hivatásukat teljes szaktudással, kisebbségi öntudattal és magyar érzéssel fogják a jövőben teljesiteni. Pál Gábor felszólalására reflektálva helyesli, hogy a Magyar Párt iskolai sérelmeinket, különösen a nyelvhasználat és nyilvánossági jogok terén tapasztalt visszaéléseket feltárva, a nemzetek szövetsége elé terjessze. Véleménye szerint azonban, az egyházi főhatóságok vezetőivel és a romániai némét párt képviseletével egyetértően kell a memorandumot kidolgozni és azt a törvényhozás összes tagjaival, miniszterekkel és régens tanáccsal ultimátumszerüen kell közölni.

Dr. Szentiyányi József: helyesli, hogy panaszinkat és különösen az iskolai panaszinkat az egyházak véleményének meghallgatása után, halogatás nélkül, a nemzetek szövetsége elé terjesszük.

Dr. Paál Arpád: reflektál a vallástörvény tárgyalása rendén, a székely autonómia kérdésében elmondott beszédének tárgyában dr. Pál Gábor által tett megjegyzésekre. A székely autonómia, az egyházi törvényben teljesen el van tüntetve és ha ezt a parlament előtt nem tettük volna szóvá, lassanként elfelejtettük volna egy jogunkat. Nem székely külön jog megvédéséről volt szó, hanem arról, hogy a székelységet a románságtol, helyesebben annak káros hatású elemeitől elválasszuk. A székely iskolai és egyházi autonomiát, a romániai németséggel együttmüködve valósithatjuk meg, ha előbb velük a szatmári sváb kérdést rendeztük.

Helyesli, hogy kisebbségi sérelmeinket a Nép Szövetség elé terjessze a Magyar Párt, de azokat nem általánosságban hanem konkrét panaszok formájában kell felsorolni, különösen fontosnak tartja iskolai sérelmeinknek a nemzetek szövetsége előtt való feltárását. Inditványozza, hogy as inténző bizottság utasitást adjon az elnöki tanácsnak arra, hogy az iskolai, nyelv használati sérelem tárgyában haladéktalanul panaszt adjon be a Nemzetek Szövetségéhez.

Gazdasági szervezkedésünk kérdésében nem nyugtatták meg Gyárfás Elemér elmondott szavai, mert nem lehet cél az, hogy a magyar bankok fennmaradjanak, de ugyanakkor a magyarság gazdaságilag elpusztúljon.

Dr. Leitner Mihály: egyre fokozódó kisebbségi sérelmeink egyedüli orvoslásának a Nép Szövetségi panaszjog igénybevételét tartja célravezetőnek. Ezen lépésünknek az fog súlyt adni, hogy mielőtt panaszjogunkat igénybevettük volna, minden elképzelhető módon megkiséreltük a kormány által sérelmeinkent orvosoltatni, azonban minden eredmény nélkül. Véleménye szering, nemcsak iskolai sérelmeinket, hanem a közigazgatási visszaéléseket is panasz tárgyává kell tenni.

A parlamenti csoport müködése iránt a dévai tagozat nevében teljes bizalmát elismerését és köszönetét fejezi ki az ezen jegyzökönyvhöz. % alatt csatolt átirattal.

Dr. Jakabffy Elnmér: elérkezettnek látja az időt, hogy tovább ne késlekedjünk és sérelmeink orvoslásáért forduljunk a Nemzetek Szövetségéhez. Ismerteti a külpolitikai helyzet javunkra való megváltozását, mindinkább tért hódit azon meggyöződés, hogy az egész európai probléma megoldása a kisebbségi kérdés rendezésétől függ, a világsajtó: angol, amerikai, svájci lapoknak e kérdésben megváltozott állásfoglalása folytán, egy javunkra elönyösen

megváltozott külpolitikai atmoszférába kerültünk, ezért érkkezett el az ideje annak, hogy nemzeti becsületünk megvédése céljából haladéktalanúl vegyük igénybe a békeszerződésben biztositott jogunkat és kisebbségi sérelmeinket terjesszük a Nemzetek Szövetsége elé. Inditványozza, hogy fogadja el az intéző bizottság Bölöny Zoltán dr. határozati javaslatát kiegészitve a következő határozati javaslattal: „*az intéző bizottság utasitja* az elnöki tanácsot, hogy a nemzeti önbevallás kérdését illetöleg a hágai döntő biróság határozatában lefektetettt elvek figyelembevételével készitsen panaszt, jelentse be a kormánynak, hogy az intéző bizottság utasitotta e tárgyban a Nép Szövetséghez a panasz beadására. Ha ennek hatása alatt ebben a kérdésben miniszteri döntés rövid idő alatt nem történne, vagy a döntés utáni tények azt mutatják, hogy a netalán megtörtént döntés csak ujabb félrevezetés, ugy ez a panasz legkésőbb a jövő iskolai tanév kezdete előtt a Nemzetek Szövetségéhez juttatandó. Egyben utasitja intéző bizottság az elnöki tanácsot, hogy a nemzeti önbevallás, az iskolák nyilvánossági joga és az államsegély kérdését felölelő rövid emlékiratot készitsen, azt küldje meg a parlament minden tagjának, olvastassa fel az országgyülés mindkét házában és nyujtsa át a régens tanácsnak és a kormány összes tagjainak".

Dr. Pál Gábor: előbbi felszólalása helyes értelmezéséül elöadja, hogy nem úgy értette, hogy egy beadványban soroljuk fel összes sérelmeinket a Nemzetek Szövetsége elött, hanem elvi határozatot óhajtott provokálni arra nézve, hogy sérelmeinket sorozatos panaszokkal fogjuk a Nép-Szövetség előtt feltárni.

Dr. Pál Árpád szavaira reflektálva, a székely autonómia megvalositására irányuló törekvést nem kifogásolja, csupán arra akarta felhivni az intéző bizottság figyelmét, hogy két székely vármegye szeparáltan tárgyalt annak gyakorlati megvalósitásáról, holott ezen fontos kérdésnek a megvitatása az intéző bizottság plénuma elé tartozik. Nem mulaszthatja el kifejezést adni azon gondolatának, hogy folyton növekvő politikai elnyomatásunkban, nem kellene – e a bekövetkezhető általános képviselő választások esetére, a politikai passzivitás gondolatával foglalkozni, mert szerinte az aktivitás nagyon kétes előnyei nem ellensulyozzák a passzivitás látszólagos hátrányait; inditványt erre vonatkozóan nem terjeszt elő, de kéri az intéző bizottság tagjait, hogy foglalkozzanak e nagy jelentőség' gondolattal már csak azért is, hogy egy bekövetkezhető uj politikai választás esetén, állásfoglalásunkat előre alaposan megfontolt indokok irányitsák.

Dr. Hinléder Fels Ákos: szerint sérelmeinket nem egy beadványban kell öszefoglalni és a Nemzetek Szövetsége elé terjeszteni, hanem sorozatos beadványokkal kell feltárnunk kisebbségi jogaink elkobzását. Ugy véli, hogy a Nemzetek Szövetsége előtt, javunkra megváltozott kedvező atmoszferában, összes sérelmeinket fel kell tárjuk.

Dr. Jakabffy Elemér: azért tartja helyesnek, hogy az előterjesztett határozati javaslatában konkretizált sérelemmel fordúljunk a Nemzetek Szövetségéhez, mert ebben a kérdésben hozott döntéssel megállapithatjuk a Nép Szövetségnek kisebbségi kérdésben elfoglalt álláspontját. A beadványban hangsulyozhatjuk, hogy előterjesztett iskolai sérelmeinken kivül még számtalan más kisebbségi sérelmünk is van, s ha a döntés a határozati javaslatban előterjesztendő sérelem tekintetében reánk nézve kedvező lesz, sorozatos beadványokban panasz tárgyává tehetjük a többi sérelmeinket is.

Intézőbizottság: dr. *Bölöny Zoltán* és dr. *Jakabffy Elémer* által előterjesztett

határozati javaslatokat egyhangulag elfogadja, dr. Pál Gábor azon kiegészitő javaslatával, hogy utasittatik az elnöki tanács, hogy összes kisebbségi sérelmeinket készitse elő, hogy azok megfelelő időpontban a Nép Szövetség elé terjeszthetők legyenek.

Intéző bizottság a parlamenti csoport jelentését tudomásul veszi, müködését helyesli, kifejtett heroikus küzdelmeiért köszönetét nyilvánitja és a parlamenti csoport tagjait további bizalmáról biztositja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Dr. gr Bethlen György elnök
Dr. Deák Gyula jkv. vezető

Direcţia Judeţeană Cluj a Arhivelor Naţionale, fond Partidul Maghiar, dosar 1/1928, f. 186-192

Traducere:

PROCES VERBAL

încheiat la Cluj cu prilejul şedinţei din 23 mai 1928 a Comitetului Executiv al Partidului Maghiar.

Sunt prezenţi conte dr. Bethlen György, procesul verbal încheiat de dr Deák Gyula.

*..

3. *Baronul Szentkereszty Béla*[1] :aduce la cunoştinţă rezultatele discuţiilor purtate cu ministrul Duca în problema nedreptăţilor noastre şcolare, agrare şi de altă natură şi declaraţia acestuia că abuzurile semnalate au constituit în ciuda intenţiei guvernului, tendinţele de autoritate ale unor factori provinciali. A promis că problemele ridicate vor constitui obiectul unei analize serioase şi va opri abuzurile. Consideră declaraţia ministerului semnificativă în ideea diminuării pe viitor a tendinţelor de autoritate dar nu va rezolva nici într-un caz nemulţumirile noastre.

Dr. Hinléder Fels Ákos: aduce mulţumiri pentru activitatea neobosită şi dezinteresată a grupului parlamentar şi acceptă raportul. Nu poate scăpa ocazia să nu pună din nou în discuţie cele mai dureroase nemulţumiri ale minorităţilor noastre care, de zeci de ani se amplifică şi se adâncesc. Problema şcolară constituie una din nemulţumirile noastre cele mai grave.

---

[1] Szentkereszty Béla, baron, deputat în Parlamentul României din partea judeţului Trei Scaune a Partidului Maghiar din România (1927), secretar al Uniunii Ligii Populare Maghiare din România (1927), din 1938 membru în Consiliul Frontului Renaşterii Naţionale.

Consideră că trebuie subliniată nemulţumirea noastră privind originea etnică şi folosirea limbii care trebuie rezolvată chiar şi cu cel mai extremist mijloc. Face cunoscută hotărârea dată de Tribunalul de la Haga ca urmare a plângerii minorităţii germane din Silezia potrivit căreia în problema originilor etnice şi a utilizării limbii firul călăuzitor este dat de declaraţia părinţilor şi nu-i permis amestecul brutal al statului.

Problema pensionarilor, dezordinea problemei funcţionarilor prezenţi la jurământ, decăderea justiţiei, abuzurile administraţiei, poliţiei, jandarmeriei, siguranţei care ne jignesc adânc drepturile noastre de libertate sunt tot atâtea dovezi ale creşterii nesiguranţei legalităţii. Interpelările parlamentare orientate împotriva ordinelor nelegale referitoare la limbă au rămas fără răspuns, fără rezultat. Nu ne-au rezolvat vechile nemulţumiri ci le-au accentuat din nou. Pe plan economic acordarea de împrumuturi bancare pe baze preferenţiale în detrimentul minorităţilor, care distrug comerciantul şi meseriaşul minoritar, noile noastre nemulţumiri pe plan agrar constatate cu prilejul executării exproprierilor sunt toate dovezi ale decăderii vieţii noastre minoritare. Degeaba ne-am plâns în faţa guvernului despre aceste nemulţumiri, fie individuale sau colective, toate străduinţele noastre loiale au rămas fără rezultat. În felul acesta trebuie să apelăm la singurul mijloc aflat la dispoziţia noastră şi anume să ne prezentăm toate aceste nemulţmiri în faţa Ligii Naţiunilor. Luând contact cu atmosfera de acolo schimbată în favoarea minorităţilor putem spera, să fim ascultaţi, cu sprijinul presei străine.

De aceea propune ca, Comitetul Executiv să ia hotărârea de a înainta Ligii Naţiunilor nemulţumirile noastre, să numească o comisie pentru pregătirea problemei şi luarea măsurilor care se impun.

Dr. Pál Gábor: [2] Partidele politice româneşti au declarat din nou că drepturile minorităţilor nu pot constitui probleme politice, iar recunoaşterea lor se produce odată cu consolidarea statului. Brătianu, şeful guvernului a apreciat drepturile minorităţilor cuprinse în punctele de la Alba-Iulia ca declaraţii festiviste iar baza noii Românii a atribuit-o morţii a 800.000 de mii de soldaţi şi voinţei aliaţilor. Tot cu prilejul şedinţei de la Alba-Iulia din acest an Partidul Naţional Ţărănesc s-a referit la armată şi la voinţa aliaţilor. De aici, trage concluzia că în privinţa recunoaşterii drepturilor minorităţilor nu există nici o diferenţă în concepţia partidelor româneşti, din când în când se dau declaraţii dar aici nici un partid românesc nu a dat o declaraţie autentică în privinţa recunoaşterii drepturilor noastre minoritare. Deci, în ceea ce priveşte rezolvarea nemulţumirilor noastre nu avem altă soluţie decât plângerea noastră în faţa Ligii

---

[2] Pál Gábor, avocat, membru în conducerea Partidului Maghiar din România, semnatar al Pactului de la Ciucea (23 octombrie 1923) cu Partidul Poporului al generalului Averescu; senator (1928) şi deputat (1931) în Parlamentul României Cf. Mikó Imre, p. 48, 77.

Naţiunilor. Nu-i permis să ne mulţumim cu hotărâri principiale, ci trebuie să trecem la acţiune. Trebuie să ţinem cont de urmări. Să ţinem cont de expulzări, de creşterea suferinţelor noastre care vor consta în brutalitatea măsurilor poliţieneşti şi jandarmereşti dar trebuie să luptăm fără şovăire iar la primele represalii să nu dăm înapoi în mod laş căci în felul acesta ne pierdem prestanţaţa politică în faţa străinătăţii. Nu-i permis să ne mai tocmim cu guvernul şi aşa după cum scrie Bornemisza János în "Ellenzék"[3], nu-i voie să obţinem unele drepturi renunţând la multe altele căci nu putem situa viaţa minoritară pe o bază atât de nesigură.

Cu prilejul dezbaterii Legii cultelor la intervenţia lui Pál Árpad referitoare la autonomia secuilor, guvernul nu a dat răspuns. În două judeţe secuieşti s-a început realizarea autonomiei şcolare a secuilor. Nu poate accepta aceste poziţii căci s-au produs izolat, fără ştirea conducerii partidului. Solicită centrul să dea posibilitatea dezbaterii acestei probleme, căci dacă această problemă s-ar pune fără o pregătire sau, pe neaşteptate rezultatul ar putea fi influenţat negativ. Autonomia secuilor trebuie orientată spre apărarea învăţământului confesional. Unitatea partidului nu poate constitui o piedică în calea realizării autonomiei secuieşti, după pregătirile necesare. Dar în faţa Ligii Naţiunilor nu ne putem prezenta doar cu nemulţumirile noastre privind învăţământul şi cu cea a autonomiei secuieşti ci cu toate nemulţumirile noastre minoritare căci trebuie să recunoaştem că situaţia noastră deplorabilă poate fi rezolvată doar printr-o forţă externă. Opinia publică mondială simte deja faptul că confiscarea drepturilor minoritare periclitează pacea lumii. Tratatul de Pace ne asigură drepturile minoritare iar în faţa Ligii Naţiunilor nu ne putem plânge numai de problemele noastre concrete ci şi de modul în care suntem trataţi . Plângerea noastră trebuie bazată pe dovezi inatacabile căci în caz contrat nu numai că nu rezolvăm nimic dar ne putem produce pagube incomensurabile.

În privinţa nemulţumirilor noastre şcolare în problema analizei numelui, a limbii materne şi a stabilirii naţionalităţii Tribunalul de la Haga a pronunţat decizia la plângerea minorităţii germane din Silezia ceea ce ar putea avea o influenţă favorabilă şi pentru noi, deci nu trebuie să mai amânăm prin încercări în presă şi memorii ci să ne înaintăm nemulţumirile acum în ceasul al doisprezecelea în faţa forului internaţional. Din cauza întârzierii, avem deja răspunderi. Examenul de limbă al profesorilor, "jocul" urât al dreptului de publicitate, amânarea ajutorului din partea statului, închiderea masivă a şcolilor noastre urmăresc distrugerea învăţământului confesional. Toate acestea ne îndeamnă să nu mai medităm, să nu mai luăm hotărâri de amânare ci partidul să ia cu hotărâre în mâinile sale problema şi încredinţând suferinţele noastre apărării forumului mondial să înaintăm Ligii Naţiunilor nemulţumirile noastre.

Dr. Bölöny Zoltán: propune Comitetului Executiv să declare că acceptă raportul grupului parlamentar, îl asigură de încrederea, sa, îi apreciază

[3] "Ellenzék". Politikai közgazdasági és társadalmi napilap "Opoziţia" Cotidian de politică economică şi socială), Cluj, 1880-1944.

activitatea şi îşi exprimă mulţumirea în procesul verbal. Este întrutotul de acord cu intervenţiile lui dr. Hinléder şi dr. Pál Gábor şi prezintă următorul proiect de hotărâre "constatăm cu durere că atât pe tărâm cultural cât şi pe tărâm economic şi în general în întreaga noastră viaţă pe zi ce trece trebuie să suferim neplăceri şi nedreptăţi tot mai noi şi mai noi. Şi atunci când, drept urmare, starea noastră spirituală şi materială slăbeşte nu numai cei cărora le stă în putere stoparea nedreptăţilor ci şi cei care se află departe de putere accentuează că ne bucurăm de aplicarea liberă a drepturilor noastre asigurate de legile ţării şi convenţiile internaţionale şi că nu avem motive să ne plângem. Partidul Maghiar ca singurul reprezentant al maghiarilor din România, azi, la un deceniu de existenţă a vieţii minoritare dovedeşte deschis că soarta minorităţii în loc să se fi îmbunătăţit se deteriorează permanent. Declară deschis că este împiedicat în exercitarea drepturilor asigurate prin legile ţării şi convenţiile internaţionale şi trebuie să suporte acţiuni care nu pot fi în concordanţă nici cu legile ţării, nici cu convenţiile internaţionale ba mai mult, contravin acestora şi anulează prevederile şi scopurile urmărite".

Contribuie, în principiu, la înaintarea de către Partidul Maghiar la Liga Naţiunilor a nemulţumirilor minorităţii şi mai ales, a celor referitoare la învăţământ.

Lázár László [4] apreciază acţiunile lui Hinléder şi Pál Gábor şi solicită Comitetului Executiv să ia o hotărâre în sensul înaintării nemulţumirlor Ligii Naţiunilor.

Dr. Gyárfás Elemér reflectând la cuvintele lui Zágoni[5] analizează cauzele crizei economice. Promite că pe viitor băncile maghiare îşi vor desfăşura activitatea cu competenţă şi cu conştiinţă minoritară şi spirit maghiar. Reflectând la intervenţia lui Pál Gábor este de acord ca Partidul Maghiar să înainteze Ligii Naţiunilor nemulţumirile noastre în problema şcolară subliniind mai ales cele privind folosirea limbii şi abuzurile constatate pe tărâmul dreptului de publicitate. După părerea sa memorandul trebuie prelucrat împreună cu conducerea clerului şi în înţelegere cu reprezentanţii Partidului German din România. Trebuie adus la cunoştinţa legiuitorilor, a miniştrilor sub formă de ultimatum.

Dr. Szentiványi József [6]*:* Este de acord să înaintăm plângerile noastre mai ales cele referitoare la şcoli, ţinând cont de părerea bisericii, Ligii Naţiunilor.

Dr. Paál Árpad: reflectă asupra observaţiilor făcute în cuvântul său de dr. Pál Gábor în problema autonomiei secuieşti în timpul dezbaterii Legii cultelor. În Legea cultelor problema autonomiei secuieşti nu apare deloc, iar dacă n-am fi

---

[4] Lázár László, membru al Partidului Maghiar din România, secţia Hunedoara: candidat pe listele comune germano-maghiare de deputaţi şi senatori pentru alegerile din anul 1927.

[5] *Zágoni István,* membru al Uniunii Maghiare şi apoi al Partidului Maghiar din România al căror plan de activitate, respectiv, programul partidului le-a redactat şi fundamentat odată cu înfiinţarea acestora. Cf. *Mikó Imre,* p. 24

[6] *Szentiványi József,* curator general al Episcopiei unitariene, preşedinte al Secţiunii Călata (judeţul Cluj) al Partidului Maghiar din România Cf. *E.L.,* p. 279.

ridicat această problemă în parlament am fi uitat încet, încet, de un drept al nostru. Nu a fost vorbă de apărarea unui drept separat al secuilor ci de a-i separa pe secui de români, mai binse zis de influenţa lor nefastă. Am putea obţine în colaborare cu germanii din România, autonomia şcolară şi bisericească a secuilor dacă am rezolva mai întâi problema şvabilor din Satu-Mare.

Este de acord ca Partidul Maghiar să înainteze plângerile noastre Ligii Naţiunilor enumerate sub forma unor plângeri concrete şi consideră neapărat necesară înaintarea nemulţumirilor noastre în problema şcolară Ligii Naţiunilor. Propune Comitetului Executiv să instruiască consiliul prezidial în sensul înaintării neîntârziate a unei plângeri la Liga Naţiunilor în problema, utilizării limbii în şcoli.

În ceea ce priveşte organizarea noastră economică cuvintele rostite de Gyárfás Elemér nu ne-au liniştit căci nu poate constitui un ţel faptul că băncile maghiare să supravieţuiască dar în acelaşi timp maghiarimea să se distrugă din punct de vedere economic.

Dr. Leitner Mihaly: consideră că singurul mod de rezolvare a nemulţumirilor noastre minoritare constituie dreptul de plângere la Liga Naţiunilor. Această măsură va obţine greutate prin faptul că înainte de a ne folosi de dreptul nostru de petiţie, am încercat prin toate mijloacele posibile să ne rezolvăm problemele cu ajutorul guvernului dar fără rezultat. Potrivit părerii sale, obiectul plângerii trebuie să-l constituie nu numai problema şcolară ci şi abuzurile administrative.

În ceea ce priveşte activitatea grupului parlamentar exprimă, prin actul anexat întreaga încredere şi mulţumire în numele secţiunii din Deva a partidului.

Dr. Jakabffy Elemér: consideră că a sosit momentul să nu mai întârziem şi să ne adresăm Ligii Naţiunilor pentru rezolvarea plângerilor noastre. Face cunoscută situaţia externă devenită favorabilă nouă şi mai ales că, a câştigat teren convingerea că rezolvarea întregii probleme europene depinde de rezolvarea celei minoritare. Ca urmare a schimbării poziţiei presei străine: engleze, americane şi elveţiene, am ajuns într-o atmosferă externă favorabilă nouă, de aceea, a sosit momentul ca pentru apărarea onoarei noastre naţionale să luăm imediat în considerare dreptul nostru asigurat prin Tratatul de Pace şi să ne înaintăm plângerile Ligii Naţiunilor. Propune să accepte proiectul de hotărâre al lui dr. Bölöny Zoltán cu următoarea adăugire: „Comitetul Executiv îndrumă consiliul prezidial ca în ceea ce priveşte problema autorecunoaşterii, naţionale să pregătească o plângere ţinând cont de principiile cuprinse în hotărârile Tribunalului de la Haga şi să declare guvernului că a fost îndrumat de Comitetul Executiv la înaintarea ei Ligii Naţiunilor.

Dacă, drept urmare, nu se ia imediat o hotărâre ministerială, sau în caz că se ia o asemnea hotărâre şi faptele dovedesc că aceasta reprezintă o nouă inducere în eroare, în acest caz plângerea să se înainteze Ligii Naţiunilor, cel târziu până la începutul noului an şcolar. Comitetul Executiv, îndrumă totodată Consiliul Prezidial să pregătească un mic memoriu care să cuprindă problemele autorecunoaşterii naţionale, dreptul de publicitate al şcolilor şi al ajutorului de

stat, să-l trimită fiecărui membru al parlamentului să-l prezinte în ambele camere ale parlamentului şi să-l înainteze Consiliului Regent şi tuturor membrilor guvernului".

Dr Pál Gábor: pentru înţelegerea corectă a celor expuse anterior subliniază că nu a înţeles să facă o însuşire a tuturor nemulţumirilor noastre care să fie înaintate Ligii Naţiunilor ci a dorit să provoace o hotărâre principială având în vedere că ne vom prezenta nemulţumirile printr-o serie de plângeri înaintate Ligii Naţiunilor.

Reflectând la cuvintele lui Pál Árpád nu contestă străduinţa de realizare a autonomiei secuieşti şi a dorit doar să atragă atenţia Comitetului Executiv că două judeţe au discutat separat despre realizarea ei practică, pe când dezbaterea acestei probleme importante este de competenţa plenului Comitetului Executiv. Nu poate amâna să-şi exprime gândul că în permanenta noastră oprimare politică nu ar fi cazul să ne ocupăm, în cadrul eventualelor alegeri generale, de ideea pasivităţii politice, căci avantajele îndoielnice ale activităţii nu contracarează dezavantajele aparente ale pasivităţii; nu face propunere în acest sens dar roagă membrii Comitetului Executiv să se ocupe cu această idee de o adâncă semnificaţie pentru ca în cazul unor noi alegeri politice poziţia noastră să fie dictată de motive chibzuite profund.

Dr. Hinléder Fels Ákos: potrivit părerii sale nemulţumirile noastre nu trebuie concentrate într-un memoriu către Liga Naţiunilor ci trebuie să atragem atenţia asupra confiscării drepturilor noastre minoritare printr-un şir de petiţii. Consideră că în atmosfera care ne-a devenit favorabilă trebuie să ne prezentăm toate nemulţumirile în faţa Ligii Naţiunilor.

Dr. Jakabffy Elemér: consideră că e necesar să înaintăm Ligii Naţiunilor toate nemulţumirile noastre concretizate în proiectul de hotărâre căci prin rezultatul obţinut putem constata poziţia acesteia în problema minorităţilor. În memoriu putem accentua că în afară de nemulţumirile în problema şcolară noi avem multe alte nemulţumiri iar dacă hotărârea care se va lua ne va fi favorabilă vom putea înainta petiţii repetate cuprinzând celelalte nemulţumiri ale noastre.

Comitetul Executiv adoptă în unanimitate proiectul de hotărâre înaintat de dr. Bölöny Zoltán şi dr. Jakabffy Elemér cu adăugirea făcută de dr. Pál Gábor că se îndrumă consiliul prezidial să pregătească toate nemulţumirile noastre pentru ca la momentul oportun să poată fi înaintate.

Comitetul Executiv ia cunoştinţă de raportul grupului parlamentar, îi aprobă activitatea, îşi exprimă mulţumirea pentru lupta sa eroică şi-i asigură pe membrii grupului parlamentar de încrederea sa.

Neexistând alte probleme preşedintele încheie şedinţa.

conte dr. Bethlen György, preşedinte
dr. Deák Gyula, secretar de şedinţă.

N. Titulescu în chestiunea optanţilor
Un nou interviu al ministrului nostru de externe

San Remo, 31 (Rador). – Corespondentul Agenţiei "Rador" supunând dlui ministru Titulescu[1] articolele din ziarele româneşti, ocupându-se de chestiunea optanţilor, dl ministru al afacerilor străine a binevoit a da următorul răspuns:

Chestiuni ce nu sunt la ordinea zilei

"Sunt fericit să văd sugestiunile pe care fiecare le face în interesul ţării. Astfel, sunt cel dintâi care preţuieşte consultarea competenţelor ardelene, căci competenţa ardelenilor derivă din suferinţele lor seculare.

De asemenea, distincţia între resortisanţi şi optanţi, prezentată ca o subtilitate salvatoare, poate n-a scăpat din vedere aceluia care a studiat tratatele asupra acestei chestiuni timp de cinci ani, şi nu de azi.

În fine, dreptul regalian al statului ungar asupra moşiilor optanţilor ne este cunoscut şi împreună cu sârguitorul meu colaborator, dl Nasta[2], am întocmit de doi ani fişa respectivă pentru fiecare caz special. Toate acestea sunt însă argumente de fond pentru cine doreşte să pledeze înaintea tribunalelor străine chestiunea esenţial naţională a exproprierii".

Adevărata problemă

"Dar alta este problema în discuţie. Nu este vorba dacă România are sau nu are dreptate în chestiunea optanţilor, Consiliul Societăţii Naţiunilor a proclamat în septembrie trecut că are. Este vorba să se ştie dacă pentru exproprierea străinilor în ţara noastră acceptăm competenţa unui tribunal străin.

Din capul locului şi pentru raţiunile ce am expus în interviurile precedente, România a răspuns: Nu.

Egalitatea cu românii – iată regula pentru toţi străinii, deci şi pentru optanţi. Ea exclude pentru optanţi şi privilegiul jurisdicţiei şi privilegiul preţului. Optanţii au recunoscut singuri această regulă şi voluntar s-au adresat tribunalelor române. Avem sentinţe definitive, cu autoritate de lucru judecat, contra fiecăruia din ei. Acum optanţii vor altă judecată, numai pentru obţinerea unui privilegiu. Ori, România n-a iscălit Tratatul de la Trianon, până ce conferinţa nu i-a dat în scris interpretarea că optanţii nu se bucură de nici un privilegiu. Pe de altă parte, Ungaria a cerut la Conferinţa Păcii numai egalitatea cu românii.

---

[1] Nicolae Titulescu (1882-1941), jurist, profesor la Universitatea din Iaşi (1904-1909) şi la cea din Bucureşti (1910-1927), ministru de finanţe (1917-1918; 1920-1921) şi ministru de externe (1927-1928, 1933-1936), membru al delegaţiei române la Conferinţa de Pace din 1919-1920) şi, reprezentant al României la Societatea Naţiunilor (din 1924), preşedinte al Adunării Generale al Societăţii Naţiunilor (în 1930 şi 1931) (*Guverne şi guvernanţi*, p. 248-249).

[2] Nasta Alexandru, profesor de topografie şi îmbunătăţiri funciare la Academia de Înalte Studii Agronomice din Bucureşti, cu numeroase studii în domeniul ştiinţelor agricole despre reforma agrară. Cf. *E.C.*, p. 585.

Când acesta este contractul, când România este liberă de orice obligaţie internaţională, când deci arbitrajul nu mai poate fi decât facultativ, a admite voluntar, de teamă că s-ar putea zice că fugim de lumină, să se întrebe arbitrii străini dacă Trianonul acordă sau nu privilegii ungurilor, înseamnă a crea tocmai chestiunea, a cărei excludere formală şi prealabilă a fost condiţia semnăturii noastre. Căci trebuie să fim serioşi. În dreptul internaţional justiţia nu este nici generală, nici obligatorie.

Şi ar fi greu să creăm un tribunal ad-hoc, pentru a-i spune: "Chestiunea pentru care am consimţit a vă interoga nu există". Ca ministru responsabil nu accept pentru ţara mea nici arbitrajul liber şi fără rezerve, nici gesturi puţin compatibile cu demnitatea magistraturii internaţionale, odată ce a fost adoptată pur şi simplu. De aceea am vorbit în martie despre garanţiile şi rezervele necesare."

Obligaţiunile României din Tratatul de la Trianon sunt suspendate

"Iată încă două consideraţii, de natură să dea satisfacţie tuturor scrupulelor conştiinţelor juridice şi morale. Prima consideraţie: România a subordonat moratoriul acordat Ungariei, de la început şi odată mai mult în momentul semnăturii, de amânarea tuturor obligaţiunilor derivând pentru noi din Tratatul de la Trianon inclusiv obligaţiunile faţă de terţii care nu beneficiază de oratoriu. Raţiunea este simplă. Activul nostru din Tratatul de la Trianon, fiind suspendat urma să fie suspendate şi sarcinile. Şi în momentul semnării, faţă de declaraţiunea pe care o făceam chiar eu. Ungaria ne mulţumea pentru gestul nostru şi declara că toate dificultăţile au fost înlăturate.

Întreb: cum poate fi urmărită România de către Ungaria sau de către terţii unguri beneficiari ai moratoriului, pentru obligaţiunile derivând din Tratatul de la Trianon, când obligaţiunile noastre chiar faţă de terţii care n-au tras profit de pe urma moratoriului sunt suspendate, ca urmare a suspendării activurilor noastre!

Sentinţele de condamnare se execută pe bază de reparaţiuni!

A doua consideraţie: chiar o sentinţă condamnatorie, pronunţată de arbitrii acceptaţi de noi se execută pe reparaţiuni. Ori noi, dintr-un mare spirit de conciliaţie am făcut încă din martie propunerea de a pune capăt diferendului, printr-un aranjament de reparaţiuni, în condiţiile necesare pentru a nu crea un precedent. Ungaria a refuzat, spunând că nu se poate plăti ea pe ea însăşi şi că reparaţiunile sunt o materie prea vagă şi flotantă, spre a face obiectul unei tranzacţii.

Cum! Oare pentru Ungaria amânarea reparaţiunilor s-a şi transformat în anularea reparaţiunilor lor. Cu mare curiozitate aştept precizările necesare de la ceilalţi interesaţi în această materie.

Dorim prietenia Ungariei

"Şi acum ajunge la concluzie. Departe de mine e gândul de a cristaliza raporturile României cu Ungaria prin prisma optanţilor. Sunt gata să fac tot ce este posibil pentru a ajunge la raporturi normale şi chiar amicale cu Ungaria. Dar să analizăm puţin situaţia. Reparaţiunile nu sunt creanţe de stat, decât în ce

priveşte execuţiunea lor. După litera tratatului, reparaţiunile sunt totalul creanţelor particulare ale sinistraţilor de război. Deci, faţă în faţă stau pe de o parte sinistraţii de război români, victimele războiului, pe de altă parte proprietarii maghiari expropriaţi, atinşi în intersele lor pecuniare ca şi românii, de reforma agrară.

Nu putem pune biruri pe sinistraţii de război în folosul debitorilor

"Ce trebuie să facem pentru a câştiga prietenia Ungariei?

În 1924 am suspendat drepturile sinistraţilor de război români pentru a permite refacerea financiară a Ungariei. Aceasta nu e de ajuns. Azi spunem Ungariei că suntem dispuşi să facem chiar anumite concesii din aceste drepturi în favoarea optanţilor, cu condiţia de a nu crea un precedent. Nici acesta nu ajunge.

Ce trebuie să facem atunci, pentru a câştiga prietenia Ungariei?

Să punem biruri pe sinistraţii de război români, care aşteaptă, în folosul proprietarilor maghiari, debitorii lor în întârziere? Nu se va găsi niciodată un român să accepte aceasta.

Şi pentru că, în faţa ofertei noastre de înţelegere pe bază de reparaţii, Ungaria refuză şi cere arbitrajul pentru a ajunge la bani lichizi, sau cere o tranzacţie pe bani lichizi, răspundem că refuzăm şi una şi alta, căci nu putem da, ca răsplată lungii răbdări a sinistraţilor de război români, impunerea de biruri în folosul debitorilor lor. Aşa stă chestiunea."

Dreptatea vine

"Rog pe toţi să întâmpine cu calm soluţiile de la Geneva, în urma celor întâmplate. Rog însă pe toţi a avea încrederea cea mai deplină, că pe o chestiune ca aceasta România poate purta fruntea sus, în faţa lumii întregi.

Dreptatea nu este un tovarăş prezent de fiece minut. Dar, când faci un gest în slujba ei, ea vine întotdeauna lângă tine, nu azi, ci mâine, nu cu acceleratul ci cu trenul de marfă, poate cu trenul de loc, dar pe jos. Dar vine. Şi când dispoziţiile noastre faţă de Ungaria, cu toate cele întâmplate, sunt aşa bune, când rămânem credincioşi Societăţii Naţiunilor şi ne-am supus la două rezoluţii unanime ale ei, faptul că nu putem capitula pur şi simplu într-un domeniu, care atinge atât de grave interese româneşti de stat, se va pricepe şi el cu timpul."

România şi Societatea Naţiunilor

"Cât despre teama unora de la noi că lupta ce duc pentru apărarea ţării să nu se confunde cu un duel cu Societatea Naţiunilor, ea m-a umplut de bucurie. Această teamă dovedeşte că lupta ce am dus pentru Societatea Naţiunilor în România şi-a produs efectele. Criticii mei s-au convertit la doctrina cea bună, cu atât mai bine şi pentru ei şi pentru ţară".

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Brătianu, dosar 470/1928, f.13.

Rezoluţia în Chestia Naţională

1. România de azi, mulţumită războiului imperialist din anii 1914-1919, a crescut, ca rezultat al tratatelor din Versailles, Trianon şi Neuilly, de la 7 milioane la 17 milioane de locuitori prin anexarea provinciilor Transilvania, Basarabia, Bucovina, Dobrogea Nouă şi Banatul cu majoritatea populaţiei neromâne (unguri, moldoveni, ucraineeni, nemţi, bulgari, turci ş.a.m.d.). Ca rezultat al acestor tratate a fost creată "România Mare", ale cărei graniţe nu coincid cu tendinţele centralizatoare etnografice, nici cu tendinţele centralizatoare economice ale diferitelor provincii.

Aceasta e lesne de înţeles întrucât la crearea României de azi, ca şi la organizarea celorlalte state ieşite după război, puterile imperialiste (Anglia, Franţa etc.) nu s-au îndrumat de interesele economice şi naţionale ale maselor muncitoare, ci de consideraţia de a face din România un jandarm devotat şi credincios al lor împotriva primului stat proletar, U.R.S.S. şi împotriva viitoarei revoluţii în Balcani.

2. Ţinând seama de împletirea complicată naţională a României de după război, Partidul Comunist din România e dator să cerceteze cu grijă caracterele deosebite ale mişcării naţionale. Trebuie explicat muncitorilor şi ţăranilor fiecărei naţionalităţi, că reuşita eliberării lor sociale, economice şi politice depinde de lupta obştească a muncitorimii şi ţărănimii din întreaga Românie, îndreptată atât împotriva burgheziei române cât şi împotriva burgheziei propriei naţionalităţi, pentru răsturnarea regimului burghezo-capitalist.

P.C. din România enunţă următoarea lozincă fundamentală în chestia naţională: "Autodeterminarea tuturor naţionalităţilor până la despărţire". Partidul nostru trebuie să adauge la această lozincă fundamentală cerinţele locale provinciilor, specifice în chestia naţională.

3. Muncitorimea Basarabiei a făcut împreună cu proletariatul rus Marea Revoluţie din Octombrie, ca rezultat al căreia fabricile şi atelierele şi moşiile boiereşti au trecut în mâinile muncitorilor şi ţăranilor. Totodată a fost cucerită prin Revoluţia din Octombrie şi dezrobirea naţională a Basarabiei, care însă acum 10 ani a căzut în robia moşierului şi capitalismului român. Din primele zile ale ocupaţiei şi până azi masele muncitoare basarabene, fără deosebire de naţionalitate, duc o luptă eroică pentru eliberarea lor. Această luptă s-a dat la iveală prin răscoale mari (Hotin, Bender, Tatar-Bunar etc), care au fost duse sub lozinca puterii sovietice.

Burghezia română, în scopul justificării anexării banditeşti a Basarabiei, se sileşte să dovedească, că moldovenii care formează majoritatea relativă a Basarabiei, sunt români, în timp ce populaţia moldovenească, ea singură se socoteşte, şi este chiar în realitate o naţiune deosebită, având propria sa cultură

şi care luptă împreună cu celelalte naţionalităţi ale Basarabiei împotriva asupritorului lor naţional şi de clasă, împotriva burgheziei române.

Această luptă a maselor muncitoare din Basarabia este concretizată în stăruinţa lor de a se uni cu Republica Autonomă Sovietică a Moldovei. Partidul nostru trebuie să sprijine lupta trudiţilor Basarabiei în năzuinţa lor de unire cu R.A.S.S.M.

4. Sarcina Partidului Comunist în Bucovina constă în demascarea energică a social-democraţilor ucrainieni, care, în alianţă cu burghezia celorlalte naţionalităţi din Bucovina, duc o aţâţare înverşunată împotriva Ucrainei sovietice, în timp ce masele muncitoare din Bucovina, împreună cu masele muncitoare din Galiţia, năzuiesc spre unirea cu Ucraina sovietică. P.C.R. trebuie neapărat să sprijine în tot felul, în agitaţia şi în munca sa zilnică în rândurile maselor muncitoare din Bucovina, tendinţele lor de unire cu Ucraina sovietică.

5. Burghezia română şi boierii români duc o politică de jefuire şi robie naţională a maselor muncitoare din noua şi vechea Dobroge (luarea pământului de la populaţia bulgară şi turcă, expulzarea forţată peste graniţă, colonizare). Masele muncitoare ale Dobrogei duc o luptă aprigă împotriva acestui jug. Organizaţia naţional-revoluţionară din Dobrogea ridică în această luptă lozinca: "Dobrogea independentă". Partidul nostru trebuie să demaşte politica de jaf şi de subjugare naţională dusă de burghezia română şi să sprijine lupta maselor muncitoare din Dobrogea şi lozinca lor, silindu-se să ajungă în capul luptei lor naţional-revoluţionare.

Totodată, o sarcină deosebită a comuniştilor din Dobrogea constă în a lămuri masele muncitoare bulgare, că agitaţia burgheziei bulgare din Dobrogea în unire cu burghezia sângeroasă din Bulgaria pentru alipirea Dobrogei la Bulgaria se bazează pe dorinţa căpătării dreptului exclusiv la subjugarea maselor muncitoare ale acestei provincii. Trebuie neapărat explicat maselor muncitoare bulgare şi celorlalte naţionalităţi din vechea şi noua Dobroge, că eliberarea lor naţională e cu putinţă numai prin răsturnarea stăpânirii capitaliştilor şi boierilor şi prin instaurarea puterii muncitorilor şi ţăranilor.

6. Burghezia română duce o politică de deznaţionalizare şi sărăcire a maselor muncitoreşti şi ţărăneşti din Transilvania şi Banat. Masele muncitoare ungare din Transilvania, cele germane şi sârbeşti din Banat duc în spinare jugul naţional al boierilor şi capitaliştilor români. Partidul Comunist trebuie să susţină în tot felul lupta maselor muncitoare împotriva asupritorilor României. Partidul declară că masele muncitoare din Transilvania şi Banat trebuie să fie deplinii stăpânitori ai ţării lor. Autodeterminarea până la despărţire şi deplină neatârnare de statul român este lozinca pe care Partidul Comunist o ridică pentru aceste ţinuturi.

Burghezia ungară din Transilvania, acoperindu-se cu steagul luptei naţionale împotriva oligarhiei române, se sileşte în realitate să câştige, prin tocmeală cu Guvernul român, dreptul ca ea singură să exploateze pe muncitorii şi ţăranii unguri din Transilvania. În această privinţă, ca sprijinitori activi ai

magnaţilor unguri apar social-democraţii unguri, care deşteaptă iluzii în masele muncitoare cum că, calea eliberării lor naţionale constă în campania întreprinsă de agentul imperialismului englez, lordul Rothermere.[1]

Această campania înseamnă dorinţa burgheziei de a sugruma mişcarea naţional-revoluţionară a maselor muncitoreşti ungare din Transilvania pentru eliberarea lor. De aceea în Transilvania datoria comuniştilor este să demaşte în faţa maselor muncitoare ungureşti înşelăciunea lămurindu-le asupra faptului că, burghezia face toate acestea de groază în faţa dezvoltării mişcării revoluţionare a celor trudiţi.

Partidul trebuie să lămurească tot timpul maselor largi muncitoare ungureşti, cât şi celorlalte naţionalităţi din Transilvania şi Banat (saşi, nemţi, slovaci ş.a.m.d.) că ei vor dobândi eliberarea naţională numai pe calea luptei înarmate pentru un guvern muncitoresc-ţărănesc.

7. P.C.R. în agitaţia lui trebuie să explice muncitorilor şi ţăranilor de toate naţionalităţile din România de astăzi, că lupta lor pentru eliberarea naţională şi social-economică trebuie să fie strâns legată cu lupta asemănătoare a tuturor popoarelor din Balcani. Numai lupta comună a tuturor maselor muncitoare din Balcani şi organizarea Federaţiei Balcanice a Republicilor Muncitoreşti-Ţărăneşti va aduce deplina dezrobire naţională, economică şi socială.

Arhiva Istorică a Academiei Române, cota A XII-1, inventar nr. 240.

[1] Lordul Rothermere, magnat al presei din Marea Britanie care a susţinut prin ziarele sale şi în Parlament campania de revizuire a tratatelor încheiate la Paris în 1919-1920.

An Seine päpstliche Heiligkeit, glorreich regierenden Vater Pius XI.
der heiligen römischen Kirche in Rom

Heiligster Vater!

Die Deutsch-Schwäbische Volksgemeinschaft in Carei in der Diözese Sathmar und Großwardein, erfüllt von kindlicher Ehrfurcht und Unterwerfung dem heiligen Vater gegenüber, bittet Eure päpstliche Heiligkeit um gnädigste Erlaubnis, den Heiligen Apostolischen Stuhl bezüglich des zwischen ihr und der Sathmarer bischöflichen Behörde bestehenden Gegensatzes durch folgendes Memorandum aufklären und informieren zu dürfen.

Das im laufe der Jahre 1712-1790 durch die Familie Graf Karolyi aus Württemberg in mehreren Gruppen auf ihre Güter angesiedelte schwäbische Volk dehnt sich bis heutzutage hier auf cca. 40 Gemeinden aus, welche größtenteils ausschlißlich von Schwaben bewohnt sind, teilweise aber von einer gemischten Bevölkerung, neben Schwaben auch Ungarn oder Rumänen zusammengesetzt sind. Diese Schwaben sind ausnahmslos römisch-katholischen Glaubens und dienten mit ihrer Religiösität und Frömmigkeit allen anderen Völkern hier immer als Beispiel. Mit anderen Völkern vermischten sie sich eben des Religionsunterschiedes wegen nicht, die Ungarn sind hier meistens Reformierte, die Rumänen Grichischkatholisch.

Aber seit dem österreich-ungarischen Vergleich vom Jahre 1867, war dieses schwäbische Volk infolge einer systematischen, planmäßigen madjarisierenden Politik ständigen madjarisierenden Bestrebungen ausgesetzt. Von den 70-er Jahren an wurde in ihren Schulen statt des deutschen Unterrichtes der ungarische Unterricht eingeführt, auch die Unterrichtsprache der Religion wurde die Ungarische und allmählich wurde auch in der Kirche in ungarischer Sprache gepredigt und gesungen. Auch die weltliche Verwaltung hat die Madjarisierung dieses Volkes angestrebt. Den in den ungarischen bischöflichen Anstalten in ungarischem Geiste erzogenen Lehrern wurde die Madjarisierung des schwäbischen Volkes zum Ziele gesetzt und die Lehrer, die in der Madjarisierung den besten Erfolg erreichten, wurden extra prämiirt. An höheren Schulen Gebildete hatten die Schwaben, eine reine Bauernbevölkerung, ohnehin nur in geringer Zahl aufzuweisen und überdies wurde diese Intelligenz in ungarischen Schulen erzogen, infolgedessen konnte sich das schwäbische Volk aus Mangel an schwäbischen Führern, obwohl es sich gegen die Madjarisierung seiner Schulen und seines Gottesdienstes mit allen Mittlen gesträubt hat, solchen Bestrebungen nicht wirksam widerstehen. Der größte Teil der schwäbischen Dörfer aber bewahrte sich seine Muttersprache und benützt auch heute noch die schwäbische Sprache als Umgangssprache und auch in der Kirche betet es die Gebete, welche man in der Abwesenheit des Pfarrern zu beten pflegt, in der deutschen Sprache, und nur paar Gemeinden gibt es, die ihre Muttersprache aufgegeben haben, so daß in diesen nur einige ältere Leute die schwäbische Muttersprache noch beherrschen.

Als die nach dem Weltkriege entstandenen neuen Gestaltungen neue völkische Bewegungen ins Leben riefen, da erwachte auch das auf dem Gebiete des ehemaligen Ungarns wohnende Deutschtum überall zu stärkeren Nationalbewußtsein und führte in

seinen Schulen von neuem die Muttersprache als Unterrichtssprache ein und es vereinigte sich zwecks Schutzes und Entfaltung seines Volkstumes und seiner nationalen Kultur in nationalen Organisation. Dieses nationale Erwachen und dieses Organisieren auf völkischer Grundlage hat auch bei uns, Sathmarer Schwaben, nach dem Muster der Banater Schwaben begonnen, und im November 1925 ist in Carei die Deutsch-schwäbische Volksgemeinschaft, als politische Organisation der Sathmarer Schwaben zustande gekommen. Diese setzte sich zum Ziele: das religiöse, fromme, fleißige, sparsame, schwäbische Volk, welches mit diesen Tugenden allen Völkern anderer Rasse hier immer als Beispiel diente und auch der Kirche hier immer die meisten Priester gegeben hat, in ihrem Rassentum und damit diesen ererbten Tugenden zu erhalten.

Obwohl dieses Bestreben rein politischen und völkischen Charakters ist und keinerlei kirchenfeindliche- und religionswidrige Tendenzen hat und auch nie hatte, stieß diese völkische Bewegung, die doch nur auf die Erweckung des Sathmarer Schwabentums zum Nationalbewußtsein und auf ihre Organisierung auf nationaler Grundlage zielt, von Anfang an seitens der bischöflichen Behörde und des größten Teils der Geistlichkeit nicht nur auf Widerspruch, sondern die bischöfliche Behörde hat samt dem größten Teil der Geistlichkeit gegen die Bewegung einen unversöhnlichen Kampf begonnen, und führt ihn auch heutzutage noch fort. Und zwar tat sie es nur deshalb, weil sie auch heute noch auf der Grundlage der alten madjarisierenden Politik steht, diese weiterbetreibt, nur aus diesem politischen Beweggrunde heraus nimmt sie ihren ganzen kirchlichen Einfluß in Anspruch gegen die Bewegung. Einerseits strebt sie mit allen möglichen Mitteln die Niederbrechung der Bewegung an, anderseits läßt sie dem schwäbischen Volke gegenüber alle alten Mittel der Madjarisierung in voller Wirksamkeit bestehen.

Die bischöfliche Behörde erwartet und verlangt von ihren Priestern, sich in dieser Madjarisierungsarbeit zu exponieren, und der größte Teil der Priesterschaft exponiert sich auch in diesem Geiste und agitiert gegen die schwäbische Bewegung und bekämpft diese- und dies geschieht nicht nur im Privatverkehr und im Schulrat, wo sie den Vorsitz führt, sondern sie nutzen hierzu auch ihre Eigenschaft als Seelsorger aus, und betätigen sich in diesem Sinne auch von der Kanzel herab, einige sogar im Beichtstuhle.

Die Führer der schwäbischen Bewegung verkündeten und betonten schon unzähligemal ihren guten Glauben in kirchlicher Beziehung und den rein völkischen Zweck ihrer Arbeit, welche die Interessen der Religion und Kirche überhaupt nicht berührt und verletzt, sondern sie im Gegenteil fördert. Sie versuchten schon öfters mit der kirchlichen Behörde zwecks Aufhebung der Gegensätze persönlich und schriftlich in Berührung zu treten und sich mit ihr ins Einvernehmen zu setzen, aber die bischöfliche Behörde hat sie kein einzigsmal empfangen, sie würdigte ihre schriftlichen Anträge kein einzigsmal einer Antwort, ja sie will die Bewegung am liebsten gar nicht anerkennen, sie überhäuft die Führer der Bewegung mit Verleumdungen und Verdächtigungen, obwohl selbst die Regierung die anerkennt, mit ihnen in Verbindung steht und verhandelt. Selbst die Banater deutschen Führer versuchten vergebens zu vermitteln. Die schwäbischgesinnten Priester wurden von der bischöflichen Behörde terorisiert, einer wurde sogar von seinem Priestergenossen boykottiert, weil er sich offen als Schwabe zu bekennen gewagt und mit der Bewegung als erster sympatisiert hat.

Die Geistlichkeit versucht das schwäbische Volk von der Bewegung auch mit der Drohung fern zuhalten, daß im Falle der Wiederherstellung der madjarisichen Herrschaft, also im Falle einer Grenzrevision, die Rache der Madjaren über sie kommen wird, die Schwäbischgesinnten sogar hängen müßten.

Wir bitten uns gnädigst zu erlauben alle diese Behauptungen mit nachfolgenden Tatsachen illustrieren und beweisen zu dürfen:

I. Nach der Begründung der Deutsch-Schwäbischen Volksgemeinschaft Ende des Jahres 1925 wendeten sich sämtliche Domherrn, Dechanten, wie überhaupt alle Priester der Diözese mit Ausnahme von drei-vier in einem Wahrungsschreiben („Intö szó") an das schwäbische Volk, in welchem gegen die Bewegung losgezogen und offiziell Stellung genommen wird. Die Führer werden verleumdet, als besoldete, gewissenlose Agitatoren gebrandmarkt und das Volk wird vor dieser Bewegung gewarnt.

Dieses Schreiben, welches unter dem Volk verteilt wurde, ist als offizielle Stellungnahme der Kirche der schwäbischen Bewegung gegenüber, und als solche als eine unerhörte Überschreitung des kirchlichen Wirkungskreises auf fremdes Gebiet seitens der kirchlichen Führer zu betrachten die Anwendung der kirchlichen Macht zum politischen Zweck.

Ein Exemplar dieser „Intő szó" liegt bei.*

II. Als die Deutsch-Schwäbische Volksgemeinschaft den hingeworfenen Fehdehandschuh aufnahm, da trat der Sathmarer Bischof selber offiziell gegen die Bewegung auf, erließ er an das schwäbische Volk im Monat April 26 einen Hirtenbrief, der an den ersten zwei Sonntagen des Monats Mai 1926 in den Kirchen der schwäbischen Gemeinden verlesen wurde.

In diesem Hirtenbrief warnt der Bischof das schwäbische Volk vor der Teilnahme an der Bewegung, er verleumdet die schwäbischen Führer, greift sie mit ehrenverletztenden Ausdrücken an, daß sie die seelische Einheit der Gläubigen aus niedrigen eigenen Interessen stören wollen, sich einmengen wollen, die Sprache des Gottesdienstes und der Predigt zu bestimmen. Diese „besoldeten" Menschen, heißt es weiter, hetzten mit religiösen Schlagworten aus eigennützigem Interesse, um materiellen Nutzen davon zu haben, das Volk gegen die kirliche Behörde, und der Hirtenbrief fordert schließlich das Volk auf, sogar die Gesellschaft und den Umgang dieser Menschen von zweifelhafter Überzeugung zu fliehen.

Dieser, die schwäbischen Führer und Bewegung verleumdende, verdächtigende, in ihrer Ehre verletztende Hirtenbrief ist uns zwar nicht wörtlich zu Händen gekommen, aber diese unwürdigen Ausdrücke haben wir uns gut gemerkt.

III. Die Geistlichkeit der Sathmarer Diözese setzte in ihrem halbamtlichen, von Theologieprofessoren redigierten Blatte die Angriffe zwei Jahre lang unaufhörlich in ähnlichem Tone gegen die Bewegung fort und streute weiter die Verleumdung über sie aus. Fast keine einzige Nummer hatte sie, die keinen Angriff gegen die schwäbiche Bewegung, enthalten hätte bis sie ihr Erscheinen einstellte. Wer die einzelnen Nummern dieses Blättchens mit Aufmerksamkeit liest, muß einen Begriff bekommen von dem unergründlichen Haß, der die Geistlichkeit gegen die schwäbischen Bewegung erfüllt. Die Zeitung hieß „Szabad Szó" später „Új Élet".

IV. Als von dem rumänischen Unterrichtsminister Anghelescu im Dezember des Jahres 1927 für die Schulen der deutschen Gemeinden der deutsche Unterricht in Erfüllung des Wunsches dieser Gemeinden auf Grund der durch die Volksgemeinschaft abgehaltenen Abstimmungen verordnet wurde, hat der Bischof von Sathmar den Pfarrern der schwäbischen Gemeinden in einem Rundschreiben die Anweisung gegeben Schulratsitzungen oder Kirchengemeindeversammlungen abzuhalten, in welchen festzustellen sei, welche Unterrichtssprache das schwäbische Volk wünsche, sie sollen aber das Volk mahnen, daß es sich von den gewißenlosen, besoldeten Agitatoren nicht beeinflußen lasse. Die Pfarrer haben diese Sitzungen abgehalten und sie wendeten auf alle Art und Weise alles auf, um die Leute dazu zu bewegen, den ungarischen Unterricht zu verlangen.

---

*Vezi Anexa

V. Zahlreiche weitere Tatsachen wollen wir in Folgendem anführen, um zu beweisen, wie rücksichtlos die Geistlichkeit die schwäbische Bewegung im Privatleben, in der Schule, auf der Kanzel und auch im Beichtstuhle bekämpft und die alte madjarisierende Politik dem schwäbischen Volke gegenüber weitertreibt.

1. In Foeni-Fina: grüßten die Kinder nach der Neueinführung der deutschen Unterrichtssprache in die Schule den Pfarrer Moldovan in deutscher Sprache, worauf er sie aufs gröbste ausschalt und dem Lehrer den Befehl erteilte, den Gruß „Gelobt sei Jesus Kristus" den Kindern in deutscher Sprache zu verbieten.

2. In Camin-Kalmandi: grüßten die Schulkinder nach der Verordnung des deutschen Unterrichtes die Leute in deutscher Sprache, Pfarrer Körösi aber befahl den Kindern daß sie ihn nur ungarisch grüßen dürfen.

3. In Petresti-Petri: grüßten die Kinder einen neueingeweihten Pfarrer aus Stanislau auf der Straße in gewohnter Weise in deutscher Sprache, worauf dieser sie anfährt: „Begrüßt mich ungarisch und nicht deutsch".

4. In Răteşti-Sagas: jagte Pfarrer Diczig Frauen die ihm deutsch beichten wollten wie sie es immer zu tun pflegten, mit groben Worten vom Beichtstuhle weg und sagte ihnen; „Jetzt könnt ihr nicht einmal ungarisch mehr, deutsch werdet ihr mir just nicht beichten". Dazu bemerken wir, daß in Răteşti-Sagas im Jahre 1928 einmal ein Theologieprofessor, der auch ein Gegner der Bewegung ist, die Beichte hörte, und alle Leute ihm in deutscher Sprache beichteten, sich so äußerte: „Wenn ich die kirchliche Behörde wäre, das würde ich nicht dulden, was in Răteşti-Sagas vorgeht, da brauchte man ja einen deutschen Pfarrer".

5. In Petresti- Petri: ermahnte der Pfarrer Zahoranski die Frauen im Beichtstuhle, ihre Männer von der schwäbischen Bewegung fern zu halten, denn das sei eine Sünde, und der verstorbene Kaplan Hagen fuhr den Lehrer Schiess von der Filiale Dindesti-Beschenet, als dieser seine Schulkinder zur Beichte nach Petresti-Petri herüber führte und keines dieser Kinder, die alle Schwaben waren, auf die ungarischen Fragen des Kaplans antworten konnten folgendermaßen an: „Diese Kirche darf niemand betreten, der nicht ungarisch beichten kann".

Kaplan Hagen verstand kein Wort weder deutsch noch schwäbisch. Es war ja ein weiteres Mittel der Madjarisierung seitens der Aula, in schwäbische Gemeinden solche ungarische Pfarrer zu schicken, um die Gläubigen zu zwingen, im Verkehr mit den Geistlichen sich der madjarischen Sprache bedienen zu müssen.

6. In Sandra-Schandra: sagte der Pfarrer Schwegler einer Frau, über die Frauen die ihm alle, wie sie es auch früher getan haben deutsch beichten wollten: „Jetzt können sie nicht einmal ungarisch mehr, die Huren, – deutsch sollen sie mir grade nicht beichten!" Sie war die Frau des Obmannes der Deutsch-Schwäbischen Ortsgemeinschaft.

7. In Camin-Kalmandi: erschienen im Juli 1928 zwölf deutsche Studenten aus Württemberg, unter ihnen 6 Theologen, die während der heiligen Messe kommunizieren wollten. Sie knieten schon vor dem Sanktuarium und wollten nach einigen Frauen auch zum Altar zur Kommunion hingehen, der Pfarrer aber wies sie mit einer Handbewegung zurück. Nach der heiligen Messe fing eine fromme Frau an, die üblichen 5 Vaterunser und 5 Ave Maria zu beten, in deutscher Sprache, wie es immer der Brauch war, worauf der Pfarrer sofort wieder von der Sakristei heraus tritt und anfängt die 5 Vaterunser und 5 Ave Maria ungarisch zu beten. Er stellte diesen herkömmlichen Brauch deswegen ein, damit in der Anwesenheit dieser deutschländischen Theologen nicht deutsch gebetet werde. Ein kalmander Student begab sich nach der Messe zum Pfarrer in die Sakristei: er möge auch die Württemberger Theologen kommunizieren. Auf seine Frage, warum er sie nicht mit den anderen kommunizierte, sagte der Pfarrer, er kenne sie nicht, er konnte

nicht wissen ob es nicht vielleicht Juden sind, obwohl die ganze Gemeinde so auch er ganz genau wußte, daß die in der Gemeinde sich aufhaltenden Gäste deutsche, katholische, Studenten waren.

8. In Răteşti-Sagas: machte der staatliche Revisor in der Schule in der Begleitung des Pfarrers den üblichen Kontrollbesuch und nach den Unterricht, der schon deutsch war, fing der Lehrer an, mit den Kinder deutsch zu beten: „Im Namen Gottes usw”... worauf der Pfarrer ihn mit diesen Worten unterbricht: „Was wollen sie, alter Esel, mit ihrem: „In Namen Gottes” und betete: „Atyanak es Fiunak”... ungarisch weiter.

9. In Batarci-Batartsch: gibt es drei Familien Ungarn, die anderen Kaholiken, 64 Familien sind alle Deutsche, die im Jahre 1910 aus Galizien hierher einwanderten, also gar nichts ungarisch können. Pfarrer Baumgartner predigte ihnen nach dem heiligen Evangelium immer ungarisch und nach der Messe deutsch. Endlich erhob das Volk an den Bischof darüber eine Klage, erklärend, daß sie ungarische Predigt gar nicht verstehen und sie nicht mehr anhören wollen. Seitdem wird nach dem Evangelium deutsch gepredigt und nach der Messe für die drei bis fünf Ungarn ungarisch.

Derselbe Pfarrer predigt aber in Großtarna, wo zwei Drittel der Glaubigen aus Deutschen besteht um dieser Willen nie deutsch.

10. In Cămin Lamandi: apostrofierte der Pfarrer die Führer der deutschen Bewegung von der Kanzel herab als falsche Apostel.

11. Vor dem Ostern 1927 erfolgten Volkszählung ermahnte ein Teil der Missionsprediger die Schwaben von der Kanzel herab, sie sollen sich von der Kommission als Madjaren bekennen.

12. Als in einer ungarischen Zeitung April 1928 ein Bericht erschienen ist darüber, daß von einer gemischten Kommission, aus Ungarn und Deutschen bestehend, ein Kataster aufgenommen würde, welche Schwaben sich zu Ungarn, welche sich zu Deutschen bekennen wollten, und als darüber in einer Zusammenkunft von vielen Pfarrern gesprochen werden, äußerten sich einige folgenderweise: „Sie sollen nur kommen, die Kommission, wir werden die Leute schon dafür bearbeiten. Wir werden schon sorgen dafür”.

13. In Răteşti-Sagas: predigte der Pfarrer Diczig von der Kanzel, der von der Banater Volksgemeinschaft, unter anderem auch vom Prälat Blaskovics, redigierte Schwäbische Volkskalender lutheranisierte die Leute, man sollte ihn sofort verbrennen, nur weil er deutschen geschrieben war. Selbstverständlich verbot auch dieser Pfarrer den Kindern den Deutschen Gruß.

14. In Dindesti-Beschenet: hat der Kantor Schiess, der Staatsschullehrer und auch der Kantor der Kirchengemeinde ist, auf Wunsch des Volkes deutsch im Gottesdienste gesungen, worauf er von der Kantorstelle auf Vorschlag des Pfarrers vom Sathmarer Bischof enthoben wurde.

15. In Ciumesti-Schamagosch: als der Pfarrer hörte, daß seine Gläubigen den deutschen Unterricht verlangt haben, da ließ er aus Rache in der Erntezeit an den Leuten die Lektikal-Schulden eintreiben, aus den Wohnungen der im Felde arbeitenden Leute durch die Gendarmerie das Bettzeug als Pfand wegnehmen.

16. Josef Tepfenhart aus Scheindorf-Sei war am Gründonnerstag 1928 im Sathmar, um die heilige Krisme abzuholen. Im Tore des bischöflichen Palastes stand eine große Anzahl von Geistlichen, die aus der Kriche gekommen waren und dort untereinander redeten. Als Josef Tepfenhart zu ihnen hinkam, sagte eben der eine:„Wir werden den Schwaben schon zeigen, daß wir sie zurückdrängen”. „Gelobt sei Jesus Kristus!” grüßte sie unser Schwabe im Vorbeigehen, worauf alle auf einmal still wurden.

17. Josef Gieger aus Scheindorf-Sei war einmal in der Diözesan-Stiftungskasse in Sathmar und hörte, als ein Geistliche einem anderen von höheren Range sagte:„Euer

Hochwürden haben den Pfarrer Ettinger gut geknetet, aber auch das Volk sollte so geknetet werden. Ettinger ist nämlich ein deutsch-gesinnter Pfarrer.

18. Im Beltiug-Bildegg; wollte die Volksgemeinschaft im März 1928 in dem Lehrsaal der Schule, welchen der Staat gepachtet und benützt hat, eine Voplksversammlung halten, wozu der Staatslehrer den Lehrsaal schon überlassen hatte. Als der Pfarrer Schwegler das verübergehend hörte, stellte er sich in das Gassentürchen und sagte, über diesen Sall verfüge er und er übergebe den Saal für eine schwäbische Versamlung nicht, und hier lasse er niemand hineingehen. Nach langem Streit mit den versammelten Leuten ging er nur dann aus dem Wege, als das Volk mit Gewalt hineindrang. Derselbe Pfarrer übergab aber die konfessionelle Schule, über welche wirklich er verfügt, für eine ungarische Volksversammlung gern.

19. In Tiream-Terem: wurde als Lokal für die Sommerbewahranstalt immer die Schule benützt. Der Schulrat war geneigt, die Schule für den Sommer 1928, wie auch sonst, wieder zu übergeben. Da aber die Unterrichtssprache auch hier die deutsche wurde, war der Pfarrer dagegen, so daß die Sommerbewahranstalt im Saale des Gemeindehauses begonnen hat. Als aber die ganze Gemeinde unzufrieden gegen den Pfarrer und Schulrat murrte, und immer heftiger auf Überlassung des gewohnten Saales drang, fühlte endlich der weltliche Vorgesetzte des Schulrates sich gezwungen, ohne den Pfarrer um Bewilligung zu fragen, die Schule zu übergeben.

20. Wie die Geistlichkeit in ihrer Eigenschaft als Vorsteher des Schulrates mit allen Mitteln zu verhindern versucht, daß Anhänger der schwäbischen Bewegung zu Schulratmitglieder gewählt werden, das geht aus dem Falle in Bildegg hervor, wo der Pfarrer, als er erfuhr, daß die große Merheit der Kirchengemeinde auf unsere Anhänger abstimmen will, die Wahl auf unbestimmte Zeit verschob. Wie auch dem Falle Petresti-Petri, wo die erste Wahl bischöflicherseits annuliert wurde, weil alle gewählten Mitgleider Anhänger der Bewegung waren, und die zweite Wahl mit solcher Strenge und Umständlichkeit durchgeführt wurde, daß nur die Hälfte der Stimmberechtigen zur Abstimmung zugelassen und auch von diesem 58 Stimmen annuliert worden sind. Trotztdem wurden wiederholt ausnahmslos nur Anhänger unserer Bewegung gewählt. So suchen die Pfarrer auf jede Art die Wahl von schwäbisch gesinnten Gläubigen in den Kirchenrat zu vereiteln. Wichtig ist die madjarische Gesinnung, nicht die katholische.

21. Der Bischof ergänzt das Gehalt einiger Lehrer mit Geldunterstützung, aber nur solche Lehrer, werden durch den Bischof unterstützt, die fest neben dem Ungartum aushalten.

22. Der Bischof erteilt Schülerstipendien, aber nur solchen schwäbischen Schülern, die in ungarischen Schulen studieren und in ungarischem Geist erzogen werden, für deutsche Schulen wird kein Stipendium erteilt.

23. Ebenso werden, die Theologen im bischöflichen Seminar nicht nur in ungarischen Geiste, sondern direkt zu Gegnern der schwäbischen Bewegung erzogen und mit der Sendung in ihre pastorale Tätigkeit guasi unter Eid entlassen, daß sie ihre volle Kraft fürs Ungartum und gegen das Schwabentum einsetzen werden.

24. Einige Gemeinden haben sich an die bischöfliche Behörde mit der Bitte um die Wiedereinführung der deutschen Predigt gewendet, aber keine einzige Gemeinde bekam auf ihre Bitte eine Antwort.

25. Lehrer Josef Szolomajer, der immer am heftigsten die schwäbische Bewegung bekämfte, in der Madjarisierungsarbeit den größten Erfolg erreichte und auch in einem Büchlein, in welchem er sich mit der Geschichte seines Heimatdorfers Foeni-Fina befaßt, gegen die schwäbische Bewegung agitierte, wurde meistens dieser Verdienste wegen

Euerer päpstlichen Heiligkeit zur Auszeichnung vorgeschlagen. Und demzufolge wurde er auch auf bischöflichen Vorschlag mit dem päpstlichen goldenen Kreuz ausgezeichnet.

VI. Die Geistlichkeit benützt als Waffe gegen die schwäbische Bewegung mit Vorbilde die Bedrohung, daß dieses Gebiet ohnehin früher oder später unter Ungarns Herrschaft zurückgelangen wird, und dann werden die Ungarn Rache nehmen an den Führern und Anhänger der schwäbischen Bewegung.

1. In Tiream-Terem: sagte der Pfarrer den Leuten um sie von der schwäbischen Bewegung fern zu halten: Also sagt, „ihr Leute, wenn ihr jetzt mit den Schwaben haltet was werdet ihr tun, wenn die Ungarn zurückkommen?"

2. Im Beltiug-Bildegg: versuchte der Kaplan Arvai in der Anwesenheit des staatlichen Subrevisors den Kirchenrat zu überreden, den ungarischen Unterricht zu verlangen, als er aber die Mehrheit des Schulrates dazu nicht zu gewinnen vermochte, brach er zornig in die Worte aus: „Ohnehin gelangen wir nach ein-zwei Jahre unter Ungarns Herrschaft, aber mindenstens in 10 Jahren ganz bestimmt".

3. In Camin-Kalmandi: als bei einer Volksversammlung der Volksgemeinschaft der die Versammlung führende Gymnasialprofessor Wieser zum Pfarrer ging, um für die Abhaltung der Versammlung den Schulsaal dafür zu erbitten, zog sich der Pfarrer, als er sich vorstellte, mit einem Blick voll Haß bis in den entferntesten Teil des Zimmers zurück und sagte: „Sie sind jener Judas, der sein Vaterland für 30 Silberlinge verraten hat" das heißt: sie haben Ungarn damit verraten, daß sie ein Führer der schwäbischen Bewegung wurden, und er würdigte ihn keines Wortens mehr.

All diese Fälle und Tatsachen gelangen ja auch den rumänischen Behörden zur Kenntnis, wie kann so die kirchliche Führung denken und hoffen, daß die kirchlichen Interessen seitens der rumänischen Behörden und der Regierung mit günstigem Wohlwollen behandelt werden könnten, wenn sich die Geistlichkeit offenbar in den Dienst einer madjarischen Irredenta stellt. Obige Fälle beweisen es. Ganz gewiß haben deswegen die Interessen der Religion und Kirche viel Schaden leiden müßen.

Als wichtigster Klagepunkt gegen die schwäbische Bewegung und als Beweis ihres antikatholischen Bestrebens galt seitens der Geistlichkeit immer der Vorwurf, daß wir einen Teil unserer höheren Schüler, für die wir im Banat keinen Platz gefunden haben, in sächsischen Anstalten ausbilden lassen, womit sie der Gefahr der Lutheranisierung ausgesetzt sind, obwohl diese Schüler ja in einem von Bischof Graf Majlath anerkannten und unter kirchlichen Aufsicht stehenden Konvinkt untergebracht sind. Wie wenig ernst dieser Vorwurf zu nehmen ist, geht schon daraus hervor, daß der bischöfliche Konvinkt zu Sathmar selber einen Teil seiner Zöglinge gern in das reformierte, weil madjarische Gymnasium zu Sathmar schickt. Das offizielle diözesane glaubenseifrige Blatt „Sziv" bringt ja in jeder im Juli und August 1928 erschienenen Nummer die Anzeige, daß in den bischöflichen Konvinkt zu Sathmar sowohl das Staatsgymnasium, wie auch das ungarische reformierte Gymnasium besuchenden Schüler aufgenommen werden. Eine Gefahr der Entkirchlichung und vielleicht einer Verlassung des Glaubens kann ja eher darin bestehen, daß unsere Schwaben durch die Madjarisierung mit den reformierten Madjaren durch Mischehen und auf andere Weise in engere Verbindung kommen. Aber auch durch die ewigen völkischen Reibungen mit dem madjarisierenden Pfarrer und angesichts der Tatsache, daß der lutheranische Schwabe sein Volkstum erhalten kann, der katholische Schwabe aber es verlieren soll, dürften einige von den letzteren auf den Gedanken eines Glaubenwechsels kommen, wie er im Banat bereits auch lauten Ausdruck gefunden hat.

Mit diesen un vielen ähnlichen Fällen und Tatsachen könnten wir beweisen, welch unversöhnlichen Kampf gegen unsere rein völkische Bewegung die Sathmarer

bischöpfliche Behörde und ihre Geistlichkeit führt, aber auch die bischöfliche Behörde in Großwardein, wo ebenfalls einige deutschen Ansiedlungen sind. Wir betonen es wiederholt, daß es der Deutsch-Schwäbischen Volksgemeinschaft fern liegt, gegen die Religion und Kirche handeln zu wollen. Ebenso stand es von uns fern, die kirchliche Behörde und die Geistlichkeit angreifen zu wollen, aber von ihnen angegrieffen, waren wir gezwungen, den Verteidigungskampf gegen sie aufzunehmen. Unsere Lage der Kirche gegenüber wurde klar prezisiert in den diesbezüglichen Erörterungen einer Flugschrift, die wir uns beizulegen erlauben.

In vielen Gemeinden steht der Pfarrer allein oder mit seinen wenigen Anhängern unnachgiebig und feindlich der ganzen Kirchengemeinde gegenüber, die mit Leib und Seele an der schwäbischen Bewegung hängt, und so gibt seine ständige Betätigung gegen die Bewegung zu unaufhörlichen Reibungen zwischen Pfarrern und Gläubigen Anlaß. Wie nachteilig und schädlich dieser ständige Zwist für die Religion und Kirche werden können, zeigt z. b. der Fall in Bildegg, wo der Nachmittagsandacht immer weniger Männer beiwohnen, seit der neue Pfarrer de Rosenkranz, der früher immer deutsch gebetet wurde, ungarisch beten läßt.

Heiligster Vater! Durch diese aufklärenden Zeilen wollten wir dazu mitwirken, daß dieser politische Streit zwischen den kirchlichen Behörden und den Gläubigen einmal aufhöre, da sie ja für die Kirche und Religion nur schädlich sein kann. Wir wollen es, daß die kirchliche Behörde keine Pression diesbezüglich ausübe, zu welcher Rasse sich ihre Priester und Gläubigen bekennen, sondern gleich Liebe zu den Gläubigen jeder Rasse fühle. Wir bitten also den heiligsten Vater; daß die Sathmarer bischöflichen Stelle von einem solchen Manne besetzt werden möge, der in dieser Hinsicht einen politischen und völkischen neutralen unparteiischen Standpunkt einnimmt und die Sprache sowohl seiner ungarischen wie auch seiner deutschen Gläubigen beherrsche. Leider aus traurigen, gewissen Erfahrungen heraus wissen wir schon und sind fest überzeugt davon, daß unsere Geistlichen ungarischer Abstammung, aber auch diejenigen deutscher Abstammung, sofern sie in einer solch madjarisch-chauvinistischen Atmosphäre sich entwickelt haben, wie sie in den Diözesen Sathmar, Großwardein und Karlsburg-Alba Iulia gepflegt wird, von solch festen unausrottbarem ungarischen Chauvinismus durchdrungen sind, daß keiner von ihnen Garantie leisten kann, daß er sich von einem den deutschen Gläubigen gegenüber voreingenommenen Standpunkt fernhalten könnte. Selbst für einen Geistlichen deutscher Abstammung aus der Banater Diözese, wo eine gewisse Neutralität völkischen Fragen gegenüber nicht zu verkennen ist, auch für einen solchen wird es schwer sein, dem durch und durch chauvinistischen Capitel und seiner Umgebung gegenüber die Unparteilichkeit zu bewähren. In der Sathmarer Diözese ist die Mehrheit der Pfarreien deutsch auch dann noch, wenn die Pfarreien der Großwardeiner Diözese dazugerechnet werden. Aber nicht deswegen bitten wir um einen Bischof deutscher Abstammung, sondern nur deswegen bitten wir, weil nur ein solcher dazu fähig sein kann, in der von ungarischem Chauvinismus erfüllten Atmosphäre die Gläubigen unparteiisch, auf recht katholische Weise zu führen. Wir wollen uns dadurch nicht Vorteile, Vorrechte sichern, nur die gleiche, gerechte Behandlung erwarten wir von dem Manne, den der Heiligste Vater nach seinem Weisen Ermessen in den bischöflichen Stuhl von Sathmar zu ernennen geruhen wird.

In dieser Zuversicht und Hoffnung verbleiben wir in tiefster Ehrfurcht Eurer päpstlichen Heiligkeit gläubigste und gehorsamste Söhne:

Karol-Carei den 10. September 1928

(ss) M. Kreutzer
Gausekretär
S. Gauamt der Deutsch-Schwäbischen Volksgemeinschaft in Großkarol

Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale, fond personal Ștefan Manciulea, 1926, dosar 3, f. 1-17

Traducere:

Către Sanctitatea Sa, Papa Pius al XI. cârmuitorul glorios al Sfintei Biserici Romane din Roma[1]

Sanctitatea Voastră,

Comunitatea poporului german-şvăbesc[2] Carei din dieceza Satu-Mare ca organizaţie etnică a populaţiei şvăbeşti din diecezele Satu Mare şi Oradea Mare condusă de stimă şi supunere faţă de Sfântul Părinte, roagă respectuos pe Sanctitatea Voastră să binevoiţi a-i permite să dea lămuriri şi informaţii în memoriul de faţă referitor la diferendul ce există între această organizaţie şi autoritatea episcopală din Satu Mare.

Populaţia şvăbească din Württemberg, colonizată în cursul anilor 1712-1790 de către familia contelui Karoly în mai multe grupuri pe moşiile sale, cuprinde până în prezent peste 40 de comune care, în ce mai mare parte, sunt locuite exclusiv de şvabi, iar o parte sunt locuite de o populaţie mixtă întrucât alături de şvabi mai sunt şi unguri şi români. Aceşti şvabi sunt fără excepţie romano-catolici şi au servit prin religiozitatea şi evlavia lor drept model pentru toate celelalte populaţii. Nu s-au amestecat cu alte populaţii tocmai din cauza acestei diferenţe de religie, deoarece ungurii în aceste locuri sunt în mare parte reformaţi iar românii sunt greco-catolici.

Dar după înţelegerea austro-ungară din anul 1867 această populaţie şvăbească în urma unei politici de maghiarizare sistematică a fost expusă tendinţelor de maghiarizare.

Începând cu anul 1870 a fost introdus învăţământul maghiar în locul celui german, până chiar şi limba de predare a religiei a fost cea maghiară şi încetul cu încetul s-a predat şi cântat şi în biserică în limba maghiară. Şi administraţia civilă a urmărit maghiarizarea acestei populaţii. Căci în institutele episcopeşti maghiare învăţătorii educaţi în spirit maghiar şi-au fixat ca scop maghiarizarea populaţiei şvăbeşti iar aceia care au obţinut cele mai bune rezultate în privinţa maghiarizării au fost premiaţi în mod special. Şvabii, o populaţie pur ţărănească, au avut oricum puţini oameni calificaţi la instituţii superioare iar pe deasupra aceşti intelectuali au fost educaţi în şcoli ungureşti astfel încât populaţia şvăbească – în lipsa unor conducători şvabi – n-a putut să reziste eficient împotriva acestor

---

[1] Memoriul este utilizat, dându-se lungi citate, de Zenovie Pâclişanu, în *Deutsche und Magyaren. Die Entnationalisierungs-Kampf gegen die Sathmarer Schwaben*, ed. a 2-a, Bucureşti, 1942, p. 28-32.

[2] Hotărârea pentru înfiinţarea Comunităţii poporului german-şvăbesc din regiunea Satu Mare a fost luată în toamna anului 1925. Primul consiliu de conducere a fost ales la începutul anului 1926 de către reprezentanţii a 16 organizaţii locale. Preşedinte a fost ales dr. Fritz Winterhofen iar secretar Micahel Kreutzer. (St. Schmied, *Die Deutsch-Schwäbische Volksgemeinschaft Sathmar. Zur Geschichte der Sathmarer Schwaben von 1918 bis 1940*, Kempten-Leubas, 1976, p. 17-21). Organizaţia dispunea şi de publicaţia lunară "Mittelungen der Deutsch-Schwäbischen Volksgemeinschaft Sathmar", ce apărea la Carei.

tendinţe, deşi s-a opus cu toate mijloacele împotriva maghiarizării şcolilor sale şi a cultului său religios. Majoritatea satelor şvăbeşti şi-au păstrat însă limba maternă şi folosesc şi azi dialectul şvăbesc ca limbă de conversaţie şi în biserică unde, în lipsa preoţilor, rostesc rugăciunile în limba germană existând numai câteva comune care au abandonat limba maternă astfel că în acestea numai câţiva oameni bătrâni mai stăpânesc limba maternă.

Când noile organizaţii apărute după primul război mondial au dat naştere unei noi mişcări naţionale, s-a trezit în măsură mai mare conştiinţa naţională a germanilor de pe întreg teritoriul fostei Ungarii şi a introdus din nou limba germană ca limbă de predare în şcolile sale şi s-au unit în organizaţii naţionale pentru apărarea şi dezvoltarea naţiunii sale şi a culturii sale naţionale. Această deşteptare naţională şi această organizare pe bază naţională a început şi la noi şvabii din Satu Mare, după exemplul şvabilor bănăţeni iar în noiembrie 1925 s-a înfiinţat la Carei Comunitatea poporului german şvab ca organizaţie politică a şvabilor sătmăreni. Aceasta şi-a propus ca scop: menţinerea etniei şi a virtuţii moştenite, izvorâte din aceste calităţi a poplaţiei şvăbeşti, care este religioasă, evlavioasă, muncitoare, cruţătoare şi care cu aceste virtuţi ale sale a servit întotdeauna drept exemplu tuturor popoarelor de altă etnie şi a dat bisericii de aici, întotdeauna cei mai mulţi preoţi.

Deşi această năzuinţă a sa are un caracter pur politic şi etnic şi nu are nici un fel de tendinţă anti-bisericească sau anti-religioasă, şi nu le-a avut niciodată, totuşi această mişcare populară care nu urmărea decât trezirea la conştiinţa naţională a şvabilor din Satu Mare şi organizarea lor pe baze naţionale, a întâmpinat de la început din partea autorităţii episcopeşti şi din partea majorităţii preoţimii nu numai o opoziţie dar autoritatea episcopală împreună cu cea mai mare parte a preoţimii a început o luptă neînduplecată împotriva acestei mişcări, luptă pe care o continuă şi până azi. Şi a făcut-o numai de aceea pentru că stă încă şi azi la baza vechii politici de maghiarizare pe care o practică în continuare, numai din acest motiv politic îşi angajează toată autoritatea sa bisericească împotriva mişcării. Pe de o parte năzuie prin toate mijloacele posibile la distrugerea mişcării, pe de altă parte foloseşte din plin toate vechile mijloace de maghiarizare împotriva populaţiei şvăbeşti.

Autoritatea episcopală aşteaptă şi cere preoţilor a se implica în această operă de maghiarizare iar cea mai mare parte din preoţime se şi expune în acest sens, se agită împotriva mişcării şvăbeşti, luptă împotriva acesteia şi o combate iar acest lucru se întâmplă nu numai în relaţiile personale şi în comitetul şcolar unde sunt preşedinţi dar se folosesc şi de calitatea lor de duhovnici şi sunt activi în acest sens şi de la amvon, unii chiar în scaunul de mărturisire.

Conducătorii mişcării şvăbeşti au adus la cunoştinţă şi au accentuat în repetate rânduri buna lor credinţă faţă de biserică şi scopul pur naţional al activităţii lor care nu atinge şi nu lezează deloc interesele religiei şi a bisericii ci dimpotrivă le promovează. Ei au încercat în repetate rânduri să ia contact personal şi în scris cu autorităţile bisericeşti cu scopul de a înlătura acest diferend şi de a ajunge la un acord cu acestea dar autoritatea episcopală, nu i-a primit

niciodată, adresele lor în scris nu au fost învrednicite cu nici un răspuns, căci nu vrea de loc să recunoască această mişcare, încarcă cu calomnii şi suspiciuni pe conducătorii mişcării cu toate că însăşi guvernul îi recunoaşte, este în legătură cu ei şi tratează cu ei. Însăşi conducătorii germani bănăţeni au încercat zadarnic să intervină. Preoţii cu convingeri şvăbeşti sunt terorizaţi de autoritatea episcopală, unul a fost chiar boicotat de colegii preoţi pentru că a îndrăznit să se declare pe faţă şvab şi a simpatizat cel dintâi cu mişcarea.

Preoţimea încearcă să îndepărteze populaţia şvăbească de mişcare şi prin ameninţarea că în cazul restaurării dominaţiei maghiare, deci în cazul unei revizuiri a frontierelor, răzbunarea maghiarilor va veni împotriva lor iar cei cu convingeri şvăbeşti vor trebui chiar spânzuraţi.

Vă rugăm respectuos să binevoiţi a ne permite să ilustrăm şi să dovedim cu următoarele fapte toate aceste afirmaţii:

I. După constituirea Comunităţii poporului german şvăbesc la sfârşitul anului 1925 toţi canonicii, protopopii precum şi toţi preoţii diecezei, cu excepţia a 3-4, s-au adresat printr-o scrisoare-apel ("Îndemn") către populaţia şvăbească în care atacau cu violenţă mişcarea şi luau oficial poziţie împotriva ei. Conducătorii sunt calomniaţi, înfieraţi ca agitatori plătiţi, inconştienţi iar poporul avertizat de această mişcare.

Acest apel, care a fost răspândit în popor, este ca o luare de poziţie oficială a bisericii împotriva mişcării şvăbeşti şi ca atare trebuie considerat ca o încălcare nemaiauzită a sferei de activitate bisericească pe un teren străin din partea conducerii bisericeşti, folosirea puterii bisericeşti în scopuri politice.

Un exemplar al acestui apel "Îndemn" este anexat alăturat.

II. Când Comunitatea poporului german şvăbesc a ridicat mănuşa aruncată, atunci însuşi episcopul din Satu Mare a luat în mod oficial atitudine împotriva mişcării adresând populaţiei şvăbeşti în luna aprilie 1926 o circulară pastorală care a fost citită în bisericile comunităţilor şvăbeşti în primele două duminici ale lunii mai.[3]

În această circulară pastorală episcopul avertizează populaţia şvăbească să se ferească de a lua parte la mişcare, calominază pe conducătorii şvabilor,[4] îi atacă cu afirmaţii defăimătoare că doresc să tulbure unitatea sufletească a credincioşilor din interese meschine personale, că vor să se amestece în stabilirea limbii serviciului divin şi a predicii. Aceşti "oameni plătiţi", continua pastorala, instigă poporul împotriva autorităţii bisericeşti cu lozinci religioase din interese egoiste pentru a obţine din aceasta avantaje materiale şi, în sfârşit, circulara pastorală cheamă populaţia să evite chiar societatea şi contactul cu aceşti oameni de convingere dubioasă.

---

[3] Pastorala nr. 728, din 6 aprilie 1926 a episcopului Boromisza (Ibid, p. 22).

[4] În primii ani din deceniul al treilea, în regiunea Satu Mare au mers fruntaşi politici şi intelectuali saşi şi şvabi bănăţeni, care au contribuit la redeşteptarea naţională a şvabilor sătmăreni, la reintroducerea limbii germane în şcoală şi biserică. Printre ei s-au numărat bănăţenii Erwin Schiller, secretarul Comunităţii şvabilor din Banat, profesorii Josef Strigel şi Iosef Nischbach, saşii Egon Gundhart, Rudolf Spek, Richard Csaky ş.a.

Această pastorală, în care se atacă, se calomniază şi suspectează conducătorii şi întreaga mişcare şvăbească, nu a ajuns în mâinile noastre dar am remarcat bine aceste expresii nedemne.

III. Preoţimea din Satu Mare, în organul său semioficial, redactat de profesori teologi, a continuat atacul fără întrerupere timp de doi ani de zile pe acelaşi ton împotriva mişcării şi a împroşcat cu calomnii întreaga mişcare. N-a existat aproape nici un număr care să nu fi conţinut atacuri împotriva mişcării şvăbeşti până ce ziarul şi-a sistat apariţia. Cine citeşte cu atenţie puţinele numere ale acestei foiţe de ziar, îşi formează o idee clară despre ură nesăbuită ce o resimte preoţimea împotriva mişcării şvabeşti. Ziarul se intitulează "Szabad Szó" apoi "Ùjèlet".

IV. Când ministrul român al instrucţiunii Dr. Angelescu a ordonat în luna decembrie a anului 1927 introducerea învăţământului german în comunele germane, ca o împlinire a dorinţei acestora în urma plebiscitului organizat de Comunitatea poporului, episcopul din Satu Mare a dat indicaţia, printr-o circulară către preoţii din comunele şvăbeşti, să ţină şedinţe ale comitetelor şcolare şi ale adunărilor biericeşi în care să se stabilească ce limbă de predare doreşte populaţia şvăbească dar să facă atent poporul să nu se lase influenţat de agitatori plătiţi şi fără de conştiinţă. Preoţii au ţinut aceste şedinţe folosind toate mijloacele care să determine oamenii să ceară învăţământului în limba maghiară.

V. În cele ce urmează dorim să arătăm multe alte fapte pentru a dovedi felul în care preoţimea a combătut în mod brutal mişcarea şvăbească în viaţa particulară, în şcoală, de la amvom şi chiar la scaunul de mărturisire şi cum continuă pe mai departe vechea politică de maghiarizare faţă de populaţia şvăbească.

1. La Foeni, după reintroducerea în şcoală a învăţământului german, copiii au salutat pe preotul Moldovan în limba germană la care el i-a dojenit foarte aspru, poruncind învăţătorului să interzică copiilor salutul în limba germană: "lăudat fie Isus Christos".

2. La Cămin, după introducerea învăţământului german copiii au salutat pe oameni în limba germană; preotul Körösi a ordonat ca pe el să-l salute numai în limba maghiară.

2. La Petreşti, copii salută pe stradă pe un preot din Sanislău, nou instalat, în mod obişnuit în limba germană, la care el răspunde răstit "Salutaţi-mă în limba maghiară şi nu în cea germană".

4. La Răteşti, preotul Diczig a alungat din scaunul mărturisirii femeile care doreau să se spovedească în limba germană, strigându-le cu cuvinte aspre: Acum nu mai ştiţi nici ungureşte, dar chiar de aceea în limba germană nu vă veţi spovedi". La acestea mai observăm că în Răteşti odată, în anul 1928, spovedania a făcut-o un profesor de teologie, care este tot un duşman al mişcării, dar care a făcut tuturor spovedania în limba germană exprimându-se astfel: "Dacă aş fi eu autoritatea superioară bisericească n-aş tolera ce se petrece la Răteşti, aici trebuie un preot german".

5. La Petreşti preotul Zahoranski a avertizat femeile în scaunul mărturisirii să-i reţină pe bărbaţii lor de la mişcarea şvăbească, căci aceea este un păcat.

Defunctul diacon Hagen s-a năpustit împotriva învăţătorului Schiess din filia Dindeşti cu următoarele cuvinte atunci când şi-a adus şcolari la spovedanie în Petreşti şi când copiii, toţi şvabi, n-au putut să răspundă la întrebările în limba maghiară puse de diac: "nu are voie nimeni să intre în această biserică care nu se spovedeşte în limba maghiară". Diacul Hagen nu cunoaştea nici un cuvânt german sau şvăbesc. A fost un alt mijloc de maghiarizare din partea Aulei, de a trimite astfel de preoţi în comunele şvăbeşti pentru a forţa credincioşii ca în contact cu preoţii să trebuiească să se folosească de limba maghiară.

6. La Şandra, preotul Schwegler i-a spus unei femei despre femeile care au dorit să se mărturisească toate în limba germană la fel ca mai înainte; "Acum nu mai ştiu nici ungureşte curvele, dar nemţeşte tot nu se vor spovedi". Aceasta este soţia preşedintelui Comunităţii poporului german-şvăbesc din localitate.

7. La Cămin au venit în luna iulie 1928 doisprezece studenţi germani din Württemberg între care 6 teologi care au dorit să se cuminece în cursul liturghiei. Au îngenunchiat deja în faţa sanctuarului şi doreau să se apropie şi ei de altar după câteva femei, pentru Sfânta cuminicătură dar preotul i-a respins cu un gest al mâinii. După Sfânta Liturghie, o femeie a început să rostească rugăciunea Tatăl nostru şi Sfânta Născătoare de Dumnezeu în limba germană după cum era obiceiul şi până acum, la care preotul se reîntoarce din sacristie şi începe rugăciunea (Tatăl nostru şi Sfânta Maria) în limba maghiară. El a sistat acest obicei tradiţional pentru ca nu cumva să se rostească rugăciuni în limba germană în prezenţa studenţilor teologi germani. Un student din Cămin s-a dus după terminarea Liturghiei la preot în sacristie rugându-l să cuminice şi pe studenţii teologi din Württemberg. La întrebarea acestui student, de ce preotul nu i-a admis la cuminicătură, preotul a spus că el nu-i cunoaşte, că n-a putut şti dacă nu sunt evrei, deşi toată comuna la fel ca şi el ştia că sunt studenţi germani catolici care au venit ca oaspeţi în comună.

8. În Răteşti, revizorul statului însoţit de preot a făcut controlul obişnuit la şcoală şi după prelegere, care s-a ţinut în limba germană, învăţătorul a început să spună cu copiii rugăciunea în limba germană: "În numele tatălui" dar preotul l-a oprit cu cuvintele: "Tatălui şi fiului" în ungureşte.

9. La Bătărci sunt trei familii de maghiari, ceilalţi catolici, 64 de familii sunt toate germane care au emigrat în anul 1910 toate din Galiţia, deci nu ştiau nimic în ungureşte. Preotul Baumgartner le-a predicat după Sfânta Evanghelie întotdeauna ungureşte iar după Liturghie, nemţeşte. În sfârşit, populaţia s-a plâns la Episcopie că nu înţeleg nimic din predica maghiară şi nu mai doresc să o asculte. De atunci se predică după Evanghelie în nemţeşte şi după slujbă pentru cei patru-cinci maghiari, ungureşte.

Acelaşi preot predică în Tarna Mare, unde 2/3 din credincioşi sunt germani, nici o singură dată în limba germană.

10. La Cămin preotul a apostrofat de la amvon pe conducătorii mişcării germane numindu-i apostoli falşi.

11. Înainte de paştele din 1927 cu prilejul recensământului o parte a misionarilor a sfătuit de la amvon pe şvabi să se declare ca maghiari în faţa comisiei.

12. Când într-un ziar ungursc din aprilie 1928 a apărut un raport despre faptul că o comisie mixtă constituită din maghiari şi germani ar începe un cadastru în care anume se va stabili care şvabi vor să se declare maghiari şi care germani, iar când s-a discutat asupra acestui fapt într-o adunare a preoţilor, unii s-au exprimat astfel: "Să vină numai comisia, vom pregăti noi oameni pentru asta. Ne vom îngriji noi de asta".

13. La Răteşti, preotul Diczig a spus de la amvon: Calendarul popular şvăbesc redactat de către Comunitatea poporului din Banat între care şi preotul Blaskovics[5] luteranizează pe oameni şi trebuie ars imediat şi aceasta numai pentru că a fost scris în limba germană. Bineînţeles că şi acest preot a interzis copiilor să salute în limba germană.

14. La Dindeşti, atunci când cantorul Schiess, care este învăţător de stat şi în acelaşi timp cantorul comunităţii bisericeşti, a cântat, la dorinţa poporului, în limba germană la serviciul divin, după aceea, la propunerea preotului a fost destituit din post de către episcopul din Satu Mare.

15. La Ciumeşti când preotul a auzit că credincioşii lor cer învăţământ în limba germană, din răzbunare a pretins oamenilor şi a încasat restanţele stolare tocmai în timpul secerişului sechestrând ca zălog din locuinţele celor care lucrau la câmp, prin jandarmi, lenjeria de pat.

16. Josef Tepfenhart din Sîi a fost în Joia Mare 1928 la Satu Mare pentru a aduce Sfânta crismă. În uşa palatului episcopal erau o mulţime de preoţi care ieşiseră din biserică şi vorbeau împreună. Când a ajuns Josef Tepfenhart la ei, unul a zis: "Le vom arăta noi şvabilor că îi vom respinge". Lăudat fie Isus Christos, i-a salutat şvabul nostru în trecere după care toţi au amuţit.

17. Josef Gieger din Sîi a fost odată la Caseria Fundaţiei diocezane şi a auzit când un preot spunea unui altuia de rang mai înalt: "Sfinţia ta l-ai lucrat bine pe preotul Ettinger, dar şi poporul trebuie prelucrat la fel". Ettinger este un preot cu sentimente germane.

18. La Beltiug, Comunitatea poporului a dorit să ţină în martie 1928 în sala de cursuri a şcolii, pe care a închiriat-o şi folosit-o satul, o întrunire populară în care scop învăţătorul de stat a şi cedat sala. Când preotul Schwegler întâmplător a auzit acestea s-a postat în uşă către stradă şi a spus: "de această sală el dispune şi nu o predă pentru o adunare şvăbească şi nu lasă pe numeni să intre aici". După o ceartă îndelungată cu oamenii abea adunaţi a plecat din calea lor numai atunci când populaţia a intrat cu forţa. Dar tot acest preot a predat cu plăcere şcoala confesională, de care el într-adevăr dispunea, pentru o adunare populară maghiară.

19. La Tiream localul şcolii a fost folosit întotdeauna drept colonie şcolară de vară. Comitetul şcolar, ca întotdeauna, a fost dispus să cedeze şcoala pentru anul 1928. Deoarece însă limba de predare a fost şi aici limba germană preotul a fost împotriva acestei cedări, aşa încât cursurile de vară au început în sala

[5] Franz Blascovics era catolic şi nu se putea susţine că prin calendarul său intenţiona luteranizarea.

primăriei. Când însă întreaga comună a fost nemulţumită şi revoltată împotriva preotului şi a comitetului şcolar şi a pretins tot mai vehement cedarea localului, preşedintele civil al comitetului şcolar s-a simţit dator a ceda şcoala chiar fără a cere consimţământul preotului.

20. Cum încearcă preoţimea, în calitatea sa de preşedinte al comitetului şcolar să împiedice cu toate mijloacele ca aderenţi ai mişcării şvăbeşti să fie aleşi membrii în comitetele şcolare, se evidenţiază din cazul de la Beltiug unde preotul a amânat alegerea pe timp nelimitat atunci când a aflat că marea majoritate a comunităţii vrea să voteze cu candidaţii noştrii, precum şi din cazul de la Petreşti unde alegerea a fost anulată de episcopie pentru că toţi membrii aleşi au fost aderenţi ai mişcării noastre iar, a doua alegere, a fost făcută cu o severitate şi greutăţi aşa de mari încât numai jumătate din cei îndreptăţiţi au fost admişi la votare şi din acestea 58 de voturi au fost anulate. Cu toate acestea din nou au fost aleşi, fără excepţie, numai aderenţi ai mişcării noastre. Astfel caută să zădărnicească preoţii alegerea în comitetul bisericesc a credincioşilor cu sentimente germane. Important este pentru dânşii sentimentul maghiar nu cel catolic.

21. Episcopul completează cu subvenţii salariul unor învăţători, dar numai acei învăţători sunt sprijiniţi de episcop care sprijină maghiarimea.

22. Episcopul împarte burse şcolare dar numai acelor elevi şvabi care studiază în şcolile ungureşti şi care sunt educaţi în spirit maghiar, pentru şcolile germane nu se împarte nici o bursă.

23. Tot aşa se face educaţia teologilor în seminarul episcopal, nu numai în spirit maghiar dar în spirit de adversari ai mişcării şvabeşti, şi trimişi în misiune pastorală sub jurământ că îşi vor pune toată puterea în favoarea maghiarimii şi împotriva şvabilor.

24. Unele comune s-au adresat autorităţii episcopeşti cu cererea ca să se reintroducă predica germană, dar nici o parohie n-a primit răspuns la cererea lor.

25. Învăţătorul Iosif Solomajer care a combătut mai aprig mişcarea şvăbească şi a obţinut cel mai mare succes în opera de maghiarizare, a agitat împotriva mişcării şvăbeşti şi într-o cărticică în care se ocupă de istoria satului său natal Foeni, a fost propus Sanctităţii Voastre, pentru aceste merite, spre decorare. Şi în consecinţă, la propunerea episcopului, a fost decorat cu crucea papală de aur.

VI. Preoţimea foloseşte cu predilecţie ca armă împotriva mişcării ameninţarea că acest teritoriu va ajunge mai de vreme sau mai târziu sub dominaţia Ungariei şi, atunci ungurii se vor răzbuna împotriva conducătorilor şi aderenţilor mişcării şvăbeşti.

1. În Tiream preotul s-a exprimat către oameni pentru a-i îndepărta de mişcarea şvăbească astfel: "Spuneţi-mi oameni buni, dacă ţineţi acum cu şvabii, ce vă veţi face când se vor întoarce ungurii?

2. În Beltiug, diacul Arvai a încercat, în prezenţa subrevisorului de stat, să capaciteze comitetul bisericesc să ceară învăţământ în limba maghiară dar când nu a putut să câştige în acest scop majoritatea comitetului a izbucnit mânios

astfel: "Oricum vom ajunge într-un an doi sub dominaţie maghiară, dar cel puţin în 10 ani cu siguranţă".

3. La Cămin cu ocazia unei adunări populare a Comunităţii, când preşedintele adunării, profesorul de liceu Wieser[6] s-a dus la preot ca să ceară sala de cursuri pentru ţinerea adunării, preotul, cu o privire plină de ură, s-a retras până în fundul sălii zicând: "Dumneata eşti acel Iuda care şi-a vândut patria pentru 30 de arginţi? adică dumneata ai vândut Ungaria prin aceea că ai devenit un conducător al mişcării şvăbeşti, şi nu l-a mai învrednicit cu nici un cuvânt.

Toate aceste cazuri şi fapte au fost aduse la cunoştinţa autorităţilor româneşti; cum poate să gândească şi să spere conducerea bisericească că interesele bisericeşti ar putea fi tratate cu bunăvoinţă din partea autorităţilor româneşti şi din partea guvernului dacă preoţimea se pune făţiş în serviciul iredentei maghiare. Cazurile de mai sus o dovedesc. Este cert că din acest motiv interesele religiei şi ale bisericii au trebuit să sufere mult.

Ca cel mai important punct de acuzare împotriva mişcării şvăbeşti şi ca o dovadă a năzuinţelor sale anticatolice, s-a invocat întotdeauna de către preoţime imputarea că, noi ne trimitem o parte din studenţii noştri pentru care nu am găsit nici un loc, în Banat, la institutele săseşti unde sunt expuşi pericolului luteranizării, deşi aceşti tineri sunt adăpostiţi într-un internat aflat sub controlul bisericesc al episcopului Majlat şi recunoscut de acesta.[7] Cât de puţin serios este acest argument reiese şi din aceea că internatul episcopesc din Satu Mare însuşi trimite o parte a elevilor săi la Gimnaziul reformat din Satu Mare, pentru că este maghiar. Organul oficios religios al diocezei, "Inima" publică în fiecare număr din lunile iunie şi august 1928 un anunţ potrivit căruia în internatul episcopesc din Satu Mare se vor primi elevi care frecventează liceul de stat precum şi pe aceia care frecventează liceul reformat maghiar. O primejdie pentru înstrăinarea de biserică şi probabil pentru o părăsire a credinţei o poate constitui mai de grabă faptul că şvabii noştri, prin maghiarizare, încheie căsătorii mixte cu reformaţii maghiari şi intră în legături strânse, de altă natură, cu ei. Dar şi prin veşnicele fricţiuni naţionaliste cu preoţii maghiarizatori şi având în vedere că şvabul luteran poate să-şi păstreze etnia pe când cel catolic însă şi-o poate pierde, unii dintre aceştia din urmă au putut să ajungă la ideea unei schimbări cum s-a manifestat acest lucru în Banat în formă destul de pronunţată.

Cu acestea şi cu multe alte cazuri asemănătoare am putea dovedi ce luptă neînduplecată duce autoritatea episcopală din Satu Mare şi preoţimea ei împotriva mişcării şvăbeşti dar şi autorităţile episcopale din Oradea Mare unde de asemenea sunt câteva colonii germane. Accentuăm din nou că Comunitatea poporului germano-şvăbesc este departe de a acţiona împotriva religiei şi a bisericii. Tot aşa a fost departe de noi gândul de a ataca autoritatea bisericească,

---

[6] Stefan Wieser (1879-1970) a fost preşedinte al Comunităţii în anii 1935-1940.

[7] Elevii şvabi sătmăreni de la Sibiu locuiau în interantul "Norbertinum", cămin creat de prof. Winkler, şvab sătmărean condus în spirit catolic şi aflat în dioceza episcopului G. Majlat de Alba Iulia.

dar odată atacaţi de aceasta am fost siliţi să ducem lupta de apărare împotriva ei. Atitudinea noastră faţă de biserică a fost clar precizată într-o analiză privitor la aceasta, într-o broşură, pe care ne permitem să o alăturăm.

În multe comune, preotul, singur sau cu puţinii săi aderenţi, se opun în mod încăpăţânat şi duşmănos întregii comunităţi bisericeşti care, cu trup şi suflet, este pentru mişcarea şvăbească şi astfel agitaţia sa continuă împotriva mişcării noastre este un prilej şi un motiv de veşnice agitaţii între preoţi şi credincioşi. Cât de dăunătoare este această ceartă permanentă între preot şi popor pentru biserică şi religie o arată cazul din Beltiung unde serviciul divin de dupăamiază este din ce în ce mai puţin frecventat de credincioşi de când noul preot a dispus ca rugăciunile, Rosariul să se facă în limba maghiară, nu în cea germană ca până acum.

Sanctitatea voastră! Prin aceste rânduri explicative am dorit să contribuim şi noi ca disputa politică dintre autoritatea bisericească şi credincioşi să înceteze odată, deoarece ea nu poate fi decât dăunătoare religiei şi bisericii. Noi dorim ca autoritatea bisericească să nu exercite nici o presiune în problema stabilirii cărei etnii doresc să aparţină preoţii şi credincioşii ci să aibă iubire egală pentru toţi credincioşii, ori cărei etnii ar aparţine ei. Rugăm deci pe Sfinţia sa ca scaunul episcopal din Satu Mare să fie ocupat de o persoană imparţială şi neutră din punct de vedere politic şi naţional şi care să stăpânească atât limba supuşilor săi maghiari cât şi a celor germani. Din păcate o anumită experienţă tristă ne-a convins că nu numai preoţii de origine maghiară ci şi cei de origine germană, atât timp cât sunt crescuţi într-o atmosferă şovinistă maghiară cum este aceea care domină în eparhiile Satu Mare, Oradea şi Alba Iulia, sunt pătrunşi de un şovinism atât de indiscutabil încât nici unul dintre ei nu oferă garanţii că nu se vor lăsa ademeniţi de el faţă de credincioşii germani. Chiar şi pentru un preot de origine germană din eparhia bănăţeană, unde domneşte o anumită neutralitate în chestiunile naţionale, va fi greu să-şi păstreze imparţialitatea din cauza Capitlului şi a anturajului său şovinist. În Eparhia Satu Mare majoritatea parohiilor sunt germane chiar şi în cazul în care acestei eparhii i s-ar alipi şi eparhiile din Eparhia Oradea. Dar nu de aceea cerem episcop de origine germană ci datorită faptului că numai unul ca acesta ar fi capabil, în atmosfera de şovinism maghiar, să-şi păstorească credincioşii cu toată imparţialitatea şi să-i conducă pe căi strict catolice. Nu dorim privilegii ci dorim numai un tratament egal din partea persoanei pe care Sfântul Părinte în înţelepciunea sa va binevoi a-l aşeza în scaunul episcopal de la Satu Mare.[8]

În această credinţă şi nădejde rămânem ai Sanctităţii voastre cei mai credincioşi şi mai supuşi fii.

Carei, 10 septembrie 1928

(ss) M. Kreutzer
secretar regional

Secţia regională a Comunităţii poprului german şvăbesc Satu Mare din Carei

---

[8]. În cele din urmă a fost numit episcop, în 1930, în eparhiile unite din Oradea şi Satu Mare, şvabul bănăţean Ştefan Fiedler, fost vicar al diocezei Timişoara.

INTŐ SZÓ
becsületes katholikus sváb népünkhöz

Évek óta aggodalommal szemléljük azt a mozgalmat, amelyet előbb néhány erdélyi szász és bánáti úr hozott falvainkba, legujabban pedig jól fizetett egyének terjesztenek az erdöd és károlyvidéki sváb falvakban. A háborunak annyi szenvedése, forradalmak, vörös uralom és oly sok baj után végre reméltük, hogy becsületes, békeszerető népünk lelkébe ujra visszatérhet régi boldog béke és megelégedés, mely után annnyira vágyodtunk.

De sajnos falvaink békés nyugalmát a „sváb kérdéssel" ujra megbontják,– némelyek talán jóhiszemű tévedésből, mások pénzért és fizetésért. Ezzel a se nem szükséges, se nem hasznos mozgalommal szemben néhány paptársunk bátran és öszintén felemelte szavát és rámutatott e mozgalom békeboritó, veszedelmes voltára. A "sváb apostolok" és sváb ujságok ezzel szemben oly durva és neveletlen hangon támadták nemcsak e paptársainkat, hanem az egész papságot söt püspökeinket, hogy ezzel a lelkiismeretlen népizgatással szemben bűn volta tovább hallgatnunk. Azért

az egész szatmáregyházmegyei
papság felemeli tiltakozó szavát.

Lelkipásztori kötelességünk követeli, hogy joakaró és becsületes hiveink szemét felnyssuk.

Mindenek elött tiltakozunk az
ellen a durva hang ellen,
amellyel az "Ezért uram azért"...cimű röpiratnak titokban bujkáló irója köpködi a papságot; tiltakozunk az ellen a piszkolodás ellen amelyet a bánáti és aradi lapok ellenünk szórnak. Maga az a paptársunk, akit ugyanazokban a lapokban dicsérni szoktak, undorát fejezi ki azok dicséretével szemben, akik paptestvéreit ugyanakor sárral dobálják.

Azonositjuk magunkat a paptársakkal, akik ebben a kérdésben eddig irásban nyilatkoztak és akik nemcsak a krisztusi küldetés parancsoló erejénél fogva, de a belöletek való származás és a hozátok való tartozás szeretetéből is csak a ti vallási, értelmi és gazdasági elöhaladásotok és boldogulásátok ügyét szolgálják. Mi büszkén valljuk öket paptestvéreinket, mert ugy ők, mint a többi sváb eredetű családoktól származó papjaink nemcsak szégyent nem hoztak soha népünkre, de annak vallási, erkölcsi és értelmi képeségének ékesen-szól- képviselöi.

S azért amint rátok is, reánk is dicsösség sugárzik áldásos munkájuktól és becsületes papi életünktől, ugy velük együtt érezzük és szenvedünk a méltatlan és igazságtalan üldözések gyalázatát is. Nyiltan kijelentjük, hogy az egész papságot gyalázta, ki rájuk sarat szort, midőn ők népünknek templomi és iskolai igazáiért száltak sikra. Csak ez intő sorok komolysága s azaz erkölcsi és szellemi fölény, melyet magunkban érezünk, tart vissza bennünket attól, hogy a minösithetetlenül durva támadásokat és gyalázkodásokat a maguk igaz érdeme szerint minösitjük s azokat alacsony lelki müveltségű szerzöikre viszaszármaztassuk.

Ne engedjétek magatokat félrevezetni!

Mi az utolsó tiz év leforgása alatt szomoruan láttuk, milyen könnyen lehet a jó, de hiszékeny népet helytelen utakra vezetni. Azért mint a népnek felelős pásztorai együtt is megmondjuk a véleményünket a sváb kérdésről.

Lehet, hogy egyik vagy másik pap egyedül téved, de amikor alapos

meggondolás után, mind egyformán látjuk a kérdést, akkor egészen nyugodtan követhetitek tanácsunkat.

Ha azok az urak, akik hivatlanul jönek községeitekbe azt mondanák nektek; "Emberek; fajtestvérek vagyunk, egy régi hazánk és egy katholikus hitünk van; fogjunk összeszeressük és segitsük egymást. Csináljunk egy keresztényes gazdasági szervezetet/ bank terményértékesitő stb./ ez ellen semmi szavunk nem volna. Ennek csak örülnénk, mint ahogy a papság szivesen támogatta is a nagykárolyi sváb bankot, mig ez a sváb mozgalom nem kezdődött. Ha ez a bánáti-szatmári barátság arra vezetne, hogy népünk lassan-lassan ismét kezdene németül tanulni, az ellen sem volna semmi kifogásunk. De hogy felelötlen agitátorok beleavatkoznak mi katholikus iskoláink ügyébe és beleviszik a nyelvi kérdést és a politikát a templomba, azt a legnagyobb bünnek és lelkiismeretlenségnek tartjuk. Ezért;

nem politikából hanem vallási
okokból helytelenitjük a sváb
mozgalmat.

Hiába emlegetik a bánáti lapok, hiába hánytorgatják a Winterek és Jussel-Tihanyiak, a szatmári püspökök és papjai a nyelvi kérdésből sohasem csináltak politikát. Mi mindig annak a Krisztusnak voltunk tanitványai, aki azt mondotta; "Elmenvén, tanitsatok minden népet"...Püspökeink a magyar állammal szemben is megvédték a népnek a jogát , hogy saját nyelvén tanulhasson és dicsérje Istenét. Azért egészen a legutolsó idökig németül imátkoztak/sok helyen ma is/, német ének hangzott a templomokba német predikátio a szószéken-és csak akkor szünt meg lassanként, amikor a nép nagyrésze már sokkal jobban tudot magyarul és nem ohajtotta többé a német nyelvet... Ezt ti nagyon jöl tudjátok, hisz közöttetek történt... Aki tehát azt állitja, hogy a szatmári püspökök vagy a papok eröszakolták e népre a magyar nyelvet, az vagy tudatlan vagy szándékosan állit valótlant. Valoban nagyon korlátoltnak kellet volna lennie az itteni sváb népnek, ha 200 év alatt, magyar környezetben nem tanult meg magyarul... De mert volt hozzá esze, megtanult. Hogy pedig 200 évig tartott az elmagyarosodás az mutatja legjobban, hogy senkisem eröszakolta.

A legnagyobb oktalanság, hogy egyszere változtassuk meg, azt, ami 200 év alatt ment végbe, hogy a sváb apostolok kedvéért most egyszere ismét svábul beszéljünk, ha nem is tudunk, sváb predikáciot halgassunk, ha nem értjük, gyermekeitek németül tanuljanak az iskolában, ha nem is tudnak egy szót sem.

Sokkal jobban szeretünk benneteket semhogy errre föl ne hivjuk figyelmeteket.

Hogy festene a német predikáció?

Legtöbb faluban csak az öregek értenék meg azt, azok, akik már magyarul is értenek. Ellenben éppen azoknak nem volna semmi hasznuk belöle, akiknek legnagyobb szükségük van Isten igéjére. Ismerünk olyan falvakat ahol eröszakkal bevezette a "sváb párt" a német prédikáciot és éneket minden második vasárnap. És mi az eredmény? Háboru az Isten házában! Ha németül kezdi a pap a templom fele unatkozik, ásit, mert érti,–vagy éppen otthagya a prédikáciot. Ha pedig magyarul beszél akkor a "sváb párt" vonul tüntetöen ki. Hát azt akarjátok, hogy a legszentebb helyen se éljetek békességben?

Mi papok a magyar nyelvet nem azért szeretjük a templomban, mert az magyar, hanem azért, mert ez az a nyelv, amelyet hiveink közül legtöbben tökéletesen tudnak és akik nem tudják tökéletesen, azok is jol megértik. Nekünk

a magyar nyelv jó eszköz a tanitásra. Vetögép, amellyel evangeliumi magot lelketekbe szorjuk. Lehet hogy van jobb, elterjetebb vetögép, olyan amelyet 100 millió ember használ, de mit ér az nekünk, ha azzal nem tudunk a ti lelketekbe vetni?

Ezért és nem politikábol ragaszkodunk az egységes templomi nyelvhez. És ezért nem szabad nektek felülnötök, hinnetek azoknak akik arra biztatnak, hogy követeljetek olyan nyelvű prédikációt amelyet a falu zöme nem ért.

A templom se nem harctér se nem nyelvtani iskola! Ott nem fontos, hogy németül vagy magyarul hirdessük Isten igéjét. Egyedül az fontos, hogy minél többen és minél jobban megértsék azt.

A német tannyelv az iskolában.

Az iskola törvény 35 cikke szerint az iskolafenntartó szabja meg a tanitási nyelvet. Tehát a hitközségnek jogában áll vagy a magyar, vagy a német tanitási nyelvet választani,–de természetesen ugy, hogy amellett az állam nyelvet/a435románt/is kötelesek a gyermekek megtanulni.

Hogy melyiket válasszátok, azt ne kérdezétek mástól, mint saját jozan eszetektől. Az a kérdés milyen tanitási nyelv mellett lesznek a ti gyermekeitekből értelmes és becsületes emberek. Milyen nyelven fognak boldogulni ezen a vidéken, ahová a gondviselés öket hozta. És ezt csakis a nyelvet kell választanotok, amelyen gyermekeitek értelmes, okos embereké fejlödhetnek.

Az utolsó néhány esztendöben már probáltuk a német tannyelvet. Probáltuk mert ránk parancsolták. Ez a proba megmutatta, hogy semmi eredményre sem jutunk a gyermekekkel. Magyarul tudnak, de nem volt szabad magyarul tanulni,–helyette két idegen nyelvet kellett volna szegény aproságoknak fejébe verni.

Hiába kinlodtak tanitojúk. Ami nem lehet, az nem lehet. Halottunk gyermekeket akik ugy keverték a német szót: In der Schule este cald! vagy: Zwanzig und zwanzig este patruzeci!...és más hasonlok! Vagy eldarálnak egy román verset vagy német leckét, de nem értenek belöle semmit. A tanitó kinlodik vergödik,– de lehetetlenségre ö sem képes. Három nyelvel nem lehet megtömni egy falusi gyermek fejét.

Könnyű pénzért beszélő embereknek szavalnia német nyelvröl. De probálják meg azt, amit mi már megprobáltunk az iskolában. Akkor majd ök is máskép fognak gondolkozni.

Kérdezzétek meg tanitoitokat vagy menjetek el magatok egyszer az iskolába, – és meg fogjátok tudni az igazságot.

Ha a gyermek négy éven át már megtanult magyarul, irni, olvasni, és számolni és ha már románból is megtanult valamit, ha valamelyik szülő akarja és gyermek feje birja akkor már tanulhat németül is. Ez lehetséges a gyermek megterhelése nélkül és ezt magyar világban is megtették némely helyen.

Ezért nem is kell zavarkodni sem. De hogy a gyermek egyszere kezdjen két idegen nyelvet, az csak népbutitásra vezethet.

"Buta sváb"

A sváb apostolok sokszor emlitik, hogy a magyarok csak igy beszéltek a svábról. Akadhatott némely ostoba ember, aki igy osztogatta a saját czimét a mi értelmes nepünknek. De ha mondották, abban az idöben mondották, amikor a sváb még nem tudot a környékbeli néppel beszélni. Ha az iskolában kiszoritjuk a magyar nyelvet, akkor a mi gyermekeink se magyarul, se németül se románul nem fognak tudni. Még az irást-olvasást sem fogják megtanulni.

Számolni sem fognak tudni. Akkor igazán megint „buta svábok" lesznek, akik itt ezen a vidéken nem fognak boldogulni.

Egészen más a Bánátban. Ott száz-ezer számra laknak a németek egy csomoban. Német városaink vannak... Azért is nem magyarosodtak. De mi itt csak egy apro szigete vagyunk. Kevesen és szétszorva... Itt a német nyelvvel nem boldogulnánk, még ha gyermekeink meg is tanulnának...

Ezért a nagy haszonért igazán kár falvaink békéjét felzavarni.

És kik hozták ide a sváb kérdést?

Számoljátok öket össze!

Mind felelötlen egyének, vagy nem közöletek valok vagy pénzért lelkesednek, fizetésért agitálnak, sokszor éjjel járják a falvakat, anyagi elönyöket is igérve és segélyeket helyezve kilátásba. Elhiszitek e hogy ezt mind önzetlen szeretetből teszik? Elöször is nem minden igéret készpénz. Nekiek nincs modjokban a törvény ellenére sem kisajátitásokat végezni, sem pedig kisajátitot földeket adni. Ám a másébol igérni sem tisztességes munka, az ingyenkonc csábitó ördögét a falra festeni nem becsületes eljárás.

De ha most adnának is nemsokára eljön az idő, midőn kérni fognak. Mert a Volksgemeinshaft fenntartása suljos pénzbe kerül. Ti akik most azt hiszitek hogy megmenekülhetek az egyházi és iskolai adotol, nem sokárra majd ráfogtok eszmélni, hogy buza valutában kérik majd a tagsági dijakat, a német ügy elömozditására szükséges svábadokat.

A politikában nincs önzetlenség, a legrutabb önzés rugoja legtöbbnyire az emberek cselekedeteinek. Váltora kapjátok az igéretet is, a pénzt is, melyet egyszer még keservesen fogtok kamatostol vissza fizetni.

Ilyen agitátorokban nincs semmi okotok sem bizakodni. Ellenben bizzatok a püspökeitekben és papjaitokban!

Mi felelös lelkipásztorok vagyunk. Ismerünk és szeretünk benneteket. Mi köztetek és értetek élünk. Szeretjük és tanitjuk gyermekeiteket. Mi jobban tudjuk mi válik hasznotokra és lelketek üdvére, mint jött-ment hivalkodok.

Az egyház nem csak igér, hanem századokon át tettel mutatta meg, hogy szereti ezt a népet. Gondolkozzatok és számoljátok össze hány gyermeket neveltünk a Hám-és Irsik konviktusban, diákmenzán? Hányat helyeztünk el a tanitoi papképző intézetben? Hány leányt tartottunk a zárdában? Hány papi ösztöndij segély jutott gyermekeiteknek? Hány tehetséges gyermeket emelt ki a szatmári püspökség a falusi sorbol és képezte ki...a miniszterségig vagy püspöki székig! Mindig a katholikus egyház volt a nép legnagyobb jótevöje.

Nem tudjuk elhinni, hogy a mi jó népünk ilyen hamar feledni tudná ezt a jó anyát és hátat forditani füleket csiklandoztató igéretekért. Nem tudjuk elhinni, hogy a mi népünk inkább hinne idegeneknek, mint saját lelkiatyáinak!

Kedves Hiveink!

Mi elmondottuk azt amit elmondani köteleségünk volt. Most rajtatok a sor. Itéljétek meg kik a ti igazi joakaroitok: a ti lelkipásztoraitok e, vagy azok akik vasseprüvel akarnak bennünket kiseprezni,– ahogyan egyik bánáti lap irta rolunk, a ti papjaitokrol. És ha ugy látjátok ti is, hogy azok akik az egyház kikerülésével, sokszor északa, papjaitok ellen dolgoznak, akik a faluban békétlenséget csinálnak, akik jogtalanul beleártják magukat a katholikus iskoláinkba és templomunkba,– hogy ezek nema ti javatokra, hanem saját érdekeikben dolgoznak, bármily mézes-mázos igéretekkel is jönnek,–mondjátok egyszere és kereken,– ahogy katholikusokhoz illik: "Nincs szükségüng az urakra.

A mi ügyeinket majd elintézzzük a mi saját egyházi vezetöinkkel".
Az egész egyházmegyei papság képviseletében:
Szabó István nagyprépost Domprobst
Dr. Szentgyörgyi Jordán Károly prel. Kanonok Prálat-Domberr
Hámon Robert prel. Kanonok Prálat-Domberr Karl Jordan von Szentgyörgyi
Ilosvay Lajos apát-kanonok Abt-Domberr
Dr. Kováts Gyula kanonok Domberr
Láng Ferencz kanonok Domberr
Zahoránszki István
Jaklovits György
esperesek Dechanten
Moldován Endre Diemand György
Diczig Béla Tillinger Ferencz
Magyar Bálint Einholcz József
Körösi Károly Dr. Bohus János
Dr. Bárány József Reiter Endre
Szücs János K. Kuliffay Mihály
Botlinger Pál Zádor József
Bagossy Bertalan Dr. Horváth Jenő
Kaufmann Gyula Pfarrer P. Lukovits Kolos
plébános-lelkészek
Dr. Scheffler János Dr. Czumbel Lajos Dr Scheffler Ferencz teologiai tanárok
Theologienprofessor
Márton József
püspöki szertartó bisch. Sekretar
Baumgartner Alajos Szeibel István
Hágen János Bagossy László
segédlelkészek
Rapláne

Traducere:

ÎNDEMN
către populaţia noastră şvăbească, catolică cinstită[1]

De ani de zile privim cu îngrijorare acea mişcare care a fost introdusă în satele noastre, prima dată de unii domni şvabi şi saşi iar mai nou este răspândită în satele şvăbeşti din zona Ardud şi Carei de indivizi bine plătiţi. Am sperat că după atâtea suferinţe cauzate de război, răscoale, stăpânire roşie şi multe necazuri, în sfârşit se poate restabili în sufletul cinstit şi iubitor de pace al poporului nostru, vechea pace şi mulţumire după care am tânjit atât de mult.

Dar, din păcate, liniştea satelor noastre este tulburată din nou de "problema şvăbească" – de unii de bună credinţă, se pare, că dintr-o eroare iar alţii, pentru bani

[1] Textul a fost tipărit în limba maghiară şi răspândit ca foaie volantă printre şvabii sătmăreni, în aprilie 1926. A fost publicată o mică parte din text, în traducere germană, de St. Schmed în *Die Deutsch Schwäbische Volksgermeinschaft Sathmar*, Kempten-Leubas, 1976, p. 22-23.

şi plată, câţiva colegi preoţi şi-au ridicat glasul cu hotărâre şi sinceritate faţă de această mişcare, care nu e nici necesară nici folositoare, şi au arătat caracterul periculos şi tulburător (de pace) al acestei mişcări. Ca urmare, "apostolii şvabi" şi presa şvăbească i-au atacat cu un ton dur şi necuviincios nu numai pe colegii noştri preoţi, ci întreaga preoţime şi chiar pe episcopii noştri. Faţă de această agitaţie în rândurile populaţiei ar fi un păcat să tăcem în continuare. De aceea, întreaga preoţime a Eparhiei Satu Mare protestează.

Este datoria noastră preoţească să deschidem ochii credincioşilor cinstiţi şi binevoitori. Protestăm în primul rând împotriva tonului dur cu care autorul, ce stă ascuns, al pamfletului "Pentru aceasta, Domnule, pentru aceasta...", scuipă preoţimea. Protestăm împotriva murdăriei pe care o aruncă împotriva noastră ziarele germane din Arad şi Banat. Chiar acel coleg, pe care în aceleaşi ziare obişnuiau să-l laude, şi-a exprimat dezgustul faţă de laudele celor care, în acelaşi timp au aruncat cu noroi în fraţii lui preoţi.

Ne identificăm cu acei preoţi care au făcut până în prezent declaraţii în scris în această problemă şi care servesc cauza progresului şi fericirii noastre religioase, intelectuale şi economice, nu numai din misiunea ce le revine la porunca lui Hristos, ci şi din conştiinţa originii lor şi din dragostea faţă de voi. Pe acei preoţi îi declarăm cu mâdrie fraţi, căci atât ei cât şi ceilalţi preoţi născuţi din familii şvabe nu numai că nu au adus ruşine neamului nostru, ci dimpotrivă, au fost reprezentanţi străluciţi ai inteligenţei religioase, morale şi intelectuale a aceluia. De aceea, se reflectă atât asupra voastră cât şi asupra noastră gloria muncii lor binefăcătoare şi a muncii lor evlavioase. Astfel simţim şi suferim împreună cu ei ocara persecuţiilor injuste şi nedemne. Declarăm deschis că a insultat întreaga preoţime, că a aruncat în ei cu noroi, pe când ei s-au luptat deschis pentru cauza dreaptă a bisericii şi şcolilor poporului nostru. Doar seriozitatea acestui îndemn şi avantajul moral şi spiritual pe care-l simţim ne reţine să apreciem la adevărata valoare atacurile dure, incalificabile, şi jignirile şi să le înapoiem autorilor lor având o cultură spirituală redusă.

Nu vă lăsaţi induşi în eroare!

În decursul ultimilor 10 ani am constatat cu durere ce uşor poate fi condus pe căi greşite poporul bun, dar credul. De aceea, ca păstori responsabili ai poporului, ne exprimăm părerea în problema şvăbească.

Se poate ca unul sau altul dintre preoţi, să greşească, dar când, după o meditare profundă suntem cu toţii de acord, puteţi să ne urmaţi liniştiţi sfatul.

Dacă domnii aceia care vin nechemaţi în comunele noastre ar zice către voi: "Oamenilor, suntem fraţi de sânge, avem o patrie străveche şi o credinţă catolică, să ne întovărăşim, să ne iubim şi să ne ajutăm unul pe altul. Să facem o organizaţie economică creştină (bancă, cooperativă pentru desfacerea cerealelor etc.), noi nu am avea nimic împotrivă. Noi ne-am bucura, aşa cum de fapt a sprijinit preoţimea banca şvăbească din Carei[2], încă înainte de începutul acestei mişcări şvăbeşti. Nu am avea nimic împotrivă nici dacă populaţia ar începe să înveţe încetul cu încetul limba germană, ca urmare a acestei prietenii bănăţene-sătmărene. Dar amestecul agitatorilor iresponsabili în problema şcolilor noastre catolice şi introducerea problemei limbii şi a politicii în biserică îl considerăm cel mai mare păcat şi cea mai mare lipsă de scrupule. De aceea, nu din considerente politice ci din cauze religioase dezaprobăm mişcarea şvabă.

---

[2] O filială a "Banater Bankverein" din Timişoara, deschisă la Carei în 1924.

Degeaba amintesc gazetele bănăţene, zadarnic fac imputări Winterinii şi Jussel-Tihanyinii, episcopii din Satu Mare şi preoţii lor nu au făcut niciodată politică din problema limbii. Noi am fost întotdeauna învăţăceii acelui Hristos care a spus "Plecând, învăţaţi toate popoarele... Episcopii noştri au apărat în faţa statului ungar dreptul populaţiei de a învăţa şi a-l lăuda pe Dumnezeu pe limba sa proprie. De aceea, până în timpurile mai noi se rugau în limba germană (în multe locuri chiar şi în zilele noastre), în biserici răsunau cântece germane, iar din amvon se auzeau predici în limba germană, şi a încetat treptat, doar atunci când majoritatea populaţiei a ştiut mult mai bine limba maghiară şi nu a mai dorit limba germană... Voi ştiţi foarte bine acest lucru, doar s-a petrecut printre voi... Deci, cine susţine că episcopii de Satu Mare sau preoţii au obligat populaţia să folosească limba maghiară este fie ignorant, fie că susţine intenţionat un neadevăr. Trebuia să fie foarte limitată populaţia şvabă de aici pentru ca în 200 de ani să nu înveţe limba maghiară, în anturaj maghiar... Dar, pentru că a avut minte, a învăţat. Faptul că maghiarizarea a durat 200 de ani dovedeşte că nu a fost forţată de nimeni. Este cea mai mare absurditate să schimbăm deodată ceea ce s-a petrecut timp de 200 de ani – ca pentru plăcerea apostolilor şvabi să vorbim din nou şvăbeşte, să ascultăm predici şvăbeşti chiar dacă nu cunoaştem limba, iar copiii voştri să înveţe în şcoală în limba germană chiar dacă nu ştiu nici o iotă.

Vă iubim mult prea mult pentru a nu vă atrage atenţia.

Cum ar fi predica în limba germană?

În cele mai multe sate ar fi înţeleasă doar de bătrâni, adică de cei care ştiu deja şi limba maghiară. Dimpotrivă, nu ar beneficia tocmai aceia care au cea mai mare nevoie de binecuvântarea lui Dumnezeu. Cunoaştem sate în care "partidul şvab" a introdus cu forţa predica şi cântecul în limba germană, tot a doua duminică. Care e rezultatul? Război în casa Domnului! Dacă preotul începe să vorbească în limba germană, jumătate din lumea aflată în biserică se plictiseşte, cască, căci nu înţelege sau chiar părăseşte biserica. Dacă însă vorbeşte în limba maghiară, atunci "partidul şvab" părăseşte biserica în mod demonstrativ. Deci, doriţi ca nici în locul cel mai sfânt să nu trăiţi în pace?

Noi, preoţii, preferăm limba maghiară în biserică nu pentru faptul că e maghiară ci pentru că e limba pe care o cunosc la perfecţiune majoritatea enoriaşilor noştri, iar cei care nu ştiu la perfecţiune, o înţeleg. Pentru noi, limba maghiară este un instrument bun pentru educaţie, este semănătoarea cu care semănăm sământa evangheliei în sufletele voastre. Probabil că există o asemănare mai bună, mai răspândită, care este folosită de 100 milioane de oameni, dar ce ne foloseşte dacă nu putem semăna cu ea sufletele voastre?

Din acest motiv şi nu din raţionamente politice ţinem la limba unitară bisericească. De aceea nu este iertat să vă lăsaţi păcăliţi şi de a da crezare celor care vă îndeamnă să pretindeţi predică într-o limbă pe care grosul populaţiei din comună nu o înţelege.

Biserica nu este nici câmp de luptă, nici şcoală de gramatică! Acolo nu-i necesar să vestim cuvântul Domnului în limba germană sau maghiară. Esenţial este să fie înţeles de cât mai mulţi şi cât mai bine.

Limba de predare germană în şcoli

Conform art. 35 al Legii învăţământului, patronul şcolii stabileşte limba de predare. Deci, parohia are dreptul să aleagă ca limbă de predare fie germana fie maghiara, dar, natural, în aşa fel încât copiii să fie obligaţi să înveţe şi limba statului (româna).

Nu întrebaţi pe nimeni pe care s-o alegeţi, ci hotărâţi cu mintea voastră clară. Problema este prin care limbă de predare vor ajunge copiii voştri oameni inteligenţi şi cinstiţi, cu care limbă se vor ferici în aceste părţi, pe care i-a aşezat providenţa. Trebuie să alegeţi doar acea limbă prin care copiii voştri vor deveni oameni

inteligenţi.

În ultimii ani am încercat să folosim limba germană. Am încercat pentru că ni s-a ordonat. Această încercare a demonstrat că nu ajungem la nici un rezultat cu copiii. Cunosc limba maghiară, dar nu s-a permis să înveţe în această limbă, iar în locul ei trebuiau să bage în capul bieţilor copii alte două limbi.

Degeaba s-au chinuit învăţătorii lor. Ce nu se poate, nu se poate. Am auzit copii care au amestecat cuvinte germane astfel In der Schule este cald! Zwanzig und zwanzig este patruzeci!... şi altele! Sau, spun vreo poezie românească sau vreo lecţie în limba germană, dar nu înţeleg nimic. Învăţătorul se chinuie, se zbate – dar nici el nu poate face imposibilul. Capul unui copil de la ţară nu poate fi îngreunat cu trei limbi.

E uşor pentru oamenii plătiţi să vorbească despre limba germană. Dar să încerce în şcoală ceea ce noi am încercat deja. Atunci vor gândi şi ei altfel.

Întrebaţi-vă învăţătorii sau mergeţi în şcoală şi veţi afla adevărul.

Dacă un copil a învăţat în patru ani să scrie, să citească şi să socotească în limba maghiară, şi a mai învăţat ceva şi româneşte –în caz că un părinte doreşte şi copilul e în stare, atunci poate învăţa şi limba germană. Acest lucru este posibil fără îngreunarea copilului şi s-a făcut în unele locuri şi în timpul dominaţiei maghiare, aceasta se poate face fără tulburare. Dar, ca un copil să înveţe deodată două limbi, aceasta ar duce la obscurantism.

"Şvab Prost" Apostolii şvabi amintesc adeseori că maghiarii doar aşa vorbeau despre şvabi. Se poate că s-a ivit vreun prost care a atribuit propria sa calitate poporului nostru inteligent. Dacă au făcut asemenea afirmaţii le-au făcut în acele vremuri în care şvabii încă nu se puteau înţelege cu oamenii din jurul lor. Dacă eliminăm din şcoală limba maghiară, aunci copiii noştri nu vor şti nici ungureşte, nici nemţeşte şi nici româneşte. Nu vor învăţa nici să scrie şi să citească. Nu vor şti nici să socotească. Atunci vor fi într-adevăr "şvabi proşti", care nu vor putea trăi în această zonă.

O cu totul altă situaţie este în Banat. Acolo locuiesc la un loc sute de mii de germani. Avem oraşe nemţeşti... De aceea nu s-au maghiarizat! Dar aici, noi reprezentăm o mică insulă. Puţini şi răsfiraţi. Aici nu ne-am putea ferici cu limba germană chiar dacă copiii noştri ar învăţa-o.

Pentru acest mare avantaj, zău, că e păcat să se tulbure liniştea satelor noastre.

Cine a adus aici problema şvăbească? Număraţi-i! Toţi sunt indivizi iresponsabili, sau nu sunt dintre voi sau se însufleţesc şi fac agitaţie pentru bani şi care cutreieră noaptea satele promiţând avantaje şi ajutoare. Credeţi că fac toate acestea dintr-o dragoste dezinteresată?

În primul rând, nu orice promisiune este sigură. Ei nu au dreptul să facă expropieri său să dea pământuri expropriate contrar legii. Nu e un lucru cinstit nici să se facă promisiuni din a altuia, nu e cinstit nici să-i amăgeşti.

Dacă acum ar da, va veni, nu peste mult timp, vremea când vor pretinde. Căci susţinerea Volksgemeinshaft-ului reclamă bani grei. Voi care credeţi acum că aţi scăpat de impozitul bisericilor şi şcolilor vă veţi da seama în curând că vor cere în valută de grâu taxele de membri, contribuţiile necesare pentru promovarea chestiunii germane.

În politică nu există altruism, în cele mai multe cazuri motorul faptelor omeneşti este interesul cel mai murdar. Primiţi şi promisiunile şi banii pe cambii, pe care apoi le veţi plăti amar şi cu dobânzi.

Nu aveţi nici un motiv să vă încredeţi în asemenea agitatori. În schimb, aveţi încredere în episcopii şi preoţii voştri!

Noi suntem duhovnici răspunzători. Vă cunoaştem şi vă iubim. Noi trăim printre voi şi pentru voi. Îi iubim şi-i învăţăm pe copiii voştri. Noi ştim mai bine ce vă poate fi de folos şi pentru fericirea sufletului vostru decât cei venetici aroganţi. Cugetaţi şi număraţi câţi copii au crescut în insulele Ham şi Irsik? Căţi am plasat la teologie şi şcoala normală? Câte fetiţe am educat în claustru. Câţi copii capabili de la sate a ridicat eparhia de Satu Mare... care au ajuns până la scaunul de ministru sau episcop. Nu putem crede că bunul vostru popor ar uita aşa de repede această mamă bună şi i-ar întoarce spatele pentru promisiuni plăcute urechii. Nu putem crede că populaţia noastră ar crede mai bucuros străinilor plătiţi decât părinţilor lor sufleteşti.

Iubiţi credincioşi!

Noi am spus ceea ce eram obligaţi a spune. Acum vine rândul vostru, judecaţi cine sunt binefăcătorii voştri duhovnicii voştri sau cei care vor să măture după cum a scris un ziar din Banat despre noi– preoţii voştri. Iar dacă consideraţi şi voi, la fel ca cei care au acţionat de multe ori noaptea, împotriva preoţilor voştri, care tulbură pacea satelor, care se amestecă fără nici un drept în problemele şcolii şi bisericii noastre catolice – şi care acţionează în propriul lor interes, chiar dacă fac promisiuni mieroase – spuneţi clar, aşa cum se cuvine unui catolic "Nu avem nevoie de dumneavoastră. Ne vom realiza problemele cu conducătorii bisericilor noastre".

În numele clerului

Szabó Ştefan prepozit

Dr. Szentgyörgyi Jordán Carol, canonic prelat Robert Hámon canonic prelat

Ilosvay Ludovic canonic abate

Dr. Kováts canonic

Láng Francisc, canonic

Zahoránszki Ştefan

Jaklovits György

Protopopi

Moldován Andrei Diemand Gheorghe

Diczig Adalbert Tillinger Francisc

Magyar Valentin Einholcs Iosif

Körösi Carol Dr. Bohus Ioan

Dr. Bárány Josiff Reiter Andrei

Szücs Ioan K. Kuliffay Mihai

Botlinger Paul Zádor Iosif

Bagossy Bertalan Dr. Horváth Eugen

Kaufmann Iuliu Pfarrer P. Ludovicts Colos

Preoţi parohi

Dr. Scheffler Ioan Dr. Czumbel Ludovic Dr Scheffler Francisc

Profesori de teologie

Márton Jozsef

Baumgartner Aloisiu Szeibel Ştefan

Hágen Ioan Bagossy Ladislau

Diaconi

Domnule Ministru,

În cercurile diplomatice prietene nouă de aici se interpretează declaraţiunile făcute de contele Apponyi[1] la Geneva ca o drept înştiinţare publică că Guvernul maghiar are de gând să aducă deschis, la anul, chestiunea revizuirii Tratatului de la Trianon, în faţa Ligii Naţiunilor.

Se comentează, de asemenea, atitudinea delegaţiei ungare cu prilejul dezbaterilor asupra dezarmării ca încă o altă dovadă a noii orientări a Guvernului din Budapesta spre Germania, a cărei prime simptome s-au putut nota acum câteva luni, precum am avut onoarea a raporta la vreme. În acelaşi timp, e semnificativ că se vorbeşte din ce în ce mai puţin de Italia.

Politica italofilă n-a dat fără îndoială până acum roadele ce se aşteptau în cele dintâi momente de entuziasm, precum o şi recunosc de altfel multe personalităţi din cercurile conducătoare de aici. Totodată trebuie să se ţină seama de faptul că adâncile dezbinări între croaţi şi sârbi au răspândit aici impresia că s-ar putea să se înfiinţeze într-o zi nu atât de îndepărtată cum s-ar fi crezut, o monarhie dualistă maghiaro-croată. Din această pricină se poate nota în presa ungară care oglindeşte atât de credincios directivele guvernului când e vorba de politica externă, o foarte mare menajare a susceptibilităţilor croate, şi se ştie că una de căpetenie este tocmai italofobia.

În schimb repeziciunea cu care Germania îşi redobândeşte puterile a deşteptat din nou nădejdea de aici că va putea fi folosită de Ungaria în vederea aducerii la îndeplinire a năzuinţelor sale.

Astfel se şi explică de ce, mai ales, de un timp încoace ungurii încearcă să întrebuinţeze pentru scopurile lor toate plângerile ce se aud venind de la saşii şi de la şvabii din Ardeal şi din Banat. În presa din Pesta apar din ce în ce mai des dări de seamă şi articole de fond asupra tristei situaţii a germanilor din ţară precum şi declaraţii făcute de "fruntaşii" germani din România, ca Brandsch şi Buchholtzer, cu privire la românizarea impusă prin violenţă şi arbitrare şi la abuzurile administrative nenumărate, care înstrăinează cu desăvârşire pe şvabi şi pe saşi de guvernul din Bucureşti.

Ce urmăresc ungurii, precum o şi proclamă de altminteri deschis, e de a constitui în faţa opiniei publice a lumii şi, mai ales, la Geneva un front unic al minorităţilor germane şi maghiare din ţară, împotriva României.

Din clipa când germanii din Ardeal s-ar asocia la Geneva la plângerile maghiarilor, cercurile conducătoare de aici sunt convinse că situaţia României s-

---

[1] Apponyi Albert, născut în 1846, conte maghiar, şeful Partidului Naţional, deputat şi preşedinte al Camerei (1901), ministru al instrucţiunii (1906); în 1907 a elaborat o lege a învăţământului care viza maghiarizarea naţionalităţilor din Ungaria. Militant recunoscut în străinătate pentru revizuirea Tratatului de la Trianon. Reprezentantul Ungariei la Liga Naţiunilor (E.C., p. 43)

ar îngreuna foarte mult, plângerile germanilor venind ca să justifice şi să confirme înaintea opiniei publice mondiale toate plângerile maghiare de până acum. În acelaşi timp ele cred că s-ar putea înfăptui astfel împotriva României, la Geneva, un bloc germano-olando-scandinav, la care s-ar putea eventual alipi şi Anglia şi care ar aduce o întărire din cele mai însemnate politicii maghiare. Totodată nu trebuie trecut cu vederea ca o campanie sistematică germano-maghiară în Statele Unite având drept temă, nemulţumirile din Ardeal ar putea să aibă o netăgăduită importanţă faţă de însemnătatea elementelor germane şi germanofile din America.

Dacă mi-ar fi iertat să exprim o părere personală, câştigată atât din observarea politicii maghiare cât şi din convorbirile mele în cercurile diplomatice de aici, aş spune că întrucât priveşte cel puţin situaţia politică a României în afară, o destindere cât mai grabnică a relaţiilor dintre autoritatea română şi minoritatea germană ar fi foarte de dorit.

Însărcinatul cu Afaceri: (ss) Lahovary

Excelenţei sale,
Domnului C. Argetoianu,
Ministru al Afacerilor Străine a.i.
etc. etc. etc.

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond familial Brătianu, dosar 110/1928, p. 5-7.

48 — 1928 octombrie 6, Bucureşti

Uniunea Evreilor Români
Reprezentanţa Uniunii (Comitetul Central)
Strada State Apostol 22, Timişoara
Telefon 38/9 11 octombrie 1928
No. de înregistrare 222/1928
No. 11400.

Comunitatea Evreiască Timişoara.

Cunoaşteţi desigur activitatea "Uniunii Evreilor Români". Ca şi celelalte comunităţi din întreaga ţară, aţi avut şi dumneavoastră în ultimii ani, prilejul de a vă adresa "Uniunii Evreilor Români" cerând intervenţiunile ei şi demersurile cari interesau comunitatea dumneavoastră. Prin străduinţele noastre, interesele comunităţii dumneavoastră sau ale membrilor ei au fost apărate de noi şi de cele

mai multe ori, satisfăcute. Pe zi ce trece, creşte numărul solicitărilor cari ne vin din localitatea dumneavoastră ca şi din celelalte localităţi din regiunea dumneavoastră, făcând astfel ca biroul nostru să fie tot mai mult ocupat cu chestiunile care vă interesează mai de aproape.

"Uniunea Evreilor Români" se suţine prin contribuţia benevolă a populaţiunii evreieşti din ţară. Ca şi evreii din Vechiul Regat, evreii din teritoriile alipite au datoria de a sprijini organizaţiunea noastră.

În Vechiul Regat, evreii din fiecare localitate contribuie după puterile lor la sprijinirea luptei noastre, printr-o subvenţiune anuală. Numai cu acest sprijin, "Uniunea Evreilor Români" a fost în poziţiunea de a desfăşura activitatea ei de zeci de ani, fără întrerupere. Roadele acestei activităţi sunt, în primul rând, egalizarea în drepturi a evreilor din România veche, consacrarea prin Constituţie a drepturilor evreilor din ţara întreagă, recunoaşterea cultului mozaic şi subvenţionarea sa din bugetul statului, apărarea şcoalelor comunităţilor noastre, respectarea drepturilor noastre de egalitate în diferite legi care s-au votat în ultimul deceniu etc. etc.

Nu este un singur caz în care drepturile şi interesele populaţiunii evreieşti din orice regiune a ţării ar fi primejduite, fără ca prin demersurile noastre, cauza îndreptăţită a evreilor să nu fi fost cu toată hotărârea apărată şi salvgardată.

O deosebită activitate a desfăşurat "Uniunea Evreilor Români" împotriva mişcării antisemite care, prin caracterul ei anarhic şi dezordonat, constituie un pericol deopotrivă de grav pentru evreii din orice parte a ţării. În lupta pe care am dus-o împotriva mişcării antisemite, noi am depus muncă, hotărâre şi sacrificii. În această direcţiune am recoltat roadele pe care le cunoaşteţi: în trecutele alegeri n-a mai fost ales nici un candidat al ligei antisemite; autorităţile veghează cu mai multă atenţiune decât înainte la împiedecarea acţiunei criminale a agitatorilor antisemiţi. Lipsită de încurajarea oficială organizaţiunea antisemită s-a divizat şi numeroase elemente din fruntea ei au părăsit-o. Încercările de provocare de tulburări sunt de la început reprimate; propaganda subversivă, legală, împotriva evreilor este împiedecată; ideea antisemită este combătută prin presă, broşuri, întruniri etc.

Desigur că în direcţia combaterii antisemitismului mai este şi mai trebuie mult de făcut. Pentru aceasta se cere însă o muncă necurmată şi continue sacrificii. Fără sprijinul tuturor evreilor din ţară această acţiune ar fi lipsită de orice şanse de succes. Cu cât vom fi mai puternic sprijiniţi de către evreii din întreaga ţară, cu atât munca noastră va da rezultate mai sigure şi mai repezi, iar sacrificiile noastre vor fi mai uşor suportabile.

Apelăm deci la înţelegerea pe care trebuie s-o aveţi pentru propriile dumneavoastră interese, chemându-vă la sprijinirea acţiunii noastre printr-o contribuţie materială, la fel cu aceea a evreilor din Vechiul Regat.

Nu este vorba de o contribuţie care să treacă peste posibilităţile dumneavoastră de sacrificiu. Vă cerem o contribuţie, minimă faţă de foloasele pe care le are şi populaţiunea evriească din localitatea dumneavoastră de pe urma activităţii "Uniunii Evreilor Români".

Nu ne îndoim că în fruntea comunităţii dumneavoastră se găsesc oameni de sacrificiu şi înţelegere pentru cauza obştească. Răspunsul dumneavoastră la prezenta chemare nu poate fi deci decât împlinirea datoriei ce o aveţi faţă de "Uniunea Evreilor Români".

Veţi face cu chipul acesta la rândul dumneavoastră dovada solidarităţii de fapt – noi v-am făcut această dovadă – care trebuie să existe între evreii din ţara întreagă, ori de câte ori este vorba de a apăra drepturile şi dreptatea lor.

În aşteptarea răspunsului dumneavoastră neîntârziat, vă salutăm

Cu deosebită consideraţiune
Secretar general, M. Zelţer–Sărăţeanu
Preşedinte, Deputat Dr. W. Filderman

Arhiva Comunităţii Evreieşti din Timişoara, dosar 58, f. 184.

49 — 1928 octombrie 16, Cluj

Direcţiunea Siguranţei Generale

NOTĂ

Inspectoratul General de Siguranţă Cluj raportează:

Congresul General al Partidului Maghiar, ce s-a ţinut în zilele de 13 şi 14 curent în Odorhei, a decurs cu decepţia conducătorilor, în ce priveşte participarea publicului – în prima zi ei aşteptau un număr de 700-800 participanţi, însă au sosit numai 80-100 de inşi.

În ziua de sâmbătă 13 octombrie curent au avut loc şedinţe preliminare, în care s-au pregătit proiectele de rezoluţie pentru şedinţele de duminică. La aceste şedinţe preliminare au participat numai un număr de 40-50 de oameni, din care cauză conducătorii au căutat să lase a se crede că probabil, în urma măsurilor luate de autorităţi, nu au putut lua parte un număr mai mare de ţărani.

După masă, s-a şi zvonit că satele sunt înconjurate de jandarmi. Seara, zvonurile acestea au fost dezminţite de preoţii sosiţi în timpul serii. Participanţii la congres au fost în mare parte numai preoţi catolici, împreună cu însoţitorii lor şi a produs o impresie regretabilă faptul că, chiar în judeţul Odorhei numărul participanţilor a fost mai mic.

Dintre magnaţii care au luat parte, enumerăm pe contele – Teleky Adam, contele Teleky Josif, care avea un automobil cu număr de Ungaria; contele Betlhen Adam, baronul Kemeny László şi Betegh Nicolae. Aşa că ţăranii unguri au avut dreptate când au spus că acest congres este adunarea boierilor.

Sâmbătă s-au ţinut conferinţele secţiilor culturale şi agricole.

La conferinţele culturale, contele Teleky Adam s-a manifestat în contra activităţii de până acum a partidului, în ce priveşte succesele obţinute pe teren cultural, propunând ca această chestiune să se dezbată timp mai îndelungat şi în diferite oraşe. Propunerea este însă respinsă.

După masă, a avut loc o consfătuire secretă, la locuinţa preşedintelui secţiei Odorhei, anume dr. Iodal Gábor, cu care ocazie, s-a discutat: "Oare congresul de mâine, duminică, să se ocupe de chestiunea Ligii Minorităţilor Maghiare condusă de Ştefan Sulyok din Cluj? Oare această ligă să colaboreze pe faţă cu Partidul Maghiar? La această consfătuire s-a hotărât ca liga, din punct de vedere al oportunităţii, să-şi păstreze independenţa, cu atât mai mult cu cât, în cazul când guvernul nu ar satisface cererile partidului, liga să înceapă independent de partid propaganda prin ziarele din străinătate contra guvernului.

Tot la această consfătuire, s-a mai hotărât ca, pe lângă fiecare secţie a partidului, să se înfiinţeze şi câte o secţie a Ligii Minorităţii Maghiare, se înţelege independentă de cea a partidului.

Seara, a avut loc apoi o şedinţă a sfatului preşedinţiei, la care s-a hotărât ca să se înainteze congresului fără nici o schimbare propunerile făcute de diferitele secţii. Tot cu această ocazie s-a format părerea generală ca şi minoritatea maghiară să păşească pe drumul hotărât de saşi. Cu multă insistenţă, contele Bethlen a reuşit să convingă conducerea ca hotărârile acestea să fie aduse independent de cele ale saşilor, adică să nu aibă aspectul că ele ar fi aduse numai la îndemnul saşilor, ci este o hotărâre proprie a minorităţii maghiare. S-a mai hotărât ca după congres să se ia legătura oficială cu saşii. Partidul Maghiar va propune saşilor să se formeze o comisie minoritară, la care să ia parte delegaţii partidelor minoritare. Această comisie se va ocupa cu toate chestiunile minoritare, în ce priveşte revendicările lor, vor da îndrumări partidelor pentru o acţiune paralelă atât în ţară, cât şi în străinătate. Chestiunea aceasta va fi pusă în aplicare imediat după terminarea congresului.

Tot în ziua de sâmbătă, a avut loc şi un incident între Ugron şi Iodal, preşedintele secţiei Odorheiului, din următoarele motive: Ugron primeşte lunar 7000 lei, ca membru al comisiei permanente a judeţului Odorhei. Iodal, crezând că Ugron este om bogat şi n-are nevoie de această sumă, l-a rugat să lase de acest post, în care să fie numit un fost prim-pretor maghiar. Ugron s-a supărat şi a scris o scrisoare lui Iodal, dându-i lecţii de simţul politic şi cavaleresc, spunând că Partidul Maghiar de aceea nu poate stăpâni inima poporului, deoarece are nişte conducători fără creştere. În scrisoarea sa, Ugron comunică că părăseşte partidul.

S-a mai discutat şi de acţiunea reformiştilor, luându-se act că factorul principal al acestei acţiuni dl. Kremer, s-a reîntors iarăşi în partid. Reformiştii neagă însă acest lucru. Fapt este că Kremer a venit să ţină o conferinţă; în ultimul moment a fost contramandată.

La şedinţele preliminare s-a constatat că regretă că ţărănimea nu a răspuns la apelul partidului, neparticipând în numărul aşteptat de conducere. Pentru îndreptarea acestui lucru, se face apel din nou la preoţi, care vor trebui să se

ocupe mai mult de ţărani, dându-le o educaţie politică corespunzătoare. În acest sens, preoţii vor primi instrucţiunile necesare de la fondurile bisericeşti.

În ziua de duminică, congresul nu a putut fi deschis la ora zece, după cum se hotărâse la şedinţele preliminare, deoarece nu au sosit destui participanţi. Abia la 10 şi 30 au sosit delegaţii celor 18 judeţe, în număr de 246 inşi, dintre care 36 de ţărani din judeţul Ciuc. În sală se aflau în total 59 de ţărani şi 463 de preoţi şi alţi participanţi meseriaşi şi muncitori unguri, adunaţi în grabă de prin Odorhei. În momentul când Joksman Inczedi a comunicat congresului faptul că Comitetul Executiv propune ca toate plângerile ungurilor să fie înaintate la Geneva, asistenţa primeşte cu ovaţii îndelungate. Hotărârea aceasta a fost forţată de Bea Drexler. În sensul acestei hotărâri, plângerile, numai după ce nu vor fi satisfăcuţi de către guvern, să fie înaintate la Geneva. Asupra acestei chestiuni a vorbit şi Bethlen Gheorghe, care a spus că promisiunile Guvernului român sunt fără valoare şi deci, nemaiputându-se da crezare lor, plângerile vor trebui înaintate direct la Geneva. Hotărârea aceasta va fi pusă însă în aplicare numai după publicarea statutului minorităţilor, care, dacă nu va fi întocmit conform cererii lor, Partidul Maghiar va lansa un manifest, prin care se va aduce la cunoştinţa populaţiei maghiare, că Guvernul român nici de data aceasta nu a avut intenţia de a rezolva chestiunea minoritară conform rezoluţiilor de la Paris, asigurând drepturile minorităţilor prin lege şi deci toate plângerile vor fi înaintate direct Ligii Naţiunilor, pentru ca astfel România să fie forţată a respecta rezoluţiile din Paris relativ la drepturile minoritarilor.

În ce priveşte numărul participanţilor, congresul a suferit un mare fiasco, din care cauză s-a renunţat la marea adunare demonstrativă proiectată a se ţine după masă. În ce priveşte hotărârea de a se înainta plângerile direct Ligii Naţiunilor, ea este un rezultat al iniţiativei saşilor, deoarece Gyárfás şi Willer au avut în luna trecută o întrevedere cu Hans Otto Roth, când s-a hotărât ca ungurii să urmeze calea luată de saşi. Proiectul de memorand, care va fi înaintat Ligii Naţiunilor la Geneva, va cuprinde în esenţial aceleaşi puncte ca cel al saşilor şi anume: 1/. ungurii sunt opriţi de a-şi dezvolta cultura, iar şcolile lor sunt prigonite. 2/. Ungurii sunt siliţi a suporta cheltuielile pentru edificarea şcolilor de stat româneşti, în care sens vor înainta documente. 3/. Elevii unguri sunt prigoniţi la bacalaureat. 4/. Nu se dă voie părinţilor de a-şi înscrie băieţii în şcolile în care vor. 5/. Inegalitate la plătirea impozitelor. 6/. Arendările forţate sunt ilegale şi în dauna ungurilor. 7/. Nedreptatea făcută ungurilor prin Legea electorală, din care cauză ungurii nu pot fi proporţionat reprezentaţi în cameră. 8/. Plângerile bisericilor minoritare.

Memorandul va cuprinde 12 capitole şi documente. Acesta este proiectul care a fost discutat în linii generale de către sfatul prezidenţial. A rămas ca acelaşi sfat să redacteze memorandul de către un redactor jurist, unul economic, unul bisericesc şi unul didactic.

Iată şi textul moţiunii, care a fost votată cu aclamaţii de către congres, prin care se autorizau conducătorii Partidului Maghiar să ducă plângerile maghiarimii la Liga Naţiunilor.

"De zece ani, maghiarii suportă dureri neîntrerupte, dureri care sunt aşa de mari, încât nu pot fi expuse. Drepturile cuprinse în hotărârea de la Alba-Iulia şi în convenţia de la Paris n-au fost îndeplinite, deşi noi am cerut necontenit; şi locul acestor drepturi, a fost atacată însăşi existenţa maghiarilor printr-o serie de legi şi dispoziţii ministeriale.

Apoi deşi ne-am achitat de toate obligaţiile faţă de stat şi deşi am conlucrat cu loialitate în interesul ţării, n-am văzut nici o îmbunătăţire şi ne vedem siliţi să protestăm energic contra acelor dispoziţii şi legi care sunt în contradicţie cu drepturile stabilite.

Prin urmare, congresul autoriză conducerea partidului să expună durerile maghiarimii la Liga Naţiunilor".

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Brătianu, dosar 104/1928, f. 8-10

50 **1928 octombrie 17, Bucureşti**

Ministerul Cultelor şi Artelor
Direcţiunea Contabilităţii,
Bunurilor, Inventarierii,
Tehnicului şi Contenciosului
Nr. 43799

Domnului Kristóf Gh.,
profesor de literatura maghiară la Universitatea din Cluj

Domnule profesor,

Avem onoarea a vă încunoştiinţa că, în urma cererii d., înregistrată sub nr. 43799 1928, ministerul v-a aprobat suma de 50.000 lei pentru redactarea în limba română a unui manual de literatură maghiară.[1]

Ordinul de plată îl veţi primi de la Ministerul de Finanţe, în care scop s-a intervenit pentru ordonanţarea sumei cu adresa noastră nr. 43799/ 1928.

Director general,
Ioan Popescu

Şeful serviciului,
ss indescifrabil

Direcţia Judeţeană Cluj a Arhivelor Naţionale, fond personal Kristóf György, dosar 269, f.5

[1] Lucrarea a apărut în anul 1934 la Cluj, cu titlul "Istoria limbii şi literaturii maghiare".

Wahlkartell, abgeschlossen in Klausenburg am 21. November 1928 zwischen Herrn Dr. Stefan C. Pop als Vertreter der Nationalzaranistischen Partei und Herrn Dr. Hans O. Roth als Vorsitzenden und Vertreter der Deutschen Partei angesichts der Wahlen für Kammer und Senat mit Bezugnahme auf Absatz 2. des Artikels 127. des Wahlgesetzes, wobei jeder Partei die volle Aktionsfreiheit gewahrt bleibt:

1. Das Wahlzeichen der kartellierten Liste ist das Wahlzeichen der Nationalzaranistischen Partei.

2. Die Nationalzaranistische Partei garantiert der Deutschen Partei neun Mandate für die Kammer und drei Mandate für den Senat.

3. Die Kandidaten der Deutschen Partei werden von der Leitung der eigenen Partei designiert.

Die Plassierung dieser Kandidaten auf den kartellierten Listen hat wie folgt zu geschehen:

Für die Kammer:

Im Komitat Arad: auf dem siebenten /7/ Platz.
Im Komitat Kronstadt: auf dem dritten /3/, eventuell auf dem zweiten Platz.
Im Komitat Năsăud; auf dem zweiten /2/ Platz.
Im Komitat Hermannstadt: auf dem dritten /3/ Platz.
Im Komitat Großkokeln: auf dem zweiten /2/ Platz.
Im Komitat Kleinkokeln: auf dem dritten /3/ Platz.
Im Komitat Temes-Torontal: auf dem zweiten /2/ und auf dem achten /8/ Platz.
Im Komitat Ackerman: einen Platz.

Für den Senat:

Von den Senatoren, die durch allgemeines Wahlrecht zu wählen sind:
Im Komitat Großkokeln: einen Platz.
Im Komitat Temes-Torontal: den dritten /3/ Platz.
Im Komitat Radautz: einen Platz.

Diese Vereinbarung wurde am 21. November 1928 abgeschlossn.

Dr. Hans Otto Roth

Dr. Stefan C. Pop
im Namen der Nationalzaranistischen Partei

Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale, fond Consiliul Național Săsesc, dosar 1/1928.

Traducere:

Cartel electoral, încheiat la Cluj la 21 noiembrie 1928 între Dr. Ştefan C. Pop ca reprezentantul Partidului Național Țărănesc şi domnul Dr. Hans O. Roth ca preşedinte şi reprezentat al Partidului German în vederea alegerilor pentru Cameră şi Senat cu referire la aliniatul 2 al articolului 127 din legea electorală, conform căruia fiecare partid are deplină libertate de acțiune:

1. Semnul electoral al listei cartelului este semnul electoral al Partidului Naţional Ţărănesc.

2. Partidul Naţional Ţărănesc garantează Partidului German nouă mandate pentru cameră şi trei mandate pentru senat.

Plasarea candidaţilor pe listele cartelului se vor face după cum urmează:

Pentru Cameră;

În judeţul Arad: pe locul /7/ şapte.

În judeţul Braşov; pe locul /3/ trei, eventual pe locul doi.

În judeţul Năsăud: pe locul /2/ doi.

În judeţeul Sibiu: pe locul /2/ doi.

În judeţeul Târnava Mare: pe locul /2/ doi

În judeţul Târnava Mică: pe locul /3/ trei.

În judeţul Timiş-Torontal: pe locul /2/ doi şi pe locul /8/ opt.

În judeţul Cetatea Albă: un loc.

Pentru Senat:

Printre senatorii care vor fi aleşi prin vot universal:

În judeţul Târnava Mare: un loc.

În judeţul Timiş-Torontal: al treilea /3/ loc.

În judeţul Rădăuţi: un loc.

Aceste acord a fost încheiat la 21 noiembrie 1928,

Dr. Hans Otto Roth.

Dr. Ştefan C. Pop[1]
în numele Partidului Naţional Ţărănesc

52 — 1928 decembrie 12, Bucureşti

TABLOU
Indicând nominal deputaţii aleşi, pe circumscripţii electorale

Partidul Maghiar

Arad – Bella Parecz
Bihor – Sándor Iosif

[1] Ştefan Cicio-Pop (1865-1934), avocat, fruntaş al luptei naţionale din Transilvania, membru al Consiliului Dirigent (1918-1920), ministru fără portofoliu în guvernele I.I.C. Brătianu (1918-1919), A. Văitoianu (1919) şi Al. Vaida Voevod (1919-1920), preşedinte al Adunării Deputaţilor în anii 1928-1930. (*Guverne şi guvernanţi*, p. 153-154).

Braşov – Szabó Beni
Ciuc – László Desideriu
– Iosif Woller
Cluj – Vásárhelyi Ioan
Mureş – György Iosif
Odorhei – Laár Francisc
– Abrudbányai Eduard
– Bethlen Gheorghe
Sălaj – Ioan Jósika
Satu-Mare – Paál Árpád
Târnava Mică – Elemér Gyárfás
Trei Scaune – Szentkereszty Béla
– Elemér Jakabffy
Turda– Bella Barabás

„Monitorul Oficial" nr. 283 din 19 decembrie 1928, p. 10. 664-10.730.

53 — 1929 ianuarie 16, Cluj

Ministerul de Interne
Direcţia Poliţiei şi Siguranţei Generale
Inspectoratul General de Poliţie şi Siguranţă din Transilvania
Cir. VI de contr. şi insp. Cluj
Nr. 725

Domnule Director General,

La ordinele Domniei voastre, nr. 58363 din 20 şi nr. 59753 din 26 septembrie 1928, avem onoarea a vă raporta următoarele:

Uniunile corale maghiare din Ardeal şi Banat sunt organizate în circumscripţii, iar Direcţia centrală a acestor uniuni îşi are sediul în acest oraş. Din conducere fac parte: preşedinte, Inczédy Jocksman ÷dön; vicepreşedinte, Nemeş Elemér; prim-secretar, Tartcza Bertalan; jurisconsulţi, avocaţii dr. Klumak János şi dr. Barta Ignat. Dr. Klumak este, totodată, şi jurisconsultul Societăţii culturale maghiare „Emke".

Fiecare uniune corală maghiară din Ardeal şi Banat, îşi are circumscripţia ei. O circumscripţie cuprinde un judeţ întregitor, judeţele cu populaţie maghiară mai rară pot face parte şi două dintr-o circumscripţie. Conducători ai circumscripţiilor sunt numai oameni care au desfăşurat, şi mai înainte, o muncă mai intensă, pe terenul cultivării cântecului maghiar.

Centrala din Cluj aranjează în fiecare an câte un concurs, la care participă toate uniunile, cu care ocazie se distribuie şi premii. Fiecare întrecere se ţine în alt oraş, astfel întrecerea din anul trecut s-a ţinut în Sighişoara.

Concursurile corurilor maghiare sunt precedate de o propagandă prin presa maghiară de mai multe săptămâni şi li se dă importanţa unui mare eveniment. Scopul este, fireşte, propaganda maghiară, care are la bază iredentismul sau, în cel mai rău caz pentru ei, să menţină pentru maghiarime pe cei ce s-au maghiarizat în trecut.

De această propagandă nu este străin nici Partidul Maghiar. Circumscripţia a II-a corală din Sf. Gheorghe, judeţul Trei-Scaune, de sub conducerea lui Demeter Béla, a propus Centralei din Cluj să intervină, pe lângă conducerea Partidului Maghiar, care dispune de mijloace de ajutor, precum şi pe lângă Episcopia Reformată din Cluj, ca toţi cei ce se pregătesc ca învăţători confesionali, afară de cursurile de învăţători, să facă şi un curs de muzică, de un an, pentru ca, şi în felul acesta, să poată servi interesele culturii maghiare.

Societatea literară maghiară din Ardeal şi Banat, „Helicon", există de vreo trei ani şi poartă numele de „Erdélyi Szépmives Céh" (Societatea Beletristică Ardeleană), sub care denumire este şi înregistrată la Tribunalul local. De un timp încoace, se foloseşte şi denumirea „Helicon", probabil pentru a-şi documenta înrudirea cu Heliconul din Budapesta, cu care întreţine strânse legături.

În fruntea asociaţiei „Helicon" de la noi stă contele Nicolae Bánffy[1], care scrie sub pseudonimul de Kisbán. Numărul membrilor este de circa 35, care este în creştere. Toţi membrii sunt scriitori sau ziarişti mai de seamă, unii dintre ei sunt iredentişti de cea mai rea speţă, cum sunt Szentimrei Jenő, din Cluj, Remenyik Sándor din Oradea şi Szombati Szabó Ştefan, preot reformat din Lugoj, despre care tratează şi raportul nostru nr. 485 din 12 curent.

În privinţa scopului urmărit de asociaţia „Helicon" am primit următoarea informaţie de la un confident al nostru: în vara anului 1928, în clubul ziariştilor din Budapesta, au avut loc tratative între baronul Ioan Kemény şi cei mai marcanţi reprezentanţi ai curentului iredentist maghiar, în primul rând cu bătrânul Eugen Rákosi[2], care a dat instrucţiuni baronului Kemény cu privire la mişcarea Heliconului din România. Asocierea scriitorilor unguri de la noi este primul pas spre a concentra, într-un mic grup, sentimentul maghiar în fiecare din ţările succesoare. După marea serbare de la Academia de muzică din Budapesta, despre care am raportat cu nr. 19 905 din 29 octombrie 1928, urma să se ia

---

[1] Bánffy Miklos, conte, scriitor (sub pseudonimul Kisbán Miklos) şi om politic maghiar, fost deputat în Parlamentul de la Budapesta, director general al Teatrului de stat din Budapesta (1912-1918), fost ministru de externe al Ungariei (1921-1922); din anul 1926 cetăţean român, promotor al unei politici mai elastice a Partidului Maghiar; a condus ziarul „Ellenzék", Cluj, a fost printre iniţiatorii înfiinţării Societăţii „Erdély Helikon" şi a publicării unei reviste literare cu acelaşi titlu (Cluj, mai 1928), care militau pentru o apropiere culturală maghiaro-română. Cf. Genius Kis Lexikon, p. 138; E.M., p. 147; L. Bányai, Contribuţii privind misiunea contelui Bánffy la Bucureşti, iunie 1943 în „Studii", revistă de istorie, 20, 1967, nr. 4, p. 711-713.

[2] Rákosi Jenő, născut în 1842, scriitor şi ziarist maghiar. Adept al „liniei dure" împotriva minorităţilor etnice din Ungaria, urmată de Apponyi şi Tisza.

contact cu scriitorii maghiari din celelalte state succesoare, care, de asemenea, se vor organiza în câte un „Helicon". Asociaţiile „Helicon" din statele moştenitoare se vor întâlni, în fiecare an, în Budapesta, sub masca literară.

Este adevărat că în „Helicon" sunt primiţi şi scriitori care stau departe de această tendinţă, dându-şi concursul în mod absolut corect, din punct de vedere al siguranţei statului. Aceştia nici nu sunt iniţiaţi în instrucţiunile primite de la Budapesta şi n-au cunoştinţă că ideea organizării asociaţiilor „Helicon" a pornit din Budapesta, şi că această organizare ar servi în acest fel unirea tuturor ungurilor.

Avem informaţii că Partidul Maghiar a împărţit Ardealul în cinci sectoare, alegându-se oameni mai de seamă şi de încredere, mai ales financiari, care au posibilitatea să sprijine şi să facă propagandă pentru asociaţia „Helicon", şi anume: sectorul 1Cluj, 2 Oradea, 3 Braşov, 4 Satu Mare şi 5 Tg. Mureş.

Cu toate că până în prezent nu s-a constatat nimic compromiţător pentru amintita asociaţie, cu circulara noastră nr. 17287 din 21 septembrie 1928, am dat ordin serviciilor şi brigăzilor din circumscripţie să supravegheze şi activitatea asociaţiei „Helicon" şi să se raporteze tot ce vor constata.

În acest scop, am înfiinţat, în darea de seamă lunară la propaganda maghiară, un capitol cu titlul „Helicon", în care se va trece toată activitatea lunară a acestei asociaţii.

Inspector general,
ss/indescifrabil

Şeful serviciului
ss/indescifrabil

Arhiva Serviciului Român de Informaţii, fond „D", dosar nr. 5674, f. 120-123.

54 — 1929 ianuarie

Direcţiunea învăţământului particular

A.- Şcoalele poloneze de grad primar

I

Regimul la cari sunt supuse şcoalele poloneze.- Aceste şcoale cari se află în România, sunt şcoale de stat, cu limba de predare română şi polonă. Învăţământul se predă de învăţători polonezi în mare majoritate (86), fiind mai multe femei.-

Învăţământul religios se predă de către învăţători catolici de origină poloneză sau de către preoţi romano-catolici din localităţile respective (conform art. 61 din legea învăţământului primar de stat.-)

Învăţătorii de origină poloneză, ce funcţionează în acele şcoale, sunt contaţi ca învăţători de stat - fireşte - şi prin urmare asimilaţi în toate drepturile cu colegii lor de origină română.-

II.

Şcoalele poloneze: învăţătorii, elevii (date statistice).

1) În oraşul Cernăuţi funcţionează 8 şcoale primare poloneze: 4 de băieţi şi 4 de fete, având în total 371 elevi (187 b. 184 f.) şi 12 învăţători de origină polonă.-

2) În Judeţul Cernăuţi funcţionează 7 şcoale primare şi anume în următoarele localităţi: *Boian,* şcoala mixtă cu 63 elevi; *Cozmeni, şcoală de băeţi* cu 25 elevi; *Cozmeni, şcoală de fete* cu 16 eleve; *Sadagura, şcoală de băeţi* cu 77 elevi; *Sadagura, şcoală de fete* cu 63 eleve; *Zastavna, şcoală de băeţi* cu 12 elevi; *Zastavna, şcoală de fete* cu 17 eleve.- În rezumat 7 şcoale primare cu 271 elevi – (146 b. - 125 f.) şi cu 21 învăţători.-

3) În Judeţul Câmpulung funcţionează 2 şcoale primare, mixte şi anume:

Poiana Miculi, cu 83 elevi; *Pleşa* cu 37 elevi. În total 120 elevi cu 5 învăţători.

4) În Judeţul Storojineţ funcţionează 12 şcoale primare poloneze şi anume: *Storojineţ, şcoală de băieţi* cu 55 elevi; *Storojineţ, şcoală de fete* cu 43 eleve; *Vişniţa, şcoală mixtă,* cu 31 elevi; *Văscăuţi, şcoală de băieţi* cu 68 elevi; *Văscăuţi, şcoală de fete* cu 19 eleve; *Bănila S. Laurenca,* şcoală mixtă cu 62 elevi; *Bănila S. Dunăvăţ,* şcoală mixtă cu 69 elevi; *Adâncata, şcoală* mixtă cu 47elevi; *Bănila,* şcoală mixtă cu 25 elevi; *Jadova,* şcoală mixtă cu 40 elevi; *Davideni Bahna,* şcoală mixtă cu 30 elevi; *Panca,* şcoală mixtă cu 53 elevi.-

În total la cele 12 şcoale primare sunt 542 elevi şi 25 înv. de origină poloneză.-

5) În judeţul Rădăuţi funcţionează o singură şcoală poloneză, în comuna *Vicsani Ruda,* cu 63 elevi, având un învăţător de origină poloneză.-

6) În Judeţul Suceava funcţionează 4 şcoale primare mixte şi anume;

Suceava cu 49 elevi; *Balaia* cu 47 elevi; *Cacica* 115 elevi; *Soloneţul Nouă* 177 elevi. În total 428 elevi cu 8 învăţători.-

Total general: 34 şcoale primare cu 1795 elevi şi cu 75 învăţători de origină poloneză.-

Afară de aceasta mai funcţionează o şcoală poloneză în Bucureşti, Splaiul Bolintineanu. Această şcoală, ce depinde de Consulatul polonez din Bucureşti, are altă organizaţiune şi deserveşte populaţiunea poloneză, cetăţeni din Polonia, care vremelnic se stabilesc în România, ca lucrători pentru fabricele de postav.-

B.- ŞCOALE POLONEZE DE GRAD SECUNDAR

Şcoale polone de grad secundar avem numai în oraşul Cernăuţi şi anume: 1) o şcoală civilă de fete şi 2) o şcoală normală de fete „Familia Mariei".

Ambele şcoli sunt conduse şi susţinute de congregaţia de maici catolice „Familia Mariei" din Lwow (Polonia), deci de un stat străin, contrar dispoziţiunilor precise ale art. 3 al. 2 al legii 1. Partic, care nu permite a se înfiinţa - pe teritoriul statului român – şcoale particulare de către societăţi culturale, ordine călugăreşti şi congregaţii şcolare străine dependinte de alte state. Totuşi Ministerul Instrucţiunii, numai în baza prieteniei cu statul polon, a lăsat şi după promulgarea legii, ca aceste şcoli să mai funcţioneze, lăsând destul timp ca cei în drept – în mod treptat – să se pună în concordanţă cu dispoziţiunile precise ale legii, care de altfel nu prevede nici un fel de concesiuni pentru anumite categorii de şcoli minoritare.-

I.- *Şcoala normală „Familia Mariei"*.- Până la finele anului şcolar 1925/926 funcţiona în Cernăuţi o şcoală civilă (secundară) a Familiei Mariei; dar odată cu începerea anului şcolar 1926/927 – fără măcar să fi sesizat Ministerul Instrucţiunii – a început să se transforme în şcoală normală, ceea ce este cu totul oprit de art. 8 din sus zisa lege.-

La repetatele observări ale ministerului asupra acestei ilegalităţi, şcoala şi cei în drept au răspuns cu o totală indiferenţă; aşa că ministerul a fost nevoit să ia măsuri de revenire la şcoala civilă, aşa cum era în funcţiune în momentul promulgării legii.-

Totuşi în cele din urmă, prin ordinul No. 60192/928, i-a acordat autorizarea de funcţionare, cu îndeplinirea anumitor condiţiuni.-

II.- *Şcoala civilă de fete „Familia Mariei"*, prin ordinul No. 37586 1928 a obţinut şi ea autorizarea de funcţionare cu drepturile şi în alcătuirea în care a fost găsită la promulgarea legii învăţământului particular (1925) şi cu obligarea de a înainta actele cerute de lege.

Director General,
ss/indescifrabil

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond 71/1920-1944, vol. 385, p. 63-66.

55 1929 februarie 20, Paris

Liga Naţiunilor
Nr. 10392
anexe: 1

Domnule Ministru,

După cum am anunţat Excelenţei voastre prin telegrama mea nr. 10384, din 18 februarie curent, astăzi după-amiaza a avut loc la Ambasada Poloniei întrunirea reprezentanţilor Micii Înţelegeri şi ai Greciei, pentru un schimb de vederi în privinţa chestiunii minorităţilor, care se pare că va fi ridicată la Geneva în faţa Consiliului Ligii Naţiunilor.

Toţi reprezentanţii ţărilor convocate şi Polonia, au fost de acord pentru a-şi permite a sugera guvernelor respective, spre aprobare, punctele cuprinse în nota aci alăturată.

În caz când Excelenţa voastră s-ar ralia acestor sugestii, o rog să binevoiască a-mi da instrucţiunile sale.

Primiţi, vă rog, domnule ministru, încredinţarea prea înaltei mele consideraţii.

<Constantin Diamandy>[1]

Excelenţei sale,
Domnului G. Mironescu[2]
Ministru al Afacerilor Străine
etc. etc.

AIDE-MÉMOIRE

---

[1] Constantin Diamandy, diplomat român, a reprezentat România la Varşovia, Ripa, Paris, Geneva.

[2] Gheorghe Gh. Mironescu (1874-1949), jurist, profesor universitar la Bucureşti (1906-1939). Membru al Partidului Conservator-Democrat, trece în 1922 în Partidul Naţional Român. Ministru al afacerilor străine în 1928-1932, ministru de finanţe şi la lucrări publice (1932), ministru de interne (1933). Prim-ministru în 7-8 iunie 1930, 10.X.1930-4.IV.1931. În 1935 s-a retras din viaţa politică, dar revine în 1938, când este ministru secretar de stat, consilier regal şi senator *(Guverne şi guvernanţi* p. 209-210)

Les gouvernements grec, polonais, roumain, serbo-croato-slovène et tchécoslovaque ayant examiné en qualité de signataires des traités des minorités, les questions que soulève le problème des minorités tel qu'il est actuellement posé devant la Société des Nations, sont arrivés aux conclusions suivantes:

1) La procédure actuelle du Comité des Trois est contraire à la lettre et à l'esprit des traités qui ne prévoient l'intervention du Conseil que sur la demande de l'un de ses membres, sous sa responsabilité individuelle. Les Etats signataires des traités des minorités n'ont accepté jusqu'ici cette procédure que par pure tolérance.

2) Il est également contraire à l'esprit des traités que la Société des Nations considère comme recevables des pétitions émanant d'un Gouvernement étranger, spécialement du Gouvernement du pays auquel la minorité intéressée se rattache par la race.

3) Il est contraire au système des traités des minorités et spécialement à l'idée directrice qui a présidé à son établissement, savoir qu'elle est destinée à écarter l'intervention dans les affaires d'un pays, que des Etats puissent par le moyen de l'article 11, alinéa 2 du Pacte, porter directement devant le Conseil une question des minorités, se basant sur les dispositions des traités des minorités, qui prévoient une procédure qui leur est propre.

L'acceptation de pareils procédés créerait un précédent dangereux pour toutes les Puissances; ce moyen ne pourrait être admis que si son emploi était autorisé contre tous les Etats, même ceux qui ne sont pas liés par des traités des minorités.

4) La modification éventuelle d'un traité des minorités ne dépend pas uniquement de la majorité du Conseil de la Société des Nations. L'assentiment de l'Etat minoritaire est indispensable, car si par ces traités les Principales Puissances signataires se sont engagées à ne pas refuser leur assentiment à toute modification qui serait consentie en due forme par la majorité du Conseil, l'autre Partie contractante n'a pris aucun engagement de ce genre.

5) Les Etats signataires des traités des minorités n'accepteraient aucune modification de leurs obligations, spécialement dans le sens de l'augmentation de celles-ci, ni aucune institution de procédure nouvelle, telle que la création d'une Commission permanente des minorités, qu'à la condition que le régime des minorités devint une loi générale de tous les Etats sans distinction.

6) Si le conseil adoptait une procédure nouvelle, les Etats signataires des traités des minorités sortiraient de leur reserve et demanderaient l'application pure et simple de la procedure prévue par ces traités, procédure d'après laquelle le Conseil ne peut s'occuper d'une question relative aux minorités que sur la demande formelle d'un de ses membres, présentée par celui-ci sous sa responsabilité individuelle.

7) Si le régime des minorités fait devant le Conseil l'objet d'une discussion, les Etats signataires des traités des minorités ont le droit d'y participer, non pas seulement en vertu de l'article 4, alinéa 5 du Pacte, mais aussi et surtout en leur qualité de signataires des traités des minorités.

Arhivele Naționale Istorice Centrale, fond Casa Regală, dosar 35/1925, f. 393-395

Traducere:

Guvernele grec, polon, român, sârbo-croato-sloven și cehoslovac, examinând în calitate de semnatari ai tratatelor minorităților, problemele care s-

au ridicat în ceea ce priveşte chestiunea minorităţilor, aşa cum este ea pusă în prezent în faţa Societăţii Naţiunilor, au ajuns la concluziile următoare:

1. Procedura actuală a Comitetului celor trei este contrară literei şi spiritului tratatelor care nu prevăd intervenţia Consiliului decât la cererea unuia dintre membrii săi, sub responsabilitatea sa individuală. Statele semnatare ale tratatelor minorităţilor nu au acceptat până acum această procedură decât din pură toleranţă.

2. Este, de asemenea, contrar spiritului statelor ca Societatea Naţiunilor să considere că pot fi primite petiţiile emanând de la un guvern străin, în special de la guvernul ţării căreia minoritatea interesată îi aparţine prin rasă.

3. Este contrar sistemului tratatelor minorităţilor şi în special ideii directoare care a stat la baza stabilirii lui, ştiind că ea este destinată să îndepărteze intervenţia în afacerile interne ale unei ţări, ca statele să poată, graţie art. 11, alin. 2 al Pactului, să aducă direct în faţa Consiliului problema minorităţilor, bazându-se pe dispoziţiile tratatelor minorităţilor, care prevăd o procedură care le este proprie.

Acceptarea unor astfel de procedee ar crea un precedent primejdios pentru toate Puterile; acest mijloc de a acţiona n-ar putea fi admis decât dacă folosirea lui ar fi autorizată faţă de toate statele, chiar cele care nu sunt legate prin tratatele minorităţilor.

4. Modificarea eventuală a unui tratat al minorităţilor nu depinde numai de majoritatea din Consiliul Societăţii Naţiunilor. Asentimentul statului minoritar este indispensabil pentru că, dacă prin aceste tratate principalele Puteri semnatare s-au angajat să nu refuze să-şi dea asentimentul la orice modificare care ar fi consimţită în bună formă de majoritatea Consiliului, cealaltă parte contractantă nu şi-a luat nici un angajament de acest gen.

5. Statele semnatare ale tratatelor minorităţilor n-ar accepta nici o modificare a obligaţiilor lor, în special în sensul creşterii acestora, nici orice altfel de instituţie de procedură nouă, cum ar fi crearea unei comisii permanente a minorităţilor, decât cu condiţia ca regimul minorităţilor să devină o lege generală a tuturor statelor fără discriminare.

6. Dacă Consiliul ar adopta o procedură nouă, statele semnatare ale tratatelor minorităţilor ar ieşi din rezerva pe care o păstrează şi ar cere aplicarea pur şi simplu a procedurii prevăzute de aceste tratate, procedură după care Consiliul nu poate să se ocupe de o problemă referitoare la minorităţi decât la cererea formală a unuia dintre membrii săi, prezentată de acesta sub responsabilitate individuală.

7. Dacă regimul minorităţilor este subiectul unei discuţii în faţa Consiliului, statele semnatare ale tratatelor minorităţilor au dreptul de a participa la aceasta, nu numai în virtutea art. 4, alin. 5 al Pactului ci şi, mai ales, în calitatea lor de semnatare ale tratatelor minorităţilor.

Printre subiectele pe care Academia noastră le-a pus în discuţie, Liga Naţiunilor ocupă un loc de cinste, după cum i se cuvine.

Putem noi însă să abordăm fără prea multe inconveniente o problemă actuală care continuă să fie discutată la Geneva? Cred că da, cu condiţia să nu luăm atitudine în ceea ce priveşte aspectele speciale ale acestei probleme de orice natură ar fi ele, înainte de a cunoaşte informaţiile pe care Comitetul de studii, numit de Consiliu, ni le va furniza şi opiniile pe care el le va permite.

Sub rezerva acestor observaţii, cred chiar că examinarea câtorva din aspectele generale ale problemei poate fi într-un fel utilă.

Într-adevăr, problema minorităţilor pare să se fi transformat într-un refugiu, în care falsele impresii s-au acumulat în masă.

Pentru opinia publică, preocupată de pace şi dreptate, cuvântul minoritate a devenit de multă vreme sinonim cu complicaţie; mai mult chiar decât atât, el a devenit o sursă de impresii tenebroase. Astfel, pentru mulţi, cuvântul evocă când imaginea unor state care se ridică împotriva altora, când imaginea unor ţări recalcitrante la orice datorie umanitară şi încercând să-şi făurească printre articolele tratatelor drum spre libertatea cea mai absolută, impusă până la dreptul de oprimare, când imaginea unor grupări de oameni fluturând până dincolo de frontiere, faţă de toţi şi împotriva tuturor, privilegii nepieritoare.

Este drept că aceste imagini variază cu fiecare grad de latitudine. Din fericire, nimic nu este adevărat din cele spuse până acum.

Istoria politică a ultimilor zece ani dovedeşte dimpotrivă că, dacă există un tărâm pe care s-au afirmat solidaritatea internaţională şi generozitatea înţelegătoare a tuturor naţiunilor fără deosebire, acesta este, fără îndoială, tărâmul tratamentului acordat minorităţilor.

Este adevărat că, transpusă în domeniul relaţiilor internaţionale, problema minorităţilor pare să intereseze cu deosebire două categorii de state. De o parte, statele care văd un număr considerabil de oameni legaţi de ele prin rasă, limbă şi religie, chemaţi să trăiască de-a pururi dincolo de frontierele lor şi care au interesul legitim de a vedea că foştilor lor supuşi li se acordă protecţia maximă. De altă parte, statele pe pământul cărora aceste minorităţi sunt chemate să trăiască şi care, deşi sincer dispuse să asigure drepturile omului şi, mai ales, individualitatea culturală şi religioasă tuturor locuitorilor fără nici o deosebire, au totuşi interesul, tot atât de legitim, de a nu vedea cristalizându-se, ca nişte corpuri străine de organismul naţional, grupări oricare ar fi ele, de a nu vedea creându-se un stat în interiorul statului.

Ar fi însă o gravă eroare ca, pornind de la această constatare, să considerăm problema minorităţilor sub forma unui antagonism între state.

Problema minorităţilor interesează, fără distincţie, întreaga Ligă a Naţiunilor. Solicitudinea faţă de minorităţi este generală şi la fel de sinceră atât de o parte, cât şi de cealaltă. Dacă pentru unii această solicitudine este de ordin sentimental, pentru statele cu minorităţi ea este de ordin politic.

Un stat care ar împinge sentimentul până la a crea complicaţii politice fără a ţine seama de interesele păcii, ar viola obligaţiile asumate prin pact. Pe de altă parte, un stat care nu s-ar strădui să asigure un maximum de bunăstare minorităţilor sale, un stat care nu ar înţelege că interesul său primordial rezidă în lealitatea tuturor cetăţenilor şi nu în anihilarea individualităţii culturale şi religioase a unora dintre supuşii săi, un stat care nu şi-ar da seama că trebuie să fie cel mai bun apărător al intereselor minorităţilor sale, acest stat nu ar viola numai legea umanitară care trebuie să conducă orice comunitate civilizată, ci şi legea conservării propriei sale existenţe.

Este adevărat însă că, îndată ce ieşi din domeniul afirmaţiilor de principiu pentru a intra în acela al realizărilor practice, îndată ce încerci să procedezi la o delimitare concretă între interese opuse, asişti la o ciocnire între concepţii din cele mai contradictorii.

Dreptul şi interesele păcii sunt invocate, pe cât se pare, cu egală forţă de ambele părţi. Ai impresia că te afli în plină confuzie; problema pare a fi inextricabilă.

Din ce se naşte această discordanţă prea zgomotoasă adeseori şi totdeauna dureroasă? Explicaţia este simplă. Am discutat, discutăm, persistăm în discutarea problemei minorităţilor, confruntând cu o surprinzătoare uşurinţă ceea ce este de dorit cu ce este obligatoriu.

Dacă am aborda totuşi această problemă într-un mod mai simplu, însă mai precis? Dacă am spune: ceea ce constituie o obligaţie internaţională actuală trebuie să facă obiectul unei executări eficiente şi scrupuloase; ceea ce depăşeşte obligaţiile internaţionale actuale poate forma obiectul unei discuţii, dar să se ştie că discuţia nu are valoare de angajament şi că discuţia înseamnă libertate, nu numai că am simplifica problema, dar am şi lămuri-o, contribuind prin aceasta la soluţionarea ei.

Vom fi lămurit problema, pentru că, privind-o sub acest unghi, vom observa îndată că dreptul pozitiv actual al tratatelor este nu numai riguros aplicat, dar că alături de el s-a stabilit, prin concursul binevoitor al tuturor celor interesaţi, un drept mai larg, mai simplu, un adevărat drept pretorian, expresie a spiritului de solidaritate generoasă fără de care Liga Naţiunilor nu ar putea lucra.

Care sunt, de fapt, limitele dreptului pozitiv actual al minorităţilor, limite care, după părerea mea, au fost prea deseori pierdute din vedere? Departe de mine gândul de a face o expunere amănunţită a acestui subiect, pe care de altfel domnul Mandelstam l-a tratat în faţa dumneavoastră cu o perfectă competenţă.

Ne vom mulţumi să fixăm pe scurt cele trei piese ale sistemului: drepturile subiective ale minorităţilor, instrumentele diplomatice care le-au creat şi garanţiile internaţionale care le sunt acordate.

Anumite drepturi ale omului au fost asigurate minorităţilor în unele ţări sub garanţia internaţională. Acestea sunt: dreptul la naţionalitate, dreptul la viaţă, dreptul la libertatea individuală şi la libertatea cultului, dreptul la egalitate,

dreptul de a folosi limba minoritară, dreptul de a participa la beneficiile fondurilor publice destinate scopurilor de educaţie, de religie, de caritate. Adăugaţi acestor drepturi generale anumite drepturi speciale acordate unor minorităţi precis denumite: minorităţile evreieşti, valahii din Pind, muntele Athos, comunităţile secuieşti şi săseşti din Transilvania, rutenii din sudul Carpaţilor, şi veţi cunoaşte în totalitatea sa mănunchiul de drepturi subiective aparţinând minorităţilor.

Care sunt instrumentele diplomatice care au dat caracterul de fapt internaţional pozitiv acestor prerogative? Ele sunt variate, dar pot să fie, în linii mari, enumerate după cum urmează:

Există mai întâi tratatele speciale, zise tratate ale minorităţilor, semnate la Paris, în timpul Conferinţei Păcii, de către Polonia, Iugoslavia, Cehoslovacia, România şi Grecia.

Sunt apoi anumite capitole speciale inserate în tratatele de pace şi asigurând protecţia minorităţilor în Austria, Ungaria, Bulgaria şi Turcia.

Există de asemenea declaraţii făcute în acelaşi scop în faţa Consiliului Ligii Naţiunilor de către Albania, Estonia, Finlanda, Letonia şi Lituania.

Mai sunt, în sfârşit, convenţii răspunzând aceloraşi necesităţi, în special Convenţia germano-poloneză pentru Silezia de Sus din 15 mai 1922, care fixează şi o procedură specială contractuală deosebită de regulile de drept comun, şi Convenţia pentru teritoriul Memel din 5 mai 1924.

Enumerarea drepturilor subiective ale minorităţilor a putut să pară lungă; aceea a instrumentelor care le consacră a putut părea plicticoasă, dar garanţia internaţională, adevăratul drept pozitiv să iasă din dreptul naţional pentru a intra în dreptul internaţional, sunt cuprinse toate, dar absolut toate, în următorul text, pe care îl veţi regăsi în orice tratat sau declaraţie referindu-se la minorităţi:

„Cehoslovacia (sau Austria, Polonia, Iugoslavia, România etc.) este de acord că, în măsura în care stipulaţiile din articolele precedente afectează persoane aparţinând unor minorităţi de rasă, de religie sau de limbă, aceste stipulaţii constituie obligaţii de interes internaţional şi vor fi plasate sub garanţia Ligii Naţiunilor. Ele nu vor putea fi modificate fără asentimentul majorităţii Consiliului Ligii Naţiunilor. Statele Unite ale Americii, Imperiul Britanic, Franţa, Italia şi Japonia se angajează să nu-şi refuze asentimentul la nici o modificare a acestor articole, care ar fi reglementar consimţită de majoritatea Consiliului Ligii Naţiunilor.

Cehoslovacia (sau Austria, Polonia, Iugoslavia, România etc.) este de acord că oricare membru al Consiliului Ligii Naţiunilor va avea dreptul să semnaleze orice infracţiune sau pericol de infracţiune la vreuna din aceste obligaţii, iar Consiliul va putea proceda în modul pe care îl va considera potrivit şi va putea da instrucţiunile care îi vor părea indicate şi eficace în acea circumstanţă".

Iată tot ce ne spun tratatele.

Dacă examinezi atent acest text fundamental, dar unic, eşti îndemnat să faci anumite observaţii de o importanţă capitală pentru lămurirea problemei care ne preocupă.

În primul rând, în numeroasele instrumente enumerate de noi, ca şi în dispoziţia care creează garanţia internaţională, se vorbeşte de minorităţi fără a le defini.

Ce este o minoritate? Tratatele nu o spun. Este oare vorba de un număr considerabil de oameni pe care rasa, limba, religia îi deosebesc de ceilalţi sau este vorba numai de câteva persoane? Tratatele nu o spun. Este vorba de grupări stabilite de multă vreme sau numai de refugiaţi stabiliţi de curând? Tratatele nu o spun. Textele vorbesc, este adevărat, de diferenţa de rasă, de limbă, de religie. Dar cine este chemat să facă deosebirea între limbă şi dialect, între religie şi sectă? Tratatele nu o spun. Este important de relevat că tratatele care protejează minorităţile sunt în funcţie de răspunsul la o întrebare capitală relativă la definirea obiectului însuşi al protecţiei lor. Acest fapt este atât de adevărat, încât, şase ani după intrarea în vigoare a tratatelor minorităţilor, domnul de Jouvenel[1] recunoştea la dezbaterile de la Geneva necesitatea unei bune definiţii a minorităţilor în cadrul tratatelor existente, bineînţeles. Şi domnul ambasador de Mello-Franco spunea în Consiliu de la 9 decembrie 1925 că, aşa cum le prezintă tratatele, minorităţile nu înseamnă numai grupări etnice, ci şi atribute psihologice, sociale şi istorice, recunoscând astfel că definirea minorităţii trebuie să facă obiectul unui studiu încredinţat tehnicienilor: jurişti, istorici şi sociologi.

_ Această lipsă de precizie va constitui oare pentru noi un motiv care să împiedice protecţia existentă a intereselor minoritare? Departe de mine acest gând. Ceea ce doresc eu este să facem lumină, nu o faptă rea. Ceea ce doresc este să reţinem ce înseamnă tratatul şi ceea ce, în ciuda defectelor sale, a făcut din el munca rodnică a Ligii Naţiunilor.

Să ne mulţumim deci, pentru moment, cu constatarea că minorităţile se deosebesc de majorităţi, aşa cum albul se deosebeşte de negru şi să continuăm examinarea textului fundamental, dar unic, care stabileşte garanţia internaţională a drepturilor minorităţilor.

Este această garanţie permanentă ori temporară? Ce de discuţii interesante în legătură cu aceasta! Am auzit teoria permanenţei într-atât de absolută, încât garanţia Ligii Naţiunilor în materie de minorităţi apărea unica excepţie de la legea lui Goethe asupra soartei schimbătoare a lucrurilor. Am auzit teoria unei permanenţe atenuate de desuetudinea în care ar cădea dreptul pozitiv al minorităţilor reconciliate din lipsă de reclamanţi. Am auzit teoria permanenţei sub forma eternităţii de mâine care succede eternităţii de azi.

Îngăduiţi-mi să reamintesc în legătură cu aceasta însuşi textul care creează garanţia internaţională în materie de minorităţi şi interpretarea pe care i-a dat-o domnul Tittoni[2], al cărui raport din 20 octombrie 1920 constituie, după părerea tuturor, carta fundamentală în materie.

---

[1] Bertrand de Jouvenel, reprezentant al Franţei la Liga Naţiunilor.

[2] Tittoni Tommaso, om politic italian, ministru de externe, apoi preşedintele Senatului italian. Cf. E.M., p. 922

„Nu va fi inutil să definim mai întâi în mod clar sensul exact al termenilor: garanţie Ligii Naţiunilor. Pare evident că această stipulaţie înseamnă înainte de toate că dispoziţiile privind minorităţile sunt intangibile, cu alte cuvinte ele nu pot fi modificate în sensul de a se aduce vreun prejudiciu drepturilor actualmente recunoscute şi fără asentimentul majorităţii Consiliului Ligii Naţiunilor".

Intangibilitatea dreptului pozitiv actual al minorităţilor înseamnă deci că modificarea sa nu depinde numai de consimţământul semnatarilor, de o parte Marile Puteri şi de cealaltă statele cu minorităţi, ci şi de un asentiment suplimentar, în speţă acela al majorităţii Consiliului. Dar acest sentiment odată obţinut de statele cu obligaţii minoritare, Marile Puteri semnatare ale tratatelor minorităţilor s-au angajat formal şi anticipat să nu-şi refuze consimţământul la respectiva modificare.

Am spus cumva toate acestea cu scopul de a cere suprimarea garanţiei care există actualmente în materie de minorităţi? Nici gând de aşa ceva. Existenţa actualei garanţii este un element de linişte psihologică pentru minorităţile de pretutindeni.

Concursul dat de Liga Naţiunilor atât minorităţilor, cât şi statelor în înţelegerile lor este cât se poate de preţios. Ceea ce doresc este ca, atunci când ne ocupăm de tratate, să vorbim despre ele în mod precis, să ştim unde încep şi unde se termină, condiţie indispensabilă pentru a recunoaşte în orice moment la ce punct ne aflăm.

Să examinăm mai departe textul garanţiei internaţionale în materie de minorităţi. Ce mai băgăm de seamă?

Tratatele minorităţilor, care au fost făcute în afara Ligii Naţiunilor, între Marile Puteri de o parte şi statele cu minorităţi vor fi puse sub garanţia Ligii Naţiunilor. Ne aflăm deci în prezenţa unei stipulaţii în favoarea unui terţ. Acest terţ este însă Liga Naţiunilor, ale cărei drepturi şi obligaţii sunt fixate prin pact. Şi atunci se pot oare extinde drepturile şi obligaţiile Ligii Naţiunilor fără un amendament la pact? Iată o întrebare la care nu-mi propun să răspund aici.

Îmi este suficient să amintesc că ea a preocupat pe reprezentantul unei ţări nesemnatară a Tratatului Minorităţilor. Am numit pe lordul Balfour[3].

Într-adevăr, în procesul-verbal al Consiliului încheiat la 22 octombrie 1920 cu ocazia discutării raportului prezentat de domnul Tittoni, găsim următorul pasaj:

„Domnul Balfour întreabă dacă Consiliul are dreptul de a nu accepta sarcina protecţiei minorităţilor şi dacă, în consecinţă, nu ar puta să facă unele rezerve relativ la procedura instituită de tratate pentru protecţia minorităţilor de către Consiliu.

Opinia generală a Consiliului este că aceasta ar putea teoretic să refuze de a garanta drepturile minorităţilor, dar că practic un refuz este imposibil. S-ar ivi, într-adevăr, inconveniente grave; dat fiind că tratatele nu au fost acceptate de cei

[3] Arthur James Balfour (1848-1930), conte, diplomat şi om politic conservator britanic, ministru de externe (1916-1919) şi prim-ministru în anii 1902-1905

interesaţi decât cu foarte mare greutate, trebuie evitat să se reducă şi mai mult autoritatea lor.

Domnul Balfour a cerut ca observaţiile sale să fie, cel puţin, consemnate în procesul-verbal".

Am amintit eu oare acest lucru pentru a deduce din el că intervenţia Ligii Naţiunilor în materie de minorităţi trebuie să înceteze îndată ca ilegală? Nimeni n-o poate crede. L-am amintit cu scopul de a pune în evidenţă că unui gest de generozitate al Marilor Puteri în favoarea minorităţilor i-a urmat un al doilea gest de generozitate al statelor interesate, care au acceptat de bunăvoie stipulaţiile menţionate, şi un al treilea gest de generozitate al Ligii Naţiunilor, care a acceptat o sarcină în plus în folosul popoarelor. Nu mi se pare inutil să amintesc acest concurs de generozităţi în momentul în care se aud voci afirmând că Liga Naţiunilor nu-şi face datoria pe deplin. Liga Naţiunilor face mai mult decât atât, îşi depăşeşte datoria.

În sfârşit, dacă observi bine textul care stabileşte garanţia internaţională în materie de minorităţi, ajungi la o a patra concluzie, de mare importanţă.

În ce constă această garanţie? În faptul că orice membru al Consiliului are dreptul să atragă atenţia acestuia asupra infracţiunii sau pericolului de infracţiune la obligaţiile cuprinse în Tratatul Minorităţilor. Ceea ce înseamnă că orice infracţiune la Tratatul Minorităţilor nu devine o problemă internaţională decât dacă unul din membri îşi asumă răspunderea personală de a o semnala atenţiei Consiliului. Cu alte cuvinte, conform tratatelor, problema minorităţilor nu există şi nu poate exista pe tărâm internaţional ca un diferend între minoritate şi guvernul interesat, ci numai ca un diferend între unul sau mai multe state care, acţionând pe propria lor răspundere – ca procurori ai umanităţii –, îşi însuşesc cauza discutată, şi guvernul naţional interesat.

Iată tot ce spun tratatele în materie de garanţie internaţională a minorităţilor. Nu trebuie să privim cu melancolie bilanţul acesta de neprecizări şi de limitări. Trebuie, dimpotrivă, să ne gândim la satisfacţia interioară pe care ţi-o dă faptul de a şti că, în afara limitelor stricte ale legii, există comandamente imperioase ale conştiinţei, precum şi constatarea că mai repede va progresa cauza sfântă a minorităţilor printr-un apel la bunăvoinţa şi generozitatea popoarelor decât prin evocarea spectrului sancţiunilor.

Alături de drept, există practică. Dar, pentru că ea este considerată ca demnă de criticat, se vorbeşte acum de schimbarea ei. Alături de practică există deci reforma.

S-a spus că practica a deviat de la intenţiile celor ce au întemeiat sistemul minorităţilor. Dar a deviat ea într-un sens restrictiv sau într-un sens extensiv faţă de interesele minorităţilor? Examenul pe care l-am făcut acum dovedeşte el singur că deviaţia nu s-a putut produce decât în sensul extensiv, altminteri ar fi fost foarte greu ca sistemul creat de tratate să funcţioneze comod.

În şedinţa de la 22 octombrie, domnul Balfour sublinia deja sarcina ingrată

---

[4] Paul Hymans, diplomat, reprezentant al Belgiei la Liga Naţiunilor.

şi grea a Consiliului în materie de minorităţi, spunând: "Dacă va fi necesar să se intervină pentru protecţia unei minorităţi, unul din membri Consiliului va trebui să primească să devină acuzatorul statului care nu-şi va fi ţinut angajamentele".

Şi domnul Tittoni răspundea: „Este adevărat că sarcina atribuită Consiliului este departe de a fi plăcută, dar el nu poate s-o refuze".

Or, trei zile mai târziu iată-l pe domnul Hymans[4] declarând că a fost impresionat de observaţiile pe care domnul Balfour le făcuse în şedinţa precedentă relativ la situaţia dificilă în care s-ar afla un membru al Consiliului care ar acuza un stat de a fi violat tratatele minorităţilor. În consecinţă, pentru a face această sarcină mai puţin ingrată, domnul Hymans sugerează ca orice petiţie emanând de la minorităţi să fie examinată de un comitet de trei. Consiliul a hotărât aprobarea propunerii făcute de domnul Hymans în următorii termeni: "Pentru a facilita membrilor Consiliului exercitarea drepturilor şi datoriilor lor în ceea ce priveşte protecţia minorităţilor, este de dorit ca preşedintele şi doi membri, desemnaţi de el pentru fiecare caz, să procedeze la examinarea oricărei petiţii sau comunicări adresate Ligii Naţiunilor în legătură cu o infracţiune la clauzele tratatelor pentru protecţia minorităţilor. Această examinare va avea loc îndată ce petiţia sau comunicarea respectivă va fi fost adusă la cunoştinţa Consiliului".

Comitetul celor trei se născuse. Fie că acest comitet merită elogii, fie că merită critici, un lucru este limpede: prin instaurarea sa, în fapt dacă nu în drept, procedura în materie de minorităţi este declanşată nu de un act emanând de la un membru al Consiliului pe proprie răspundere, aşa cum cere tratatul, ci de plângerea minorităţilor, în vreme ce, conform raportului Tittoni, petiţia este o simplă sursă de informaţie pentru Consiliu.

Într-adevăr, după o primă examinare prin care se constată dacă poate fi primită, plângerea este transmisă guvernului interesat pentru observaţii. Apoi, cum de obicei observaţiile scrise nu sunt considerate suficiente, sunt chemaţi în faţa Consiliului celor trei delegaţii, care să dea explicaţii verbale. După explicaţiile verbale urmează sfaturile amicale sub forma reamintirii datoriilor internaţionale. Totul în şedinţă secretă, se înţelege, dar este un proces în regulă, a cărei procedură a trebuit să fie minuţios stabilită prin rezoluţiile Consiliului.

Serviciile pe care Comitetul celor trei le-a adus cauzei minorităţilor sunt prea cunoscute pentru ca acesta să mai aibă nevoie de apărare.

Un sentiment de dreptate ne obligă totuşi să constatăm că cel mai mare serviciu care se poate face Comitetului celor trei este să spunem tot răul pe care îl gândesc despre el statele cu obligaţii minoritare, mi-a fost dat să cunosc ambele povârnişuri, pot să afirm cu toată imparţialitatea că sunt mai uşor de suportat criticile adresate Comitetului celor trei, decât cele pe care Comitetul le adresează, la rândul său, reprezentanţilor statelor interesate, însărcinaţi să furnizeze explicaţii orale.

Nu toată lumea este de aceeaşi părere. Este foarte posibil. Dar fie că se aprobă, fie că se critică sistemul Ligii Naţiunilor, un fapt rămâne indiscutabil: Comitetul celor trei şi procedura pe care aceasta o urmează sunt în afara

Tratatului Minorităţilor. Şi tocmai ele constituie acel drept pretorian, stabilit în mod benevol în interesul minorităţilor, prin colaborarea constantă între Liga Naţiunilor şi statele cu obligaţii minoritare, fără consimţământul cărora nu ar putea de altfel funcţiona.

Aşa că, în faţa criticilor aduse practicii actuale, dintre care unele, ca cele ale domnilor Stresemmann şi Dandurand, sunt inspirate de nobila dorinţă de a se realiza mai mult, iar altele sunt provenite din rea-voinţă ori ignoranţă, se ridică următorul bilanţ care dovedeşte că Liga Naţiunilor a făcut mai mult decât îi dictau obligaţiile stricte ale tratatelor, iar statele cu minorităţi s-au străduit cât au putut s-o ajute în îndeplinirea misiunii ei umanitare.

În primul rând, Liga Naţiunilor a acceptat, fără obligaţie prevăzută în pact şi într-un spirit de generozitate care impune a respecta garanţia stipulaţiilor relative la protecţia minorităţilor.

În al doilea rând, Liga Naţiunilor, nepreocupându-se de lipsa de precizie a instrumentelor diplomatice, a acordat solicitudinea şi protecţia sa minorităţilor, fără a enunţa elementele constitutive ale acestora.

În al treilea rând, Liga Naţiunilor a instaurat alături de dreptul restrictiv al tratatelor o practică mai suplă care asigură minorităţilor examinarea cererilor lor după o procedură minuţioasă înainte ca vreun membru al Consiliului să-şi fi însuşit cauza lor, şi care obligă guvernele interesate să dea explicaţii înainte de a se fi declanşat acţiunea legală prevăzută în tratate.

În al patrulea rând, Liga Naţiunilor a impus anumite limite dreptului pretorian extralegal, pe care ea însăşi l-a creat, dar nu a adus niciodată vreun prejudiciu dreptului legal al membrilor Consiliului, pe care a vrut să-l păstreze intact aşa cum el rezultă din tratate.

În sfârşit, pusă în faţa unor propuneri de o mare elevaţiune de gândire, ca cele ale onorabilului dr. Stresemann şi ale preşedintelui Dandurand, Liga Naţiunilor, în ciuda realizărilor ei din trecut, a numit un Comitet de studii care să cerceteze în ce măsură aceste propuneri ar putea fi utilizate în cadrul obligaţiilor existente şi în interesul general.

Acestea fiind faptele, se poate oare vorbi de o deviere a practicii Ligii Naţiunilor în defavoarea minorităţilor fără de intenţiile fondatorilor sistemului?

Pot într-adevăr minorităţile să se plângă că teoria şi practica nu merg mână în mână şi că există o contradicţie evidentă între promisiunile tratatului şi faptele reale?

Şi, dacă ar fi aşa, ce să spunem atunci de statele care au semnat tratate restrictive şi nu au acceptat practica actuală decât în credinţa că gestul lor va fi aprobat, fiind considerat expresia unei contribuţii benevole la o cauză umanitară

---

[5]. Georges Clemenceau (1841-1929), ziarist şi om politic francez. Preşedinte al Partidului Radical. Prim-ministru în anii 1906-1909, 1917-1920. A dominat lucrările Conferinţei de Pace de la Paris din 1919-1920, fiind unul dintre principalii autori ai Tratatului de la Versailles.cf. *MDE*, p. 1155.

[6] Ignaz Paderewsky, pianist celebru polonez, directorul Conservatorului de muzică din Varşovia, preşedinte al Consiliului de Miniştri al Poloniei (1919) Cf. *E.M.*, p. 738

sacră, dar sacră prin reciprocitatea morală pe care o implică?

Să fie oare contradicţie între promisiunile întemeietorilor sistemului şi realitatea de azi?

Îngăduiţi-mi să reamintesc un fapt destul de puţin cunoscut, deşi întâmplat acum zece ani, şi care se referă la lucrările Conferinţei Păcii.

Scrisoarea adresată de domnul Clemenceau[5] domnului Paderewski[6] este citată ca un document revelator pentru spiritul care a călăuzit Comisia noilor state şi Conferinţa Păcii în elaborarea noului statut al minorităţilor.

Este foarte adevărat. Dar această scrisoare din 28 iunie 1919, care nu contrazice de altminteri cu nimic cele ce am spus aici, trebuie citită în lumina procesului-verbal cu data de 29 mai 1919 de la Conferinţa păcii, prezidată de domnul Clemenceau însuşi.

Vom avea astfel imaginea clară a compensaţiei pe care întemeietorii sistemului o ofereau statelor chemate să semneze tratatele minorităţilor, aceste state nefiind foarte dornice să accepte noile stipulaţii, care le provocau îngrijorări în ceea ce privea suveranitatea lor naţională.

În proiectul primitiv al Pactului Ligii Naţiunilor există un articol – 21 – care asigura protecţia minorităţilor în toate ţările. Acest articol, pe care statele chemate să semneze tratatele minorităţilor îl acceptaseră, era astfel conceput: „Înaltele părţi contractante sunt de acord să declare că nici o oprelişte nu va interveni în libera exercitare a oricărei credinţe, religii sau opinii dacă practicarea acesteia nu este incompatibilă cu ordinea publică şi moravurile şi că în jurisdicţia respectivă nimeni nu va fi tulburat în viaţa sa, în libertatea sa sau în urmărirea fericirii sale din cauza aderării la o anumită credinţă, religie sau opinie".

Articolul 21 a fost apoi retras din proiectul pactului pe motiv că prejudiciază suveranitatea statelor.

Noile state au invocat atunci principiul egalităţii suveranităţilor şi au declarat că acceptă orice dispoziţie pe care toate statele, făcând parte din Liga Naţiunilor, o vor admite pe propriul lor teritoriu în această materie, dar au refuzat să se supună unor clauze speciale.

Cum a justificat Conferinţa Păcii faptul de a impune anumitor ţări obligaţii pe care ea însăşi le socotea incompatibile cu suveranitatea normală a unui stat? Cât se poate de simplu! A spus statelor cu minorităţi: Vă acordăm largi creşteri teritoriale, vă garantăm noile frontiere, este deci just să stipulăm condiţiile în care această garanţie poate să vă fie dată.

Dar să ascultăm mai bine cuvintele rostite de preşedintele Clemenceau şi de preşedintele Wilson la şedinţa din 31 mai 1919, când a fost discutată problema minorităţilor.

Preşedintele Clemenceau: „Nu cred că este umilitor pentru România să primească sfaturi prieteneşti de la state care se numesc Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Italia, Franţa. Nici unul dintre aceste state nu va voi să exercite o putere ilegală în România...".

Preşedintele Wilson: „... În aceste condiţii este oare iraţional sau nedrept ca Marile Puteri să spună asociaţilor lor, nu în calitate de dictatori, ci de prieteni: Nu ne este posibil să garantăm reglementări teritoriale pe care nu le credem juste

şi nu putem lăsa să dăinuiască elemente de dezordine care, după părerea noastră, vor tulbura pacea lumii.

...Cum o putere, de exemplu Statele Unite, căci este singura în numele căreia pot vorbi, va putea, după ce a semnat aceste tratate, în cazul când ele ar cuprinde elemente de a căror permanenţă se îndoieşte, să declare poporului său la o distanţă de 3000 de mile că a stabilit pacea lumii? Este un lucru imposibil. Şi totuşi, aceste tranzacţii implică din partea României, a Cehoslovaciei, a Serbiei speranţa că, dacă vreuna din clauzele acestui regulament nu va fi respectată, Statele Unite îşi vor trimite armata şi navele pentru a veghea la executarea lor.

Cer prietenului meu Kramar[7], prietenului meu Trumbici[8], prietenului meu Brătianu să fie încredinţaţi că, dacă socotim preferabil să rămână în tratat cuvinte pe care ei doresc să le omitem, nu o facem în scopul de a insista asupra unor condiţii neraţionale, ci pentru că dorim ca tratatul să ne dea dreptul de a hotărî dacă acestea sunt lucruri pe care le putem garanta".

Iată ce spunea preşedintele Wilson la 31 mai 1919 la întrunirea Conferinţei Păcii, prezidată de domnul Clemenceau, care a semnat scrisoarea din 28 iunie 1919.

Comparând regimul din ce în ce mai bun creat minorităţilor de Liga Naţiunilor în afara tratatelor şi peste acestea şi soarta compensaţiei oferite de Conferinţa Păcii statelor cu obligaţii minoritare, nu ştiu dacă nu cumva acestea din urmă sunt îndreptăţite să-şi pună următoarea întrebare: După o primă decadă de activitate a Ligii Naţiunilor, ideile întemeietorilor sistemului minorităţilor mai apar ele, astăzi, sub acelaşi aspect?

Şi acum, când ştim în mod precis care este dreptul pozitiv al minorităţilor şi care este acţiunea umanitară a Ligii Naţiunilor în virtutea acestui drept şi pe lângă el, ne este uşor să înţelegem cum se pune în prezent problema minorităţilor şi ce răspuns comportă ea.

De câtva timp, şi, mai ales, acum, asistăm la o mişcare care tinde să reformeze protecţia existentă a minorităţilor în scopul de a o face mai eficace şi mai completă.

Este un lucru cât se poate de nobil. Dar în această mişcare îşi face loc o tendinţă, şi anume tendinţa de a prezenta unele ţări – pe cele care nu au tratate de minorităţi – drept propovăduitoare unei noi justiţii internaţionale, în timp ce ţările legate prin asemenea tratate sunt prezentate ca refractare la orice ameliorare a soartei minorităţilor. După cum am demonstrat, nimic nu poate fi mai fals decât acest antagonism şi nimic mai nedrept decât această discriminare în faţa aceluiaşi ideal de dreptate.

Nu este mai puţin adevărat că o asemenea credinţă, chiar eronată, obligă

---

[7] Karel Kramar (1860-1937), om politic ceh. Conducător al Partidului Naţional Democrat. Preşedintele primului guvern al statului independent cehoslovac (1918-1919), ministru de externe al Cehoslovaciei. Cf. *M.D.E.*, p. 1346.

[8] Ante Trumbici (1864-1938), om politic croat. Militant al luptei pentru libertate naţională, preşedintele comitetului iugoslav de la Londra (1915-1918). Ministru de externe în 1918-1820. Cf. *M.D.E.*, 1665.

statele cu obligaţii minoritare să-şi precizeze punctul de vedere în această privinţă, mai cu seamă în sânul acestei Înalte Academii, căreia îi revine cinstea de a fi înscris pe ordinea de zi, chiar în prima sa şedinţă publică, problema minorităţilor etnice şi care are astfel dreptul să cunoască părerea tuturor membrilor săi, pentru a putea la momentul oportun să judece în mod ştiinţific şi în deplină cunoştinţă de cauză.

Au fost încercări de a se prezenta punctul de vedere al statelor cu obligaţii minoritare ca o tendinţă de a crea complicaţii Marilor Puteri, inventând minorităţi acolo unde nu erau. Nu cred că această prezentare este întru totul exactă. Nu cred că statele cu obligaţii minoritare, care au învăţat drepturile omului la şcoala franceză, libertăţile constituţionale la şcoala britanică, principiul naţionalităţilor la şcoala italiană, se pot gândi să întoarcă împotriva profesorilor lor învăţămintele sacre primite de la ei.

Mi se pare că poziţia ţărilor cu obligaţii minoritare s-ar putea rezuma mai fidel după cum urmează.

Despre ce este vorba?

Este vorba despre punerea în vigoare a obligaţiilor noastre actuale? Răspundem: Să le măsurăm!

Este cumva vorba de anumite îmbunătăţiri în cadrul obligaţiilor noastre actuale? Răspundem: Să le discutăm!

Este oare vorba de extinderea actualelor noastre obligaţii? Suntem siliţi să răspundem: Să le împărţim!

Este, poate, vorba de punerea problemei minorităţilor în adevăratul său cadru, care este de natură morală şi nicidecum coercitivă? Răspundem: Bizuiţi-vă pe noi pentru tot ceea ce morala, spiritul umanitar şi interesul general ne ordonă să facem!

Ce este atunci, ştiinţific vorbind, dreptul minorităţilor? Este un drept pozitiv uman, dar regional. Această constatare impune o alegere; dreptul minorităţilor este sau un drept pozitiv permanent, dar cu o tendinţă universală, sau un drept temporar menit să salvgardeze drepturile omului până în momentul în care toate interesele vor fi fost armonios conciliate.

Obligaţiile statelor faţă de minorităţi trebuie să fie universale, sub formă de drept sau sub formă de morală.

Drept pozitiv perpetuu regional este o concepţie de neadmis.

Dreptul minorităţilor nu poate fi de-a pururi dreptul celor învinşi şi al noilor veniţi.

Că universalitatea se realizează pe tărâmul dreptului sau al moralei, nu avem de ales, cele două concepţii ne convin în egală măsură. Nu spun nici că o alegere trebuie să fie făcută imediat. Dar trebuie ca o concepţie să se orienteze în viitor. Nu ştiu ceea ce va fi ea. Ceea ce ştiu este ceea ce nu trebuie să fie. Extinderea obligaţiilor actuale, oricare ar fi forma sau metoda lor, numai în sarcina unor state, fără perspective de a se ajunge la un sfârşit, oricare ar fi bunăvoinţa arătată minorităţilor, oricare ar fi eforturile pe care le facem pentru a

realiza în privinţa lor dorinţele cele mai mari, toate acestea nu ar duce decât la slăbirea consolidării statelor.

Pacea nu poate fi servită decât printr-un ideal. Or, idealul trebuie să aibă drept bază dreptatea, şi nu servitutea internaţională.

De aceea spun: Să îndeplinim în mod scrupulos datoria de astăzi. Să plecăm de la ce este.

Să îndeplinim întru totul obligaţiile noastre existente sub auspiciile Societăţii Naţiunilor. Minorităţile să fie tratate cu bunăvoinţă, dar şi statele din care ele fac parte să fie tratate la fel.

Să căutăm cu ajutorul Societăţii Naţiunilor ceea ce în cadrul normal poate duce la apropierea tuturor oamenilor, pe care numai limba, religia sau rasa îi separă.

Şi când finalitatea urmărită prin tratate va fi atinsă, să trasăm larg programul obligaţiilor noastre morale faţă de oameni, în calitate de oameni. Vom merita astfel mai bine de la patriile noastre respective, vom înfrunta, de asemenea, mai uşor greutăţile care par să ne separe astăzi, căci morala este una singură pentru toţi şi omul este egal omului oriunde s-ar afla.

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Nicolae Titulescu, dosar 143/1929, f. 36-56; publ. în Nicolae Titulescu, Documente diplomatice, Bucureşti, 1967, p. 273-286.

57 — 1929 aprilie 16, Bucureşti

Direcţia Siguranţei Statului

Notă

Inspectoratul General de Siguranţă Cernăuţi comunică următoarele informaţii asupra chestiunei Pascaliei şi legătura ei cu chestiunea iredentei ucraineene din Bucovina:

Prima manifestare în practică, ca urmare a discuţiilor relative la Pascalie, s-a remarcat în Bucovina, în ziua de 17 martie curent, în comuna Vilaucea, judeţul Storojineţ, când locuitorii veniţi la biserică, spre a-şi sfinţi mâncările de post pentru parastas, au văzut alături de ei consăteni veniţi cu mâncăruri dulci, aduse în acelaşi scop. Primii susţineau că sunt în post, iar ceilalţi că sunt în câşlegi. Preotul a sfinţit cele de post şi a părăsit biserica, ceea ce a provocat nemulţumiri în rândurile celorlalţi, care susţineau că sunt în câşlegi şi au arătat chiar o atitudine agresivă faţă de preot.

În ziua de „Florii", se remarcă a doua pornire ostilă a locuitorilor, contra slujbei bisericeşti, şi anume în comunele: Carapciu p/C şi Vilaucea, unde au luat cheile de la biserică şi au forţat pe preoţi să nu slujească.

Aceste incidente se întind treptat pe toată Valea Ceremuşului, cuprinzând comunele: Stăneştii de Jos, Stăneştii de Sus, Mariceni, Răstoace, Berhomet,

Jadova, Lucavăţ, Milie, Bereşniţa, Ispas, Văscăuţi, Voloca, Călineşti, Bărbeşti, Zelenău, Slobozia-Bănila şi Zamostea, toate din judeţul Storojineţ.

Prin rapoarte speciale, s-a arătat, domnului ministru al Bucovinei[1], numele agitatorilor din fiecare comună şi modul cum au decurs, treptat, aceste agitaţii religioase, care, graţie trecutului, fie al preoţilor, fie al autorităţilor nu au dat loc la ciocniri sângeroase.

Din cercetările noastre s-a stabilit că, în majoritate, aceste agitaţii sunt datorate nu atât credinţei, cât mai mult politicii iredentei ucraineene care, încurajată de acest succes, va păşi pe aceeaşi cale pentru îndeplinirea, mai departe, a scopului urmărit. S-a remarcat că agitatorii dădeau credincioşilor să înţeleagă că românii, fiind de gintă latină, deci fraţi de sânge cu italienii, francezii, spaniolii şi alte popoare catolice, vor să serbeze Paştele cu fraţii lor, ceea ce convine administraţiei române, care înclină a da bisericii ortodoxe române o catolicizare lentă. Ei, ucraineenii, ca slavi şi ortodocşi, urmează a sărbători odată cu fraţii lor slavi: ruşi, bulgari, sârbi etc.

Îngrijorător este că, în comunele arătate mai sus, s-au alcătuit comitete locale din ucraineeni, care au organizat rezistenţa contra oficierii sărbătorilor după prescripţiile autorităţilor superioare şi care au reuşit a atrage în jurul lor majoritatea locuitorilor din comune.

Comitetele citate mai sus, profitând de acest spirit de agitaţii religioase, tind a-şi impune şi alte revendicări ale lor, şi anume: a închide şcolile, cum au închis bisericile, dacă nu se admite ca limbă de predare în şcoli limba ucraineană şi, dacă nu se iau măsuri, să se alunge din comune învăţătorii români, care nu vor să predea în limba ucraineană; de asemenea, se agită ideea de a nu plăti impozitele, către statul care le nesocoteşte credinţa, şi de a nu-şi trimite copiii să-şi satisfacă serviciul militar.

Din cele arătate mai sus, reiese că tot nord-vestul Bucovinei este în plină agitaţie şi că acestea sunt datorate, în mare parte, pe lângă iredentism şi agenţilor politici interni, care, în dorinţa de a-şi crea o popularitate în sânul populaţiei, speculează, fără nici un scrupul, chiar chestiunile care stau la baza ordinii în stat.

Chestiunea serbării Paştelui nu s-a terminat şi acum vine partea grea, pentru o serie de demnitari ai statului, în special preoţii care vor avea de ales între a servi a doua oară Paştele sau a suferi urmările din partea populaţiei nemulţumite.

Aceste agitaţii vor dura până în iunie, când se serbează Înălţarea şi Rusaliile, socotite după Paştele serbat la 5mai.

Arhiva Serviciului Român de Informaţii, fond „D", dosar nr. 7097, f. 23-24.

---

[1] Teofil Sauciuc-Săveanu (1884-1971), profesor de istorie la Universitatea din Cernăuţi, parlamentar, ministru de stat (pentru Bucovina) în guvernele condus de Iuliu Maniu între 10 noiembrie şi 7 iunie 1930, 20 octombrie 1932-12 ianuarie 1933 şi în guvernul condus de Vaida-Voevod (14 ianuarie-9 septembrie 1933) Cf. *Guverne şi guvernanţi*, p. 235-236.

Act Constitutiv
al Asociaţiei Absolvenţilor Seminarului
Musulman din Medgidia

Subsemnaţii constituim o asociaţie cu denumirea de „Asociaţia Absolvenţilor Seminarului Musulman din Dobrogea“ cu scopul de a lupta pe toate căile legale pentru ridicarea nivelului moral, intelectual al populaţiunei musulmane.

Scopul asociaţiei este cel prevăzut în statute.

Sediul asociaţiei este în municipiul Constanţa.

Durata este nelimitată.

Subsemnaţii asociaţi, pentru ca asociaţiunea să poată continua după constituire, alegem ca membrii în consiliul de administraţie al asociaţiei pe primul period de 3 ani, pe dnii: Nuri Resul, preşedinte; Rifat Midhat, vicepreşedinte; dl Izet Baubec, casier; dl Mustafa Amet, secretar şi dnii Suaib Abduraman, Negib Hagi Fazâl, Iacub Zecheria, Sabri Refi, Feuzi Ismail, membri, Dl Etem C. Mola, Enan C. Mola şi Abdulachim Selim cenzori, dnii Regeb Ibraim, Ismail Ibraim şi Ibadula Abdula, supleanţi.

Dl Alexandru Alecu, profesor şi fost director al Seminarului Musulman din Medgidia, este ales preşedinte de onoare al asociaţiunei.

Asociaţiunea se declară constituită în virtutea acestui act constitutiv şi al statutelor şi deci în stare de a funcţiona imediat după îndeplinirea formalităţilor legale.

Toţi membrii asociaţiunei urmează a se conforma tuturor dispoziţiunilor acestui act şi statutelor.

STATUTUL
Asociaţiei Absolvenţilor Seminarului
Musulman din Dobrogea

Art. 1. – Se înfiinţează de către absolvenţii Seminarului Musulman din Medgidia o asociaţie cu numele de „Asociaţia Absolvenţilor Seminarului Musulman din Dobrogea“, care va avea sediul în municipiul Constanţa.

Art. 2. – Durata asociaţiei este nelimitată.

Art. 3. – Scopul asociaţiei este:

a) A fi organul de informaţie, susţinere şi de activitate în Dobrogea al absolvenţilor Seminarului Musulman, din care face parte integrantă.

b) A dezvolta în marginile puterilor ei viaţa culturală a membrilor săi, organizând biblioteci, excursii, societăţi corale, reviste, ziare, tipografii, bănci etc., ajutând orice manifestaţie culturală şi artistică şi îndemnând populaţiunea

musulmană spre luminarea ei prin conferinţe publice şi predici religioase, ţinute de membrii asociaţiei.

c) Dezvoltarea sentimentului de solidaritate colegială şi a sentimentului patriotic între membri; susţinerea prestigiului membrilor; apărarea celor ameninţaţi a cădea victime în muncă dreaptă şi cinstită; aplanarea eventualelor neînţelegeri între membri prin jurii ad-hoc, etc.

Mutualitatea colegială: ajutoare la nevoi (boală, accidente, familie grea) pentru membrii în curent cu plata cotizaţiei, acestea fie direct, fie prin intervenţii la alte societăţi, autorităţi, particulari etc.

e) Susţinerea membrilor faţă de autorităţi şi de ori ce altă persoană.

f) Va primi donaţii şi legate.

Despre membri

Art. 4. – Toţi absolvenţii Seminarului Musulman din Dobrogea devin membri obligaţi ai asociaţiei.

Art. 5. – Fiecare membru este obligat a plăti suma de 100 (una sută) lei ca taxă de înscriere şi o cotizaţie anuală de 500 (cinci sute) lei. Pentru această fiecare membru va da o declaraţie scrisă prin care va consimţi la reţinerea ei de către cele 4 muftiate sau de revizoratele şcolare şi locurile competente.

Art. 6. – Toţi membrii asociaţiei trebuie să se supună tuturor îndatoririlor prevăzute în statutul asociaţiei, precum şi hotărârilor adunării generale şi comitetului de conducere.

Art. 7. – Membrii dovediţi că lucrează împotriva intereselor asociaţiei şi cei cari vor fi întârziaţi doi ani cu plata cotizaţiei, precum şi acei ce nu se supun statutului şi hotărârilor organelor de conducere, vor fi îndepărtaţi de comitet sub rezerva aprobării adunării generale. Ei vor pierde toate drepturile asupra asociaţiei şi asupra cotizaţiilor. Membrii îndepărtaţi pentru neplata cotizaţiilor pot fi reprimiţi dacă le aduc la curent.

Cei îndepărtaţi prin culpă vor putea reintra în asociaţie după un termen de 2 ani, sub rezerva aprobării adunării generale, după gradul de culpabilitate.

Art. 8. – Membrii sunt datori a-şi plăti cotizaţiile regulat, a lucra fiecare în cercul său pentru ridicarea prestigiului membrilor asociaţiei şi pentru îndeplinirea punctelor din statute.

Membrii în curent cu plata cotizaţiilor au următoarele drepturi:

a) A se bucura de ajutoarele arătate de aceste statute în măsura mijloacelor asociaţiei.

b) A se adresa asociaţiei ori de câte ori li se aduce o atingere demnităţii şi moralului lor.

c) A lua parte la vot şi la discuţiile adunării generale.

d) A se bucura de ajutoare în excursii şi a se folosi de biblioteca asociaţiei, conform regulamentului ce se va întocmi la înfiinţarea ei.

Veniturile asociaţiei

Art. 9. – Veniturile asociaţiei se alcătuiesc:

a) Din taxele de înscriere ale membrilor.

b) Din cotizaţiile anuale ale membrilor.

c) Din daruri şi orice alte venituri.

Art. 10. – Sumele încasate până la 2000 (două mii) lei, se vor ţine în casa comitetului iar ceea ce trece peste această sumă se va depune la o instituţie bancară spre fructificare.

În caz de nevoie casierul poate ridica de la depunere până la 5000 (cinci mii) lei; de la această sumă în sus banii se vor ridica cu aprobarea şi cu delegaţia comitetului.

Conducerea asociaţiei

Art. 11. – Asociaţia se conduce de adunarea generală, de comitet şi de comisia cenzorilor.

Art. 12. – Pentru o mai strânsă legătură între membri şi asociaţie comitetul va numi în fiecare judeţ câte un delegat care va reprezenta asociaţia şi care va primi însărcinarea de a face încasări înaintându-le casierului.

Secretarul va ţine în bună regulă arhiva.

Art. 13. – Adunarea generală se va face odată pe an, în ziua hotărâtă de comitet. Localitatea se va fixa în adunarea generală.

Ziua adunării şi ordinea de zi vor fi aduse de către comitet la cunoştinţa membrilor cu 15 zile mai înainte.

Adunarea se va face având un număr de jumătate plus unul din numărul total al membrilor înscrişi.

În caz că nu întruneşte această condiţiune adunarea va avea loc în a doua duminică, cu orice număr de membri vor fi prezenţi.

Adunarea va îndeplini următoarele lucruri:

a) Va asculta darea de seamă făcută de comitet şi de comisia cenzorilor.

b) Va aproba bilanţul şi proiectul de buget pe anul viitor.

c) Va alege membri în comitet şi comisia cenzorilor şi supleanţilor.

d) Se va pronunţa asupra membrilor îndepărtaţi.

e) Va lua orice măsură va crede în interesul asociaţiei.

f) Adunarea generală va putea fi convocată şi în şedinţe extraordinare, de către cenzori sau de 25 membri, după cererea prezentată Comitetului.

Art. 14. – Comitetul se alcătuieşte din 9 membri aleşi pe 3 ani prin vot secret.

Comitetul se înnoeşte în fiecare an cu 3 membri. Membri ieşiţi la sorţi pot fi realeşi. În fiecare an, imediat după alegere, comitetul alege din sânul său un preşedinte, un vice-preşedinte, un casier şi un secretar.

Art. 15. – Preşedintele reprezintă asociaţia. El convoacă comitetul şi adunarea generală, îngrijeşte de bunul mers şi propăşirea asociaţiei, în marginile statutului de faţă.

El poate lucra în numele comitetului având delegaţia acestuia, atunci când comitetul nu se poate întruni mai des.

Casierul face încasările, ţinând registre în regulă de încasări, partizi etc.

Art. 16. – Comitetul are următoarele îndatoriri:

a) Lucrează pentru îndeplinirea statutelor de faţă şi hotărârilor adunării generale.

b) Îngrijeşte de buna păstrare a fondurilor şi se sârgueşte pentru propăşirea morală şi materială a asociaţiei.

c) Hotărăşte împărţirea ajutoarelor în marginile bugetului.

d) Ia iniţiativă şi organizează serbări şi excursii.

e) Numeşte comisii de anchetă şi jurii de împăciuire.

f) Întreţine legături strânse cu delegaţii din fiecare judeţ.

g) Pregăteşte darea de seamă anuală şi întocmeşte bilanţul şi proiectul de buget.

Art. 17. – Comitetul va ţine cel puţin 4 şedinţe pe an şi de câte ori va fi nevoie.

Art. 18. – Pentru toate operaţiile băneşti şi pierderi de orice natură, provenite din neglijenţă sau rea credinţă, sunt solidar răspunzători toţi membrii comitetului.

Art. 19. – Comisia cenzorilor se alcătuieşte din 3 cenzori şi 3 supleanţi, aleşi în fiecare an de adunarea generală.

Ei au următoarele îndatoriri:

a) Verifică situaţia bănească cel puţin de 2 ori pe an.

b) Supraveghează întregul mers al asociaţiei.

c) Numeşte noi membri la vacantele ivite în comitet.

d) Convoacă adunarea generală când crede de cuviinţă.

Dispoziţii generale

Arto. 20. – Când asociaţia va deveni persoană morală, atunci va avea dreptul de a primi legate şi donaţiuni.

Art. 21. – Asociaţia nu se poate desfiinţa dacă cel puţin 25 membri consimt la continuarea ei.

Art. 22. – Aceste statute nu se pot modifica decât în adunarea generală convocată cu cel puţin 2 luni înainte, fiind de faţă cel puţin 2/3 din numărul membrilor înscrişi şi cu o majoritate de 3/4 din numărul membrilor prezenţi.

Statutele de faţă s-au votat cu unanimitate de adunarea generală în şedinţa de la 22 mai 1929, fiind de faţă 62 membri din 92 înscrişi.

ss) Nuri Resul
" Sadâc H. Memt
" Tasin Ibraim
" Abdula Septar
" Sucri Cali

ss) Rustem O. Resul
" Ahmed Murtaza
" Azis M. Devlet
" Memet C. Asan
" Kemal Isleam

" Seit A.
" Enan C. Mola
" Seit Veli Osman
" Iacub H. Memet
" Abdula Gemil
" Halil Cadâr
" Ibraim Musa
" Saib H. Abdurain
" Sucri Facri
" Negib Fazâl
" Chiazim S. Amet
" Ibadula Abdula
" Ismail Ibraim
" Salim I.
" Iacub Zecheria
" Geafar Iusuf
" Izet Geafar
" Regeb Ibram
" Salim Geafer
" Mustafa Amet
" Ferhat Abdula
" Suliman H. Ismail
" Ragaib H. Saledin
" Sefchet Musa
" Ismail Selimşa
" Izet Baubec

Redactor şi martor pentru identitate
ss) Selim Abdulachim, Avocat

Direcţia Judeţeană Constanţa a Arhivelor Naţionale, fond Tribunalul Judeţean Constanţa, dosar 1148/1929, f. 17-19.

59 — 1929 iunie 12, Cluj

Eilige nicht zusammenhängende kurze Notizen über das Loos der ungarischen Minoritäten in Siebenbürgen
(nur in Schlagworten)

1). Im allgemeinen muß darauf hingewiesen werden, daß die Minoritäten in Siebenbürgen nur als Staatsbürger II, die Ungarn sogar als solche III. Cathegorie behandelt werden. Gründe hiefür: Haß und Neid wegen der höheren Kultur der Ungarn, angestammter Rassen und Klassenhaß.

Der Letztere wird besonders gegen die höheren gesellschaftlichen Schichten bemerkbar, da die heutigen Rumänen Siebenbürgens, mit wenigen Ausnahmen, vor 1848 Leibeigene dieser höheren ungarischen Klassen waren, da die jetzigen, hiesigen rumänischen Machthaber und Politiker zum großen Teile Bauern- und Popensöhne oder Enkel sind, die das angeerbte Gefühl der sozialen und kulturellen Inferiorität nicht loswerden können, welches sich in grenzlosem Hasse gegen die ungarische Nation manifestiert. Die Einzelnen, in Folge hervorragender Verdienste in den ungarischen Adel erhoben, sind in der Folge ganz zu Ungarn geworden und haben sich mit dem ungarischen Adel identifiziert.

2). Grundtendenz jeder rumänischen Regierung und Partei ist die Entnationalisierung, respective Rumänisierung der Minoritäten, insbesondere der Ungarn, deren geistige, moralische und kulturelle Superiorität sie unangenehm fühlen und dabei von der Furcht wegen der Nachbarschaft Ungarns

befallen sind, deshalb suchen sie auch jeden intelektuellen Kontakt mit Ungarn hintan zu halten: Verbot der Einführung ungarischer Zeitungen, mit sehr geringer Ausnahme; Verhinderung oder Erschwerung, daß ungarische Künstler, Schauspieler, Liedertafel etc. herüber kommen, sehr erschwerter Bücherimport; große Erschwerung der Erlangung von Konzessionen für ungarische Theatergesellschaften, die sogenannten Vergnügunsabgaben für Vorstellungen (auch für Wohltätigkeitszwecke) sind für ungarische Veranstaltungen doppelt so hoch (26%) als für rumänische Vorstellungen (13%), was auf die hiesige Entfaltung ungarischer Kunst und Literatur sehr lähmend wirkt. Die mit roher Gewalt, leidenschaftlich betriebene Rumänisierung der Ungarn im Allgemeinen und insbesondere derjenigen die angeblich von Rumänen abstammen sollen, ist der Angelpunkt der rumänischen Politik und kommt hauptsächlich in einzelnen szekler Komitaten vor, da sie behaupten, daß die dortige Bevölkerung in alten Zeiten rumänisch war und erst in der Folge magyarisiert wurde. In einigen wenigen Fällen mag es zutreffen und mögen die Vorfahren vor vielen Generationen Rumänen gewesen sein, aber die Nachkommen sind seit Menschengedenken durch und durch Ungarn und reden keine andere Sprache. In den allermeisten Fällen ist aber von einem rumänischen Ursprung gar keine Rede und dennoch werden die Nachkommen gezwungen die rumänischen Schulen zu besuchen.

Das Steckenpferd der rumänischen Politik ist die Namensanalisierung geworden. Es gibt heute vielleicht hunderttausende Ungarn, die fremde, zumeist deutsche Namen tragen, aber seit vielen Generationen Ungarn geworden sind, in Folge ihres fremden Namens dürfen sie aber keine ungarische Schulen besuchen.

Es gibt massenhaft, zur Zeit Maria Theresias eingewanderte Armenier, die geradezu fanatische ungarische Patrioten geworden sind und die von ihrem armenischen Ursprung heute zumeist nur den fremden Namen haben und nur ungarisch sprechen, dennoch werden sie nicht als Ungarn anerkannt und müssen entweder die rumänischen oder eventuell armenische Schulen besuchen, aber solche gibt es keine. Auch die Juden stehen vor der Wahl die Kinder in rumänische Schulen oder in solche mit hebräischer Unterrichtsprache zu senden, auch wenn sie sich als Ungarn erklären. Alle Zigeuner werden als Rumänen betrachtet, selbst wenn sie nur ungarisch reden und sich für Ungarn halten.

Im Szatmarer Komitat leben viele Tausende schwäbische Familien, die seit Generationen in Sprache und Gefühl Ungarn geworden sind, die Regierung aber will sie nicht als solche anerkennen und zählt sie auf Grund der verhängnisvollen Namensanalise zu den Deutschen, in der Hoffnung dieselben sodann leichter rumänisieren zu können. Ihrem leidenschaftlichem Protest wird keine Rechnung getragen, sie müssen plötzlich gegen ihren Willen wieder Deutsch sein.

Ungarn, griechischkatholischer oder orthodoxer Religion werden eo ipso als Rumänen registriert und als solche betrachtet, ihre Kinder dürfen nur die rumänische Schulen besuchen, selbst wenn sie außer Ungarisch keine andere Sprache sprechen, in einer einzigen Stadt hat die ungarische Gemeinde auf diese Weise über 4000 Seelen verloren.

Ungarn, griechischkatholischer Konfession, wurden bei der letzten

Volkszählung vielfach mit großen Geldstrafen belegt, weil sie sich nicht als Rumänen haben eintragen lassen wollen. Durch das rücksichtslose Vorgehen der Behörden erschreckt, wollten im Udvarhelyer Komitate zahlreiche Familien dieser Kathegorie zur unitarischen Kirche übertreten. Dies wurde dem dortigen unitarischen Geistlichen zur Schuld gelegt und er wurde zu Verantwortung gezogen. Derselbe wurde 1928 am 9. Februar von der Gendarmerie roh mißhandelt und mußte, trotz seines verrenkten Fußes, bei sehr strenger Kälte 30 km. zu Fuß zurücklegen, so daß er an den Folgen sehr erkrankte.

Ähnliche Fälle roher Brutalität sind an der Tagesordnung. Jede grundlose Anzeige genügt damit die Gendarmen höchst brutal vorgehen. Allerdings mag dies häufig nur der Brutalität der unteren Organe zuzuschreiben sein, doch in sehr vielen Fällen finden diese Ausschreitungen die stillschweigende, sogar wohlwollende Zustimmung der vorgesetzten Behörden.

Am Neujahrstage 1929 wurde einem ungarischen Burschen von dem Gendarmerie Unteroffizier sämtliche Zähne eingeschlagen, weil derselbe in angeheitertem Zustande die ungarische Hymne sang.

3) Das Hauptbestreben der rumänischen Politik ist auf die baldmöglichste und volle Vernichtung der ungarischen konfessionellen Schulen gerichtet.

In Siebenbürgen erfolgte die Schulbildung seit jeher durch die von verschiedenen Konfessionen erhaltenen und von Staate anerkannten und auch subventionierten Schulen. Diesen Schulen wurde der Krieg offen erklärt, es werden fortwährend Vorwände gesucht (und oft mit Erfolg) diese Schulen zu schließen oder weingstens ihnen das Öffentlichkeitsrecht zu entziehen, was einen sicheren, wenn auch langsameren Tod bedeutet.

Diese konfessionellen Schulen haben zumeist recht ausgedehnten Grundbesitz in Folge von Donationen der Landesfürsten oder Schenkungen reicher Magnaten etc. besessen, und der Ertrag davon diente zur Bestreitung der Erhaltungskosten. Dieser Grundbesitz wurde nun faßt gänzlich expropriiert, zumeist gegen ein Spottentgelt (definitive Ablösungssumme in der Regeln nicht höher oft sogar niedriger wie einjähriger Ertrag des Besitzes). In Folge dessen verfügen die ungarischen Schulen nur über sehr reduzierte Einkommen, wobei auch die Subventionen seitens der Regierung fehlen, da solche trotz aller Versprechungen noch immer nicht zugestanden worden sind. Dennoch verlangt der rumänische Staat, daß die konfessionellen Schulen eben so hohe Jahresgehälter ihren Lehrern geben, wie die reich dotierten Staatsschulen, selbst dann, wenn die Lehrer darauf verzichten und erklären, sich mit einem geringeren Gehalt zufrieden zu stellen. Auch in diesem Falle ist dies ein Grund für die Sperrung der Schule.

Der Unterricht an allen hiesigen Schulen ist außerordentlich mangelhaft und die wissenschaftliche Bildung spielt dabei nur eine sehr geringe Rolle, doch darauf wird rumänischerseits auch kein Gewicht gelegt.

Ungarische Kinder die rumänisch nicht können, müssen die Mehrzahl der Lehrgegenstände in rumänischer Sprache lernen und in derselben die Prüfung vor ihnen unbekannten rumänischen Lehrern (die ihre Muttersprache gar nicht verstehen) ablegen. Natürlich fallen bei solchen Prüfungen 60 bis 70%, oft noch

viel mehr, durch. Auf die Kentnnisse in wissenschaftlichen Fächern wird kein Gewicht gelegt. Der ungarische Schüler muß rumänische Geographie, rumänische Geschichte und Literatur (bis in lächerliche Details) gut kennen. Alles übrige ist nebensächlich.

Es ist geradezu unbeschreiblich, wie in zehn Jahren die Durchschnittsbildung der Mittelschulen zurück gegangen ist.

Etwas antipädagogischeres wie das rumänische Unterrichtssystem, kann man sich gar nicht vorstellen.

In den Szekler Komitaten, namentlich dort, wo die angeblichen magyarisierten Rumänen wohnen, sind zahlreiche Staatsschulen angeblich mit ungarischer Unterrichtssprache errichtet worden und dabei kann ein großer Teil der dort angestellten Lehrer kein Wort Ungarisch, die Schüler aber kein Wort Rumänisch. Man kann sich vorstellen, wie dort der ungarische Unterricht gut bestellt ist.

Die Minoritätsschulen erhalten nicht die ihnen vertragsmäßig zukommenden Unterstützungen, aber die ungarischen Gemeinden sind verpflichtet in sehr vielen Fällen sehr bedeutende Summen für den Bau von rumänischen Staatsschulen zu zahlen, selbst dann, wenn sie eigene Minoritätsschulen in derselben Gemeinde besitzen und da selbst gar keine, oder nur vereinzelte Rumänen leben. Oft sind diese widerrechtlich verlangten Kontributionen enorm und belasten schwer das Gemeindebudget.

In Klausenburg gibt es einen speziellen Kurs für ungarische Handelsschüler. Unlängst wurde eine Verordnung erlassen, wonach Knaben mit deutsch klingenden Namen aus demselben ausgeschlossen werden. Die Mehrzahl der Schüler sind ungarische Juden mit deutsch klingenden Namen, die aber nur ungarisch reden.

4) Ungarische Kinder reformierter, katholischer etc. Religion werden gezwungen bei staatlichen Festen dem Gottesdienste in der rumänischen orthodoxen Kirche beizuwohnen.

Bei staatlichen Festen oder bei Anwesenheit der königlichen Familie, rumänische Minister etc. müssen, über polizeiliche Verordnung, auch die Ungarn die rumänische Fahne hissen, vielfach sogar illuminieren. Eine Verordnung, die sogar von den Rumänen nicht immer befolgt wird, die aber von den Minoritäten befolgt werden muß.

Um dem Auslande gegenüber den Anschein zu erwecken als ob hier die Minoritäten ganz zufrieden wären, hat die Regierung großes Gewicht darauf gelegt, daß am Tage des zehnjährigen Jubiläums der Schaffung Großrumäniens die Minoritäten vom Feste nicht fernbleiben. Selbstverständlich konnte ein ungarischer Patriot diesen Wunsch nicht erfüllen, deshalb ließen die rumänische Behörden durch Geldmittel, Versprechungen und Drohungen einzelne ungarische Bauern überreden, bei der Feier in Vertretung der ungarischen Nation zu erscheinen. Auf diese Weise ist es ihnen gelungen, daß im Ganzen circa 400 ungarische Bauern (zumeist traurige Existenzen) dort waren. Es ist aber auch vorgekommen, daß Tafeln mit ungarischen und deutschen Aufschriften im Zuge von Rumänen getragen worden sind, ohne daß ein einziger Ungar oder Sachse

diesen Tafeln geholt wäre.

5) Die Gleichberechtigung der Nationalitäten in Rumänien besteht nur auf dem Papiere in der Wirklichkeit besteht sie nicht.

Es ist streng verboten, daß ein Anhänger der rumänischorthodoxen Kirche, auch wenn er sich als Ungar bekennt, zur katholischen, protestantischen oder unitarischen Kirche übertrete, aber nicht vice versa.

Angehörige einer Minorität dürfen außer in rumänische Schulen nur in solche gehen, die von ihrer eigenen Konfession erhalten werden. Deutsche dürfen keine ungarische und Ungarn keine deutsche Schulen besuchen, ebenso wenig Katholiker protestantische Schulen und vice versa. Selbstverständlich stehen die rumänische Schulen für alle offen.

Der Gebrauch der Muttersprache wird für die Minoritäten möglichst eingeschränkt. Selbst in rein ungarischen Gegenden und Städten kann man sich des ungarischen bei administrativen Behörden, bei Gericht, Finanzämter etc. nicht bedienen. Man muß sich eines Advokaten oder Dolmetscher bedienen, was große Geldauslagen und Zeitverlust bedingt und häufig in Folge nicht ganz entsprechende Übersetzungen zu unbefriedigenden Resultaten führt. Auch alle Erlässe, Verordnungen, Vorladungen etc. erfolgen nur in rumänische Sprache, was zur Folge hat, daß dieselben besonders auf dem Lande einfach nicht verstanden werden, deshalb häufige Terminsversäumnisse, Außerachtlassung der Erlässe, vielfache Vexationen und Strafen.

Selbst in rein ungarischen Gegenden sind überall bei den Behörden, Ämtern etc. Tafeln angebracht mit dem Verbot Ungarisch zu reden. Neulich wurde durch den Präsidenten des Gerichtshofes in Großwardein sogar die Verfügung erlassen, daß selbst die Advocaten untereinander oder mit ihren Klienten im Gerichtsgebäude, selbst außerhalb der Verhadlungen, nicht ungarisch reden dürfen. Gegen die Zuwiderhandelnden wird das Verfahren eingeleitet.

In rein ungarischen Städten stehen die Straßenbenennungen nur in rumänischer Sprache. Firmaaufschriften müssen rumänisch lauten. Rein ungarische Aufschriften sind verboten, wünscht ein Kaufmann neben der rumänischen Aufschrift auch solche in ungarischer Sprache anzubringen, muß er eine sehr erhöhte Taxe zahlen. Die Besteuerung ist in Allgemeinen sehr ungleichmäßig, ungarische Kaufleute müssen oft das Zehnfache dessen zahlen, was gleichen rumänischen Geschäften auferlegt wird.

In Siebenbürgen sind vielfach Richter aus dem alten Königreich angestellt worden, welche die hiesigen Gebräuche und Verhältnisse und vor allem die hier noch geltenden Gesetze absolute nicht kennen und sich auch keine Mühe nehmen, dieselben kennen zu lernen, dazu der Mangel an Möglichkeit mit den nur Ungarisch redenden Parteien zu verkehren, deshalb sind Urteile oft sehr unbefriedigend, ungerecht, den hiesigen Gesetzen nicht entsprechend.

6) Die Agrarreform in Siebenbürgen verfolgt nur in zweiter Linie angeblich soziale Zwecke, das Hauptgewicht liegt darauf, die Minoritäten, und zwar in erster Linie die Ungarn, wirtschaftlich zugrunde zu richten. Schon das Expropriationsgesetz macht einen Unterschied zwischen Siebenbürgen und

Altrumänien, indem die belassene Quote und auch die Ablösungssumme für das alte Königreich bedeutend höher bemessen worden ist.

Aber auch hier in Siebenbürgen wurde dasselbe Gesetz Rumänen und Ungarn gegenüber sehr verschieden angewendet. Während die Ungarn zumeist nur mit großen Opfern ihre gesetzliche Quote retten konnten, haben Rumänen, namentlich Politiker und Beamte, das Vielfache erhalten.

Die definitive Ablösungssumme beträgt durchschnittlich kaum den Betrag eines einjährigen Ertrages. Der Staat hat sich große Latifundien als staatliche Reserven vorbehalten, die sodann entweder um einen Spottpreis rumänischen Gutsbesitzern oder nur ausnahmsweise, aber dann zu enormen Preis, Ungarn verpachtet wurde. Dieser jährliche Pachtzins kommt in der Regel der Ganzen Ablösungssumme gleich.

In einzelnen Komitaten (zo zum Beispiel in Temes) kaufen die wohlhabenden Rumänen aus diesen Reserven die von Ungarn expropierten Gütern um einen Spottpreis, während die ungarischen Bezugsberechtigten mit dem Hinweis, daß nicht genug Land da ist, leer ausgehen.

Während man den Landbesitz den ungarischen Kirchen nahezu ganz (bis auf ein Minimum) enteignet hat, hat man solchen, vielfach selbst in Gemeinden, wo gar keine rumänischen Kirchen sind, für dieselben in ausgiebigem Maße reserviert, für den Fall, daß dort später eventuell doch eine rumänische Kirche entstehen könnte.

Ein Agrarbeamter hat sogar, auf die Vorstellung einer reformierten Kirchengemeinde hin, offen erklärt, daß eine geheime Verordnung bestehe, wonach ungarische Kirchengemeinden Landbesitz nicht gegeben werden könne.

Es ist vorgekommen, daß im Jahre 1927 in der Gemeinde Hari die ungarische Bauernbevölkerung von ihren, ihr gesetzlich zugesprochenen Weideplätzen von rumänischen Bauern mit Gewalt vertrieben wurde. Als die Behörden um Schutz angegangen worden sind, wurde dieselbe allerdings zugesagt und bewaffnete Gendarmen an Ort und Stelle gesendet zum Schutz der Vertriebenen, doch konnten oder wollten dieselben nichts ausrichten und sahen einfach zu, wie die Rumänen die Ungarn gräßlich mißhandelten. Einer wurde sogar halbtot geschlagen und dann in den Fluß geworfen, wo er ertrank. Sechs andere sind in Folge der erlittenen Wunden schwer krank und durch viele Monate arbeitsunfähig geworden. Selbstverständlich wurden die Schuldigen nie bestraft. Dieser Fall steht leider nicht vereinzelt da und analoge Ausschreitungen bei passivem, wo nicht billigendem Verhalten der Behörden wiederholt vorgekommen.

In den Minoritätskirchen, namentlich in den Grenzgebieten, wohnen noch immer politische Geheimagenten oder Spitzel dem Gottesdienste vielfach bei und erstatten ihre Berichte, auf Grund derselben die Geistlichen häufig unbegründeten Vexationen ausgesetzt sind.

7) Ungarische Schulen werden vielfach für Zwecke rumänischer Behörden requiriert, ohne Entgelt, und ohne dafür ein anderes Lokal für Schulzwecke anzuweisen.

In Hermannstadt wurde das berühmte, alte römischkatholische Waisenhaus,

von der Militärverwaltung einfach für rumänische Kriegswaisen requiriert.

Die rumänische Behörden haben es insbesonders auf ungarische Kasinos (Klubs) und andere ähnliche Institutionen abgesehen, namentlich wenn dieselben ein Vermögen besitzen, worauf sie Hand anlegen können und leider oft mit Erfolg.

Das planmäßige Vorgehen dabei besteht in der Regel darin, daß vorerst das Verlangen gestellt wird, daß diese ungarischen Vereinigungen auch rumänische Mitglieder aufnehmen, und wehe, wenn diesem Wunsche nicht Rechnung getragen wird. Die Rumänen trachten bald die Majorität daselbst zu erlangen und verfügen dann nach freiem Ermessen über das ganze Vermögen.

So geschah es in Deva (Komitat Hunyad) wo die ungarische Gesellschaft seit 1842 ein Kasino (Klub) hatte, mit großem, eigenen Hause und nicht unbedeutendem Vermögen. Es wurde von Ungarn aus mit ungarischem Gelde gebildet. 90% der Mitglieder waren Ungarn. Bis zum Jahre 1921 wurde der ungarische Charakter selbst von den Rumänen anerkannt. Unter behördlichem Druck, war das Kasino gezwungen vorerst einzelne, sodann immer zahlreichere rumänische Mitglieder aufzunehmen, bis dieselben in der Majorität waren und dann im Jahre 1921, über Befehl des Prefecten, dem Verein den ungarischen Charakter einfach angestochen und das ganze große Vermögen für rumänisches Eigentum erklärt haben. Natürlich blieben alle Proteste erfolglos.

In Jara (Komitat Torda), bemächtigten sich die Rumänen ebenfalls des ungarischen Kasinos (Klubs) indem sie in einer Generalversammlung an welcher sehr viele Rumänen, sogar solche die nicht einmal Mitglieder der Kasinos waren, teilgenommen haben, und den Beschluß fassten, das Kasino für rumänische Schulzwecke zu überlassen. Der energische Widerspruch der ungarischen Eingentümer wurde gar nicht beachtet.

Solche Fälle sind nicht vereinzelt, und analoge Verwaltigungen sind in großer Zahl im Zuge. Die ungarische Vereine stehen ganz schutzlos da. Sie können die Aufnahme der rumänischen Mitglieder kaum verweigern, da sich dieselben am Vereine selbst rächen würden, werden sie aber aufgenommen, so hört eigentlich damit der frühere Verein auf zu existieren.

Ähnliches Schicksal droht auch dem Altertumsmuseum in Alba Iulia (Gyulafehérvár) welches ebenfalls ausschleßlich von Ungarn mit ungarischem Gelde gegründet wurde.

Ebenso bedroht erscheint die Existenz des großen, reichen, bedeutenden Museums des Siebenbürgischen Museumvereins.

Dieser Verein vor circa 70 Jahren durch ungarische Magnaten in Klausenburg gegründet, hat auf Grund großartiger Schenkungen und Dotationen der ungarischen Gesellschaft ein Museum errichtet, welches zu den bedeutendsten in Ungarn gehört hat. Der Wert der Sammlungen kann gar nicht abgeschätzt werden und beträgt jedenfalls viele hundert Millionen. Es besitzt sehr reiche und interessante naturwissenschaftliche Sammlungen, eine sehr große Bibliothek, die ganze historische Vergangenheit Siebenbürgens umfassende Archive, die Familien-Archive Historischer Geschlechter und eine ganz besonders reiche Antiquitätensammlung, darunter einen weltberühmten,

geradezu unschätzbar großen Goldfund aus der Völkerwanderungszeit (Unikum) und viele andere große Kostbarkeiten. Seit vielen Jahrzehnten hat die ungarische Gesellschaft getrachtet diese Sammlungen zu vermehren. Jedenfalls kann behauptet werden, daß kein Pfennig nicht ungarischen Geldes dafür verwendet wurde. Als vor nahezu 50 Jahren eine neue Universität in Ungarn errichtet werden sollte, haben gerade diese Sammlungen des Vereines die ungarische Regierung veranlaßt, daß die Universität gerade in Klausenburg errichtet werde.

Der ungarische Staat hat mit dem Verein einen Vertrag abgeschlossen, wonach alle Sammlungen desselben der Universität zur wissenschaftlichen Benützung gegen einen jährlichen Pachtsschilling überlassen werden, doch hat sich der Verein alle Rechte betreffend sein ausschließliches und ausdrücklich anerkanntes Eigentum, vorbehalten.

Der Verein bestand ursprünglich ausschließlich aus Ungarn, nur ein bis zwei wissenschaftlich hervorragende Rumänen (Erzbischof Baron Saguna) wurden gleich anfangs als Mitglieder aufgenommen.

Der ungarische Charakter wurde selbst zur Zeit des österreichischen Absolutismus uneingeschränkt anerkannt, während dies jetzt von der rumänischen Regierung in Frage gestellt wird.

Vor zehn Jahren hat die rumänische Regierung sämtliche Sammlungen des Vereines mit Gewalt in Besitz genommen und benützt dieselben ohne seither dem Vereine auch nur einen Pfennig gezahlt zu haben. Sie verlangt, daß der ausschleßlich ungarische Charakter angegeben werde und hat das Verlangen gestellt, daß zahlreiche rumänische Mitglieder aufgenommen werden, was jedoch der Verein in Befürchtung einer drohenden Majorisierung, bis jetzt verweigert hat. Die Regierung wünscht ferner, daß der Vizepräsident rumänischer Nationalität sei und die Protokolle sowohl in ungarischer als auch in rumänischer Sprache geführt werden und verletzt durch diese Forderungen die Autonomie des Vereines. Sie hat bereits alle ungarischen Aufschriften von den Ausstellungobjekten eingenmächtig, ohne Zustimmung des Eigentümers, entfernt und mußte ihr auch der unschätzbare Goldfund auf autoritativem Verlangen ausgeliefert werden. Auch wird dem Vereine sehr gedroht, daß er eventuell aufgelöst werden könnte und in diesem Falle würde der unermäßliche Schatz in den Besitz der Regierung übergehen. Wenn dies bis heute noch nicht geschehen ist, so ist der Grund davon gewiss nur der, daß die Regierung sich gefürchtet hat, hiedurch einen europäischen Skandal hervorzurufen.

Der Verein ist sich dessen bewußt, daß diese Sammlungen für öffentliche, wissenschaftliche Forschungen bestimmt sind, und daß die Universität dieselben dringend benötigt und hat von Anfang an erklärt, daß er gewillt sei, wie bis jetzt, den allergrößten Teil der Sammlungen Pacht-weise der Universität zur Benutzung zu überlassen und will nur die Archive und alle, auf die ungarische Vergangenheit Bezug habenden Objekte in eigener Regie erhalten, hält aber an dem ungarischen Charakter des Vereines fest und will nur ihm genehme Personen als Mitglieder aufnehmen, wobei er gar nicht abgeneigt ist, auch einzelne, wissenschaftlich tätige und hochgebildete Rumänen als Mitglieder zuzulassen.

Nahezu seit acht Jahren dauern diese endlosen Verhandlungen mit der Regierung, konnten aber, in Folge der Intransigenz der Behörden, nicht zum Abschluße kommen.

Der Verein ist aber entschlossen auf seine Rechte nicht zu verzichten und ist bereit zu Wahrung derselben sogar internationale Instanzen anzurufen.

8) Bei weitem der größere Teil der ungarischen Beamten wurde nach der Übernahme des Imperiums von den Rumänen entlassen, was das viel schlechtere Funktionieren der ganzen Administration zur Folge hatte, auch der Post-und Eisenbahnbetrieb ist fühlbar viel schlechter geworden. Die Unzahl der entlassenen Beamten, die schwer einen anderen Erwerb finden konnten und die Familien derselben, sind dem allergrößten Elend Preis gegeben, um so mehr, da die Regierung den entlassenen Beamten keinen Ruhegehalt zahlt, ebenso wenig wie den schon früher, durch die ungarische Regierung pensionierten, obgleich die rumänische Regierung zur Auszahlung der Pensionen völkerrechtlich verpflichtet wäre.

9) Überall im ganzen Lande sind alle Erinnerungszeichen an die glorreiche ungarische Vergangenheit, namentlich alle diesbezüglichen Kunstwerke (Monumente, Statuen, Gedenktafeln, Inschriften etc.) behördlich entfernt, vielfach sogar vernichtet worden. Nicht nur die Monumente der Könige und Helden, aber auch jene der Dichter, Gelehrten etc. sind weggeschafft, vielfach beschädigt worden.

Das künstlerische, aus Holz geschnitzte Kriegerdenkmal in Klausenburg wurde durch verbrecherische Hände zertrümmert und in Stücke gehauen in den Fluß geworfen.

Der Giebel der prachtvollen Franz Josefs Universität in Klausenburg war durch eine großartige Allegoriengruppe geschmückt, in deren Mitte der Kaiser Franz Josef im Krönungsornat in Überlebensgröße den Grundstein der Universität niederlegend, dargestellt war.

Im Jahre 1919 wurde die Universität von den Rumänen gewaltmäßig übernommen und als eine rumänische Universität neu eingeweiht. Zu dieser Feier ist König Ferdinand persönlich nach Klausenburg gekommen.

Die rumänische Behörden haben es für angezeigt gefunden, aus diesem Anlasse von der Monumentalfigur des Kaisers und Königs Franz Josef den Kopf ab zu hauen und auf die Straßen zu werfen, was nicht leicht ging, da zu diesem Zwecke große, kostspielige Gerüste errichtet werden mußten.

König Ferdinand selbst soll über diesen Vandalismus empört gewesen sein und gab den Befehl, daß der Kopf wieder angebracht und die Gruppe restauriert werden soll. Dies geschah jedoch nie und vor zwei Jahren wurde das ganze Kunstwerk entfernt und lediglich durch Aufschrift und rumänische Wappen ersetzt.

Eine Büste von Franz Josef wurde aus der Universität einfach auf der Straße geworfen, von wo es dann in einen Hof gerettet Monate lang Wind und Wetter ausgesetzt gestanden hat, bis es endlich spurlos verschwunden ist.

Die prächtige Universität, die über 500.000 Bände zählende Bibliothek, das schöne, neue ungarische Theater, die großartige Klinik mit allem dazu gehörigen

wissenschftlichen Instituten sind Überreste der fortgeschrittenen ungarischen Kultur in Siebenbürgen, heute befinden sich dieselben in den Händen der Rumänen und werden von denselben bei jeder Gelegenheit als die Wahrzeichen der blühenden rumänischen Kultur gepriesen und mit nationalem Stolz den Fremden gezeigt.

Wie, warum, durch welche unerwartete Wendung des Schicksals sie in den Besitz dieser monumentalen ungarischen Kulturschätze gekommen sind, daß wird nie gesagt.

*

Diese Fragen sind noch in folgenden Werken ausführlich behandelt:

1) Arthur v. Balogh, Schutz der Minderheiten, 1928

2) Zsombor Szász, Transylvania in Rumänien, 1926

3) Recueil des griefs de la minorité Hongroise de Roumanie de 1919-1922, Budapest, 1922

4) The religiouse minorities in Transylvania, Bacon Press, Boston, Beacon Street 25, 1928

5) Verschiedene Jahrgänge der „Glasul Minorităţilor" (besonders Schulfragen), 1923-1929

6) „Magyar Kisebbség" Jahrgänge 1921-1929

Beigeschlossen eine Zusammenstellung über die Agrarfrage in englischer Sprache.

Klausenburg-Koloszvár den 12. VI. 1929

Stephan von Ugron
a.o. Gesandter und bevollmächtigter Minister a.D.

Direcţia Judeţeană Cluj a Arhivelor Naţionale, fond personal Ugron Istvan, dosar 29, f. 5-11

Traducere:

Notiţe fugare neînlănţuite despre destinul minorităţii maghiare
din Transilvania
(numai în locuţiuni)

1) Trebuie arătat faptul că, în general, minorităţile din Transilvania sunt tratate doar ca cetăţeni de categoria a doua, maghiarii chiar de categoria a treia. Motivele pentru aceasta sunt: ura şi invidia din cauza culturii superioare a maghiarilor, moştenirea de rasă şi ura de clasă.

Ultima poate fi vizibilă îndeosebi faţă de păturile sociale mai înalte, deoarece românii de azi din Transilvania, cu mici excepţii, au fost înainte de 1848 iobagi ai acestor clase maghiare mai înalte, deoarece actualii deţinători ai

puterii şi politicienii români sunt, în cea mai mare parte, fii şi nepoţi de ţărani şi preoţi care nu pot să se debaraseze de sentimentul moştenit al inferiorităţii sociale şi culturale pe care şi le manifestă printr-o ură nemărginită faţă de naţiunea maghiară. Unii, ca urmare a unor merite deosebite, ridicaţi la rangul de nobil maghiar, au devenit apoi în totalitate maghiari şi s-au identificat cu naţiunea maghiară.

2) Tendinţa principală a oricărui guvern şi partid român este deznaţionalizarea, respectiv românizarea minorităţilor, îndeosebi a maghiarilor a căror superioritate spirituală, morală şi culturală o resimt în mod neplăcut fiind cuprinşi de aceea de teama vecinătăţii cu Ungaria, căutând astfel să oprească orice contact intelectual cu Ungaria (interzicerea, cu foarte mici excepţii, a importului de ziare ungureşti, împiedicarea sau îngreunarea venirii aici a artiştilor unguri, a actorilor, a societăţilor corale etc., import de cărţi foarte îngreunat), mari dificultăţi în obţinerea de concesiuni pentru societăţile teatrale ungare; aşa numitele impozite de distracţii pentru reprezentaţii (chiar şi pentru scopuri de binefacere) sunt pentru spectacolele ungare de două ori mai mari (26%) decât pentru spectacolele româneşti (13%), ceea ce are un efect paralizant asupra dezvoltării artei şi literaturii maghiare de aici. Românizarea exercitată cu forţă brutală, pătimaş, asupra maghiarilor în general şi în mod deosebit asupra acelora care au provenienţă românească, constituie punctul de reazim al politicii româneşti şi se petrece mai cu seamă în judeţele secuieşti deoarece ei presupun că populaţia de acolo în timpurile mai vechi au fost români şi abia pe urmă au fost maghiarizaţi. În puţine cazuri poate fi chiar aşa şi s-ar putea ca strămoşii lor, cu multe generaţii mai înainte, să fi fost români, dar descendenţii lor sunt de când lumea cu desăvârşire numai maghiari şi nu vorbesc altă limbă. În cele mai multe dintre cazuri nu este vorba despre nici o provenienţă românească şi totuşi urmaşii lor sunt forţaţi să frecventeze şcolile româneşti.

Calul de bătaie al politicii româneşti a devenit analiza numelor. Există astăzi probabil sute de mii de maghiari care poartă nume străine, de cele mai multe ori germane, dar care de multe generaţii au devenit maghiari însă, ca urmare a numelui lor străin, nu au dreptul să frecventeze nici o şcoală maghiară.

Există în număr mare armeni imigraţi în timpul Mariei Tereza care au devenit de-a dreptul patrioţi maghiari fanatici dar, din provenienţa lor armenească, astăzi, de cele mai multe ori au numai numele străin şi vorbesc numai limba maghiară, totuşi nu sunt recunoscuţi ca maghiari şi trebuie sau să frecventeze şcolile româneşti sau, eventual, şcolile armeneşti dar, din acestea nu există nici una. Şi evreii sunt gata să-şi trimită copiii înainte de alegeri la şcoli româneşti sau la acelea care au ca limbă de predare ebraica chiar dacă ei se declară maghiari. Toţi ţiganii sunt consideraţi drept români chiar dacă ei vorbesc numai maghiara şi se consideră maghiari.

În judeţul Satu Mare trăiesc multe mii de familii şvăbeşti care de generaţii au devenit în limbă şi în simţ maghiari însă guvernul nu voieşte să-i recunoască ca atare şi îi socoteşte, în baza fatalelor liste nominale, în rândul germanilor în speranţa ca apoi să-i poată româniza mai uşor. Protestului lor înflăcărat nu i se dă nici o importanţă, ei vor trebui dintr-o dată, împotriva voinţei lor, să devină din

nou germani.[1]

_ Maghiarii de religie greco-catolică sau ortodoxă, vor fi de la sine înregistraţi ca români şi consideraţi ca atare, copiii lor vor trebui să frecventeze numai şcolile româneşti chiar dacă ei în afară de limba maghiară nu vorbesc altă limbă, într-un singur oraş comunitatea maghiară a pierdut în acest fel peste 4.000 de suflete.

Maghiarii de confesiune greco-catolică au fost amendaţi la ultimul recensământ al populaţiei adesea cu mari sume de bani deoarece nu au voit să se înregistreze ca români. Speriaţi de măsurile brutale ale autorităţilor, în judeţul Odorhei, numeroase familii din această categorie au dorit să treacă la biserica unitariană. Pentru aceasta a fost învinovăţit preotul unitarian de acolo şi a fost tras la răspundere. Acesta a fost brutal maltratat la 9 februarie 1928 de către jandarmerie şi a trebuit, în ciuda piciorului scrântit, pe un frig foarte puternic, să parcurgă înapoi pe jos 30 de km, astfel că, în urma acestora, s-a îmbolnăvit foarte tare.

Cazuri asemănătoare de crudă brutalitate sunt la ordinea zilei. Orice denunţ neîntemeiat ajunge pentru ca jandarmii să procedeze foarte brutal. Bineînţeles că adesea aceasta poate fi atribuită numai brutalităţii organelor inferioare, totuşi, în foarte multe cazuri, aceste excese au loc cu încuviinţarea tacită, ba chiar binevoitoare, a autorităţilor superioare. În anul 1929 de Anul Nou, unui tânăr maghiar i-au fost rupţi câţiva dinţi de către un subofiţer de jandarmi deoarece acesta în stare de beţie a cântat imnul unguresc.

3) Strădania principală a politicii româneşti este îndreptată asupra distrugerii totale cât se poate de repede a şcolilor confesionale maghiare.

În Transilvania şcolarizarea a avut loc întotdeauna în şcoli întreţinute de diverse confesiuni recunoscute şi întreţinute de către stat. Acestor şcoli le-a fost declarat în mod deschis război, se vor căuta mereu pretexte (şi, adesea, cu succes) pentru a închide aceste şcoli sau, cel puţin, să nu le mai acorde dreptul de publicitate, ceea ce înseamnă, chiar dacă mai înceată, o moarte sigură.

Aceste şcoli confesionale au deţinut proprietăţi funciare, de cele mai multe ori destul de vaste, în urma donaţiilor din partea principilor sau ale magnaţilor bogaţi etc., iar venitul din acestea servea pentru acoperirea cheltuielilor de întreţinere. Această proprietate funciară a fost acum, aproape în totalitate expropriată, de cele mai multe ori la preţuri derizorii (suma de răscumpărare definitivă, de regulă, nu este mai mare, ba adesea chiar mai mică, decât venitul pe un an al proprietăţii). În urma acestei situaţii şcolile maghiare dispun numai de venituri reduse la care se adaugă şi lipsa subvenţiilor din partea guvernului deoarece acestea, cu toate promisiunile făcute, nu s-au realizat încă. Totuşi statul român pretinde ca şcolile profesionale să acorde învăţătorilor acestora un salariu anual la fel de mare precum în şcolile de stat bogat dotate chiar şi în cazul în care învăţătorii renunţă la acesta şi se declară mulţumiţi cu un salariu mai mic. Şi în aceste cazuri aceasta constituie un motiv pentru închiderea şcolii.

Învăţământul în toate şcolile de aici este extraordinar de defectuos, iar

[1] Vezi documentul nr.46 (1928 septembrie 10, Carei)

educaţia ştiinţifică are doar un rol foarte mic totuşi, din partea română nepunându-se nici un preţ pe ea.

Copiii maghiari care nu ştiu româneşte trebuie să înveţe majoritatea materiilor în limba română şi, în acelaşi timp, trebuie să-şi dea examenele cu învăţători români necunoscuţi lor (care nu le înţeleg deloc limba maternă). Natural, cad la asemenea examene 60 până la 70%, adesea mult mai mulţi. Nu se pune nici o bază pe cunoştinţele specialităţilor ştiinţifice. Elevul maghiar trebuie să ştie bine (până la detalii ridicole) geografia României, istoria şi literatura română. Orice altceva este fără importanţă.

Este de-a dreptul de nedescris cât a regresat în 10 ani învăţământul în şcolile medii.

Ceva mai antipedagogic decât sistemul de învăţământ românesc nu se poate în nici un fel închipui.

În judeţele secuieşti, anume acolo unde locuiesc presupuşii români maghiarizaţi, au fost ridicate numeroase şcoli de stat, afirmativ cu limba de predare maghiară, dar în acestea o mare parte a învăţătorilor angajaţi nu cunosc nici un cuvânt maghiar, elevii însă nici un cuvânt românesc. Se poate închipui cât de bine se face acolo învăţământul maghiar.

Şcolile minoritare nu primesc, conform acordului, ajutoarele cuvenite însă, comunităţile maghiare sunt obligate, în foarte multe cazuri, să plătească sume însemnate pentru construcţia şcolilor de stat româneşti chiar dacă în aceeaşi comună au propriile şcoli minoritare şi chiar dacă nu trăieşte nici un român sau numai câţiva români izolaţi. Adesea aceste contribuţii, pretinse în mod nedrept, sunt enorme şi împovărează greu bugetul comunal.

La Cluj exista un curs special pentru elevii maghiari ai unei şcoli comerciale. Nu de mult s-a emis un ordin potrivit căruia băieţii cu nume sonore germane vor fi excluşi de la acest curs. Majoritatea elevilor sunt evrei maghiari cu nume sonore germane, dar care vorbesc numai maghiara.

4) Copiii maghiari de religie reformată, catolică etc. vor fi obligaţi ca la festivităţile de stat să participe la serviciul divin în bisericile ortodoxe române.

La sărbătorile publice sau cu prilejul prezenţei familiei regale, a miniştrilor români etc. trebuie, prin dispoziţie poliţienească, ca şi maghiarii să arboreze steagul românesc, de multe ori chiar să-l ilumineze. O dispoziţie care nu este întotdeauna îndeplinită chiar de către români dar care trebuie îndeplinită de către minorităţi.

Pentru a da impresia în faţa străinătăţii că aici minorităţile ar fi pe deplin mulţumite, guvernul a pus mare preţ pe faptul ca de ziua jubileului a 10 ani de la crearea României Mari minorităţile să nu lipsească de la serbări. Bineînţeles un patriot maghiar nu a putut îndeplini această dorinţă de aceea, autorităţile româneşti au convins, prin mijloace băneşti, promisiuni şi ameninţări câţiva ţărani maghiari să apară la sărbătoare ca reprezentanţi ai naţiunii maghiare. În acest fel au reuşit ca în total să fie prezenţi cca. 400 de ţărani maghiari (cei mai mulţi având o existenţă tristă). S-a întâmplat chiar să fie purtate în mers de către români table cu inscripţii maghiare şi germane fără ca măcar un singur maghiar sau sas să fi purtat aceste table.

5) Egalitatea naţionalităţilor în România apare numai pe hârtie, în realitate nu există.

Este strict interzis ca un adept al bisericii ortodoxe române, chiar dacă el se consideră maghiar, să treacă la biserica catolică, protestantă sau unitariană dar nu şi vice-versa.

Aparţinătorii unei minorităţi au voie, în afara şcolilor româneşti, să frecventeze numai pe acelea care sunt susţinute de propria confesiune. Germanii nu au voie să frecventeze nici o şcoală maghiară, maghiarii nu au voie să frecventeze nici o şcoală germană, la fel de puţin şcoli catolice şi protestante şi vice-versa. Bineînţeles şcolile româneşti sunt deschise pentru toţi.

Folosirea limbii materne se va restrânge pe cât posibil pentru minorităţi. Chiar în ţinuturi şi oraşe curat maghiare nu se poate folosi limba maghiară la autorităţile administrative, la judecătorie, la oficiile financiare etc. Trebuie să se servească de un avocat sau de un translator, ceea ce necesită mari sume de bani şi pierdere de timp, şi adesea, ca urmare a traducerilor total necorespunzătoare, se ajunge la rezultate nemulţumitoare. De asemenea, toate decretele, ordinele, citaţiile etc. sunt scrise numai în limba română, ceea ce are ca urmare faptul că ele, îndeosebi la ţară, pur şi simplu nu vor fi înţelese, şi de aici frecvente amânări de termene, nerespectarea decretelor, multiple vexaţiuni şi amenzi. Chiar în ţinuturi pur maghiare sunt puse peste tot, la autorităţi, la oficii etc. afişe cu interdicţia de a se vorbi limba maghiară. Mai nou s-a emis chiar prin preşedintele Tribunalului din Oradea dispoziţia că însăşi avocaţii nu au voie să vorbească limba maghiară între ei sau cu clienţii lor în clădirea tribunalului, şi în afara dezbaterilor. Împotriva contravenienţilor se va intenta acţiune.

În oraşe complet maghiare denumirile de străzi sunt numai în limba română. Inscripţiile firmelor trebuie să fie româneşti. Inscripţiile complet maghiare sunt interzise, dacă un comerciant doreşte să pună alături de o firmă românească una asemănătoare în limba maghiară, el trebuie să plătească o taxă foarte mărită. Impozitarea este în general foarte inegală, comercianţii maghiari trebuie să plătească adesea înzecit, ceea ce nu se impune firmelor româneşti asemănătoare.

În Transilvania au fost angajaţi numeroşi judecători din Vechiul Regat care nu cunosc absolut deloc obiceiurile şi raporturile de aici şi, înainte de toate, legile care mai sunt încă valabile aici şi nu-şi dau nici o osteneală să le cunoască, şi de aici imposibilitatea colaborării cu părţile vorbitoare de limbă maghiară, existenţa adesea de sentinţe nemulţumitoare, injuste, necorespunzătoare legilor de aici.

6) Legea de reformă agrară din Transilvania a urmărit numai în al doilea rând pretinse scopuri sociale, greutatea cea mai mare constă în aceea că minorităţile şi anume, în primul rând, maghiarii să fie ruinaţi economic. Chiar Legea pentru expropriere face o deosebire între Transilvania şi Vechiul Regat atunci când partea lăsată şi suma de răscumpărare pentru Vechiul Regat a fost preţuită cu mult mai mult.

Dar şi aici în Transilvania aceeaşi lege a fost aplicată foarte diferit faţă de români şi faţă de maghiari. În timp ce maghiarii de cele mai multe ori şi-au putut

salva numai cu mari jertfe cota lor legală, românii, mai ales politicienii şi funcţionarii, au obţinut mult mai mult.

Suma de răscumpărare definitivă este, în medie, abia de valoarea venitului pe un an. Statul şi-a reţinut mari latifundii drept rezerve de stat, care apoi au fost arendate fie la preţuri derizorii proprietarilor români, fie în mod excepţional, dar cu preţuri enorme maghiarilor. Această arendă anuală este egală de regulă cu întreaga sumă de răscumpărare.

În unele judeţe (spre exemplu, în Timiş) românii înstăriţi cumpără din aceste rezerve, care au fost expropriate din proprietăţile maghiarilor, la un preţ derizoriu, în timp ce maghiarii îndreptăţiţi rămân cu măseaua goală şi cu referirea la pământul insuficient de acolo.

În timp ce moşiile bisericilor maghiare au fost expropiate aproape în întregime (până aproape de minimum) acestea, chiar în comunele unde nu există nici o biserică românească, au fost rezervate pentru ele în cantităţi îndestulătoare pentru cazul în care acolo eventual s-ar putea ca mai târziu să se înfiinţeze o biserică românească.

Un funcţionar al reformei agrare, în urma reclamaţiei unei comunităţi bisericeşti reformate, a declarat deschis că ar exista un ordin secret potrivit căruia proprietăţile comunităţilor bisericeşti maghiare nu se vor putea da.

S-a întâmplat ca în anul 1927 în comuna Heria (judeţul Alba) ţăranii să fie izgoniţi cu forţa de către ţăranii români de pe locurile lor de păşunat, locuri promise lor prin lege. Când autorităţile au fost solicitate pentru protecţie, acestea, fireşte, au promis acest lucru iar jandarmi înarmaţi au fost trimişi la faţa locului pentru protecţia celor alungaţi, dar aceştia n-au putut sau n-au vrut să acţioneze şi s-au uitat pur şi simplu cum românii îi maltratau îngrozitor pe maghiari. Unul a fost lovit aproape mortal şi apoi aruncat în râu unde s-a înecat. Alţi şase sunt grav bolnavi ca urmare a rănilor suferite şi incapabili de muncă pentru mai multe luni. Bineînţeles, vinovaţii nu au fost niciodată pedepsiţi. Acest caz, din păcate, nu este singular, căci s-au petrecut excese analoage în care comportarea pasivă, incorectă a autorităţilor s-a repetat.

În bisericile minoritarilor, mai ales în ţinuturile de graniţă, sunt prezenţi mereu agenţi politici secreţi sau copoi ai serviciului divin ce îşi întocmesc rapoartele, iar pe baza acestora preoţii sunt expuşi frecvent unor vexaţiuni nefondate.

7) Şcoli maghiare sunt deseori rechiziţionate pentru scopuri ale autorităţilor româneşti fără despăgubire şi fără ca să se aloce un alt local în scopuri educative.

La Sibiu renumitul orfelinat vechi romano-catolic a fost rechiziţionat pur şi simplu de administraţia militară pentru orfanii români de război.

Autorităţile româneşti au avut în vedere în mod deosebit cazinourile (cluburi) maghiare şi alte instituţii asemănătoare şi, mai ales, dacă acestea posedă o avere, pe care ei să poată pune mână şi, din păcate, adeseori cu succes.

Procedeul planificat constă de regulă în aceea că înainte de toate este exprimată dorinţa ca aceste asociaţii maghiare să primească şi membrii români şi chiar dacă acestei dorinţe nu i se răspunde. Românii năzuiesc să ajungă curând în majoritate şi să dispună apoi, potrivit propriei aprecieri, asupra întregii averi.

Aşa s-a întâmplat la Deva (judeţul Hunedoara) unde societatea maghiară a avut un Cazinou (club) de la 1842, cu o casă mare, proprie, şi nu o neînsemnată avere. El a fost întemeiat de maghiari, din bani maghiari. 90% din membrii au fost maghiari. Până în anul 1921 caracterul său maghiar a fost recunoscut chiar de români. Sub presiunea autorităţilor Cazinoul a fost silit să primească, mai întâi câte un membru iar apoi tot mai numeroşi membrii români, până când aceştia au ajuns în majoritate şi apoi în anul 1921 prin dispoziţia prefectului, asociaţiei i-a fost retezat pur şi simplu caracterul maghiar şi întreaga mare avere a fost declarată ca proprietate românească. Natural toate protestele au rămas fără rezultat.

La Iara (judeţul Turda) românii s-au înstăpânit, de asemenea, asupra Cazinoului (clubului) maghiar în timp ce într-o adunare generală la care au participat foarte mulţi români, chiar şi din aceia care n-au fost niciodată membrii ai Cazinoului, au luat hotărârea să-l cedeze pentru scopuri educaţionale româneşti. Opoziţia energică a proprietarilor maghiari nici măcar nu a fost luată în seamă.

Asemenea cazuri nu sunt singulare, astfel de violări sunt în curs în număr mare. Asociaţiile maghiare sunt fără nici o protecţie aici. Ele nu pot refuza primirea membrilor români deoarece aceştia se vor răzbuna chiar pe asociaţie, dacă însă vor fi primiţi, încetează, de fapt, prin acesta, existenţa vechii asociaţii.

O soartă asemănătoare ameninţă Muzeul de Arheologie din Alba Iulia care, la fel, a fost întemeiat exclusiv de maghiari, cu bani maghiari.

La fel de ameninţată apare existenţa marelui, bogatului însemnatului muzeu, Asociaţia Muzeului Ardelean.

Această asociaţie a fost întemeiată în urmă cu 70 de ani, la Cluj de magnaţii maghiari care, pe baza impunătoarelor donaţii şi dotaţii a societăţii maghiare, au înfiinţat un muzeu considerat printre cele mai însemnate din Ungaria. Valoarea colecţiilor nici nu poate fi măcar apreciată şi se ridică în orice caz la multe sute de milioane. Posedă colecţii de ştiinţele naturii foarte bogate şi interesante, o foarte mare bibliotecă, o arhivă cuprinzând întreg trecutul istoric al Transilvaniei, arhive familiale ale neamurilor istorice şi o colecţie deosebit de bogată de antichităţi, între acestea o mare descoperire de aur de renume mondial, de-a dreptul inestimabilă, din perioada migraţiei popoarelor (unică) şi multe alte mari valori. De multe decenii societatea maghiară a aspirat să mărească aceste colecţii. În orice caz poate fi afirmat că nici un Pfennig de bani nemaghiari nu s-au întrebuinţat pentru acesta. Când în urmă cu aproape 50 de ani a trebuit să se înfiinţeze o nouă universitate în Ungaria, tocmai aceste colecţii ale asociaţiei au dat prilej Guvernului ungar ca universitatea să se înfiinţeze chiar la Cluj.

Statul ungar a încheiat cu asociaţia un contract potrivit căruia toate colecţiile acesteia vor fi cedate universităţii pentru folosinţă în scopuri ştiinţifice în schimbul unei arenzi anuale totuşi, asociaţia şi-a păstrat toate drepturile privind proprietatea sa exclusivă şi în mod expres recunoscută.

Asociaţia a fost constituită iniţial în exclusivitate din maghiari, doar unul până la doi români de frunte din punct de vedere ştiinţific (episcopul baron Şaguna) au fost primiţi ca membrii chiar de la început.

Caracterul maghiar a fost recunoscut în mod nelimitat chiar în vremea absolutismului austriac, în vreme ce acum acesta este pus în discuţie de către Guvernul român.

În urmă cu 10 ani Guvernul român a luat prin forţă în proprietatea să câteva colecţii ale asociaţiei şi le foloseşte fără ca de atunci să fi plătit asociaţiei nici măcar un Pfennig. El pretinde să se renunţe la caracterul său exclusiv maghiar şi şi-a manifestat dorinţa să fie primiţi ca membrii numeroşi români, ceea ce asociaţia, de teama unei majorităţi ameninţătoare, a refuzat-o până în prezent. Guvernul doreşte ca vicepreşedintele să fie de naţionalitate română, iar protocoalele să fie întocmite atât în limba maghiară cât şi în limba română, dar prin această pretenţie lezează autonomia asociaţiei. El a îndepărtat deja în mod arbitrar, fără aprobarea proprietarului, toate inscripţiile maghiare de pe obiectele expoziţiei şi a trebuit să predea la cererea autoritativă inestimabila descoperire de aur. De asemenea, va fi foarte crud pentru asociaţie faptul că ea ar putea fi eventual dizolvată, iar în acest caz, ar trebui ca imensă comoară să fie predată în proprietatea guvernului.

Dacă acest lucru nu s-a întâmplat până azi, motivul este numai acela că guvernul se teme că prin aceasta ar da naştere unui scandal european.

Asociaţia este conştientă de faptul că aceste colecţii sunt în mod cert necesare pentru cercetările publice ştiinţifice şi că universitatea are nevoie de ele în mod stringent şi a declarat de la început că ar fi dispusă, la fel ca până în prezent, să lase în folosinţă cea mai mare parte a colecţiilor sub formă de arendă universităţii şi doreşte numai ca arhivele şi toate obiectele care au tangenţă cu trecutul maghiar să le menţină în propria regie, stăruind însă asupra caracterului maghiar al asociaţiei şi dorind să primească ca membrii persoane agreate de ea şi neavând nimic împotrivă să admită individual ca membri, români eruditţi cu activitate ştiinţifică.

Aproape de opt ani durează aceste nesfârşite tratative cu guvernul, dar din cauza intransigenţei autorităţilor nu s-a putut să se ajungă la o concluzie.

Asociaţia este însă hotărâtă să nu renunţe la drepturile sale şi este gata ca pentru apărarea acestora să apeleze chiar la instanţele internaţionale.

8) De departe cea mai mare parte a funcţionarilor maghiari au fost concediaţi după preluarea imperiului de către români, ceea ce a avut ca urmare funcţionarea mult mai proastă a întregii administraţii chiar şi activitatea întreprinderilor de poştă şi căi ferate a devenit simţitor mai proastă. Numărul imens al funcţionarilor concediaţi care, cu greutate şi-au putut găsi un alt loc de muncă şi familiile acestora, au fost jertfiţi celei mai mari mizerii, cu atât mai mult cu cât guvernul nu a plătit funcţionarilor concediaţi pensiile sociale, cu atât de puţin a plătit şi pensionarilor, celor deja mai demult pensionaţi de Guvernul ungar, cu toate că Guvernul român ar fi obligat, conform dreptului internaţional, la plata pensiilor.

9) Pretutindeni, în întreaga ţară, au fost înlăturate de către autorităţi toate însemnele ce amintesc de trecutul glorios unguresc, mai ales, operele de artă privitoare la acesta (monumente, statui, plăci comemorative, inscripţii etc.), deseori au fost chiar distruse. Nu numai monumente ale regilor şi eroilor au fost

îndepărtate, ci şi cele ale poeţilor, învăţaţilor etc. acestea adesea fiind deteriorate.

Monumentul eroilor din Cluj, sculptat artistic în lemn, a fost nimicit de mâini criminale şi rupt în bucăţi, şi apoi a fost aruncat în râu.

Frontonul minunat al Universităţii Francisc Josif din Cluj a fost împodobit printr-un grup alegoric măreţ în mijlocul căruia a fost reprezentat împăratul Francisc Josif şi împărăteasa la încoronare, ornaţi în mărime supranaturală depunând piatra de fondare a universităţii.

În anul 1919, universitatea a fost luată cu forţa de către români şi a fost inaugurată din nou ca universitate românească. La această sărbătoare a venit personal la Cluj regele Ferdinand.

Autorităţile româneşti au găsit de cuviinţă să îndepărteze cu această ocazie capul de pe figura monumentală a împăratului şi regelui Francisc Josif şi să-l arunce pe stradă, ceea ce nu a fost uşor deoarece în acest scop au trebuit să ridice schele mari şi scumpe.

Însuşi regele Ferdinand a fost revoltat pentru acest vandalism şi a dat ordinul ca să fie readus capul iar grupul să fie restaurat. Acest lucru nu s-a întâmplat însă niciodată şi, în urmă cu doi ani, întreaga operă de artă a fost îndepărtată şi, din păcate, înlocuită cu inscripţii şi stema românească.

Un bust al lui Francisc Josif a fost pur şi simplu aruncat din universitate afară pe stradă de unde apoi a fost mântuit stând abandonat luni de zile într-o curte, în vânt şi ploaie, până când în sfârşit a dispărut fără urmă.

Minunata universitate, biblioteca numărând peste 500.000 de volume, frumosul şi noul teatru maghiar, măreaţa clinică cu toate instituţiile ştiinţifice aparţinătoare de aceasta sunt rămăşiţe ale culturii progresiste maghiare din Transilvania; astăzi ele se află în mâinile românilor şi sunt preamărite de aceştia cu fiecare prilej ca un semn al culturii româneşti înfloritoare şi arătate cu mândrie naţională străinilor.

Cum, de ce, prin ce schimbare neaşteptată a sorţii au ajuns în stăpânirea acestor comori cultural-monumental maghiare nu se spune niciodată.

Aceste probleme mai sunt tratate în mod amănunţit în următoarele lucrări:

1. Arthur v. Balogh, Protecţia minorităţilor, 1928
2. Zsombor Szász, Transilvania în România, 1926
3. - " -
4. Minorităţile religioase din Transilvania, Bacon Press, Boston, 1928
5. Diferiţi ani de apariţie ai publicaţiei „Glasul minorităţilor" (îndeosebi probleme şcolare)
6. „Minoritatea maghiară" 1921-1929

Anexat un material despre problema agrară în limba engleză.
Cluj, 12.VI.1929

Stephan von Ugron
a.o. Ambasador şi ministru plenipotenţiar a.d

Lege
pentru
Ratificarea Concordatului

Articol unic. – Guvernul este autorizat a ratifica şi a face să se execute Concordatul încheiat la Vatican la 10 mai 1927 între România şi Sfântul Scaun.

Se alătură la legea de faţă copii şi traducţiuni autentice după: 1) sus zisul Concordat; 2) adresa Ministerului Afacerilor Străine din 20 iulie 1928 către Nunţiatura Apostolică la Bucureşti, şi 3) adresa de răspuns a Nunţiaturii Apostolice din 22 octombrie 1928 către Ministerul Afacerilor Străine.

Această lege, dimpreună cu Concordatul şi adresele la dânsul anexate, s-a votat de Senat în şedinţa de la 25 mai anul 1929 şi s-a adoptat cu majoritate de nouăzeci şi trei voturi, contra nouă.

Preşedinte, Traian Bratu
(L.S.S.) Secretar, A. Oţoiu

Această lege, dimpreună cu Concordatul şi adresele la dânsul anexate, s-a votat de Adunarea Deputaţilor în şedinţa de la 29 mai anul 1929 şi s-a adoptat cu majoritate de una sută nouă zeci şi şapte voturi, contra unu.

Preşedinte, St. Cicio Pop
(L.S.A.D.) Secretar, I. Brătulescu

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie învestită cu sigiliul statului şi publicată în Monitorul Oficial.

Dat în Bucureşti, la 11 iunie 1929,
În numele Maiestăţii sale, Regelui Mihai I:
Nicolae, Principe al României.
Gheorghe Buzdugan.
(L.S.St.)
Ministrul afacerilor străine,
G.G. Mironescu
Ministrul cultelor şi artelor, Ministrul justiţiei,
Dr. Aurel Vlad Gr. N. Iunian

Nr. 1842

Concordatul din 10 mai 1927

Sanctitatea sa PAPA PIU XI, reprezentat prin Eminenţa sa Reverendisimă, cardinalul PETRU GASPARRI, secretarul său de stat, şi Majestatea sa, regele României FERDINAND I, reprezentat prin Excelenţa sa, dl GOLDIS, ministrul său, secretar de stat la Departamentul Cultelor şi Artelor, după ce şi-au schimbat

împuternicirile, recunoscute în bună şi cuvenită formă, au convenit asupra dispoziţiilor următoare:

Articolul I

Religia catolică Apostolică Romană, de orice rit, se va practica şi exercita liber şi în public în tot Regatul României.

Articolul II

În Regatul României Ierarhia Catolică va fi astfel constituită:

A) Pentru ritul grec:

Provincia Bisericească Alba-Iulia şi Făgăraş.

Mitropolia:

Blaj

cu patru sufraganţi:

1. Oradea-Mare
2. Lugoj
3. Gherla (Scaunul Episcopal şi Capitolul urmează a fi transferate de comun acord între Sfântul Scaun şi Guvernul regal).
4. O nouă Diocesă ce urmează a fi înfiinţată în Nord, cu Scaunul Episcopal ce urmează a fi desemnat de comun acord între Sfântul Scaun şi Guvernul regal.

Din această Diocesă vor face parte şi greco-rutenii cu o administraţie specială.

B) Pentru ritul latin:

Provincia Bisericească a Bucureştilor:

Mitropolia:

Bucureşti

cu patru sufraganţi:

1. Alba-Iulia
2. Timişoara
3. Satu Mare şi Oradea Mare împreunate aeque principaliter.

Prin ratificarea prezentul Concordat, încetează administraţia Apostolică, iar teritoriul Oradiei Mari trece sub jurisdicţia Episcopului actual de Satu Mare.

4. Iaşi. La această Diocesă se va alipi Bucovina.

Teritoriul Vechiului Regat trece de la jurisdicţia Congregaţiei de Propaganda Fide la dreptul comun.

C) Pentru ritul armean:

Un şef spiritual pentru toţi armenii din regat, cu scaunul în Gherla.

Sfântul Scaun nu va proceda la nici o modificare a ierarhiei, mai sus stabilită, nici a circumscripţiilor Provinciilor bisericeşti şi a Dioceselor, fără acord prealabil cu Guvernul român, afară de micile modificări parohiale cerute de binele sufletelor.

Articolul III

Nici o parte din Regatul României nu va depinde de un Episcop al cărui Scaun s-ar găsi afară din hotarele Statului Român; de asemenea nici o Diocesă din România nu se va putea întinde dincolo de hotarele ţării.

Articolul IV

Comunicaţia directă a Episcopilor, a Clerului şi poporului cu Sfântul Scaun, şi vice-versa, în materie spirituală şi în afaceri bisericeşti, va fi absolut liberă.

Articolul V

1. Aceea care vor fi chemaţi a cârmui Diocesele, tot aşa ca şi Coadjutorii lor cum iure successionis, precum şi Şeful spiritual al Armenilor, vor trebui să fie cetăţeni români, afară de excepţiile admise de comun acord de Sfântul-Scaun şi Guvernul regal.

2. Sfântul Scaun, înainte de numirea lor, va notifica Guvernului regal persoana ce urmează a fi numită spre a se constata, de comun acord, dacă n-ar fi în contra ei motive de ordin politic.

Articolul VI

Episcopii, înainte de a-şi lua în primire Diocesele, vor depune jurământ după formula ce urmează:

„Înaintea lui Dumnezeu şi pe Sfintele Evanghelii, jur şi promit credinţă Maiestăţii sale, regelui României, precum şi Succesorilor săi, şi, cum se cuvine unui episcop, a respecta şi a face să se respecte de către supuşii mei, împreună cu credinţa către rege, Constituţia şi legile ţării. Pe lângă aceasta, nu voi întreprinde nimic care să fie de natură a aduce atingere ordinei publice sau integrităţii statului. Aşa să-mi ajute Dumnezeu şi aceste Sfinte Evanghelii“.

Articolul VII

Formula rugăciunilor pentru suveran „Domine salvum fac Regem“ se va cânta, în slujbele religioase, conform normelor liturgice.

Articolul VIII

Episcopii vor avea deplină libertate în exerciţiul funcţiunilor lor bisericeşti şi în cârmuirea propriilor lor Diocese. Ei vor putea exercita toate drepturile şi prerogativele proprii oficiului lor pastoral conform disciplinei aprobată de Biserica Catolică şi vor fi liberi a da instrucţiuni religioase, morale şi bisericeşti aşa cum o cere oficiul lor sacru. În cazul când ele ar fi de un interes general şi publicate de dânşii, vor fi după aceea aduse de asemenea la cunoştinţa Ministerului Cultelor. De ei vor depinde exclusiv ceilalţi membri ai Clerului Catolic în tot ce priveşte numirea lor şi exercitarea oficiului lor sacru.

Numirea făcută va fi adusă la cunoştinţa Ministerului Cultelor.

Articolul IX

Statul recunoaşte Bisericii Catolice, reprezentată prin legitimele ei autorităţi ierarhice, personalitatea juridică, conform dreptului comun al ţării.

În consecinţă, parohiile, protopopiatele, mănăstirile, capitolele, starostiile, abaţiile, episcopiile, mitropoliile şi celelalte organizaţii canonic şi legal constituite, sunt persoane juridice, iar deplina proprietate a bunurilor lor, de orice natură ar fi ele, este garantată de către stat, conform Constituţiei Regatului, Bisericii Catolice, reprezentată prin legitimele ei autorităţi ierarhice.

Articolul X

Biserica Catolică şi membrii ei, cetăţeni români, se vor bucura din partea statului de un tratament care nu ca putea fi inferior aceluia de care se bucură, după Constituţie, celelalte religii ale Regatului.

Pe lângă aceasta, se înţelege că episcopii români diocesani de ritul grec, precum şi arhiepiscopul latin din Bucureşti, vor fi senatori de drept.

Articolul XI

1. În toate Bisericile Catedrale se va menţine Capitolul canonicilor în starea juridică şi patrimonială în care se află actualmente, sub rezerva dispoziţiilor articolului XIII. Noua Diocesă va fi prevăzută cu capitolul său.

2. Canonicii vor trebui să fie cetăţeni români, afară de excepţiunile admise de comun acord de către Sfântul Scaun şi Guvernul regal.

Articolul XII

1. Episcopii vor fi liberi a înfiinţa noi parohii, a stabili sau a fonda biserici filiale; însă dacă vor cere ajutorul statului, vor trebui să procedeze în înţelegere cu guvernul, care îşi va da consimţământul dacă este vorba de 400 de familii pentru oraşe şi 200 de familii pentru sate. În cazuri speciale, guvernul va putea să-şi dea consimţământul chiar pentru un număr inferior de familii.

2. Numirea parohilor, care vor trebui să fie cetăţeni români şi să nu fi suferit vreo condamnare prin sentinţă definitivă, pentru crime contra siguranţei statului, este de competenţa exclusivă a episcopului. Consimţământul guvernului se va cere în cazul când ar fi vorba a se numi paroh un străin, care, totuşi, va fi dator să dobândească ulterior calitatea de cetăţean român.

Articolul XIII

1. Se va constitui un patrimoniu sacru interdiocesan cu titlurile de rentă română, care aparţin actualmente prebendelor episcopilor, ale canonicilor, ale parohilor şi ale seminariilor teologice.

2. Destinaţia Patrimoniului sacru este întreţinerea Episcopilor şi a Ordinariatelor, a Seminariilor teologice, a Canonicilor şi a persoanelor în serviciile parohiilor. În cazul când veniturile menţionate la 1, n-ar atinge cantitatea cuvenită, conform articolului X, statul va suplini lipsa, conform legilor în vigoare privitoare la salarizarea clerului.

3. Acest Patrimoniu sacru va fi administrat de Consiliul Episcopilor diocesani, conform statutelor întocmite de ei înşişi şi aprobate de Sfântul Scaun şi de guvern.

Acelaşi Consiliu va administra veniturile rentei provenind din Fondul General Catolic de Religie şi din Fondul General Catolic de Instrucţie, care se bucură deja de personalitate juridică şi rămân în starea patrimonială şi juridică actuală.

5. Patrimoniul sacru se va bucura de personalitate juridică conform dreptului comun al ţării.

Articolul XIV

Proprietăţile şcolilor, ale institutelor de educaţie şi de binefacere şi ale tuturor celorlalte instituţiuni pioase ale fiecărei diocese, vor fi administrate de

autorităţile diocesane şi atribuite aceluiaşi scop prevăzut de fiecare fundaţie aparte, conform modalităţilor prevăzute de legile statului.

Articolul XV

Drepturile şi îndatoririle de patronat, de orice categorie, sunt şi rămân desfiinţate fără nici o indemnizaţie.

Clădirile sfinte, casele parohiale cu dependinţele lor şi celelalte bunuri, afectate de către patron bisericii, a) dacă sunt înscrise în cărţile funduare pe numele persoanelor juridice arătate la art. IX, rămân în deplina lor proprietate; b) dacă sunt înscrise pe numele patronilor, rămân în posesia bisericii pentru uzul parohiilor respective.

În cazul când parohia ar dispare canoniceşte şi legal, fostul patron, dacă acesta este statul sau o instituţie de stat, va putea dispune liber de aceste bunuri; dacă acesta este un particular, clădirile şi bunurile sus arătate rămân în posesia şi pentru uzul bisericii.

Articolul XVI

1. În fiecare Diocesă seminarul pentru formarea tânărului cler, va fi sub dependinţa exclusivă a episcopului.

2. Profesorii vor fi cetăţeni români, afară de excepţiile admise de comun acord de Sfântul Scaun şi de Guvernul regal.

3. Programul de studii se va fixa de către autoritatea bisericească competentă.

4. În seminarii, studiul limbii şi al istoriei naţionale va fi obligatoriu, conform programului stabilit de Conferinţa Episcopilor diocesani în înţelegere cu ministerul competent, în măsura de a nu împiedica studiile teologice şi în aşa chip ca să fie compatibil cu caracterul religios al acestor institute; în acest scop, zisul minister va avea cunoştinţă de programul menţionat la paragraful precedent.

Articolul XVII

1. Ordinele şi Congregaţiile religioase existente în Regat vor fi datoare să aibă pe superiorul lor şi pe membrii lor cetăţeni români, domiciliaţi în ţară.

2. Ordinelor şi Congregaţiilor religioase, ca atare, statul le recunoaşte personalitatea juridică cu condiţia ca ele să îndeplinească condiţiile stabilite de legile în vigoare.

3. Veniturile aparţinând Ordinelor şi Congregaţiilor religioase vor trebui distribuite conform voinţei binefăcătorilor şi conform naturii şi scopului institutului religios.

4. Noi Ordine şi Congregaţii religioase se vor putea stabili în România şi cele care se află actualmente aici vor putea deschide case noi numai cu încuviinţarea dată în înţelegere de către Sfântul Scaun şi Guvernul român.

Articolul XVIII

Biserica catolică are dreptul de a se îngriji de asistenţa religioasă de orice fel, pentru credincioşii ei, în armată, spitalele civile şi militare, orfelinate, şcolile corecţionale, penitenciare, ţinând seamă de regulamentele instituţiunilor respective.

Articolul XIX

1. Biserica catolică are dreptul de a înfiinţa şi a întreţine, cu propria ei cheltuială, şcolile primare şi secundare, care vor fi sub dependenţa episcopilor respectivi şi sub supravegherea şi controlul Ministerului Instrucţiunii Publice.

2. În aceleaşi condiţiuni, ea va putea întreţine numărul actual al şcolilor normale.

3. Toate şcolile Ordinelor şi ale Congregaţiilor religioase sunt puse sub dependenţa episcopului local; în consecinţă, şi ele se vor bucura de dreptul de a fixa limba de predare.

4. Toate şcolile arătate la paragrafele precedente vor avea dreptul de publicitate, conform modalităţilor legilor în vigoare.

Articolul XX

1. Biserica catolică are dreptul de a da instrucţia religioasă elevilor catolici în toate şcolile publice ale Regatului; această instrucţie religioasă li se va da în limba lor maternă.

2. În şcolile secundare ale statului, frecventate în majoritate de catolici, învăţământul religios se va face de către profesori catolici, preoţi sau laici, numiţi de comun acord de Episcopi şi Ministerul Instrucţiunii Publice şi salariaţi de guvern în conformitate cu legile în vigoare.

3. În şcolile primare ale statului, frecventate în majoritate de catolici, învăţământul religiei catolice se va da de un preot desemnat de episcop, iar în lipsă de preoţi, de un laic catolic, care va putea fi şi învăţătorul şcolii, numai să fie recunoscut capabil de către episcop.

4. Dacă episcopul ar informa ministerul că profesorul de religie nu este apt, pentru motive referitoare la doctrină sau la moralitate, profesorul va fi obligat să înceteze imediat învăţământul şi se va proceda la numirea succesorului conform 2 şi 3 de mai sus.

5. În şcolile statului programul de învăţământ religios, pentru catolici, va fi alcătuit de episcop şi comunicat ministerului competent.

6. Textele şcolare vor trebui de asemenea să fie aprobate de episcop, care va avea şi dreptul de a supraveghea învăţământul dat în zisele şcoli.

Articolul XXI

Bunurile bisericeşti situate în România, dar aparţinând unor persoane juridice bisericeşti şi religioase, care îşi au sediul afară din hotarele statului român, şi reciproc, vor forma obiectul unei Convenţii speciale.

Articolul XXII

Toate dificultăţile şi chestiunile ce s-ar putea ivi cu privire la interpretarea prezentului Concordat vor fi rezolvate de comun acord între Sfântul Scaun şi guvern.

Articolul XXIII

Prezentul Concordat va intra în vigoare îndată după schimbul ratificărilor între Sfântul Scaun şi Guvernul regal.

Cele două părţi contractante îşi rezervă facultatea de a denunţa prezentul concordat, cu un preaviz de 6 luni.

Articolul XXIV

Schimbul ratificărilor va avea loc la Roma cât mai curând posibil.

Articolul adiţional

În termen de două luni după ratificare, o comisiune, din care va face parte un Delegat al Sfântului Scaun şi un altul al guvernului, se va alcătui pentru a proceda, cu ajutorul unui delegat al Episcopatului, la delimitarea circumscripţiilor bisericeşti, precum şi la verificarea bunurilor care vor forma Patrimoniul sacru conform articolului XIII.

Drept care plenipotenţiarii susnumiţi au semnat prezentul concordat.

Făcut la Vatican, astăzi 10 mai 1927.

(L.S.) (ss)P. Card. Gasparri
(L.S.) (ss)V. Goldiş

„Monitorul Oficial", nr. 126, din 12 iunie 1929, p. 4478-4485

MINISTERUL
AFACERILOR STRĂINE
Nr. 48.524

București, 20 iulie 1928

Excelenţă,

Guvernul regal s-a considerat totdeauna obligat să procedeze la ratificarea Concordatului semnat la 10 mai 1927, cu ferma speranţă că acest act va stabili în mod definitiv între Sfântul Scaun şi România legături strânse şi cordiale pentru binele României şi al Bisericii Catolice.

Având în vedere stabilirea acestor relaţiuni dorite reciproc, Guvernul regal s-a abţinut de a face vreun act grăbit care ar fi putut servi de obiect unor interpretări chiar greşite şi ar fi stricat bunei înţelegeri pe care întreaga politică a Guvernului regal a urmărit-o în mod statornic faţă de Sfântul Scaun.

Guvernul regal a ajuns la convingerea că ratificarea Concordatului n-ar întâmpina piedici serioase, dacă el ar fi în măsură să dea anumite preciziuni în privinţa câtorva texte din Concordat.

Aceste preciziuni sunt lucruri care se înţeleg de la sine dar faptul că ele ar putea fi date în bună înţelegere cu Sfântul Scaun, ar linişti multe susceptibilităţi şi ar servi prin aceasta scopul urmărit în comun.

De aceea, rog pe Excelenţa voastră să binevoiască a interpune bunele sale oficii pe lângă Eminenţa sa, secretarul de stat pentru ca Sfântul Scaun să binevoiască a face declaraţiunile interpretative următoare care ar uşura sarcina Guvernului regal.

I. Că în ce priveşte personalitatea juridică de care e vorba în art. 9 al Concordatului, Biserica Catolică, în afară de organizaţiunile enumerate în articolul 9 (Parohiile Protopopiatele, Capitolele, Starostiile, Abaţiile, Episcopiile, Mitropoliile şi celelalte organizaţiuni canonic şi legal constituite) nu va putea beneficia de personalitate juridică, nici a poseda bunuri.

II. Că paragraful 3 al articolului 19, unde se spune:

„Toate şcolile Ordinelor şi Congregaţiilor religioase sunt puse sub dependenţa episcopului local; în consecinţă şi ele se vor bucura de dreptul de a fixa limba de predare", trebuie înţeles: „Afară de şcolile care au în momentul de faţă limba română drept limbă de predare".

III. Că privitor la art. 20:

a) În ceea ce priveşte paragraful 3 combinat cu paragraful 4, să fie primită declaraţiunea următoare:

„În cazul când profesorul de religie este în acelaşi timp şi profesorul şcoalei, informarea ministerului prin episcop, că profesorul nu este apt, pentru motive referitoare la doctrină sau moralitate, nu obligă pe profesor la altceva decât de a înceta învăţământul religiunei. El va continua în conformitate cu legile române de a preda restul învăţământului. În acest caz, episcopul va putea numi pe a sa cheltuială un alt profesor de religie".

b) Că la paragraful 4 cu titlul specificativ, cuvântul „religie", şi cuvântul „învăţământul religios"; şi în paragraful 6 cuvintele „textele şcolare" se referă la „textele şcolare de religiune", şi cuvântul „învăţământul" la „învăţământul religios".

Prin urmare, paragraful 4 şi 6 din art. 20 trebuiesc înţelese precum urmează:

4. Dacă episcopul ar informa ministerul că profesorul de religiune nu este apt, pentru motive referitoare la doctrină sau moralitate, profesorul de religie va fi obligat de a încetă imediat învăţământul religios şi se va proceda la numirea succesorului, conform paragrafului 2 şi paragrafului 3 de mai sus.

6. Textele şcolare de religie vor trebui de asemenea a fi aprobate de episcop, care va avea şi dreptul de a supraveghea învăţământul religios predat în zisele şcoli".

Dacă Sfântul Scaun, ţinând seamă de marile greutăţi pe care le-a întâlnit Guvernul regal, cu prilejul votării Legii Cultelor, binevoieşte a-i uşura sarcina, dând adeziunea sa la declaraţiunile enunţate mai sus, Guvernul se angajează faţă de Sfântul Scaun să depuie Concordatul semnat la 10 mai 1927 pe birourile Corpurilor Legiuitoare, în sesiunea ordinară din toamna aceasta şi de a susţine în faţa lor ratificarea, astfel ca aceasta din urmă să aibă loc înainte de sărbătorile Crăciunului.

Binevoiţi a agreea, Excelenţă, asigurările înaltei mele consideraţiuni.

Ministru, N. Titulescu

Excelenţei sale,
Monsegniorului Ange Marie Dolci
Arhiepiscop de Hierapolis, Nunţiu Apostolic.
București

„Monitorul Oficial" nr. 126, din 12 iunie 1929, p. 4487.

Nr. 5.310 Bucureşti 22 octombrie1928

Subsemnatul Nunţu Apostolic are onoarea de a răspunde la Nota Ministerului Afacerilor Străine nr. 48.524 din 20 iulie 1928, în care se află expuse câteva dorinţe ale Guvernului înainte de ratificarea Concordatului.

Sfântul Scaun, pentru a mai da încă o nouă dovadă a bunăvoinţei sale înlesnind, atât cât îi este cu putinţă, sarcina Guvernului în vederea ratificării Convenţiunii ce s-a semnat, caută chiar să preîntâmpine dorinţa Guvernului privitoare la articolul al IX-lea.

Acest articol este foarte limpede în termenii săi şi în substanţă. În consecinţă, dacă Guvernul declară, în cursul discuţiunilor din Parlament sau la oricare altă ocaziune, că în virtutea acestui articol Biserica Catolică în România, în afară de organizaţiunile enumerate la art.IX, nu va putea exercita personalitatea sa juridică privitoare la posesiunea bunurilor, Sfântul Scaun, din partea sa, declară că nu va ridica obiecţiuni.

Încât priveşte articolele XIX şi XX relativ la şcoli, Sfântul Scaun îşi dă de asemenea adesiunea la declaraţiunea guvernului, propusă în aceeaşi notă amintită mai sus.

Subsemnatul Nunţu Apostolic, profită de această ocazie pentru a exprima Excelenţei voastre sentimentele sale de înaltă consideraţie.

Monsegniorul Angelo M. Dolci
Nunţu Apostolic

Excelenţei sale,
Domnului C. Argetoianu
Ministrul Afacerilor Străine — Bucureşti

Acest Concordat şi adresele la dânsul anexate, dimpreună cu legea, s-a votat de Senat în şedinţa de la 25 mai anul 1929 şi s-a adoptat cu majoritate de nouăzeci şi trei voturi, contra unu.

Preşedinte, Traian Bratu
(L.S.S.) Secretar, A. Oţoiu

Acest Concordat şi adresele la dânsul anexate, dimpreună cu legea, s-a votat de Adunarea Deputaţilor în şedinţa de la 29 mai anul 1929 şi s-a adoptat cu majoritate de una sută nouă zeci şi şapte voturi, contra unu.

Preşedinte, St. Cicio Pop
(L.S.A.D.) Secretar, I. Brătulescu

„Monitorul Oficial', nr. 126 din 12 iunie 1929, p. 4489

61 1929 iulie 4, Cernăuţi

Direcţia Siguranţei Generale

Notă

Inspectoratul de Siguranţă al Bucovinei raportează:

În ziua de 29 iunie a.c., a început în sala Casei Polone din Cernăuţi Congresul polonilor din România prezidat de dl Venglovsc fost consilier superior la primăria din localitate. Au luat parte circa 300 persoane. La ora 10, congresul a fost deschis. S-au trimis telegrame de omagii Înaltei Regenţe, dlor miniştri Maniu, Sauciuc, Săveanu, dlui ministru al Poloniei din Bucureşti şi mareşalului Pilsudschi.

Dl general Cănciulescu a salutat pe cei prezenţi. Au vorbit dnii: dr. Iacobovici, profesor Nandreş, dr. Simonovici, care în discursurile lor au arătat că în sânul polonilor din România, există mari neînţelegeri şi din această cauză ei nu pot dobândi drepturile lor culturale şi politice. Au îndemnat pe cei prezenţi pentru facerea unei propagande de fraternitate între poporul român şi cel polon exprimându-şi speranţa că actualul guvern va aduce la îndeplinire toate cererile lor.

Pe urmă s-au format trei comisii, care au formulat următoarea rezoluţie: 1/. Înfiinţarea şcolilor primare unde copiii să înveţe limba lor maternă; 2/. Un delegat polon în Parlamentul român; 3/. Înfiinţarea unei catedre pentru limba polonă în Universitatea din Cernăuţi; 4/. Înfiinţarea unui episcopat romano-catolic în Cernăuţi; 5/. Desfiinţarea Partidului Liberal-Polon de sub conducerea dlui Friedel; 6/. Înfiinţarea unui consiliu polon pentru întreaga Românie în care au fost aleşi următorii: preşedinte Venglovici, membri, dr. Simonivici, dr. Andronovici, dr. Hainbach şi dr. Iacobovici.

Congresul a continuat în ziua de 1 iulie a.c.

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Direcţia Generală a Poliţiei, dosar 197/1929, f. 3

62 1929 iulie 14, Bucureşti

MIHAI I,
Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa naţională, Rege al României

La toţi de faţă şi viitori, sănătate:
Adunările Legiuitoare au votat şi adoptat,
iar noi sancţionăm ce urmează:

LEGE

Art. 1. Se deschide pe seama bugetului Ministerului Instrucţiunii, asupra exerciţiului 1929, un credit extraordinar de 25.000.000 lei ca ajutor pentru subvenţionarea şcolilor minoritare.

Art. 2. Acest credit extraordinar se va acoperi din fondul de deschideri de credite suplimentare şi extraordinare prevăzut în bugetul general al statului *pe exerciţiul* 1929.

Această lege s-a votat de Adunarea Deputaţilor în şedinţa de la 8 iulie anul 1929 şi s-a adoptat cu majoritate de una sută unsprezece voturi, contra două.

Preşedinte, Şt. Cicio Pop
(L.A.S.D.) Secretar, Ilie Rădulescu

„Monitorul Oficial" nr. 161, 24 iulie 1929, f. 5532

63 **1929 august 3, Bucureşti**

TITLUL I
Împărţirea administrativă a teritoriului

Art. 1. – Teritoriul României se împarte din punct de vedere administrativ, în judeţe şi judeţele în comune.

Judeţele sunt subdivizate în plăşi.

Comunele pot fi subdivizate în sectoare, în condiţiile stabilite în legea de faţă.

Judeţele, comunele şi sectoarele comunale sunt persoane juridice.

Asociaţiile mai multor judeţe sau comune sunt constituite în condiţiile şi după normele prescrise de această lege.

Art. 2. – Limitele comunelor şi judeţelor sunt stabilite de lege.

Nici o modificare teritorială a judeţelor sau comunelor nu se poate face decât în condiţiile şi în conformitate cu normele stabilite în legea de faţă.

TITLUL II
Capitolul II
Dobândirea şi pierderea calităţii de membru al comunei

Art. 10. – Fiecare locuitor al ţării, fără deosebire de vârstă, sex, naţionalitate sau confesiune, trebuie să fie membru al unei comune şi să participe la sarcinile ei.

Art. 11. – Străinii nu se vor putea stabili într-o comună înainte de a îndeplini formalităţile prevăzute de legea specială.

Locuinţa vremelnică sau de scurtă durată într-o comună nu este supusă decât măsurilor de ordine şi siguranţă.

Art. 15. – Cetăţenii care au dobândit calitatea de membri ai comunei sunt de drept trecuţi, atât în listele electorale pentru alegerea autorităţilor comunale, cât şi în listele electorale pentru alegerea consiliilor judeţene şi alegerile pentru Cameră şi Senat, dacă întrunesc condiţiile legii.

CAPITOLUL IV

Organizarea comunelor

Partea I

Comuna rurală

Secţia I

I. Administrarea comunelor rurale formate din mai multe sate

a) Compunerea şi atribuţiunile consiliului

Art. 25. – Consiliul comunal rural în comunele formate din mai multe sate este alcătuit din consilierii aleşi prin sufragiul universal, direct şi secret, cu reprezentarea minorităţii, în conformitate cu dispoziţiile acestei legi şi din toţi primarii săteşti din cuprinsul comunei sau din înlocuitorii lor.

Numărul de consilieri aleşi se stabileşte în proporţie de un consilier la o mie de locuitori.

Pentru alegerea lor, satele care compun comuna rurală sunt grupate în circumscripţii electorale şi fiecare alege câte 3 consilieri.

Dacă numărul de consilieri rezultat din proporţia stabilită nu ar fi divizibil cu 3, el se completează cu 1 sau 2.

Numărul minim al membrilor din consiliu trebuie să fie de 6 consilieri. În cazul când numărul locuitorilor nu va putea da acest minimum, diferenţa se va completa cu noi consilieri.

Consiliul comunal se alege pe termen de 5 ani.

Mandatul consilierilor comunelor rurale este gratuit.

II. Organizarea comunelor rurale constituite dintr-un singur sat

Art. 39. – În comunele rurale constituite dintr-un singur sat, consiliul comunal se alege după normele generale stabilite în legea aceasta pentru alegerea consiliilor săteşti şi a consiliilor comunale urbane.

Secţia II

Satele

A) Organele satelor mici

a) Adunarea sătească. Compunerea ei

Art. 46. – Satele mici pot avea ca organ deliberativ adunarea sătească sau un consiliu sătesc ales după voinţa majorităţii cetăţenilor din sat cum se arată în articolul 59 şi următorii.

Art. 47. – Adunarea sătească constituie organul deliberativ al administraţiei săteşti în aceste sate mici.

Ea este alcătuită din toţi membrii comunei din sat, care sunt capi de familie, au vârsta de cel puţin 25 ani şi se bucură de plenitudinea drepturilor civile şi politice.

Art. 50. – După ce se va fi format, pentru aplicarea legii de faţă, lista capilor de familie care au dreptul să ia parte la adunarea sătească, în prima întrunire a membrilor adunării, aceştia vor presta, în prezenţa primarului comunal sau a unui delegat al său, următorul jurământ:

„Jur credinţă regelui, supunere Constituţiei şi legilor, jur să apăr şi să sprijin interesele ţării".

Tot astfel vor presta jurământul capii de familie înscrişi la revizuirea anuală a listei, nimeni neavând dreptul de a lua parte la lucrările adunării săteşti dacă nu a prestat jurământul.

PARTEA II

Comuna urbană

Secţia I

Organele comunelor urbane

Art. 71. – Organele deliberative în oraşe şi municipii sunt: consiliile comunale urbane şi consiliile municipale.

Organele lor executive sunt:

a) Primarul;

b) Ajutorul de primar, şi

c) Delegaţia consiliului comunal sau municipal.

Acestora sunt subordonaţi un secretar comunal şi diferitele servicii comunale.

Secţia II

Compunerea consiliilor orăşeneşti şi municipale

Art. 73. – Consiliul este compus din membri aleşi şi membri de drept.

Art. 74. – Alegerea membrilor consiliilor orăşeneşti şi municipale se efectuează prin vot universal, egal, direct, secret, obligatoriu, cu scrutin de listă, pe baza reprezentării proporţionale, în conformitate cu dispoziţiile legii de faţă.

Art. 75. – Numărul consilierilor se stabileşte în proporţie cu populaţia.

Acest număr este de:

36 în municipiile cu o populaţie care întrece numărul de 100.000 locuitori;

32 în municipiile cu o populaţie care întrece numărul de 50.000 locuitori;

32 consilieri în oraşele reşedinţă de judeţ care au cel puţin 12.000 locuitori;

24 în oraşele cu o populaţie de peste 25.000 locuitori;

18 în oraşele cu o populaţie de peste 10.000 locuitori;

16 în celelalte comune urbane, oricare ar fi numărul locuitorilor.

Art. 77. – Sunt membri de drept cu vot deliberativ în consiliile urbane:

a) Rectorul universităţii sau conducătorul şcolii de învăţământ superior din localitate;

b) Câte un reprezentant al şcolii statului din localitate, de învăţământ primar, secundar (gimnazii, şcoli normale, profesionale, medii) şi un reprezentant al şcolilor secundare particulare cu drept de publicitate, care aparţin grupului minorităţii celei mai numeroase din localitate, desemnaţi prin vot de membrii corpului din care fac parte;

c) Câte un reprezentant al bisericilor naţionale şi un reprezentant al bisericii minoritare cu cel mai mare număr de credincioşi din localitate, desemnaţi prin vot de membrii corpului din care fac parte;

d) Preşedinţii Camerelor de industrie şi comerţ şi ai Camerelor de agricultură din localitate;

e) Un membru ales de către industriaşii şi comercianţii din localitate, care au drept de alegători pentru Camera de comerţ şi industrie respectivă.

Partea IV

Funcţionarea consiliilor comunale

Art. 101. – Orice locuitor este în drept să obţină copii parţiale sau totale de pe procesele-verbale ale consiliului, după bugete şi conturi, în afară de deliberările urmate în şedinţă secretă.

Art. 102. – Orice alegător al comunei, ca şi orice persoană interesată, poate cere de la instanţele în drept nulitatea sau anularea deliberărilor consiliului comunal, în conformitate cu dispoziţiile legii de faţă.

Partea VI

Regulamentele comunale, edilitatea şi poliţia construcţiilor

Secţia I

Întocmirea şi cuprinsul regulamentelor comunale

....

Partea VIII

Primarul şi ajutorii de primari

Secţia I

Alegerea, mandatul şi retribuţia primarului

Art. 145. – Primarul în sate, ca şi în comunele rurale constituite dintr-un singur sat, şi ajutorul de primar se aleg prin sufragiul universal, direct şi secret de alegătorii comunali, cu majoritatea absolută de voturi, dintre membrii comunei care se bucură de drepturile electorale în sat sau în comună, cu rezerva dispoziţiilor pentru sate în care funcţionează adunarea sătească.

TITLUL III
Județul
Capitolul II
Administrația județeană
Secția II
Consiliul județean
A) Compunerea consiliului județean

Art. 197. – Numărul consilierilor județeni aleși se stabilește în proporție cu populația, fără deosebire de sex, vârstă sau origine etnică. În acest calcul nu intră populația municipiului.

Acest număr este de 42 consilieri în județele care au o populație mai mare de 400.000 locuitori.

36 de consilieri în cele mai mari de 200.000 locuitori, 30 în celelalte județe.

Din 10 în 10 ani consiliul județean va verifica dacă creșterea populației nu necesită o schimbare în numărul consilierilor județeni aleși în conformitate cu normele stabilite mai sus. În acest caz votul consiliului județean va fi supus aprobării directorului ministerial.

Art. 198. – Sunt membri de drept cu vot deliberativ: primarul orașului sau al municipiului reședință al județului, președinții camerelor de agricultură, industrie și comerț.

Cu vot consultativ: șeful serviciilor: de finanțe, de învățământ, al sănătății publice și ocrotirilor sociale, al lucrărilor publice, al agriculturii și domeniilor cu atribuții asupra județului și cu reședința în județ; protoereii bisericilor naționale care își au sediul în orașul de reședință al județului, precum și cel mai înalt în grad dintre reprezentanții Cultului Minoritar cu cel mai mare număr de credincioși pe teritoriul județului.

TITLUL VII
Dispoziții comune
Capitolul I
Alegeri administrative
Secția I
Principii generale

Art. 365. – Consiliile județene și comunale, afară de comunele rurale formate din mai multe sate, se aleg prin vot universal, egal, direct, secret, obligatoriu, cu scrutin de listă, pe baza reprezentării proporționale.

Consiliile comunale rurale formate din mai multe sate se aleg de asemeni prin votul universal, egal, direct, secret, obligatoriu, cu reprezentarea minorității pe temeiul scrutinului limitativ, după cum se specifică mai jos.

Secția II
Alegătorii eligibili

Art. 375. – Sunt alegători în alegeri administrative toți membrii comunelor din circumscriția respectivă, cu distincția pentru dreptul de vot al femeilor, conform aliniatului următor, dacă au vârsta de 21 ani și nu se află în nici unul din cazurile de incompatibilitate, incapacitate sau nedemnitate, prevăzute de legea electorală și prezenta lege.

În alegerile pentru judeţ, comună şi sat vor avea dreptul obligatoriu de vot şi femeile, care pe lângă celelalte condiţii prevăzute în legea de faţă şi în legea electorală pentru Adunarea Deputaţilor şi Senat, vor îndeplini şi una din următoarele condiţii:

1. Să aibă cunoştinţele ciclului inferior secundar, normal sau profesional;
2. Să fie funcţionare la stat, judeţ sau comună;
3. Să fie văduve de război;
4. Să fie decorată pentru activitate în timpul războiului;
5. Să fi făcut parte, la promulgarea legii din conducerea societăţilor – cu personalitate juridică –, cu scop de revendicări sociale, propagandă culturală sau de asistenţă socială.

Această lege s-a votat în Adunarea Deputaţilor în şedinţa de la 22 iulie anul 1929 şi s-a adoptat cu majoritate de două treimi şi anume două sute opt zeci şi unu voturi, contra şapte.

Preşedinte, Şt. Cicio Pop
(L.S.A.D.) Secretar, Ilie Rădulescu

Această lege s-a votat de Senat în şedinţa de la 25 iulie anul 1929 şi s-a adoptat cu majoritate de două treimi şi anume una sută cinci zeci şi nouă voturi, contra patru.

Preşedinte, Traian Bratu
(L.S.S.) Secretar, Titus Staicu

Promulgăm această lege şi ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul statului şi publicată în „Monitorul Oficial".
Dat în Bucureşti, la 29 iulie 1929
În numele Maiestăţii sale, regelui Mihai I:
Nicolae, principe al României,
Miron, patriarhul României,
Gheorghe Buzdugan
(L.S.St.)

Ministru de interne,
Dr. Al. Vaida-Voievod

Ministrul justiţiei,
Gr. N. Iunian

Nr.2712
„Monitorul Oficial" nr. 170 din 3 august 1929, p. 6186-6254

– Auszug –

Vorsitzender Dr. Carl Ernst Schnell eröffnet die Sitzung mit längerer Ansprache, in der er darauf hinweist, daß unser Volk bei dem Regierungsantritt Manius die Hoffnung auf Erfüllung der Karlsburger Beschlüsse hegte. Die letzten Monate haben schwere Enttäuschungen gebracht durch das Baccalaureatsgesetz, durch die Absicht neuerlicher Intravillanenteignungen und durch das Verwaltungsgesetz, dessen Bestimmungen die Autonomie gefährden und die Minderheiten hart bedrohen. Angesichts dieser Umstände muß der Volksrat zusammenberufen werden, um hiegegen Stellung zu nehmen und zu vermeiden, daß jemand sich der Illusion hingebe, als ob dieses neue Verwaltungsgesetz für uns einen erträglichen Zustand bedeute. Im Laufe des Kampfes gegen gewisse Bestimmungen des Verwaltungsgesetzes und in den Pressestimmen nachher hat man auf Uneinigkeit im Schoße der Deutschen Partei schließen können und hat versucht, zwischen Volk und Führern eine Spaltung herbeizurufen. Wir müssen heute erklären, daß wir einig und geschlossen hinter der Deutschen Partei stehen, um keine trügerischen Hoffnungen bei denen aufkommen zu lassen, denen unsere Uneinigkeit Vergnügen bereiten würde. In dieser Zeit brauchen wir Einigkeit und straffe Disziplin, wenn wir nicht nationalen Schaden erleiden wollen. Leider haben sich gerade bei der Verhandlung des neuen Verwaltungsgesetzes böse Anzeichen einer Lockerung dieser Disziplin bemerkbar gemacht. Aus allen Gauen des Sachsenlandes ertönen Warnungsrufe. Auch in dieser Frage muß heute der Volksrat Stellung nehmen.

Dann bestellt der Vorsitzende zum Schriftführer Anwalt Michael Zerbes, zu Beglaubigern des Protokolls Stadtpfarrer Friedrich Müller und Direktor Hermann Plattner und läßt die Liste der anwesenden ordentlichen und Ersatzmitglieder feststellen. Es ergibt sich, daß der Volksrat bei Anwesenheit von 47 ordentlichen Mitgliedern, 8 Ersatzmitgliedern und 5 Frauen beschlußfähig ist.

Vor Eintritt in die Tagesordnung erhält Rudolf Brandsch das Wort zu einer Anfrage.

Rudolf Brandsch fragt an, warum der Vorsitzende den Volksrat vor der Verhandlung des Verwaltungsreformentwurfes nicht nach Bukarest einberufen habe, um zu dessen Bestimmungen Stellung zu nehmen und die Grundlagen für die Verhandlungen mit der Regierung festzulegen. Am 12. Juli hätte der Volksrat Zeit und Gelegenheit zur Verhandlung gehabt. Auch bittet Brandsch um Beantwortung der Frage, ob der Vorsitzende bereit sei, den Volksrat in Zukunft vor der Verhandlung wichtiger Gesetzentwürfe insbesondere auch des Entwurfes über das Minderheitengesetz, einzuberufen.

Schließlich nimmt Brandsch entgegen den Bestimmungen der Geschäftsordnung zu der Eröffnungsrede des Vorsitzenden Stellung und spricht

sein Bedauern darüber aus, daß der Vorsitzende in seiner Eröffnungsansprache über das Verwaltungsgesetz vor Anhörung des Berichtes der Partei ein solch' vernichtendes Urteil ausgesprochen habe.

Der Vorsitzende beantwortet die Anfrage Brandsch's dahingehend, der Entwurf zum Verwaltungsgesetz sei erst im allerletzten Augenblick vor der parlamentarischen Beratung bekanntgegeben worden, so daß eine Einberufung des Volksrates zwecklos und eine Verhandlung über den Entwurf schon deshalb unmöglich gewesen wäre, weil wir keinen Referenten zur Verfügung gehabt hätten, da die Abgeordneten, die den Entwurf kannten, im Ausschuß der Kammer vom frühen Morgen bis in die späte Nacht hinein tätig waren. Der Vorsitzende ist bereit, den Volksrat jedesmal einzuberufen, wenn wichtige Gesetzentwürfe zur Verhandlung kommen sollen, vorausgesetzt, daß sie von der Regierung rechtzeitigt bekanntgegeben werden.

Die Bemerkung Brandsch zu seiner Eröffnungsansprache weist der Vorsitzende zurück, er lasse sich die Freiheit des Wortes nicht nehmen und sich nicht mundtot machen. Der Volksrat habe das Recht, im Laufe der Aussprache über das Verwaltungsgesetz zu den Ausführungen des Vorsitzenden Stellung zu nehmen. Je nach dem Ergebnis dieser Stellungnahme werde er die Folgerungen zu ziehen wissen.

Nachdem der Präsident der Deutschen Partei Dr. Hans Otto Roth noch mitteilt, daß der Entwurf zum Verwaltungsgesetz den 11. Juli um 1/2 5 Uhr Nachmittags den Abgeordneten mit der Weisung übergeben worden sei, daß um 10 Uhr vormittag des nächsten Tages schon die Ausschußberatungen der Kammer ihren Anfang nähmen, der Vorwurf Brandschs wegen Nichteinberufung des Volksrates somit völlig unbegründet sei, tritt der Volksrat, nachdem die Antwort des Vorsitzenden zur Kenntnis genommen worden, in die Verhandlung der Tagesordnung ein.

Der Präsident der Deutschen Partei Abgeordneter Dr. Hans Otto Roth erstattet über Aufforderung des Vorsitzenden Bericht über das neue Verwaltungsgesetz.

Nach kurzer Schilderung der übertriebenen Eile, mit der der Entwurf durchgepeitscht wurde, bespricht der Referent in ruhiger, sachlicher Art die wichtigsten Bestimmungen des neuen Verwaltungsgesetzes und weist nach, in wie weit sie dem alten ungarischen und dem von den Liberalen geschaffenen Gesetz gegenüber einen Fortschritt oder Rückschritt bedeuten und von Bestrebungen nationaler Eroberung in den Städten erfüllt sind. Es sei bitter zu beklagen, daß dem Gedanken der nationalen Autonomie die doch in den Beschlüssen von Karlsburg in unzweideutiger Form gewährleistet worden sei, im Verwaltungsgesetz in keiner Weise Rechnung getragen werde. Angesichts der Erklärungen der Regierungsvertreter erscheinen unsere Gemeinden in ihrer Selbständigkeit vorläufig nicht bedroht und sind die Mehrheit im Gemeinderat von Hermannstadt, Mediasch, Schäßburg und Bistritz und die Ernennung sächsischer Bürgermeister in diesen Städten diesmal gesichert, wenn wir es verstehen, alle Nichtrumänen zum Stimmen auf unsere Liste zu bewegen. Für die Zukunft jedoch ist die Beibehaltung der sächsischen Mehrheit und der

sächsischen Bürgermeister in den Städten durch die Mitglieder von Amtswegen und die erforderliche 2/3 Mehrheit bei der Wahl der Bürgermeister entschieden gefährdet. Durch das in Gesetz vorgesehene Reformierungsrecht ist die Gemeindeautonomie aber stark bedroht. Eine wesentliche Beeinträchtigung unserer bisherigen autonomen Rechte liegt in der Schaffung der Regionen, die den Wirkungskreis der Komitate bedeutend einschränken und unsere Bevölkerung zu Gunsten weitabliegender rumänischer Komitate materiell belasten. Der Vortragende beschäftigt sich dann in fast zweistündigen Ausführungen mit den vielfachen Gefahren des neuen Verwaltungsgesetzes. Wir werden an der Abänderung der uns schädigenden Bestimmungen mit vereinten Kräften arbeiten müssen. Auch bei der Verhandlung des Minderheitengesetzes sollen alle Parlamentarier und Volksratsmitglieder bei Ausnützung aller ihrer Beziehungen mitarbeiten. Vielleicht läßt sich dann auch wirklich positives erreichen.

Rudolf Brandsch hält die jetzige Regierung und ihre Partei für das kleinste Übel, das uns bedroht. Die jetzige Regierung hat nach Brandsch's Meinung die feste Absicht, dem Minderheitenrecht feste Formen zu geben. Die Ansichten und Stimmungen über die Minderheitenfrage haben sich in unserem Lande im allgemeinen und im Schoße der Regierungspartei im besonderen so entwickelt, daß die Regierung große Hemmungen hat. Da ist zunächst der Gegensatz zwischen Ungarn und Rumänen. Die Opposition bemüht sich, nachzuweisen, daß die Regierung den Staatsfeinden, als solche bezeichnet die Opposition die Minderheiten – zu viele Rechte einräume. Im Schoße der Regierungspartei wieder sind Bestrebungen vorhanden, die auf die Eroberung der von den nationalen Minderheiten bewohnten Städte ausgehen. Die Regierung war nicht im Stande, die angeführten Hemmungen zu überwinden, weshalb der für uns günstige Vorentwurf wesentlich abgeändert werden mußte.

Brandsch ist auch der Meinung, daß das Verwaltungsgesetz in seiner jetzigen Fassung für uns unannehmbar ist, aber es bedeute keinen schweren Schlag gegen unser nationales Leben.

Bei der Prägung der Minderheitenrechte werde es in der Praxis viel auf den guten Willen und die ernste Absicht der jetzigen Regierung ankommen. Wir müssen alles vermeiden, was geeignet ist, den guten Willen und die ernste Absicht der Regierung zu erschüttern.[x]

Brandsch nimmt schließlich Stellung zu den gegen ihn gerichteten Angriffe wegen des Interwievs Vaidas im „Adevărul" und wegen seines Interwievs in der „Lupta" und stellt fest, er habe von der Unterredung Vaidas mit „Adevărul"-Vertreter keine Kenntnis gehabt. Vaida habe irgendwie erfahren, daß das Siebenbürgisch-Deutsche Tageblatt ein Telegramm Brandschs nicht veröffentlicht habe, und trug ihm an, ihm in der Kammersitzung Genugtuung zu geben. Brandsch habe Vaida dringend ersucht, das ja nicht zu tun. Dann sei Vaida

---

[x] Im Zusammenhang mit der Frage der nationalen Autonomie sagt Brandsch, daß Maniu den Minderheiten außer Einzelrechten auch gewisse Kollektivrechte verleihen wird.

zum „Adevărul“ gegangen. Weiter erklärt Brandsch, er sei zur „Lupta“ gegangen, weil er sich unterdrückt fühlte, weil man ihn in unserer Presse nicht zum Wort kommen lasse. Das Tageblatt habe auch heute einen Artikel von ihm über das Verwaltungsgesetz abgelehnt.

Brandsch faßt seine Ausführungen etwa so zusammen: Wir leben in der für unser Volk entscheidungsvollsten Zeit, da die Minderheitenrechte in Gesetzesform gekleidet werden sollen. Die jetzige Regierung hat allein hiezu den Willen. Hüten wir uns daher vor starker Opposition und davor, in schlechte Gesellschaft zu geraten. Die zwiespältige geographische Lage unserer Volkssiedlung kommt wieder zur Geltung. Wir sind Schicksalsminderheit und stehen mitten zwischen zwei Völkern, die sich bekämpfen. Wir können keine allzu kämpferische Politik treiben, wir haben kein anderes Interesse, als daß dieser Staat sich festige und die Minderheitenrechte festlege. Wir müssen eine Formel finden, die es möglich macht, daß die Regierung uns gewisse Rechte sichert, die sie den Ungarn nicht geben will. Unsere Interessen in erster Reihe wahren, heißt nicht Verrat an den internationalen Minderheitenfragen begehen. Wichtig ist, daß wir die Mehrheit in unseren Gemeinden und Städten nicht durch eigene Schuld, durch Abwanderung und allzuschwache Vermehrung verlieren, und daß wir auch die anders sprachigen Minderheiten bei den kommenden Wahlen in den Städten an uns ziehen. Im übrigen aber haben wir heute noch die Kraft, allein für die Formulierung der Gesetze zu unseren Gunsten zu sorgen, wir brauchen kein Bündnis mit den Ungaren dazu.

Dr. Hans Otto Roth antwortet sofort auf die Ausführungen Brandschs und stellt fest, daß der im neuen Verwaltungsgesetz zutagetretende Rückschritt bei objektiver Beurteilung schwer ins Gewicht falle und doch ein schwerer Schlag für unser nationales Leben sei. Der Formulierung Brandschs vom „kleinsten Übel“ stimmt Roth zu. Auch er ist der Meinung, die Regierung solle bleiben und uns das Minderheitengesetz bescheren. Dr. Roth betont ebenfalls, daß die Opposition durch ihre Kritik am Vorentwurf und die Beeinflussung der Regentschaft der Regierung große Hindernisse bereitet habe. Für die chauvinistischen Kreise innerhalb der Regierung und ihrer Partei waren diese Umstände jedoch der wilkommene Anlaß, die Bestimmungen, welche sich auf die Minderheiten und auf die Städte bezogen, in einem uns ungünstigen Sinne abzuändern, trotzdem die Deutsche Partei durch ihr Verbleiben im Parlament der Regierung einen großen Dienst erwiesen hat. Unsererseits ist jedenfalls die richtige Taktik verfolgt worden. Wir haben durch unsere bestimmte und klare Sprache die Klärung der Situation herbeigeführt.

Es ist zu bedauern, daß Maniu im Parlament nicht erklärt hat, was er unter nationaler Autonomie versteht und was er uns an Kollektivrechten gewähren will. Der Entwurf zum Minderheitengesetz wird hoffentlich in dieser Frage Klarheit bringen. Es muß aber auch an das Goldisch-Protokoll erinnert werden, das im Auftrage Manius verfaßt wurde und eine klare Definition des Begriffes „nationale Autonomie“ enthält. Dr. Roth ließt zum Beweise seiner Ausführungen die betreffende Stelle aus dem Goldisch-Protokolle wörtlich vor, das uns nationale Komitate und deutsche Beamte garantierte.

Zu den Behauptungen Brandschs, er fühle sich unterdrückt und habe sich gewißermaßen zur „Lupta“, also in die volksfremde Öffentlichkeit flüchten müssen, erklärt Dr. Roth im Namen der übrigen Mitglieder der Deutschen Partei, daß die Deutsche Partei in keiner Weise, weder direkt, noch indirekt eine Unterdrückung der Äußerungen Brandschs versucht habe. Die Wirkung der Äußerungen Brandschs in der „Lupta“ war allerdings peinlich und katastrophal für unser Ansehen und die von uns vertretene Sache. Das Interwiev Vaidas ist der Versuch, unsere Partei und deren Haltung mit Berufung auf ein Mitglied dieser Partei lächerlich zu machen und die Erklärungen der Partei als Privataktion ohne Resonanzboden im Volke darzustellen. Brandsch hat der in Kammer und Senat abgegebenen parteiamtlichen Erklärung zugestimmt und hätte darum der Behauptung Vaidas entgegentreten müssen. Aber auch in einer anderen Angelegenheit ist dies nicht geschehen. Der Ministerpräsident Maniu blieb längere Zeit der Meinung, Dr. Roth treibe in der Frage der Staatsunterstützung für die Minderheitenschulen Sabotage. Ein Telegramm an den Ministerpräsidenten bei Beginn der Parlamentstagung im Winter 1928 fordert für die deutschen Schulen aller Siedlungsgebiete einen Staatsbeitrag von 70 Millionen Lei. Das Telegramm kam verstümmelt an und lautete auf 700 Millionen Lei. Der Ministerpräsident gab – wie Roth zufällig erst viel später erfuhr – Brandsch gegenüber seinem Befremden darüber Ausdruck, daß eine so große Summe angefordert werde. Brandsch hätte doch bloß bei Roth anfragen und den Ministerpräsidenten aufklären sollen. Statt dessen erzählte Brandsch in Hermannstadt, Roth sabotiere eine Verständigung in der Frage der Schuldotation.

Die Äußerungen Brandschs über die schwierige Lage unseres Volkes als Schicksalsminderheit hält Dr. Roth für richtig. Diese Lage bestand auch vor dem Kriege, nur sind seit Kriegsende die Rollen vertauscht worden. Vor dem Kriege hat Brandsch ruhig mit den Rumänen verhandelt, ohne darauf Rücksicht zu nehmen, ob das unsere Stellung dem Ungarntum gegenüber verschlechtert oder nicht. Heute nun warnt uns Brandsch vor einer Fühlungnahme mit der ungarischen Partei, denn wir begäben uns dadurch in schlechte Gesellschaft. Dabei wünscht Brandsch seine Tätigkeit in der internationalen Vereinigung der Minderheiten Europas fortzusetzen und erwartet, daß die Ungarn in den sächsischen Städten auf unsere Listen stimmen werden. Wenn nun aber die Ungarische Partei angesicht des Verhaltens Brandschs ihren Wählern verbietet, auf unsere Liste zu stimmen und mit einer rumänischen Partei Vereinbarungen abschließt, was dann? Wir müssen die Verbindungen mit der Ungarischen Partei aufrecht erhalten, weil wir in vielen Fällen – die rein deutsche Belange berühren – ihre Hilfe brauchen. Deshalb wollen wir klare Verhältnisse schaffen und ordentliche Beziehungen zu den Ungarn aufrecht erhalten. Zweideutige Haltung kann uns furchtbaren Schaden bringen. Wir haben vielfach schon nicht mehr sächsische, sondern Minderheitenstädte vor der Romanisierung zu schützen.

Den Vorwurf Brandschs, daß die Deutsche Partei und Presse zu viel Agitation getrieben habe, weist Dr. Roth als unbegründet mit dem Hinweise darauf zurück, daß wir der rumänischen Begehrlichkeit gegenüber nur regste Aktivitätspolitik treiben können. Dabei wollen wir den Weg der Mitte wählen in

den Beziehungen zu den rumänischen Parteien, zu gewissen Persönlichkeiten der Regierung und zu den Ungarn. Bei der Austragung von Meinungsverschiedenheiten aber ist die beste Gesellschaft immer das eigene Volk.

Nachdem Rudolf Brandsch auf die Ausführungen kurz erwidert, spricht Hermann Klöss. Er ist nicht einverstanden damit, daß persönliche Fragen der Abgeordneten und Unstimmigkeiten und Zwietracht in ihrem Kreise hier im Volksrat zur Sprache gebracht werden. Sie gehören seiner Meinung nach nicht vor die Vollversammlung des Volksrates, sondern vor den Vollzugsausschuß, der die vorgebrachten Beschwerden und Beschuldigungen leicht überprüfen und dann seine Entscheidungen treffen könne.

Rudolf Brandsch ruft dazwischen, er lehne jede weitere Zusammenarbeit ab, wenn der Volksrat die Klärung der Verhältnisse unter den Parlamentariern nicht herbeiführe.

Dr. Wilhelm Depner, der nun das Wort ergreift, knüpft an diesen Zwischenruf Brandschs an und erklärt, die Zusammenarbeit Brandschs hänge nicht von ihm, sondern von der Entscheidung des Volksrates ab. Brandsch habe schlecht getan, daß er in die volksfremde Presse ging. Die Schlichtung von Meinungsverschiedenheiten unter den Parlamentariern gehöre vor den Volksrat. Die Ansicht, die Pfarrer Klöss geäussert, sei abzulehnen, denn die letzte Entscheidung auch in persönlichen Fragen unserer Parlamentarier müsse sich der Volksrat vorbehalten.

Das Verhältnis zwischen Brandsch, Dr. Roth und den übrigen Parlamentariern müsse baldigst geklärt werden, weil sonst die ganze Organisation erschüttert werde und auch die Disziplin im Volke Schaden leide.

Dr. Depner geht dann zur Besprechung des Verwaltungsgesetzes über und findet den Optimismus Brandschs unbegreiflich, denn das Gesetz sei in seinen Auswirkungen auf unseren Kampf um die Städte und die Autonomie in Stadt und Land schrecklich. Dem muß der Volksrat auch öffentlich Ausdruck geben. Man soll erfahren, daß wir enttäuscht und mit dem Gesetz unzufrieden sind. Man soll wissen, daß wir uns die Einmischung unberufener Kreise und Personen in unsere Angelegenheiten nicht bieten lassen. Und unser Volk soll erfahren, daß der Volksrat in den Reihen der Parlamentarier Frieden, Einigkeit, Geschlossenheit und Disziplin haben will. Gelingt es nicht, Frieden zu schaffen, dann wird der Volksrat zu scharfen Mitteln greifen müssen. Um all' diese Gedanken zum Ausdruck zu bringen, haben die Kronstädter Volksratsmitglieder den Entwurf zu einer Entschließung vorbereitet, den Dr. Depner zur Annahme empfiehlt. Der Entwurf lautet:

„Der Deutsch-sächsische Volksrat für Siebenbürgen stellt mit Bedauern und mit dem Gefühle größter Enttäuschung fest, daß das Gesetz über die Organisation der Lokalverwaltung dem Geist der Karlsburger Beschlüsse nicht Rechnung trägt und im Gegensatz zu den Grundsätzen der Demokratie, der Gleichberechtigung und der wahrhaften Dezentralisierung erfüllt ist von den Bestrebungen nationaler Unduldsamkeit. Das Gesetz bedeutet eine schwere Verletzung der Grundsätze der wahren Autonomie, für die Minderheiten aber überdies den Verlust jeden maßgebenden Einflusses auf die Verwaltung der Städte selbst dort, wo sie in der Mehrheit sind.

Schmerzlich berührt besonders auch die gesetzlich festgelegte Romanisierung der Ortsnamen, ferner der Umstand, daß auch das neue Verwaltungsgesetz die Sprachenfrage und die Volkszugehörigkeit der öffentlichen Verwaltungsbeamten ungelöst läßt.

Das deutsche Volk Rumäniens wird jede im Rahmen der Gesetze sich bietende Gelegenheit dazu benützen, um die in dem neuen Gesetz über die Lokalverwaltung enthaltenen Bestimmungen zu bekämpfen, die seinen Lebensraum und seinen nationalen Geltungswillen einengen.

Der Deutsch-sächsische Volksrat für Siebenbürgen spricht seine vollkommene Zustimmung zu der Haltung der Deutschen Partei aus, deren Mitglieder die in freier Entschließung gewählten Vertreter der Deutschen in Rumänien darstellen. Wir danken Ihnen allen für ihr mannhaftes Eintreten für unsere Rechte im Kampfe um die Abänderung unser Volk bedrängender Bestimmungen des Verwaltungsgesetzes. Wir weisen jeden Versuch – komme er von innen oder von außen – in die Reihen unserer Parlamentarier Uneinigkeit hineinzutragen und zwischen Volk und Führer eine Spaltung herbeizuführen, auf das entschiedenste zurück.

Wir versichern die Deutsche Partei Rumäniens des vollsten Vertrauens unseres Volkes und erwarten, daß ihre Mitglieder ohne Ausnahme bei Hintenansetzung aller persönlichen Empfindungen und Einstellungen in allen Fragen, die an unser Volk in dieser schwersten Übergangszeit herantreten und zur Lösung drängen, hinfort geschlossenes Auftreten zeigen und in voller Einigkeit den Gegnern unserer Rechte und berechtigten Forderungen entgegentreten werden".

Hermann Plattner spricht zuerst als Direktor des angegriffenen Siebenbürgisch-Deutschen Tageblattes und dann als Volksratsmitglied. Er erklärt, das von ihm vertretene Blatt lasse jeden Volksgenossen und Führer zu Wort kommen, doch müsse man in so schweren Zeiten wie heute die Freiheit der Presse mit Vernatwortung üben. Der Artikel Brandsch's über das Verwaltungsgesetz wurde begründetermaßen abgelehnt und Brandsch aufgefordert, sich sein Recht in den Köperschaften zu suchen, die berufen sind, über das Gesetz zu urteilen und in denen er Mitglied sei. Auch göring es doch nicht an, einseitig dem Volksrat alles vorwegzunehmen.
Hermannstadt, 8. August 1929

Direcţia Judeţeană Sibiu a Arhivelor Naţionale, fond Consiliul Naţional Săsesc, dosar 1/1929, f. 1-16.

Traducere:

1929 august 8, Sibiu

Extras

Preşedintele dr. Karl Ernst Schnell[1] deschide şedinţa printr-un amplu discurs în care subliniază ideea că poporul nostru a sperat în realizarea

[1] Karl Ernst Schnell (1856-1939), om politic sas, a făcut parte dintre tinerii („verzii") care au respins linia conducerii saşilor de alianţă în guvernele maghiare, a fost membru al Consiliului Naţional Săsesc şi preşedinte al acestui organ în anii 1931-1935. Primar al oraşului Braşov.

Hotărârilor de la Alba Iulia odată cu instaurarea guvernului Maniu. Ultimele luni au fost marcate de dezamăgiri provocate de Legea bacalaureatului, de intenţia exproprierii terenurilor intravilane şi de Legea administrativă, ultima pune în pericol autonomia ameninţând minorităţile prin conţinutul ei.

Pornind de la aceste circumstanţe, se impune convocarea Consiliului Naţional pentru definirea poziţiei sale, evitându-se astfel posibile iluzii în rândul conaţionalilor noştri, care ar putea crede că noua Lege administrativă aduce cu sine o situaţie suportabilă pentru noi. În timpul dezbaterilor pe marginea numitei legi şi apoi prin vocile din presă, s-a tras concluzia că în sânul Partidului German ar exista disensiuni, încercându-se scindarea între popor şi conducătorii săi. Acestea sunt motivele pentru care declarăm astăzi că suntem uniţi iar adeziunea noastră la Partidul German este fermă. Precizările sunt necesare pentru înlăturarea speranţelor înşelătoare în rândul celora ce ar primi ca satisfacţie dezbinarea noastră. Avem nevoie de omogenitate şi de disciplină severă dacă dorim să evităm prejudicii naţionale. Dar tocmai în timpul dezbaterilor pe marginea Legii administrative s-au resimţit semnele slăbirii acestei discipline. Strigăte de avertisment se fac auzite în toate circumscripţiile saşilor. Consiliul Naţional trebuie să ia poziţie în şedinţa actuală faţă de situaţia creată.

Preşedintele desemnează pe juristul Michael Zerbes pentru întocmirea procesului-verbal, în calitate de verificatori al protocolului pe preotul oraşului, Freidrich Müller[2] şi pe directorul Hermann Plattner şi face prezenţa membrilor ordinari şi a membrilor supelanţi. Se constată că Consiliul Naţional este statutar reprezentat şi îndreptăţit să ia o hotărâre legală prin prezenţă celor 47 de membrii ordinari, 8 membrii supleanţi şi a celor 5 femei.

Rudolf Brandsch obţine dreptul la cuvânt înainte de a se intra în ordinea de zi.

Acesta îi adresează preşedintelui întrebarea de ce nu a convocat Consiliul Naţional la Bucureşti înaintea începerii dezbaterilor pe marginea proiectului privind reforma administrativă, pentru a lua poziţie faţă de prevederile acestuia şi a stabili principiile pentru dezbaterile cu membrii guvernului. Vorbitorul atenţionează asupra faptului că Consiliul Naţional a avut posibilitatea unor negocieri pe data de 12 iulie. Brandsch roagă să i se răspundă dacă preşedintele este dispus să convoace în viitor Consiliul Naţional înaintea dezbaterilor pe marginea unor proiecte de legi, în special cel legat de Legea minorităţilor.

Brandsch ia poziţie, încălcând ordinea de zi, faţă de discursul de deschidere rostit de preşedinte, exprimându-şi regretul că acesta a dat glas unei sentinţe atât de aspre asupra Legii administrative fără ascultarea prealabilă a raportului pregătit de partid.

Preşedintele arată în răspunsul său la întrebarea lui Brandsch că proiectul pentru Legea administrativă a fost dat publicităţii cu puţin timp înainte de a fi dezbătut în Parlament. Astfel, convocarea Consiliului Naţional ar fi fost inutilă

---

[2] Friedrich Müller (1884-1969), teolog şi istoric. Profesor şi director de seminar (1911-1921), consilier şcolar (1922-1928), paroh al Sibiului şi vicar episcopal (1932-1945), episcop al Bisericii Evanghelice C.A. din România Cf. *L.S.S.*, p. 350.

iar dezbaterea pe marginea proiectului imposibilă nedispunând de un referat, căci deputaţii care erau în cunoştinţă de cauză participau de dimineaţa până târziu seara la şedinţele din Camera Deputaţilor. Preşedintele îşi exprimă disponibilitatea de a convoca Consiliul Naţional de câte ori este vorba de proiecte de legi importante, cu condiţia ca guvernul să le dea publicităţii în timp util.

El respinge observaţia lui Brandsch referitoare la discursul său de deschidere şi accentuează că nu renunţă la libertatea cuvântului. Consiliul Naţional are dreptul să ia poziţie faţă de cele spuse de el relativ la Legea administrativă. În funcţie de rezultatul luărilor de poziţii va şti să tragă concluziile.

După ce dr. Hans Otto Roth, preşedintele Partidului German, face precizarea că proiectul Legii administrative a fost adus la cunoştinţa deputaţilor pe data de 11 iulie la orele 16,30 cu menţiunea că în ziua următoare comisia Camerei se va întruni la ora 10 pentru a-l dezbate, reproşul lui Brandsch este nefondat, după care se intră la dezbaterea problemelor aflate pe ordinea de zi a şedinţei Consiliului Naţional.

Preşedintele Partidului Germanilor, deputatul Hans Otto Roth, prezintă raportul despre noua lege administrativă la solicitarea preşedintelui Consiliului Naţional.

După o succintă relatare asupra grabei exagerate în dezbaterea proiectului, referentul prezintă într-un mod obiectiv cele mai importante precizări ale noii legi, subliniind în ce fel aceasta reprezintă un progres sau regres faţă de vechile legi maghiare şi liberale şi faptul că se întrevăd tendinţe de cucerire naţională a oraşelor. Regretabil este faptul că actuala lege nu ţine cont de autonomia naţională acordată prin Hotărârile de la Alba Iulia. Conform declaraţiilor unor reprezentanţi ai guvernului, autonomia comunelor noastre nu este deocamdată ameninţată şi că ne vom asigura majoritatea în consiliile primăriilor din Sibiu, Mediaş, Sighişoara şi Bistriţa unde funcţiile de primari sunt deţinute de saşi, dacă vom reuşi să-i determinăm pe neromâni să ne dea votul.

Menţinerea majorităţii săseşti şi a primarilor noştri în oraşe este ameninţată în viitor prin numirea membrilor din oficiu şi obligativitatea deţinerii majorităţii de 2/3 la alegerea primarilor. Dreptul de reformă cuprins în actuala lege este cel ce ameninţă autonomia locală. O diminuare substanţială a drepturilor noastre deţinute până acum are la bază înfiinţarea regiunilor, prin care se micşorează simţitor raza de activitate a judeţelor şi care împovărează material populaţia noastră în avantajul judeţelor româneşti aflate la distanţă. Referentul analizează pe parcursul a două ore numeroasele ameninţări cuprinse în prevederile noii legi. Va trebui să lucrăm cu forţe unite pentru modificarea deciziilor care ne sunt dăunătoare. Solicită colaborarea şi contribuţia tuturor parlamentarilor şi a membrilor din Consiliul Naţional prin folosirea tuturor relaţiilor când se va ajunge la dezbaterea Legii minorităţilor. Poate că în acest fel rezultatul va fi pozitiv.

Rudolf Brandsch consideră că actualul guvern şi partidul de guvernământ prezintă răul cel mai mic pentru noi. Actualul guvern are după opinia lui

Brandsch intenţia fermă de a conferi dreptului pentru minorităţi o formă solidă. Punctele de vedere şi atmosfera creată în jurul problemei minorităţilor a înregistrat un asemenea curs în rândul partidului de guvernământ şi pe scara naţională încât guvernul manifestă mari reţineri. În primul rând este vorba de contradicţiile dintre maghiari şi români. Opoziţia se străduieşte să demonstreze că guvernul acordă prea multe drepturi unor duşmani ai statului – aşa sunt catalogate minorităţilor de către opoziţie. Pe de altă parte, există tendinţa în sânul partidului de guvernământ de a cuceri oraşele în care trăiesc minorităţi naţionale. Guvernul nu a fost în stare să înlăture neajunsurile menţionate, motiv pentru care proiectul iniţial, care ne-a fost favorabil, a suferit modificări esenţiale.

Brandsch este de părere că Legea administrativă în forma să actuală este inacceptabilă pentru noi, dar nu înseamnă o lovitură prea grea pentru viaţa noastră naţională.

La aplicarea în practică a drepturilor pentru minorităţi vor conta bunele intenţii şi seriozitatea actualului guvern. Trebuie să evităm orice demers ce ar putea nărui aceste intenţii.*

Brandsch ia apoi poziţie faţă de învinuirile ce i s-au adus din pricina interviului acordat de Vaida în „Adevărul" şi a interviului său publicat de ziarul „Lupta", concluzionând că nu a ştiut nimic de convorbirea lui Vaida cu reprezentantul ziarului „Adevărul". Vaida a aflat că „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt" nu i-a publicat o telegramă trimisă de Brandsch oferindu-se să-i dea satisfacţie în şedinţa Camerei. Brandsch l-a rugat să n-o facă. În consecinţă, Vaida s-a adresat ziarului „Adevărul", iar el ziarului „Lupta", simţindu-se jignit de faptul că presa noastră nu-i publică materialele. „Siebenbürghisch-Deutsches Tageblatt" i-a refuzat şi astăzi publicarea unui articol despre Legea administrativă.

Brandsch îşi rezumă expunerea astfel: Trăim în perioada cea mai importantă pentru destinul poporului nostru, căci drepturile minorităţilor vor deveni lege. Guvernul actual este singurul care vrea să realizeze acest lucru. Să evităm o opoziţie prea puternică şi contactul cu o societate care nu se bucură de un bun renume. Poziţia geografică a părţii de ţară în care trăim iese din nou în evidenţă. Suntem o minoritate a sorţii şi ne aflăm între două popoare care se combat. Nu putem duce o politică războinică şi interesul nostru nu este altul decât consolidarea statului şi stabilirea drepturilor pentru minorităţi. Trebuie să găsim o formulă prin care guvernul să ne garanteze anumite drepturi pe care nu vrea să le dea ungurilor. Interesul nostru este în primul rând ca drepturile internaţionale în problema minorităţilor să nu fie încălcate. Este de mare importanţă ca să nu pierdem majoritatea la sate şi oraşe din propria vină, prin plecări şi un indice demografic scăzut şi să atragem de partea noastră, pentru alegerile viitoare, pe celelalte minorităţi. De altfel, mai dispunem de puterea necesară pentru a trage spre avantajul nostru modul de redactare a legilor, iar alianţa cu maghiarii nu ne este necesară.

---

*Brandsch menţionează în legătură cu problema autonomiei locale că Maniu va asigura minorităţilor pe lângă drepturi individuale şi anumite drepturi colective.

Dr. Hans Otto Roth răspunde expunerilor lui Brandsch şi subliniază că regresul ieşit la lumina zilei prin prevederile noii Legi administrative înseamnă o lovitură grea pentru viaţa noastră naţională, dacă modul de judecare este unul obiectiv. Roth este de acord cu formularea exprimată de Brandsch privind „răul cel mai mic". Legea minorităţilor. Dr. Roth subliniază că opoziţia a făcut mari deservicii guvernului prin critica adusă proiectului preliminar şi prin influenţarea regenţei.

Pentru cercurile şoviniste din guvern şi din interiorul partidului de guvernământ circumstanţele existente au constituit prilejul potrivit pentru modificarea stipulărilor cu referire la minorităţi şi oraşe într-un sens care ne dezavantajează, deşi Partidul German a făcut guvernului un mare serviciu rămânând în Parlament. Din partea noastră s-a adoptat o tactică corectă. Prin atitudinea noastră am provocat clarificarea situaţiei.

Regretabil este faptul că Maniu nu a explicat în Parlament ce anume înţelege prin autonomie naţională şi ce intenţionează să ne acorde ca drepturi colective. Sperăm ca proiectul la Legea minorităţilor va lămuri această întrebare. Dar trebuie să ne reamintim şi de protocolul-Goldiş[3] întocmit din însărcinarea lui Maniu care cuprinde o definiţie clară a noţiunii de „autonomie naţională". Dr. Roth dă citire textului respectiv din protocolul Goldiş unde se spune că ni se garantează judeţe naţionale şi funcţionari germani.

În legătură cu afirmaţiile făcute de Brandsch, anume, că se simte marginalizat şi acest lucru l-a determinat să se adreseze ziarului „Lupta", deci să se refugieze în tabăra adversă, dr. Roth declară în numele membrilor ce alcătuiesc Partidul German că nu s-a încercat în nici un fel, fie direct sau indirect, o reprimare a declaraţiilor lui Brandsch. Reacţia declaraţiilor făcute de Brandsch ziarului „Lupta" au fost penibile şi catastrofale pentru prestigiul şi cauza noastră. Interviul lui Vaida este o încercare de blamare a partidului nostru şi a poziţiei adoptate de acesta prin vizarea directă a unui membru al partidului şi prezentarea declaraţiei, dată de partid ca pe o iniţiativă particulară fără ecou în rândul populaţiei. Brandsch a fost de acord cu declaraţia prezentată în numele partidului în Cameră şi Senat, ceea ce l-ar fi obligat să ia poziţie faţă de afirmaţiile făcute de Vaida. Numai că acest lucru nu s-a întâmplat nici în alte împrejurări. O consecinţă a fost, că Vaida a persistat timp îndelungat asupra opiniei, că dr. Roth sabotează subvenţionarea şcolilor minorităţilor de către stat. Motivaţia: la începutul sesiunii parlamentare din iarna anului 1928 <Roth> a trimis preşedintelui Consiliului de Miniştri o telegramă solicitând suma de 70 milioane pentru subvenţionarea şcolilor germane de către stat. Telegrama a ajuns la destinaţie cu suma modificată în sensul că se cereau 700 milioane lei. Preşedintele Consiliului de Miniştri şi-a exprimat nedumerirea faţă de Brandsch deoarece suma era exagerat de mare (Roth a aflat despre acest incident mult mai

[3] Vasile Goldiş (1862-1934), profesor de liceu, fruntaş al activismului în PNR; vicepreşedinte al PNR; deputat în parlamentul maghiar (din 1906); redactor-responsabil la ziarul arădean „Românul"; membru al Consiliului Naţional Român Central. Membru al Consiliului Dirigent (1918-1920); preşedinte al „Astrei" (1923-1932). În 1926 se desprinde din PNR şi intră în Partidul Poporului. Ministru de culte şi arte în 1926-1927. *(Guverne şi Guvernanţi*, p. 178-179).

târziu). Brandsch ar fi putut lămuri cu uşurinţă neînţelegerea apelând la Roth. În schimb, a răspândit zvonuri la Sibiu că acesta sabotează convenţia în problema subvenţionării şcolilor.

Roth apreciază că opiniile lui Brandsch privind situaţia dificilă a poporului nostru ca minoritate a sorţii este justă. Această situaţie a existat şi înainte de război, numai că odată cu sfârşitul conflagraţiei s-au inversat rolurile. Înainte de război Brandsch a negociat cu românii fără a ţine cont dacă aceste demersuri înrăutăţesc sau nu relaţiile noastre cu maghiarii. În schimb, astăzi ne avertizează să nu luăm legătura cu Partidul Maghiar, căci am intra într-o societate de rău nume. Brandsch doreşte pe de altă parte să-şi continue activitatea în Uniunea Internaţională a Minorităţilor din Europa şi se aşteaptă ca maghiarii care trăiesc în oraşele săteşti să voteze pentru listele noastre. Ce se întâmplă dacă Partidul Maghiar, luând în consideraţie comportamentul lui Brandsch va interzice alegătorilor săi să-şi dea votul pentru listele noastre şi dacă va încheia o convenţie electorală cu unul dintre partidele româneşti? Trebuie să menţinem legăturile cu Partidul Maghiar deoarece avem nevoie de susţinerea acestuia în numeroase cazuri ce privesc interesele germane. Din aceste considerente dorim crearea unor relaţii clare cu maghiarii şi menţinerea unor raporturi regulate. Adoptarea unei poziţii ambigue ne poate provoca mari prejudicii. Trebuie să apărăm în faţa românizării nu numai oraşele săseşti, ci şi pe cele cu minorităţi etnice.

Roth respinge reproşul făcut de Brandsch Partidului German şi presei pentru provocarea unei agitaţii prea mari, arătând că râvnei românilor nu i se poate răspunde decât printr-o politică activă. Dar vrem să alegem calea de mijloc în relaţiile noastre cu partidele româneşti, cu anumite personalităţi din guvern şi cu maghiarii. Pentru arbitrarea opiniilor divergente propriul popor este suportul cel mai sigur.

După răspunsurile lui Brandsch la aspectele puse în discuţie, se înscrie la cuvânt Herman Klöss[4]. El nu este de acord ca întrebări, neînţelegeri şi discordii de natură personală să fie discutate în cadrul şedinţei Consiliului Naţional. Acestea nu-şi au locul în adunarea generală, ci pot fi prezentate consiliului de conducere care să verifice plângerile şi învinuirile şi să ia o decizie.

Rudolf Brandsch intervine afirmând că refuză orice colaborare în viitor dacă Consiliul Naţional nu clarifică relaţia dintre parlamentari.

Dr. Wilhelm Depner[5] se înscrie la cuvânt şi aminteşte – referitor la întreruperea antevorbitorului său de către Brandsch – că conlucrarea lui Brandsch nu depinde de acesta, ci de decizia Consiliului Naţional. Brandsch a greşit adresându-se unui ziar străin de neamul său. Aplanarea divergenţelor de opinii dintre parlamentari fac obiectul Consiliului Naţional. Opinia preotului Klöss trebuie respinsă, deoarece Consiliul Naţional are dreptul la ultimul cuvânt chiar şi în chestiunile personale ale parlamentarilor.

---

[4] Hermann Klöss (1880-1948), poet şi dramaturg sas, redactor la Siebenbürgisch-Deutsche Tageblatt. Cf. *L.S.S.* p. 269.

[5] Wilhelm Depner (1873-1950), medic la Sighişoara şi Braşov. A introdus în Transilvania metoda tratării cancerului cu ajutorul radiaţiilor. Preşedinte al comitetului cercual săsesc Ţara Bârsei (1919-1935, 1936-1939), membru al Consiliului Naţional Săsesc Cf. *L.S.S.*, p. 98.

Relaţia dintre Brandsch, dr. Roth şi ceilalţi parlamentari trebuie grabnic clarificată, altminteri poate zdruncina organizaţia şi dăuna disciplinei în rândul poporului.

Dr. Depner trece apoi la analiza Legii administrative şi remarcă că optimismul lui Brandsch este de neînţeles, deoarece legea vine în contradicţie cu lupta noastră pentru menţinerea oraşelor şi a autonomiei. Consiliul Naţional trebuie să-şi exprime punctul de vedere public. Trebuie să se afle că suntem dezamăgiţi şi nemulţumiţi de această lege. Să se ştie că nu permitem amestecul unor cercuri şi persoane nechemate în problemele noastre. Iar poporul nostru să afle că Consiliul Naţional doreşte ca între parlamentari să existe concordie, unitate şi disciplină. Dacă nu vom reuşi să facem pace, atunci Consiliul Naţional va fi nevoit să recurgă la metode mai aspre. Pentru a da expresie acestor gânduri membrii Consiliului Naţional din Braşov au redactat proiectul unei hotărâri, a cărei adoptare este recomandată de dr. Depner. Proiectul are următorul text:

„Consiliul Naţional German-Săsesc din Transilvania constată cu regret şi dezamăgire că Legea cu privire la organizarea administraţiei locale contravine Hotărârilor de la Alba-Iulia, se opune principiilor democratice, egalităţii în drepturi, unei adevărate descentralizări şi cuprinde tendinţele unei intoleranţe naţionale. Legea încalcă principiile autonomiei adevărate, iar pentru minorităţi înseamnă pierderea influenţei hotărâtoare asupra administraţiei oraşelor chiar şi acolo unde acestea constituie majoritatea.

Dureros ne atinge romanizarea toponimicelor prin lege şi faptul că noua Lege administrativă nu reglementează definitiv problema limbii şi a apartenenţei etnice a funcţionarilor publici.

Poporul german din România se va folosi de orice mijloc conferit de lege pentru a combate precizările din noua lege privind administraţia locală care îngrădesc spaţiul vital şi voinţa naţională.

Consiliul Naţional German-Săsesc din Transilvania este în deplin acord cu poziţia Partidului German ai cărui membrii reprezintă pe germanii din România. Le mulţumim pentru intervenţii hotărâte în apărarea drepturilor noastre prin modificarea stipulărilor din Legea administrativă care împovărează poporul. Respingem orice încercare – fie că vine din interior sau din exterior – de infiltrare a discordiei între parlamentarii noştri sau de scindare a legăturii dintre conducător şi popor.

Asigurăm Partidul German din România că se poate baza pe încrederea poporului nostru, că membrii acestuia, fără excepţie, vor ţine piept în deplină unitate adversarilor pentru dobândirea drepturilor şi pretenţiilor noastre justificate“.

Hermann Plattner vorbeşte mai întâi în calitatea sa de director al ziarului Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt[6] care a fost atacată în şedinţa de faţă şi apoi de cea de membru în Consiliul Naţional. El accentuează că ziarul aflat sub conducerea sa oferă dreptul la cuvânt fiecărui conaţional şi conducător, dar în conjunctura unor timpuri grele, cum le trăim astăzi, libertatea presei trebuie

[6] „Siebenbürgisch - Deutsches Tageblatt“, principalul organ de presă al saşilor; iar după 1918 al tuturor germanilor din România. Cotidian apărut între anii 1874 şi 1944 Cf. *L.S.S.*, p. 392

exercitată cu răspundere. Articolul lui Brandsch despre Legea administrativă a fost respins din motive întemeiate, fiind invitat să caute dreptate la organismele cu obligaţia de a judeca oportunitatea legii, a căror membru este.

65 — 1929 octombrie 29, Sibiu

Herrn Senator Dr. Kaspar Muth

Temesvar

Lieber Kaspar!

Zu meiner nicht geringen Überraschung finde ich im Monitorul Oficial Nr. 238 den Ordensregen für die deutschen Parlamentarier. An und für sich haben wir natürlich alle keinerlei besondere Ambition zur Erlangung von Orden und ähnlichen Auszeichnungen. Der Sinn für derlei Dinge ist uns in den letzten zehn Jahren reichlich verloren gegangen. Wenn nun aber die Regierung die Dekorierung der deutschen Parlamentarier aus eigenem Antrieb vorgenommen hat, so kann man das natürlich nur achtungsvoll zur Kenntnis nehmen.

Was mich aber heute zum schreiben veranlaßt, ist die ganz ungerechte Art der Behandlung von Schwaben und Sachsen. Ich finde, daß wir Sachsen viel zu vorteilhaft abschneiden. Das Kommandeurkreuz des Sterns, der höchste an uns verliehne Orden, ist außer mir noch Brandsch, Fritz Connert und Senator Binder verliehen worden. Das Kommandeurkreuz haben außer Kräuter noch Arthur Connerth und Hedrich erhalten. Sowohl Du wie Reitter sind bloß mit dem Offizierskreuz des Sterns abgefunden worden. Meiner Meinung nach hätte Binder – ich will ihm damit wirklich nicht nahetreten – nicht mehr als das Kommandeurkreuz der Krone erhalten können. Dafür hättest Du, Reitter und Kräuter höhere Auszeichnungen erhalten müssen. Ebenso bin ich erstaunt darüber, daß Beller und Lebouton überhaupt nicht dekoriert worden sind. Ich muß mich nun allerdings darauf beschränken, diese Bemerkungen rein intern zu machen. Ich habe von der Verleihung der Orden keine Ahnung gehabt und natürlich auch in keiner Weise auf die Verteilung Einfluß genommen. Es ist ja sehr schwer, oder fast unmöglich, eine solche Entscheidung abzuändern oder rückgängig zu machen. Immerhin habe ich mich für verpflichtet gesehen, meinem größten Erstaunen über die Art der Verteilung der Orden zwischen Schwaben und Sachsen zum Ausdruck zu bringen. Wir werden ja in Bukarest Gelegenheit haben, über die Sache uns noch zu unterhalten. Auf jeden Fall bitte ich Dich, diesen Brief streng vertraulich zu halten, da ich nicht möchte, daß er irgendwie als Intrige zwischen Kollegen angesehen werde. Selbstverständlich kannst Du Kräuter und Reitter gelegentlich davon Erwähnung tun. Mit herzlichen Grüßen und besten Wünschen Dein stets ergebener.

Hans Otto Roth

Hermanstadt, 29. Oktober 1929.

Direcţia Judeţeană Sibiu a Arhivelor Naţionale, fond Consiliul Naţional Săsesc, dosar 1/1929, f. 1.

Traducere:

1929 octombrie 29, Sibiu

Domnului senator dr. Kaspar Muth
Timişoara

Dragă Kaspar!

Spre surprinderea mea găsesc în „Monitorul Oficial“ nr. 238 lista de decoraţii pentru parlamentarii germani. Evident nu avem nici o ambiţie deosebită de a intra în posesia unor ordine şi decoraţii. Gustul pentru astfel de lucruri ne-a pierit îndeajuns în ultimii zece ani. Trebuie însă să luăm cunoştinţă cu respect de faptul că guvernul a întreprins din proprie iniţiativă decorarea parlamentarilor germani.

Însă ceea ce mă determină astăzi să scriu este modul cu totul injust de tratare al şvabilor şi saşilor. Consider că noi saşii ieşim prea avantajaţi. Crucea de comandor al Stelei, cel mai înalt ordin ce ni s-a acordat, în afară de mine a mai fost acordat lui Brandsch, lui Fritz Connert şi senatorului Binder[1]. Crucea de comandor în afară de Kräuter şi Arthur Connert a mai primit-o Hedrich. Atât tu, cât şi Reitter[2] aţi fost compensaţi doar cu Crucea de ofiţer al Stelei. După părerea mea, Binder nu ar fi putut primi mai mult de Crucea de comandor al Coroanei. În schimb tu, Reitter şi Kräuter ar fi trebuit să primiţi distincţii mai înalte. De asemenea, sunt mirat că Beller[3] şi Lebouton[4] nu au fost decoraţi. Trebuie să mă limitez la aceste observaţii în cerc restrâns. Nu ştiam nimic de acordarea ordinelor şi fireşte nu am avut nici o influenţă asupra distribuirii lor. Este foarte greu sau aproape imposibil să modifici sau să revoci o astfel de decizie. Oricum am considerat de obligaţia mea să-mi exprim marea uimire despre modul distribuirii ordinelor între şvabi şi saşi. La Bucureşti vom mai avea prilejul să discutăm despre acest lucru.

În orice caz, te rog să păstrezi această scrisoare strict confidenţial, deoarece nu vreau să fie considerată ca intrigă între colegi. Desigur, poţi ocazional să o aminteşti lui Kräuter şi Reitter.

Cu salutări prieteneşti şi cele mai bune urări

al tău
Hans Otto Roth

---

[1] Wilhelm Binder, lider al saşilor, membru în Consiliul Naţional Săsesc, deputat şi senator.

[2] Emerich Reitter, lider al şvabilor bănăţeni. Membru al Consiliului Naţional German-Şvăbesc. Deputat.

[3] Hans Beller, lider al şvabilor bănăţeni. Conducător al Mişcării de reînnoire nazistă în Banat. Deputat.

[4] Alois Lebonton, reprezentant al germanilor bucovineni care a citit la 28 noiembrie 1918 declaraţia de adeziune a conaţionalilor săi la unirea Bucovinei cu România. Deputat.

Prefectul judeţului Mureş
Nr.21975/7 dec. 1929

Confidenţial

1. Domnului Prim-ministru
2. Domnului Ministru al Instrucţiunei şi Cultelor

Bucureşti

Societatea literară maghiară „Kemény Zsigmond" din Tg. Mureş, care are de preşedinte pe dl Ioan Kemény[1] din Brâncoveneşti, vicepreşedintă pe dra Berde Maria[2], profesoară la liceul de fete de stat din Tg. Mureş, iar secretar ziaristul Sényi Ladislau tot din Tg. Mureş, şi-a sărbătorit în cadrul unei şedinţe festive în seara zilei de 2 decembrie curent jubileul de peste 50 ani de existenţă. La această festivitate a invitat în afară de societăţile culturale exclusiv ungureşti din ţară şi Partidul politic Maghiar, precum şi Academia maghiară din Budapesta.

Deşi s-a atras din timp atenţiunea conducerii că în conformitate cu legea asupra persoanelor juridice, nu pot să permită manifestări politice la festivităţi patronate de această societate culturală, a cărei numire, conform statutelor de fondare este exclusiv literară, totuşi s-a permis atât reprezentantului Academiei din Budapesta, contele Ştefan Zichy, cât şi reprezentantului Partidului Maghiar ca să ţină cu această ocazie discursuri care au provocat o manifestaţie frenetică din partea celor prezenţi pentru aluziile provocate relativ la ideea unităţii politice maghiare.

Cum credem că în cadrele unei festivităţi organizată de o societate cu caracter pur cultural, nu este admisibil a se face manifestări cu tendinţe politice din partea reprezentanţilor nici unuia din partidele politice din ţară sau străinătate, credem potrivit a vă ruga să binevoiţi a dispune de a se da societăţii „Kemény Zsigmond" din Tg. Mureş un avertisment serios pentru a-şi restrânge activitatea în cadrul statutelor la un teren pur cultural, punândui-se totodată în vedere că în cazul când nu va respecta nici acest avertisment, se vor lua contra ei măsurile prevăzute în legea persoanelor juridice.

Tg. Mureş, 5.XII.1929

Prefect

---

[1] Kemény Janos, baron, preot reformat, scriitor, inginer silvic, născut la 1 septembrie 1903 la Pitsburg (S.U.A.). Preot la Brâncoveneşti (jud. Mureş) unde înfiinţează Societatea literară Helicon. Preşedinte al Societăţii literare „Kemény Zsigmond" din Tg. Mureş.

[2] Berde Juliana Maria, soţia dr. Roth Jenö, profesoară de liceu şi scriitoare, n. la 1889. Studii universitare la Cluj şi München, doctorat în 1912 la Cluj.

Art.2. la sfârşit

Menţionăm că tot în acest sens am făcut un raport şi dlui prim-ministru.

Direcţia Judeţeană Mureş a Arhivelor Naţionale, fond Prefectura judeţului Mureş, dosar 21.971/1929, f. 1

67 1929 decembrie 18, Bucureşti

Am onoarea a face dlor miniştri al instrucţiunii publice[1], al internelor[2] şi al justiţiei[3] următoarea comunicare:

La Facultatea de medicină a Universităţii din Iaşi, după terminarea cursului de chimie al dlui prof. Şumuleanu, în ziua de 16 decembrie s-au întâmplat grave dezordini. Fără să vi avut loc un incident sau o discuţie, deci fără nici un motiv, studenţii creştini s-au năpustit asupra colegilor lor evrei, bătându-i până la sânge cu lemne de foc luate din anticameră. Uşile au fost închise şi păzite astfel ca nici un student evreu să nu poată ieşi netorturat. Cei ce s-au refugiat într-o galerie au fost zvârliţi de sus peste balustradă, căzând în nesimţire. Un număr mare de studenţi evrei au fost grav răniţi, alegându-se unii cu capul spart, alţii cu piciorul fracturat şi unul cu timpanul spart. Depun pe biroul Camerei fotografiile unora din studenţii răniţi, care sunt însă suficiente pentru a face dovadă peremtorie a barbariilor ce s-au comis. Cu privire la toate aceste cazuri s-au depus plângeri la poliţia locală şi s-au dresat acte de constatare medico-legale. De asemenea, toţi cei care au participat la aceste evenimente sunt identificaţi şi numele lor au fost comunicate organelor respective. În timpul acestei bătăi s-au întâmplat următoarele fapte caracteristice:

1. Dl prof. Şumuleanu, deşi se mai afla în sala de curs în momentul începerii bătăii nu a înţeles să ia nici o măsură.

2. Unui student evreu, care după ce a fost bătut a reuşit să-l ajungă pe dl profesor pe coridorul facultăţii cerându-i să intervină pentru potolirea lucrurilor, dl profesor i-a răspuns textul:

„Aveţi mai mult curaj, treceţi prin furcile caudine“.

3. Tot dl profesor Şumuleanu a lovit pe un student evreu pentru că acesta a răspuns negativ la întrebarea dumisale, dacă nu se ruşinează cu originea sa.

4. Dl laborant Popoiu, a secondat acţiunea studenţilor creştini şi a oprit apoi o studentă evreică să dea ajutoare colegilor ei leşinaţi.

Domnilor deputaţi, era natural ca aceste grave tulburări să izbucnească întrucât la cursul dlui prof. Şumuleanu există o atmosferă continuă de ură şi

[1] Nicolae Costăchescu

[2] Alexandru Vaida-Voevod

[3] Grigore Iunian. Cf. Ioan Scurtu, Documente privind istoria României între 1918-1944, Bucureşti, 1995.

ațâțare. Pentru ca să ilustrez aceasta ar fi suficient să amintesc faptul că studenții evrei sunt obligați să asiste la cursuri înghesuiți într-o galerie și numai când le este imposibil să încapă toți acolo pot rămâne în fundul sălii în ultima bancă. Dar dl Șumuleanu, deși predă o materie pur științifică, găsește totuși deseori prilejul de a-și manifesta de la catedră sentimentele sale antisemite, fapt care jignind profund studenții evrei are în același timp darul de a încuraja și stimula pe studenții creștini în pornirile lor violente.

Atât cazul de față, cât și incidentele din trecut, dovedesc cu prisosință că toate aceste manifestări pornesc din una și aceeași sursă, studenții fiind de cele mai multe ori unelte inconștiente în mâna unor agitatori cu o tendință politică bine determinată.

Cât timp nu se va stârpi cuibul agitațiilor și nu se va interzice folosirea catedrei universitare drept loc de ațâțare, cât timp unii dintre profesorii universitari vor continua opera lor de învrăjbire, situația actuală nu se va îndrepta.

Se impun deci în interesul bunului nume al țării și în interesul mersului normal al instrucțiunii superioare, următoarele măsuri:

a) Toți demnitarii statului care propagă ura în contra unei părți a populației să fie trași la răspundere atât pe cale disciplinară cât și pe cale judecătorească ca îndemnători la tulburarea ordinei publice.

b) Toți agresorii să fie de îndată urmăriți aplicându-li-se, fără excepție, sancțiunile legale;

c) Să se ia astfel măsuri de prevedere ca pe viitor astfel de fapte să nu se mai poată repeta.

d) Conștient fiind de faptul că o parte a studențimii este indusă în eroare prin agitațiile unor persoane interesate, rog să se găsească mijloacele potrivite pentru a lămuri studențimea că opera de învrăjbire la care sunt întrebuințați constituie un pericol permanent pentru reputația țării și pentru solidaritatea ce trebuie să existe în aceste timpuri grele de refacere între toți cetățenii acestei țări.

Prin urmare am onoarea a întreba pe dl ministru al instrucțiunii publice, al internelor și al justiției dacă sunt dispuși să ia măsurile indicate de mine și altele pe care domniile lor le-ar crede utile, pentru atingerea scopului urmărit de toți ca liniștea să se întroneze de aici înainte în rândurile studențimii universitare.

De răspunsul ce voi primi depinde dacă voi transforma această comunicare într-o interpelare.

Subsemnatul vă comunică textul aceste întrebări, care s-a făcut cunoscut și domnilor miniștri de instrucție publică, interne și dlor subsecretari de stat Ed. Mirto și D.R. Ioanițescu.

N. Costăchescu, ministrul instrucțiunii publice și al cultelor:

Dlor deputați, datoresc un răspuns dui deputat Fischer[4], care mi-a pus o întrebare într-o ședință când nu eram de față. Doresc să-i răspund număidecât, căci nu pot lăsa această întrebare fără răspuns.

---

[4] Iosif Fischer, născut în 1897, jurist, avocat în Cluj, redactor la ziarele „Esti Lap" (1918) și Uj Kelet (1919-1921), președintele Asociației Naționale Evreiești din Transilvania. Cf. *E.C.*, p. 824

S-au întâmplat incidente regretabile între studenţii Facultăţii de Medicină din Iaşi, în laboratorul dlui profesor Şumuleanu. S-au încăierat studenţii la acest laborator şi au fost câţiva bătuţi şi dintre români şi dintre studenţii evrei. Eu am luat măsuri ca ordinea să fie restabilită şi ca, acolo unde se vor produce dezordini, cursurile să fie imediat închise, şi forţa publică să intervină pentru restabilirea liniştii şi a proteja pe toţi împotriva agresorilor. Am luat măsuri ca să fac o anchetă severă, să se stabilească toţi acei care sunt vinovaţi şi să se dea sancţiuni imediate şi severe, pentru ca aceste lucruri să nu se mai repete.

Dar ţin de datoria mea să adaug că se exagerează şi aici mult, spunându-se lucruri care, din primele cercetări făcute n-ar corespunde adevărului.

Anume, se afirmă că aceste altercaţii ar fi fost puse la cale de către profesorul respectiv; ba mai mult, se afirmă că însuşi profesorul ar fi luat parte la încăierări.

Dlor, ţin să afirm din capul locului că eu nu pot concepe un profesor universitar, care e dator să sfătuiască pe studenţii săi să aibă o atitudine demnă şi civilizată, să fie în stare să îndemne pe studenţi la tulburări şi, mai mult încă, să participe la dânsele. Eu, din capul locului, ţin să resping acest lucru şi sper că ancheta îmi va da dreptate, dovedind pe deplin că nu poate fi adevărat ca un profesor de universitate să facă asemenea lucruri. În ceea ce priveşte liniştea pe viitor, vom lua măsuri, deşi recunoaştem că ne găsim într-o situaţie puţin grea, totuşi dăm asigurări că suntem în stare să luăm măsuri, pentru ca să asigurăm liniştea, cu toate încercările de instigare şi cu toate inspiraţiile rele la care sunt supuşi studenţii din diferite părţi. Eu regret că se caută a se tulbura masa studenţească, în alte scopuri şi sperăm că studenţimea va asculta cuvântul nostru şi la urmă va apuca calea liniştită a studiului şi a muncii, pentru care ţara cheltuieşte cu învăţământul superior şi întreţinerea universităţilor şi să se pregătească pentru cariera pentru care sunt meniţi şi s-au dedicat şi să dea rezultatele pe care ţara le aşteaptă de la dânşii. Eu cred că vom reuşi, desigur, să stabilim liniştea şi să aplicăm sancţiunile împotriva acelora care s-au făcut vinovaţi, de aşa natură, ca în viitor să nu mai îndrăznească şi alţii, să nu se mai dedea la asemenea lucruri.

„Dezbaterile Adunării Deputaţilor" nr. 17, şedinţa din 18 decembrie 1929, p. 374 şi nr. 18, şedinţa din 19 decembrie 1929, p. 498-499

UNGUREŞTI

Numele	Anul de apariţie	Localitatea
Alba missmar	I	Cluj
Aradi Közlöny	XLIII	Arad
Aradi Újság	XXIX	Arad
Aranyosvidék	XXXVIII	Turda
Bánáti Közlöny	1928	Timişoara
Brassói Lapok	XXXIV	Braşov
Commercz	II	Cluj
A hittan percei	X	Cluj
Az én kicsinyeim	IV	Cluj
Bánya Munkás	XI	Cluj
Buziási Szinpad	1929	Buziaş
Családi Kör	I	Braşov
Donga	1929	Deva
Egyházi Hiradó	XVIII	Satu Mare
Egyházi Közlet	V	Dej
Egyházi Szemle	III	Baia Mare
Egyleti Ertesitő	XL	Dej
Élelmezési Munkás	VII	Cluj
Élet Tudomány	1929	Timişoara
Ellenör	XV	Cluj
Ébresztő	1929	Oradea
Én. Te. Ö.	1928	Timişoara
Epitöipari Munkás	IV	Tg.-Mureş
Erdélyi Élet	XVII	Arad
Erdélyi Futár	II	Cluj
Erdélyi Gazda	LIX	Cluj
Erdélyi Helikon	I	Cluj
Erdélyi Ipar	XI	Arad
Erdélyi Irodalmi Szemle	V	Cluj
Erdélyi Kabaré	I	Cluj
Erdélyi Képeslap	III	Cluj
Erdélyi Tudosító	XI	Braşov

Erdélyi Magyar lányok	IX	Cluj
Erdélyi Magyar Szinpad	XVIII	Arad
Evanghelium hirnöke	I	Oradea
Evanghelikus Néplap	VIII	Cluj
Faipari Szemle	VII	Cluj
Famunkás	VIII	Cluj
Film és Mozi	I	Arad
Film Riport	VI	Oradea
Fülesbagoly	XXXVIII	Arad
Futár	VIII	Timişoara
Gazdák Lapja	VIII	Satu-Mare
Glicsu	1928	Tg.-Secuesc
Gyerekujság	IV	Timişoara
Gyógyszerészi Fólyoirat	VI	Cluj
Haladás	III	Careii Mari
Hanna Nagyatya	1928	Dej
Hivatalos Lap	VIII	Braşov
Huszonnegyedik Század	1928	Cluj
Ifjú Erdély	VI	Cluj
Az Igazság tanuja	IV	Zălau
Jövő Társadalma	II	Cluj
Jó Barát	III	Cluj
Kálvinista Világ	II	Cluj
Katholikus Világ	XXV	Cluj
Kaviár	VI	Timişoara
Keleti Lloyd	VII	Timişoara
Képes Újság	II	Arad
Keresztény Élet	XXII	Zălau
Keresztény magvető	LX	Cluj
Keresztény Zárandok	II	Cluj
Kereszt rejtvény ujság	I	Arad
Kertészeti Közlöny	VI	Simeria
Kis Tükör	XVIII	Cluj
Kolozsvár-Nagyváradi szinházi Ujság	I	Cluj-Oradea
Korunk	III	Cluj
Kronikás könyv	II	Cluj
Lelkipásztor	VIII	Zălau

Magánalkalmazott	IV	Cluj
Magyar Dal	VII	Cluj
Magyar Kisebbség	VII	Lugoj
Magyar Nép	VIII	Cluj
Mária Kongregácio	VI	Cluj
Méhészeti Közlöny	XLIII	Cluj
A modern nő	I	Timişoara
Marovetz zeneirodalmi	IX	Timişoara
Mult és Jövő	XVIII	Cluj
Müvészeti szalon	III	Cluj
A Nap	VIII	Cluj
Az öreg Pancser	1928	Cluj
Orszem	VIII	Oradea
Orvosok Lapja	X	Timişoara
Orvosi Szemle	I	Cluj
Pancser	1928	Cluj
Papyrograph	II	Cluj
Pásztortüz	XIV	Cluj
Pénzvilág	VI	Oradea
Praxis Medici	V	Timişoara
Református hiradó	VIII	Oradea
Reformátusok Lapja	III	Cluj
Reformátusok Lapja	II	Oradea
Református Szemle	XXI	Cluj
Romániai Népszava	XVIII	Cluj
Ruházati munkás	IX	Cluj
Sportélet	I	Arad
Szabad szó	IX	Satu Mare
Szamos Tükre	III	Gherla
Szatira	I	Arad
Szemle	I	Cluj
Szemle	1929	Oradea
A Szent	1928	Dej
Csiki Lapok	XL	Miercurea Ciucului
Déli Hirlap	IV	Timişoara
Déva és vidéke	XXXIV	Deva

Északnyugati Újság	XI	Careii Mari
Ellenzék	XLIX	Cluj
Az Ellenzék	XVI	Tg.-Mureş
Enyedi Újság	VII	Aiud
Erdélyi Barázda	I	Tg.-Mureş
Erdélyi Hétföi Hirlap	1929	Cluj
Erdély Hirlap	XII	Arad
Erdövidéki Hirlap	IV	Baraolt
Esti Újság	II	Arad
Estilap	III	Cluj
Friss Hirek	III	Tg.-Mureş
Friss Újság	XIII	Arad
Gyergyöi Ujság	III	Gheorgheni
Harghita	IV	Odorhei
Hétföi Friss Újság	VIII	Satu-Mare
Hétföi Hirlap	I	Cluj
A Hirnök	XXV	Cluj
Hunyadvármegye	LII	Deva
Keleti Újság	XI	Cluj
Krassó-Szörényi Lapok	L	Lugoj
A Ma	IV	Tg.-Mureş
Magyar Újság	V	Cluj
Mai Világ	II	Cluj
Mármaros	LXIII	Sighetul Marmaţiei
Maros	II	Tg.-Mureş
Mai ipar	1929	Tg.-Secuesc
Mármarosi Független Újság	XX	Sighetul Marmaţiei
Nagybánya	XXVII	Baia Mare
Nagybánya és Vidéke	LIV	Baia Mare
Nagykároly és Vidéke	XLV	Careii Mari
Nagyvárad	LVII	Oradea
Nagyváradi Estilap	X	Oradea
Nagyváradi Fris Újság	XXIX	Oradea
Nagyváradi Napló	XXXI	Oradea
Noar	V	Cluj

10 Perc	1929	Timişoara
Szalontai Lapok	XLI	Salonta Mare
Szamos	LX	Satu Mare
Szászváros és Vidéke	XVI	Orăştie
Szatmári Hirlap	I	Satu Mare
Szatmármegyei Közlöny	LIV	Careii Mari
Székely Föld	XXXI	Tg.-Mureş
Székely Napló	LVIII	Tg.-Mureş
Székely Nép	XLVI	Sf. Gheorghe
Székely szó	X	Gheorgheni
Székely Újság	XXV	Târgul Secuesc
Szilágyság	XIX	Zălau
Szilágy Somlyó	XLVI	Şimleul Silvaniei
Temesvári Hirlap	XXVI	Timişoara
Új Kelet	X	Cluj
Újság	1929	Careii Mari
Vasárnapi Újság	VIII	Tg.-Mureş
Vidéki Magyarság	I	Beiuş
Virradat	I	Arad
Zsilvölgyi Napló	V	Petroşani
A Szent Kereszt	III	Cluj
Szeráf	I	Satu-Mare
Szeretet	VIII	Oradea
Szezon	IV	Timişoara
Szinház	I	Arad
Szinház és Film	I	Cluj
Szinház és Mozi	VI	Timişoara
Szinházi Újság	XXIV	Braşov
Szinházi világ	I	Arad
Szinházi Újság	XVII	Oradea
Szinházi Világ	V	Tg.-Mureş
Sziv	V	Satu Mare
Szövetség	IV	Aiud
Thália	1928	Lugoj
10 perc sport	IV	Timişoara
A Toll	X	Timişoara

Új Élet	II	Satu Mare
Unitárius Egyház	XXI	Cristurul Săsesc
Unitárius Közlöny	XXXVIII	Cluj
Unitárius Szózat	XXI	Odorhei
Az Út	X	Cluj
Utazók Lapja	III	Oradea Mare
Vadász Újság	VII	Tg.-Mureş
Vakációi levél	I	Satu Mare
Vasárnap	XI	Arad
Vasárnapi iskola	II	Cluj
Vas éz fémmunkás	IX	Cluj
Véndiákok Lapja	IV	Cluj
Zenei Szemle	XII	Timişoara

GERMANE

Aufbau	1929	Mediaş
Banater Deutsche Kulturhefte	II	Timişoara
Banater Landwirt	VI	Timişoara
Banater Schulbote	VI	Timişoara
Banater Volksblatt	V	Jimbolia
Blätter für Kinderfrohe	I	Sibiu
Heilige Kreuz (das)	I	Cluj
Hermannstädter Kompas	1929	Sibiu
Herz	I	Timişoara
Jugendbundblatt	VII	Sighişoara
Jungendfreund	I	Timişoara
Klingsor	V	Braşov
Kirchliche Blätter	XX	Sibiu
Korrespondenzblatt	LI	Sibiu
Lichter der Heimat	IX	Braşov
Mitteilungen der deutsch-schwäbischen Volksgemeinschaft Satmar	I	Careii Mari
Neppendorfer Blätter	XXVI	Sibiu
Agnethler Wochenblatt	XX	Agnita
Arader Zeitung	IX	Arad

Arbeiter Zeitung	XXXVI	Timişoara
Banater Bote	XXX	Lugoj
Banater Deutsche Zeitung	XI	Timişoara
Banater Tagblatt	X	Timişoara
Bekleidungsarbeiter	VIII	Cluj
Bergarbeiter	XI	Cluj
Bistritzer Deutsche Zeitung	XVI	Bistriţa
Bogsauer Zeitung	XXXVII	Bocşa Montană
Bürger Zeitung	XLVI	Periamoş
Dettaer Zeitung	XLVIII	Deta
Deutscher Bote	VI	Cluj
Eisenring	V	Timişoara
Frischgestimmte Eolsharfe	1929	Bistriţa
Gemeindeblatt	VI	Sebeşul Săsesc
Großkokler Bote	L	Sighişoara
Hatzfelder Zeitung	XLI	Jimbolia
Industrie Zeitung	VIII	Braşov
Junggemeinde Siebenbürgen	II	Sibiu
Der Landbote	LVII	Timişoara
Kronstädter Zeitung	XCII	Braşov
Landwirtschaftliche Blätter für Siebenbürgen	LVI	Sibiu
Licht	VIII	Lugoj
Lugoscher Zeitung	XXXVI	Lugoj
Mediascher Zeitung	XXXVI	Mediaş
Metallarbeiter	IX	Cluj
Oravitzaer Wochenblatt	LVII	Oraviţa
Reschitzaer Wochenblatt	IV	Reşiţa
Reschitzaer Zeitung	XLII	Reşiţa
Rumänischer Lloyd	XIII	Cluj
Sächsisches Volksblatt	IV	Sibiu
Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt	LV	Sibiu
Siebenbürgische Handels-Zeitung	V	Braşov
Sport	I	Sibiu
Temesvarer Volksblatt	XXVII	Timişoara
Temesvarer Zeitung	LXXVII	Timişoara
Torontaler Nachrichten	XXII	Periam

Der Volksfreund	IV	Timişoara
Wahrheit	I	Reşiţa

Ostland	IV	Sibiu
Pollerpeitsch	I	Timişoara
Der Sämann	VII	Sibiu
Schule und Leben	LXVI	Braşov
Selbsthilfe	1928	Sibiu
Siebenbürger Reiffeisenbote	XIX	Sibiu
Die Sonne	VII	Timişoara
Sonnenweinde	V	Mediaş
Sonntagsblatt	VI	Timişoara
Der Start	I	Braşov
Textil Zeitung	VIII	Timişoara
Verhandlungen und Mitteilungen des Siebenbürgischen Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt	LXXVIII	Sibiu
Der Weg	II	Sibiu

Graphic Union	VIII	Timişoara	(rom. germ. ung.)
Haderech	III	Timişoara	(evr. ung.)
Hermanstädter Mitteilungen	II	Sibiu	(rom. germ)
Hornul	V	Cluj	(rom. germ. ung.)
Industria Ardealului	X	Arad	(rom. ung. germ.)
Jurnalul oficial al sindicatului profesorilor de dans	VIII	Braşov	(rom. ung.)
Legi, decrete	VIII	Oradea	(rom. ung.)
Lemnul	IX	Timişoara	(rom. germ. ung.)
Meseriaşul	III	Timişoara	(rom. ung. germ.)
Negustorul de coloniale	I	Cluj	(rom. germ. ung.)
Neue Zeit	X	Lugoj	(ung. germ.)
Neue Zeit	X	Timişoara	(germ. ung.)
Oraşul	VI	Tg.-Mureş	(rom. ung.)
Ordinea	II	Cluj	(rom. ung.)
Organul oficial al Reuniunii de invaliditate a muncitorilor	VII	Timişoara	(rom. germ. ung.)
Orologiul	II	Cluj	(rom. ung.)

Orvosbáli hirlap	1929	Timişoara	(rom. ung.)
Pharmaco-Courrier	VII	Cluj	(rom. ung.)
Pielăria	VII	Timişoara	(rom. germ.)
Piele şi ghete	VII	Cluj	(rom. germ. ung.)
Rapoarte de modă	1929	Cluj	(rom. ung. germ.)
Revista farmaciei	VI	Cluj	(rom. ung.)
Revista financiară, comercială şi industrială	VI	Oradea	(rom. ung)
Revista forestieră	VII	Cluj	(ung. germ.)
Revista frizerilor	XVIII	Tg. Mureş	(rom. ung.)
U.E.S. (Uzinele electrice Sibiu)	II	Sibiu	(rom. germ.)
Revista medicală	I	Cluj	(rom. ung.)
Revista morarilor	IX	Cluj	(rom. ung.)
Revista textilă	VIII	Timişoara	(rom. germ.)
Revista voiajorilor	III	Oradea	(rom. ung. germ.)
Typograph	X	Cluj	(rom. germ. ung.)
Voiajorul	XII	Timişoara	(rom. germ. ung.)
Ardealul economic	IV	Cluj	(rom. ung.)
America	I	Turda	(rom. ung.)
Bănăţeana şi Ardeleana	I	Arad	(rom. ung. germ.)
Conducătorul prin Timişoara	VIII	Timişoara	(rom. germ. ung.)

Diverse limbi

Numele	**Anul**	**Localitatea**	**Limbile**
1. Bul. scientifique de l'Ecole Polytechnique de Timişoara	IV	Timişoara	(franceză)
2. Glasnic	VIII	Timişoara	(sârbă)

Transilvania, Banatul, Crişana, Maramureşul, 1918-1928, Cultura Naţională, Bucureşti, 1929, vol. II, p. 1292-1303

...........[1]

5. Vin acum la aranjamentul cu Ungaria.

Timp de şapte ani am susţinut, şi de multe ori în condiţii foarte grele, trei lucruri:

a) că România nu are a plăti mai mult optanţilor decât cetăţenilor români;

b) că pentru a pune capăt oricărui diferend suntem dispuşi a face un gest de bunăvoinţă asupra reparaţiunilor datorate de Ungaria;

c) că nu putem sub nici un cuvânt accepta competenţa tribunalelor arbitrale mixte în reforma noastră agrară, care este de domeniul plinei suveranităţi a României.

Ungaria susţinea, dimpotrivă, că optanţii au dreptul, după tratate, la valoarea reală a bunurilor lor, că nu plăteşte nimic după 1943 şi, în fine, că nu renunţă la tribunalul mixt în chestiunea agrară şi că nu poate fi vorba de compensaţie între plăţile ei către statul român şi datoria statului român către supuşii ei. După laborioase negocieri, contele Bethlen a consimţit să plătească după 1943 anuităţi de 13.500.000 de coroane aur fiecare şi să ia din plăţile proprii ale Ungariei indemnizaţiile pentru optanţi. Contele Bethlen a spus că aceste plăţi nu reprezintă reparaţiuni, ci creanţe speciale. Asupra denumirii – şi din dorinţa de a uşura Ungariei o nouă atitudine – ar fi fost nedrept a ne certa.

Dar cu procentajul României de 10,5% nu puteam niciodată compensa pretenţiunile ungare. Atunci, Franţa, Anglia, Italia, Belgia, Japonia, Portugalia şi Grecia au renunţat la reparaţiunile ungare, primele şase puteri cu începere de azi, iar Grecia cu începere din 1943. Noi am luptat şi ne-am păstrat intact pursantajul nostru asupra reparaţiunilor ungare până la 1943, cu toată renunţarea aliaţilor noştri.

Rămâne chestiunea tribunalelor mixte în materie agrară. Ungaria a acceptat la sfârşit ca Tribunalul Arbitral Mixt să nu interpreteze articolul 250 din Tratatul de la Trianon cu privire la reforma agrară, ci să aplice tranzacţia.

Ungaria cere numai ca tribunalele să funcţioneze ca un fel de comisiune de repartiţie, fiind foarte greu Guvernului ungar să ia asupra sa nemulţumirile ce ar provoca repartiţia unei sume, care nu poate fi depăşită, între supuşii lui.

Noi am răspuns: România nu va apărea din nou, sub nici un cuvânt, la bara tribunalelor mixte în chestiuni agrare.

Atunci, după alte lungi negocieri, s-a hotărât ca cele trei state ale Micii Înţelegeri să fie scoase din procesele agrare, ca răspunderea lor să înceteze complet şi ca procesele optanţilor să fie îndreptate împotriva unui fond comun compus din plăţile făcute de Ungaria, fond care să aibă personalitate morală.

---

[1] Prima parte a interviului se referă la problema reparaţiilor de război.

De şapte ani susţin compensarea plăţilor ungare cu pretenţiunile optanţilor. M-am izbit de intransigenţa Ungariei şi de incredulitatea multora. Azi pot spune că ideea a fost integral admisă. A fost atât de complet admisă, încât compensarea nu se face pentru România cu ceea ce are de primit până la 1943, ci cu ceea ce se chema înainte nebuloasa plăţilor ungare după 1943.

Mai erau două chestiuni grele de rezolvat: prima, aceea a celorlalte procese pendinte în faţa tribunalelor mixte; a doua, competenţa tribunalului mixt.

Cum Ungaria susţine că nu poate plăti după 1943 mai mult de 13.500.000 de coroane aur anual şi cum delegaţia română a refuzat net o soluţie a optanţilor fără să ştim ce facem cu chestiunea arhiducilor, care, dacă interesează mult România, interesează şi mai mult Cehoslovacia şi Iugoslavia, au intervenit Franţa, Anglia şi Italia şi au consimţit să facă din banii lor un al doilea fond de 100.000.000 de franci, care să acopere integral pe arhiduci, ca optanţi, în cazul când aceştia ar câştiga procesul, şi să lase o margine şi pentru celelalte procese. Principiul dacă arhiducii pot fi confiscaţi, cum a fost, fără nici o indemnizaţie, conform articolului 191 din Tratatul de la Trianon, ca membri ai familiei Habsburg, urmează să fie acceptat de Guvernul ungar sau să fie stabilit de justiţie. Guvernul ungar, din motive politice lesne de înţeles, a refuzat a vorbi în numele arhiducilor. Ceea ce este mai greu de înţeles e refuzul guvernului de a accepta un aviz consultativ al Curţii din Haga şi insistenţa de a judeca procesele arhiducilor la tribunalele mixte.

Cum Mica Înţelegere a refuzat net jurisdicţia tribunalelor mixte pentru arhiduci şi cum avem o datorie morală, azi – când suntem acoperiţi băneşte în aceste procese şi în altele de a nu lăsa pe marii noştri aliaţi să facă sacrificii inutile – s-a decis să se ceară în această chestiune un aviz consultativ prin intermediul Societăţii Naţiunilor.

Bineînţeles că, dacă se câştigă procesul arhiducilor, fondul al doilea de 100.000.000 rămâne întreg la dispoziţia Micii Înţelegeri pentru procesele mai mici, pendinte la tribunalele mixte, intrând în competenţa lor sau pentru tranzacţii în aceste procese.

Asupra limitei competenţei tribunalelor mixte este însă divergenţă între Ungaria şi Mica Înţelegere. Am cerut Ungariei să consimtă la un aviz consultativ al Curţii din Haga asupra acestei chestiuni şi Ungaria a refuzat, după cum a refuzat să substituie pentru viitor Curtea din Haga tribunalelor mixte.

E drept că nu avem interes a ieşi din principiul intangibilităţii tratatelor. Dar chestiunea articolului 250 al Tratatului de la Trianon este prea importantă pentru viitor pentru ca să nu cerem Curţii din Haga să interpreteze ea o dată pentru totdeauna înţelesul şi limitele articolului 250.

Trebuie să adaug că Ungaria a consimţit ca nu numai pentru viitor, dar şi în procesele actuale, afară de cele agrare actualmente pendinte, care pentru noi au dispărut, să accepte Curtea din Haga ca instanţă de apel fie pentru competenţă, fie pentru fond. În plus, Ungaria a acceptat ca în procesele actuale Tribunalul Mixt să nu fie compus numai dintr-un reprezentant român, unul ungur şi unul neutru, ci să fie completat cu doi membri neutri, aleşi de Curtea de la Haga.

Înţelegerea cu Ungaria intervenind numai în ultimul moment, aranjamentele cu Ungaria şi Marile Puteri au fost parafate asupra tuturor punctelor mai sus expuse, urmând ca redactarea definitivă a textelor să se facă la Paris la 5 februarie, sub preşedinţia domnului ministru Loucheur.

În rezumat, prin rezolvarea reparaţiunilor ungare ne-am menţinut reparaţiunile până la 1943 şi România a obţinut în plus 100.000.0000 pentru optanţi, plătiţi de Ungaria, şi partea ei la un al doilea fond de 100.000.000, plătite de aliaţi, pentru celelalte procese.

Statul român, acoperit de datoriile de război, de datoriile pentru bunurile cedate şi de datoria de liberare, acoperit în chestiunea optanţilor şi arhiducilor, rămâne şi cu un sold net mijlociu de 4.000.000 de franci aur anual.

Este important de relevat cu privire la negocierile din ultimele şase luni că în afacerile noastre cu Ungaria nu am fost izolaţi. Toţi aliaţii noştri şi Japonia au recunoscut dreptatea noastră şi au făcut gestul necesar pentru a permite o înţelegere, fără să abdicăm de la nici unul din punctele de vedere susţinute de noi în trecut.

Voi încheia spunând că acest beneficiu politic are mai mare valoare pentru noi decât oricare altul.

Nicolae Titulescu, Documente diplomatice, Bucureşti, 1967, p. 324-327.

70 — 1930 februarie 27, Bucureşti

Lămuriri

Cu privire la articolul *"Duşmănie împotriva germanilor din Bucovina. O tainică campanie de distrugere a şcolilor germane din Bucovina"* de Michael Buchenländer, apărut în "Dresdner Nachrichten", la 28 decembrie 1929.

Articolul menţionând, ca introducere, situaţia ucrainenilor şi a ungurilor, se ocupă în special de situaţia germanilor în diferitele provincii alipite, sub raport şcolar.

Articolul este tendenţios, denaturând adevărul şi atribuind guvernelor române, în special guvernului actual, intenţia de a nimici cultura germană. Pentru a evita această nimicire, autorul articolului imploră apărarea consângenilor din Reich contra tendinţelor guvernanţilor români.

Pentru lămurirea adevărului este nevoie să se cunoască în primul rând regimurile şcolare în ţările de la care au fost dezlipite provinciile în care azi

locuiesc germani supuşi români, în special regimul şcolar din Ungaria şi din Bucovina.

În Ungaria, de la început până după mijlocul sec. al XIX-lea (1860-1870) învăţământul primar şi secundar a fost lăsat în grija şi în sarcina comunităţilor confesionale romano-catolic, evanghelic-luteran, evanghelic-reformat, unitar, greco-catolic, ortodox etc.). Acestea înfiinţau şi întreţineau şcoli după necesităţile culturale ale credincioşilor. Ele îşi educau învăţătorii şi profesorii, ele îi numeau în posturi şi tot ele îi plăteau. Limba de predare o hotăra capul comunităţii după voinţa şi necesităţile enoriaşilor.

Aceste şcoli aveau, deci, caracter confesional cu diferite limbi de predare: maghiară, germană, română, slovacă, şvăbească etc.

Statul ungar abia în 1867 a început să înfiinţeze şi întreţină, pe cont propriu, şcoli primare şi secundare, însă limba de predare în şcolile statului, chiar şi în localităţi cu populaţie curat germană, română, slovacă sau sârbească, deşi statul ungar, pe urma legii naţionalităţilor din 1867, avea îndatorirea să întreţină aceste şcoli cu limba de predare a populaţiei respective, era exclusiv numai limba maghiară, indiferent de limba populaţiei.

Pe măsură ce comunităţile religioase nu erau capabile sau nu voiau să suporte cheltuielile de întreţinere a şcolilor, majorate în cursul timpurilor, statul prelua şcolile confesiunilor sau înfiinţa şcoli noi, cu limba de predare maghiară, în locul limbii populaţiei respective.

Astfel se introducea în şcoli, cu încetul, progresiv, limba şi cultura maghiară, în locul limbii şi culturii populaţiei respective.

În Bucovina

Limba de predare în şcoli era limba pe care o vorbeau toţi locuitorii unei comune ori limba sau limbile vorbite de majoritatea locuitorilor sau de o parte preponderentă a locuitorilor. Astfel, în Bucovina erau şcoli cu limba de predare: română, germană, ruteană etc. sau şcoli cu limba de predare româno-germană, româno-ruteană etc.

Situaţia şcolilor cu limba de predare germană în părţile deslipite de la Ungaria şi în Bucovina înainte de 1918 şi după 1918.

În Transilvania, Banat, Maramureş şi Crişana nu a existat înainte de 1918, adică sub regimul maghiar, nici o şcoală primară a statului cu limba de predare germană, în toate se preda numai în limba maghiară. După 1918 statul român a înfiinţat şi întreţine 98 de şcoli şi secţii primare ale statului cu limba de predare germană.

În judeţele Sălaj, Bihor şi Satu-Mare, unde germanii îşi uitaseră limba, încât abia bătrânii o mai vorbesc şi unde, sub regimul ungar nu era nici o şcoală germană, statul român a înfiinţat 12 şcoli primare şi grădiniţe de copii cu limba de predare germană, iară în şcolile particulare a aprobat ca limba de predare să fie tot cea germană.

În afară de şcolile statului cu limbă germană, în Banat / judeţul Timiş-Torontal/ Caraş şi Severin, unde conform statisticii oficiale din anul 1914 a

Guvernului maghiar, funcţionau abia 20 şcoli particulare, cu limba de predare germană, azi după statistica oficială a Episcopiei romano-catolice din Timişoara funcţionează 59 şcoli primare şi 11 grădiniţe de copii germane, confesionale, autorizate şi subvenţionate de statul român.

În ce priveşte şcolile secundare, sub regimul maghiar, şvabii din Banat nu aveau nici o şcoală secundară cu limba germană, azi sub regimul românesc, sunt în Banat 3 licee, 1 secţie la Şcoala de Comerţ, 2 şcoli normale şi 6 şcoli civile /gimnazii/ toate cu limba de predare germană, iar la Careii Mari în regiunea şvabilor din Nord (jud. Sălaj, Satu-Mare, Bihor) actualul Minister al Instrucţiunii a deschis o secţie germană de liceu, la începutul anului şcolar 1929/1930, întreţinută de stat.

În Transilvania toate şcolile primare şi secundare evanghelice din comunele cu locuitori saşi au limba de predare germană.

În Bucovina, chiar după informaţiile ziarului "Dresdner Nachrichten" în 1912, erau 81 şcoli germane şi 17 cu limba germano-română sau germano-ruteană, iară azi, tot după informaţiile ziarului, numărul lor ar fi scăzut la 39.

Ori, considerând că Bucovina este un teritoriu eteroglot, unde sunt frecvente cazurile că în aceeaşi comună locuitorii aparţin diferitelor naţionalităţi şi vorbesc diferite limbi, considerând că limba oficială germană de pe vremea Austriei a fost înlocuită cu limba oficială română, considerând că pe urma schimbării de regim foarte mulţi funcţionari germani importanţi de prin celelalte provincii ale Austriei au optat pentru cetăţenie în provincia de unde erau originari şi s-au înapoiat acolo, este natural că proporţia numerică între locuitorii din Bucovina şi din localităţile singuratice, mai ales la oraşe, după 1919 s-a resimţit de o uşoară deplasare în favoarea românilor, ceea ce a avut urmări şi asupra oscilaţiilor în ce priveşte limba de predare în anumite şcoli, mai ales că evreii, foarte numeroşi în Bucovina, care mai înainte îngroşau numărul germanilor, azi cercetează şcolile cu limba de predare a statului (românească), cum astfel este obiceiul lor în toate ţările.

Plecând din aceste considerente, se poate explica şi înţelege în mod obiectiv uşoara deplasare ce a survenit în numărul şcolilor statului din Bucovina cu limba de predare curat germană.

Statul român nu a tratat niciodată duşmănos pe locuitorii germani, dovadă, că chiar în luna decembrie 1929, adică sub regimul actual, a dat ordin Ministerul Instrucţiunii ca în şcolile statului din Bucovina, care sunt cercetate de elevi germani şi în care nu se introdusese încă limba germană, să se introducă chiar ca limbă de predare.

Uită sau intenţionat nu aminteşte autorul articolului că în Cernăuţi statul român întreţine Liceul nr.2 cu limba de predare germană, şi că în Rădăuţi funcţionează un liceu particular confesional german.

Autorul articolului nu aminteşte nimic că în Basarabia funcţionează cu autorizaţia şi subvenţia statului pe seama germanilor: un liceu de băieţi, 1 liceu de fete şi o şcoală normală, toate cu limba de predare germană.

Asemenea, neglijează faptul că în Dobrogea, anume în judeţul Constanţa sunt 16 şcoli şi 6 secţii cu limba de predare germană.

Nu ia cunoştinţă că sub actualul regim şcolile germane primare particulare din Vechiul Regat aproape toate au obţinut nu numai autorizaţia de funcţionare dar şi dreptul de publicitate.

Acestea sunt lămuririle în ce priveşte situaţia şcolilor germane.

Din ele rezultă că şcolile germane nu numai că nu sunt prigonite, dar au fost şi sunt de-a dreptul sprijinite de toate guvernele.

În Banat, şvabii erau aproape deznaţionalizaţi de regimul unguresc, încât chiar împreună cu părţile rămase la Iugoslavia, abia aveau 20 şcoli primare germane şi nici una secundară, azi au în total 168 şcoli primare şi grădiniţe de copii şi 12 şcoli secundare germane.

Şvabii din regiunea de Nord nu au avut sub regimul maghiar nici o şcoală germană primară sau secundară, azi au circa 20 şcoli primare (inclusiv şi cele confesionale) germane şi o şcoală secundară germană.

Saşii din Ardeal (Transilvania) şi-au păstrat intacte toate şcolile primare şi secundare germane: 301 primare şi 24 secundare.

Germanii din Basarabia toate şcolile primare le au cu limba germană şi în plus 3 şcoli secundare complete germane.

În Dobrogea şi Vechiul Regat la fel.

În Bucovina sunt 2 licee germane (unul al statului şi unul particular) şi, după relatările ziarului "Dresdner Nachrichten", 39 şcoli germane care se majorează considerabil pe urma ordinului dat chiar în decembrie 1929.

Deci, evident că articolul menţionat este scris cu deplină rea credinţă.

Cea mai elocventă dovadă de reaua credinţă a autorului o administrează chiar o adresă ce s-a primit la minister din partea preşedintelui Comunităţii germane din Ploieşti, pe care o anexăm în copie.

"Fiindcă articolul din chestiune se plânge de soarta noastră, a ungurilor, spre a dovedi netemeinicia şi temeritatea acestuia, ţinem să punem faţă în faţă realitatea:

În Ungaria nu există nici o şcoală a statului cu limba de predare română, azi statul român întreţine 474 şcoli primare ale statului şi 13 şcoli secundare ale statului cu limba de predare maghiară.

În afară de acestea mai funcţionează cu autorizaţia statului 879 şcoli primare şi 55 şcoli secundare maghiare.

Credem că cifrele sunt destul de elocvente încât nu mai este nevoie de alt comentariu."

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul Instrucţiunii Publice şi Cultelor, dosar 741/1930, f. 2-3.

Protokoll

über die am 13. März 1930 nachmittag 4 Uhr 30 abgehaltenen Sitzung des Vollzugsausschußes des Deutsch-sächsischen Volksrates für Siebenbürgen.

Vorsitzender: Dr. Carl Ernst Schnell

Schriftführer: Dr. Wilhelm Klein

Anwesend: Julius Adleff, Georg Barthmes, Alfred Binder, Dr. Wilhelm Binder, Rudolf Brandsch, Ernst Buchholzer, Dr. Karl Falk, Dr. Hans Hedrich, Dr. Hermann Jekeli, Dr. August Martini, Hermann Plattner, Dr. Arthur Polony, Dr. Rudolf Rösler, Dr. Hans Otto Roth, Dr. Rudolf Schuller, Gustav Schuster und Michael Zerbes.

Der Vorsitzende eröffnet die Sitzung und bestellt Dr. Wilhelm Klein zum Schriftführer.

1. *Bericht über die Wahlen.* Der Vorsitzende der Deutschen Partei, Abgeordneter Dr. Hans Otto Roth berichtet auf Grund des noch unvollständig vorliegenden Materiales über die Gemeinde-und Komitatsratswahlen. Die Wahlen verliefen in voller Ruhe. Fast überall wurde im Einvernehmen mit den Ungarn und Rumänen vorgegangen. In Fogarasch waren Verhandlungen bezüglich der Komitatsratswahlen nicht möglich, da die Regierungspartei bereits Anfang Januar ihre Liste eingereicht hatte. Unsere selbstständige Liste erreichte die 20% nicht ganz, sodaß wir in Fogarasch keine Vertretung im Komitate haben. Die Stadtratwahlen sind noch nicht durch geführt. Wahlvereinbarungen sind nur in Mediasch nicht abgeschloßen worden. Für Mediasch besteht aber keine Gefahr, da sich unsere Stellung durch die teilweise Einführung des Frauenwahlrechtes gegenüber 1926 verbessert hat. Aus den Landgemeinden sind die Berichte spärlich eingelaufen. Im Großkokler Komitat sind die Wahlen verhältnismäßig gut abgelaufen. Es scheint, als ob der Repser Kreisausschuß stellenweise größere Konzessionen an die Regierungspartei gemacht habe, als unbedingt nötig gewesen wäre. Von Agnetheln liegt kein Bericht vor. Der Mediascher Bezirk hat gut abgeschnitten. Im Kleinkokler Komitat sind die Wahlen bis auf Johannisdorf, befriedigend verlaufen. Von Bistritz ist kein Bericht eingelaufen. Im Hermannstädter Komitat sind Einbrüche von Unzufriedenen vorgekommen, über die man in der Presse nicht kommentarlos hätte berichten sollen. Stadtpfarrer Schuster berichtet, daß man mit den Gemeindewahlen im Fogarascher Komitat im großen Ganzen zufrieden sein könne.

Dr. Karl Falk weist darauf hin, daß die Erfolge nur in einigen Gemeinden hinter den Erwartungen zurückgeblieben sind. Michael Zerbes bemerkt, daß die

Rumänen auch in Kronstadt eine eigene Komitatsliste aufgestellt hatten, die aber dann auf Grund nachträglicher Vereinbarungen abgeändert wurde. Hermann Plattner gibt der Meinung Ausdruck, daß die Unzufriedenenbewegung nur in Neppendorf und Hamlesch größere Dimensionen angenommen habe. Nun seien die Unzufriedenen für die Leitung der Verwaltung mitverantwortlich und würden dadurch zu positiver Arbeit veranlasst. Er weist ferner darauf hin, daß im Banat und in der Bukowina politische Wahlpakte anläßlich der Verwaltungswahlen abgeschlossen worden seien und empfiehlt für die Zukunft, daß der Volksrat seine Beschlüsse nicht fasse, bevor die Lage geklärt ist. Die nationalzaranistische Partei sei für die Wahlen nicht genügend vorbereitet gewesen und habe eine zögernde Haltung eingenommen. Dr. Jekeli erinnert daran, daß jedweder Disziplinbruch unerlaubt sei, gleichviel, ob es sich um eine unzufriedene Minderheit, um persönliche Interessen oder Familienzwistigkeiten handelt. Es müsse jede Zersplitterung auf das energischste bekämpft werden. Rudolf Brandsch weist darsuf hin, daß, wo Zersplitterungen im Hermannstädter Komitat vorgekommen sind, diese nicht durch die Unzufriedenenbewegung hervorgerufan waren. Es könne aber Unzufriedenheit hervorgerufen werden, wenn der Kreisauschuß sich in Fragen der Gemeindewahlen zu sehr einmische. Er weist darauf hin, daß die Zigeuner nicht von vornherein dem rumänischen Volkselement zuzuzählen sind.

Abgeordneter Dr. Roth erklärt abschließend, daß die Einmischung in die Parteigegensätze der Rumänen bei der heutigen Lage der Dinge gewisse Gefahren in sich schließe. Die abgeschlossenen Wahlen beweisen, daß die Aufstellung eigener nationanler Listen für die Zukunft die beste Grundlage für die Durchsetzung unserer Interessen darstelle. Der Bericht wird hierauf vom Vollzugsausschuß zur Kenntnis genommen.

2. *Volkszählung.* Hauptanwalt Dr. Roth berichtet, daß die Hauptanwaltschaft eine Rundfrage an die Kreisausschüße gerichtet habe, ob und wie eine Volkszählung innerhalb unseres Volkes am besten veranstaltet werden könne. Es sind die verschiedensten Vorschläge eingelaufen. Der Hauptanwalt stellt den Antrag, die Frage zunächst zurückzustellen und die Volkszählung erst nach endgiltiger Neueinteilung der Komitate vorzunehmen. Dabei soll die Volkszählung der Landeskirche zur Grundlage der Berechnung genommen und die zahlenmäßige Erfassung der Katholiken durch die Kreisausschüße besonders bewerkstelligt werden. Der Antrag wird angenommen.

Ernst Buchholzer teilt mit, daß der Kreisausschuß Reußmarkt seine Vereinigung mit Hermannstadt anstrebe. Der Hermannstädter Kreisausschuß sei damit einverstanden. Hauptanwalt Dr. Roth erklärt, daß einer Vereinigung der beiden Kreisausschüße kein Hindernis im Wege stehe. Es müssen vorerst bloß rechtsverbindliche Beschlüsse der beiden Kreisausschüße gefaßt und eine Einigung in den finanziellen Fragen herbeigeführt werden.

3. Der Vorsitzende Dr. C.E. Schnell verliest eine Eingabe des sächsischen Frauenbundes, worin ersucht wird, den Frauenbund als Glied unserer Volksorganisation anzuerkennen. Über Antrag des Vorsitzenden wird beschlossen: dem Volksrat zu empfehlen, beschlußmäßig auszusprechen, daß der freie sächsische Frauenbund ein Glied unserer Volksorganisation darstellt.

4. Hauptanwalt Dr. Hans Otto Roth stellt im Zusammenhang mit dem neuen Verwaltungsgesetz zur Frage des Frauenstimmrechtes und der Migliedschaft der Frauen in den Körperschaften unserer Volksorganisation folgene Anträge:

a) es soll den Frauen, die Mitglieder der Körperschaften unserer Volksorganisation/ Volksrat, Kreisausschüße und Ortsausschüße sind, für alle zur Erörterung stehenden Fragen das Stimmrecht verliehen werden.

b) Es soll den Kreisausschüßen zur Pflicht gemacht werden, weibliche Mitglieder in ihre Mitte aufzunehmen und je eine Frau in den Volksrat zu senden.

Es soll den Ortsausschüßen in allen Gemeinden, wo mehr als zehn sächsische Wählerinnen sind, die Aufnahme weiblicher Mitglieder ebenfalls zur Pflicht gemacht werden.

Der Antrag a) und der erste Teil des Antrages b) werden angenommen.

Zum zweiten Teil des Antrages b) sprechen Julius Adleff, Michael Zerbes und Hermann Plattner. Michael Zerbes stellt den Antrag, den Ortsausschüßen die Aufnahme von Frauen nur in denjenigen Gemeinden zur Pflicht zu machen, wo mehr als 25 sächsische Wählerinnen sind. Den übrigen Gemeinden ist die Wahl weiblicher Mitglieder in den Ortsausschüßen bloß zu empfehlen.

Der Antrag Zerbes wird angenommen.

5. *Genf.* Dr. Jekeli stellt den Antrag auf Vertagung der Angelegenheit. H. Plattner stimmt der Vertagung zu, doch spricht sich für eine befristete Vertagung aus. Abgeordneter Dr. Roth stellt den Antrag, den Gegenstand unbefristet zu vertagen, sich jedoch Ende Mai darüber zu unterhalten, wann die Beratung wieder aufzunehmen sei. Der Antrag Roth wird angenommen.

Hermann Plattner bringt aus Anlaß des Falles Bakker die Frage unserer Stellung zur Union der Völkerbundliga zur Sprache und gibt die Anregung, die Deutsche Partei solle erwägen, in welcher Form sich unser Volk an der Völkerbundligenunion zu beteiligen habe. Abdeordneter Dr. Hans Otto Roth legt die Satzungen der Völkerbundligenunion vor und teit mit, daß er die Frage im selben Sinne habe zur Sprache bringen wollen, wie es Hermann Plattner bereits getan habe. Er sei sowieso schon entschlossen gewesen, die Frage in der nächsten Sitzung der Deutschen Partei zur Sprache zu bringen und die Stellungsnahme der Partei der nächsten Sitzung des Volksrates zur Kenntnis zu bringen. Hermann Plattner erklärt sich mit den Ausführungen des Abgeordneten Dr. Roth einverstanden. Der Vollzugsausschuß stimmt den gemachten Äußerungen auch seinerseits zu.

6. Der Vorsitzende verliest eine Zuschrift des Revisionsverbandes wegen des Verhaltens unserer Parlamentarier zu Fragen der Wirtschaft. Der Vorsitzende stellt den Antrag, die Zuschrift des Revisionsverbandes zur Kenntnis zu nehmen und die Angelegenheit damit für endgiltig abgeschlossen zu erklären. Der Antrag wird ohne weitere Debatte einstimmig angenommen.

7. *Wahl des sechsgliederigen Ausschußes zur Verbindung mit den Parlamentariern.* Vorsitzender berichtet, daß im Sinne eines Beschlusses des Volksrates in diesen Ausschuß sechs Mitglieder zu wählen seien. Zerbes stellt den Antrag, daß diesem Ausschuß außer dem Vorsitzenden des Volksrates

Obmänner der fünf größten Kreisausschüße angehören sollen. Der Antrag wird angenommen.

8. Michael Zerbes berichtet über die Anregung zur Errichtung eines Denkmales für den Dichter der sächsischen Volkshymne Moltke und beantragt die Vertretung der Angelegenheit. Der Antrag wird angenommen.

9. Dr. Rudolf Schuller lenkt die Aufmerksamkeit auf die Frage der Notärswahlen. Hauptanwalt Dr. Roth stellt fest, daß die Autonomie der Gemeinden in der Frage der Notärswahlen uneingeschränkt zurecht bestehe. Er stellt in Außicht, daß die Hauptanwaltschaft in der Frage der Notärswahlen Weisungen an die Kreisausschüße hinausgeben werde. Julius Adleff verweist auf die Bestimmungen des § 553 des Verwaltungsgesetzes und ersucht die Hauptanwaltschaft, in den Weisungen auf die Frage der sogenannten Konfirmierung/Bestätigung der bisherigen Notäre besonders Rücksicht zu nehmen und auch die Frage der Kreisgemeinden ausdrücklich zu behandeln.

10. Michael Zerbes teil mit, daß die 14% in den Drucksorten des Kronstädter Komitates für die Kostenvoranschläge der Gemeinden nicht mehr enthalten seien, was darauf hindeute, daß auch die Regierung sich endlich auf den Standpunkt zu stellen scheine, daß die 14% für die Unterstützung der Staatsschulen nicht obligatorisch sind. Er teilt ferner mit, daß die Wahl des Schulkomitees in Schirkanyen durch das Verwaltungsgericht in erster Instanz dahin ausgelegt wurde, daß nur die Eltern derjenigen Kinder das Wahlrecht haben, die die Staatsschule besuchen. Er empfiehlt, Rechtsanwalt Dr. Ziske, der den Prozess in erster Instanz geführt hat, zu beauftragen, gegen das Urteil der ersten Instanz an den Kassationshof zu rekurieren. Die Anregung wird zur Kenntnis genommen.

11. Julius Adleff teil mit, daß eine Gesellschaft in Bukarest unter der Firma „Uniunea Orientului" Bauernfängerei betreibt, indem sie auf unseren sächsischen Dörfern die Landbevölkerung unter der Vorspiegelung zur Mitgliedschaft zu bewegen versucht, daß die Gesellschaft ihren Mitgliedern billigeres Geld verschaffen werde, als die Banken und die Selbsthilfe. Er ersucht die Hauptanwaltschaft, wirksame Schritte zur Aufklärung der Bevölkerung über das Wesen dieser Gesellschaft zu unternehmen. Die Anregung wird zur Kenntnis genommen.

Vorsitzender sechließt bei erschöpfter Tagesordnung die Sitzung.

Hermannstadt, am 1. März 1930

Dr. Schnell — Dr. Klein
Vorsitzender. — Schriftführer

Dr. Roth
Hauptanwalt

Hermannstadt, 13. März 1930

Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Statului, fond Consiliul Național Săsesc, dosar 1/1930, p. 1-5.

Traducere:

Sibiu, 13 martie 1930

Proces-verbal

despre ședința Comitetului Executiv al Consiliului Național German Săsesc pentru Transilvania din 13 martie 1930, ora 4.30 p.m.

Președinte: dr. Carl Ernst Schnell
Secretar de ședință: dr. Wilhelm Klein[1]
Prezenți: Julius Adleff, Georg Barthmes, Alfred Binder, dr. Bucholzer, dr. Karl Falk, dr. Hans Hedrich,[2] dr. Hermann Jekeli, dr. August Martini, Hermann Plattner, dr. Arthur Polony,[3] dr. Rudolf Rösler,[4] dr. Hans Otto Roth, dr. Rudolf Schuller,[5] Gustav Schuster și Michael Zerbes.[6]

Președintele deschide ședința și îl desemnează pe dr. Wilhelm Klein, secretar de ședință.

1. Raport despre alegeri. Președintele Partidului German, deputatul dr. Hans Otto Roth, relatează despre alegerile locale și județene pe baza materialului aflat încă incomplet la dispoziție. Alegerile s-au desfășurat în deplină liniște. Aproape peste tot s-a procedat de acord cu maghiarii și românii. În Făgăraș nu au fost posibile tratative privind alegerile consiliilor județene dat fiind că partidul de guvernământ a înaintat deja la începutul lui ianuarie lista. Lista noastră independentă nu a atins în totalitate cei 20%, astfel încât în Făgăraș nu avem reprezentare la nivel de județ. Alegerile comitetelor orășenești nu au avut încă loc. Convenții electorale nu au fost încheiate decât la Mediaș. Pentru Mediaș nu există însă nici un pericol deoarece poziția noastră s-a îmbunătățit față de 1926 prin introducerea parțială a dreptului de vot pentru femei. Din comunele rurale nu ne-au sosit decât puține rapoarte. În județul Târnava Mare alegerile au decurs

---

[1]. Dr. Wilhelm Klein, jurist brașovean, a condus cancelaria Partidului German la București, a fost secretar al Consiliului Național Săsesc.

[2]. Dr. Hans Hedrich (1889-1954), avocat medieșean, deputat în mai multe legislaturi dintre anii 1926 și 1933 și senator în 1939-1940.

[3]. Dr. Arthur Polony (1880-1934), jurist brașovean, director al Uniunii Industriașilor din Transilvania (1919-1931), redactor șef al ziarului "Kronstädter Zeitung" (1910-1918). Deputat (1919-1920 și senator (1920-1927).

[4]. Dr. Rudolf Rösler (1881-1948), profesor și consilier școlar al consistoriului Bisericii Evanghelice, director în Ministerul Instrucțiunii.

[5]. Dr. Rudolf Schuller, a făcut parte dintre "verzii" care s-au opus conducerii oficiale săsești la cumpărarea Redactor la "Siebenbüngisch Deutsches-Tageblatt".

[6]. Michael Zerbes (1883-1971), secretar al Comitetului cercual săsesc Țara Bârsei. În 1920 a încercat constituirea unei organizații politice proprii în Țara Bârsei.

relativ bine. Se pare că Comitetul cercului Rupea a făcut pe alocuri concesii mai mari decât era necesar partidului de guvernământ. De la Agnita nu deţinem nici un raport. Circumscripţia Mediaş a încheiat bine. În judeţul Târnava Mică alegerile au decurs mulţumitor cu excepţia localităţii Sontioana. De la Bistriţa nu avem raport. În judeţul Sibiu au avut loc manifestări de nemulţumire despre care nu ar fi trebuit să se relateze în presă fără comentarii. Preotul oraşului Schuster relatează că rezultatul alegerilor locale din judeţul Făgăraş este mulţumitor.

Dr. Karl Falk atrage atenţia că numai în unele comune succesul a rămas în urma aşteptărilor. Michael Zerbes remarcă că şi în Braşov românii au alcătuit o listă judeţeană proprie care însă a fost modificată ulterior pe baza convenţiilor încheiate. Hermann Plattner exprimă opinia că Mişcarea Nemulţumiţilor a luat proporţii numai în localităţile Turnişor şi Amnaş. Acum Nemulţumiţii sunt deopotrivă interesaţi în conducerea administraţiei fiind prin aceasta determinaţi la o muncă pozitivă. Mai departe menţionează că în Banat şi Bucovina au fost încheiate pacturi electorale cu ocazia alegerilor administrative şi recomandă ca pentru viitor Consiliul Naţional să nu-şi ia hotărârile înainte de clarificarea situaţiei. Partidul Naţional Ţărănesc nu a fost suficient pregătit pentru alegeri şi a adoptat o poziţie ezitantă. Dr. Jekeli reaminteşte că orice încălcare a disciplinei este inadmisibilă dacă este vorba de o minoritate nemulţumită, de interese personale sau de neînţelegeri familiale. Orice risipire a forţelor trebuie energic combătute. Rudolf Brandsch semnalează că acolo unde au intervenit dispersări în judeţul Sibiu, acestea nu au fost cauzate de Mişcarea Nemulţumiţilor. Nemulţumiri s-ar putea ivi dacă comitetele cercuale s-ar amesteca în problema alegerilor comunale. Atrage atenţia că ţiganii nu trebuie dinainte asimilaţi elementului naţional român.

Deputatul dr. Roth declară în încheiere că în situaţia actuală în disputele de partid ale românilor este legat de anumite riscuri. Alegerile care au avut loc confirmă că prezentarea unor liste naţionale ar reprezenta în viitor cea mai bună bază pentru impunerea intereselor noastre. Raportul este luat la cunoştinţă de către Comitetul Executiv.

2. Recensământul populaţiei. Juristul dr. Roth relatează că a adresat un chestionar comitetelor cercuale: dacă şi când s-ar organiza în condiţii optime un recensământ în rândul populaţiei noastre. Răspunsurile cuprind diverse propuneri. Juristul solicită ca problema să fie amânată şi recensământul efectuat abia după reîmpărţirea definitivă a judeţelor. Pentru aceasta să fie luată ca bază de calcul recensământul bisericii naţionale iar înregistrarea numerică a catolicilor să fie realizată în special prin comitetele cercuale. Propunerea este acceptată.

Ernst Bucholzer anunţă că comitetul cercual Miercurea vrea să se unească cu Sibiul. Comitetul cercului Sibiu este de acord cu aceasta. Juristul dr. Roth declară că nu există nici un impediment în calea unificării ambelor comitete cercuale. Trebuie doar stabilite întâi deciziile obligatorii din punct de vedere juridic pentru ambele comitete cercuale şi realizat un acord în probleme financiare.

3. Preşedintele dr. C.E. Schnell dă citire unei petiţii a Asociaţiei săseşti de femei prin care se solicită recunoaşterea asociaţiei de femei ca membru al organizaţiei noastre naţionale. La propunerea preşedintelui se decide: să se indice Consiliul Naţional să declare legal Uniunea Liberă a Femeilor Sase ca reprezentând o parte din organizaţia noastră naţională.

4. Juristul dr. Hans Otto Roth face următoarele propuneri în legătură cu noua lege administrativă referitor la problema dreptului la vot al femeilor şi participarea femeilor ca membre în corporaţiile organizaţiei noastre naţionale:

a) să se acorde femeilor membre ale corporaţiilor organizaţiei noastre naţionale (consiliu naţional, comitete cercuale şi comitete comunale) dreptul la vot asupra tuturor problemelor aflate în dezbatere;

b) comitetele cercuale trebuie să aibă îndatorirea de a primi femei ca membrii şi de a alege câte o femeie ca reprezentant în Consiliul Naţional.

Comitetele comunale în toate comunele unde sunt mai mult de zece alegătoare săsoaice au datoria să primească femei ca membrii.

Propunerea a) şi prima parte a propunerii b) sunt acceptate.

Referitor la partea a doua a propunerii b) iau cuvântul Julius Adleff, Michael Zerbes şi Hermann Plattner. Michael Zerbes propune ca numai acele comune să fie obligate să primească femei unde sunt mai mult de 25 de alegătoare săsoaice. În celelalte comune alegerea membrilor femei poate fi cel mult indicată.

Propunerea lui Zerbes este acceptată.

5. Geneva. Dr. Jekeli propune amânarea problemei. Hermann Plattner este de acord cu amânarea dar se declară pentru o amânare pe termen. Deputatul dr. Roth propune amânarea fără termen, în schimb sugerează dezbaterea problemei la sfârşitul lui Mai când discuţiile trebuiesc reluate. Propunerea Roth se acceptă.

Hermann Plattner aduce în discuţie, pornind de la cazul Bakker, problema poziţiei noastre faţă de Liga Naţiunilor şi propune ca Partidul German să delibereze în ce fel ar trebui să participe poporul nostru la Liga Naţiunilor. Deputatul dr. Hans Otto Roth expune statutele Ligii Naţiunilor şi declară că intenţiona să supună discuţiei problema în acelaşi sens în care a făcut-o deja Hermann Plattner. Aduce la cunoştinţă că luase decizia să abordeze problema în următoarea şedinţă a Partidului German şi să prezinte poziţia partidului în următoarea şedinţă a Consiliului Naţional. Hermann Plattner se declară de acord cu expunerea deputatului dr. Roth iar Comitetul Executiv, se declară la rândul său, de acord cu expunerile făcute.

6. Preşedintele dă citire unei adrese a comisiei de revizuire privind poziţia parlamentarilor noştri în probleme economice. Preşedintele propune luarea la cunoştinţă a adresei comisiei de revizuire şi considerarea problemei respective ca definitiv încheiată. Propunerea este acceptată în unanimitate fără alte dezbateri.

7. Alegerea comitetului pentru relaţia cu parlamentarii alcătuit din şase membri. Preşedintele informează că, în sensul unei hotărâri a Consiliului Naţional, în acest comitet trebuie aleşi şase membri. Zerbes face propunerea ca

din acest comitet să facă parte, în afară de preşedintele Consiliului Naţional, conducătorii celor mai mari cinci comitete cercuale. Propunerea este acceptată.

8. Michael Zerbes comunică propunerea de ridicare a unui monument dedicat poetului Moltke[7], autorul imnului naţional săsesc şi solicită să reprezinte el problema. Propunerea se acceptă.

9. Dr. Rudolf Schuller atrage atenţia asupra chestiunii alegerilor de notari. Juristul dr. Roth constată că, în problema alegerilor de notari, autonomia comunelor este nelimitată. Pune în vedere ca oficiul juridic să trimită comitetelor cercuale instrucţiuni referitoare la chestiunea alegerilor de notari. Julius Adlreff face referire la prevederile paragrafului 553 din Legea administrativă şi solicită ca în instrucţiuni să se ţină seama în mod special de problema confirmării notarilor de până acum şi să fie tratată în mod expres problema comunelor.

10. Michael Zerbes informează că cele 14% pentru devizul comunelor nu mai sunt conţinute în tipăriturile judeţului Braşov, ceea ce înseamnă că şi guvernul pare să se situeze pe poziţia că 14% pentru subvenţionarea şcolilor de stat nu este obligatoriu. În continuare anunţă că alegerea comitetului şcolar din Şercaia a fost decisă în primă instanţă astfel, încât numai părinţii acelor copii care frecventează şcoala de stat au drept de vot. El propune ca avocatul dr. Ziske, cel care s-a ocupat de proces în primă instanţă, să facă recurs la Curtea de Casaţie împotriva sentinţei din prima instanţă. Propunerea este luată la cunoştinţă.

11. Julius Adleff anunţă că o societate sub firma "Uniunea Orientului" practică la Bucureşti excrocherii încercând să convingă populaţia de la ţară, din satele noastre săseşti, să-i devină membri promiţând că societatea va procura membrilor ei bani mai ieftin decât băncile sau ajutorul mutual. El solicită oficiului juridic întreprinderea unor măsuri eficiente pentru lămurirea populaţiei referitor la această societate. Propunerea este luată la cunoştinţă.

Ordinea de zi fiind epuizată preşedintele încheie şedinţa.

Sibiu, 13 martie 1930

Dr. Schnell
Preşedinte

Dr. Klein
Secretar

Dr. Roth
Jurist

[7]. Leopold Maximilian Moltke (1819-1894), poet sosit în 1849 la Braşov din Germania, unde s-a întors în 1852. Poezia sa "Transilvanie, ţară binecuvântată" (Siebenbürgen Land des Segens) a devenit imnul saşilor. Monumentul nu a mai fost ridicat.

Hochwürdiger Herr!

Obwohl die Fragen, die mir Ihre Karte vom 28. April stellt, rhetorisch gemeint sind und die Antwort in der Fragestellung tragen, nehme ich mir die Freiheit, die Fragen wörtlich zu nehmen und Euer Hochwürden folgendes zu erwidern:

Ich glaube zuversichtlich, daß wir die „Privatschulkategorie" (zum mindestens in ihrer heutigen entwürdigenden Form) hätten entgehen können, wenn wir unsere politische Strategie besser auf die Mentalität der Rumänen zugeschnitten hätten. Wir haben von Anfang an, indem wir unsere eigenen Notwendigkeiten zu ausschließlich im Auge hatten, den (uns schädigenden) rumänischen Standpunkt mit aller Energie bekämpft. Auch ich habe als Tagespostredakteur manchen geharnischten Artikel gegen die liberale Schulpolitik geschrieben. Schon in den ersten Jahren meines Hierseins erkannte ich, daß gewisse Schuleinrichtungen (Bakkalaureat!) für das Rumänentum Lebensnotwendigkeiten darstellten und unter allen Umständen durchgedrückt werden würden. Es konnte sich für uns Sachsen nur darum handeln, unsere Forderungen mit denen des Rumänentums irgendwie in Einklang zu bringen. Bei der aufs Formale gerichteten Mentalität besonders der Altreichler hätten wir uns mit allen formalen Vorschriften (Klassifikationssystem, Dreigabelung der Gymnasien, Lehrplänen usw.) von vornherein abfinden müssen, so bitter uns diese französische Pille auch war; sachlich dagegen hätte man uns, soviel ich sehe, ziemlich große Konzessionen gemacht (Beibehaltung des konfessionellen Schultypus, dadurch Wahrung unserer Schulautonomie; eigene Kommissionen beim Bakkalaureat usw.), wenn wir aktiver gewesen wären. Unter „wir" meine ich nicht die Parlamentspartei oder das Landeskonsistorium, denen gewiß niemand Untätigkeit vorwerfen wird. Aber unsere Lehrschaft, unsere Zeitungen und Zeitschriften, unsere Pädagogik und Vergangenheit, mit einem Wort: unsere ganze Kulturkraft ist nicht genügend aktiviert worden. Für Vorträge, wissenschaftliche und halbwissenschaftliche Abhandlungen, Aufsätze, für Vorschläge, Projekte stehen uns heute noch (fast) alle kompetenten Foren, Zeitschriften, Vereinigungen, Athenäen usw. dieses Landes offen. Hätte sich hier besonders unsere Lehrerschaft ins Zeug gelegt (statt in nutzlosen Tageblattartikeln über die Vergewaltigung zu jammern), so hätten wir uns auf die Gestaltung des Gesetzes einen ganz anderen Einfluß gesichert als es der Fall war, da Schulräte und 2-3 Politiker ohne jede Rückendeckung gegen ein tobendes Meer anzukämpfen versuchten. Die Aktivität des Hinterlandes wäre das Öl gewesen, daß die Wogen glätten konnte. Das Bakkalaureat als eine unbedingte Notwendigkeit anzuerkennen, darzustellen und – leise und fast unbemerkt – unsere Form des Bakkalaureats, nämlich die Reifeprüfung, durchzusetzen und

uns von dem Zwang der fremden Bevormundung zu befreien, wäre meiner Einsicht durchaus möglich gewesen. Wie hat selbst Anghelescu nach einem Wort der Anerkennung gelechzt! Um uns als (scheinbare) Hilfstruppen für sich zu haben, hätte er das Opfer der Gewährung unserer *sachlichen* und im Friedensvertrag *formal* begründeten Forderungen *gerne* gebracht. In allen formalen Punkten hätten wir uns unterwerfen müssen, sachlich hätten wir unsere Autonomie behalten. Gerade Anghelescu ist der Typ des Rumänen, dem es nicht auf das Schaffen ankommt sondern auf das Scheinen; ihm liegt nicht daran, ein zweiter Spiru Haret zu sein, sondern als solcher zu gelten.

Diese Erkenntnisse sind mir nicht post festum gekommen; als das Bakkalaureatsgespenst auftauchte, wolte ich sie öffentlich vertreten. Ich überredete Prof. Bratu, den jetzigen Senatspräsidenten, zu einem aufklärenden Artikel im Tageblatt, der die anders eingestellte Diskussion einleiten konnte. Das Tageblatt sandte ihn mit einem sehr höflichen und langen Begleitbrief zurück; Es könne sich nicht zum Sprachrohr von Ansichten machen, die unserer sächsischen Auffassung entgegenliefen. Damals sah es in der Tat so aus. Heute steht es, glaube ich, fest daß dieser Weg der richtige gewesen wäre.

Auch was meine Aussage über das Korrespondenzblatt anbelangt, ist es mir völlig ernst damit. Ich gestatte mir, Euer Hochwürden mit gleicher Post eine Doppelnummer des „Archivs" von Gusti, mit dem ich es vergleich, zuzusenden, und bitte selbst zu urteilen. Ich bin gewiß der letzte, der das Korrespondenzblatt herabsetzen will. Außer meiner äußerlich sichtbaren Mitarbeit nehme ich an seiner Gestaltung durch lange Briefe, die ich mit Dr. Spek wechsle, teil. Aber ich verfolge zugleich die (freilich aus unvergleichlich viel stärkeren) Quellen gespeisten rumänischen Publikationen und stelle fest, daß wir ins Hintertreffen geraten sind. Und wenn ich es nicht sehe, so kann ich es von rumänischen Kollegen häufg genug hören. Für die Vergangenheit zollt man uns alles Lob; in der Gegenwart will man uns nicht gelten lassen. Was ich in dem Osterartikel der Kronstädter Zeitung schrieb, beruht alles auf persönlicher Erfahrung. Ich habe aber nicht nur Negatives vorzubringen, sondern – gerade auch, was das Korrespondenzblatt anbelangt – auch positive Vorschläge, die, ohne das Vorhandene zu gefährden, meiner Einsicht geeignet sind, unser Können stärker als bisher zur Geltung zu bringen. Ich glaube sogar, die Hoffnung hegen zu dürfen, daß Euer Hochwürden meinen Vorschlägen zustimmen werden. Ich werde so frei sein, sie Ihnen diesen Sommer mündlich zu unterbreiten, da ich sicher glaube, im Juli nach Hermannstadt und im September nach Kronstadt zu kommen; ich bin mit Marburg schon so gut wie einig.

Mit dem Ausdruck vorzüglicher Hochachtung bin ich

Euer Hochwürden ganz ergebener

Direcţia Judeţeană Cluj a Arhivelor Naţionale, fond personal Karl Kurt Klein, dosar 242, f. 213-215.

Traducere:

1930 mai 2, Iaşi

Prea onorate domn!

Cu toate că întrebările puse în scrisoarea Dumneavoastră din 28 aprilie au fost retorice iar răspunsul este susţinut în interpretare, îmi iau libertatea să răspund cuvânt cu cuvânt şi să comunic Sfinţiei Voastre următoarele:

Cred cu siguranţă că am fi putut scăpa "categoria şcoli private" (cel puţin în ceea ce priveşte forma sa prea umilitoare de acum) dacă ne-am fi croit strategia politică mai bine, potrivit cu cea a românilor[1]. Noi, chiar de la început, prin faptul că am avut în vedere exclusiv propriile noastre necesităţi, am combătut cu toată energia (ceea ce ne-a dăunat) punctul de vedere românesc. Ca redactor al ziarului Tagepost[2] am scris şi eu unele articole belicoase împotriva politicii şcolare. Încă din primii ani ai prezenţei mele aici am recunoscut că anumite structuri şcolare (bacalaureatul) reprezintă pentru români necesităţi vitale şi că ele vor fi realizate cu orice preţ. Se poate pentru noi saşii să acţionăm numai pentru aceea ca pretenţiile noastre să le punem de acord într-un fel cu cele ale românilor. La mentalitatea îndreptată spre formal, în mod deosebit a celor din Vechiul Regat, ar fi trebuit să ne învoim de la început cu toate dispoziţiile de formă (sistem de clasificare, împărţirea în trei trepte a gimnaziilor, planurile de învăţământ ş.a.m.d.) cu toate că această pilulă franceză a fost atât de amară pentru noi; în fapt, dimpotrivă, ni s-ar fi făcut, atât cât ştiu eu, concesii destul de mari (menţinerea şcolilor de tip confesional şi prin acesta respectarea autonomiei noastre şcolare; comisii proprii la bacalaureat ş.a.m.d.) dacă am fi fost mai activi. Prin "noi" eu înţeleg nu partidul parlamentar sau Consistoriul, cărora desigur nimeni nu le va reproşa inactivitate. Însă corpul nostru profesoral, ziarele noastre, revistele noastre, pedagogia şi trecutul nostru, cu un cuvânt: întreaga noastră forţă culturală nu a fost suficient de activă. Pentru conferinţe, studii ştiinţifice şi pseudoştiinţifice, articole, pentru propuneri, proiecte ş.a.m.d. ne sunt deschise astăzi încă (aproape) toate forurile competente, revistele, asociaţiile, atheneele ş.a.m.d. ale acestei ţări. Dacă aici, în mod deosebit corpul nostru profesoral, şi-ar fi susţinut cauza (în loc să se tânguie fără folos în articole de ziar despre asuprire) ne-am fi asigurat astfel o cu totul altă influienţă la elaborarea legilor, aşa cum era cazul, pe când, consiliile şcolare şi 2-3 politicieni, fără nici o acoperire, au încercat să lupte împotriva unei mări înspumegate. Activitatea sferelor de influienţă ar fi fost uleiul care putea linişti talazurile. A recunoaşte bacalaureatul ca o necesitate absolută, ar reprezenta, şi uşor aproape pe neobservate, ar impune forma noastră de bacalaureat şi anume examenul de maturitate şi să ne eliberăm de obligativitatea tutelei străine ar fi fost pe deplin posibil. Cum s-a pronunţat Angelescu însuşi potrivit unui cuvânt al recunoaşterii! Pentru a ne

---

[1]. Şcolile săseşti au fost şi după 1918 sub egida Bisericii Evanghelice; în consecinţă ele au fost considerate şcoli private, situaţia lor fiind reglementată prin legea învăţământului particular din 1927. Ca şcoli private, statul nu era obligat să le susţină, aşa cum cereau liderii minorităţilor naţionale.

[2]. "Deutsche Tagespost", cotidian sibian din anii 1919-1925.

avea pe noi ca trupe de ajutor (aparente) ar fi sacrificat cu plăcere acordării pretenţiilor noastre obiective celor formal stabilite în tratatul de pace. În toate punctele formale ar fi trebuit să fim de acord, în fapt ne-am fi păstrat autonomia. Tocmai Angelescu este tipul românului care nu este pentru creaţie ci pentru aparenţă, el nu ţine să fie un al doilea Spiru Haret[3] ci să fie considerat ca atare.

Aceste erori nu le-am constatat post festum; când s-a ivit spectrul Bacalaureatului am vrut să-l apăr oficial. L-am înduplecat pe profesorul Bratu[4], actualul preşedinte al Senatului, pentru un articol explicativ în Tageblatt care putea pregăti o discuţie altfel concepută. Ziarul Tageblatt l-a restituit cu o scrisoare însoţitoare foarte politicoasă şi lungă: el nu se putea face purtătorul de cuvânt al opiniilor care veneau în întâmpinarea concepţiei noastre săseşti. Pe atunci aşa era în realitate. Astăzi, cred eu, este constatat că această cale ar fi fost cea adevărată.

Şi în ceea ce priveşte afirmaţia mea despre Korrespondenzblatt o iau pe deplin în serios. Îmi permit să trimit Sfinţiei voastre cu aceeaşi scrisoare un număr dublu al "Arhivei" lui Gusti[5] cu care o compar şi vă rog să vă formaţi o părere. Eu sunt sigur ultimul care doresc să discreditez Korrespondenzblatt-ul. În afara colaborării mele extrem de evidente, particip la configurarea lui prin lungi scrisori pe care le schimb cu dr. Spek[6]. Urmăresc însă în acelaşi timp (fireşte incomparabil mult mai puternice) izvoarele abundente ale publicaţiilor româneşti şi constat că noi am ajuns la ananghie. Şi dacă eu nu văd pot să aud destul de des de la colegii mei romani. Pentru trecutul nostru merită toate laudele noastre; în prezent nimic nu valorează. Ceea ce am scris în articolul de Paşti al ziarului Kronstädter Zeitung se întemeiază toul pe experienţa personală. Dar eu nu am expus numai lucruri negative ci – tocmai la ceea ce după părerea mea, sunt favorabile pentru a scoate şi mai puternic în evidenţă ca până în prezent posibilităţile noastre. Cred chiar, că am dreptul de a nutri speranţa că Sfinţia Voastră va consimţi propunerile mele. Voi fi aşa de deschis încât să vi le prezint în această vară verbal, deoarece cred sigur că în iulie voi merge la Sibiu iar în septembrie la Braşov; sunt deja ca şi de acord cu Marburgul[7].

Cu expresia deosebitei stime rămân
Al Sfinţiei voastre prea devotat

---

[3]. Spiru Haret (1851-1912) ministru liberal al instrucţiunii, care a reformat învăţământul din România prin legile învăţământului secundar şi superior (1898), profesional (1899), prin alte măsuri pentru organizarea procesului de instruire.

[4]. Traian Bratu (1875-1940), germanist, profesor şi rector al Universităţii din Iaşi. Preşedinte al Senatului în 1928-1931. K.K. Klein i-a fost asistent şi colaborator apropiat.

[5]. Dimitrie Gusti (1880-1955), întemeietorul şcolii monografice de sociologie de la Bucureşti, al Asociaţiei pentru Studiul şi Reforma Socială (1918) şi al revistei "Arhiva pentru Ştiinţa şi Reforma Socială". Academician şi preşedinte al Academiei (1944-1946), ministru al instrucţiunii în 1932-1933.

[6]. Rudolf Spek (1893-1953), a fost custode (1922) şi director al Muzeului Brukenthal (1928-1948), redactor la "Deutsche Tagespost", "Deutsche Politische Hefte" (Sibiu, 1921-1927), "Korrespondenzblatt" (1928-1930) şi la "Mitteilungen aus dem Baron Brukenthalischen Museum" (1931-1947).

[7]. De la 1 noiembrie 1928 până la 1 martie 1930 K.K. Klein l-a înlocuit pe prof. J.W. Mannhard la catedra de istorie şi cultura germanilor din străinătate de la Universitatea din Marburg an der Lahn şi şi-a perfecţionat aici cunoştinţele de lingvistică Cf. A.Schwob, *Karl Kurt Klein als Lehrer und Forscher*, în *Wege landeskundlicher Forschung*, Köln, Wien, 1988, p. 241-254.

Act constitutiv al Asociației Preoților Musulmani din Dobrogea

Subsemnații constituim o asociație cu denumirea de "Asociația preoților musulmani din Dobrogea", cu scopul de a lupta pe toate căile legale, pentru ridicarea nivelului moral și intelectual al populațiunii musulmane pe baza prezentului act constitutiv și alăturatelor statute, cari fac parte integrantă din actul constitutiv.

Scopul asociației este cel prevăzut în statute.

Sediul asociațiunei este în orașul Constanța.

Durata este nelimitată.

Subsemnații asociați, pentru ca asociațiunea să poată continua îndată după constituire, alegem ca membri în Consiliul de administrație al asociației pe primul period de 3 ani pe dnii: Sadâc H. Septar, președinte; Izet Cadâr Muedin, vicepreședinte; Sadâc H. Memet, casier și secretar și dnii: Izet Baubec, Calil Osman, Hafuz Iusuf Abit, Hagi Hafuz Ismail, Iusuf Menlibar și Isa Abduraman; membri; dnii: Abdulalim Begali, Asim Feridon și Nuri Resul, cenzori; dnii: Zecheria Menacai, Afuz, Regep Iusuf și Memet Fuad supleanți.

Asociațiunea se declară constituită în virtutea acestui act constitutiv și al statutelor și deci în stare de a funcționa imediat după îndeplinirea formalităților legale.

Toți membrii asociațiunei urmează a se conforma tuturor dispozițiunilor acestui act și statutelor.

În cazurile în cari nu s-au prevăzut în statut dispozițiuni speciale, se aplică legea pentru persoanele juridice.

Pentru obținerea și îndeplinirea formelor legale dăm mandat dlui Nuri Resul, muftiul județului Constanța, ca personal sau prin substituire să îndeplinească formalitățile cerute de lege; să ceară de la instanțele judecătorești cât și administrative obținerea autorizațiunei pentru funcționarea asociațiunei, având dreptul a face apel sau a renunța anticipat la el; a consimți la orice modificare a statutelor, în fine a face tot ce este necesar pentru obținerea autorizațiunei legale a asociațiunei noastre.

Statutul Asociației Preoților Musulmani din Dobrogea

Art.1. - Se înființează de către preoții musulmani (Hogi) din Dobrogea o asociație cu numele de "Asociația Preoților Musulmani din Dobrogea", care va avea sediul în municipiul Constanța.

Art.2. - Durata asociaţiei este nelimitată.

Art.3. - Scopul asociaţiei este:

a) A fi organul de informaţie, susţinere şi de activitate în Dobrogea al preoţilor musulmani, din care face parte integrantă.

b) A dezvolta în marginile puterilor ei viaţa culturală a membrilor săi, organizând biblioteci, excursii, societăţi corale, reviste, ajutând orice manifestaţie culturală şi îndemnând populaţiunea musulmană spre luminarea ei prin conferinţe publice şi predici religioase, ţinute de membrii asociaţiei.

c) Dezvoltarea sentimentului de solidaritate colegială şi a sentimentului patriotic între membri, susţinerea prestigiului membrilor; apărarea celor ameninţaţi a cădea victime în muncă dreaptă şi cinstită; aplanarea eventualelor neînţelegeri între membri prin jurii ad-hoc, etc.

d) Mutualitatea colegială: ajutoare la nevoi (boală, accidente, familie grea) pentru membrii în curent cu plata cotizaţiei, acestea fie direct, fie prin intervenţii la alte societăţi, autorităţi, particulari etc.

e) Susţinerea membrilor faţă de autorităţi şi de orice altă persoană.

f) Va primi donaţii şi legate.

Despre membri

Art.4. - Toţi muezinii, imamii, hatibii, cadiii, muftiii, profesorii de la Seminarul Musulman din Dobrogea şi foştii clerici musulmani, precum şi foştii profesori de la sus-zisul seminar pot fi membri ai asociaţiei.

Art.5. - Fiecare membru este obligat a plăti suma de 100 (una sută) lei ca taxă de înscriere şi o cotizaţie anuală de 500 (cinci sute) lei. Pentru aceasta fiecare membru va da o declaraţie scrisă prin care va consimţi la reţinerea ei de către cele 4 muftiate sau de revizoratele şcolare şi locurile competente.

Art.6. - Toţi membrii asociaţiei trebuie să se supună tuturor îndatoririlor prevăzute în statutul asociaţiei, precum şi hotărârile lor adunării generale şi comitetului de conducere.

Art.7. - Membrii dovediţi că lucrează împotriva intereselor asociaţiei şi cei cari vor fi întârziaţi cu doi ani cu plata cotizaţiei, precum şi acei ce nu se supun statutului şi hotărârilor organelor de conducere, vor fi îndepărtaţi de comitet sub rezerva aprobării adunării generale. Ei vor pierde toate drepturile asupra asociaţiei şi asupra cotizaţiilor. Membrii îndepărtaţi pentru neplata cotizaţiilor pot fi reprimiţi dacă le aduc la curent.

Cei îndepărtaţi prin culpă vor putea reintra în asociaţie după un termen de 2 ani, sub rezerva aprobării adunării generale, după gradul de culpabilitate.

Art.8. - Membrii sunt datori a-şi plăti cotizaţiile regulat, a lucra fiecare în cercul său pentru ridicarea prestigiului membrilor asociaţiei şi pentru îndeplinirea punctelor din statute.

Membrii în curent cu plata cotizaţiilor au următoarele drepturi:

a) A se bucura de ajutoarele arătate de aceste statute în măsura mijloacelor asociaţiei.

b) A se adresa asociaţiei ori de câte ori li se aduce o atingere demnităţii şi moralului lor.

c) A lua parte la vot şi la discuţiile adunării generale.

d) A se bucura de ajutoare în excursii şi a se folosi de biblioteca asociaţiei conform regulamentului ce se va întocmi la înfiinţarea ei.

Veniturile asociaţiei

Art.9. - Veniturile asociaţiei se alcătuiesc:

a) Din taxele de înscriere ale membrilor.

b) Din cotizaţiile anuale ale membrilor.

c) Din daruri şi orice alte venituri.

Art.10. - Sumele încasate până la 2000 (două mii) lei se vor ţine în casa comitetului, iar ceea ce trece peste această sumă se va depune la o instituţie bancară spre fructificare.

În caz de nevoie casierul poate ridica de la depunere până la 5000 (cinci mii) lei; de la această sumă în sus banii se vor ridica cu aprobarea şi delegaţia comitetului.

Conducerea asociaţiei

Art.11. - Asociaţia se conduce de adunarea generală, de comitet şi de comisia cenzorilor.

Art.12. - Pentru o mai strânsă legătură între membri şi asociaţie, comitetul va numi în fiecare judeţ câte un delegat care va reprezenta asociaţia şi care va primi însărcinarea de a face încasări înaintându-le casierului.

Secretarul va ţine în bună regulă arhiva.

Art.13. - Adunarea generală se va face o dată pe an, în ziua hotărâtă de comitet. Localitatea se va fixa în adunarea generală. Ziua adunării şi ordinea de zi vor fi aduse de către comitet la cunoştinţa membrilor cu 15 zile mai înainte.

Adunarea se va face având un număr de jumătate plus unul din numărul total al membrilor înscrişi. În caz că nu întruneşte această condiţiune adunarea va avea loc în a doua duminică, cu orice număr de membri vor fi prezenţi.

Adunarea va îndeplini următoarele lucrări:

a) Va asculta darea de seamă făcută de comitet şi de comisia cenzorilor.

b) Va aproba bilanţul şi proiectul de buget pe anul viitor.

c) Va alege membrii în comitet şi comisia cenzorilor şi supleanţilor.

d) Se va pronunţa asupra membrilor îndepărtaţi.

e) Va lua orice măsură va crede în interesul asociaţiei.

f) Adunarea generală va putea fi convocată şi în şedinţe extraordinare de către cenzori sau de 25 membri, după cererea prezentată comitetului.

Art.14. - Comitetul se alcătuieşte din nouă membri aleşi pe 3 ani, prin vot secret sau aclamaţiuni. Comitetul se înnoieşte în fiecare an cu 3 membri. Membrii ieşiţi la sorţi pot fi realeşi. În fiecare an, imediat după alegeri, comitetul alege din sânul său un preşedinte, un vice-preşedinte, un casier şi un secretar.

Art. 15. - Preşedintele reprezintă asociaţia. El convoacă comitetul şi adunarea generală, îngrijeşte de bunul mers şi propăşirea asociaţiei, în marginile statutului de faţă. El poate lucra în numele comitetului având delegaţia acestuia atunci când comitetul nu se poate întruni mai des.

Casierul face încasările, ţinând registre în regulă de încasări partizi etc.

Art. 16. - Comitetul are următoarele îndatoriri:

a) Lucrează pentru îndeplinirea statutelor de faţă şi hotărârilor adunării generale.

b) Îngrijeşte de buna păstrare a fondurilor şi se sârgueşte pentru propăşirea morală şi materială a asociaţiei.

c) Hotărăşte împărţirea ajutoarelor în marginile bugetului.

d) Ia iniţiativă şi organizează serbări şi excursii.

e) Numeşte comisii de anchetă şi jurii de împăciuire.

f) Întreţine legături strânse cu delegaţii din fiecare judeţ.

g) Pregăteşte darea de seamă anuală şi întocmeşte bilanţul şi proiectul de buget.

Art.17. - Comitetul va ţine cel puţin 4 şedinţe pe an şi de câte ori va fi nevoie.

Art.18. - Pentru toate operaţiile băneşti şi pierderi de orice natură, provenite din neglijenţă sau rea credinţă sunt solidar răspunzători toţi membrii comitetului.

Art.19. - Comisia cenzorilor se alcătuieşte din 3 cenzori şi 3 supleanţi, aleşi în fiecare an de adunarea generală.

Ei au următoarele îndatoriri:

a) Verifică situaţia bănească cel puţin de două ori pe an.

b) Supraveghează întregul mers al asociaţiei.

c) Numesc noi membri la vacanţele ivite în comitet.

d) Convoacă adunarea generală când cred de cuviinţă.

Dispoziţiuni generale

Art.20. - Când asociaţia va deveni persoană morală, atunci va avea dreptul de a primi legate şi donaţiuni.

Art.21. - Asociaţia nu se poate desfiinţa dacă cel puţin 25 membri consimt la continuarea ei.

Art.22. - Aceste statute nu se pot modifica decât în adunarea generală convocată cu cel puţin 2 luni înainte, fiind faţă cel puţin 2/3 din numărul

membrilor înscrişi şi cu o majoritate de 3/4 din numărul membrilor prezenţi.

Statutele de faţă s-au votat cu unanimitate de adunarea generală în şedinţa de la 12 mai 1930, fiind de faţă 58 membri toţi înscrişi.

Martor pentru identitate
Abibula Mustafa,
avocat

Urmează 31 semnături indescifrabile.

Act suplimentar

Conform avizului Ministerului Instrucţiunilor Publice şi Cultelor No. 93238/16316 din 18 noiembrie 1930 Statutele Asociaţiei Preoţilor Musulmani din Dobrogea autentificat de Tribunalul Constanţa sub No. 1429 din 14 iunie 1930 se modifică în sensul următor:

1). La art. 3 aliniatul a) se şterg cuvintele "din care face parte integrantă".

2). La art. 4 pe lângă condiţiunile de admitere ale membrilor în asociaţie prevăzute în art. 4 se mai adaugă următoarele condiţiuni de admitere:

a) Să fie cetăţean român.

b) Să nu fi fost condamnat pentru fapte infamante.

3). La capitolul veniturile asociaţiei se mai adaugă:

a) În caz de dizolvare a asociaţiei veniturile asociaţiei trec de drept în patrimoniul şi în proprietatea unei alte asociaţiuni similare cu asociaţia preoţilor musulmani din Dobrogea, de exemplu cum este asociaţia absolvenţilor seminariilor musulman din Dobrogea sau în patrimoniul unei comunităţi musulmane din Dobrogea.

Acest act suplimentar va face parte integrantă din statutele Asociaţiei Preoţilor Musulmani din Dobrogea.

Nuri Resul,
redactor atest identitatea,
Abibula Mustafa,
avocat

Direcţia Judeţeană Constanţa a Arhivelor Naţionale, fond Tribunalul Judeţean Constanţa, dosar 1184/1930, 4-5, 17.

Leon Wolfson, Esq.,
President, United Roumanian Jews
of America
799 Broadway,
New York City.

Dear Mr. Wolfson:

With reference to the representations which you made to the Roumanian Legation with regard to recent incidents which occurred in Roumania, the Roumanian Government has directed me to hand over to you the text of a communique covering the situation.

I would ask you to kindly take note of the contents and make use of it at the meeting which your organization has scheduled for May 18th, so that the Government's point of view can be made known.

Very truly yours,
(signed) I. Rosenthal

Text of official communique of the Roumanian Government sent to the United Roumanian Jews of America

The Governments of Roumania have never pursued an anti-Semitic policy. The Constitution has placed the Jews on a footing of complete equality with the Roumanians, both politically and economically. Some governments, in the past, although in no way pursuing an anti-Semitic policy, may have had, at times, a too lenient attitude towards the anti-Semites, either because they wanted to avoid antagonizing a part of the student body or for reasons of internal politics. The present government has made considerable progress in this respect, as it is firmly opposed to any anti-Semitic agitation. It should be remembered that the Jews of Transylvania and of the Old Kingdom reached an understanding to vote with the Government in the last elections, with the exception of the "Union of Roumanian Jews" which supported the Liberal Party. There are today in Parliament more Jews than in the previous Chambers. A considerable number of

Jews are members of the new municipal councils, proportionately to the Jewish population, especially in Moldavia, Bessarabia, Bucovina and Transylvania where the Jews live in greater numbers. There were eleven anti-Semitic members of the Chamber of Deputies under the Averescu Cabinet. Not one was elected in the General Elections of 1928. In the recent partial elections only one, Professor Cuza, was succesful with the help of the Opposition at Roman. All that happened during the last year and a half can no longer be described as due to a policy of tolerance towards anti-Semitic elements. They were more in the nature of sporadic incidents which the Government punishes severely when they occur. For instance, at the end of December, 1929, the Government closed the University and the student-homes at Jassy, expelled by armed forces and committed for trial those of the students who were found guilty of causing disturbances. Similar action was taken at Cluj and Bucharest. At Cluj and Timişoara the police intervened every time disorders occurred. Hand in hand with legal action, the authorities have taken disciplinary measures in every case. The last incidents at Târgul Frumos were of an electoral character and were provoked by the presence of Mr. Cuza. The judicial inquiry is now proceeding and those found guilty will be punished. In Bucharest special patrols have been detailed to prevent any aggressions by students. The attitude which the President of the Chamber, Mr. Cicio Pop, and all the members of the Chamber took against Mr. Cuza at a recent session when the anti-Semitic deputy uttered disparaging words against the Mosaic Religion, is worthy of notice. In the midst of general applause, Mr. Cicio Pop said that such language could not be tolerated in the Roumanian Parliament. The authorities have taken energetic steps in connection with the incidents of Maramureş and the Government has ordered an inquiry. No one can state in good faith that the Government does not take all necessary measures for the punishment of those guilty of violence, the responsibility for which falls on a few agitators. The large mass of the population and the peasantry have never associated themselves with such violence. American Jews should not lend an ear to the exaggerated stories which are being circulated so freely abroad. There is no cause for alarm on their part.

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond Washington, vol.101, f. 1-3.

Traducere:

1930 mai 17

Textul scrisorii lui I. Rosenthal, consilier tehnic la Legaţia României, transmiţând Comunicatul Guvernului României

Domnului Leon Wolfson,
preşedinte al Comunităţii Evreilor Români din America

799 Broadway
New York City

Stimate domn Wolfson,

Referitor la prezentările pe care le-aţi făcut la Legaţia Română privitor la recentele incidente care au avut loc în România, Guvernul român m-a însărcinat să vă transmit textul comunicatului care prezintă situaţia.

V-aş ruga să aveţi amabilitatea de a lua notă de conţinutul său şi de a-l folosi la întrunirea pe care organizaţia dumneavoastră a programat-o pentru 18 mai, astfel încât să poată fi cunoscut punctul de vedere al guvernului.

Cu sinceritate al dumneavoastră,

I. Rosenthal

Textul Comunicatului Oficial al Guvernului României, trimis Comunităţii Evreilor Români din America

Guvernul României nu a dus niciodată o politică antisemită. Constituţia i-a plasat pe evrei pe picior de totală egalitate cu românii, atât din punct de vedere politic cât şi economic.

În trecut unele guverne, deşi nu duceau în nici un mod o politică antisemită, e posibil să fi avut uneori, o atitudine prea indulgentă faţă de antisemiţi, fie că doreau să evite ostilităţi din partea unor studenţi, fie din motive de politică internă.

Actualul guvern a făcut progrese considerabile în această privinţă, deoarece este ferm împotriva oricărei manifestări antisemite. Trebuie amintit că evreii din Transilvania şi din Vechiul Regat au ajuns la înţelegerea de a vota cu guvernul la ultimele alegeri, cu excepţia "Uniunii Evreilor Români" care au susţinut Partidul Liberal. Astăzi în Parlament sunt mai mulţi evrei decât în Camerele anterioare. Un număr considerabil de evrei sunt membri ai noilor consilii municipale, proporţional cu populaţia evreiască, în special în Moldova,

Basarabia, Bucovina şi Transilvania, unde evreii sunt în număr mai mare. În Cabinetul Averescu, unsprezece membri ai Camerei Deputaţilor erau antisemiţi. Nici unul din aceştia nu a fost ales la alegerile generale din 1928.

La recentele alegeri parţiale doar unul, profesorul Cuza, a reuşit cu ajutorul opoziţiei la Roman. Tot ce s-a întâmplat în ultimul an şi jumătate nu mai poate fi descris ca datorat unei politici de toleranţă faţă de elementele antisemite. Ele au fost mai degrabă din categoria incidentelor sporadice pe care guvernul le pedepseşte cu severitate când apar.

Spre exemplu, la sfârşitul lui decembrie 1929, guvernul a închis Universitatea şi căminul studenţesc de la Iaşi, iar acei studenţi care au fost găsiţi vinovaţi de tulburarea ordinii publice au fost înlăturaţi de forţele armate şi încarceraţi pentru a fi judecaţi. Acţiuni similare au avut loc la Cluj şi Bucureşti. La Cluj şi Timişoara poliţia a intervenit de fiecare dată când au avut loc tulburări. Mână în mână cu acţiunea legală, autorităţile au luat măsuri disciplinare în fiecare caz.

Ultimele incidente de la Târgul Frumos au avut un caracter electoral şi au fost provocate de prezenţa domnului Cuza.

Cercetarea judiciară este acum în desfăşurare iar cei vinovaţi vor fi pedepsiţi. În Bucureşti au fost trimise patrule speciale pentru prevenirea oricărei agresiuni din partea studenţilor.

Atitudinea pe care preşedintele Camerei, dl Cicio Pop, şi toţi membrii Camerei au luat-o faţă de dl Cuza la recenta sesiune, când deputatul antisemit a rostit cuvinte defăimătoare împotriva religiei mozaice, merită să fie notată.

În mijlocul aplauzelor generale, dl Cicio Pop a spus că un astfel de limbaj nu poate fi acceptat în Parlamentul României. Autorităţile au făcut paşi energici în legătură cu incidentele din Maramureş, iar guvernul a ordonat o anchetă. Nimeni nu poate afirma în mod cinstit că guvernul nu a luat toate măsurile necesare pentru pedepsirea acelora vinovaţi de violenţă, responsabilitatea căzând asupra câtorva agitatori.

Marea masă a populaţiei şi ţărănimea nu s-au asociat niciodată cu astfel de violenţă.

Evreii americani nu ar trebui să dea ascultare povestirilor exagerate care au circulat în străinătate. Nu există nici un motiv de panică.

Ministerul de Interne
Direcţiunea Generală a Poliţiei
Serviciul Secretariatului
Nr. 32889/28 mai 1930
Personal confidenţial

Domnule ....

Avem onoarea a vă înainta, pentru cunoştinţa dvs., copie după ordinul telegrafic cifrat nr. 31778 din 22 mai a.c., adresat chesturilor şi poliţiilor reşedinţe de judeţ.

MINISTRU,
ss/C.Angelescu

Director general,
ss/N.St. Emanoil

Ministerul de Interne
Direcţiunea Generală a Poliţiei
Serviciul Secretariatului

Copie după ordinul telegrafic cifrat nr. 31778 din 28 mai a.c. adresat chesturilor şi poliţiilor reşedinţe de judeţ.

În unele localităţi s-au produs incidente între studenţi şi populaţia evreiască, făptuindu-se agresiuni de o parte sau alta, fără ca organele poliţieneşti să fi luat din timp măsuri pentru prevenirea unor asemenea acte de turburare a ordinei publice şi fără ca, după ce s-au produs, autorii lor să fi fost descoperiţi şi predaţi justiţiei pentru a-şi primi pedeapsa faptelor săvârşite.

O asemenea situaţie, departe de a înfrâna pornirea elementelor turbulente, prin exemplul sancţiunilor aplicate, constituie din contră o primă de încurajare a acestor elemente în acţiunea lor de înfrângere a legilor şi tulburare a ordinei publice, pentru consideraţiunea că organele poliţieneşti nu îşi îndeplinesc în prealabil rolul lor preventiv, iar după comiterea faptelor sunt incapabile să execute acţiunea respectivă asupra autorilor.

Faţă de această stare, vi se pune în vedere că sunteţi obligat a lua din timp toate măsurile preventive, cunoscând că vă vom face personal răspunzător de toate atacurile de asemenea natură săvârşite în raza poliţiei dumneavoastră, fără ca făptuitorii să fie imediat dovediţi.

Prefectura judeţului Botoşani

Ministerul de Interne
ss/C. Angelescu

Direcţia Judeţeană Botoşani a Arhivelor Naţionale, fond Prefectura Judeţului Botoşani, dosar 19/1930, f.6.

România
Tribunalul județului Brăila
Secția I

Ședința publică din 27 iunie 1930
sub președinția dlui C. Lazaroneanu, jude de ședință
membru dl F. Georgescu, jude supleant
Ministerul Public reprezentat prin dl A. Zamfirescu, procuror

Sentința civilă
nr. 196

La ordine fiind judecarea cererii înregistrată la nr. 5295/1930 făcută de Gheorghe Gaiu, din Brăila, Bdul Cuza nr. 200, prin care solicită acordarea și recunoașterea calității de persoană juridică a asociațiunii sub denumirea de "Comunitatea Bulgară din Brăila".

La apelul nominal a răspuns Gheorghe Gaiu în calitate de membru al asociației Comunității Bulgare din Brăila cu dl avocat D. Repof, lipsind Ministerul Instrucțiunii, Casa Școalelor și a Culturii Poporului din București.

Procedura completă, s-au citit actele din dosar.

Dl avocat D. Repof arată că toate cerințele din legea persoanelor juridice au fost satisfăcute și cere admiterea cererii și acordarea calității de persoană juridică asociațiunii Comunității Bulgare din Brăila.

Dl procuror s-a opus întrucât trebuie să se ceară și avizul Ministerului de Interne, deoarece scopul asociațiunii nu este numai cultural ci și religios, că autorizațiunea dată nu este suficientă și ca atare cere amânarea cauzei și să se citeze și Ministerul de Interne.

Dl avocat Repof invocă disp. art. 3 din Legea pentru persoane juridice și cere respingerea incidentului, deoarece nu mai e nevoie de o nouă autorizație.

Tribunalul

Respinge incidentul ridicat de dl procuror, întrucât din examinarea statutelor rezultă că scopul acestei asociațiuni este de a se conserva între membrii ei cultul religios și ca atare această asociațiune depinde de Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor care a dat avizul favorabil și în consecință nu mai e nevoie de a se cere avizul și Ministerului de Interne de care depinde.

După care dl avocat Repof a cerut admiterea cererii.

Tribunalul

Asupra cererii înregistrată la nr. 5295/1930 făcută de Gheorghe Gaiu, prin care solicită recunoaşterea calităţii de persoană juridică a asociaţiunii "Comunitatea Bulgară din Brăila".

Având în vedere susţinerile dlui avocat D. Repof din partea reclamantei, concluziunile dlui procuror şi actele din dosar;

Având în vedere că prin Legea pentru persoanele juridice, publicată în "Monitorul Oficial" nr. 27 din 6 februarie 1924 s-a dat în vederea tribunalelor civile în circumscripţia respectivă acordarea calităţii de persoană juridică;

Având în vedere că din examinarea actelor din dosar se constată că numita asociaţie a anexat la cererea sa actele prevăzute de art. 10 din regulamentul legii persoanelor juridice iar din actul constitutiv şi statutele numitei asociaţiuni rezultă că această asociaţie nu are de obiect ilicit contra ordinei publice sau bunelor moravuri şi nici nu este în vederea realizării unui asemenea scop;

În unire cu concluziunile dlui procuror,

În numele legii

Hotărăşte:

Admite cererea înregistrată la Nr. 5295/1930 şi prin consecinţă:

Recunoaşte calitatea de persoană juridică a asociaţiei "Comunitatea Bulgară" din oraşul Brăila, judeţul Brăila, cu sediul în Brăila, Bdul Cuza nr. 136, pentru scopul arătat în actul constitutiv şi statutele numitei asociaţii autentice de acest Tribunal sub Nr. 265/1930.

Dispune înscrierea acestei asociaţiuni în registrul persoanelor juridice, după ce prezenta sentinţă va rămâne definitivă conform art. 16 din regulamentul legii persoanelor juridice.

Grefa va îndeplini - la stăruinţă - dispoziţiunile art. 18 din regulamentul aceleiaşi legi.

Cu apel.

Dată şi citită în şedinţa publică, astăzi, 27 iunie 1930.

ss. indescifrabil.

Grefier,
ss. indescifrabil

Dosar 389/1940

Direcţia Judeţeană Brăila a Arhivelor Naţionale, fond Tribunalul Judeţean Brăila, dosar 173/1930, f. 16-17.

Memoriu

Subsemnaţii studenţi de la Universitatea din Bucureşti, în unire cu cei de la universităţile din Iaşi şi Cluj, condamnaţi în urma Congresului de la Oradea Mare din anul 1927, apelăm la acest înalt for, în baza principiilor de justiţie şi echitate, şi a consideraţiilor mai jos expuse, pentru a ni se da reparaţia morală şi juridică aşteptată de atâta timp şi refuzată până acum.

1. Faptele pentru care am fost condamnaţi, în afară de orice apreciere asupra lor, fiind rezultatul manifestărilor în masă a peste 3000 de studenţi, era imposibil de a se preciza nu numai persoanele care au săvârşit actele – şi al căror număr după o dreaptă judecată trebuia să fie mult superior celor 9 studenţi aleşi pentru condamnare – dar şi persoanele care au condus şi au fost exponenţii acestei stări de spirit. Or, era o imposibilitate absolută de a se indica aceste persoane, deoarece această atmosferă sufletească era generală. Şi dacă studenţimea întreagă era cuprinsă de acest zbucium, de ce câţiva să fim condamnaţi, când chiar în ipoteza că am fi săvârşit faptele pentru care am fost condamnaţi, aceste fapte nu erau decât accidente întâmplătoare ale stării de spirit generale. Nu era deci drept a se alege la întâmplare din masa de 3000 de studenţi, 9 ispăşitori a căror culpabilitate nu putea fi găsită în nici un caz mai mare decât a celorlalţi.

2. Încadrarea acestor fapte în art. 213 şi 352 din Codul penal combinate cu art. 3 din Legea stării de asediu, prin sentinţa nr. 1472 din 23 decembrie 1927, a Consiliului de Război, nu putea să fie justă deoarece faptele petrecute la Oradea n-au fost "devastări constituite în bandă" fiind produsul unui elan tineresc în care se confundau cele mai profunde sentimente naţionale cu acea stare de spirit amintită mai sus şi în care intenţie de a devasta şi distruge, nu exista. Stricăciunile cauzate au fost accidente ale acestui elan al cărui fond dezbrăcat de erorile inerente tinereţii era dorinţa adâncă de a se asigura cel mai mare bine acestui neam. Neexistând intenţia de a devasta şi faptele înregistrate nefiind decât întâmplătoare circumstanţe ale acestei stări sufleteşti credem că încadrarea lor în art. 213 din Codul penal nu era indicată.

3. Dar în afară de calificarea juridică a actelor e consecinţa acestei condamnări pentru tot viitorul studenţilor pedepsiţi. Aplicarea acestor articole distruge în cea mai mare parte posibilităţile de existenţă şi de participare la viaţa publică a celor condamnaţi. Ea face cu totul precară situaţia acestor intelectuali în societate. Nu e drept, echitabil a se menţine consecinţele dezastruoase ale unei condamnări pripite. Nu e drept şi echitabil ca pentru faptele de a fi luat parte la un congres studenţesc şi de a fi vibrat în ritmul unei vieţi tinere, fie ea greşită sau nu, să se compromită viitorul unor tineri a căror singură vină a fost de a se lăsa

prea mult conduşi de elanul acestei vârste. Nu este just de a se alege câţiva nevinovaţi care să ispăşească greu faptele unei colectivităţi.

4. Evenimentele de la Oradea au fost amplificate şi exagerate de anumiţi interesaţi în faţa străinătăţii, care şi-au imaginat că studenţimea s-a dedat la masacre şi la acte cinice de barbarie. Sub presiunea opiniei internaţionale fals informate şi iritată de duşmanii noştri, sub presiuni şi interveniţii de diferite naturi, uneori complet străine de faptul petrecut, s-au ales la întâmplare 9 inşi din 3000, cărora li s-au adus acuzaţiile ştiute. Pentru a satisface, deci, străinătatea - rău informată ca şi în atâtea alte împrejurări – şi alte interese de ordin variat, s-a procedat la acest act de inechitate, a cărui greutate zdrobeşte nouă existenţe tinere.

5. Ca supremă confirmare a acestei injustiţii, Legea de amnistie din 9 iunie 1929, care a acordat beneficiul amnistiei tuturor delincvenţilor de drept comun, trădătorilor de patrie şi dezertorilor, excludea în mod special din prevederile legii, "devastările constituite în bandă" fapte în care au fost încadrate incidentele de la Oradea. Această excludere inexplicabilă de la beneficiul unei legi care se aplică tuturor delincvenţilor ordinari, printre care studenţii trădătorilor şi dezertorilor a căror crimă faţă de patrie e imensă, e o flagrantă inechitate. A acorda beneficiul legii acelora care au trădat patria în clipele supreme de plămădire a destinelor ei şi de a le refuza acelora ale căror erori, dacă există, sunt datorate numai unui imens naţionalism, e o injustiţie, a cărei dăinuire nu poate decât să scadă prestigiul unei legi.

În rezumat, noi cei 9 studenţi aleşi la întâmplare a ispăşi o stare de spirit a studenţimii, am fost condamnaţi fără a ni se stabili precis culpabilitatea, cu o pedeapsă mult prea mare, sub influenţa unor presiuni falsificate şi uneori străine de fapt. Aceşti ispăşitori, victime ale unei inechităţi ştiute, al căror viitor este paralizat de aplicarea acelor articole din Codul penal sunt îndepărtaţi de la beneficiile legii de amnistie.

Pentru aceste motive,

Apelăm la acest for al naţiunii, convinşi că spiritul de justiţie şi echitate care domneşte aci ne va da satisfacţie prin elaborarea unui proiect de lege special pentru amnistierea noastră.

Se va reda astfel viitorul curat unor tineri, care şi-au îndeplinit în închisoare pedeapsa şi care n-au făcut nimic care ar fi putut păta acest viitor, ale căror erori, dacă au existat, au fost de a fi apostolii unui naţionalism prea fugos şi revoltaţii unei vieţi de mizerie în care se zbate din nefericire o mare parte din tineretul, viitorul de mâine al Patriei.

ss. P.D. Stricescu	ss. M. Prăjescu
ss. V.V. Liwovschy	ss. indescifrabil
ss. I. Lăzărescu	ss. Emil Marinescu
ss. Ioan Dumitrescu	ss. Constantin Fundescu
ss. Paiu Petre	

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul Justiţiei, Direcţia Judiciară, dosar 55/1930, f.10-11

Alianţa Israelită Universală
45, rue La Bruyère, 45

Domnule Preşedinte,

Gravele evenimente care s-au produs în ultimele săptămâni în diferite regiuni ale României Mari, în special în Transilvania şi Bucovina, şi care au atins în viaţa şi avuţiile ei populaţia evreiească, au produs o adâncă emoţie în judaism şi în special printre evreii din Franţa. Ei au fost cu atât mai dureros surprinşi cu cât, imediat după suirea sa pe tron, Majestatea sa, regele Carol al II-lea a proclamat solemn că va înconjura pe toţi supuşii săi cu o egală solicitudine, şi va asigura tuturor, fără deosebire de credinţă religioasă, aceeaşi garanţie a drepturilor lor.

Incendiul din Borşa[1], atacurile sălbatice împotriva evreilor din Câmpulung, din Suceava şi din multe alte localităţi, jefuirea caselor lor au determinat o adevărată stare de panică printre evreii români. Este grav de a constata, pe de altă parte, că autorităţile nu au luat măsuri pentru prevenirea tulburărilor şi atentatelor, şi nici pentru a le opri. Această lipsă a puterilor publice dă impresia că evreii din România sunt expuşi, fără apărare, celor mai rele împrejurări.

Ne simţim datori de a supune guvernului Majestăţii sale regelui, adânca durere ce resimţim în faţa acestei dezlănţuiri de violenţe pe care nimic nu le justifică, împotriva unei populaţii liniştite, doritoare de a contribui la propăşirea ţării; avem onoarea a-i cere să pună sfârşit acestei campanii de ură dăunătoare chiar intereselor României, bunului ei renume în străinătate, şi de a lua măsuri efective pentru a garanta populaţiei evreieşti siguranţa persoanelor şi bunurilor şi, în special, pentru a asigura victimelor recentelor atentate compensaţii legitime. Ne grăbim a adăuga că declaraţiile Coroanei şi ale guvernului publicate în luna iunie ne dau încrederea că autorităţile vor şti şi vor voi să îndeplinească întreaga lor datorie.

Primiţi vă rog, Domnule Preşedinte, încredinţarea profundului nostru respect.

Preşedinte
(ss) Sylvan Lévi

Excelenţei sale, domnului Iuliu Maniu, Preşedintele Consiliului de Miniştri - Bucureşti

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul Propagandei Naţionale, Propagandă, dosar 114/1928-1930, f. 1-2.

---

[1] Incendiul de la Borşa provocat de membri ai mişcării legionare la gospodării evreieşti.

Ministerul de Interne
Direcţia Poliţiei şi Siguranţei Generale

Domnule Inspector,

Ministerul de Interne, faţă de situaţia încordată din nordul Transilvaniei şi sudul Bucovinei, a găsit că acţiunea de propagandă proiectată de Legiunea "Arhanghelul Mihail", de sub conducerea lui Corneliu Zelea Codreanu, proiectată în Basarabia este inoportună şi în consecinţă, a dat dispoziţiile necesare să fie interzisă.

Ca protestare contra acestei măsuri Corneliu Zelea Codreanu a hotărât pregătirea unei mari întruniri cu legionarii din ţară, care va avea loc la Bucureşti la o dată ce se va fixa.

Codreanu a dispus trimiterea de curieri speciali în toată ţara, cu ordine circulare şi instrucţiuni verbale, în care face cunoscut celor mai de frunte legionari, să fie gata pentru a participa la congres, în număr cât mai mare. S-a ordonat ca toţi care vin să aibă uniformele de legionari sau costum naţional, însă să nu le îmbrace decât la Bucureşti pentru ca să nu fie recunoscuţi şi împiedicaţi de autorităţi.

Să plece pe jos din localităţile lor, ca să nu fie remarcaţi şi să se îmbarce în tren în diferite staţii; unii vor călători cu autobuze sau chiar cu automobile închiriate.

Prin curieri li se vor transmite detalii la timp.

Pentru ca în cazul unei eventuale mişcări antisemite ministerul să fie prevenit, veţi da ordine autorităţilor poliţieneşti în subordine, să caute să se informeze în cercurile interesate de toate mişcările proiectate şi ordinele primite şi, când vor intra în posesie de date care ar interesa ordinea publică, să raporteze telegrafic, atât direcţiei cât şi dumneavoastră constatările făcute, pentru a fi în permanenţă informaţi asupra mişcărilor şi hotărârilor luate de "Liga Apărării Naţionale Creştine", Legiunea "Arhanghelul Mihail" şi "Frăţia de Cruce".

DIRECTOR GENERAL,
ss. indescifrabil

SUBDIRECTOR,
ss. indescifrabil

Domnului Inspector Regional de Poliţie, Bucureşti

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul de Interne, Diverse, dosar 135/1931, vol.I, f. 70.

Observations du Gouvernement roumain

Monsieur le Secrétaire général,

En réponse à votre lettre No. 4/20284/3442, en date du 23 Juin dernier, par laquelle vous avez bien voulu me transmettre une pétition signé par les représentants du parti hongrois de Roumanie, en corrélation avec l'enseignement en Transylvanie, j'ai l'honneur de vous faire tenir, ci-après, les observations de mon Gouvernement à ce sujet.

Le Gouvernement Roumain ne peut s'empêcher d'exprimer un certain étonnement que des questions ayant trait à l'enseignement privé en Transylvanie eussent été soulevées par les membres d'un parti politique alors que, dans cette province, l'enseignement privé minoritaire est de nature exclusivement confessionnelle, c'est-à-dire confié aux communautés religieuses, relevant par conséquent de l'autorité des Chefs de l'Eglise. Le fait que ces derniers n'aient pas estimé devoir en prendre l'initiative est, pour le Gouvernement Roumain, suffisamment indicatif du mal fondé des griefs invoqués. D'autre part, il semble pour le moins étrange que le parti hongrois ait cru nécessaire de s'adresser à la Société des Nations, avant que de s'adresser au Gouvernement roumain lui-même, car contrairement aux assertions des pétitionnaires (p.7 de la pétition) on ne trouve dans les archives du Ministère de l'Instruction Publique et des Cultes, pour la période allant du 10 Novembre 1928 à la date d'aujourd'hui, que deux pétitions émanant du parti hongrois (enregistrées sous No. 7402 du 17 janvier 1929 et No.14253 du 30 janvier 1929) se référant exclusivement à des questions d'enseignement public et n'ayant aucun rapport avec les questions soulevées dans la pétition.

Pour ce qui est du fond même de la pétition, le parti hongrois semble vouloir ignorer délibérément ce que l'Etat Roumain a fait pour l'enseignement minoritaire hongrois. Qu'il nous soit permis de le rappeler brièvement. Il existe actuellement en Roumanie 879 écoles primaires confessionnelles où la langue

---

Son Excellence
Sir Eric DRUMMOND
Secrétaire général de la
Société des Nations,
Genève

d'enseignement est le magyar. Elles se répartissent, selon les confessions, de la façon suivante:

Romano-Catholiques	316
Reformées	503
Luthériennes	16
Unitaires	37
Juives	5
Arméniennes	1
Gréco-Catholiques	1

Soit 879 écoles primaires confesionnelles magyares.

Si l'on tient compte qu'en 1918, au moment de l'Union de la Transylvanie à la Roumanie, le nombre de ces écoles était de 739, il résulte un accroissement de 140 écoles primaires confessionnelles magyares depuis l'Union.

Il existe en outre 52 écoles secondaires confessionnelles où la langue d'enseignement est également le magyare, se répartissant comme suit:

Romano-Catholiques	31
Réformées	17
Unitaires	2
Luthériennes	2

Soit 52 écoles secondaires confessionnelles magyares.

Ceci pour l'enseignement privé.

En ce qui concerne l'enseignement public, l'Etat Roumain entretient 260 écoles primaires et 223 sections à langue d'enseignement magyare, soit, en tout, 483 écoles primaires magyares, ainsi que 10 écoles ou sections secondaires (gymnases, lycées, écoles commerciales).

En résumé l'instruction de la minorité hongroise roumaine est assurée par 1424 institutions magyares dont:

879	écoles	primaires confessionnelles
483	"	(ou sections) primaires d'Etat
52	"	secondaires confessionnelles
10	"	(ou sections) secondaires d'Etat.

Il y a lieu de mentionner à cet égard que nulle part les Traités des Minorités ne parlent d'enseignement secondaire, ce qui démontre que l'Etat Roumain n'hésite pas à aller, dans toute la mesure du possible, au-delà des Traités, quand il s'agit du bien-être de ses minorités.

Les sacrifices pécuniaires que l'Etat Roumain s'impose du Chef de l'enseignement minoritaire sont, pour ne parler que de l'année en cours, de l'ordre suivant:

103.666.284	lei	pour les écoles primaires d'Etat
26.629.900	"	" secondaires
7.145.872	"	subvention pour les séminaires confessionnels et le personnel didactique et administratif des écoles confessionnelles
30.000.000	"	subvention pour les écoles primaires et secondaires confessionelles.

Réparties par école, les sommes allouées aux écoles confessionnelles pourraient représenter davantage encore si, dans une même localité où il y a déjà une école d'Etat plus que suffisante pour le nombre des enfants, les confessions ne se plaisaient à entretenir des écoles à elles, pour ainsi dire superflues.

Il se peut que le parti hongrois mésestime ces sacrifices; c'est une opinion que le Gouvernement Roumain - lequel serait des plus heureux si les circonstances lui permettaient de pouvoir être plus généreux encore - croit qu'il y aurait lieu à ne pas en tenir compte.

Si telle est donc la situation, le Gouvernement Roumain tomberait dans une étrange contradiction, en faisant d'une part des efforts pour assurer, dans toute la mesure du possible, à la population magyare l'instruction dans sa langue maternelle, pour que d'autre part, le même Gouvernement s'évertue à empêcher cet enseignement.

En réalité il n'en est rien, et un simple examen de la pétition permet de se rendre compte du mal fondé des faits avancés.

En effet, passant du général au concret, que trouve-t-on dans la pétition? Une énumération de 124 noms d'élèves qui auraient été, contre tout droit, éliminés des écoles confessionnelles, 124 cas pour une population scolaire se répartissant sur cinq districts à très forte population minoritaire et qui atteint le chiffre de 35.555 élèves inscrits dans les écoles confessionnelles magyares. A supposer que tous les 124 cas cités soient réels, qu'est-ce que cela prouve? Que le Gouvernement Roumain sabote sa propre loi sur l'enseignement privé disent les pétitionnaires. Sur une échelle aussi étroite? On ne pourrait s'arrêter sur une affirmation aussi puérile.

En réalité, les élèves dont la langue maternelle est le magyar ont le choix de suivre - sans aucune ingérence de la part des autorités scolaires - soit les cours de l'école confessionnelle magyare soit les cours de l'école magyare de l'Etat.

Le Gouvernement Roumain tient à la disposition des membres du Conseil toute une série de déclarations provenant de la part de la population magyare des districts de Odorhei, Ciuc, Trei Scaune, c'est-à-dire de la région où la minorité magyare est plus compacte, qui affirme être très satisfaite de l'état de l'enseignement lui permettant de s'instruire dans la langue maternelle par des maîtres d'école de leur nationalité. On pourra y constater en outre que dans certaines communes, à defaut d'écoles roumaines, des enfants roumains fréquentent l'école hongroise.

Si les autorités scolaires roumaines de contrôle exercent parfois une certaine surveillance quant aux inscriptions des élèves dans les écoles confessionnelles c'est afin d'empêcher des abus. En effet, il existe encore certains maîtres d'école qui, habités toujours par l'ancien esprit chauvin, font pression sur les parents - se trouvant parfois être roumains - afin d'envoyer leurs enfants à l'école confessionnelle plutôt qu'à l'école de l'Etat (à ce sujet, le Gouvernement se trouve en possession de déclarations provenant de parents qui se plaignent de pareilles ingérences de la part de certains maîtres d'écoles minoritaires).

Mais jamais l'intervention des autorités scolaires roumaines n'a revêtu le caractère que lui prêtent les pétitionnaires. La rareté des cas, cités dans la pétition, le prouverait déjà. Encore faudrait-il qu'ils soient exacts. Or, le Gouvernement Roumain ayant ordonné une enquête sur tous les cas concrets

cités par les pétitionnaires, il en est ressorti qu'à l'exception d'une quinzaine d'élèves qui volontairement ont quitté l'école confessionnelle pour s'inscrire à l'école de l'Etat où la langue d'enseignement était également le magyar, tous les autres élèves se trouvent avoir suivi, sans interruption, les cours de l'école confessionnelle. A ce sujet, le Gouvernement Roumain tient à la disposition des Membres du Conseil les déclarations des directeurs des écoles confessionnelles respectives. Il n'y aurait d'ailleurs qu'à consulter les listes des élèves fréquentant les écoles confessionnelles minoritaires où paraissent parfois les noms les plus roumains, avec la mention de la confession orthodoxe ou gréco-catholique, pour se rendre compte combien les autorités scolaires roumaines de contrôle sont libérales et combien, par conséquent, les affirmations des pétitionnaires sont mal fondées.

A ce sujet, le Gouvernement Roumain ne peut s'empêcher d'exprimer sa surprise de voir cité, à l'annexe I de la pétition, un ordre ministériel datant de 1922 alors que les pétitionnaires savaient très bien que cet ordre a été abrogé par le fait même de la nouvelle loi sur l'enseignement privé, survenue trois ans après, et que d'autre part ces mêmes pétitionnaires semblent ignorer les circulaires ministérielles plus récentes qui reconnaissent de la façon la plus catégorique comme criterium d'admission dans les écoles confessionnelles la *langue* et non pas la *confession* (voir à ce sujet aux annexes, copie de deux circulaires ministérielles de 1928 et 1929).

En ce qui concerne les juifs, aucun organe scolaire roumain ne s'est avisé de les obliger à envoyer leurs enfants à l'école de l'Etat si tel n'était pas leur bon plaisir. Quant aux Arméniens, (voir p. 6 et l'annexe 3 de la pétition), les dispositions prises par les autorités scolaires sont des plus légitimes et en faveur de cette population. Attendu que les Arméniens forment un groupement bien caractérisé, ayant une situation spéciale conformément à la nouvelle loi sur les cultes ainsi qu'en vertu du Concordat avec le St. Siège, en ce qui concerne les Arméniens catholiques, et considérant que la langue lithurgique est pour les Arméniens - tant romano-catholiques que grégoriens - l'arménien, il n'est que naturel que l'on tâche de mettre à leur disposition des écoles où l'enseignement leur soit donné en leur propre langue.

Le Gouvernement Roumain croit pouvoir borner là ses observations. Il pense avoir donné assez de preuves de la manière dont il entend respecter et sauvegarder les droits de ses minorités pour espérer que - sur ce point spécial de l'art. 35 de la loi sur l'enseignement privé - on ne mettra pas en doute sa loyauté quant à une application sincère de cette disposition législative. Pour ce qui est de l'ancien régime scolaire magyar, que les membres du parti hongrois de Roumanie veulent présenter comme ayant été, sous certains de ses aspects, si libéral, le Gouvernement Roumain préfère ne pas s'en occuper, d'une part parce que la réputation de ce régime, trop bien établie, est du domaine de l'histoire, et que d'autre part cette question n'a rien à voir avec l'objet de la présente discussion.

Veuillez agréer, Monsieur le Secrétaire général, l'assurance de ma haute considération.

(signé): ANTONIADE

Traducere:

1930 august 25, Geneva

Observaţiile Guvernului român

Domnule Secretar General,

Ca răspuns la scrisoarea dvs. nr. 4/20284/3442, din data de 23 iunie, prin care aţi binevoit să-mi transmiteţi o petiţie semnată de reprezentanţii Partidului Maghiar din România, referitoare la învăţământul din Transilvania, am onoarea de a vă prezenta, mai jos, observaţiile guvernului meu asupra acestui subiect.

Guvernul român nu se poate împiedica să-şi exprime o oarecare mirare că problemele având legătură cu învăţământul privat din Transilvania au fost ridicate de membrii unui partid politic pe când, în această provincie, învăţământul privat minoritar este de natură exclusiv confesională, adică încredinţat comunităţilor religioase, ţinând în consecinţă de autoritatea şefilor de biserică. Faptul că aceştia din urmă n-au crezut de cuviinţă să ia iniţiativa este, pentru Guvernul român, un indiciu suficient asupra răului făcut de uneltirile invocate. Pe de altă parte, pare cel puţin straniu că Partidul Maghiar a crezut necesar să se adreseze Societăţii Naţiunilor Unite, înainte de a se adresa Guvernului român, căci, contrar aserţiunilor petiţionarilor (pagina 7 din petiţie), nu se găsesc în arhivele Ministerului Instrucţiunii Publice şi al Cultelor, pentru perioada mergând de la 10 noiembrie 1928 până în prezent, decât două petiţii provenind de la Partidul Maghiar (înregistrate sub nr.7402 din 17 ianuarie 1929 şi nr.14253 din 30 ianuarie 1929), referindu-se exclusiv la problemele învăţământului public şi neavând nici un raport cu problemele ridicate în petiţie.

În ceea ce priveşte fondul însuşi al petiţiei, Partidul Maghiar se pare că vrea să ignoreze în mod deliberat ceea ce statul român a făcut pentru învăţământul minoritar ungar. Să ne fie permis să amintim aceasta pe scurt. Există actual în România 879 şcoli primare confesionale unde limba de învăţământ este maghiara. Ele se repartizează, după confesiuni, în modul următor:

romano-catolice	316
reformate	503
luterane	16
unitariene	37
evreieşti	5
armene	1
greco-catolice	1
deci	879 şcoli primare confesionale maghiare.

Dacă se ţine cont că în 1918, în momentul unirii Transilvaniei la România, numărul acestor şcoli era de 739, rezultă o creştere de 140 şcoli primare confesionale maghiare după unire.

Există în plus 52 şcoli secundare confesionale în care limba de învăţământ este tot maghiara, şi care se repartizează după cum urmează:

romano-catolice	31
reformate	17
unitariene	2
luterane	2
Deci	52 şcoli secundare confesionale maghiare.

Aceasta pentru învăţământul privat.

În ceea ce priveşte învăţământul public, statul român întreţine 260 şcoli primare şi 223 secţii cu limba de învăţământ maghiară, deci, în total, 483 şcoli primare maghiare ca şi 10 şcoli sau secţii secundare (gimnazii, licee, şcoli comerciale).

În rezumat, instrucţiunea minorităţii ungare române este asigurată de 1428 instituţii maghiare din care:

879 şcoli primare confesionale
483 şcoli (sau secţii) primare de stat
52 şcoli secundare confesionale
10 şcoli (sau secţii) secundare de stat.

Putem menţiona aici în această privinţă că nicăieri tratatele minorităţilor nu vorbesc despre învăţământul secundar, ceea ce demonstrează că statul român nu ezită să meargă, în măsura posibilului, dincolo de stipulările tratatelor, când este vorba de bunăstarea minorităţilor sale.

Sacrificiile pecuniare pe care statul român şi le impune pentru învăţământul minoritar sunt, pentru a nu vorbi decât de anul în curs, în ordinea următoare:

103.666.284 lei pentru şcolile primare de stat
26.629.900 lei pentru şcolile secundare de stat
7.145.872 lei subvenţie pentru seminariile confesionale şi personalul didactic şi administrativ al şcolilor confesionale.
30.000.000 lei subvenţie pentru şcolile primare şi secundare confesionale.

Repartizate pe şcoli, sumele alocate şcolilor confesionale ar putea să reprezinte şi mai mult dacă, într-o aceeaşi localitate unde există deja o şcoală de stat mai mult decât suficientă pentru numărul copiilor, confesiunile nu s-ar complace în a întreţine şcolile lor, adică şcoli în plus.

Se poate ca Partidul Maghiar să subestimeze aceste sacrificii; este o opţiune despre care Guvernul român - care ar fi foarte fericit dacă împrejurările i-ar permite să poată să fie încă mai generos - crede că nu ar trebui să se ţină seama.

Dacă aceasta este situaţia, Guvernul român s-ar găsi în faţa unei stranii contradicţii, făcând pe de o parte eforturi pentru a asigura populaţiei maghiare, în măsura posibilului, învăţământul în limba sa maternă, pentru ca pe de altă parte acelaşi guvern să se străduiască să împiedice acest învăţământ.

În realitate, nu se întâmplă nimic din aceste lucruri şi o simplă examinare a petiţiei ne permite să ne dăm seama cât de rău au fost fondate faptele prezentate.

Într-adevăr, trecând de la general la concret, ce găsim în petiţie? O enumerare de 124 nume de elevi care ar fi, contra oricărui drept, eliminaţi din

şcolile confesionale, 124 de cazuri la o populaţie şcolară care se repartizează în cinci districte având o puternică populaţie minoritară şi care atinge cifra de 35.555 elevi înscrişi în şcolile confesionale maghiare. Dacă presupunem că toate cele 124 de cazuri citate ar fi reale, ce probează aceasta? Că guvernul îşi sabotează propria sa lege asupra învăţământului privat - spun petiţionarii. La o scară atât de mică? Nu ne-am putea opri la o afirmaţie atât de puerilă.

În realitate, elevii a căror limbă maternă este maghiara au posibilitatea de a alege să urmeze - fără nici o ingerinţă din partea autorităţilor şcolare - fie cursurile şcolii confesionale maghiare, fie cursurile şcolii maghiare de stat.

Guvernul român ţine la dispoziţia membrilor consiliului o întreagă serie de declaraţii provenind din partea populaţiei maghiare din districtele Odorhei, Ciuc, Trei Scaune, adică din regiunea unde minoritatea maghiară este mai compactă, care afirmă că este foarte satisfăcută de starea învăţământului care-i permite să se instruiască în limba maternă cu profesori de naţionalitatea lor. Se va putea constata de altfel, că în unele comune, cu excepţia şcolilor româneşti, copiii români frecventează şcoala maghiară.

Dacă autorităţile şcolare române de control îşi exercită uneori o oarecare supraveghere în ceea ce priveşte înscrierile elevilor în şcolile confesionale, acest lucru este pentru că trebuie împiedicate abuzurile. Într-adevăr, există încă unii profesori care, având acelaşi spirit şovin dintotdeauna, fac presiuni asupra părinţilor - care sunt uneori români - pentru a-şi trimite copiii la şcoala confesională mai degrabă decât la şcoala de stat. (Asupra acestui subiect, guvernul se găseşte în posesia declaraţiilor provenind de la părinţi care se plâng de astfel de intervenţii din partea unor profesori minoritari).

Dar niciodată intervenţia autorităţilor şcolare române n-a avut caracterul pe care il dau petiţionarii. Raritatea acestor cazuri citate în petiţie probează deja acest lucru. Şi ar trebui ca acestea să fie exacte. Ori, Guvernul român ordonând o anchetă asupra tuturor acestor cazuri concrete citate de petiţionari, reiese că, în afară de cincisprezece elevi care au părăsit şcoala confesională în mod voluntar pentru a se înscrie la şcoala de stat unde limba de învăţământ era tot maghiara, toţi ceilalţi elevi au urmat fără întrerupere cursurile şcolii confesionale. Asupra acestui subiect Guvernul român ţine la dispoziţia membrilor consiliului declaraţiile directorilor şcolilor confesionale respective. N-ar trebui de altfel decât să consultăm listele elevilor care frecventează şcolile confesionale minoritare, unde apar uneori nume printre cele mai româneşti, cu menţiunea confesiunii ortodoxe sau greco-catolice, pentru a ne da seama cât sunt de liberale autorităţile şcolare româneşti de control, şi cât sunt de rău fondate, în consecinţă, afirmaţiile petiţionarilor.

Asupra acestui subiect, Guvernul român nu se poate împiedica să-şi exprime surpriza de a vedea citat, la anexa I din petiţie, un ordin ministerial datând din 1922 pe când petiţionarii ştiau foarte bine că acest ordin a fost abrogat prin apariţia noii legi asupra învăţământului privat, adoptată trei ani mai târziu şi că, pe de altă parte, aceiaşi petiţionari par a ignora circularele ministeriale mai recente care recunosc în modul cel mai categoric drept criteriu de admitere în şcolile confesionale *limba* şi nu *confesiunea* (a se vedea asupra acestui subiect

anexele, copia celor două circulare ministeriale din 1928 şi 1929).

În ceea ce priveşte pe evrei, nici un organ şcolar român nu i-a obligat să-şi trimită copiii la şcoala de stat dacă ei nu vroiau acest lucru. Cât despre armeni (a se vedea pagina 6 şi anexa 3 de la petiţie), hotărârile luate de minorităţile şcolare sunt legitime şi în favoarea acestei populaţii. Având în vedere că armenii formează o grupare bine caracterizată, având o situaţie specială conform noii legi asupra cultelor ca şi în virtutea Concordatului cu Sfântul Scaun, în ceea ce priveşte pe armenii catolici şi considerând că limba liturgică este pentru armeni - atât pentru cei romano-catolici cât şi pentru gregorieni - armeana, nu este decât natural ca să se încerce să li se pună la dispoziţie şcoli în care învăţământul să fie în propria lor limbă.

Guvernul român crede că poate să se oprească la aceste observaţii. El crede că a dat destule dovezi de modul în care înţelege să se respecte şi să salvgardeze drepturile minorităţilor sale pentru a spera că - asupra acestui punct special al art. 35 din Legea asupra învăţământului privat - nu se va pune la îndoială loialitatea sa în ceea ce priveşte aplicarea autentică a acestei dispoziţii legislative. În ceea ce priveşte vechiul regim şcolar maghiar pe care membrii Partidului Maghiar din România vor să-l prezinte ca fiind sub unele aspecte, atât de liberal, Guvernul român preferă să nu se ocupe de aceasta, pe de o parte pentru că reputaţia acestui regim, prea bine stabilită, este de domeniul istoriei şi pentru că, pe de altă parte, această problemă n-are nimic de-a face cu obiectul prezentei discuţii.

Vă rugăm să primiţi, domnule secretar general, asigurarea înaltei mele consideraţii.

(semnat): ANTONIADE

Arhivele Ministerului Afacerilor Externe, fond 71/1920-1944, România vol. 372, f.363-369.

81 — 1930 septembrie 27, Sighet

Urmând ca în ziua de 7 octombrie a.c. să înceapă procesul preoţilor Ioan Dumitrescu şi Berinde, pentru agitaţii antisemite şi capi de rebeliune.

Am onoarea a vă comunica următoarele:

1. În zilele cât vor ţine dezbaterile procesului vor fi foarte mulţi apărători din Vechiul Regat, Ardeal şi Bucovina, în cap cu Corneliu Zelea Codreanu, precum şi studenţi, care cu siguranţă că se vor deda la diferite manifestaţii şi eventuale tulburări.

2. Vor fi citaţi la proces peste 60-70 martori din comuna Borşa şi Seşul-Poeni care sunt foarte îndârjiţi.

3. Spiritele în judeţ sunt foarte agitate urmând ca în zilele cât va dura procesul să vină foarte mulţi locuitori în Sighet unde vor manifesta în favoarea acestor preoţi, putându-se întâmpla chiar provocări între ei şi evrei.

4. Cu jandarmii care sunt la posturi şi secţii în cazul că se vor întâmpla tulburări nu se poate face faţă, fiind insuficienţi, iar cu compania care este la Borşa abia s-ar putea face faţă pe Valea Vişeului.

5. Trupele din garnizoană de unde s-ar putea cere eventual ajutor în cazuri grave, sau întărirea posturilor de jandarmi la nevoie, sunt plecate în manevră, astfel că nu se poate conta pe ele.

Pentru a putea împiedica eventualele tulburări ce ar avea loc în judeţ şi oraşul Sighet cu toată siguranţa şi în interesul ordinei şi siguranţei publice, cu onoare vă rugăm să binevoiţi a interveni locului în drept ca acest proces să fie transpus spre judecare în alt oraş, unde locuitorii îndemnaţi de diferiţi agitatori n-ar mai putea veni, iar propaganda lor n-ar avea succes.

Cu nr. 94 confidenţial s-a raportat aceasta şi Prefecturii Maramureş, iar cu nr.95 s-a raportat Inspectoratului IV Jandarmi Cluj.

Comandantul Legiunii Jandarmi Maramureş,
Căpitan,
ss. indescifrabil

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Ministerul Justiţiei, Direcţia Judiciară, dosar 111/1930-1932, vol.II, f.506.

458

Nr.de ordine	Provincii şi Judeţe	Totalul populaţiei	Români	Unguri	Germani	Ruşi	Ruteni, Ucraineni	Sârbi, Croaţi, Sloveni	Bulgari	Cehi, Slovaci	Polonezi	Huţani	Evrei	Greci	Albanezi	Armeni	Turci	Tătari	Găgăuzi	Ţigani	Alte neamuri	Nedeclarat
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
	Tabela E – MEDIUL RURAL ŞI URBAN ÎNTRUNITE																					
1	România	100.0	71.9	7.9	4.1	2.3	3.2	0.3	2.0	0.3	0.3	*	4.0	0.1	*	*	0.9	0.1	0.6	1.5	0.3	*
2	Oltenia	100.0	97.5	0.2	0.2	*	*	*	*	*	*	*	0.2	*	*	*	*	-	*	1.5	*	*
3	Muntenia	100.0	93.4	0.8	0.5	0.2	*	*	*	*	*	-	2.1	0.3	*	0.1	*	*	*	1.8	0.3	*
4	Dobrogea	100.0	44.2	0.3	1.5	3.4	*	0.1	22.7	*	*	-	0.5	1.1	*	0.7	18.5	2.7	0.9	1.4	1.9	*
5	Moldova	100.0	89.8	0.9	0.3	0.3	*	*	*	*	0.1	*	6.5	0.2	*	*	*	*	*	1.3	0.3	*
6	Basarabia	100.0	56.2	*	2.8	12.3	11.0	*	5.7	*	0.3	*	7.2	*	*	*	*	*	3.4	0.5	0.3	*
7	Bucovina	100.0	44.5	1.4	8.9	0.9	27.7	*	*	*	3.6	1.5	10.8	*	*	*	*	-	*	0.3	0.3	*
8	Transilvania	100.0	57.6	29.0	7.9	0.1	*	*	*	0.3	*	-	2.4	*	*	*	*	*	*	2.3	*	*
9	Banat	100.0	54.4	10.4	23.7	0.2	0.4	4.3	1.1	1.5	*	*	1.2	*	*	*	*	*	-	1.9	0.7	*
10	Crişana-Maramureş	100.0	60.7	23.1	4.8	0.2	1.7	0.2	*	1.7	*	*	6.4	*	*	*	*	*	*	1.1	*	*
11	Oltenia	100.0	97.5	0.2	0.2	*	*	*	*	*	*	*	0.2	*	*	*	*	-	*	1.5	*	*
12	Dolj	100.0	96.7	0.3	0.3	*	*	*	*	*	*	*	0.5	*	*	*	*	-	*	1.7	0.2	*
13	Gorj	100.0	97.9	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	-	*	*	-	-	1.6	*	*
14	Mehedinţi	100.0	97.7	*	0.3	*	*	0.2	*	*	*	-	0.1	*	*	*	0.1	-	-	1.2	*	*
15	Romanaţi	100.0	98.4	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	-	1.1	*	*
16	Vâlcea	100.0	97.4	0.2	0.2	*	*	*	*	*	*	-	0.2	*	*	*	*	-	-	1.6	0.2	*

1930 decembrie 29, Bucureşti

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
17	Muntenia	100.0	93.4	0.8	0.5	0.2	*	*	*	*	*	-	2.1	0.3	*	0.1	*	*	*	1.8	0.3	*
18	Argeş	100.0	97.6	0.2	0.1	*	*	*	*	*	*	-	0.2	*	*	*	*	-	-1.4	*	*	*
19	Brăila	100.0	89.4	0.7	0.5	0.6	*	0.1	0.2	*	*	-	3.1	2.2	*	0.1	0.2	*	1.5	1.2	*	*
20	Buzău	100.0	97.4	0.2	*	*	*	*	*	*	*	-	0.2	*	*	*	-		*	1.5	*	*
21	Dâmboviţa	100.0	96.9	0.2	0.1	*	*	0.1	*	*	*	-	0.2	*	*	*	-		*	2.1	*	*
22	Ialomiţa	100.0	96.6	0.2	*	*	*	*	*	*	*	-	0.2	0.1	*	*	-		-	2.5	*	*
23	Ilfov	100.0	84.3	2.5	1.5	0.4	*	0.2	0.2	0.2	0.2	-	7.0	0.4	0.1	0.5	0.1	*	*	1.7	0.6	*
24	Muscel	100.0	97.1	0.2	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	*	2.3	0.2	*
25	Olt	100.0	98.2	0.2	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	*	1.2	*	*
26	Prahova	100.0	95.0	0.8	0.7	0.1	*	0.1	*	*	*	-	0.9	*	*	*	*	*	*	1.5	0.4	*
27	Râmnicu-Sărat	100.0	96.3	0.1	*	*	*	*	*	*	*	-	0.6	*	*	*	*	*	*	2.7	*	*
28	Teleorman	100.0	98.1	*	*	**	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1.4	*	*
29	Vlaşca	100.0	97.1	0.2	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	*	2.2	*	*
30	Dobrogea	100.0	44.2	0.3	1.5	3.4	*	0.1	22.7	*	*	-	0.5	1.1	*	0.7	18.5	2.7	0.9	1.4	1.9	*
31	Caliacra	100.0	22.6	0.2	0.3	0.6	*	0.1	42.4	*	*	-	0.2	0.6	*	0.6	23.0	2.7	3.8	2.7	*	*
32	Constanţa	100.0	66.2	0.6	3.8	1.5	*	0.1	8.9	*	*	-	0.7	1.8	0.2	0.2	6.8	6.0	6.0	0.8	0.8	*
33	Durostor	100.0	19.0	0.1	*	*	*	34.2	*	*	-	0.2	0.2	0.1	*	0.3	42.8	1.0	*	1.4	0.5	*
34	Tulcea	100.0	62.6	*	1.3	12.2	*	0.2	10.6	*	*	-	0.6	1.7	*	0.2	2.5	0.2	*	0.9	6.8	*
35	Moldova	100.0	89.8	0.9	0.3	0.3	*	*	*	*	0.1	*	6.5	0.2	*	*	*	*	*	1.3	0.3	*
36	Bacău	100.0	88.6	3.3	0.4	0.2	*	*	*	*	0.2	-	5.3	*	*	*	*	-	*	1.5	0.3	*
37	Baia	100.0	91.8	0.1	0.6	0.2	*	*	*	*	0.3	-	4.8	*	*	*	*	-	*	1.2	0.9	*
38	Botoşani	100.0	88.8	0.1	0.3	*	0.3	*	*	*	0.2	-	9.0	*	*	*	*	-	*	0.8	0.2	*
39	Covurlui	100.0	83.7	1.1	0.6	1.5	*	0.1	0.2	*	0.2	-	9.5	1.4	*	0.3	*	*	*	0.6	0.5	*
40	Dorohoi	100.0	92.1	*	*	*	*	*	*	*	-	7.0	*	*	*	*	*	*	*	0.4	*	*
41	Fălciu	100.0	94.4	0.3	*	0.1	*	*	*	*	*	-	3.1	*	*	*	*	-	*	1.6	*	*
42	Iaşi	100.0	81.6	0.5	0.4	0.6	*	*	*	*	0.2	*	14.6	*	*	*	*	*	*	1.1	0.6	*
43	Neamţ	100.0	90.3	1.2	0.6	0.1	*	*	*	*	0.2	-	6.5	*	*	*	*	-	-	0.7	0.2	*
44	Putna	100.0	93.3	1.1	0.2	0.1	*	*	*	*	*	-	3.5	*	*	0.1	*	-	*	1.2	*	*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
45	Roman	100.0	90.7	1.1	0.3	0.1	*	*	*	*	0.1	-	4.7	*	*	*	*	-	*	2.3	0.1	*
46	Tecuci	100.0	94.9	0.7	0.1	*	*	*	*	*	*	-	1.8	*	*	*	*	-	*	2.0	*	*
47	Tutova	100.0	93.7	0.2	0.2	0.1	*	*	*	*	*	-	2.9	*	*	*	*	*	*	2.6	*	*
48	Vaslui	100.0	93.4	*	*	0.1	*	*	*	*	*	-	3.6	*	-	*	*	-	*	2.3	0.2	*
49	Basarabia	100.0	56.2	*	2.8	12.3	11.0	*	5.7	*	0.3	*	7.2	*	*	*	*	*	3.4	0.5	0.3	*
50	Bălţi	100.0	70.1	*	0.4	12.0	7.6	*	*	*	0.8	-	8.2	*	*	*	*	*	*	0.5	0.2	*
51	Cahul	100.0	51.2	*	4.4	7.5	0.3	*	14.5	0.1	*	-	2.3	0.3	-	*	*	-	17.9	0.7	0.6	*
52	Cetatea-Albă	100.0	18.5	*	16.3	17.3	20.5	*	20.9	*	*	-	3.3	*	*	0.1	*	*	2.3	0.5	*	*
53	Hotin	100.0	35.0	*	*	13.6	41.6	*	*	*	0.3	-	9.2	*	*	*	*	*	*	0.2	*	*
54	Ismail	100.0	31.9	*	0.4	29.7	4.7	*	19.2	*	0.1	*	2.8	0.3	0.8	*	0.2	*	6.9	0.2	2.4	0.1
55	Lăpuşna	100.0	77.8	*	0.7	7.1	0.7	*	0.2	*	0.4	*	11.9	0.1	*	0.1	*	*	*	0.7	*	0.1
56	Orhei	100.0	87.3	*	*	3.8	0.9	*	*	*	0.1	-	6.8	*	*	*	*	-	*	0.7	*	*
57	Soroca	100.0	73.6	*	0.1	8.1	8.2	*	*	*	0.3	-	9.2	*	-	*	*	-	*	0.3	*	*
58	Tighina	100.0	53.4	*	3.4	14.7	3.0	*	6.4	*	0.2	-	5.5	*	*	*		-	12.8	0.4	0.1	*
59	Bucovina	100.0	44.5	1.4	8.9	0.9	27.7	*	*	*	3.6	1.5	10.8	*	*	*	*	-	*	0.3	0.3	*
60	Câmpulung	100.0	61.3	0.1	20.2	0.5	6.7	*	*	*	1.8	0.2	8.2	*	*	*	*	-	-	0.9	*	*
61	Cernăuţi	100.0	25.7	0.2	6.4	1.1	44.5	*	*	0.1	5.0	-	16.7	*	-	*	*	-	*	*	*	0.1
62	Rădăuţi	100.0	55.4	6.4	11.1	0.9	8.7	*	*	*	1.4	7.6	7.2	*	-	*	*	-	-	0.2	1.1	*
63	Storojineţ	100.0	33.9	*	5.3	0.9	45.5	*	*	*	4.7	*	9.0	-	-	*	*	-	-	0.2	0.2	*
64	Suceava	100.0	79.5	0.7	8.2	1.0	1.7	*	*	*	2.7	-	5.5	*	-	*	-	-	*	0.5	*	*
65	Transilvania	100.0	57.6	29.0	7.9	0.1	*	*	*	0.3	*	-	2.4	*	*	*	*	*	*	2.3	*	*
66	Alba	100.0	81.5	11.3	3.6	0.2	*	*	*	*	*	-	1.4	*	-	*	*	-	-	1.8	*	*
67	Braşov	100.0	49.9	26.6	19.8	0.2	*	*	*	0.2	*	-	1.5	*	-	*	*	*	-	1.2	0.1	0.2
68	Ciuc	100.0	14.4	82.7	0.3	*	*	*	*	*	*	-	1.6	*	*	*	-	-	-	0.6	*	*
69	Cluj	100.0	60.9	30.1	0.8	0.1	*	*	*	0.2	*	-	5.1	*	*	*	*	-	*	2.3	*	*
70	Făgăraş	100.0	78.3	5.5	12.5	0.1	*	*	*	*	*	-	0.5	*	*	*	-	-	-	2.9	*	*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
71	Hunedoara	100.0	82.0	11.3	2.5	*	0.1	*	*	0.3	0.3	-	1.4	*	*	*	*	-	-	1.5	0.3	*
72	Mureş	100.0	45.8	42.6	3.9	0.1		*	*	*	*	-	3.4	*	*	*	*	-	-	3.9	*	*
73	Năsăud	100.0	71.5	5.2	14.4	0.2	*	*	*	*	*	-	4.4	*	-	*	*	-	-	4.1	*	*
74	Odorhei	100.0	4.9	91.6	*	*	*	*	*	*	-	-	1.0	-	*	-	-	-	2.0	*	*	
75	Sălaj	100.0	56.2	31.4	4.7	*	0.2	*	*	1.7	*	-	3.9	*	-	*	*	-	-	1.8	*	*
76	Sibiu	100.0	62.0	4.7	29.3	0.3	*	*	*	*	*	-	0.7	*	-	*	*	-	*	2.5	*	*
77	Someş	100.0	77.5	15.4	0.2	*	*	*	*	*	*	-	4.8	-	*	0.2	*	*	-	1.7	*	*
78	Târnava-Mare	100.0	44.8	11.8	39.7	*	*	*	*	0.1	0.1	-	0.7	-	-	*	*	-	-	2.6	*	*
79	Târnava-Mică	100.0	53.9	16.1	*	*	*	*	*	*	-	1.1	-	-	*	*	-	-		5.1	*	*
80	Trei-Scaune	100.0	16.0	23.6	0.4	*	*	*	*	*	*	-	0.5	*	-	-	*	*	-	2.2	*	*
81	Turda	100.0	74.4	21.4	0.4	*	*	*	*	*	0.1	-	1.2	*	-	*	-	-	-	2.3	*	*
82	Banat	100.0	54.4	10.4	23.7	0.2	0.4	4.3	1.1	1.5	*	*	1.2	*	*	*	*	*	-	1.9	0.7	*
83	Caraş	100.0	69.5	2.5	12.8	*	*	4.9	*	3.6	0.2	-	0.3	*	-	*	*	-	-	2.8	3.2	*
84	Severin	100.0	76.6	6.6	9.6	0.2	1.4	0.8	*	1.4	*	-	0.9	*	*	-	*	*	-	2.2	0.1	*
85	Timiş-Torontal	100.0	37.6	15.4	34.9	0.2	*	5.8	1.9	0.7	*	*	1.7	*	*	*	*	*	-	1.4	*	0.1
86	Crişana-Maramureş	100.0	60.7	23.1	4.8	0.2	1.7	0.2	*	1.7	*	*	6.4	*	*	*	*	*	*	1.1	*	*
87	Arad	100.0	61.0	19.5	12.3	0.8	0.2	0.5	*	2.8	*	*	2.1	*	*	*	*	*	-	1.4	*	*
88	Bihor	100.0	61.6	30.0	0.4	*	*	*	*	2.2	*	*	4.3	*	*	*	*	-	*	1.2	*	*
89	Maramureş	100.0	57.7	6.9	2.0	*	11.9	*	*	*	*	-	20.9	-	-	*	*	-	-	0.3	*	*
90	Satu-Mare	100.0	60.5	25.2	3.2	0.4	1.0	*	*	0.2	*	-	8.1	*	-	*	*	-	-	1.2	*	*

*) Sub 0.1% – Moins de 0.1%

Tabela F - mediul rural

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
1	ROMÂNIA	100.0	73.5	7.1	3.8	2.0	3.7	0.3	2.2	0.3	0.2	*	1.6	*	*	*	0.9	0.1	0.7	1.5	0.2	*
2	Oltenia	100.0	98.4	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	-	1.4	*	*
3	Muntenia	100.0	97.5	0.1	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	1.9	0.1	*
4	Dobrogea	100.0	41.6	*	1.6	3.3	*	*	25.6	*	*	-	*	0.3	*	*	20.1	3.0	0.9	1.2	2.1	*
5	Moldova	100.0	95.9	0.8	0.1	*	*	*	*	*	*	-	1.2	*	*	*	*	*	*	1.5	0.2	*
6	Basarabia	100.0	59.9	*	3.1	10.1	11.8	*	6.1	*	0.2	-	4.3	*	*	*	*	*	3.6	0.5	0.2	*
7	Bucovina	100.0	48.7	1.8	6.7	0.8	32.7	*	*	*	2.6	2.0	3.9	*	-	*	*	-	-	0.3	0.3	*
8	Transilvania	100.0	61.7	27.0	6.9	*	*	*	*	0.3	*	-	1.3	*	*	*	*	*	*	2.5	*	*
9	Banat	100.0	58.6	7.7	22.1	*	0.5	4.9	1.2	1.6	*	-	0.2	*	-	*	*	*	-	2.1	0.9	*
10	Crişana-Maramureş	100.0	67.6	18.0	5.3	0.1	1.9	*	*	2.0	*	-	3.8	*	-	*	*	*	*	1.2	*	*
11	Oltenia	100.0	98.4	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	-	1.4	*	*
12	Dolj	100.0	98.2	*	*	*	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	-	1.5	*	*
13	Gorj	100.0	98.5	*	*	*	-	*	*	*	*	-	*	*	-	*	*	-	-	1.4	*	*
14	Mehedinţi	100.0	98.4	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*		-	0.2	-	-	1.2	*	*	
15	Romanaţi	100.0	98.9	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	-	*	*	-	-		0.9	*	-
16	Vâlcea	100.0	97.8	0.1	0.1	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	-	1.7	0.1	*
17	Muntenia	100.0	97.5	0.1	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	1.9	0.1	*
18	Argeş	100.0	98.4	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	-	*	-	-	1.4	*	-
19	Brăila	100.0	95.7	0.3	0.3	0.2	*	*	0.1	*	*	-	*	0.1	*	*	*	*	*	1.8		1.3
*																						
20	Buzău	100.0	98.3	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	*	1.4	*	*
21	Dâmboviţa	100.0	97.4	0.1	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	-	2.1	*	*
22	Ialomiţa	100.0	97.4	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	*	2.0	*	*
23	Ilfov	100.0	96.7	0.2	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	2.8	*	*
24	Muscel	100.0	97.3	*	*	*	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	-	2.4	0.1	*
25	Olt	100.0	98.5	*	*	*	-	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	-	1.3	*	*
26	Prahova	100.0	97.0	0.4	0.4	*	*	*	*	*	*	-	0.1	*	*	*	*	-	*	1.6	0.1	*

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
27	Râmnicu-Sărat	100.0	96.9	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	*	2.8	*	*
28	Teleorman	100.0	98.9	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	-	*	*	-	1.0	*	-
29	Vlaşca	100.0	97.6	*	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	-	-	2.1	*	*
30	Dobrogea	100.0	41.6	*	1.6	3.3	*	*	25.6	*	*	-	*	0.3	*	*	20.1	3.0	0.9	1.2	2.1	*
31	Caliacra	100.0	24.9	*	0.3	0.7	*	0.1	43.3	-	*	-	*	0.1	-	0.1	22.7	2.4	3.9	1.4	*	*
32	Constanţa	100.0	65.0	*	4.4	1.4	*	*	12.2	*	*	-	*	0.2	*	0.1	6.5	7.9	0.3	1.0	0.7	*
33	Durostor	100.0	14.7	*	*	*	*	*		36.2	*	*	-	*	*	*	*	45.9	1.1	*	1.3	0.5
*																						
34	Tulcea	100.0	62.0	*	1.5	12.0	*	*	12.7	*	*	-	*	0.9	*	*	1.6	0.2	*	1.1	7.7	*
35	Moldova	100.0	95.9	0.8	0.1	*	*	*	*	*	*	-	1.2	*	*	*	*	*	*	1.5	0.2	*
36	Bacău	100.0	93.0	3.5	0.2	*	*	*	*	*	*	-	0.9	*	*	*	*	-	*	1.7	0.3	*
37	Baia	100.0	95.1	0.1	0.4	0.2	*	*	*	*	0.1	-	1.6	*	-	*	*	-	-	1.4.	1.1	*
38	Botoşani	100.0	95.9	*	0.2	*	0.4	*	*	*	*	-	2.3	*	*	*	*	-	*	0.9	*	*
39	Covurlui	100.0	98.0	*	*	*	*	*	*	-	*	0.6	*	-	*	*	-	*	1.0	*	-	
40	Dorohoi	100.0	98.0	*	*	*	*	*	*	*	*	-	1.2	-	*	*	*	-	-	0.5	*	*
41	Fălciu	100.0	96.6	*	*	*	*	*	*	-	*	-	1.1	*	*	*	*	-	-	1.9	*	*
42	Iaşi	100.0	95.0	0.4	0.1	0.4	*	*	*	*	*	-	2.4	*	*	*	*	*	-	1.4	*	*
43	Neamţ	100.0	96.9	1.2	0.1	*	*	*	*	*	*	-	0.7	*	*	*	*	-	-	0.8	*	*
44	Putna	100.0	97.1	0.9	*	*	*	*	*	*	*	-	0.4	*	*	*	*	-	*	1.3	*	*
45	Roman	100.0	95.1	1.4	*	*	*	*	*	*	*	-	1.0	-	*	*	*	-	*	2.4	*	*
46	Tecuci	100.0	95.9	0.7	*	*	*	*	*	*	*	-	1.0	*	*	*	*	-	*	2.1	*	*
47	Tutova	100.0	96.3	*	*	*	-	*	*	-	*	-	0.4	*	*	*	*	*	*	3.0	*	-
48	Vaslui	100.0	96.0	*	*	*	*	*	*	*	*	-	1.4	*	-	*	-	-	-	2.3	0.2	*
49	Basarabia	100.0	59.9	*	3.1	10.1	11.8	*	6.1	*	0.2	-	4.3	*	*	*	*	*	3.6	0.5	0.2	*
50	Bălţi	100.0	73.6	*	0.4	11.6	8.1	*	*	*	0.6	-	4.9	*	-	*	*	*	*	0.5	0.2	*
51	Cahul	100.0	51.3	*	4.8	6.3	0.2	*	15.8	0.1	*	-	0.7	0.1	-	*	*	-	19.7	0.7	*	*
52	Cetatea-Albă	100.0	18.6	*	17.9	14.9	19.6	*	23.3	*	*	-	2.3	*	*	*	-	-	2.6	0.5	*	*
53	Hotin	100.0	36.1	*	*	12.7	42.7	*	*	*	0.2	-	8.0	*	*	*	*	*	*	0.2	*	*
54	Ismail	100.0	35.6	*	0.4	22.1	4.6	*	22.7	*	*	-	0.1	*	1.2	-	0.2	-	10.1	0.2	2.6	*

*) Sub 0.1%

Tabela H - mediul rural şi urban întrunite

Nr.de ordine	Provincii şi Judeţe	Totalul populaţiei	Română	Ungară	Germană	Rusă	Ruteană, Ucraineană	Sârbă, Croată, Slovenă	Bulgară	Cehă, Slovacă
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1	ROMÂNIA	18057028	13180936	1554525	760687	450981	641485	47724	364373	43141
2	Oltenia	1513175	1493788	2255	3216	670	31	825	377	184
3	Muntenia	4029008	3884670	32980	21817	10195	587	2938	3424	1177
4	Dobrogea	815475	369110	2077	12439	40867	74	668	183593	64
5	Moldova	2433596	2250678	23894	8042	11286	4742	700	1181	249
6	Basarabia	2864402	1598573	747	80568	370112	331183	189	164551	356
7	Bucovina	853009	350901	11860	93812	11236	280651	45	114	481
8	Transilvania	3217988	1873691	997653	246587	3337	1272	484	820	8066
9	Banat	939958	520041	105584	231062	1497	3901	40077	9870	10945
10	Crişana-Maramureş	1390417	839484	377475	63144	1781	19044	1798	443	21619
11	Oltenia	1513175	1493788	2255	3216	670	31	825	377	184
12	Dolj	485149	475587	1175	1473	289	8	259	178	83
13	Gorj	206339	205209	153	145	136	2	80	28	19
14	Mehedinţi	303878	299868	237	905	84	4	277	65	36
15	Romanaţi	271096	269013	224	151	47	3	99	64	15
16	Vâlcea	246713	244111	466	542	114	14	110	42	31
17	Muntenia	4029008	3884670	32980	21817	10195	587	2938	3424	1177
18	Argeş	257378	254862	504	350	144	28	55	37	21
19	Brăila	219831	203900	1453	959	3392	18	175	243	32
20	Buzău	309405	306467	457	252	132	26	118	63	23
21	Dâmboviţa	309676	304056	656	346	162	18	368	133	30
22	Ialomiţa	293352	289490	439	124	482	12	106	150	13
23	Ilfov	999562	913653	24486	15769	4828	354	1113	2195	791
24	Muscel	149797	148111	236	112	45	1	30	23	16
25	Olt	183595	182081	332	132	61	2	88	139	12
26	Prahova	477750	464644	3473	3378	637	88	504	182	184
27	Râmnicu-Sărat	184956	182298	235	80	76	19	43	33	8
28	Teleorman	347294	343898	231	142	51	3	208	133	7
29	Vlaşca	296412	291210	478	173	185	18	130	93	40
30	Dobrogea	815475	369110	2077	12439	40867	74	668	183593	64
31	Caliacra	166911	38049	287	474	986	27	174	70900	7
32	Constanţa	253093	171611	1400	9548	4886	25	170	22167	41
33	Durostor	211433	41690	243	51	819	18	142	71503	5
34	Tulcea	184038	117760	147	2366	34176	4	182	19023	11

Poloneză	Idiş	Greacă	Albaneză	Armeană	Turcă, Tătară	Ţigănească	Alte limbi	Nedeclarată	Provincii şi Judeţe	Nr.de ordine
12	13	14	15	16	17	18	19	20	2	1
38265	518754	20861	4247	11377	288073	101015	23419	7165	ROMÂNIA	1
88	601	482	93	146	568	8506	1245	100	Oltenia	2
1633	19842	8701	1636	4684	2088	22886	8436	1314	Muntenia	3
119	1816	7744	494	4904	183018	5620	2581	287	Dobrogea	4
1984	109654	2855	132	855	635	13598	2306	805	Moldova	5
3862	201278	972	1765	448	101356	6520	596	1326	Basarabia	6
280411	74288	13	2	99	75	232	141	648	Bucovina	7
1752	52008	69	59	187	89	29106	1371	1437	Transilvania	8
171	757	13	46	5	146	8688	6493	662	Banat	9
245	58510	12	20	49	98	5859	250	586	Crişana-Maramureş	10
88	601	482	93	146	568	8506	1245	100	Oltenia	11
30	338	195	50	82	59	4606	700	37	Dolj	12
5	36	16	1	-	4	435	65	5	Gorj	13
-	61	142	3	40	460	1549	117	30	Mehedinţi	14
9	35	104	2	15	31	1210	72	2	Romanaţi	15
44	131	25	37	9	14	706	291	26	Vâlcea	16
1633	19842	8701	1636	4684	2088	22886	8436	1314	Muntenia	17
69	176	99	63	49	43	754	100	24	Argeş	18
84	3360	4097	97	213	453	832	429	94	Brăila	19
42	512	78	31	32	30	997	128	17	Buzău	20
36	235	160	64	2	146	3210	146	26	Dâmboviţa	21
8	184	223	113	18	102	1822	49	17	Ialomiţa	22
1017	13592	3468	1061	4060	1133	5247	5860	935	Ilfov	23
7	18	25	10	3	10	947	178	25	Muscel	24
7	47	46	7	4	6	578	37	16	Olt	25
330	1144	230	107	180	35	1174	1344	116	Prahova	26
13	427	47	10	18	21	1604	21	3	Râmnicu-Sărat	27
10	67	133	21	13	105	2240	23	9	Teleorman	28
10	80	95	52	92	122	3481	121	32	Vlaşca	29
119	1816	7744	494	4904	183018	5620	2581	287	Dobrogea	30
9	217	824	23	980	50525	3213	157	59	Caliacra	31
94	685	3892	422	3065	33414	788	746	139	Constanţa	32
2	216	154	24	690	94134	1229	442	71	Durostor	33
14	698	2874	25	169	4945	390	1236	18	Tulcea	34

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
35	Moldova	2433596	2250678	23894	8042	11286	4742	700	1181	249
36	Bacău	261019	235563	13999	896	420	69	159	90	48
37	Baia	157501	147335	134	907	1762	26	32	32	29
38	Botoşani	218258	196565	249	667	990	2330	21	54	13
39	Covurlui	210006	186943	2027	1423	3258	98	174	404	32
40	Dorohoi	211354	194474	75	374	233	1999	1	30	8
41	Fălciu	115055	110676	28	115	134	2	14	32	1
42	Iaşi	275796	240214	556	1176	2672	108	56	118	52
43	Neamţ	198223	185559	1612	1191	425	35	23	36	40
44	Putna	194105	185014	2149	347	280	25	99	107	8
45	Roman	151550	144728	462	442	332	31	31	103	7
46	Tecuci	156405	149467	2277	183	119	4	34	66	2
47	Tutova	144821	140366	229	200	202	10	49	83	8
48	Vaslui	139503	133774	97	121	459	5	7	26	1
49	Basarabia	2864402	1598573	747	80568	370112	331183	189	164551	356
50	Bălţi	386721	271023	92	1456	48368	32197	21	51	14
51	Cahul	196693	100777	6	8630	16120	480	6	28175	227
52	Cetatea-Albă	341176	62039	107	55607	64617	67590	28	70891	11
53	Hotin	392430	130959	65	270	47235	176940	1	18	7
54	Ismail	225509	68469	123	943	75303	9571	27	46467	7
55	Lăpuşna	419621	325346	151	2701	35266	3853	61	355	44
56	Orhei	279292	245132	65	117	9778	4055	4	49	5
57	Soroca	316368	232089	81	381	26236	27295	12	42	26
58	Tighina	306592	162739	57	10463	47189	9202	29	18503	15
59	Bucovina	853009	350901	11860	93812	11236	280651	45	114	481
60	Câmpulung	94816	58499	91	20876	370	7292	4	1	33
61	Cernăuţi	306194	66701	634	30693	3364	149700	30	65	233
62	Rădăuţi	160778	83906	10283	20125	3332	31315	1	10	62
63	Storojineţ	169894	48979	48	10759	2989	85715	6	9	110
64	Suceava	121327	92816	804	11359	1181	6629	4	29	43
65	Transilvania	3217988	1873691	997653	246587	3337	1272	484	820	8066
66	Alba	212749	176852	24513	7617	365	44	16	97	158
67	Braşov	168125	85519	46798	33592	308	104	54	76	239
68	Ciuc	145806	18455	124971	503	84	18	15	9	34
69	Cluj	334991	206559	109165	2964	487	260	48	170	394
70	Făgăraş	86039	69685	5049	10828	94	3	7	9	9
71	Hunedoara	332118	277705	40375	7422	242	492	123	70	717
72	Mureş	289546	131825	133045	11437	322	57	37	76	66
73	Năsăud	144131	106558	7174	21056	206	38	11	39	27
74	Odorhei	130282	4888	123885	404	24	3	4	1	12
75	Sălaj	343347	191144	125544	8706	229	112	24	17	5771
76	Sibiu	194619	125686	9325	57215	561	28	69	101	104
77	Someş	219355	172607	710	478	147	65	8	52	30

12	13	14	15	16	17	18	19	20	2	1
1984	109654	2855	132	855	635	13598	2306	805	Moldova	35
219	7910	59	16	55	18	1224	238	36	Bacău	36
240	5789	14	2	5	7	1122	16	49	Baia	37
238	16219	8	3	32	16	777	30	46	Botoşani	38
167	11099	2313	35	457	253	352	856	115	Covurlui	39
87	13837	11	1	15	16	121	28	44	Dorohoi	40
7	2857	67	2	-	14	1060	34	12	Fălciu	41
411	27344	78	23	120	85	1760	703	320	Iaşi	42
320	7948	16	3	19	5	835	126	30	Neamţ	43
86	4577	140	20	82	32	997	112	30	Putna	44
109	4170	3	21	49	53	942	36	31	Roman	45
20	1899	66	3	4	35	2184	32	10	Tecuci	46
45	2025	70	3	13	78	1386	46	8	Tutova	47
35	3980	10	-	4	23	838	49	74	Vaslui	48
3862	201278	972	1765	448	101356	6520	596	1326	Basarabia	49
1159	31200	31	-	36	13	985	15	60	Bălţi	50
30	4334	274	-	10	36683	805	5	131	Cahul	51
92	11051	79	-	130	7899	641	283	111	Cetatea-Albă	52
585	35936	2	-	1	22	263	15	111	Hotin	53
90	5832	312	1737	26	16107	222	25	248	Ismail	54
1012	48148	203	26	196	99	1570	203	387	Lăpuşna	55
151	19017	18	-	16	9	792	21	63	Orhei	56
478	29127	6	-	18	24	494	5	54	Soroca	57
265	16633	47	2	15	40500	748	24	161	Tighina	58
28411	74288	13	2	99	75	232	141	648	Bucovina	59
1647	5851	3	1	13	4	59	37	35	Câmpulung	60
13959	40102	9	1	41	54	51	74	483	Cernăuţi	61
2207	9421	-	-	5	8	54	10	39	Rădăuţi	62
7507	13694	-	-	1	3	13	11	50	Storojineţ	63
3091	5220	1	-	39	6	55	9	41	Suceava	64
1752	52008	69	59	187	89	29106	1371	1437	Transilvania	65
16	1751	1	4	6	7	1190	69	43	Alba	66
62	615	35	-	14	8	230	187	284	Braşov	67
28	1413	1	5	6	-	162	42	60	Ciuc	68
49	9949	9	20	18	21	4466	94	318	Cluj	69
4	58	1	-	2	1	269	4	16	Făgăraş	70
943	2268	-	5	2	7	1049	585	113	Hunedoara	71
84	6344	-	1	6	4	6061	59	122	Mureş	72
21	5915	8	2	-	4	2977	32	63	Năsăud	73
9	619	-	-	-	-	403	7	23	Odorhei	74
25	9501	-	2	4	10	2107	22	129	Sălaj	75
93	691	6	6	2	12	512	113	95	Sibiu	76
13	9709	-	9	119	11	1357	16	24	Someş	77

Recensământul general al populaţiei României din 29 decembrie 1930, vol. II, Institutul Central de Statistică, Bucureşti, 1938, f. L-LI; LVIII-LIX

Populaţia la 29 Decembrie 1930 repartizată pe neamuri)[1]

Population au 29 Décembre 1930 suivant l'origine ethnique[1])

Procente – Pourcentages

Provincia *Province*	Mediul	Total	Români-*Roumains*	Unguri-*Hongrois*	Germani-*Allemands*	Ruşi-*Russes*	Ruteni, ucraineni *Ukrainiens*	Sârbi, croaţi, sloveni *Serbes, , croats*	Bulgari-*Bulgares*	Cehi-slovaci *Tchécoslovaques*	Poloni-*Polonais*	Huţani	Evrei-*Juifs*	Greci-*Grecs*	Albanezi-*Albanais*	Armeni-*Arméniens*	Turci-*Turcs*	Tătari-*Tartares*	Găgăuţi	Ţigani-*Tziganes*	Alte neamuri-*Autres*	Nedeclaraţi-*Non.Décl.*
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
România	Total	18053000	71,9	7,9	4,1	2,3	3,2	0,3	2,0	0,3	0,3	*	4,0	0,1	*	*	0,9	0,1	0,6	1,5	0,3	*
	Urban	3632000	58,6	11,2	5,3	3,4	1,5	0,3	1,2	0,2	0,7	*	13,6	0,6	*	0,4	0,8	*	0,3	1,1	0,6	*
	Rural	14421000	75,3	7,1	3,8	2,0	3,7	0,3	2,2	0,3	0,2	*	1,6	*	*	*	0,9	0,1	0,7	1,5	0,2	*
Oltenia	Total	1519000	975	0,2	0,2	*	*	*	*	*	*	*	0,2	*	*	*	*	-	*	1,5	*	*
	Urban	198000	91,7	1,0	1,5	0,3	*	0,4	0,2	0,2	*	*	1,6	0,2	*	*	*	-	*	2,2	0,5	*
	Rural	1321000	98,4	*	*	*	*	*	*	*	*	.*	*	*	*	*	-	-	-	1,4	*	*
Muntenia	Total	4028000	93,4	0,8	0,5	0,2	*	*	*	*	*	-	2,1	0,3	*	0,1	*	*	*	1,8	0,3	*
	Urban	1093000	82,3	2,8	1,6	0,5	*	0,2	0,2	0,2	0,2	-	7,8	0,9	0,1	0,5	0,2	*	*	1,5	0,8	*
	Rural	2935000	97,6	0,1	*	*	*	*	*	*	*	-	*	*	*	*	*	*	*	1,9	0,1	*
Dobrogea	Total	811000	44,2	0,3	1,5	3,4	*	0,1	22,8	*	*	-	0,5	1,1	*	0,7	18,5	2,7	0,9	1,4	1,9	*
	Urban	193000	52,3	1,0	1,3	3,6	*	0,3	13,8	*	*	-	1,8	3,6	0,3	2,4	13,5	1,7	0,9	2,1	1,2	*
	Rural	618000	41,6	*	1,6	3,3	*	*	25,6	*	*	-	*	0,3	*	*	20,1	3,0	0,9	1,2	2,1	*
Moldova	Total	2427000	89,8	0,9	0,3	0,3	*	*	*	*	0.1	*	*	6,5	*	*	*	*	*	1,3	0,3	*
	Urban	591000	70,8	1,0	0,9	*		0,1	0,2	*	0,4	*	23,1	0,6	*	0,2	*	*	*	0,6	0,6	*
	Rural	1836000	95,9	0,8	0,1	*	*	*	*	*	*	-	1,2	*	*	*	*	*	*	1,5	0,2	*
Basarabia	Total	2864000	56,2	*	2,8	12,3	11,0	*	5,7	*	0,3	*	7,2	*	*	*	*	*	3,4	0,5	0,3	*
	Urban	370000	31,0	0,1	0,8	27,1	5,2	*	3,4	*	1,0	*	26,8	0,4	*	0,3	*	*	2,2	0,2	1,0	0,2
	Rural	2494000	59,9	*	3,1	10,1	11,8	*	6,1	*	0,2	-	4,3	*	*	*	*	*	3,6	0,5	0,2	*
Bucovina	Total	854000	44,5	1,4	8,9	0,9	27,7	*	*	*	3,6	1,5	10,8	*	*	*	*	-	*	0,3	0,3	*
	Urban	227000	33,0	0,3	14,7	1,2	13,9	*	*	0,1	6,3	-	30,0	*	*	*	*	-	*	*	*	0,1
	Rural	627000	48,7	1,8	6,7	0,8	32,8	*	*	*	2,6	2,0	3,9	*	-	*	*	-	-	0,3	0,3	*
Transilvania	Total	3218000	57,6	29,1	7,9	0,1	*	*	*	0,3	*	-	2,4	*	*	*	*	*	*	2,3	*	*
	Urban	516000	35,9	39,8	12,7	0,4	0,2	*	0,1	0,3	0,1	-	8,6	*	*	0,1	*	*	-	1,3	0,1	*
	Rural	2702000	61,7	27,0	6,9	*	*	*	*	0,3	*	-	1,3	*	*	*	*	*	*	2,5	*	*
Banat	Total	942000	54,3	10,4	23,8	0,2	0,5	4,3	1,1	1,5	*	*	1,2	*	*	*	*	*	-	1,9	0,8	*
	Urban	169000	35,0	22,7	31,3	0,7	*	1,5	0,2	0,9	0,1	*	5,8	*	*	*	*	*	-	1,2	0,2	0,1
	Rural	773000	58,5	7,7	22,1	*	0,5	4,9	1,2	1,6	*	-	0,2	*	-	*	*	*	-	2,1	0,9	*
Crişana şi	Total	1390000	60,7	23,1	4,8	0,2	1,7	0,2	*	1,7	*	*	6,4	*	*	*	*	*	*	1,1	*	*
Maramureş	Urban	275000	33,1	43,7	3,0	0,4	0,8	0,5	0,1	0,6	*	*	16,7	*	*	*	*	*	-	0,8	*	*
	Rural	1115000	67,5	18,1	5,3	0,1	1,9	*	*	2,0	*	-	3,8	*	-	*	*	*	*	1,2	*	*

1) Date provizorii – *Donnés provisoires*
*) Sub 0,1 – *Moins de 0,1*

Populaţia la 29 Decembrie 1930 repartizată după limba maternă[1]
Population au 29 Décembre 1930 suivant la langue maternelle
Procente – Pourcentages

Provincia *Province*	Mediul *Communes*	Total	Română–*Roumain*	Ungară–*Hongroi*	Germană–*Allemand*	Rusă–*Russe*	Ruteană, ucraineană *Ukrainien*	Sârbă, croată, sloveni *Serbes,*	Bulgară–*Bulgare*	Cehă, slovacă *Tchécoslovaque*	Polonă–*Polonais*	Idiş–*IJuif*	Greacă–*Grec*	Albanezi-*Albanais*	Armeană-*Arménien*	Turcă, Tătară-*Turque*	Ţigănească–*Tzigane*	Alte limbi–*Autres*	Nedeclarată–*Nondéclaré*
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
România	Total	18053000	73,0	8,6	4,2	2,5	3,6	0,3	2,0	0,2	0,2	2,9	0,1	*	*	1,6	0,6	0,1	*
	Urban	3632000	62,2	13,0	5,8	4,0	1,5	0,2	1,2	0,1	0,5	8,5	0,5	*	0,3	1,2	0,5	0,4	*
	Rural	14421000	75,7	7,5	3,8	2,1	4,1	0,3	2,2	0,3	0,1	1,4	*	*	*	1,7	0,6	*	*
Oltenia	Total	1519000	98,7	0,1	0,2	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	0,6	*	*
	Urban	198000	95,0	0,9	1,4	0,3	*	0,3	0,1	*	*	0,3	0,2	*	*	*	1,0	0,4	*
	Rural	1321000	99,3	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	0,5	*	*
Muntenia	Total	4028000	96,4	0,8	0,5	0,3	*	*	*	*	*	0,5	0,2	*	0,1	*	0,6	0,2	*
	Urban	1093000	89,8	2,7	1,7	0,6	*	0.2	0,2	*	0,1	1,8	0,7	0,1	0,4	0,2	0,6	0,7	*
	Rural	2935000	98,9	0,1	*	0,1	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	0,6	*	*
Dobrogea	Total	811000	45,2	0,3	1,5	5,0	*	*	22,6	*	*	0,2	0,9	*	0,6	22,5	0,7	0,3	*
	Urban	193000	54,9	0,9	1,2	4,1	*	0,2	13,6	*	*	0,8	3,1	0,2	2,3	16,6	1,3	0,6	*
	Rural	618000	42,2	*	1,6	5,3	*	*	25,4	*	*	*	0,3	*	*	24,3	0,5	0,2	*
Moldova	Total	2427000	92,5	1,0	0,3	0,5	0,2	*	*	*	*	4,5	0,1	*	*	*	0,6	*	*
	Urban	591000	79,4	1,0	1,0	1,2	*	*	0,2	*	0,2	15,4	0,4	*	0,1	*	0,3	0,3	*
	Rural	1836000	96,7	1,0	0,1	0,2	0,2	*	*	*	*	1,0	*	*	*	*	0,6	*	*
Basarabia	Total	2864000	55,8	*	2,8	12,9	11,6	*	5,8	*	0,1	7,0	*	*	*	3,5	0,2	*	*
	Urban	370000	30,1	0,1	0,8	31,6	4,6	*	3,0	*	0,6	26,0	0,2	*	*	2,4	0,1	0,1	0,1
	Rural	2494000	59,6	*	3,1	10,2	12,6	*	6,2	*	*	4,2	*	*	*	3,7	0,2	*	*
Bucovina	Total	854000	41,1	1,4	11,0	1,3	32,9	*	*	*	3,3	8,7	*	*	*	*	*	*	*
	Urban	227000	31,9	0,3	21,0	1,3	15,4	*	*	*	5,8	23,7	*	*	*	*	*	*	0,1
	Rural	627000	44,5	1,8	7,3	1,3	39,3	*	*	*	2,4	3,2	*	-	*	*	*	*	*
Transilvania	Total	3218000	58,2	31,0	7,7	0,1	*	*	*	0,3	*	1,6	*	*	*	*	0,9	*	*
	Urban	516000	36,0	44,5	12,8	0,4	0,1	*	0,1	0,2	0,1	4,9	*	*	*	*	0,6	*	*
	Rural	2702000	62,5	28,4	6,7	*	*	*	*	0,3	*	1,0	*	*	*	*	1,0	*	*
Banat	Total	942000	55,3	11,2	24,6	0,2	0,5	4,3	1,1	1,1	*	*	*	*	*	*	0,9	0,7	*
	Urban	169000	35,5	26,4	33,9	0,6	*	1,3	0,2	0,6	*	0,3	*	*	*	*	0,6	0,2	0,1
	Rural	773000	59,6	8,0	22,6	*	0,6	4,9	1,2	1,2	*	*	*	-	*	*	1,0	0,8	*
Crişana şi	Total	1390000	60,4	27,2	4,5	0,1	1,4	0,1	*	1,6	*	4,2	*	*	*	*	0,4	*	*
Maramureş	Urban	275000	30,7	56,6	2,5	0,4	0,4	0,4	0,1	0,3	*	8,1	*	*	*	*	0,2	*	*
	Rural	1115000	67,7	19,9	5,0	*	1,6	*	*	1,9	*	3,2	*	-	*	*	0,6	*	*

1) Date provisorii – *Données provisoires* *) Sub 0,1 – *Moins de 0,1*

Sursa: Institutul Central de Statistică

Anuarul statistic al României 1935 şi 1936, Institutul Central de Statistică, Bucureşti, 1937, f. 37-38.

Biroul Central al Izraeliţilor din Ardeal şi Banat
Erdély-Bánáti Országos Izraelita Iroda

No. 1872

Tekintetes Elnökség!

Tisztelettel értesitsük a tekintetes Elnökséget, hogy Irodánknak hosszú és fáradságos utánjárással és szinte emberfeletti munkával sikerült megszereznie az iskolai államsegélyek első, második és harmadik (utolsó) részleteinek nemcsak kiutalását, hanem kifizetését is. Meg kell jegyezzük, hogy a miniszter úr rendelkezése következtében, miután a 25. milliós kisebbségi iskolák segélye 18.000.000-ra redukáltatot, a nekünk jutott segélyek összegei cca. 28%-al csökkentettek. Ezen csökkentés az összes kisebbségi és felekezeti iskolákra is vonatkozik!

Fentiek alapján kérjük a tekintetes Elnökséget, hogy a mellékeltek aplapján az act justificatorokat 2-2 példányban (mindegyig részlet külön aláírva, a hitközsèg pecsétjével ellátva, valamint kellöleg felbélyegezve (eredeti 13.50, másolat 1 lei) mielöbb Irodánkhoz beküldeni sziveskedjék, hogy Irodánk azok vétele után a pénzt *azonnal* a cimükre megküldhesse.

Egyben tisztelettel kérjük szives felhatalmazásukat, hogy a f. é, hátralékos irodai járulékok fejében 16.500 lei összeget levonhassunk, miután, mint fentebb is emlitettük, e hihetetlen munkát és fáradságot igénylő teljesitményeket és minden egyéb a hitközségek érdekében végzendő ténykedéseinket csak ugy vagyunk képesek továbbra is eredményesen teljesiteni, ha a tisztelt hitközségek járulékaikat pontosan befizetik.

Végül tisztelettel felkérjük a tekintetes Elnökséget hogy az iskolai segélyek soronkivüli és azonnali kifizettetése körüli eljárásaink következtében kikerülhetetlenül felmerült készkiadásos költségeinkhez való hozzájárulás cimén az átutalandó összegből 1800 leit e célra levonhassunk. Ennyit kellett áldoznunk aminek ellenében rendkivül gyorsan és egészen célhoz jutottunk.

Hittestvéri üdvözlettel
Dr. Adorján Ármin s.k.
elnök

Cluj,
1930 december 31
2 drb. melléklet
Az Izraelita Hitközség tekintetes Elnökségének
Timişoara - Cetate

Arhiva Comunităţii Evreieşti din Timişoara, dosar 61, f. 352.

Biroul Central al Izraeliţilor din Ardeal şi Banat
Nr, 1872

Onorat Prezidiu!

Avem onoarea să comunicăm onoratului Prezidiu că Biroul nostru, în urma unor intervenţii îndelungate şi laborioase, printr-o muncă supraomenească, a reuşit să obţină nu numai aprobarea plăţii ratelor unu, doi şi trei (ultima) din subvenţiile şcolare de stat, ci şi virarea efectivă a banilor. Trebuie să menţionăm însă că în urma dispoziţiei domnului ministru, în urma reducerii subvenţiei şcolilor minoritare de la 25 milioane la 18.000.000, subvenţiile care ni s-au repartizat au scăzut cu circa 28%. Această reducere se referă la toate şcolile minoritare şi confesionale!

Pe baza celor de mai sus, rugăm onoratul Prezidiu ca, în temeiul anexelor, să binevoiască să trimită cât mai curând Biroului nostru actele justificatoare în câte două exemplare (fiecare rată separat) semnate, cu ştampila comunităţii şi cu timbrele prevăzute de lege (originalul 13.50, copia 1 leu), pentru ca Biroul nostru, după primirea lor, să poată expedia *imediat* banii pe adresa dumneavoastră.

Concomitent cerem cu respect amabila dumneavoastră împuternicire să reţinem 16.500 lei în contul cheltuielilor de birou restante pe acest an, întrucât, precum am amintit mai sus, aceste prestaţii care necesită o muncă şi osteneală deosebită, ca şi celelalte activităţi pe care le desfăşurăm în interesul comunităţilor pot fi aduse la îndeplinire cu succes şi în continuare numai dacă onoratele comunităţi îşi vor plăti cu punctualitate obligaţiile băneşti asumate.

În sfârşit, rugăm cu respect onoratul Prezidiu să accepte reţinerea din suma de mai sus a încă 1800 lei pentru contribuţia la cheltuielile băneşti indispensabile pentru obţinerea plăţii imediate şi peste rând a subvenţiilor noastre şcolare. Atât a trebuit să oferim pentru a ne atinge obiectivul deosebit de repede şi întru totul.

Cu salutări frăţeşti
Dr. Armin Adorján m.p.
preşedinte

Cluj, 31 decembrie 1930
Două anexe
Către onoratul Prezidiu al Comunităţii Israelite
Timişoara Cetate

Tablou
asupra activităţii şi scopului societăţilor ucrainene din Bucovina

Societăţi legale Cernăuţi

Politice:

1. *"U.N.P."* – "Partidul Naţional Ucrainean" – "Ukrainska Narodna Partia". (Consiliul Ucrainean).

Scopul: conduce viaţa politică a ucrainenilor din România.

Activitatea: întreţine legături cu străinătatea şi are în fiecare comună sucursale de propagandă ucraineană (are legături cu "Undo" din Lvov).

Sediul: Narodni Dim, Cernăuţi.

Conducători: dr. Zalozeţchi, dr. Dutceak şi dr. Tasiniţchi, precum şi dr. Maier Mihalsky.

2. *Ukrainska Volia:* idem

Scopul: ca şi U.N.P.

Activitatea: nu are nici o activitate importantă

Conducători: dr. Kohut, dr. Dutceak.

3. *"Partidul Social Democrat Ucrainean":* este distrus de comunişti prin sciziunea avută între fracţiunea socialistă ucraineană şi Partidul Social-Democrat. În ultimul timp a avut o nouă reorganizare a partidului, sub conducerea lui Nasturneak.

4. *"Partidul Naţional Ţărănesc Ucrainean":* sub conducerea dlui deputat Krakalia, a încetat în ultimul timp orice activitate.

Culturale:

1. *"Narodni Dim"*

Scopul: educaţia culturii naţionale, întreţine casa naţională, internatul de băieţi şi se sprijină pe mişcarea ucraineană.

Conducători: Kupceanko, Brenzan şi Rusnac Nicolai.

2. *"Ruska Besida"* (limba ucraineană).

Scopul: dezvoltarea conştiinţei naţionale a ucrainenilor prin editura cărţilor. Întreţine în fiecare comună case de citire.

Conducător: dr. Dutceak.

3. *"Ukrainska Scola"* (Şcoala ucraineană).

Scopul: dezvoltarea propagandei ucrainene, pentru introducerea limbii ucrainene în şcolile de stat.

Sediul: Narodni Dim Cernăuţi.

Conducători: dr. Iasinky şi dr. Kohut.

4. *"Misceansky Chor"*.

Scopul: organizarea meseriaşilor ucraineni, propaganda ucraineană cu cântece şi teatru.

Sediul: str. General Averescu nr. 10.

Conducători: Sidak şi Mural.

5. *"Misceanska Citalnaea"* (Casa de cultură).

Scopul: aceleaşi ca şi la societatea Misceansky, de mai sus. A organizat un cor al cazacilor, care a dat concerte în întreaga Bucovină.

Sediul: str. General Averescu nr. 10.

Conducători: Bendac şi Bezborodko.

6. *"Cobzar"*.

Scopul: întreţinerea conservatorului muzical şi dramatic.

Sediul: Narodni Dim, Cernăuţi.

Conducător: dr. Huzar.

7. *"Zinocea Hromada"* (Uniunea Femeilor)

Scopul: organizarea femeilor, dezvoltarea propagandei naţionale între femeile ucrainene. Întreţine cursuri de limba ucraineană şi grădiniţa de copii.

Sediul: Narodni Dim, Cernăuţi.

Conducători: doamna dr. Huzar.

8. *"Mironosti"* (Societatea femeilor de binefacere).

Sediul: Narodni Dim, Cernăuţi.

Conducători: Biserica greco-catolică.

Sportive:

1. *"Dovbuş"*.

Scopul: educaţia fizică a tineretului ucrainean. Întreţine clubul de fotbal şi diferite secţii sportive.

Conducători: dr. Iendzinovski şi Haniţki.

2. *"Luh"* (ilegal). Identic ca "Dovbuş", dar are ca scop principal militarizarea tineretului ucrainean.

Conducători: studenţi ucraineni.

Sediul: Narodni Dim, Cernăuţi.

Studenţeşti:

1. *"Susor"* (Uniunea Centrală a Studenţilor Ucraineni din România).

Scopul: se compune din delegaţii societăţilor studenţeşti ucrainene "Zaporojii", "Ceornomory" din Cernăuţi, "Hromada" din Iaşi şi "Bucovina" din Bucureşti. A centralizat întreaga viaţă şi mişcarea studenţilor ucraineni.

Conduce propaganda ucraineană în România.

Este membru al lui "Tesus" (Uniunea Centrală a Studenţilor Ucraineni din Praga).

Sediul: Narodni Dim, Cernăuţi.

Conducători: Romanovschi, Iacubovici şi Ivanovici.

2. *"Soc. Cior ne mory"* (Marea Neagră).

Scopul: organizarea studenţilor ucraineni. Este o societate cu caracter comunist.

Sediul: Narodni Dim., Cernăuţi.

3. *"Soc. Zaporojre".*

şScopulţ: Organizarea studenţilor ucraineni, cu caracter naţional.

Sediul: Narodni Dim., Cernăuţi.

Juridice:

1. *"Înalt Tribunal Naţional".*

Scopul: este de a judeca toate neînţelegerile ivite între persoane sau societăţi ucrainene şi a condamna trădătorii naţionali, care vor fi boicotaţi de toţi ucrainenii.

Sediul: nestabilit.

Conducători: dr. Kirilov şi dr. Dutceak.

Economice:

1. *"Cultfond"* (Fondul cultural).

Scopul: centralizarea vieţii financiare a ucrainenilor. Impozitul naţional şi subvenţionarea mişcării ucrainene.

Conducători: senator dr. Zalozeţchi, dr. Dutceak şi Serbeniuk.

Sediul: Narodni Dim, Cernăuţi.

2. *"Bucovenski Hospodar"* (Agraria).

Scopul: centralizarea întregii vieţi economice a poporului ucrainean şi boicotarea instituţiilor economice străine, prin înfiinţarea cooperativelor, sub deviza: "Prin puterea economică, ajungem la puterea politică".

Sediul: str. Petrovici nr.4, Cernăuţi.

Conducători: dr. Kohut şi senator Zalozeţki.

3. *"Banca de credit".*

4. *"Banca de Nord".*
Scopul: finanţarea şi sprijinirea iredentismului în Bucovina.
Sediul: Cernăuţi, str. Iancu Flondor şi Narodni Dim.
Conducători: Rusnac Nicolai şi Voitenovici.

5. *"Narodna Cancelaria"* (Cancelaria populară).
Scopul: este o secţie a "U.N.P.", care are însărcinarea de a da lămuriri în toate obiecţiunile de organizare şi a introduce în viaţă programul U.N.P.
Ultima însărcinare a fost recensământul populaţiei ucrainene din România. Biroul este deschis toată ziua.
Sediul: str. Petrovici nr.4, Cernăuţi.
Conducători: Hrenek.

Presa:
1. *"Ceas"* (Timpul). Apare zilnic, organ a lui "U.N.P.", cu caracter naţional-şovinist şi din timp în timp, aduce laude comuniştilor.
Redactor: dr. Kohut.
Administratori: Tenciuc şi dr. Kovaliuk.
Proprietari: societate acţionară. Cele mai multe acţiuni le are Banca de Credit şi Banca de Nord.

2. *"Ridnei Crai".* Apare săptămânal. Naţional ucrainean, anticomunist şi loial faţă de statul român.
Redactor şi proprietar: dr. Kohut.
Sediul: str. Petrovici nr. 4, Cernăuţi.

3. *"Budiak".*
Apare lunar, revistă satirică.
Redactor şi proprietar: Atamaniuk.

Arhiva Serviciului Român de Informaţii, fond "D", dosar 7124, f. 182-187.

Consiliul de Miniştri

Proces–verbal
Şedinţa de la 2 ianuarie 1931

Se examinează raportul domnului ministru de interne, asupra mişcărilor întreprinse de organizaţiile studenţeşti.

După discuţiile urmate, Consilul decide:

1. Autorizează Ministerul de Interne să împiedice funcţionarea şi să dizolve pe cale administrativă organizaţiile şi asociaţiile cu caracter subversiv, care nu au personalitate juridică sau aprobarea autorităţilor competente şi anume:

Liga Arhanghelul Mihail, Garda de Fier, Societatea Studenţilor Macedoneni, Federaţia Elevilor Şcolii Politehnice.

2. Se autorizează Ministerul de Interne să facă formalităţile legale pentru retragerea personalităţii juridice şi pentru dizolvarea societăţii „Tineretul L.A.N. Creştine".

3. Se însărcinează Ministerul Instrucţiunii şi Cultelor, al Agriculturii şi al Industriei, să ia măsuri pentru aplicarea pedepselor disciplinare studenţilor şi elevilor din şcolile secundare dacă participă la mişcări sau asociaţii străine de preocupările strict culturale. De asemenea, să ia măsuri pentru exercitarea unui control sever în căminele studenţeşti.

4. Se autorizează Ministerul Armatei să retragă avantajele date pe baza legii recrutării în ce priveşte amânarea încorporării tuturor studenţilor care sunt dovediţi că participă la asociaţii şi manifestaţii străine preocupărilor culturale.

Consiliul, luând apoi în discuţie informaţiile alarmiste şi gravurile sentenţioase publicate în ziarul „Ordinea" şi socotindu-le periculoase pentru liniştea publică, decide:

Autorizează Ministerul de Interne să ia, pe cale administrativă, măsurile necesare pentru a împiedica răspândirea acestor publicaţii.

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, dosar 28/1931–1932, f.8

No. 904/30

Monsieur le Secrétaire Général

Me référant à votre lettre No. 4/22175/3442, en date du 9 octobre dernier, par laquelle vous avez bien voulu me faire parvenir le texte d'une pétition présentée au nom du Parti hongrois de Roumanie relative à la situation de l'enseignement scolaire de la minorité hongroise, notamment à la création d'une "Zône Culturelle" en Transylvanie, j'ai l'honneur de vous communiquer ci-après les observations de mon Gouvernement à ce sujet.

Le Gouvernement roumain a déjà eu l'occasion de s'expliquer, à plusieurs reprises, au sujet de l'enseignement minoritaire hongrois en Transylvanie, en 1925 notamment, lorsqu'il s'est trouvé devant une pétition de proportions inaccoutumées, présentée par les représentants des Eglises minoritaires hongroises et où des multiples griefs s'étaient parés d'une profusion d'erreurs matérielles et d'assertions controuvées. Par les observations qu'il présenta à l'époque dans un mémoire de plus de 160 grandes pages imprimées, le Gouvernement roumain mit les choses tellement au point que pendant quelques années il ne s'est plus trouvé en butte à des pétitions de ce genre.

Mais les années passent, les souvenirs les plus embarassants s'estompent – ou, du moins, on l'espère – et ne voit-on pas maintenant le parti hongrois reprendre à son compte les griefs d'antan des Eglises? Sous une forme, il est vrai, un peu incidente, voilà, à nouveau évoqué toute la question de l'enseignement minoritaire magyar en Transylvanie et le Gouvernement roumain obligé, une fois de plus, de répondre. Il consent à s'expliquer et il entend le faire à fond, mais aussi se permet-il d'espérer que ce sera pour la dernière fois.

Introduction

Avant de passer à la discussion serrée et point par point de la pétition, leGouvernement roumain tient à relever ce qu'il a de choquant et surtout d'inexact dans l'introduction de la pétition même. Sous le titre "Orientation de la Politique Scolaire", on présente la politique scolaire actuelle comme inadaptable aux circonstances nouvelles créées par les Traités parce qu'elle ne ferait que continuer une "politique scolaire dictée autrefois par le caractère presque exclusivement roumain de l'Etat roumain d'avant-guerre". Or ce que fut cette politique scolaire d'avant-guerre pour un Etat d'une homogénité ethnique presque parfaite comme la Roumanie à l'époque, les chiffres le diront.

Le professeur W. Rein de l'Université de Iena, publie dans le Nouveau Dictionnaire de Pédagogie et d'Instruction Primaire (F. Buisson, Paris 1911, Vol.I, page 47) le tableau suivant des écoles allemandes dans les divers pays d'Europe.

	Ecoles	***Elèves***
Belgique	10	1909
Pays-Bas	4	513
Grande Bretagne	23	1371
Danemark	4	452
France	1	120
Italie	14	881
Espagne	3	319
Portugal	4	130
Roumanie	30	4.215
Bulgarie	6	768
Grèce	1	85
Serbie	2	250
Turquie	6	1.850
Russie	62	11.000

Par conséquent, 30 écoles allemandes dans la Roumanie d'avant-guerre, dont la plus ancienne fondée dès 1853.

Passons aux Hongrois et ici nous citerons le témoignage du Dr. Francisc Robitsch (A Romanioi Magyarok Naptara, Budapest, 1915):

" A Bucarest, par exemple, il y a des groupes entiers de maisons à la disposition des enfants hongrois, hébergeant 2 écoles maternelles, des écoles primaires et des gymnases, une école professionnelle, une école de garçons à six classes, une l'école mixte, et une autre pour apprentis. A Bucarest seul, il y a (dans les écoles catholiques) 15 instituteurs. Le nombre des enfants ayant suivi les cours dans les écoles hongroises (catholiques) était on 1903/4 de 349 et s'est élevé progressivement jusqu'au chiffre de 1839 pour l'année 1914."

A ces écoles confessionnelles catholiques, il y aurait lieu d'ajouter, en tant qu'écoles hongroises, celles appartenant au culte réformé, notamment à Bucarest (deux écoles), Ploiesti, Pitesti et Galati. On pourrait tout aussi bien parler des autres nationalités: *Grecs* (en 1910: 14 écoles), *Juifs* (en 1910: 75 asiles, 83 écoles primaires, 2 écoles secondaires, 4 gymnases, 1 école commerciale et 1 école d'arts & métiers, 1 séminaire pour rabbins), *Arméniens* (6 écoles), *Bulgares* (7 écoles primaires et 7 écoles secondaires) *Turcs* (4 écoles primaires et 1 séminaire).

Ce ne sont là, certainement pas des témoignages d'exclusivisme ou de manque de compréhension, dont la survivance, même si elle était admise, pourrait nuire à la minorité hongroise actuelle ou simplement, l'inquiéter. Partant de ce point dont on a pu apprécier toute la valeur, le parti hongrois entend franchir tout aussitôt un grand pas et, témérairement, affirme que la politique scolaire du Gouvernement roumain détruit l'œuvre du Traité ou lui ôte toute efficacité. Ni plus, ni moins.

Voyons celà, d'un peu plus près et pour ce faire suivons l'ordre chronologique des faits après la réunion de la Transylvanie à la Mère Patrie, c'est-à-dire, après le 1er décembre 1918.

1) Le 29 septembre 1919, l'ordre No. 15.673 du Conseil Dirigeant (à l'époque, autorité suprême en Transylvanie) autorise, sans aucune restriction, l'ouverture de nouvelles écoles confessionnelles à langues d'enseignement minoritaires.

2) L'ordre No. 1461 du 4 mars 1920, du même Conseil Dirigeant, fait savoir à tous les inspecteurs scolaires qu'ils ont à respecter l'autonomie des confessions minoritaires et leur prescrit de n'apporter aucune entrave au fonctionnement des écoles confessionnelles minoritaires, prouvant par là-même, que tous les citoyens roumains sont traités sur un pied d'égalité.

3) L'ordre No. 31.356 du 21 octobre 1920, du Ministère de l'Instruction Publique (Section de Cluj) prescrit que l'Etat continuera à assurer le fonctionnement des écoles primaires d'Etat à langue d'enseignement hongroise.

4) La loi sur l'enseignement primaire de l'Etat de 1924, prévoit à l'article 7:

" L'enseignement primaire dans les écoles de l'Etat sera donné en roumain. Dans les communes à population dont la langue maternelle n'est pas le roumain, le Ministère de l'Instruction Publique créera des écoles primaires dont la langue d'enseignement sera celle de la population respective et dans les mêmes proportions que dans les communes roumaines."

5) La loi sur l'enseignement privé de 1925 prévoit:

Art. 1.

" L'enseignement ainsi que l'éducation des élèves se donnera en plus des écoles de l'Etat, dans les écoles privées (des confessions, des communautés ou des particuliers) ou bien en famille."

Art. 16.

" Le Directeur ou la Directrice d'une école privée, de même que tout le personnel enseignant, sera nommé par celui qui entretient l'école".

Art. 35.

" La langue d'enseignement dans les écoles privées, fréquentées par des élèves dont la langue maternelle est différente de celle de l'Etat, sera fixée par ceux qui entretiennent l'école. Dans ce genre d'école ne seront, toutefois, admis que les élèves dont la langue maternelle est la même que la langue d'enseignement".

6) La loi sur l'enseignement secondaire de 1928 prévoit:

Art. 11.

" Dans les régions à population minoritaire importante, on pourra créer, dans les conditions prévues aux articles..., auprès des lycées d'Etat, des sections où l'enseignement sera donné dans la langue de la minorité respective. Dans ces sections ne seront reçus que des élèves d'une même nationalité et dont la langue maternelle est celle de l'enseignement. Pareilles sections ne pourront être créées que pour autant qu'il y aura 30 élèves au moins par classe pour les gymnases et 25 pour les lycées."

A ce sujet, le Gouvernement roumain tient à mentionner qu'il va au-delà des dispositions du Traité des Minorités lequel ne vise que l'enseignement primaire.

Comment ces dispositions ont-elles joué, en fait? Le présent tableau nous le montera en opposant aux chiffres actuels, ceux de 1918:

Ecoles Primaires Magyares en Transylvanie		
Confessions	*1918*	*1930*
Catholique romaine	383	316
Réformée	322	503
Unitaire	26	37
Luthérienne	8	16
Arménienne-catholique	–	1
Ruthène-catholique	–	1
Total	**739**	**874**

Par conséquent, une croissance de 135 écoles au bénéfice de toutes les confessions excepté la catholique-romaine. Quant à celle-ci, si on observe une diminution cela est dû au fait que les Allemands catholiques de Banat qui, autrefois, allaient à l'école confessionnelle de langue hongroise ont, depuis 1919, à leur disposition, des écoles de langue allemande.

Ecoles Secondaires Magyares en Transylvanie		
	1918	***1930***
	a) ***Lycées***	
Catholiques-romains	15	9
Réformés	9	7
Unitaires	2	2
Total	**26**	**18**
	b) ***Gymnases***	
Catholiques-romains	21	15
Réformés	1	7
Luthériens	–	2
Total	**22**	**24**
	c) ***Ecoles Commerciales***	
Catholiques-romaines	1	2
Réformées	–	1
Total	**1**	**3**
	d) ***Ecoles Normales***	
Réformées		
Unitaires	7	7

On observe là un déplacement dans le type de l'école, (dû à des facteurs d'ordre local ou général) plutôt qu'une réelle diminution. Et cette dernière, très légère, s'explique soit par le fait que certaines écoles ont été supprimées par l'Eglise qui les entretenait, soit que le magyar a été remplacé par l'allemand et même le roumain, parce que c'est dans des milieux parlant ces langues que se recrutent actuellement les élèves.

Le Gouvernement roumain croit que devant l'éloquence des chiffres, tout commentaire est superflu.

Passons maintenant à tous les autres griefs formulés dans la pétition.

Zône Culturelle

Le parti magyar affirme que la création d'une Zône Culturelle en Transylvanie, telle qu'elle est établie par la décision ministérielle No. 40.771 de 1924 ainsi que par l'art. 159 de la loi sur l'enseignement primaire de l'Etat, de la même année, et englobant les districts de Bihor, Salaj, Satu Mare, Maramures, Hunedoara, Turda-Aries, Mures-Turda, Odorhei, Ciuc et Trei Scaune, aurait comme raison avouable, la roumanisation de l'élément roumain dénationalisé, mais que son but caché serait l'anéantissement de la civilisation hongroise dans cette région. Pareille supposition de la part du parti magyar ne s'explique que par une association d'idées que les mots de "Zône Culturelle" pourrait, en vérité, évoquer. Si ces deux mots réunis semblent exercer une espèce de hantise sur le parti hongrois, c'est que celui-ci se souvient sans doute, de ce qu'ils signifièrent en 1917, lorsqu'une pareille zône fut créée par le régime magyar de l'époque. Cette "Zône"-là impliquait la suppression de *toutes* les écoles confessionnelles roumaines des districts de Brasov, Fagaras, Sibiu, Tarnava-Mare et de trois arrondissements du district de Hunedoara et leur transformation en écoles primaires d'Etat à langue magyare, ainsi que la création, dans les mêmes districts, de 800 écoles maternelles pour enfants en bas âge, à langue également magyare.

Il y a là de quoi frémir, sans doute, mais bien que les termes soient identiques, on ne peut faire aucun rapprochement entre les deux choses.

Pour mieux nous expliquer, nous ferons, là encore, appel aux chiffres et nous dresserons à cet effet le recensement de la population des 10 districts englobés dans la "Zône Culturelle" roumaine, actuelle, d'après les nationalités qui la composent et en utilisant les statistiques magyares de 1900 et 1910. Pour la démonstration, nous ajouterons les mêmes données pour les deux districts de Hajdu et de Bekes, situés aux confins de cette "Zône Culturelle" et qui appartiennent à la Hongrie.

District de BIHOR

	1900	***1910***
Magyars	280.220	307.221
Allemands	2.216	2.183
Slovaques	6.964	8.178
Roumains	236.114	261.494
Ruthènes	68	186
Croates	112	123
Serbes	8	63
Autres	1.433	2.684
Total	**527.135**	**582.132**
Illettrés	**60,9%**	**57,3%**

District de HUNEDOARA

Magyars	32.316	52.720
Allemands	9.189	8.101
Slovaques	611	1.024
Roumains	257.013	271.675
Ruthènes	697	606
Croates	111	195
Serbes	56	146
Autres	3.845	5.674
Total	**303.839**	**340.135**
Illettrés	**78,7%**	**70,2%**

District de MARAMURES

Magyars	42.403	52.964
Allemands	47.449	59.552
Slovaques	545	503
Roumains	74.978	85.510
Ruthènes	143.621	159.489
Croates	79	41
Serbes	4	6
Autres	519	640
Total	**309.598**	**358.705**
Illettrés	**82,5%**	**78,2%**

District de SALAJ

Magyars	76.482	87.312
Allemands	1.494	816
Slovaques	2.873	3.727
Roumains	125.451	136.087
Ruthènes	46	52
Croates	6	5
Serbes	4	6
Autres	937	2.135
Total	**207.293**	**230.140**
Illettrés	**72,4%**	**65,5%**

District de SATU MARE

Magyars	209.935	235.291
Allemands	11.177	6.041
Slovaques	404	398
Roumains	111.856	118.774
Ruthènes	234	81
Croates	136	35
Serbes	15	7
Autres	932	1.113
Total	**340.689**	**361.740**
Illettrés	**60,6%**	**54,1%**

District de TURDA

Magyars	40.806	44.630
Allemands	654	576
Slovaques	88	62
Roumains	116.833	125.668
Ruthènes	53	8
Croates	2	10
Serbes	2	3
Autres	2.141	3.418
Total	**160.579**	**174.375**
Illettrés	**77,2%**	**68,9%**

District de MURES–TURDA

Magyars	103.105	111.377
Allemands	6.760	7.706
Slovaques	13	46
Roumains	65.538	70.192
Ruthènes	9	172
Croates	99	18
Serbes	2	8
Autres	2.570	4.553
Total	**178.096**	**194.072**
Illettrés	**64,8%**	**57,2%**

District de CIUC

	1900	*1910*
Magyars	110.963	125.888
Allemands	1.062	1.080
Slovaques	43	85
Roumains	15.936	18.032
Ruthènes	38	188
Croates	6	13
Serbes	1	3
Autres	333	431
Total	**128.382**	**145.720**
Illettrés	**62,3%**	**51,1%**

District de TREI SCAUNE

Magyars	116.755	123.518
Allemands	363	617
Slovaques	210	202
Roumains	19.439	22.962
Ruthènes	98	144
Croates	12	15
Serbes	1	14
Autres	383	607
Total	**137.261**	**148.079**
Illettrés	**51,2%**	**43,4%**

District de ODORHEI

Magyars	112.607	118.458
Allemands	2.225	2.202
Slovaques	19	33
Roumains	2.928	2.840
Ruthènes	3	1
Croates	2	5
Serbes	3	35
Autres	448	599
Total	**118.275**	**124.173**
Illettrés	**48,9%**	**41,2%**

District de HAJDU

	1900	*1910*
Magyars	148.157	160.610
Allemands	171	349
Slovaques	59	36
Roumains	86	90
Ruthènes	10	4
Croates	2	3
Serbes	–	4
Autres	121	35
Total	**148.606**	**161.131**
Illettrés	**37,3%**	**34,2%**

District de BEKES

Magyars	201.619	219.261
Allemands	6.190	6.048
Slovaques	64.467	66.770
Roumains	6.069	6.125
Ruthènes	25	4
Croates	21	17
Serbes	31	76
Autres	310	409
Total	**278.731**	**298.710**
Illettrés	**34,9%**	**31,1%**

De l'examen de ces données statistiques il appert que:

a) A l'exception des 4 districts de Mures, Ciuc, Odorhei et Trei Scaune, dans tous les autres, la population roumaine est en écrasante majorité, surtout si l'on tient compte qu'une grande partie des Hongrois des anciens Comitats de Bihor, Salaj, Satu Mare sont passés à la Hongrie, tandis que les Ruthènes de Maramures sont devenus, pour la plupart, tchécoslovaques.

b) Dans les districts de la Zône où la population roumaine est en majorité, le pourcentage des illettrés est plus élevé.

c) Dans les districts exclusivement hongrois, ou en très grande majorité hongrois, comme Hajdu et Bekes (qui appartiennent actuellement à la Hongrie),

le pourcentage des illettrés est sensiblement plus réduit que dans les districts limitrophes Satu Mare et Bihor, à population en très forte majorité roumaine.

La conclusion qui se dégage est que l'Etat magyar avait beaucoup plus soin de l'instruction des masses lorsque celles-ci étaient hongroises. Cela est plus sensible encore dans les districts à population mixte de la région des Seklers (districts de Mures, Ciuc, Trei Scaune, Odorhei) où les illettrés se trouvent surtout dans l'élément roumain.

Et maintenant on comprendra quel est le but que s'est assigné le législateur roumain lorsqu'il créa la "Zône Culturelle"; celui de rémédier à cette déplorable et douloureuse situation d'infériorité de l'élément roumain à laquelle l'avait acculée la politique de l'ancien régime hongrois. C'est ce seul élément roumain que vise l'établissement de la Zône; l'élément hongrois n'y est pour rien.

Pour mieux se rendre compte des intentions du législateur roumain il y a lieu d'ajouter encore ceci:

En 1912, après 5 ans d'application de la loi "Appony", 300 écoles confessionnelles roumaines de Transylvanie, tant orthodoxes que gréco-catholiques durent fermer leurs portes. Ceci aidant, 61.652 enfants roumains – d'après les statistiques magyares scolaires de 1912 - ne suivirent, cette année-là, aucun cours. Il leur aurait fallu, déjà à cette époque-là, au moins 1.000 écoles de plus, avec autant d'instituteurs. Ce n'est certes pas pendant la guerre que le nombre des instituteurs roumains aurait pu augmenter. En 1918, par conséquent, la Transylvanie avait besoin pour sa population scolaire roumaine d'un nombre massif et considérable de maîtres d'école qu'elle ne pouvait trouver sur place. Il a fallu en chercher, temporairement du moins, dans l'Ancien Royaume. Mais pour attirer ceux-ci, pour les amener à venir habiter des villages, voire même des hameaux souvent isolés, il était nécessaire de leur offrir certains avantages d'ordre pécuniaire.

Voici toute la genèse de la "Zône Culturelle".

Et la preuve qu'il en est ainsi, c'est que l'art. 159 incriminé stipule que toutes les dispositions de faveur à l'égard du personnel enseignant, ne seront valables que pour une période de dix ans à compter de l'entrée en vigueur de la loi et, prévoyant la cas où même en offrant ces avantages pécuniaires on n'aurait pu recruter le nombre de maîtres d'école nécessaire, l'article ajoute que "le Ministre aura le droit d'ordonner s'il le juge nécessaire, que tous les élèves ayant fini les cours de l'Ecole Normale, fassent un stage de 3 ans dans les écoles des dits districts, avant de pouvoir choisir un poste dans le reste du Royaume."

Peut-on seulement concevoir que la culture magyare soit menacée par l'arrivée dans les écoles roumaines de maîtres d'école attirés par des primes ou obligés contre leur gré à y venir enseigner? D'ailleurs tous les maîtres d'école dont l'engagement de 4 ans, selon les termes de l'art. 159 vient de finir ne touchent plus le supplément de salaire de 50% et quant aux augmentations automatiques, prévues également par le dit article, le nouveau budget de 1931 vient de les supprimer.

En résumé, du fait que la "Zône Culturelle" englobe un plus grand nombre de districts à majorité roumaine – ceux notamment qui présentent le pourcentage

le plus élevé d'illettrés; qu'elle a été envisagée pour une période transitoire de dix ans, dont plus de la moitié s'est déjà écoulé; qu'après 4/5 ans d'application on commence à suprimer le supplément de salaire qu'elle avait introduit; qu'on supprime les augmentations automatiques de ces mêmes salaires; et que, tout compte fait, les écoles magyares, aussi bien celles de l'Etat que les écoles confessionnelles, ont augmenté en nombre sur le territoire de la dite Zône, il résulte que la crainte exprimée à ce sujet par le Parti hongrois n'a la moindre justification.

Les explications qui précèdent devraient être plus que suffisantes pour bien mettre en lumière cette question de la "Zône Culturelle"; mais la pétition qui traite de "l'effet de la Zône Culturelle dans l'instruction dispensée par l'Etat" (page 9) nous oblige à nous arrêter encore un instant. En effet, il semble que ce passage de la pétition soit propre à créer une confusion qu'il importe de dissiper. A sa lecture, on pourrait croire que dans les Départements sicules faisant partie de la Zône Culturelle, on a fait venir des maîtres d'école de l'ancien Royaume pour toutes les écoles de l'Etat, par conséquent aussi pour les écoles magyares. Or, ce personnel enseignent n'y a été amené que pour desservir les écoles roumaines, destinées à la population roumaine, population qui existe ne serait-ce que dans la proportion de 1–15%, que lui reconnaissent les pétitionnaires eux-mêmes. Il ne peut donc pas être question de maîtres d'école qui ne peuvent se faire comprendre par leurs élèves, puisque les uns et les autres sont pareillement roumains. Le Gouvernement roumain s'en veut d'insister peut-être un peu plus qu'il ne convient, mais il faut que cette question soit tirée au clair, elle aussi, une fois pour toutes.

Dans le districts sicules, il y a trois types d'écoles:

a) écoles confessionnelles magyares,

b) écoles (ou sections) de l'Etat où la langue d'enseignement est le magyar, et

c) écoles d'Etat roumaines.

Dans les écoles du premier type, on ne trouve que des instituteurs minoritaires magyars, ne sachant que le hongrois et très peu le roumain.

Dans les écoles du deuxième type, on trouve également des instituteurs minoritaires magyars qui savent très peu le roumain, souvent même pas du tout. Comme pourtant dans ces écoles, selon les prescriptions du Traité des Minorités même, on y enseigne aussi le roumain en tant que langue, l'Etat a été obligé de nommer par-ci, par-là des maîtres d'école roumains, parmi lesquels d'ailleurs, la plupart savent aussi le hongrois.

Enfin, dans les écoles du troisième type, n'enseignent que des maîtres d'école roumains.

Ici, qu'il nous soit permis de citer quelques chiffres concernant les écoles du type 2 et 3, c'est-à-dire les écoles de l'Etat visées par les pétitionnaires et se rapportant aux districts sicules de la zône.

Il y a dans tout le district de Ciuc *115* instituteurs roumains, la plupart fonctionnent dans les écoles roumaines des villages purement roumains tels que Bicaz, Bihor, Corbu, Voslabeni, Ghimes, Frumoasa etc. et seulement un tout petit

nombre attribué aux écoles magyares de l'Etat pour y enseigner le roumain par suite du manque de connaissances suffisantes de cette langue de la part de leurs collègues magyars. Si à ce nombre de 115 instituteurs on voulait même y ajouter les 56 dirigeantes roumaines des écoles maternelles, on arriverait au chiffre de 171 personnes. Si on admettait qu'aucune d'entre elles ne connaissait le magyar, nous serions encore loin des quelques centaines d'instituteurs du "seul district de Ciuc" dont parle la pétition au bas de la page 9. Mais les pétitionnaires en ne mentionnant, par exemple, que le seul district de Ciuc – et on a vu ce qu'il en est – laissent entendre que la situation serait pareille, sinon pire, dans les autres départements sicules de la Zône. Or, prenons à notre tour, pour exemple, le district sicule d'Odorhei. On y trouve 66 écoles primaires confessionnelles magyares avec 114 maîtres d'écoles minoritaires magyars et 97 écoles primaires d'Etat avec 208 instituteurs, dont 175 magyars, 1 allemand et à peine 32 roumains (pour les écoles roumaines), ces derniers sachant tous le magyar.

La situation est pareille dans les autres districts de Mures et de Trei Scaune. Nous voilà loin de l'invasion en masse des instituteurs roumains dans les districts sicules dont parlent les pétitionnaires et, en opposition à ces derniers, qui se contentent d'affirmations générales, étayées par rien, le Gouvernement roumain se permet de tenir à la disposition des Membres du Conseil, à la première demande de ceux-ci, des tableaux nominatifs de tout le personnel enseignant minoritaire et roumain dans les districts sus-mentionés avec la spécification des écoles où ils enseignent, et, pour les instituteurs roumains du district de Ciuc, avec la mention supplémentaire de leur connaissance du magyar.

Manuels scolaires anti-minoritaires dans les écoles d'Etat

Si certains manuels scolaires, livres de lecture, d'histoire ou autres, en parlant des invasions barbares, citent les Huns ou les Magyars en mentionnant certaines caractéristiques de ces peuples, tirées des chroniques du temps ou des manuels d'histoire universelle, ce n'est certainement pas dans l'intention d'offenser la minorité magyare ou de lui porter un préjudice moral, mais simplement pour tenir compte de la vérité historique généralement admise.

Le Gouvernement roumain reconnaît toutefois que, pour diverses raisons d'ordre moral et pédagogique, il serait bon d'expurger de certains manuels ce qui pourrait froisser les sentiments d'une partie de la population ou pourrait contribuer à la mésintelligence entre des groupes ethniques habitant le même territoire. Aussi, lorsqu'au printemps de l'année 1930, il a été saisi de cette question par les pétitionnaires d'aujourd'hui, le Ministère de l'Instruction Publique s'est empressé d'attirer sur ce point l'attention tant des auteurs de livres didactiques que du Conseil Pemanent de l'Instruction qui est appelé à approuver les manuels scolaires, en les priant d'en tenir compte. Comme suite à cette disposition, le Ministère de l'Instruction Publique a interdit au courant de l'année 1930 l'utilisation d'un manuel de géographie, bien que ce manuel eût été approuvé antérieurement à la dite disposition.

Le Gouvernement roumain est d'autant plus en droit d'exprimer sa surprise que les pétitionnaires aient cru bon de soulever cette question dans leur pétition, qu'ils l'avaient déjà soulevée devant les organes scolaires compétents en Roumanie et reçu entière satisfaction.

Oppression de la langue maternelle dans les écoles maternelles

Le Gouvernement roumain s'est assez expliqué sur la "Zône Culturelle" pour y revenir encore; il se contentera de discuter ici les affirmations d'ordre concret apportées sur ce point par les pétitionnaires.

Les ordres ministériels No.7707/923 et 61770/923, cités dans la pétition, se référaient aux écoles maternelles communales et non pas aux écoles maternelles confessionnelles magyares. D'ailleurs, ces ordres-là furent abrogés expressément par la loi sur l'enseignement privé de 1925 qui permet aux communautés confessionnelles ou culturelles et même à des particuliers isolés de créer des écoles maternelles où les cours seront donnés dans la langue maternelle des enfants. En ce qui concerne les écoles maternelles de l'Etat, il suffit de mentionner, à titre d'exemple, que dans le district d'Odorhei l'Etat entretient 36 écoles maternelles avec 42 dirigeantes dont 22 magyares qui savent très peu le roumain et 20 roumaines qui, toutes, parlent le hongrois. Le Gouvernement roumain tient à la disposition des Membres du Conseil un tableau de toutes les écoles maternelles d'Etat de ce district avec, en regard, les noms, la nationalité et la confession des dirigeantes. Quant à l'exemple fourni par les pétitionnaires concernant l'école maternelle de Tusnad (page 12 de la pétition), le Gouvernement roumain peut produire un certificat du maire de la commune attestant que la directrice de l'école maternelle d'Etat de la commune possède le magyar tant comme langue écrite que parlée. Le Gouvernement roumain est également surpris de lire (à la même page 12) que "rien que dans le département de Ciuc on a ouvert, en 1929, 43 écoles maternelles où les petits enfants ne comprennent pas un mot de ce que dit leur institutrice venue d'ailleurs" alors que dans tout le district de Ciuc il y a, actuellemnt, en tout 52 institutrices d'écoles maternelles roumaines dont 12 parlant très bien le hongrois et les 40 autres réparties presqu'exclusivement dans les communes entièrement roumaines telles que Bicaz, Corbu, Bihor, Voslabeni etc. ou à population en très grande majorité roumaine telles que Tulghes, Ghimes, Frumoasa etc.

En ce qui concerne les amendes auxquelles auraient été imposés des milliers de parents hongrois pour avoir refusé d'envoyer leurs enfants dans les écoles maternelles roumaines, il ne se trouve à l'Administration Financière du district d'Odorhei (nous le répétons, le plus magyar des districts de Transylvanie) aucune trace de perception d'amende à ce titre pendant toute l'année 1930, jusqu'à la fin novembre de cette année, date à laquelle fut établi le certificat de l'Administration Financière en question, également à la disposition des Membres du Conseil.

Mais même dans le districts où, conformément à la loi sur l'enseignement primaire et sans aucune considération de race ou de religion, des parents eurent à payer des amendes scolaires pour absences non justifiées de leurs enfants aux

cours, ces amendes ont, pour la plupart, été rapportées à la suite d'ordres circulaires du Ministère de l'Instruction Publique qui a voulu tenir compte de la situation économique assez précaire des familles dans les circonstances actuelles.

Frais de construction et entretien des écoles d'Etat de langue roumaine à la charge des mmnorités

Sous cette rubrique, les pétitionnaires se plaignent que, de par la loi, les dépenses d'entretien des écoles primaires de l'Etat soient à la charge des communes – à l'éxception des traitements du personnel enseignent qui sont à la charge de l'Etat – car de cette façon la population minoritaire hongroise contribue de ses deniers à l'entretien des écoles de l'Etat, ce qui diminue d'autant leurs facultés contributives pour l'entretien des écoles privées confessionnelles; et ils demandent ni plus, ni moins la suppression de cette disposition législative. On a de la peine à comprendre. La disposition en question est d'ordre général; elle s'applique à tout le monde, majoritaire ou minoritaire. L'Etat n'entretient pas seulement des écoles à langue roumaine mais, également, et on a vu dans quelles larges proportions, des écoles de langue magyare.

Les Roumains du district de Trei Scaune, par exemple, où il n'y a que 8 écoles roumaines d'Etat ne contribuent pas seulement à l'entretien de ces écoles, mais aussi à celui des 100 écoles et 8 sections magyares. Encore une fois, la disposition est d'ordre général. Admettons, par hypothèse, que ce soit l'Etat qui prenne à sa charge l'entretien entier des écoles primaires (non seulement les traitements du personnel enseignant, comme à présent), qu'adviendrait-il? Naturellement un accroissement des charges de l'Etat, par conséquent un supplément d'impôts pour permettre d'y faire face. Cet impôt supplémentaire, puisque, lui aussi, sera général, atteindra nécessairement la minorité hongroise, elle aussi. Qu'aura-t-elle gagné? A moins que le Parti hongrois ne prétende qu'en matière de contributions, la minorité hongroise de Transylvanie ait droit à un traitement préférentiel qui lui permette de refuser l'impôt pour toutes les charges dont elles ne serait pas directement bénéficiaire. A quelles aberrations l'aveuglement ne conduit-il pas? En fait, les frais mis à la charge des communes sont loin d'être si élevés comme le ferait croire la lecture de la pétition; dans la région sicule notamment, il n'y avait pas à construire de nouveaux locaux car il y avait presque partout des écoles d'Etat sous le régime magyar déjà. Les quelques écoles d'Etat nouvellement construites, l'ont été surtout avec des fonds départementaux et avec la contribution de l'Etat qui a fourni le bois des forêts lui appartenant. Par surcroît, la nouvelle loi sur l'organisation et le fonctionnement du Ministère de l'Instruction Publique du 1er juillet 1930 est venue faciliter singulièrement la situation matérielle des écoles confessionnelles minoritaires. En effet, l'art. 186, al. 4 de la dite loi stipule que: "les sommes affectées (pour l'enseignement) dans le budget de toute commune seront réparties proportionnellement entre tous les Comités scolaires de la commune, soit d'Etat, soit privés". A la suite de quoi, le Comte Georges Bethlen, Président du Parti hongrois, a adressé, au nom de son parti, le 23 octobre dernier, une lettre au

Ministère de l'Instruction Publique dans laquelle il reconnaît que la nouvelle disposition, dont il a été fait mention, remplit les obligations contractées par l'Etat roumain en vertu de l'art. 10 du Traité des Minorités. Point n'est donc besoin de nous arrêter plus longtemps sur ce sujet.

Fermeture d'écoles confessionnelles magyares

Le même chapitre de la pétition mentionne encore "la fermeture d'un grand nombre d'écoles confessionnelles magyares sans même en donner les motifs". Il aurait été agréable au Gouvernement roumain d'y trouver quelques précisions, à défaut de quoi, il serait en droit, vu la généralité de l'affirmation, de n'en tenir aucun compte. Pourtant, et afin qu'aucun doute ne subsiste à ce sujet, le Gouvernement roumain a entrepris des recherches dont voici les résultats:

Dans le district de Odorhei, c'est-à-dire dans le district de Transylavanie le plus magyar entre tous, alors qu'en 1918 il y avait 62 écoles confessionnelles magyares avec 108 instituteurs, il y a, actuellement, 66 écoles avec 114 instituteurs; on n'y a fermé qu'une seule école, située à Corund, parce qu'elle ne remplissait pas les conditions légales. Dans cette commune de Corund il existe, actuellement, une école d'Etat magyare avec 7 instituteurs qui fonctionne à la satisfaction entière de la population locale, comme il résulte d'une déclaration signée par les habitants que le Gouvernement roumain tient à la disposition des Membres du Conseil. Dans le district de Ciuc, alors qu'en 1918, il y avait 45 écoles confessionnelles magyares, il y en a 48 actuellement. 4 écoles, celles de Remetea, Barzava, Nicolesti et Tusnad ont subi, dans l'intervalle, des changements passagers. Ces 4 écoles avaient été, avant 1918, des écoles d'Etat; après l'Union, comme les instituteurs qui y enseignaient avaient refusé de prêter serment de fidélité à la Roumanie, ces écoles fonctionnèrent un temps comme écoles confessionnelles. Ultérieurement, les maîtres d'école respectifs, revenant sur leur décision et prêtant serment, ces écoles sont redevenues écoles d'Etat où l'on enseigne, actuellement encore, en magyar. Il ne s'agit, par conséquent, de fermeture d'écoles à proprement parler, mais plutôt d'un retour à la situation antérieure. Dans le district de Mures, même observation: 129 écoles confessionnelles magyres en 1918, 157 écoles actuellement. On y a fermé, au cours des années 1923–1924, 4 écoles en tout, celles de Breaza, Dumbravioara, Gurghiu et Ilioara pour infraction aux lois et aux règlements scolaires et à la suite de nombreux avertissements. Ces 4 écoles n'avaient d'ailleurs été créées par l'Eglise réformée qu'après 1918, dans l'intention de saboter l'école de l'Etat qui y existait. Actuellement, dans chacune des 4 localités mentionnées, on trouve une école d'Etat magyare avec le même personnel enseignant que du temps du régime hongrois. Ce sabotage n'a, malheureusement, pas encore complètement cessé; ainsi, tout dernièrement encore, en octobre 1930, à Satu Mare, à une réunion du parti hongrois, de ce même parti hogrois, en pleine séance, le député Abrudbanyai Ede, rapporteur pour les questions d'enseignement, parlant des instituteurs magyars qui enseignent dans les écoles magyares de l'Etat, les a qualifiés de rénégats. Il s'agit des mêmes instituteurs enseignant dans les mêmes

écoles et dans la même langue qui, patriotes sous le régime hongrois, deviennent rénégats aux yeux du parti hongrois, pour avoir continué à servir sous le régime roumain. Le Gouvernement roumain se dispense de tout commentaire.

Enfin, dans le district de Trei Scaune, on observe pour la même période de 1918 à 1930, un accroissement de 25 écoles confessionnelles magyares dont le nombre passe de 21 à 46, alors que, pour les mêmes raisons déjà mentionnées plus haut, on a fermé dans tout le district 4 écoles improvisées. Et il y a lieu de signaler que 20 parmi les 25 écoles nouvellement créées l'ont été dans des endroits où, sous le régime magyar, ne fonctionnaient que des écoles de l'Etat lesquelles continuent à fonctionner actuellement encore, avec le même personnel enseignant que par le passé. Par conséquant, là encore, des écoles confessionnelles sont nettement concurrentes de l'Ecole de l'Etat.

Au demeurant, sur un territoire englobant 4 districts et une population de près d'un demi-million, ont été fermées, depuis l'Union, une douzaine d'écoles confessionnelles, alors que dans le même intervalle de temps, le nombre total de ces écoles,pour les mêmes districts, s'est accru de 60.

Reste une dernière question avant de clore ce chapitre. Il est vrai qu'à partir de l'année 1925/26, on a introduit le roumain comme langue d'enseignement dans l'école normale de Cristur (district Odorhei), mais le parti hongrois ne peut en ignorer les raisons. L'Etat roumain y avait maintenu 6 années consécutives la langue magyare comme langue d'enseignement, mais quand, à la suite du sabotage de cette école par des milieux hongrois eux-mêmes, le nombre des élèves magyars eut diminué jusqu'à n'être plus que de 5 à 10% par rapport à leurs camarades roumains, il a bien fallu y apporter ce changement; mais on n'enseigne pas moins, actuellement encore, le magyar dans cette école.

En ce qui concerne les écoles normales confessionnelles minoritaires, tant hongroises qu'allemandes, la loi sur l'enseignement privé de 1925 les a toutes maintenues, dans le nombre qu'elles existaient alors, ce qui, point n'est besoin de le dire, permet de satisfaire à tous les besoins en personnel enseignant minoritaire.

Enseignement en langue roumaine dans les écoles primaires prises par l'Etat aux églises hongroises

Le parti hongrois affirme que, sous le régime hongrois, un certain nombre d'écoles primaires confessionnelles furent remises à l'Etat sous condition que l'enseignement devrait y être donné en hongrois et il prétend que l'Etat roumain, qui a pris possession de ces écoles par voie de succession, était tenu de respecter cette clause, ce qu'il ne fait pas car, dans toutes ces écoles, l'enseignement serait donné en roumain. C'est là, une fois de plus, une affirmation controuvée; on pourra le constater immédiatement.

Dans le district de Mures, par exemple, dans toutes les écoles de cette catégorie, situées dans les communes de Breaza, Dumbravioara, Gurghiu, Brancovenesti, Voivodeni, Ungheni, Mercurea-Nirajului, Ilioara, Magherani, Galateni, Panet, Baud et Sabed, on enseigne, aujourd'hui encore, en hongrois,

bien que dans toutes ces communes, à l'exception de deux: Breaza et Sabed, on ait ajouté de nouvelles constructions ou rebâti, de fond en comble, les anciennes constructions, sans la contribution de l'Eglise minoritaire respective.

Il en est de même des autres districts de Odorhei, Trei-Scaune et Ciuc. Dans ce dernier département, il n'y a, d'ailleurs, que 3 écoles de cette catégorie. Tout ce que l'Etat a fait c'est d'ajouter, dans un certain nombre de communes où ces écoles existaient, à l'école hongroise qui a été maintenue, une section roumaine à l'usage de la population roumaine locale qui, sous le régime hongrois, avait été privée d'école.

Enseignement exclusivement roumain dans les 23 écoles secondaires d'Etat des départements sicules

Le Gouvernement roumain se propose d'examiner là encore, en détail, les affirmations des pétitionnaires. Il tient seulement à rectifier, dès le debut, et sur des points de détail, l'annexe 5, telle qu'elle est présentée par les pétitionnaires. On y mentionne deux écoles primaires supérieures qui n'existent pas, celle de Ditrau (Ciuc) et celle de Baraolt (Trei Scaune). Par conséquent, la question se réduit aux 21 écoles restantes.

Dans le district de Mures, d'après le recensement hongrois de 1910, on comptait 111.377 Hongrois pour 70.192 Roumains. Or, pour ces Roumains, il n'y avait, dans tout le district, aucune école secondaire. Il est naturel qu'il ait fallu rémédier à cette situation.

Aujourd'hui, on trouve à Targu-Mures (chef-lieu du département) 2 lycées de garçons et deux gymnases de jeunes filles qui enseignent en hongrois et tout autant d'écoles secondaires enseignant en roumain. Si on tient compte que la population hongroise, dans le district et notamment dans son chef lieu, a dû diminuer, par suite d'un certain nombre de rapatriements en Hogrie, notamment des fonctionnaires et de la garnison, il résulte qu'à une parité des populations correspond une parité dans la répartition des écoles secondaires, ce qui n'est que la justice même.

Passons au district de Ciuc. Dans ce district, il y a deux communes urbaines: Mercurea Ciuc et Gheorghieni. Sous le régime hongrois il y avait à Mercurea Ciuc: un lycée confessionnel de garçons, une école normale pour garçons, également confessionnelle, et une école primaire supérieure d'Etat pour jeunes filles et à Gheorghieni: un lycée d'Etat pour garçons et une école primaire supérieure confessionnelle pour jeunes filles. Dans toutes ces écoles, l'enseignement était donné exclusivement en hongrois. Pour les 18.032 Roumains du district que les statistiques hongroises de 1910 mentionnent, il n'y avait, là encore, aucune école secondaire. L'Etat roumain commença, en 1920/1, par créer une classe parallèle roumaine pour garçons au lycée d'Etat de Gheorghieni et, pareillement, une autre pour jeunes filles à l'école primaire supérieure de Mercurea Ciuc, à l'usage de la population roumaine du district, mais il maintint intégralement l'enseignement en hongrois dans les classes principales avec le même personnel enseignant, comme par le passé. Mais là

encore, se répète le même phénomène qui s'était manifesté pour les écoles primaires. Les écoles de l'Etat furent sabotées et la plupart des élèves magyars allèrent s'inscrire à l'école magyare confessionnelle. L'Etat a été amené à fermer, une à une, les classes magyares, par manque d'élèves. Pour le nombre infime qui reste actuellement, des professeurs magyars enseignent le hongrois en tant que langue.

Afin de nous rendre compte de la situation à cet égard, dans le district de Ciuc, nous mentionnerons que les Hongrois de ce district ont, actuellement, à leur disposition: un lycée confessionnel de garçons et une école normale confessionnelle pour garçons à Mercurea Ciuc, un gymnase confessionnel à Ditrau et un gymnase confessionnel pour jeunes filles à Gheorghieni; et les Roumains disposent, de leur côté, d'un lycée de garçons à Gheorghieni et d'un gymnase de jeunes filles à Mercurea Ciuc.

Même situation pour le district de Trei-Scaune où les 22.962 Roumains mentionnés par les statistiques hongroises de 1910 n'avaient à leur disposition aucune école secondaire. Afin d'alléger l'exposé, nous nous contenterons de mentionner qu'actuellement, dans ce district, les Hongrois ont à leur disposition: 2 lycées confessionnels et les Roumains: une école normale d'Etat pour jeunes filles et deux gymnases pour garçons et jeunes filles où l'on enseigne aussi le magyar.

On ne peut donc dire que la culture magyare soit menacée par manque d'institutions scolaires appropriées; mais on a redressé l'injustice commise autrefois envers l'élément roumain qui, lui aussi, a droit à l'instruction.

Ecoles confessionnelles hongroises dans la Zône Culturelle

Les pétitionnaires procèdent, là aussi, par voie d'affirmations générales, sauf pour deux points sur lesquels nous nous expliquerons aussitôt. En réponse aux affirmations générales, le Gouvernement roumain tient à déclarer, avec la plus grande fermeté, que toutes les écoles confessionnelles, qu'elles soient magyares, allemandes ou roumaines, sont soumises au même traitement, tel que celui-ci est établi par la loi sur l'enseignement privé de 1925 et par la règlement y relatif. L'ordre ministériel No. 70.423 de 1926, duquel se plaignent les pétitionnaires parce qu'il prescrirait que, dans toutes les écoles confessionnelles magyares, les élèves eussent à s'entretenir en roumain, trois fois par semaine, pendant les récréations, prescrit aussi – mais ceci les pétitionnaires se gardent de l'ajouter – qu'il ne s'appliquerait qu'à partir de l'année prochaine et seulement *là et dans la mesure où les écoles penseraient pouvoir le faire*. Par conséquent, l'exécution de cet ordre a été laissé à la discrétion des écoles mêmes. Il visait aussi toutes les écoles minoritaires, pas seulement les écoles confessionnelles magyares. Cet ordre est resté, d'ailleurs, lettre morte parce qu'il n'a jamais été exécuté et l'Etat n'a jamais songé à surveiller son exécution (la teneur facultative de l'ordre l'indiquerait déjà assez) comme le prouve deux déclarations récentes (novembre 1930), que le Gouvernement roumain tient à la disposition des Membres du Conseil et qui émanent des présidents des deux associations des

instituteurs confessionnels minoritaires catholiques et réformés du district de Odorhei, lesquels déclarent que jamais et à aucun moment, les élèves minoritaires n'ont été contraints à s'entretenir en roumain pendant les récréations et qu'ils ne le font jamais.

Fixation de l'Origine sur base du nom

A ce sujet, le Gouvernement roumain s'étant trouvé devant une plainte, présentée séparément par les mêmes pétitionnaires, à laquelle il a déjà répondu (voir doc. C.451.1930.I), il se permet de s'y référer.

Qualification des professeurs, fermetures d'écoles, coéducation etc.

Le parti hongrois affirme que le Ministère de l'Instruction Publique ne reconnait pas les diplômes délivrés aux professeurs minoritaires sur les matières nationales (langue, histoire roumaine) par des Universités non roumaines, sans pourtant préciser de quelles universités il s'agit. Le Gouvernement roumain a lieu de croire qu'il s'agit des diplômes délivrés par les universités hongroises de Budapest et de Seghedin. Or, les diplômes délivrés par l'Université de Budapest antérieurement au 20 novembre 1921 sont légalement reconnus; mais on ne peut pas reconnaître actuellement les diplômes délivrés par les deux Universités hongroises sus-mentionnées lorsqu'il s'agit de la langue, de l'histoire ou de la géographie roumaine, pour la bonne raison qu'à l'Université de Seghedin on n'enseigne pas ces matières et à l'Université de Budapest, on y enseigne, il est vrai, le roumain, mais d'une manière plus que défectueuse, sans parler de l'atmosphère qui règne dans ces deux Universités qui, de l'avis du Gouvernement roumain, n'est pas susceptible de créer cet état d'esprit de sérénité et d'objectivité propre à l'enseignement.

L'Etat roumain, non seulement ne fait pas obstacle au recrutement des professeurs pour les écoles secondaires minoritaires, mais pour le faciliter, accorde souvent des dispenses permettant, à défaut de professeurs légalement titrés, à des simples maîtres d'écoles primaires minoritaires d'enseigner dans les écoles secondaires. Il tient, à titre d'exemple, à la disposition des Membres du Conseil, toute une liste de cas de ce genre.

Si les confessions magyares n'ont, actuellement encore, dans leurs écoles secondaires notamment, pour certains objets, dont le français, le personnel enseignant qualifié, celà ne tient qu'à elles. De 1918 à 1930, c'est-à-dire en 12 ans, elles auraient pu élever deux générations de professeurs dans les Universités du pays. Au lieu de cela, la minorité magyare a préféré envoyer ses enfants aux universités hongroises de Seghedin et de Budapest et ce n'est que depuis peu d'années, après s'être convaincue qu'en Hongrie il n'y avait de places rémunératrices pour eux, qu'elle consent à les inscrire dans les universités du pays.

Toute aussi dénuée de fondement est l'affirmation selon laquelle le Ministère de l'Instruction Publique aurait refusé de reconnaître les certificats

délivrés par les écoles secondaires minoritaires magyares, parmi lesquelles quelques-unes séculaires. Il n'y a, actuellement, en Transylvanie, aucune école minoritaire magyare dont les certificats ne seraient pas reconnus par l'Etat. Il se peut que, parfois, dans des cas exceptionnels, comme par exemple, à Zalan où les professeurs avaient été accusés d'avoir communiqué les sujets des thèses à leurs élèves, on ait suspendu la délivrance des certificats temporairement, jusqu'à la fin de l'enquête. Mais il ne peut être question de ces cas tout à fait exceptionnels qui peuvent se présenter également dans des écoles d'Etat.

La coéducation des élèves ainsi que le fonctionnement des professeurs-hommes dans des écoles secondaires de jeunes filles et, inversement, des professeurs-femmes dans les écoles secondaires de garçons sont effectivement prohibés, en principe, par la loi. Mais ce qui étonne le plus, c'est de voir le parti hongrois protester contre ces dispositions, alors que c'est surtout par rapport aux écoles minoritaires hongroises que le Ministère de l'Instruction Publique s'est montré le plus libéral à leur accorder des dispenses. La loi même a été, à ce propos, moins restrictive que pour les écoles de l'Etat. Ainsi l'art. 108, al. 3 de la loi sur l'enseignement privé de 1925, prévoit que: "les professeurs-hommes qui, au moment de la mise en vigueur de cette loi, enseignent dans les écoles confessionnelles de jeunes filles, pourront continuer à y enseigner jusqu'à leur mise à la retraite". L'art. 35 de la loi sur l'enseignement secondaire prévoit que: "dans les lycées de jeunes filles, le corps enseignant, à l'exception des professeurs de religion, ne se composera que de femmes. Dans les gymnases de garçons, les professeurs et les maîtres de dextérité (on entend par là: le chant, la gymnastique, le dessin, la calligraphie, les travaux manuels etc.) à l'exception des professeurs de gymnastique, pourront être des femmes, à défaut de professeurs-hommes. Dans les classes supérieures des lycées, toutefois, il ne sera admis que des professeurs-hommes. *Ces dispositions ne s'appliquent pas dans les écoles privées qui ont droit de publicité, en tant qu'elles pourraient toucher des professeurs-hommes ou femmes se trouvant enseigner dans les dites écoles au moment de la mise en vigueur de la présente loi*".

Le Gouvernement roumain constate avec regret que, là non plus, rien ne peut satisfaire le parti hongrois. Il est vrai que le Ministère de l'Instruction Publique, en vertu du droit de contrôle qu'il possède et surtout en exécution de l'obligation de contrôle qui lui incombe, insiste pour que tous les objets prévus dans les programmes analytiques soient enseignés par des professeurs qualifiés; mais il n'est pas moins vrai que, devant des cas de force majeure, il se voit contraint d'accorder certaines dispenses. C'est surtout par rapport aux écoles confessionnelles qu'il en use avec plus de libéralité.

Il est également appelé à veiller à ce que chaque école ait son local à elle, installé dans des conditions hygiéniques; mais contrairement à ce qui est affirmé dans la pétition, aucune école secondaire minoritaire n'a été fermé; *aucune*.

Ce qui a été déclaré en 1925 par le Ministre actuel de l'Instruction Publique

Le parti hongrois veut tirer argument d'un discours que le Ministre actuel de l'Instruction Publique, à cette époque sénateur dans l'opposition, a prononcé en 1925, lors de la discussion de la loi sur l'enseignement privé. Or, pour en tirer tout le sens, il faudrait considérer le discours en entier et non pas se contenter d'une citation réduite à deux mots. Si on relit ce discours, on peut constater que la Ministre actuel, faisant, à l'époque, la critique de la loi, mettait en relief ses bons côtés et aussi ce qui semblait devoir être modifié. Le terme de "mesures draconiennes" dont il a usé à cette occasion, se référait à certaines mesures telles que les taxes d'examen auxquelles les élèves, instruits dans les familles ou dans les écoles privées, étaient assujettis deux fois par an, et également aux conditions matérielles qu'on exigeait pour la création d'écoles privées, notamment la preuve préalable de l'existence de fonds suffisants. Or, ces deux mesures contre lesquelles s'était levé, à l'époque, le Ministre actuel de l'Instruction Publique, se trouvent ne pas viser les écoles confessionnelles. En effet, les écoles confessionnelles ayant toutes acquis, de par la loi, le droit de publicité, leurs élèves ne sont pas obligés de passer des examens deux fois par an aux écoles d'Etat, ce qui les dispenses du payement de la double taxe combattue par le Ministre actuel; en ce qui concerne la preuve de fonds préalables, les églises minoritaires ont été exemptées par la voie de règlement à la loi en question, lequel prescrit à l'art. 13, lettre d), al. 4 que: "pour les écoles privées confessionnelles, ainsi que pour celles appartenant à des communautés religieuses, il suffit que les fondateurs de l'école déclarent qu'ils possèdent les fonds nécessaires pour leur entretien".

D'autre part, beaucoup d'améliorations et des facilités sur des points de détail ont été apportées ces derniers temps à la loi en question. La contradiction à laquelle le parti hongrois semble vouloir acculer le Ministre actuel de l'Instruction Publique, n'existe donc pas.

Enseignement bilingue dans les écoles confessionnelles des minorités

Le titre du chapitre déjà, dénature la verité. Il ne peut être question d'enseignement bilingue car seuls quelques objets: la langue, l'histoire et la géographie roumaines ainsi que l'instruction civique sont enseignés en roumain; tous les autres cours sont donnés dans la langue de la minorité respective. Même les objets visés ci-dessus ne sont enseignés qu'en 3ème et en 4ème classes primaires et en IIIème et VIIème classes secondaires. Au baccalauréat, les candidats minoritaires ne sont tenus de répondre en roumain que pour les matières que l'on vient de spécifier; pour tous les autres objets d'enseignement,

tant pour les épreuves orales que pour les épreuves écrites, ils s'expriment dans leur langue maternelle et sont examinés par des professeurs connaissant bien cette langue.

La loi sur l'enseignement secondaire est catégorique sur ce point:

Art. 21. "Les élèves ayant suivis les cours d'un lycée à langue d'enseignement autre que le roumain, pourront passer leurs examens sur les matières scientifiques en roumain ou dans la langue d'enseignement du lycée respectif. A cet effet, la Commission d'examen comprendra des professeurs de spécialité connaissant également la langue minoritaire respective, afin d'être en mesure d'examiner dans cette langue. En cas d'impossibilité, la commission se complétera avec un ou deux professeurs qui examineront dans la langue minoritaire".

Quant aux affirmations vagues de prétendues vexations et brimades auxquelles seraient exposées les écoles confessionnelles de la part des agents administratifs en sous-ordre ou des gendarmes, sans qu'il soit cité un seul cas concret, le Gouvernement roumain croit, pour la dignité même du parti hongrois, ne pas devoir les relever autrement.

Traitement inégal vis-à-vis des écoles confessionnelles roumaines.

Le Gouvernement roumain s'impose de ne pas suivre les pétitionnaires sur ce qu'aurait été la vie des écoles confessionnelles roumaines sous l'ancien régime hongrois. Il s'agit là d'un passé trop douloureux pour que le Gouvernement roumain ne se défende de l'évoquer dans de pareilles circonstances. On touche dans ce chapitre à plusieurs questions qu'il s'agit de dégager une à une; mais avant de le faire, le Gouvernement roumain tient à répéter, une fois de plus, que la loi, les règlements, les dispositions ministérielles ne font aucune discrimination entre les écoles confessionnelles minoritaires ou roumaines. Toutes sont soumises au même traitement, ainsi toutes les écoles roumaines de l'Association des Femmes Orthodoxes (6 lycées, 2 écoles commerciales et 2 écoles primaires).

Lorsque les églises roumaines de Transylvanie, qu'elles soient orthodoxes ou greco-catholiques, veulent créer des écoles confessionnelles, elles doivent se soumettre aux mêmes lois et règlements que les autres confessions.

Le parti hongrois semble vouloir faire état de la situation de 4 écoles secondaires roumaines de Transylvanie pour inférer à un traitement différentiel. Il se trompe et il ne peut pas ne pas le savoir. Voici comment la question se pose. En 1918, l'Etat roumain, afin de faire face aux nécessités du moment qui exigeaient l'intensification de l'instruction des masses roumaines de Transylvanie, tenues dans l'obscurantisme par un régime étranger, a pris à sa

charge tous les instituteurs des écoles primaires confessionnelles roumaines; mais faute de temps et de moyens financiers pour construire de nouvelles écoles, il les a laissés fonctionner dans les anciens locaux. Il a agi de même à l'égard de 4 écoles secondaires confessionnelles roumaines situées à Beius, Blaj, Brasov et Brad. L'Etat a pris à sa charge le personnel enseignant qui a continué à fonctionner dans les anciens locaux. Cette reprise une fois effectuée, une loi spéciale est intervenue ultérieurement, réglementant les rapports entre l'Etat et les églises propriétaires des dites écoles. Ce fut là un cas spécial et la preuve réside dans le fait qu'une loi spéciale a été nécessaire; mais ce n'est pas là le droit commun. Or, en dehors de ces 4 cas prévus par une loi spéciale, les confessions roumaines restent soumises au droit commun tout comme les autres, et ainsi qu'il vient d'être dit à propos des établissements scolaires de l'Association des Femmes Orthodoxes.

Le parti hongrois objecte encore que l'Etat impose aux églises hongroises le payement des professeurs et instituteurs comme les siens propres, alors que d'autre part, il leur refuse toute subvention antérieurement à l'année 1929. A la lecture de la pétition, il semblerait que l'obligation en question, qui a trait aux appointements du personnel enseignant, serait spéciale aux églises hongroises. Or, cette obligation a un caractère général et s'applique à toutes les écoles privées, comme le texte de la loi le dit en toutes lettres (art. 30 de la loi sur l'enseignement privé). C'est une disposition qui fut prise en vue d'assurer au personnel enseignant des écoles privées des conditions de vie digne, dans l'intérêt même de l'enseignement.

Bien que la disposition de la loi soit impérative, le Ministère de l'Instruction Publique, tenant compte de la situation matérielle des Eglises, parfois difficile, a admis, en 1926 déjà, par l'ordre No.156.431 que: "pour une période de transition, les professeurs des écoles minoritaires privées pourraient ne pas être payés autant que ceux de l'Etat, en tâchant cependant de s'approcher progressivement de cette limite légale".

En ce qui concerne la contribution de l'Etat pour les institutions culturelles minoritaires que les pétitionnaires réduissent à néant, elle est loin d'être négligeable, même en dehors des subventions reconnues par les pétitionnaires eux-mêmes, pour avoir été données en 1929 et 1930.

Ainsi, l'Etat roumain, encore une fois, en dehors des subventions qu'il peut accorder, entretient normalement de son budget les séminaires confessionnels minoritaires, ainsi que le personnel administratif et du culte de chacune des confessions. Ce que cela représente pour l'année qui vient de finir, les chiffres le diront:

Pour les séminaires confessionnells minoritaires:
Séminaires catholiques de Bucarest et Jassy 1.774.700
Instituts catholiques d'Alba Iulia et Timis 2.747.700
Evêché réformé de Cluj 1.953.500
Evêchéunitaire de Cluj 1.644.672
Séminaire musulman de Medjidia 2.388.100
Total Lei 10.508.772

Pour le personnel administratif et de culte minoritaire:
Evêché catholique Alba Iulia 2.524.766
Evêché catholique Timisoara 2.228.728
Evêché catholique Oradea 156.104
Evêché catholique Satu-Mare 157.500
Archevêché catholique Bucarest 1.016.706
Evêché catholique Jassy 762.720
Personnel du culte catholique et arménien 48.969.600
Evêché réformé Cluj 1.480.870
Evêché réformé Oradea 741.840
Evêché unitaire Cluj 983.496
Evêché luthérien Sibiu 1.415.880
Surintendance église presbytérienne magyare Arad 418.440
Culte réformé, personnel des paroisses 64.653.140
Culte réformé, rétribution des archiprêtres 180.000
Culte unitaire, personnel des paroisses 8.833.335
Culte unitaire, rétribution des archiprêtres 36.000
Culte luthérien, personnel des paroisses 20.923.594
Culte luthérien, rétribution des archiprêtres 57.000
Mosquées et mouftis 12.245.300
Total Lei: 167.785.019

Soit, en tout, près de 180 millions de lei annuellement.

Dans des temps aussi difficiles que ceux que nous traversons et dont toute trésorerie se ressent, c'est un sacrifice considérable que le Gouvernement roumain s'impose sans récriminer, parce qu'il le considère juste et nécessaire et il serait le plus heureux que les circonstances lui permettent de faire davantage. Quant à attendre que ses efforts soient reconnus par le parti hongrois, il regrette de ne pas pouvoir nourrir cette espérance.

Après les explications qui viennent d'être fournies, le Gouvernement roumain est d'avis qu'il n'y a rien à retenir de la plainte présentée par le parti hongrois.

Veuillez agréer, Monsieur le Secrétaire Général, les assurances de ma haute considération.

Ministru, Director,

Domniei sale,
Domnului C. ANTONIADE
Ministru Plenipotenţiar al României la Geneva.

Arhiva Ministerului Afacerilor Externe, fond Geneva, volum 216, doc. 28

Traducere:

1931 ianuarie 8, Geneva

Excelenţei sale
Domnului Eric DRUMMOND
Secretar General al Societăţii Naţiunilor,
Geneva

Nr. 904/30

Domnule Secretar General,

Referindu-mă la scrisoarea dvs. nr. 4/22175/3442, datând din 9 octombrie trecut, prin care aţi binevoit să-mi trimiteţi textul unei petiţii prezentate în numele Partidului Maghiar din România, relativă la situaţia învăţământului şcolar al minorităţii maghiare, în special la crearea unei „zone culturale“ în Transilvania, am onoarea să vă comunic mai jos observaţiile guvernului meu asupra acestui subiect.

Guvernul român a avut deja ocazia de a se explica, în repetate rânduri în ceea ce priveşte învăţământul maghiar minoritar în Transilvania, în special în 1925, atunci când s-a găsit în faţa unei petiţii de proporţii neobişnuite, prezentată de reprezentanţii bisericilor minoritare ungare şi în care multe plângeri făceau paradă de o libertate excesivă de erori materiale şi de aserţiuni născocite. Prin observaţiile pe care le-a prezentat în acea perioadă într-un memoriu de mai bine de 160 de pagini mari tipărite, Guvernul român a pus lucrurile în aşa fel la punct încât timp de câţiva ani el n-a mai fost şicanat de petiţii de acest gen.

Dar anii trec, amintirile cele mai stânjenitoare se estompează – sau, cel puţin sperăm la acest lucru – şi vedem acum Partidul Maghiar reluându-şi pe cont propriu plângerile de altă dată ale bisericilor. Sub o formă, este adevărat, puţin tangenţială, iată că este evocată din nou întreaga problemă a învăţământului minoritar maghiar în Transilvania şi Guvernul român este obligat, o dată în plus, să răspundă. El consimte să se explice şi înţelege să o facă temeinic, dar îşi permite să spere de asemenea că va fi pentru ultima oară.

Introducere

Înainte de a trece la o discuţie strânsă şi punct cu punct asupra petiţiei, Guvernul român ţine să arate ceea ce este şocant şi mai ales inexact în însăşi introducerea petiţiei. Sub titlul „Orientarea politicii şcolare“ se prezintă politica şcolară actuală ca fiind inadaptabilă noilor circumstanţe create de tratate

deoarece ea n-ar face decât să continue „o politică şcolară dictată altădată de caracterul aproape exclusiv românesc al statului român de dinainte de război". Ori, cifrele ne vor spune ce a reprezentat această politică şcolară de dinainte de război pentru un stat având omogenitate etnică aproape perfectă, cum era România în acea perioadă.

Profesorul W. Rein de la Universitatea din Iena, publică în Noul Dicţionar de Pedagogie şi de Instrucţiune Primară (F. Buisson, Paris 1911, vol.I, pagina 47) următorul tabel privind şcolile germane în diversele ţări ale Europei:

	Şcoli	***Elevi***
Belgia	10	1909
Olanda	4	513
Marea Britanie	23	1371
Danemarca	4	452
Franţa	1	120
Italia	14	881
Spania	3	313
Portugalia	4	130
România	30	4215
Bulgaria	6	768
Grecia	1	85
Serbia	2	250
Turcia	6	1850
Rusia	62	11000

În consecinţă, sunt 30 şcoli germane în România de dinainte de război, dintre care cea mai veche este fondată în 1853.

Să trecem la maghiari şi aici vom cita mărturia dr. Francisc Robitsch (Aromanioi Magyarok Nsptara, Budapesta, 1915):

„La Bucureşti, de exemplu, există grupe întregi de case la dispoziţia copiilor maghiari, care adăpostesc 2 grădiniţe, şcoli primare şi gimnazii, o şcoală profesională, o şcoală de băieţi cu şase clase, o şcoală mixtă şi o alta pentru ucenici. Numai Bucureştiul singur are (în şcolile catolice) 15 învăţători. Numărul copiilor care au urmat cursurile în şcolile ungureşti (catolice) era în 1903/4 de 349 şi s-a ridicat progresiv până la cifra de 1839 în anul 1914".

La aceste şcoli confesionale catolice ar fi loc să mai adăugăm, ca şcoli ungureşti, pe cele aparţinând cultului reformat în special: la Bucureşti (2 şcoli), Ploieşti, Piteşti şi Galaţi. Am putea tot atât de bine să vorbim de celelalte naţionalităţi: grecii (în 1910 – 14 şcoli), evreii (în 1910 – 75 de azile, 83 şcoli primare, 2 şcoli secundare, 4 gimnazii, o şcoală comercială şi o şcoală de arte şi meserii, un seminar pentru rabini), armenii (6 şcoli), bulgarii (7 şcoli primare şi 7 şcoli secundare), turcii (14 şcoli primare şi un seminar).

Acestea nu sunt, desigur, mărturii de exclusivism sau de lipsă de înţelegere, a căror supravieţuire, chiar dacă ar fi admisă, ar putea să dăuneze minorităţii maghiare actuale sau, pur şi simplu, să o îngrijoreze. Plecând de la acest punct a cărui importanţă s-a putut aprecia, Partidul Maghiar se decide să facă un pas mare şi afirmă cu îndrăzneală că politica şcolară a Guvernului român distruge opera tratatului sau îi înlătură orice eficacitate. Nici mai mult nici mai puţin.

Să vedem acest lucru mai îndeaproape şi pentru aceasta să urmărim ordinea cronologică a faptelor după unirea Transilvaniei la patria-mamă, adică după 1 Decembrie 1918.

1) Pe 29 septembrie 1919 ordinul nr. 15.673 al Consiliului Dirigent (în acea perioadă autoritatea supremă în Transilvania) autorizează, fără nici o restricţie, deschiderea noilor şcoli confesionale în limbile de învăţământ minoritare.

2) Ordinul nr. 1.461 din 4 martie 1920, al aceluiaşi Consiliu Dirigent face cunoscut tuturor inspectorilor şcolari că au de respectat autonomia confesiunilor minoritare şi prevede să nu se pună nici o piedică funcţionării şcolilor confesionale minoritare, probând prin aceasta că toţi cetăţenii români sunt trataţi pe picior de egalitate.

3) Ordinul nr. 31.356 din 21 octombrie 1920, al Ministerului Instrucţiunii Publice (Secţia de la Cluj) prevede că statul va continua să asigure funcţionarea şcolilor primare de stat cu limba de învăţământ maghiară.

4) Legea asupra învăţământului primar de stat din 1924 prevede la articolul 7: „Învăţământul primar în şcolile de stat va fi făcut în română. În comunele cu populaţie a cărei limbă maternă nu este româna, Ministerul Instrucţiunii Publice va crea şcoli primare pentru care limba de învăţământ va fi cea a populaţiei respective, în aceleaşi proporţii ca în comunele româneşti".

5) Legea asupra învăţământului privat din 1925 prevede:

Art.1 „Învăţământul, ca şi educaţia elevilor, se va face în plus faţă de şcolile de stat, în şcoli private (ale confesiunilor, ale comunităţilor sau ale particularilor) sau chiar în familie".

Art.16. „Directorul sau directoarea unei şcoli private ca şi tot personalul de învăţământ va fi numit de cel care întreţine şcoala".

Art.35. „Limba de învăţământ în şcolile private, frecventate de elevii a căror limbă maternă este diferită de cea a statului, va fi fixată de către cei care întreţin şcoala. În acest gen de şcoli nu vor fi totodată admişi decât elevii a căror limbă maternă este aceeaşi cu limba de învăţământ".

6) Legea asupra învăţământului secundar din 1928 prevede:

Art. 11. „În regiunile cu populaţie minoritară importantă se vor crea, în condiţiile prevăzute la articolele..., pe lângă liceele de stat, secţii în care învăţământul va fi în limba minorităţii respective. În aceste secţii nu vor fi primiţi decât elevii de aceeaşi naţionalitate şi a căror limbă maternă este cea de învăţământ. Astfel de secţii nu vor putea fi create decât dacă vor exista cel puţin 30 de elevi la clasă pentru gimnazii şi 25 pentru licee".

Asupra acestui subiect Guvernul român ţine să menţioneze că depăşeşte prevederile Tratatului minorităţilor, care nu vizează decât învăţământul primar.

Cum au fost aplicate în fapt aceste prevederi? Prezentul tabel ne va arăta acest lucru prezentând cifrele actuale, comparativ cu cele din 1918:

Şcoli primare maghiare în Transilvania

Confesiuni	*1918*	*1930*
Catolico-romană	383	316
Reformată	322	503
Unitariană	26	37
Luterană	8	16
Armeano-catolică		1
Ruteno-catolică		1
Total	**739**	**874**

În consecinţă, o creştere de 135 de şcoli de care au beneficiat toate confesiunile, cu excepţia celei catolico-romane. Cât despre aceasta, dacă se observă o diminuare, aceasta se datorează faptului că germanii catolici din Banat, care altădată mergeau la şcoala confesională de limbă maghiară, au la dispoziţia lor, începând din 1919, şcoli de limba germană.

Şcoli secundare maghiare în Transilvania

a) Licee

	1918	**1930**
Catolico-romane	15	9
Reformate	9	7
Unitariene	2	2
Total	**26**	**18**
	b) Gimnazii	
Catolico-romane	21	15
Reformate	1	7
Luterane	-	2
Total	**22**	**24**
	c) Şcoli comerciale	
Catolico-romane	1	2
Reformate	-	1
Total	1	3
	d) Şcoli normale	
Reformate		
Unitariene	7	7

Observăm aici o schimbare mai degrabă în ceea ce priveşte tipul de şcoală (datorată factorilor de ordin local sau general), decât o reală diminuare. Şi aceasta din urmă, foarte mică, se explică fie prin faptul că unele şcoli au fost închise de către biserica care le întreţinea, fie pentru că maghiara a fost înlocuită de germană şi chiar de română, deoarece în prezent elevii se recrutează în mediile care vorbesc aceste limbi.

Guvernul român crede că, în faţa elocvenţei cifrelor, orice comentariu este de prisos.

Să trecem acum la toate celelalte plângeri formulate în petiţie.

Zona culturală

Partidul Maghiar afirmă că crearea unei zone culturale în Transilvania, aşa cum este ea stabilită prin decizia ministerială nr. 40.771 din 1924 ca şi prin art. 159 al Legii asupra învăţământului primar de stat din acelaşi an, şi înglobând districtele Bihor, Sălaj, Satu Mare, Maramureş, Hunedoara, Turda-Arieş, Mureş-Turda, Odorhei, Ciuc şi Trei Scaune, ar avea drept cauză mărturisită românizarea elementului român deznaţionalizat dar scopul său ascuns ar fi nimicirea civilizaţiei maghiare în această regiune. O astfel de supoziţie din partea Partidului Maghiar nu se explică decât prin asociaţia de idei pe care cuvintele de „zonă culturală“ ar putea într-adevăr s-o evoce. Dacă aceste două cuvinte reunite par să exercite un fel de repulsie asupra Partidului Maghiar, aceasta este pentru că îşi aminteşte fără îndoială ce semnificau în 1917 aceste cuvinte, atunci când o astfel de zonă a fost creată de regimul maghiar din epoca respectivă. Acea „zonă“ implica suprimarea *tuturor* şcolilor primare confesionale române din districtele Braşov, Făgăraş, Sibiu, Târnava Mare şi din trei sectoare din districtul Hunedoara şi transformarea lor în şcoli primare de stat cu limba de învăţământ maghiară ca şi crearea, în aceleaşi districte, a 800 de grădiniţe pentru copiii preşcolari având limba de învăţământ tot maghiara.

Avem de ce ne teme, fără îndoială, dar cu toate că termenii sunt identici, nu putem face nici o apropiere între cele două situaţii.

Pentru a ne explica mai bine, vom face şi aici apel la cifre şi vom prezenta cu această ocazie recensământul populaţiei din 10 districte înglobate în „zona culturală“ română actuală, după naţionalităţile care o compun şi folosind statisticile maghiare din 1900 şi 1910.

Pentru această demonstraţie vom adăuga aceleaşi date pentru cele două districte Hajdu şi Bekeş, situate în marginea acestei „zone culturale“ şi care aparţin Ungariei.

Districtul Bihor

	1900	**1910**
Maghiari	280.220	307.221
Germani	2.216	2.183
Slovaci	6.964	8.178

Români	236.114	261.494
Ruteni	68	186
Croaţi	112	123
Sârbi	8	63
Alţii	1.433	2.684
Total	**527.135**	**582.132**
Analfabeţi	**60,9%**	**57,3%**

Districtul Hunedoara

Maghiari	32.316	52.720
Germani	9.189	8.101
Slovaci	611	1.024
Români	257.013	271.675
Ruteni	697	606
Croaţi	111	195
Sârbi	56	146
Alţii	3.845	5.674
Total	**303.839**	**340.135**
Analfabeţi	**78,7%**	**70,2%**

Districtul Maramureş

Maghiari	42.403	52.956
Germani	47.449	59.552
Slovaci	545	503
Români	74.978	85.510
Ruteni	143.621	159.489
Croaţi	79	41
Sârbi	4	6
Alţii	519	640
Total	**309.598**	**358.705**
Analfabeţi	**82,5%**	**78,2%**

Districtul Sălaj

Maghiari	76.482	87.312
Germani	1.494	816
Slovaci	2.873	3.727
Români	125.451	136.087
Ruteni	46	52
Croaţi	6	5
Sârbi	4	6
Alţii	937	12.135
Total	**207.293**	**230.140**
Analfabeţi	**72,4%**	**65,5%**

Districtul Satu-Mare		
Maghiari	209.935	235.291
Germani	11.177	6.041
Slovaci	404	398
Români	111.856	118.774
Ruteni	234	81
Croaţi	136	35
Sârbi	15	7
Alţii	932	1.113
Total	**340.689**	**361.740**
Analfabeţi	**60,6%**	**54,1%**
Districtul Turda		
Maghiari	40.806	44.630
Germani	654	576
Slovaci	88	62
Români	116.833	125.668
Ruteni	53	8
Croaţi	2	10
Sârbi	2	3
Alţii	2.141	3.418
Total	**160.579**	**174.375**
Analfabeţi	**77,2%**	**68,9%**
Districtul Mureş-Turda		
Maghiari	103.105	111.377
Germani	6.760	7.706
Slovaci	13	47
Români	65.538	70.192
Ruteni	9	172
Croaţi	99	18
Sârbi	2	8
Alţii	2.570	4.553
Total	**178.096**	**194.072**
Analfabeţi	**64,8%**	**57,2%**
Districtul Ciuc		
Maghiari	110.963	125.888
Germani	1.062	1.080
Slovaci	43	85
Români	15.936	18.032
Ruteni	38	188
Croaţi	6	13

Sârbi	1	3
Alţii	333	431
Total	**128.382**	**145.720**
Analfabeţi	**62,3%**	**51,1%**

Districtul Trei Scaune

Maghiari	116.755	123.518
Germani	363	617
Slovaci	210	202
Români	19.439	22.962
Ruteni	98	144
Croaţi	12	15
Sârbi	1	14
Alţii	383	607
Total	**137.261**	**148.079**
Analfabeţi	**51,2%**	**43,4%**

Districtul Odorhei

Maghiari	112.607	118.458
Germani	2.225	2.202
Slovaci	19	33
Români	2.928	2.840
Ruteni	3	1
Croaţi	2	5
Sârbi	3	35
Alţii	448	599
Total	**118.275**	**124.173**
Analfabeţi	**48,9%**	**41,2%**

Districtul Hajdu

Maghiari	148.157	160.601
Germani	171	343
Slovaci	59	36
Români	86	90
Ruteni	10	4
Croaţi	2	3
Sârbi	-	4
Alţii	121	35
Total	**148.606**	**161.131**
Analfabeţi	**37,3%**	**34,2%**

Districtul Bekeş

Maghiari	201.619	219.261
Germani	6.190	6.048

Slovaci	64.467	66.770
Români	6.069	6.125
Ruteni	25	4
Croaţi	21	17
Sârbi	31	76
Alţii	310	409
Total	**278.731**	**298.710**
Analfabeţi	**34,9%**	**31,1%**

Din examinarea acestor date statistice reiese că:

a) Cu excepţia a patru districte: Mureş, Ciuc, Odorhei şi Trei Scaune, în toate celelalte populaţia română se găseşte într-o zdrobitoare majoritate, mai ales dacă ţinem seama că o mare parte dintre ungurii din vechile comitate Bihor, Sălaj, Satu Mare au trecut în Ungaria, în timp ce rutenii din Maramureş au devenit, în cea mai mare parte, cehoslovaci.

b) În districtele din zona unde populaţia română este majoritară, procentajul analfabeţilor este mai ridicat.

c) În districtele în exclusivitate maghiare sau în mare majoritate maghiare, cum ar fi Hajdu şi Bekeş (care aparţin în prezent Ungariei), procentajul analfabeţilor este sensibil mai redus decât în districtele limitrofe Satu Mare şi Bihor, cu populaţie în marea ei majoritate română.

Concluzia care se desprinde este aceea că statul maghiar avea mai multă grijă de instruirea maselor atunci când acestea erau maghiare. Acest lucru este şi mai vizibil încă în districtele cu populaţie mixtă din regiunea secuilor (districtele Mureş, Ciuc, Trei Scaune, Odorhei) unde analfabeţii se găsesc mai ales printre români.

Acum vom înţelege care este scopul pe care şi l-a asumat legislatorul român atunci când a creat „zona culturală"; acela de a remedia această deplorabilă şi dureroasă situaţie de inferioritate a elementului românesc, situaţie la care l-a condamnat politica vechiului regim ungar. Numai elementul românesc este vizat prin stabilirea zonei: elementul unguresc nu intră în discuţie.

Pentru a ne da seama mai bine de intenţiile legislatorului român, este cazul să mai adăugăm că:

În 1912, după 5 ani de la aplicarea legii „Apponyi", 300 de şcoli confesionale româneşti din Transilvania, atât ortodoxe cât şi greco-catolice, au trebuit să-şi închidă porţile. Conform acestei situaţii, 61.652 copii români – după statisticile şcolare maghiare din 1912 – n-au urmat în acel an nici un curs. Le-ar fi fost necesare în acea perioadă cel puţin 1.000 de şcoli în plus, cu tot atâţia învăţători. Desigur că nu în timpul războiului ar fi putut creşte numărul învăţătorilor români.În consecinţă, în 1918, Transilvania avea nevoie pentru populaţia sa şcolară română de un număr masiv şi considerabil de profesori pe care nu-i putea găsi imediat. A trebuit să-i caute, temporar cel puţin, în Vechiul Regat. Dar pentru a-i atrage pe aceştia, pentru a-i aduce să vină să locuiască la sate, chiar în cătune adesea izolate, era necesar să le ofere unele avantaje de ordin pecuniar.

Iată pentru ce s-a născut „zona culturală".

Şi dovada că este astfel este aceea că art. 159 incriminat stipulează că toate dispoziţiile care favorizează personalul din învăţământ nu vor fi valabile decât pentru o perioadă de 10 ani, începând cu intrarea în vigoare a legii şi, prevăzând cazul în care chiar oferind aceste avantaje pecuniare nu s-ar fi putut recruta numărul de profesori necesari, articolul adăugă că „ministrul va avea dreptul să dispună, dacă crede necesar, ca toţi elevii care şi-au terminat cursurile Şcolii Normale, să facă un stagiu de trei ani în şcolile numitelor districte, înainte de a putea să-şi aleagă un post în restul Regatului". Am putea oare să credem că este ameninţată cultura maghiară prin venirea, în şcolile româneşti, a profesorilor atraşi de prime sau obligaţi împotriva voinţei lor să predea acolo? De altfel, toţi profesorii al căror angajament de patru ani tocmai se sfârşeşte, conform art. 159, nu mai încasează suplimentul de salariu de 50% iar în ceea ce priveşte măririle automate prevăzute tot prin acelaşi articol, noul buget din 1931 le-a suprimat.

În rezumat, datorită faptului că „zona culturală" înglobează un număr mai mare de districte cu majoritate românească – în special acelea care prezintă procentajul cel mai ridicat de analfabeţi –, că ea a fost privită ca o perioadă tranzitorie de 10 ani, din care s-a scurs deja mai mult de jumătate, că după 4/5 ani de aplicare a început să se suprime suplimentul de salariu care se introdusese, că se suprimă măririle automate ale aceloraşi salarii, şi că, în final, şcolile maghiare, atât de stat, cât şi şcolile confesionale, au crescut la număr pe teritoriul numitei zone, rezultă că temerea exprimată asupra acestui subiect de către Partidul Maghiar n-are nici cea mai mică justificare.

Explicaţiile care preced ar trebui să fie mai mult decât suficiente pentru a pune în lumină această problemă a „zonei culturale" dar petiţia, care tratează despre „efectul zonei culturale în instrucţiunea plătită de stat" (pagina 9), ne obligă să ne oprim încă un moment asupra acestui lucru. Într-adevăr, se pare că acest pasaj din petiţie pare făcut să creeze o confuzie care este necesar să o înlăturăm. Citindu-l s-ar putea crede că în departamentele secuieşti care fac parte din zona culturală, s-au adus profesori din Vechiul Regat pentru toate şcolile de stat, ca urmare şi pentru şcolile maghiare. Ori, acest corp profesoral n-a fost adus decât pentru a deservi şcolile româneşti, destinate populaţiei române, populaţie care există chiar dacă numai în proporţie de 1-15%, cum o recunosc petiţionarii înşişi. Deci nu poate fi vorba de profesori care nu se pot face înţeleşi de elevii lor, pentru că şi unii şi alţii sunt în egală măsură români. Guvernul român insistă poate asupra acestui lucru mai mult decât s-ar cuveni dar trebuie ca această problemă să fie clarificată o dată pentru totdeauna.

În districtele secuieşti există trei tipuri de şcoli:

a) şcoli confesionale maghiare

b) şcoli (sau secţii) de stat în care limba de învăţământ este maghiara şi

c) şcoli de stat româneşti.

În şcolile din prima categorie nu găsim decât învăţători maghiari care nu ştiu decât maghiara şi foarte puţin româna.

În şcolile din cea de a doua categorie găsim învăţători minoritari maghiari care ştiu foarte puţin româna, adesea chiar deloc. Cum, totuşi, în aceste şcoli, conform chiar prevederilor Tratatului minorităţilor, se învaţă de asemenea româna ca limbă, statul a fost obligat să numească ici şi colo profesori români dintre care, de altfel, cea mai mare parte ştie şi maghiara.

În sfârşit, în şcolile din a treia categorie nu predau decât profesori români.

Să ne fie permis aici să cităm câteva cifre privind şcolile din a doua şi a treia categorie, adică şcolile de stat vizate de petiţionari care se referă la districtele secuieşti din zonă.

Există în tot districtul Ciuc *115* învăţători români; cea mai mare parte funcţionează în şcolile româneşti din satele pur româneşti cum ar fi Bicaz, Bihor, Cerbul, Voslabeni, Ghimeş, Frumoasa etc. şi numai un mic număr funcţionează în şcolile maghiare de stat pentru a preda româna ca urmare a necunoaşterii suficiente a acestei limbi din partea colegilor lor maghiari. Dacă la acest număr de 115 învăţători am dori să adăugăm pe cele 56 directoare românce din grădiniţe, vom ajunge la cifra de 171 persoane. Dacă am admite că nici una dintre ele nu cunoştea maghiara, vom fi încă departe de cele câteva sute de învăţători „numai din districtul Ciuc", despre care vorbeşte petiţia în josul paginii 9. Dar petiţionarii nemenţionând, de exemplu, decât districtul Ciuc – şi am văzut aici despre ce este vorba – lasă să se subînţeleagă că situaţia ar fi aceeaşi, dacă nu şi mai rea, în celelalte departamente secuieşti din zonă. Ori, să luăm la rândul nostru, spre exemplu, districtul secuiesc Odorhei. Găsim aici 66 de şcoli primare confesionale maghiare cu 114 profesori minoritari maghiari şi 97 de şcoli primare de stat cu 208 învăţători dintre care 175 maghiari, unul german şi de abia 32 români (pentru şcolile româneşti), aceştia din urmă ştiind toţi maghiara.

Situaţia este asemănătoare în celelalte districte Mureş şi Trei Scaune. Iată-ne departe de invazia în masă a învăţătorilor români în districtele secuieşti despre care vorbesc petiţionarii şi, în opoziţie cu aceştia din urmă, care se mulţumesc cu afirmaţii generale nesusţinute de nimic, Guvernul român îşi permite să ţină la dispoziţia membrilor Consiliului, la prima cerere a acestora, tabele nominale cu tot personalul de învăţământ, minoritar şi român, din districtele sus-menţionate, cu precizarea şcolilor unde aceştia predau şi, pentru învăţătorii români din districtul Ciuc, cu menţiunea suplimentară asupra cunoştinţelor lor de maghiară.

Manuale şcolare anti-minoritare în şcolile de stat

Dacă unele manuale şcolare, cărţi de lectură, de istorie sau altele, vorbind despre invaziile barbare citează pe huni sau pe maghiari menţionând unele caracteristici ale acestor popoare scoase din cronicile timpului sau din manualele de istorie universală, acest lucru nu este făcut totuşi cu intenţia de a ofensa minoritatea maghiară, sau de a-i aduce un prejudiciu moral, ci pentru a ţine cont de adevărul istoric admis în mod general.

Guvernul român recunoaşte totuşi că, pentru diverse motive de ordin moral şi pedagogic ar fi bine să se scoată din unele manuale ceea ce ar putea să atingă sentimentele unei părţi a populaţiei sau ceea ce ar putea să contribuie la neînţelegeri între grupuri etnice locuind pe acelaşi teritoriu. De aceea, atunci când în primăvara anului 1930 a fost atenţionat asupra acestei probleme de către petiţionarii de astăzi, Ministerul Instrucţiunii Publice s-a grăbit să atragă atenţia asupra acestui punct atât autorilor de cărţi didactice, cât şi Consiliului Permanent al Învăţământului, care este îndreptăţit să aprobe manuale şcolare, rugându-i să ţină cont de acest lucru. Ca urmare a acestei dispoziţii, Ministerul Instrucţiunii Publice a interzis în cursul anului 1930 utilizarea unui manual de geografie, cu toate că acest manual fusese aprobat anterior sus-numitei dispoziţii.

Guvernul român este cu atât mai în drept să-şi exprime surprinderea cu cât petiţionarii au crezut de cuviinţă să ridice această problemă în petiţia lor, problemă pe care o ridicaseră deja în faţa organelor şcolare competente din România, primind deplină satisfacţie.

Opresiunea limbii materne în grădiniţe

Guvernul român s-a explicat destul asupra „zonei culturale" pentru a nu mai reveni asupra acestui lucru; el se va mulţumi să discute aici afirmaţiile de ordin concret aduse asupra acestui punct de către petiţionari.

Ordinele ministeriale nr. 7707/923 şi 61770/923, citate în petiţie, se refereau la grădiniţele comunale şi nu la grădiniţele confesionale maghiare. De altfel, aceste ordine au fost abrogate în mod expres prin Legea asupra învăţământului privat din 1925 care permite comunităţilor confesionale sau culturale şi chiar particularilor izolaţi să creeze grădiniţe în care cursurile vor fi predate în limba maternă a copiilor. În ceea ce priveşte grădiniţele de stat, este suficient să menţionăm, cu titlu de exemplu, că în districtul Odorhei, statul întreţine 36 de grădiniţe cu 42 de directoare dintre care 22 maghiare care ştiu foarte puţin româna şi 20 româncecare vorbesc toate maghiara. Guvernul român ţine la dispoziţia membrilor consiliului un tabel cu toate grădiniţele de stat din acest district, având numele, naţionalitatea şi confesiunea conducătorilor. Cât despre exemplul prezentat de petiţionari privind grădiniţa de la Tuşnad (pagina 12 din petiţie), Guvernul român poate să aducă un certificat al primarului comunei atestând că directoarea grădiniţei de stat din comună cunoaşte maghiara atât ca limbă scrisă cât şi ca limbă vorbită. Guvernul român este la fel de surprins de a citi (la aceeaşi pagină 12) că „numai în departamentul Ciuc s-au deschis, în 1929, 43 de grădiniţe în care copiii nu înţeleg nici un cuvânt din ceea ce le spune învăţătoarea care este venită din altă parte", pe când în districtul Ciuc există în prezent, cu totul, 52 de învăţătoare de grădiniţă românce din care 12 vorbesc foarte bine maghiara iar celelalte 40 sunt repartizate numai în comunele în întregime româneşti cum ar fi Bicaz, Corbul, Bihor, Voslabeni etc. sau unde populaţia este în marea ei majoritate românească cum ar fi Tulgheş, Ghimeş, Frumoasa etc.

În ceea ce privește amenzile pe care ar fi fost puşi să le plătească mii de părinţi maghiari pentru că au refuzat să-şi trimită copiii în grădiniţele româneşti, nu găsim la administraţia financiară a districtului Odorhei (repetăm, cel mai maghiar dintre districtele Transilvaniei) nici o urmă de amendă percepută cu acest titlu pe toată durata anului 1930, până la sfârşitul lui noiembrie din acest an, dată la care a fost emis certificatul Administraţiei Financiare respective, care se găseşte şi el la dispoziţia membrilor Consiliului.

Dar chiar în districtele în care, conform legii asupra învăţământului primar şi fără a se ţine seama de rasă sau de religie, părinţii au avut de plătit amenzi şcolare pentru absenţele nejustificate ale copiilor lor de la cursuri, aceste amenzi au fost, în cea mai mare parte, anulate ca urmare a ordinelor circulare ale Ministerului Instrucţiunii Publice care a ţinut seama de situaţia economică destul de precară a familiilor în actualele împrejurări.

Cheltuieli de construcţie şi de întreţinere ale şcolilor de stat de limbă română care cad în sarcina minorităţilor

La această rubrică petiţionarii se plâng că, prin lege, cheltuielile de întreţinere a şcolilor primare de stat cad în grija comunelor – cu excepţia lefurilor personalului de învăţământ care sunt în sarcina statului – iar în acest mod populaţia minoritară maghiară contribuie cu banii săi la întreţinerea şcolilor de stat, fapt care diminuează cu atât mai mult posibilitatea lor de a contribui la întreţinerea şcolilor private confesionale şi ei cer, nici mai mult nici mai puţin, suprimarea acestei dispoziţii legislative. Ne este greu să înţelegem. Dispoziţia în cauză este de ordin general; ea se aplică pentru toate lumea, fie majoritari sau minoritari. Statul nu întreţine numai şcoli de limbă română, dar am văzut în ce mare proporţie, şi şcoli de limbă maghiară. Românii din districtul Trei Scaune de exemplu, unde nu sunt decât 8 şcoli româneşti de stat, nu contribuie numai la întreţinerea acestor şcoli ci şi la cea a 100 de şcoli şi 8 secţii maghiare. Încă o dată, dispoziţia este de ordin general. Să admitem ipoteza că statul este acela care ia în întreţinere toate şcolile primare (nu numai salariile personalului din învăţământ cum este în prezent), ce s-ar întâmpla? În mod natural ar exista o creştere a sarcinilor statului şi în consecinţă un supliment de impozite pentru a putea face faţă la aceasta. Acest impozit suplimentar deoarece va fi general, va atinge în mod necesar şi populaţia minoritară maghiară. Ce-ar câştiga ea atunci? Numai dacă Partidul Maghiar n-ar pretinde ca în materie de contribuţii minoritatea maghiară din Transilvania să aibă dreptul la un tratament preferenţial, care să-i permită să refuze impozitul pentru toate sarcinile de care ea n-ar beneficia în mod direct. La câte aberaţii nu duce orbirea? De fapt, cheltuielile puse în sarcina comunelor sunt departe de a fi atât de ridicate cum ne face să credem lectura petiţiei; în regiunea secuiască în special nu trebuiau să se construiască noi localuri, deoarece existau aproape peste tot şcoli de stat deja sub

regimul maghiar. Cele câteva şcoli de stat nou construite s-au construit mai ales cu fonduri departamentale şi prin contribuţia statului care a furnizat lemn din pădurile care îi aparţin. În plus, noua lege asupra organizării şi funcţionării Ministerului Instrucţiunii Publice din 1 iulie 1930 a uşurat în special situaţia materială a şcolilor confesionale minoritare. Într-adevăr, art. 186, aliniatul 4 al numitei legi stipulează că: „sumele afectate (pentru învăţământ) în bugetul oricărei comune vor fi repartizate proporţional între toate Comitetele şcolare ale comunei, fie de stat, fie private". Ca urmare a acestui fapt, contele György Bethlen, preşedintele Partidului Maghiar, a adresat în numele partidului său, pe 23 octombrie trecut, o scrisoare Ministerului Instrucţiunii Publice prin care recunoaşte că noua dispoziţie, a cărei menţiune am făcut-o, îndeplineşte obligaţiile contractate de statul român în virturtea art. 10 din Tratatul Minorităţilor. Deci, nu mai este nevoie să ne oprim mai mult asupra acestui subiect.

Închiderea şcolilor confesionale maghiare

Acelaşi capitol al petiţiei menţionează şi „închiderea unui număr mare de şcoli confesionale maghiare fără a da măcar motivele". Guvernul român ar fi dorit să găsească câteva precizări, în lipsa cărora, el ar fi în drept, având în vedere generalitatea afirmaţiei, să nu ţină cont în nici un fel de aceasta. Totuşi, pentru ca nici o îndoială să nu mai persiste asupra acestui subiect, Guvernul român a întreprins cercetări a căror rezultate le prezentăm mai jos:

În districtul Odorhei, adică în districtul cel mai maghiar dintre toate din Transilvania, dacă în 1918 existau 62 de şcoli confesionale maghiare cu 108 învăţători, în prezent există 66 de şcoli cu 114 învăţători; nu s-a închis decât o singură şcoală, situată la Corund, deoarece nu îndeplinea condiţiile legale. În această comună Corund există, actualmente, o şcoală de stat maghiară cu 7 învăţători care funcţionează spre satisfacerea în întregime a populaţiei locale, cum rezultă dintr-o declaraţie semnată de către locuitori şi pe care Guvernul român o va ţine la dispoziţia membrilor Consiliului. În districtul Ciuc, dacă în 1918 nu existau decât 45 de şcoli confesionale maghiare, în prezent există 48. Patru şcoli, cele de la Remetea, Barzava, Nicoleşti şi Tuşnad, au suportat în acest interval schimbări trecătoare. Aceste 4 şcoli fuseseră înainte de 1918 şcoli de stat; după unire, datorită faptului că învăţătorii care predau au refuzat să depună jurământul de fidelitate faţă de România, aceste şcoli au funcţionat un timp ca şcoli confesionale. Ulterior, profesorii respectivi, revenind asupra deciziei şi depunând jurământul, aceste şcoli au redevenit şcoli de stat în care se învaţă şi în prezent limba maghiară. Nu este vorba, în consecinţă, de închiderea propriu-zisă a şcolilor, ci mai degrabă de o întoarcere la situaţia anterioară. În districtul Mureş, aceeaşi observaţie: 129 de şcoli confesionale maghiare în 1918, 157 de şcoli actualmente. S-au închis, în cursul anilor 1923-1924, 4 şcoli cu totul, cele de la Breaza, Dumbrăvioara, Burghiu şi Ilioara pentru abateri de la lege şi de la regulamentele şcolare şi ca urmare a numeroaselor avertismente

primite. Aceste 4 şcoli nu fuseseră, de altfel, create de biserica reformată decât după 1918, cu intenţia de a sabota şcoala de stat care exista acolo. În prezent, în fiecare din aceste patru localităţi menţionate se găseşte o şcoală de stat maghiară, având acelaşi corp profesoral ca pe timpul regimului ungar. Acest sabotaj n-a încetat încă complet, din nefericire; astfel, în ultimul timp, în octombrie 1930 la Satu Mare, la o reuniune a Partidului Maghiar, chiar a acestui Partid Maghiar, în plină şedinţă, deputatul Abrudbanyai Ede, raportor pe probleme de învăţământ, vorbind despre învăţătorii maghiari care predau în şcolile maghiare de stat, i-a calificat drept renegaţi. Este vorba despre aceiaşi învăţători care predau în aceleaşi şcoli şi în aceeaşi limbă care, patrioţi fiind sub regimul ungar, devin renegaţi în ochii Partidului Maghiar, având vina de a fi continuat să servească sub regimul român. Guvernul român renunţă la orice comentariu.

În sfârşit, în districtul Trei Scaune, s-a observat în prima perioadă de la 1918 la 1930 o creştere cu 25 de şcoli confesionale maghiare al căror număr ajunge de la 21 la 46 pe când, pentru aceleaşi motive deja menţionate mai sus, s-au închis în tot districtul patru şcoli improvizate. Şi este locul să semnalăm că, 20 din cele 25 de şcoli nou create, au fost create în locuri unde, sub rgimul maghiar, nu funcţionau decât şcoli de stat care continuă să funcţioneze şi actualmente cu acelaşi personal de învăţământ ca şi în trecut. În consecinţă, şi din acest punct de vedere şcolile confesionale sunt în mod clar concurentele şcolii de stat.

Mai rămâne de spus că, pe un teritoriu înglobând patru districte şi o populaţie de aproape o jumătate de milion, au fost închise, de la unire, o duzină de şcoli confesionale, pe când în acelaşi interval de timp, numărul total al acestor şcoli pentru aceleaşi districte a crescut cu 60.

Rămâne o ultimă problemă înainte de a încheia acest capitol. Este adevărat că, începând cu anul 1925-1926 s-a introdus româna ca limbă de învăţământ în şcoala normală de la Cristur (districtul Odorhei) dar Partidul Maghiar nu poate să ignore motivele. Statul român a menţinut aici timp de şase ani consecutiv limba maghiară ca limbă de învăţământ dar atunci când, ca urmare a sabotării acestei şcoli chiar de către mediile ungureşti, numărul elevilor maghiari a scăzut până la a nu fi decât 5 sau 10% în raport cu colegii lor români, a trebuit să aducem această schimbare; dar aceasta nu înseamnă că nu se învaţă încă în prezent maghiara în această şcoală. În ceea ce priveşte şcolile normale confesionale ale minoritarilor, atât cele maghiare cât şi cele germane, legea asupra învăţământului privat din 1925 le-a menţinut pe toate în numărul în care existau atunci, fapt care, nu este nevoie să o spunem, permite să satisfacă tot necesarul de personal de învăţământ pentru minoritari.

Învăţământul în limba română în şcolile primare luate de stat de la bisericile ungureşti

Partidul Maghiar afirmă că, sub regimul ungar, un oarecare număr de şcoli primare confesionale au fost predate către stat cu condiţia ca învăţământul să fie în maghiară şi pretinde ca statul român, care a intrat în posesia acestor şcoli pe

calea succesorală, să fie urmărit pentru a respecta această clauză, lucru pe care nu-l face, deoarece în toate aceste şcoli învăţământul ar fi în limba română. Întâlnim aici, o dată în plus, o afirmaţie inventată: acest lucru îl vom putea constata imediat.

În districtul Mureş de exemplu, în toate şcolile de această categorie din comunele Breaza, Dumbrăvioara, Gurghiu, Brâncoveneşti, Voivodeni, Ungheni, Miercurea Nirajului, Ilioara, Măgherani, Gălăţeni, Panet, Baud şi Sabed, se învaţă şi astăzi în maghiară cu toate că în toate aceste comune, cu excepţia a două dintre ele: Breaza şi Sabed, s-au adăugat noi construcţii ori s-au reclădit din cap până în picioare vechile construcţii, fără contribuţia bisericii minoritare respective.

Acelaşi lucru se întâmplă şi în alte districte: Odorhei, Trei Scaune şi Ciuc. În acest ultim departament nu există, de altfel, decât trei şcoli de această categorie. Tot ceea ce a făcut statul este de a adăuga, într-un oarecare număr de comune unde existau aceste şcoli, la şcoala maghiară care a fost menţinută, o secţie românească pentru populaţia română locală care, sub regimul ungar, fusese privată de şcoală.

Învăţământul exclusiv românesc în 23 de şcoli secundare de stat din departamentele secuieşti

Guvernul român îşi propune să examineze şi aici, în detaliu, afirmaţiile petiţionarilor. El ţine numai să rectifice, încă de la început şi asupra unor puncte de detaliu, anexa 5, aşa cum este ea prezentată de către petiţionari. Se menţionează acolo 2 şcoli primare superioare care nu există, cele din Ditrau (Ciuc) şi din Baraolt (Trei Scaune). În consecinţă, problema se reduce la 21 de şcoli care rămân.

În districtul Maramureş conform recensământului ungar din 1910, existau 111.377 maghiari faţă de 70.192 români. Ori, pentru aceşti români, nu exista în tot districtul nici o şcoală secundară. Este natural că a trebuit să se remedieze această situaţie.

Astăzi se găsesc la Târgu-Mureş (capitală de departament) două licee de băieţi şi două gimnazii pentru fete în care se predă în maghiară şi tot atâtea şcoli secundare în care se predă în română. Dacă ţinem cont că populaţia maghiară, din district şi, în special, din capitala de district a scăzut, ca urmare a unui număr oarecare de repatrieri în Ungaria, în special pentru funcţionari şi pentru garnizoană, rezultă că la o paritate a populaţiilor corespunde o paritate în repartizarea şcolilor secundare, fapt care nu este decât foarte just.

Să trecem la districtul Ciuc. În acest district există două comune urbane: Miercurea-Ciuc şi Gheorgheni. Sub regimul ungar existau la Mircurea-Ciuc: un liceu confesional de băieţi, o şcoală normală pentru băieţi, şi ea confesională, şi o şcoală primară superioară de stat pentru fete iar la Gheorgheni: un liceu de stat pentru băieţi şi o şcoală primară superioară confesională pentru fete. În toate

aceste şcoli învăţământul se făcea în mod exclusiv în maghiară. Pentru cei 18.032 români din district pe care îi menţionează statisiticile ungare, nu exista aici nici o şcoală secundară. Statul român a început în 1920-1921 prin a crea o clasă paralelă comună pentru băieţi la liceul de stat din Gheorgheni şi, respectiv, o alta pentru fete la şcoala primară superioară din Miercurea-Ciuc, pentru populaţia română din district dar a menţinut integral învăţământul în maghiară la clasele principale, cu acelaşi personal de învăţământ ca şi în trecut. Dar aici se repetă din nou acelaşi fenomen care s-a manifestat la şcolile primare. Şcolile de stat au fost sabotate şi cea mai mare parte a elevilor maghiari au mers să se înscrie la şcoala maghiară confesională. Statul a fost adus în poziţia de a închide, una câte una, clasele maghiare, din lipsă de elevi. La numărul infim care rămâne actualmente, profesorii maghiari predau maghiara ca altă limbă.

Pentru a ne da seama de situaţia existentă în această privinţă în districtul Ciuc, vom menţiona că maghiarii din acest district au în prezent la dispoziţia lor: un liceu confesional de băieţi şi o şcoală normală confesională pentru băieţi la Miercurea-Ciuc; un gimnaziu confesional la Ditrau şi un gimnaziu confesional pentru fete la Gheorgheni; iar românii dispun, dinspre partea lor, de un liceu de băieţi la Gheorgheni şi de un gimnaziu pentru fete la Miercurea-Ciuc.

Aceeaşi situaţie pentru districtul Trei Scaune unde cei 22.962 de români menţionaţi de statisticile ungare din 1910 n-aveau la dispoziţia lor nici o şcoală secundară. Pentru a ne uşura expunerea ne vom mulţumi să menţionăm că actualmente, în acest district, ungurii au la dispoziţia lor: două licee confesionale iar românii: o şcoală normală de stat pentru fete şi două gimnazii pentru băieţi şi fete unde se învaţă de asemenea maghiara.

Nu putem deci spune că ar fi ameninţată cultura maghiară din lipsă de instituţii şcolare adecvate dar s-a reparat nedreptatea comisă altădată faţă de elementul românesc care şi el are dreptul la instruire.

Şcolile confesionale maghiare în zona culturală

Petiţionarii procedează şi aici folosind afirmaţii de ordin general cu excepţia a două puncte asupra cărora ne vom explica imediat. Ca răspuns la aceste afirmaţii generale, Guvernul român ţine să declare, cu cea mai mare fermitate, că toate şcolile confesionale, fie ele maghiare, germane sau române, sunt supuse aceluiaşi tratament şi că acesta este stabilit prin legea asupra învăţământului privat din 1925 şi prin regulamentul relativ la aceasta. Ordinul ministerial nr.70.423 din 1926 de care se plâng petiţionarii pentru că prevedea ca, în toate şcolile confesionale maghiare, elevii să vorbească în română de trei ori pe săptămână, în timpul recreaţiilor, prevede de asemenea – dar acest lucru petiţionarii se feresc să-l adauge – că acesta nu se va aplica decât începând din anul viitor şi numai *acolo unde şi în măsura în care şcolile vor crede că o pot face.* În consecinţă, aplicarea acestui ordin a fost lăsată la discreţia şcolilor înseşi. El viza de asemenea toate şcolile minoritare, nu numai şcolile confesionale maghiare. Acest ordin a rămas, de altfel, literă moartă pentru că n-a fost

niciodată aplicat şi statul nu s-a gândit niciodată să supravegheze aplicarea sa (faptul că acest ordin era facultativ, spunea deja destul) aşa cum o probează două declaraţii recente (noiembrie 1930), pe care Guvernul român le ţine la dispoziţia membrilor Consiliului şi care provin de la preşedinţii celor două asociaţii de învăţători minoritari, de confesiune catolică şi reformată din districtul Odorhei, care declară că niciodată şi nici un moment elevii şcolilor minoritare n-au fost constrânşi să vorbească în româneşte în timpul recreaţiilor şi că nu fac acest lucru niciodată.

Fixarea originii pe baza numelui

Asupra acestui subiect Guvernul român, găsindu-se în faţa unei plângeri prezentată separat de către aceeaşi petiţionari şi la care a răspuns deja (a se vedea documentele C.451.1930.I), îşi permite să se refere la acestea.

Calificarea profesorilor, închiderea şcolilor, educarea în comun etc.

Partidul Maghiar afirmă că Ministerul Instrucţiunii Publice nu recunoaşte diplomele eliberate profesorilor minoritari la materiile naţionale (limba şi istoria română) de către universităţile neromâneşti, fără totuşi a preciza despre ce universităţi este vorba. Guvernul român crede că este vorba de diplomele eliberate de către universităţile ungureşti din Budapesta şi Seghedin. Ori, diplomele eliberate de către Universitatea din Budapesta, anterior datei de 20 noiembrie 1921, sunt recunoscute legal; dar nu se pot recunoaşte în prezent diplomele eliberate de cele două universităţi ungureşti sus-menţionate atunci când este vorba de limba, de istoria sau de geografia română, pentru bunul motiv că la Universitatea din Seghedin nu se predau aceste materii iar la Universitatea din Budapesta se învaţă, este adevărat, româna, dar într-un mod mai mult decât defectuos, fără a mai vorbi de atmosfera care domneşte în aceste universităţi care, după părerea Guvernului român, nu poate crea acea stare de spirit de seninătate şi de obiectivitate proprie învăţământului.

Statul român nu numai că nu obstrucţionează recrutarea profesorilor pentru şcolile secundare minoritare dar, pentru a facilita acest proces, acordă adesea dispense care, din lipsă de profesori legal titraţi, permit unor simpli profesori de şcoli primare minoritare să predea în şcoli secundare. El ţine, cu titlu de exemplu, la dispoziţia membrilor Consiliului o întreagă listă de cazuri de acest fel.

Dacă confesiunile maghiare nu au încă în prezent în şcolile lor secundare, în special pentru unele obiecte, dintre care franceza, corp profesoral calificat, aceasta nu ţine decât de ele. Din 1918 până în 1930, adică în 12 ani, ele ar fi putut să-şi crească două generaţii de profesori în universităţile din ţară. În loc de aceasta, minoritatea maghiară a preferat să-şi trimită copiii la universităţile maghiare din Seghedin şi din Budapesta şi numai de câţiva ani încoace, după ce s-a convins că în Ungaria nu existau locuri de muncă remunerate pentru ei, a consimţit să-i înscrie la universităţile din ţară.

La fel de lipsită de fundament este şi afirmaţia conform căreia Ministerul Instrucţiunii Publice ar fi refuzat să recunoască certificatele eliberate de şcolile secundare minoritare maghiare, printre care unele seculare. Nu există actualmente în Transilvania nici o şcoală minoritară maghiară a cărei certificate să nu fie recunoscute de către stat. Se poate ca, uneori, în cazuri excepţionale, de exemplu la Zalan, unde profesorii au fost acuzaţi de a fi comunicat elevilor lor subiectele tezelor, să se suspende eliberarea certificatelor temporar, până la sfârşitul anchetei. Dar nu poate fi vorba de cazuri cu totul excepţionale care se pot întâmpla şi în şcolile de stat.

Educarea în comun a elevilor ca şi funcţionarea profesorilor-bărbaţi în şcolile secundare pentru fete şi, invers, a profesorilor-femei în şcolile secundare pentru băieţi, sunt efectiv prohibite în principiu, prin lege. Dar ceea ce miră mai mult este de a vedea că Partidul Maghiar protestează contra acestei dispoziţii, în timp ce, mai ales faţă de şcolile minoritare ungare, Ministerul Instrucţiunii Publice s-a arătat cel mai liberal în a le acorda dispense. Chiar legea a fost în această privinţă mai puţin restrictivă decât pentru şcolile de stat. Astfel, art.108, al.3, din Legea asupra învăţământului privat din 1925 prevede că: „Profesorii bărbaţi care, în momentul intrării în vigoare a acestei legi, predau în şcolile confesionale de fete, vor putea să continue să predea până când vor ieşi la pensie".

Art. 35 din Legea asupra învăţământului secundar prevede că: „în liceele de fete, corpul profesoral, cu excepţia profesorilor de religie, nu se va compune decât din femei. În gimnaziile de băieţi, profesorii şi maiştrii de dexterităţi (înţelegem prin acestea muzica, gimnastica, desenul, caligrafia, lucrările manuale etc.), cu excepţia profesorilor de gimnastică, vor putea fi femei în lipsa profesorilor bărbaţi. În clasele superioare ale liceelor nu vor fi admişi totuşi decât profesori bărbaţi. *Aceste dispoziţii nu se aplică în şcolile private care au drept de a fi publice, atâta vreme cât ele ar putea să atingă pe profesorii bărbaţi sau femei care predau în numitele şcoli în momentul punerii în vigoare a prezentei legi*".

Guvernul român constată cu regret că nici aici, nimic nu poate să satisfacă Partidul Maghiar. Este adevărat că Ministerul Instrucţiunii Publice, în virtutea dreptului de control pe care îl are şi mai ales exercitându-şi obligaţia de control ce îi revine, insistă pentru ca toate obiectivele prevăzute în programele analitice să fie predate de profesori calificaţi; dar nu este mai puţin adevărat că, în faţa unor cazuri de forţă majoră, el se vede constrâns să acorde unele dispense. El se foloseşte de acestea dând dovadă de un înalt grad de liberalism în raport cu şcolile confesionale.

El este chemat în egală măsură să vegheze ca fiecare şcoală să aibă localul său propriu, instalat în condiţii igienice dar, contrar a ceea ce se afirmă în petiţie, nici o şcoală secundară minoritară n-a fost închisă: *nici una*.

Ce s-a declarat în 1925 de către Ministerul actual al Instrucţiunii Publice

Partidul Maghiar vrea să folosească un discurs pe care ministrul actual al instrucţiunii publice, la acea dată senator al opoziţiei, l-a pronunţat în 1925, cu

ocazia discutării legii asupra învăţământului privat. Ori, pentru a ne da seama în întregime de sens ar trebui să considerăm discursul în întregime şi nu să ne mulţumim cu un citat redus la două cuvinte. Dacă recitim acest discurs putem constata că ministrul actual, făcând în acea perioadă critica legii, punea în relief părţile ei bune şi de asemenea ceea ce i se părea lui că ar fi trebuit să fie modificat. Termenul de „măsuri draconice", de care el s-a folosit cu această ocazie, se referea la unele măsuri cum ar fi taxele de examen, de două ori pe an, la care erau supuşi elevii, instruiţi în familii sau în şcoli private şi de asemenea condiţiile materiale care se cereau pentru crearea şcolilor private, în special dovada prealabilă a existenţei fondurilor suficiente. Ori, aceste două măsuri contra cărora s-a ridicat în acea perioadă ministrul actual al instrucţiunii publice, nu vizau şcolile confesionale. Într-adevăr, şcolile confesionale dobândind toate, prin lege, dreptul de a fi publice, elevii lor nu sunt obligaţi să-şi treacă examenele de două ori pe an la şcolile de stat, ceea ce îi dispensează de plata dublului taxei combătute de ministrul actual; în ceea ce priveşte dovada de fonduri prealabile, bisericile minoritare au fost scutite prin reglementările legii în chestiune care prevede la art. 13, lit. d), al.4 că: „pentru şcolile private confesionale ca şi pentru cele aparţinând comunităţilor religioase, este suficient ca fondatorii şcolii să declare că posedă fondurile necesare pentru întreţinerea lor".

Pe de altă parte, la legea respectivă au fost aduse în ultimul timp multe ameliorări şi facilităţi asupra unor puncte de detaliu. Deci contradicţia prin care Partidul Maghiar pare că vrea să-l încolţească pe ministrul actual al Instrucţiunii Publice nu există.

Învăţământ bilingv în şcolile confesionale ale minorităţilor

Titlul capitolului denaturează deja adevărul. Nu poate fi vorba de învăţământ bilingv pentru că numai câteva obiecte: limba, istoria şi geografia română ca şi instruirea civică sunt predate în română; toate celelalte cursuri sunt predate în limba minorităţii respective. Chiar obiectele vizate mai sus nu sunt predate decât în a treia sau a patra clasă primară şi în a treia şi a şaptea clasă la ciclul secundar. La bacalaureat, candidaţii minoritari nu sunt obligaţi să răspundă în română decât la materiile pe care le-am specificat; pentru toate celelalte obiecte de învăţământ atât la probele orale cât şi la probele scrise, ei se exprimă în limba lor maternă şi sunt examinaţi de profesori care cunosc bine această limbă.

Legea asupra învăţământului secundar este categorică asupra acestui punct:

Art.21. „Elevii care au urmat cursurile unui liceu cu limba de învăţământ alta decât româna, îşi vor putea trece examenele la materiile ştiinţifice în română sau în limba de învăţământ a liceului respectiv. În vederea acestui scop, Comisia de examen va cuprinde profesori de specialitate cunoscând deopotrivă limba minoritară respectivă, în aşa fel încât să fie în măsură să examineze în această limbă. În caz de imposibilitate Comisia se va completa cu unul sau doi profesori care vor examina în limba minoritară".

Cât despre afirmaţiile vagi, de pretinse abuzuri şi persecuţii la care ar fi fost supuse şcolile confesionale dinspre partea agenţilor administrativi din subordine sau a jandarmilor fără să fie citat nici măcar un singur caz concret, Guvernul român crede, pentru demnitatea însăşi a Partidului Maghiar, că nu trebuie să spună mai mult.

Tratamentul inegal faţă de şcolile confesionale române

Guvernul român îşi impune să nu urmărească pe petiţionari în ceea ce priveşte viaţa şcolilor confesionale româneşti sub vechiul regim ungar. Este vorba aici de un trecut prea dureros pentru ca Guvernul român să nu reziste să-l evoce în astfel de împrejurări. Atingem în acest capitol mai multe probleme care va trebui să le tratăm una câte una; dar înainte de a o face, Guvernul român ţine să repete, o dată în plus, că legea, reglementările, dispoziţiile ministeriale nu fac nici o discriminare între şcolile confesionale minoritare sau româneşti. Toate sunt supuse aceluiaşi tratament ca şi şcolile româneşti ale Asociaţiei Femeilor Ortodoxe (6 licee, 2 şcoli comerciale şi 2 şcoli primare).

Atunci când bisericile româneşti din Transilvania, fie ele ortodoxe sau greco-catolice, vor să creeze şcoli confesionale, trebuie să se supună aceloraşi legi şi regulamente ca şi celelalte confesiuni.

Partidul Maghiar face caz de situaţia celor 4 şcoli secundare româneşti din Transilvania, considerând că au un tratament diferenţial. Se înşală şi, desigur, nu poate să nu ştie acest lucru. Iată cum se pune problema. În 1918, statul român, pentru a face faţă necesităţilor momentului care cerea intensificarea educaţiei maselor româneşti din Transilvania, ţinute în obscurantism de un regim străin, a luat în grija sa pe toţi învăţătorii şcolilor primare confesionale româneşti; dar, din lipsă de timp şi mijloace financiare pentru a construi şcoli noi, i-a lăsat să funcţioneze în vechile localuri. El a acţionat în acelaşi mod faţă de 4 şcoli secundare confesionale româneşti aflate la Beiuş, Blaj, Braşov şi Brad. Statul a luat în grija sa corpul profesoral care a continuat să funcţioneze în vechile localuri. Această reluare o dată efectuată, o lege specială a intervenit ulterior reglementând raporturile dintre stat şi bisericile proprietare ale numitelor şcoli. A fost un caz special şi proba constă în faptul că a fost necesară o lege specială; dar nu este vorba aici despre dreptul comun. Ori, în afară de cele 4 cazuri prevăzute printr-o lege specială, confesiunile româneşti rămân supuse dreptului comun ca şi celelalte, tot aşa cum s-a mai spus şi în cazul aşezămintelor şcolare ale Asociaţiei Femeilor Ortodoxe.

Partidul Maghiar mai obiectează şi în privinţa faptului că statul impune bisericilor ungureşti plata profesorilor şi învăţătorilor ca şi cum aceştia ar fi ai lor proprii, când, pe de altă parte, el le refuză orice subvenţie anterioară anului 1929. Citind această petiţie s-ar părea că obligaţia în chestiune care are legătură cu salariile personalului din învăţământ, ar fi specială pentru bisericile ungureşti. Ori, această obligaţie are un caracter general şi se aplică tuturor şcolilor private, aşa după cum se arată fără prescurtări în textul legii (art.30 al Legii asupra

învăţământului privat). Este o dispoziţie care a fost luată pentru a asigura personalului de învăţământ al şcolilor private condiţii de viaţă demnă, în interesul chiar al învăţământului.

Cu toate că prevederile legii sunt obligatorii, Ministerul Instrucţiunii Publice, ţinând cont de situaţia materială a bisericilor care e uneori dificilă, a admis deja în 1926, prin ordinul nr. 156.431, că: „pentru o perioadă de tranziţie profesorii şcolilor minoritare private ar putea să nu fie plătiţi tot atât de mult ca cei de stat, încercând totuşi să se apropie progresiv de această limită legală".

În ceea ce priveşte contribuţia statului la instituţiile culturale minoritare, pe care petiţionarii o reduc la zero, ea este departe de a fi neglijabilă, chiar în afara subvenţiilor recunoscute de către petiţionarii înşişi că ar fi fost date în 1929 şi 1930.

Astfel statul român, încă o dată, în afara subvenţiilor care poate să le acorde, întreţine în mod normal din bugetul său seminariile confesionale minoritare ca şi personalul administrativ şi de cult a fiecăreia dintre confesiuni. Cifrele vor putea spune ce reprezintă aceasta pentru anul care tocmai s-a sfârşit:

Pentru seminariile confesionale minoritare:

Seminariile catolice din Bucureşti şi din Iaşi	1.774.700
Institutele catolice din Alba Iulia şi din Timiş	2.747.700
Episcopia reformată din Cluj	1.953.500
Episcopia unitariană din Cluj	1.644.672
Seminarul musulman din Medgidia	2.388.100
Total lei	**10.508.772**

Pentru personalul administrativ de cult şi minoritar:

Episcopia catolică Alba Iulia	2.524.766
Episcopia catolică Timişoara	2.228.728
Episcopia catolică Oradea	156.104
Episcopia catolică Satu Mare	157.500
Arhiepiscopia catolică Bucureşti	1.016.706
Episcopia catolică Iaşi	762.720
Personalul cultului catolic şi armean	48.969.600
Episcopia reformată Cluj	1.480.870
Episcopia reformată Oradea	741.840
Episcopia unitariană Cluj	983.496
Episcopia luterană Sibiu	1.415.880
Supraintendenţa bisericii presbiteriene maghiare Arad	418.440
Cultul reformat, personalul parohiilor	64.653.140
Cultul reformat, retribuţia preoţilor	180.000
Cultul unitarian, personalul parohiilor	8.833.335
Cultul unitarian, retribuţia preoţilor	36.000
Cultul luteran, personalul parohiilor	20..923.594

Cultul luteran, retribuţia preoţilor 57.000
Moschee şi muftii 12.245.300
Total lei 167.785.019

Fie, cu totul, aproape 180 de milioane de lei anual.

În timpurile atât de grele ca cele pe care le trăim şi în care orice trezorerie se resimte, Guvernul român îşi impune, fără a răspunde adversarilor săi, un sacrificiu considerabil, pentru că îl consideră just şi necesar şi ar fi cel mai fericit ca împrejurările să-i permită să facă mai mult. Cât despre aşteptarea ca eforturile sale să fie recunoscute de către Partidul Maghiar, regretă că nu poate să nutrească această speranţă.

După explicaţiile care au fost date, Guvernul român este de părere că nu mai există nimic demn de reţinut din plângerea prezentată de către Partidul Maghiar.

Binevoiţi să primiţi, domnule Secretar General, asigurarea înaltei mele consideraţii.

MINISTRU, DIRECTOR,

Domniei sale,
Domnului C.Antoniade
Ministru Plenipotenţiar al României la Geneva

88 1931 ianuarie 19, Miercurea Ciuc

Poliţia de reşedinţă Ciuc Personal-Confidenţial
Nr. 50 din 19 ianuarie 1931

Domnule Prefect,

Avem onoarea de a vă raporta următoarele:

Activitatea şi propaganda ce dezvoltă Partidul Maghiar în acest judeţ atât la sate cât şi la oraşe nu este o propagandă paşnică de partid, ci o agitaţie iredentistă care tinde la subminarea temeliilor statului român. O adevărată politică horthystă, care caută pe toate căile posibile a infiltra în populaţia minoritară de la sate şi oraşe ura contra ordinei de stat. Caută a contribui la greaua situaţie economică şi financiară în care se zbate astăzi statul român pentru a putea dovedi în faţa puterilor străine incapacitatea de conducere a elementului dominant.

Intenţia lor este de a pregăti populaţia minoritară de la sate şi oraşe în aşa fel ca la un moment dat, la care ei se aşteaptă, să poată da o lovitură decisivă contra statului român.

Ei încearcă a provoca ura neîmpăcată între românii din Vechiul Regat şi cei din Transilvania, ca astfel scopul urmărit de ei să fie mai uşor de realizat.

În slujba lor perfidă stau toţi preoţii şi învăţătorii confesionali şi toţi intelectualii din provincie, asemenea meseriaşii şi comercianţii minoritari.

Pe armenii şi evreii din judeţ, care nu aderă la politica lor horthystă şi care îndrăznesc a se numi ca atare, îi persecută cu diferite ocazii, şi aceştia, mare parte fiind meseriaşi şi comercianţi, decât să fie boicotaţi de elementul secuiesc preferă mai bine să-şi exprime sentimentele de a fi şi ei de origine unguri.

Toate întreprinderile forestiere, comerciale şi industriale din judeţ sunt în mâna ungurilor, evreilor şi armenilor maghiarizaţi.

Funcţionarii de sub era maghiară care din ura ce-i predomină faţă de români nu au depus la timpul său jurământul de fidelitate statului român, ocupă diferite funcţii pe la întreprinderile din judeţ.

Când s-a resimţit criza financiară, în urma propagandei Partidului Maghiar şi a agitatorilor lor, mare parte din comercianţi au cerut moratorii, fără a fi cazul.

Meseriaşii şi industriaşii au depus brevetele şi acum continuă a lucra pe sub ascuns spre a fi scutiţi de plata impozitelor către stat.

Fabricile forestiere au încetat lucrul şi au dat drumul muncitorilor şi suntem bine informaţi că unele întreprinderi cu mai multă bunăvoinţă ar fi putut continua lucrul dacă nu ar fi atinşi de politica duşmănoasă a iredentiştilor maghiari, dar au dat drumul muncitorilor rămânând pe loc funcţionarii, crezând că acuma activitatea şi propaganda conducătorilor comunişti îşi va face efectul şi statul român va cădea în ghearele comuniştilor de peste Nistru. Accentuăm că puţinii funcţionari români de la aceste întreprinderi au fost şi ei concediaţi fără motiv.

În oraşul Gheorghieni au înfiinţat o asociaţie numită „Kis gazda Kör" (Cercul micilor gospodari) al cărui număr de membri creşte încontinuu şi care are drept scop gruparea elementelor de la sate pentru a fi mai uşor de condus şi sub pretextul că fac adunări din sfera lor economică, să poată dezvolta şi mai mult ideile iredentismului.

Domnule prefect! acest raport ar fi prea lung dacă am trece la detalii.

Credem că este suficient a arăta numai unele evenimente şi mişcări iredentiste, care pot învedera cele raportate de noi mai sus.

Adunările, conferinţele şi consfătuirile conducătorilor iredentiştilor maghiari se ţin lanţ. Pe la cazinourile maghiare, la mese comune, nuntă, serate etc. nu se poate observa nici un român sau dacă întâmplător se abate vreun român pe acolo, a încetat orice discuţie, făcând gesturi de desconsiderare şi de sfidare, dându-i a înţelege că localul nu este pentru el şi făcându-l să plece cât mai repede.

La un bal din comuna Sântimbru preotul romano-catolic numit Kovacs Balazs a pălmuit şi a dat afară din localul petrecerii doi tineri români, care

urmând a fi încorporaţi, crezând că acuma a sosit momentul de a-şi putea exprima şi ei sentimentele lor de români, au spus muzicanţilor să le cânte un cântec românesc „Hora Unirii".

Agentul de siguranţă Petcu Iosif a fost dat afară din cazinoul maghiar din localitate şi legitimat cu concursul unui judecător de origine maghiară, chiar în prezenţa publicului minoritar deşi era cunoscut de unii maghiari din localitate, descoperindu-l din calitatea de agent acoperit al acestei poliţii.

Notarului Lascu din comuna Ditrău de fel tot din acest judeţ, dar de origine română i s-a spus direct în faţă, că nu va putea fi niciodată ales notar definitiv al comunei Ditrău din cauză că este român, iar ei – ungurii – vor cu orice preţ un ungur.

Unui învăţător de stat din comuna Tomeşti, de origine ungur, care a avut curajul de a declara adevărul în faţa organelor anchetatoare, că fostul profesor de la Liceul de stat din Miercurea Ciuc numit Tamaş, cu ocazia unei adunări şcolare a vorbit populaţiei din comună chestiuni care erau în contrazicere cu interesul naţional românesc, i s-a dat numele de ungur renegat, figurând apoi numele lui prin toate ziarele minoritare din judeţ, pentru a fi cunoscut ca atare de toţi secuii.

Am vorbit mai sus de ura ce intenţionează a infiltra cei de la conducerea iredentismului între fraţii români şi pentru a dovedi şi această afirmaţie a noastră dăm mai jos un mic extras din ziarul „Székely Szó" nr.46/1930 ce apare la Gheorghieni:

„În loc de muncă solidă a venit infectul din Regat, lupta înverşunată a imoralităţii Orientului, cu Ardealul apusean, liber, moral şi cu toată forţa sa brutală voieşte a învinge pe acesta. Toată murdăria Orientului năvăleşte asupra Ardealului şi a poporului său care stă santinelă neclintită la porţile Apusului. Rezultatul nu putea să fie altul. Falimentul complet al moralei, economic şi cultural".

Domnule prefect! Subsemnaţii, ca şefi ai autorităţilor menite a veghea la ordinea şi siguranţa de stat, reprezentând interesele naţiunii în acest judeţ, cuib de iredentişti şi comunişti periculoşi, ne ţinem de a noastră sfântă datorie a vă semnala aceste cazuri, care mergând, progresând pot aduce statului român o situaţie la care nu se aşteaptă.

Oare care poate fi rezultatul activităţii noastre faţă de aceste curente iredentiste. S-a redus la minimum. Trebuie să recunoaştem această stare de lucruri, deoarece nu avem nici un mijloc de a putea câştiga – prin organele noastre bine cunoscute de toată lumea – informaţiile necesare; nu se face contrainformaţie, nu avem informatori, deoarece nu avem sumele necesare în acestă privinţă cu care am putea acţiona. Poliţiei i s-a sistat plata sumelor de reprezentaţie, sumele necesare pentru informaţii şi nici chiar permise de călătorie gratuită pe căile ferate nu avem decât unul singur la Poliţie.

Vă rugăm, domnule prefect, să binevoiţi a atrage atenţia autorităţilor în drept asupra acestui caz şi asupra stării excepţionale a acestui judeţ unde, în baza

informaţiilor ce deţinem, poate izbucni în tot momentul o surpriză neaşteptată – şi a interveni pentru a ni se pune la dispoziţie sumele necesare cheltuielilor ce avem de făcut cu câştigarea informaţiilor şi cu deplasările în judeţ.

Şeful Poliţiei de Reşedinţă Ciuc,
ss.indescifrabil

Comandantul Legiunii de Jandarmi,
ss. Căpitan Angelescu

Domniei sale, domnului prefect al Judeţului Ciuc.

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Direcţia Generală a Poliţiei, dosar 256/1931, f.2–7

89

1931 ianuarie 28, Timişoara

Magyar Párt Temes-Torontálmegyei Elnöksége
Timişoara–Temesvár I, Str.Eugen de Savoya, Jenőherceg-utca 8

Temesvár, 1931, január 28

371/1931

Az Országos Magyar Párt tisztelt elnökségének és tisztelt parlamenti csoportjának

Kolozsvár–Bukarest.

Az utóbbi időben a hivatalos sváb párthoz, a német-sváb népközősséghez való viszonyunk rendkivül barátságtalanná vált és a német-sváb népközösség hivatalos lapjában, a Banater Deutsche Zeitungban sorozatos támadó cikkekkel igyekszik izgatni a sváb népet a magyarság ellen.

Amidön erre vonatkozólág néhány ujságpéldány mellékelten bemutatunk, tájékoztatás céljából van szerencsénk az ügy állásáról a következőket jeleteni:

A német-sváb népközösség hivatalos vezetősége már régóta a román nemzeti parasztpárt karjaiba vetette magát és a hormánytámogatásban elbizakodva bennünket meglehetősen fölényes hidegséggel kezelt, abban a hiszemben, hogy a Bánságban a csekély számu magyarság a román és német tömegek mellett ugy sem sokat számit. Ez a magatartás különösen észlelhető volt Temes-vármegye közigazgatásában, ahol több esetben maguk a románok előzékenyebbek voltak hozzánk, mint „kisebbségi testvéreink", a svábok, akik szerény kivánságaink teljesitésével egyáltalában nem törődtek. Igy például midőn a vármegyei tanácsban a magyar gazdakörök részére segélyeket kértünk, a svábok ezt ellenezték, ellenben a románok megszavazták. A vármegyei állandó választmánynak póttagja dr. Aczél Oszkár elnöki tanácstagunk, akinek azonban sohasem adtak alkalmat, hogy adott esetben befolyhatott volna az ügyek intézésére.

Január 10-én ment végbe Temesvárott a megyei mezögazdasági kamara tanácsának megválasztása, amelynek idáig egy magyar tagja volt: báró Ambrózy Andor elnökünk. A kamara irányitása ezideig teljesen sváb kézen volt: névleg Vidrighin Stan CFR vezérigazgató volt az elnök, az ügyvezetést azonban dr. Reiter Imre sváb szenator intézte . Mikor tehát a kamarai választásokra került a sor, az elemi igazságosság azt követelte volna, hogy a megválasztandó 30 tagból legalább egy-két magyarnak is ajánljanak fel helyet a hivatalos listán. A német-sváb nepközösség azonban és a román kormánypárt teljesen mellőzni akart bennünket és semmiféle ajánlattal nem jött kozzánk. Mint most utólag megtudtuk, ezt dr. Muth Gáspár szenátor magatartása idézte elő, aki rendkivül haragszik Magyarországra az ott állitólag egyes sváb vezetök ellen megnyilvanuló „társadalmi terror" miatt, ami dr.Mühl Henrik bonyhádi orvos esetében érvényesülne a svábok szerint.

Látván a kormánypárt és a svábok magatartását, az utolsó pillanatban egy román-német ellenzéki csoporthoz csatlakoztunk, melynek vezetője, Dascal Eugen volt osträkmagyar tengerésztiszt, a bánsagi kormányzóság, egyik kisebb állású tisztviselöje, az ellenzéki érzelmű, minden eddigi politikai párttol független románok és németek nevében rendkivül barátságosan közeledett hozzánk, felkérve bennünket az ő csoportja támogatására. Noha Dascalnak komolyan megszervezett pártja még nincs, ő maga is szegény ember, akinek még nyomtatvány költségre sem futotta a pénzéből egyrészt hogy téljesen képviselet nélkül ne maradjunk, masrészt hogy e röpróbat provokáljunk, csatlakoztunk a Dascal–csoporthoz, amely különböző technikai akadályok miatt mindössze tiz jelöltet tudott állitani, köztünk egy magyart is, a mi jelöltünket: Hekler Gyula kécsai földbirtokost.

Mi nem akarván tulságossan kiélezni a dolgot, csak arra utasitattuk magyar tagjainkat, valamint a bolgár szavazókat, hogy a tiz közös jelöltre okvetlenűl szavazzanak le, ezeken kivül azonban még tetszés szerint szavazhatnak a hivatalos listából is husz jelöltre, akiknek személyét nem neveztük meg.

Körülbelül harminc magyar szavazat adathatott le a kamarai választáson ez azonban eldöntötte a választás sorsát. Az ellenzéki tiz jelöltből kilencz bekerült a tanácsba, köztük Hekler Gyula magyar jelölt is, ellenben a román nemzeti parasztpárt és a német-sváb népközösség legismertebb korifeusai csufosan kibuktak. Kibukott az eddigi elnök: Vidrighin Stan, továbbá dr. Pascu szenátor, dr. Subţire megyei párttitkár, az ifjú Taranisták elnöke, dr. Reiter Imre sváb szenátor, egy sváb állatorvos, a megyei állategészsegügyi felügyelő, stb. A kimaradt egyetlen ellenzéki jelölt, a sváb Friedman is csak azért bukott ki, mert elhiresztelték, róla, hogy zsidó.

Ha bár az egyetlen magyar tanácstag bekerülése a mezögazdasági kamarába nem tulságosan jelentös esemény, azonban igen nagy dolog a román nemzeti parasztpárt és a német-sváb népközösség vezető embereinek a csufos bukása, amit jórészben a mi magatartásunk idézett elő. Dascal pártirodánkban ütötte föl a választás idején a tanyáját, ide rendelte be az embereit, és a mi primitiv sokszorositó gépünkön gyártotta a felhivásait.

Természetesen a nagy kudarc után roppant harag fogta el a sváb vezetöket es a vármegyei állandó választmány sváb tagja. Pierre mérnök egy magánbeszélgetés alkalmával ki jelentette dr. Aczél tanácstagunknak, hogy a svábok ott ütik a mayarokat, ahol tudják.

Ez legálabb nyilt szinvallás volt, hiszen idáig is lipten-nyomon éreztük, hogy a svábok a mi börunkön igyekeznek a román kormáypárt segitségével elönyökhoz jutni. Ma már azt mondhatjuk róluk, hogy szöröstül-borostul eladták magukat a román nemzeti parasztpártnak, és nekünk rosszakaratú ellenségeink.

Ez a viszony megnyilvánult a mult havi orvoskamari választások alkalmával is, amidőn a sváb orvosok csoportja elárulta a közös hisebbségi orvosblokkot minden előzetesen hangoztatott becsületbeli igéret ellenére is, és beadta derekát a román terrornak, lehetövé tévén a románoknak, hogy az orvoskamara 5 vezetője közül három román legyen.

Nemrég Gyér kozségben, amelynek lakóssaga nagyobb részben német és szereb, s egész kis részben magyar, ottani lelkes magyarpárti vézetöink intervenciojára egy magyar jegyzöt választottak meg. A román és német jelöllt előtt. A közsékből, sváb deputació is jött be a prefekturára a magyar jelölt érdekében, és dr. Muth Gáspárt felkérték az ügy

támogatására. Dr. Muth Gáspár ezt megtagadta és szemrehányást tett a sváboknak, hogy miért szavaztak a magyar jegyzőre? / Megjegyezzük, a sváb jelölt egy részeges, megbizhatatlan ember volt/ Most aztán a prefektus az egyetlen szavazatot nyert román jelöltet akarja kineveztetni jegyzőnek, hála a német-svab népközösség kisebbségi szolidaritásának.

Igy állván a dolgok, most már mi is elérkezettnek latjuk az időt, hogy megmutassuk erőnket. Jó alkalom volt erre a hires Remarque-film előadásának kérdése, ami ellen a német-sváb népközösség Temesvárott vehemensen tiltakozott, arra hivatkozva, hogy a film német nemzeti érzést sért. A szociáldemokraták a kommunisták, a cionisták és a hélybeli magyar lapok pedig/ugy a Temesvári Hirlap, mint a Déli Hirlap/ a film előadása, vagy legalább előzetes bizottsági bemutatása mellett foglaltak állást.

Ebben az ügyben a mult tanacsülésen szavazás volt és a Magyar Párt a film előzetes bizottsági bemutatása mellett szavazott. Az eredmény az, hogy a Magyar Párt, a szociáldemokrata párt, a kommunista párt, a cionisták és három román szavazat segitségével a német-sváb népközösség és a román nemzeti parasztpárt 22-12 arányban kisebbségben maradt, ugy hogy a Remarque-film ügyének tárgyalását rendkivüli közgyülésre tüzettük ki.

A Bánságban a német-sváb népközösség elvesztette népszerüségét és osztozik fegyvertársa: a román-nemzeti parasztpárt sorsában. Már az egy év elötti vármegyei tanácsválasztások alkalmával feltünő jelenség volt, hogy az ellenzéki sváb csoport több mint 10.000 szavazatot kapott, és dr. Muth Gáspár pártja vezére szülőfalujában is kisebbségben maradt. Azóta a helyzet még csak rosszabbodott a német-sváb népközösségnek, és nagyon valószinű, hogy a legközelebbi politikai választások alkalmával csufos kudarcban lesz részük. Temesmegyében két román nemzeti parasztpárti szenátort közjegyzőnek neveztek ki, de hir szerint csak a községtanácsig választól által megválasztott szenátor mandátumára fognak választást kiirni, a másikra nem mernek. Általános választás esetén egy magyar barát német származású jelölt a Magyar Párt és a svábság jelentős tömegeinek támogatásával, ha a román pártok megoszlanának, a győzelem reményével vehetne fel a választasi harcot.

A szatmári kérdés mellett most már a svábok bánsági magatartása is azt tanusitja, hogy a Magyar Párt helyes utat követ, ha a hivatalos német-sváb népközösség gyengitésére és megbuktatására törekszik.

Kérjük ezt a jövöbeli politikai orientálódásnál figyelembe venni.

Magyar testvéri üdvözlettel:

főtitkár

elnök

Direcţia Judeţeană Cluj a Arhivelor Naţionale, fond Partidul Maghiar, dosar 2/1931, f 3-4

Traducere:

Preşedinţia Partidului Maghiar din Judeţul Timiş-Torontal
Timişoara, str.Eugen de Savoya nr. 8

371/1931

Timişoara 28 ianuarie 1931

Preşedinţiei Partidului Maghiar «din România»
şi onoratului grup parlamentar

Cluj-Bucureşti

În ultima vreme relaţiile noastre oficiale cu Partidul Svab şi cu Comunitatea germano-şvabă s-au înrăutăţit foarte mult iar în organul oficial de presă în „Banater Deutsche Zeitung" printr-o serie de articole agresive se aţâţă populaţia şvabă împotriva maghiarilor.

Anexând câteva exemplare din ziarul amintit, pentru edificare, am onoarea să vă informez asupra situaţiei:

Conducerea Comunităţii germano-şvabe s-a orientat de mai mult timp spre Partidul Naţional-Ţărănesc român şi înfumurată de sprijinirea guvernului ne-a tratat cu o răceală superficială fiind încredinţaţi că numărul restrâns al maghiarilor din Banat nu contează prea mult faţă de mulţimea românilor şi germanilor. Această atitudine s-a putut observa mai ales în administraţia judeţului Timiş unde, în mai multe cazuri, românii au fost mai simţitori faţă de noi decât „fraţii noştri minoritari", şvabi, pe care nu i-a interesat absolut deloc realizarea dorinţelor noastre modeste. De exemplu, atunci când în consiliul judeţului am solicitat ajutoare pe seama gospodarilor unguri, şvabii s-au opus, în timp ce românii au fost de acord. Dr. Aczél Oszkár, membru al Consiliului nostru prezidenţial îndeplineşte «funcţia» de membru supleant al Comitetului permanent al judeţului, dar nu i s-a dat niciodată ocazia să-şi manifeste influenţa la rezolvarea problemelor.

În ziua de 10 ianuarie s-a desfăşurat la Timişoara alegerea Consiliului Camerei Agricole care a avut până în prezent un singur reprezentant maghiar: baronul Ambrózy Andor, preşedintele nostru. Întreaga activitate a Camerei s-a desfăşurat, până în prezent, sub influenţă şvabă: preşedinte era Vidrighin Stan, director general la CFR dar activitatea era condusă de senatorul şvab dr. Reiter Imre. Când au urmat alegerile însă, conform dreptului elementar, s-ar fi cuvenit ca din cei 30 de membri maghiarilor să li se ofere măcar 1-2 locuri pe listă. Însă Comunitatea germano-şvabă şi partidul român de guvernământ au dorit să ne omită în întregime şi nu ne-au făcut nici un fel de propunere. După cum am aflat ulterior, acest lucru a fost provocat de atitudinea senatorului dr. Muth Gáspár care este foarte supărat pe Ungaria din cauza „terorii sociale" manifestate acolo,

se pare împotriva unor conducători şvabi. Potrivit şvabilor, acest lucru este valabil pentru cazul dr-ului Mühl Henrik din Bonyhád.

Văzând atitudinea partidului de guvernământ şi a şvabilor am aderat în ultima clipă la un grup româno-german al opoziţiei. Conducătorul acestuia, Dascăl Eugen fost ofiţer de marină austro-ungar, un funcţionar inferior din conducerea Banatului, s-a apropiat de noi deosebit de prietenos în numele tuturor românilor şi şvabilor cu idei opoziţioniste, care nu au aderat până în prezent la nici un partid, rugându-ne să-i sprijinim grupul. Deşi Dascăl nu are încă un partid serios organizat, el însuşi fiind un om sărac căruia nu i-au ajuns banii nici pentru tipărituri, am aderat la acest grup pe de o parte pentru a nu rămâne complet fără reprezentare şi pe de altă parte pentru o probare a forţei noastre. Din cauza unor piedici tehnice n-au putut prezenta decât zece candidaţi printre ei şi un maghiar, candidatul nostru Hekler Gyula, moşier din Checea.

Noi nedorind să ascuţim problema în mod excesiv i-am îndrumat pe membri noştri maghiari cât şi pe alegătorii bulgari să-i voteze pe cei zece candidaţi comuni şi, în plus, după voie din lista oficială douăzeci de candidaţi al căror nume nu l-am specificat.

S-au depus circa treizeci de voturi maghiare la alegerile pentru Cameră, ceea ce a hotărât soarta alegerilor. Din cei zece candidaţi al opoziţiei, nouă au intrat în consiliu, printre ei şi candidatul maghiar Hekler Gyula. De altfel, cei mai cunoscuţi corifei ai Partidului Naţional Ţărănesc şi ai Comunităţii germano-şvabe au suferit o înfrângere ruşinoasă. Printre ei: Vidrighin Stan, fost preşedinte, senatorul dr. Pascu, dr. Subţire, secretar judeţean al partidului, preşedintele tineretului ţărănist, dr. Reiter Imre senator, veterinar şvab, inspector veterinar judeţean etc. Singurul candidat al opoziţiei rămas pe dinafară a fost şvabul Friedman, care a fost înfrânt, doar pentru că s-a zvonit că e evreu.

Deşi intrarea unicului consilier maghiar în Camera agricolă nu constituie un eveniment deosebit este un lucru mare înfrângerea ruşinoasă a conducătorilor Partidului Naţional Ţărănesc şi ai Comunităţii germano-şvabe, fapt provocat în bună parte de atitudinea noastră. În timpul alegerilor, Dascăl şi-a ales ca sediu biroul partidului nostru, acolo şi-a convocat oamenii şi a publicat proclamaţiile sale pe tiparniţa noastră primitivă.

Evident că după această mare înfrângere conducătorii şvabi s-au supărat foarte tare iar unul dintre membrii Comitetului judeţean permanent, inginerul Pierre, i-a declarat consilierului nostru dr. Aczél în cadrul unei convorbiri particulare că şvabii îi lovesc pe unguri acolo unde pot.

Aceasta a fost măcar o declaraţie deschisă, căci până acum am simţit câte puţin că şvabii doresc să obţină avantaje, cu ajutorul partidului de guvernământ în detrimentul nostru. Azi putem declara că şvabii s-au vândut cu totul Partidului Naţional Ţărănesc şi ne sunt duşmani.

Această relaţie s-a dovedit cu prilejul alegerilor din luna trecută pentru Camera medicilor când grupul medicilor şvabi a trădat blocul minoritar al medicilor, în ciuda promisiunilor rostite anterior şi s-a supus terorii româneşti, dând posibilitatea ca din cei 5 conducători ai camerei memdicilor 3 să fie români.

Nu demult, în comuna Gyér în care marea majoritate a locuitorilor o constituie nemţii şi sârbii şi într-o mică măsură maghiarii, la intervenţia

conducerii Partidului Maghiar au ales un notar maghiar, faţă de candidaţii români şi maghiari. A venit chiar o delegaţie de şvabi din comună la prefectură în interesul candidatului maghiar şi l-au rugat pe dr. Muth Gáspár să-i sprijine. Dr. Muth Gáspár i-a refuzat şi le-a reproşat şvabilor de ce au ales un notar maghiar? (Notăm faptul că, candidatul şvab era un beţiv, lipsit de onestitate). Acum prefectul ar dori să-l numească drept notar pe candidatul român care a câştigat un singur vot noroc cu solidaritatea Comunităţii germano-şvabe.

Astfel stând lucrurile, considerăm că a sosit momentul să ne dovedim puterea. Un bun motiv l-a constituit prezentarea vestitului film Remarque împotriva căruia Comunitatea germano-şvabă a protestat vehement la Timişoara, motivând că filmul jigneşte sentimentul naţional german. Pe când social-democraţii, comuniştii, sioniştii şi ziarele maghiare locale (atât Temesvári Hirlap cât şi Déli Hirlap) au solicitat prezentarea filmului sau, măcar o vizionare prealabillă în faţa comisiei.

La ultima şedinţă de consiliu s-a trecut la vot în legătură cu această problemă iar Partidul Maghiar a optat pentru vizionarea prealabilă a filmului de către comisie. Rezultatul a fost că, cu ajutorul Partidului Maghiar, Partidului Social-Democrat, Partidului Comunist a sioniştilor şi a trei voturi româneşti comunitatea germano-şvabă şi Partidul Naţional Ţărănesc au rămas în inferioritate într-o proporţie de 22/12, astfel încât problema filmului lui Remarque urmează să se discute într-o şedinţă extraordinară.

În Banat, Comunitatea germano-şvabă şi-a pierdut popularitatea şi participă la soarta Partidului naţional Ţărănesc. Deja cu un an mai înainte, cu prilejul alegerilor pentru consiliu a constituit o realitate frapantă faptul că grupul şvab din opoziţie a obţinut mai mult de 10.000 de voturi iar şeful partidului, dr. Muth Gáspár a fost în minoritate chiar şi în satul său natal. De atunci soarta Comunităţii germano-şvabe s-a înrăutăţit şi, mai mult ca sigur că la viitoarele alegeri vor avea parte de un eşec ruşinos.

În judeţul Timiş, doi senatori ţărănişti au fost numiţi în funcţia de notari dar, potrivit zvonurilor va fi publicat doar mandatul celui ales de consiliul comunal pe celălalt nu îndrăznesc. În cazul alegerilor generale, în situaţia în care partidele româneşti s-ar separa lupta electorală ar putea fi începută, cu un oarecare succes de un candidat de origine germană promaghiar, sprijinit de Partidul Maghiar şi de mulţimea de şvabi.

Acum, pe lângă problema sătmăreană, atitudinea şvabilor din Banat demonstrează că Partidul Maghiar urmează o cale corectă dacă se străduieşte în sensul slăbirii şi decăderii comunităţii oficiale germano-şvabe.

Vă rugăm, să ţineţi seama de această orientare politică pentru viitor.

Secretar general
indescifrabil

Preşedinte
indescifrabil

Direcţia Generală a Poliţiei

Nota
Înfiinţarea unei „Uniuni a polonilor din România", la Cernăuţi

Inspectoratul regional de Poliţie Cernăuţi comunică următoarele informaţii:

Ideea pentru înţelegerea şi colaborarea tuturor organizaţiilor polone din România datează de mai mult timp, neputându-se ajunge la nici o înţelegere. Consiliul de organizare al polonilor din străinătate, cu sediul la Varşovia, a trimis, în acest scop, la finele anului 1930, un delegat la Cernăuţi, care convinge atât organizaţiile Consiliului Naţional Polon, precum şi Uniunea Naţională a Polonilor să fie ales preotul romano-catolic Andrei Lucasievici ca şef al întregii acţiuni de înţelegere. În ziua de 3 ianuarie a.c. a avut loc prima şedinţă a comitetului, cu următoarea compunere:

Preşedinte, Andrei Lucasievici, preot; membri, Mieczyslow Gieszykiewicz şi Victor Iastrzebski; dr. Ignacy Hoimbach şi Dominic Kobusiewiez, reprezentanţii Uniunii Naţionale a polonilor, Gustav Bottasch şi Vladimir Sedelmeier, reprezentanţii Consiliului Naţional Polon; secretar, preotul M. Gieszcykiewicz.

La această primă adunare, s-a hotărât ca scopul comitetului să fie convocarea unui congres naţional polon, când se va înfiinţa „Uniunea polonilor din România", ca o organizaţie generală pentru toţi polonii din România.

Totodată s-a hotărât editarea ziarului săptămânal „Polak W.Romunyi" (Polonul în România), cu scopul de a pregăti terenul comitetului.

În ziua de 18 ianuarie a.c., a apărut primul număr al acestui ziar care se ocupă cu toate greutăţile ce le-au întâmpinat polonii din România, până ce au ajuns la această înţelegere, între partidele lor.

Iniţiativa formării „Uniunii polonilor din România" a pornit de la dr. Simionovici Grigore, avocat în Cernăuţi, care fiind membru activ în Consiliul de organizaţie al polonilor din străinătate cu sediul la Varşovia, stă în strânsă legătură cu statul polon, de la care primeşte toate indicaţiile şi directivele, cum să procedeze la organizarea mişcării polone din România.

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Direcţia Generală a Poliţiei, dosar 257/1931, f.1-2

Regatul României
Prefectul judeţului Bihor
Nr. 100/1931 Confidenţial

Domnule Ministru,

Dintre ziarele minoritare din Oradea „Magyar Szó", „Nagyvárad" şi „Estilap" scriu zilnic articole contra statului român, contra autorităţilor româneşti şi contra naţiunii române.

În toate aceste articole statul român este descris ca un stat unde nu se respectă nici un drept, unde în locul armoniei domneşte nemulţumirea, lacrimile şi ura, unde nu se face altceva decât se fură, un stat care nu mai poate să existe, care se duce la o pieire sigură.

Tot ce este în România este scos la iveală ca rău sau ridicol.

Autorităţile româneşti sunt evidenţiate ca organizaţii de bandiţi chemate să nimicească tot ce a fost odată bun, ca fiind conduse de principiile barbarismului şi balcanismului iar poporul român ca un popor incult şi incapabil.

N-a existat încă un număr de ziar, în care ceva din România, vreo activitate a vreunui organ de autoritate sau vreo dispoziţie a unei autorităţi, vreo lege, ordin sau vreo întâmplare să fie scoasă la iveală real şi obiectiv, ci totul ca rău, ca ridicol şi cu tendinţa de a produce nemulţumiri.

Am încercat de mai multe ori să îndulcesc tonul în care scriu aceste ziare, cerându-le să ia act de faptul că Oradea este în România şi atrăgându-le atenţia, că pentru oricare articol scris de ei aici, dacă l-ar fi scris în Ungaria ar fi fost condamnaţi la cel puţin 3 ani de închisoare.

Felul lor de a scrie însă nu numai că nu s-a schimbat ci poate a devenit mai vehement.

Pe când despre România scriu în acest fel, despre Ungaria scriu ca despre patria lor, acolo totul este bine, acolo sunt stări ideale, orice dispoziţie luată de Budapesta este bună, orice mic profesor etc. de acolo este un savant şi multe alte lucruri de acest fel.

Ziarele „Nagyvárad" şi „Estilap" sunt redactate de deputatul din Parlamentul român Hegedüs Nándor[1], evreu maghiarizat, iar „Magyar Szó" de vicepreşedintele Partidului Maghiar din judeţ dr.Kövér Gusztáv.

Ca să vă faceţi o mică idee despre felul lor de a scrie am onoare a vă alătura sub A/, în traducere articolul scris de ziarul „Magyar Szó" de ziua aniversării unirii.

1. Hegedüs Nándor (Ferdinand) redactor şi director al ziarului „Nagyvárad", deputat din 1928, membru şi preşedinte al Partidului Maghiar din România; cf.E.C., p.392

Ziarul „Magyar Szó“ este distribuit gratuit în toate comunele ungureşti şi pare a fi condus numai de agenţi ai Budapestei.

Propaganda aceasta iredentistă maghiară este dezvoltată nu numai pe cale ziaristică ci şi de la om la om. Partidul Maghiar în Bihor este condus de oameni care în calitate de avocaţi au refuzat depunerea jurământului şi din acest motiv nici nu fac practică avocaţială.

Propaganda aceasta iredentistă a mers până acolo încât fiecare maghiar este ferm convins că în decursul lunii mai a.c., acest judeţ va fi predat Ungariei.

Populaţia, în special la satele din centre mai ungureşti este terorizată de conducătorii Partidului Maghiar şi ameninţată, că dacă va veni armata lui Horthy fiecare român va fi împuşcat şi spânzurat.

Rezultatul aceste propagande se observă mai ales la căsătoriile mixte, unde soţul român, azi după 12 ani de stăpânire românească, cere trecerea lui la religia reformată şi permisiunea ca, copiii lui să cerceteze şcoala confesională maghiară în locul şcolii de stat.

Toate aceste ziare pledează în articole zilnice pentru revizuirea tratatelor de pace.

Nu poate să apară undeva în lume o declaraţie a cuiva în favoarea tezei de revizuire ca ziarele din Oradea să nu o publice cu comentarii kilometrice.

Fiecare reportaj, fiecare articol, fiecare rând publicat în paginile acestor ziare este scris cu scopul vădit de a demonstra temeinicia propagandei în favoarea revizuirii tratatelor de pace.

În articole de fond se protestează contra tratatelor de pace, se arată nedreptatea creată Ungariei prin tratatele de pace şi se exprimă speranţa, că această situaţie nu mai poate să domnească mult.

Fiecare serbare naţională a noastră este evidenţiată şi de ei însă ca o aniversare jalnică de doliu şi se îndeamnă populaţia maghiară să se folosească de orice mijloace pentru ca să scape din iadul asupririlor regimului românesc.

Activitatea acestor domni merge până acolo încât prin ordine în scris îndrumă comunele maghiare să nu respecte ordinele primite de la autorităţi.

Astfel de ordine au fost găsite prin comunele maghiare.

La întrunirile maghiare se aduc cele mai grosolane injurii la adresa statului român şi se agită populaţia maghiară contra statului român, iar când sunt daţi în judecată pentru astfel de agitaţii se îngrijesc de martori care să declare contrariul.

Avem în mână o adresă oficială a Partidului Maghiar adresată secretarului general al Partidului Maghiar, în care îi comunică că le-a venit la cunoştinţă, că autorităţile au deschis acţiunea publică contra lui pentru vorbirea ţinută la Salonta, însă să fie numai liniştit, că s-au îngrijit ca de la Salonta să vină vreo câţiva martori care îl vor scăpa.

Campania aceasta a ziarelor maghiare este condusă la „Magyar Szó“ de proprietarul ziarului dr.Kövér Gusztáv, iar la ziarele „Nagyvárad“ şi „Estilap“ de sub conducerea dlui deputat Hegedüs Nándor de ziaristul Biró Gheorghe.

Aceşti ziarişti, în cutezanţa lor de a sfida autorităţile româneşti merg până acolo încât ne face să credem că sunt nebuni sau sunt agenţi provocători ai Budapestei, care vor să devină cu orice preţ martiri naţionali maghiari.

Nu odată s-au prezentat la mine oameni de bine, care m-au întrebat, dacă într-adevăr va fi predat acest judeţ Ungariei, pentru că nu se poate explica altfel tonul în care scriu aceste ziare.

Ambii aceşti ziarişti sunt cetăţeni români însă deveniţi ca atare în mod fraudulos.

Dr.Kövér Gusztáv este născut pe teritoriu românesc însă în decursul războiului s-a mutat la Budapesta.

În anul 1921 s-a reîntors în ţară cu paşaportul maghiar nr.73143 eliberat de poliţia din Budapesta.

În anul 1922 vine din nou în ţară tot cu paşaport maghiar.

Cu această ocazie îşi anunţă reîntoarcerea în ţară însă nu pleacă din ţară.

În 25 iunie 1924 Primăria oraşului Oradea dresează un proces verbal cu mama acestui domn, în care proces-verbal această doamnă declară, că locuieşte fără întrerupere în Oradea cu cei 4 copii ai săi, între care şi dr.Kövér Gusztáv din anul 1913.

Acest proces-verbal este iscălit de dr.Kövér Gusztáv şi nu de mama sa şi cu toate acestea Primăria Oradea în baza acestui proces-verbal îi stabileşte cetăţenia română.

Biró Gheorghe este născut în Ungaria. A venit pe teritoriul românesc numai în anul 1918. În anul 1924 a cerut să fie înscris în lista de naţionalitate română. Cererea i-a fost respinsă de Primăria Oradea. A înaintat apel şi cu toate că nu are apartenenţă pe teritoriul românesc, cu toate că secretarul comisiei de apel, în raportul său adresat comisiei stabileşte că numitul nu are apartenenţa pe teritoriu românesc, apelul s-a admis printr-o hotărâre dată numai de preşedintele şi grefierul comisiei, pe motivul că are apartenenţă pe teritoriu românesc.

Ca să vedeţi cum provoacă aceste ziare vă comunic un mic rezumat al unor articole apărute în aceste ziare:

„MAGYAR SZÓ“:

În 1 ianuarie 1930 protestează contra impozitelor şi îndeamnă publicul să nu se supună la o eventuală ridicare a impozitelor.

În 5 ianuarie 1930 agită pe chestiunea industriaşilor maghiari şi îndeamnă publicul maghiar să facă comenzi numai la industriaşii maghiari.

În 8 ianuarie agită din nou pe tema impozitelor şi îndeamnă publicul să pretindă reducerea impozitelor, demonstrând că acestea nu se percep pentru binele şi prosperarea ţării, ci ca să aibă politicienii ce fura.

În 11 ianuarie agită din nou pe tema ajutorării şi spijinirii industriaşilor maghiari.

În 15 ianuarie tratează persecuţia minorităţilor de la noi şi din Cehoslovacia şi constată că la noi regimul este mult mai barbar şi mai balcanic.

În 3 şi 4 februarie agită pe chestiunea optanţilor şi spune că statul român a jefuit toate averile maghiare şi îndeamnă publicul să se adreseze cu plângerile la Liga Naţiunilor.

În 4 martie agită pe chestiunea subvenţiilor şcolilor minoritare căutând să arate publicului că statul român duce o campanie de persecuţii contra acestor şcoli şi nu le dă nici subvenţiile la care ar avea dreptul prin lege.

În 22 martie protestează contra tratatelor de pace arătând nedreptatea creată

Ungariei prin aceste tratate şi încurajând publicul maghiar că această stare de lucruri nu mai poate dăinui mult.

În 25 martie într-un articol arată, că în România şi azi este cenzura însă mascată. Spune apoi, că regimul românesc a fost întotdeauna şi va fi şi în viitor nefast pentru minorităţi, în acest regim s-au înşelat minorităţile întotdeauna şi se vor înşela şi în viitor.

În 17 aprilie agită pe chestiunea tratatelor de pace şi îndeamnă minorităţile ca orice neîndestulare să o anunţe Ligii Naţiunilor.

În 20 aprilie, ziua aniversării intrării armatei române în Oradea aminteşte că în timpul ocupaţiei Ardealului trenuri încărcate cu pradă s-au dus direct în Vechiul Regat şi odată cu stăpânirea românească în locul iubirii s-a înstăpânit pe aceste plaiuri nemulţumirea, lacrimile şi ura şi îndeamnă populaţia minoritară să caute şi să se folosească de orice mijloace ca să scape din acest iad de asupriri care este regimul românesc.

În 20 iunie face o aspră critică tratatelor de pace, afirmând că aceste tratate nu pot să dăinuiască mult timp.

În 20 iulie face din nou propagandă pentru revizuirea tratatelor de pace.

În 25 iulie acuză pe învăţătorii români că nu-şi fac datoria, că n-au nici o pregătire, că sunt numai copoii siguranţei.

În 19 septembrie publică un articol în care glorifică pe Kossuth al Ungariei şi dă de înţeles populaţiei maghiare de aici, că nu va putea să scape de regimul românesc decât unindu-se ca şi în 1848 pentru a face o mare revoluţie.

În 22 octombrie sub titlul „Prima universitate" acest ziar intră în polemică cu declaraţiile făcute de M.S.regele Carol al II-lea cu ocazia serbărilor universitare de la Cluj, afirmând că regele Matei Corvin nu a fost român după cum afirmă M.S. regele Carol al II-lea, ci a fost bun ungur.

În 28 septembrie, ocupându-se cu congresul Partidului Maghiar din Ardeal ţinut la Satu-Mare, constată că soarta minorităţilor din România se înrăutăţeşte pe zi ce trece şi că nici un guvern n-a făcut nimic pentru îmbunătăţirea soartei minorităţilor. Declară că întrucât plângerea lor nu va fi ascultată aici acasă, vor trece peste hotarele ţării şi acolo vor cere dreptate.

În 1 noiembrie sub titlul „Ziua morţilor" publică un articol prin care atacă vehement regimul românesc şi spune că din cauza incapacităţii lui în Ardeal totul e mort, şcolile minoritare unde odată înflorea adevărata cultură stau azi închise. În întreaga ţară a dispărut sârguinţa, dreptatea şi ştiinţa şi din mormântul acestora apar ca o ultimă rămăşiţă funcţionarii minoritari, singurii care sunt demni de funcţiile ce le ocupă în această ţară. Afirmă că România este valea plângerilor şi îndeamnă minorităţile ca orice plângere a lor să o adreseze Ligii Naţiunilor.

În 31 octombrie publică un articol murdar şi obraznic la adresa stăpânirii româneşti în care se spune că ziua de 31 octombrie este o zi de aniversare jalnică, o zi de doliu, ziua morţii tuturor maghiarilor. Peste toţi ungurii răsare a treisprezecea zi a morţilor şi din piepturile lor izbucnesc toate plângerile şi durerile unei naţiuni căzute în blestem. Trecutul lor glorios de 1000 de ani, trecut de o cultură strălucită a căzut acum 13 ani, când a fost ucis contele Tisza şi continuă înjurând ideile lui Wilson şi descriind mizeria în care rătăcesc fără nici o speranţă maghiarii din statele succesorale.

În 15 octombrie agită din nou chestiunea revizuirii tratatelor de pace.

De aici şi până la finele lunii decembrie ziarul „Magyar Szó" agită zilnic pe tema revizuirii tratatelor de pace şi pe tema recensământului, iar pe la finalul lunii decembrie, în articolele din 18, 20 şi 27 decembrie se ocupă cu progresele curentului revizionist şi afirmă că pentru teza revizuirii a fost deja câştigată întreaga presă franceză care încă este convinsă de nedreptatea tratatelor de pace şi încă cere revizuirea lor.

Acestea sunt articolele mai mari unde este atacat statul român. În afară de statul român acest ziar atacă zilnic autorităţile româneşti şi stările din România şi tot ziarul este plin de insulte aduse zilnic autorităţilor româneşti.

Ziarul „Nagyvárad" şi „Estilap" condus de deputatul Hegedüs Nándor ne-a dovedit aceeaşi antipatie ca şi ziarul „Magyar Szó" şi a dovedit că nu încetează o clipă să agite pe chestiunea propagandei pentru revizuirea tratatelor de pace şi încearcă să demonstreze zilnic temeinicia acestei propagande. Fiecare articol, fiecare rând publicat în aceste ziare este scris cu scopul vădit de a câştiga aderenţii tezei de revizuire şi de a arăta ce nemulţumiri sunt în România faţă de Ungaria care este un Eldorado al minorităţilor.

În aceste ziare încă se atacă şi se aruncă noroi în toate autorităţile româneşti începând de la ultimul sergent de pe stradă până la primul ministru.

Cutezanţa aceasta a ziarelor are o influenţă şi asupra poporului de la sate unde întâlnim zilnic cazuri de răzvrătire contra autorităţilor române şi contra statului român. Astfel, în comuna maghiară Uileacul de Criş, pe la mijlocul lunii ianuarie populaţia de acolo a refuzat să accepte pe conducătoarea grădinii de copii numită acolo, iar la începutul lunii martie a.c., consiliul comunei maghiare Episcopia Bihor refuză să plătească anuităţile preţului pădurii comunale pe motivul că şi aşa aceşti bani se fură şi că de altfel în scurtă vreme regimul actual se va schimba.

La începutul lunii noiembrie 1930 dr.Kövér Gusztáv proprietarul ziarului „Magyar Szó" s-a prezentat în comuna Talpoş unde are domiciliul un frate al său şi acolo inducând în eroare Primăria comunală a făcut să i se elibereze certificatele necesare pentru eliberarea unui paşaport. Cu aceste certificate şi cu un certificat eliberat de Parchetul Tribunalului Oradea în care se spunea că, contra numitului este deschisă acţiunea publică în mai multe rânduri, s-a prezentat la mine cerând să-i eliberez un paşaport, ceea ce eu am refuzat. Cu paşaportul său vechi a călătorit la Budapesta, iar de acolo s-a reîntors cu un paşaport eliberat de legaţia noastră de acolo pe termen de 6 luni.

Despre acest caz am raportat Direcţiei Generale a Siguranţei care a dispus confiscarea acestui paşaport. Faţă de această confiscare dr.Kövér Gusztáv refuză şi azi predarea paşaportului, dar tot atunci adresează un memoriu M.S.regelui prin care cere ca acest paşaport să fie lăsat în posesia sa.

Acest memoriu a fost purtat prin comunele maghiare din comună în comună şi iscălit de toţi locuitorii maghiari, fapt ce a îndemnat populaţia românească a acestui judeţ ca şi ei la rândul lor să facă un memoriu M.S.regelui în care pentru liniştirea spiritelor să ceară expulzarea numitului dr.Kövér Gusztáv.

Oradea, la 24 martie 1931.

PREFECT
ss. indescifrabil

Domniei sale,
Ministrului de Interne Bucureşti

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Direcţia Generală a Poliţiei, dosar 195/1929–1931, f.66–69.

92 — 1931 aprilie 23, Bucureşti

CAROL AL II-LEA
Prin graţia lui Dumnezeu şi voinţa Naţională
Rege al României
La toţi de faţă şi viitori sănătate

Asupra raportului Preşedintelui Consiliului nostru de Miniştri şi ministrul nostru secretar de stat la Departamentul Instrucţiunii Publice şi al Cultelor şi ad-interim la Departamentul Internelor sub nr. 1850/1931;

Pe baza art. 88 din Constituţie;

Am decretat şi decretăm:

Art. I – Domnul Brandsch Rudolf, este numit de noi, ca subsecretar de stat pe lângă Preşedinţia Consiliului de Miniştri, având ca atribuţii chestiunile minoritare.

Art. II – Preşedintele Consiliului nostru de Miniştri şi ministrul nostru secretar de stat la Departamentul Instrucţiunii Publice şi al Cultelor şi ad-interim la Departamentul Internelor, este însărcinat cu executarea acestui decret.

Dat în Bucureşti la 23 aprilie 1931

ss. Carol
Preşedintele Consiliului de Miniştri,
ministrul instrucţiunii publice şi al
cultelor şi ministrul de interne
ad-interim.
ss. N. Iorga

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri. Decrete-Legi, dosar 15/1931, f. 69.

Az Erdély római katholikus Státus Igazgatótanácsától
3427-1930.szám. Másolat.
Nagyméltóságú és Főtisztelendő Majláth
Gusztáv Károly gróf, Erdélyi püspök úrnak

Gyulafehérvár

A közoktatásügyi kormány az 1930. évre engedélyezett államsegély III. részlete fejében, eltérően az I. és II. részletösszegeitől 767.642 lejt. vagyis 104.678 lejjel kevesebbet utalványozott ki, s emiatt az Erdélyi római katholikus Státusi 7 gimnázium részére a 24%-os elosztási kulcs arányában a fenti összegből csak 184.234 lej, vagyis 25.122 lejjel kevesebb jutott, ami az I. és II. részletek egyenkénti 209.356 lej összege volt. Az államsegély felvételével ezenkívül még 1200 lej költség is merült fel, miáltal a III. részlet 183.034 lejre redukálódott, a hiányzó összeg pedig 26.322 lejre emelkedett. Ezen hiányzó összeget elnökségünk az igazgatótanács utólagos jóváhagyása reményében a tanulmányi alapból pótólja, illetve egesziti ki, hogy a gimnáziumok tanszemélyzete a 2414. és 3205-1930. sz. rendeletekkel megküldött kimutatások összegeit ezúttal is megkapja. Utasítottuk ennélfogva az Erdélyi római katholikus Státusi alapok és alapítványok pénztárát,... hogy a hivatolt 2414-193-. ig.t. sz. alatti rendeletünkhöz csatolt kimutatások szerint fizessen ki bank utján az átutalási költségek levonásával az érdekelt gimnáziumi igazgatók, általuk az alábbi összegről kiállítandó és később beküldendő hivatalos elismervényeik ellenében
és pedig:
1. a brassói római katholikus fógimnázium igazgatóságnak 31.681 lejt
2. a csíkszeredai ...."........"....................." ....30.863 lejt
3. a gyulafehérvári ...."........"....................." ....30.814 lejt
4. a kézdivásárhelyi ......"........"....................." ....22.935 lejt
5. a kolozsvári ...."........"....................." ....28.434 lejt
6. a marosvásarhelyi ....."........"......24.443 lejt
7. a székelyudvarhelyi ...."........"......32.186 lejt
Összesen... 209.356 lejt azaz

Kettöszázkilencezerháromszázötvenhat lejt s a kifizetett összegeket, mint az 1930. évi államsegély III. részletét és annak kiegészítésére a tanulmányi alapból adott 26.322 lej pótlékot a tanulmányi alap folyó évi naplójában „Fizetések, pótlékok és lakáspénzek" rovaton kiadásképpen számolja el.

Van szerencsénk erről Nagyméltóságodat az érdekelt gimnáziumi igazgatókkal való szives közlés céljából azon tiszteletteljes felkéréssel értesíteni, méltóztassék a gimnáziumi igazgatóknak meghagyni, hogy a hivatolt 2414-1930. igt. számú rendeletünkkel megküldött kimutatások szerinti összegeket az érdekelt tanárok között as adólevonások figyelembevételével fizeséki ki, az egész összeget tandij számadásaikban egyrészt bevétel, másrészt kiadásképpen számolják el és a most kiutalt összegről is hivatalos elismervényeiket, mihelyt a pénz odaérkezik postafordultával terjesszék fel. Az átutalással és a pénz felvételével felmerült költségeket a tandijszámadásban kiadásképpen számolják el.

Fogadja Nagyméltóságod kiváló tiszteletünk nyilvánítását.

Kolozsvár, 1931. április 24-én.

Matskási s.k. Dr. P.Jánossy s.k.
alelnök titkár

Pe verso: Dicsértenék a Jézus Krisztus!

1274-1931. szám.

Tudomásvétel és ahhoztartás végett másolatban megküldöm a marosvásárhelyi főgimnázium tekintetes Igazgatóságának.

Gyulafehérvár, 1931. május 1.

(Zamora Endre)
püspökhelyettes.

No.506
Sosit 6.V.1931
Res 8.V.1931
Se ordonanţează a III-a treime din ajutorul de stat 1930.
Az 1930 évi állemsegely III. harmadrészlete kiutaltatik.

Direcţia Judeţeană Mureş a Arhivelor Naţionale, fond Gimnaziul romano-catolic de băieţi Târgu-Mureş, inv.51, nr.598, f.76

Traducere:

1931 aprilie 24, Cluj

De la Consiliul Director al Statusului romano-catolic din Ardeal

Nr.43-1930 Copie

Excelenţei şi Preavenerabilului Conte Mailáth
Gusztav Károly, Domnului Episcop al Ardealului

Alba-Iulia

Ministerul Instrucţiunii Publice a aprobat partea a III-a din ajutorul de stat pe anul 1930, diferită de partea I şi a II-a, în sumă de 766.642, adică a

ordonanţat cu 104.676 lei mai puţin şi din această cauză, potrivit procentajului de 24% din suma de mai sus pe seama celor 7 gimnazii ale Statusului romano-catolic a rezultat numai 184.243 lei, adică cu 25.122 lei mai puţin faţă de partea I şi a II-a care au fost în valoare de 209.356 lei fiecare. În afară de aceasta s-au adăugat cheltuieli de 1200 lei la ridicarea ajutorului de stat din care cauză partea a III-a s-a redus la 183.034 lei, iar suma lipsă s-a ridicat la 26.322 lei. Preşedinţia noastră, în speranţa aprobării ulterioare a Consiliului Director a completat suma lipsă din fondul de studii, adică a întregit, astfel încât personalul didactic din gimnaziile noastre să primească şi de această dată sumele conform situaţiilor trimise cu ordinele nr. 2414 şi 3205 din 1930. Prin urmare am dat dispoziţie casieriei fondurilor şi fundaţiilor Statusului romano-catolic din Ardeal să plătească prin bancă, conform situaţiilor anexate la ordinul menţionat sub numărul 2414/1930, cu scăderea cheltuielilor pentru comision, directorilor gimnaziilor interesate. Plata se face pe baza recipiselor oficiale ce vor fi întocmite şi trimise mai târziu şi anume:

1. Direcţiunii Gimnaziului superior romano-catolic	31.681 lei	din Braşov
2. Direcţiunii Gimnaziului superior romano-catolic	38.863	din Mircurea Ciuc
3." " " "	30.814 "	din Alba-Iulia
4." " " "	22.935 "	din Târgu-Secuiesc
5." " " "	28.434 "	din Cluj
6." " " "	24.443 "	din Târgu-Mureş
7." " " "	32.186 "	din Odorheiu Secuiesc
	Total: 209.356 lei	

adică două sute nouă mii trei sute cincizeci şi şase lei şi sumele plătite ca a III-a parte din ajutorul de stat pe anul 1930, şi completarea acesteia din fondurile de studii cu 26.322 lei contribuţii, să se deconteze în registrul-jurnal pe anul curent al fondurilor de studii la rubrica: „Plăţi, adiţionări şi bani pentru locuinţe".

Avem onoarea a vă înştiinţa despre aceasta, Excelenţa voastră, în scopul comunicării directorilor de gimnazii interesate, cu rugămintea să binevoiţi a dispune acestora să plătească sumele potrivit situaţiilor trimise de noi cu ordinul nr. 2414-1930 cu luarea în considerare a impozitelor, să calculeze întreaga sumă în contul taxelor şcolare, pe de o parte ca încasări, iar pe de alta ca plăţi, şi îndată ce banii ajung acolo, să ne înainteze recipisele oficiale privind sumele ordonanţate lor. Cheltuielile legate de transferare şi de ridicarea banilor să se deconteze ca plăţi în contul taxelor şcolare.

Primiţi, Excelenţa voastră, deosebita noastră stimă.

Cluj, 1931, aprilie 24

Matskási m.p. — Dr.P.Jánossy
vicepreşedinte — secretar

Pe verso:Lăudat să fie Isus Hristos

Nr. 1274-1931

Trimit în copie spre luare la cunoştinţă şi ducere la îndeplinire la o(norata)

discreţiune a Gimnaziului superior din Târgu-Mureş.
Alba-Iulia, 1931, mai 1.

(Zamora Endre)
substitutul episcopului

Nro.506
Sosit 6.V.1931
Res.8.V.1931
Se ordonanţează a III-a treime din ajutorul de stat pe 1930.

94 1931 aprilie 29, Medgidia

Act constitutiv
al
Comunităţii Musulmane din oraşul Medgidia – judeţul Constanţa

Art. 1 – Subsemnaţii, constituim o comunitate musulmană sub denumirea de „Comunitatea Musulmană din Medgidia" având ca reşedinţă oraşul Medgidia, pe baza prezentului act constitutiv şi alăturatelor statute care fac parte integrantă din actul constitutiv.
Art. 2 – Scopul comunităţii este cel prevăzut în statute.
Art. 3 – Sediul comunităţii este în Medgidia în strada General Poetaş nr. 14 (localul şcoalei musulmane).
Art. 4 – Durata comunităţii este nelimitată.
Art. 5 – Subsemnaţii, pentru ca comunitatea să poată continua îndată după constituire, alegem ca membrii în consiliul de administraţie al comunităţii pe primul period de patru ani, pe dnii Refic H. Latif, preşedinte, Regep Abdul Gani, vicepreşedinte, Zaid Hagi Acai secretar, Sefchet Alim, casier, Gemil Omer, Mobil Septar, Sucri Ibraim, Said Ali H. Mustafa şi Bechir Zecheria, membrii, Aziz Apaz şi Abi Acmola, membri supleanţi, Idris Abdul Gani şi Iusuf Asan, cenzori, Seidamet Abulamit şi Rustem H. Mamut, cenzori supleanţi.
Art. 6 – Comunitatea se declară constituită în virtutea acestui act constitutiv şi al statutelor şi deci în stare de a funcţiona imediat după îndeplinirea formalităţilor legale.
Art. 7 – Toţi membrii comunităţii urmează a se conforma tuturor dispoziţiunilor acestui act constitutiv şi statutelor.
Art. 8 – În cazurile în care nu s-a prevăzut în statut dispoziţiuni speciale, se aplică Legea pentru persoanele juridice.
Art. 9 – Pentru obţinerea şi îndeplinirea formelor legale, dăm mandat dlui Refic H. Latif, ca personal sau printr-un substituit să îndeplinească

formalităţile cerute de lege, să ceară de la instanţele judecătoreşti cât şi administrative, obţinerea autorizaţiunei pentru funcţionarea comunităţii, având dreptul a face apel sau a renunţa anticipat la el, a consimţi la orice modificare a statutelor, în fine a face tot ce este necesar pentru obţinerea autorizaţiunei legale de funcţionare a comunităţii noastre, ca persoană juridică.

Statutele Comunităţii Musulmane din oraşul Medgidia – judeţul Constanţa

Adunarea generală din ziua de 29 aprilie 1931, a votat următorul statut.

Art. 1 – Comunitatea musulmană din oraşul Medgidia, se va conduce cu începere de astăzi, după dispoziţiunea acestui statut care reglementează modul de administrare a bunurilor comunităţii modul de alegere al comitetului şi funcţionarea lui.

Sediul comunităţii

Art. 2 – Sediul comunităţii este în Medgidia, strada General Poetaş Nr. 14.

Averea comunităţii

Art. 3 – Averea comunităţii se compune din: imobile, pământ arabil, geamie şi şcoli, existente din tot cuprinsul oraşului Medgidia, prevăzute în inventarul alăturat la acest statut.-

Membrii

Art. 4 – Pot face parte din comunitate toţi musulmanii majori, domiciliaţi în oraşul Medgidia, în baza unei cereri de înscriere adresată comunităţii, care va lua act de ea şi va dispune înscrierea solicitatorului în registrul special al membrilor comunităţii.

Menirea comunităţii

Art. 5 – Menirea comunităţii este: a) de a reprezenta populaţiunea musulmană şi apăra interesele ei în faţa tuturor autorităţilor publice de Stat, b) de a întreţine giamiile şi şcolile existente, precum şi de a subvenţiona şi crea noi instituţii culturale, religioase, economice şi de asistenţă socială.

Durata comunităţii

Art. 6 – Durata comunităţii, este nelimitată.

Art. 7 – Comunitatea musulmană este condusă de un comitet compus din 9 membri aleşi de adunarea generală cu vot secret, sau prin aclamaţiuni. Odată cu alegerea celor 9 membri, funcţionând imediat se va alege pe aceiaşi listă cu ei şi 2 membri supleanţi. Toţi membrii comitetului se aleg pe o durată de 4 ani. Alegerile se fac în genere prin aclamaţie şi prin vot secret ori de câte ori majoritatea membrilor prezenţi la adunare cer aceasta. Tot în acest mod, se va da orice vor şi hotărâre de către adunare.

Art. 8 – Comitetul astfel ales, va fi completat cu 2 cenzori şi cu 2 cenzori supleanţi care se aleg în fiecare an prin aclamaţie de către adunarea generală.

Art. 9 – Când comitetul se alege cu vot secret, preşedintele şi vicepreşedintele, vor fi aleşi din sânul său de către comitet, iar când comitetul va fi ales prin aclamaţie, atunci se va desemna de adunarea generală, atât preşedintele cât şi vicepreşedintele.

Art. 10 – Comitetul, în caz de nevoie, are facultatea de a delega un număr de persoane din sânul său pentru administrarea şi controlarea giamiilor, şcolilor, pentru întreţinerea şi repararea imobilelor comunităţii, care membrii trebuie să fie însă competenţi.

Art. 11 – Restul membrilor rămaşi în urma delegaţiunilor date, vor servi pentru celelalte nevoi ale comunităţii.

Art. 12 – Membrii delegaţi, se vor supune întocmai regulamentelor şi hotărârilor comitetului, întrucât sunt considerate prin acest statut, ca hotărâri legale ale comitetului comunităţii.

Art. 13 – Comitetul comunităţii se întruneşte cel puţin odată pe lună în şedinţă ordinară, la prima duminică ale fiecărei luni, iar în caz de nevoie, comitetul poate fi convocat în şedinţă extraordinară, ori de câte ori va fi nevoie, de către preşedinte, în lipsa sau refuzul preşedintelui, de vicepreşedinte, iar în lipsa sau refuzul vicepreşedintelui, de un număr de trei membri din comitet. Orice membru regulat convocat, care lipseşte de la patru şedinţe consecutive, se va considera demisionat şi demisia acceptată fără altă formalitate, decât constatarea faptului printr-o încheiere a comitetului.

Art. 14 – Hotărârile comitetului sunt obligatorii pentru toate instituţiunile comunităţii.

Art. 15 – Şedinţele comitetului se ţin cu majoritatea membrilor, adică cu cel puţin şase membrii şi hotărârile se iau cu majoritatea membrilor prezenţi, în caz de parietate, votul preşedintelui preponderează. În caz când va lipsi de la şedinţă preşedintele sau vicepreşedintele, atunci şedinţa va fi prezidată de unul din membrii prezenţi ales cu majoritatea votului celor prezenţi.

Art. 16 – Pentru ca cineva să fie ales membru în comitet, trebuie să îndeplinească următoarele condiţiuni:

a) să aibă vârsta de 25 ani împliniţi, b) să nu fi fost condamnat pentru vreo faptă infamantă, c) să fie persoană morabilă, d) nu pot face parte din acelaşi comitet, tătăl împreună cu fiul, fiul şi fraţii, fie chiar vitregi.

Art. 17 – În locul membrilor demisionaţi, decedaţi sau celor care vor fi consideraţi demisionaţi conform art. 13 al. ultim, vor trece din supleanţi din ordinea lor de pe listă.

Art. 18 – Dacă numărul membrilor aleşi se reduce la mai puţin de doi după ce va fi completat cu supleanţi, atunci comitetul se consideră dizolvat şi se va proceda la noi alegeri.

Dacă membrii consiliului astfel reduşi la numărul de patru, vor lipsi nemotivat de la patru şedinţe consecutive, la care au fost formal convocaţi, se va considera de asemenea dizolvat.

Art. 19 – După expirarea termenului, vechiul comitet, poate fi reales.

Art. 20 – Membrii comitetului sunt onorifici şi solidari răspunzători de pagubele cauzate comunităţii.

Art. 21 – Orice membru al comitetului care va suferi o pedeapsă infamantă sau care va aduce vreun prejudiciu intereselor comunităţii, va fi îndepărtat din comitet cu majoritatea voturilor.

Art. 22 – Comunitatea nu se va putea desfiinţa, cu oricâţi membrii ar rămâne.

Atribuţiunile comitetului

Art. 23 – Comitetul are următoarele atribuţiuni:

a) întocmeşte bugetul general al comunităţii şi îl supune aprobării adunării generale, b) decide în chestiunile ce sunt diferite de către delegaţi, c) numeşte şi supraveghează pe toţi funcţionarii comunităţii, d) rezolvă petiţiunile de orice natură adresate comunităţii, e) Hotărăşte în ultimă instanţă şi scuteşte pe pauperi de taxe, f) primeşte donaţiuni în numele comunităţii, g) majorează şi reduce salariile funcţionarilor comunităţii în limita prevederilor bugetare, h) administrează şi supraveghează averea comunităţii, i) convoacă adunarea generală pentru alegeri sau pentru orice alte chestiuni excepţionale, j) închiriază, construieşte, vinde prin licitaţie publică sediul comunităţii; de asemenea, orice reparaţiuni care vor trece de 5000 lei, se vor face tot prin licitaţie publică, vânzările, cumpărările, ipotecile şi construcţiunile de imobile noi nu se pot face decât cu aprobarea adunării generale, l) în intervalul de timp dintre două adunări generale, comitetul poate face împrumuturi până la suma de lei 10.000, maximum, fără aprobarea adunării generale, m) comitetul nu poate da bani cu împrumut, n) fixează ordinea de zi a adunării generale, o) fixează contribuţiunile trimestriale ale membrilor comunităţii, atunci când se va găsi necesar a se recurge la cotizaţii, întrucât în prezent comunitatea îşi satisface nevoile băneşti din veniturile imobilelor, p) comitetul va alcătui lista alegătorilor care poate fi completată după cererile celor omişi oricând, până în ziua alegerii. Asupra oricăror chestiuni relative la înscrieri hotărăşte comitetul, cu apel la adunarea generală următoare, comitetul va îngriji ca să ia fiinţă un comitet şcolar al comunităţii după normele prevăzute în legea comitetelor şcolare.

Atribuţiunile preşedintelui

Art. 24 – Preşedintele comitetului comunităţii are următoarele atribuţiuni: a) convoacă şi prezidează şedinţele comitetului, b) supraveghează exacta îndeplinire a deciziunilor comitetului, c) verifică registrele şi casa comunităţii, d) rezolvă şi semnează corespondenţa comunităţii, e) reprezintă comunitatea singur sau împreună cu alţi membri ai comitetului în justiţie şi în faţa tuturor autorităţilor publice, administrative, fiscale etc., fie în persoană, fie prin procurator, f) comitetul poate delega şi un alt membru din comitet pentru a reprezenta comunitatea în justiţie şi în faţa tuturor autorităţilor administrative, fiscale etc., g) preşedintele va putea delega cu executarea atribuţiunilor sale în parte sau în total pe orice persoană din comitet, însă cu aprobarea comitetului, în chestiunile în care angajează băneşte comunitatea, h) preşedintele are facultatea de a efectua cheltuieli până la suma de lei 5000 (cinci mii), maximum, fără deciziunea prealabilă a comitetului, urmând ca ulterior să le supună ratificării lui, nu are însă dreptul să mai ordonanţeze altă sumă înainte de aprobarea cheltuielii precedente, i) preşedintele poate convoca comitetul în şedinţa extraordinară, ori de câte ori va fi nevoie.

Atribuţiunile vicepreşedintelui

Art. 25 – Vicepreşedintele comitetului are în lipsa preşedintelui din localitate, sau de la o şedinţă convocată de el, aceleaşi atribuţiuni ca şi preşedintele.

Secretarul

Art. 26 – Secretarul se alege din sânul comitetului sau se numeşte din afară, însă în acest caz va fi cu plată, şi îngrijeşte ca toate hotărârile comitetului sau ale adunării generale să fie consemnate printr-un registru special. El păstrează arhiva şi sigiliul comunităţii, comitetul va fi obligat să ţină următoarele registre: registru pentru adunările generale, registru de decizii pentru comitetul comunităţii, registrul de intrare şi ieşire, registru de constatări pentru muftiu şi cenzori, registru inventar, registru de experţii şi registru de ordonanţe. Registrele vor fi numerotate, sigilate, şnuruite şi parafate de muftiul judeţului.

Art. 27 – Casierul va fi numit cu salariu, din persoane solvabile şi care se bucură de reputaţie bună în societate. El trebuie să depună o garanţie de 20.000 (douăzeci mii), lei sau să fie garantat de două persoane solvabile.

Art. 28 – Casierul va încasa cu îndeplinirea tuturor formalităţilor veniturile instituţiunilor comunităţii sub orice formă sau titlu. El va face plăţile contra mandatelor emise şi semnate de preşedinte sau locţiitorul său şi contra semnate de secretar, menţinându-se pe ordonanţă numărul şi data deciziei comitetului.

Art. 29 – Casierul nu va putea ţine în casa comunităţii mai mult de 15.000 (cincisprezece mii) lei, în afara de lefurile funcţionarilor, iar suma ce va fi depăşită, se va depune la o instituţie bancară din localitate cu aprobarea comitetului.

Art. 30 – Ridicarea sumelor depuse la bancă, se va efectua de către casier cu aprobarea comitetului.

Art. 31 – Casierul este obligat a aduce la cunoştinţa comitetului orice întârziere a vreunei încasări spre a se lua măsurile cuvenite. Casierul este obligat a ţine un registru de casă şi un chitanţier.

Cenzorii

Atribuţiunile cenzorilor sunt:

Art. 32 – a) să verifice casa cel mult odată pe lună, consemnând rezultatul într-un registru special înfiinţat şi care se va păstra în casa comunităţii, b) să convoace adunarea generală extraordinară, când vor găsi necesar şi când vor afla că afacerile comunităţii suferă din cauza comitetului. Convocarea adunării însă nu o poate face decât doi cenzori împreună.c) să facă raport adunării generale ordinare despre gestiunea comitetului, d) mufitul judeţului este organul suprem de control al comunităţii şi are dreptul de a controla casa comunităţii, independent de celelalte organe ale comunităţii, de a supraveghea bunul mers al comunităţii, al şcoalelor, al geamiilor şi de a convoca adunarea generală, când va constata că comitetul lucrează în contra intereselor comunităţii, spre a raporta cele constatate.

Adunările generale

Art. 33 – Adunările generale sunt de două feluri: ordinare şi extraordinare. Adunările generale se ţin în prima duminică din luna ianuarie a fiecărui an şi au următoarele atribuţiuni:

a) Descărcarea comitetului de gestiunea anului precedent.

b) Aprobă, discută şi modifică bugetul comunităţii.

c) Se pronunţă asupra tuturor chestiunilor supuse de comitet, ce nu sunt date în căderea sa.

d) Aprobă listele de contribuţiuni fixate de comitet.

e) Dizolvă comitetul, dacă va găsi întemeiată propunerea de dizolvare făcută de muftiul judeţului sau de comitetul cenzorilor.

Art. 34 – Celelalte adunări convocate sunt extraordinare.

Art. 35 – Adunările extraordinare sunt convocate de comitetul de cenzori, de *muftiul* judeţului, precum şi de un număr de 50 membri ai comunităţii, ori de câte ori va fi nevoie. Convocarea se va face după procedura prevăzută în legea şi regulamentul persoanelor juridice.

Art. 36 – Dacă la prima convocare nu se prezintă cel puţin jumătate plus unu (majoritatea absolută), din membrii comunităţii trecuţi în registrul respectiv, adunarea nu va ţine şedinţa şi se va amâna la noua convocare, ce nu poate fi mai depărtată de 15 zile, adunarea va ţine şedinţă şi va decide cu majoritatea absolută a celor prezenţi, oricare va fi numărul lor.

Art. 37 – Alegerea comitetului comunităţii se face la fiecare patru ani, prin aclamaţie sau prin vot secret după normele prevăzute la art. 6.
Art. 38 – Convocarea adunării generale pentru alegeri se va face cu 15 zile înainte de expirarea mandatului vechiului comitet de către muftiul judeţului.
Art. 39 – În caz când comitetul se dizolvă sau demisionează înainte de expirarea mandatului, se va numi de către muftiul o comisie interimară compusă din 5 persoane prezidată de muftiu care va gira afacerile comitetului, cel mult una lună de zile în care interval se va alege noul comitet, comisia interimară are aceleaşi atribuţiuni ca şi un comitet ales.
Art. 40 – În ambele cazuri, adică atât în cazul art. 38 cât şi în cazul art. 39, comisiunea interimară va pregăti operaţiunile pentru alegeri şi va efectua alegerea cu vot secret, dacă nu se va recurge la votul prin aclamaţie. Alegerea va fi prezidată de Cadiul judeţului, iar în caz de împedicare, de către muftiul judeţului sau de un reprezentant al muftiului.
Art. 41 – Biroul alegerei va folosi lista nominală a persoanelor cu drept de vot, alcătuită de comitet, conform art. 32 al. final şi va tipări buletine de alegeri, care se vor distribui alegătorilor dacă va fi cazul.
Art. 42 – Listele de candidaţi se vor depune la secretar, sau la muftiu, sub luare de dovadă cu cinci zile înainte de data alegerii împreună cu suma necesară la tipărirea buletinelor. Propunerea candidaturei va fi semnată de 15 alegători, în caz când refuză primirea propunerii de candidaturi ea se va notifica muftiului prin portărei şi în acest caz termenul de mai sus se reduce la zile.
Art. 43 – Secretarul biroului de alegeri va întruni toate listele prezentate şi le va da la tipărit, fiecare listă va purta un semn dinstinctiv.
Art. 44 – Aceste semne sunt: un triunghi, un cerc, două triunghiuri suprapuse (stea în şase colţuri), un pătrat, o semilună şi un drapel, toate în linii simple.
Art. 45 – Dimensiunile acestor semne vor fi ca şi la semnele prevăzute în legea electorală pentru adunarea deputaţilor.
Art. 46 – Au drept de vot toţi membrii comunităţii, înscrişi conform art. 4 din prezentul statut.
Art. 47 – Noul comitet va alcătui şi un regulament al acestui statut.
Art. 48 – Un exemplar al prezentului statut, după ce va rămâne definitiv prin aprobarea tuturor forurilor competente, se va înainta Ministerului Instrucţiunii Publice şi al Cultelor spre satisfacerea cerinţelor art. 51 din Legea pentru regimul general al Cultelor din 22 aprilie 1928.
Art. 49 – Oriunde nu dispune prezentul statut, se va aplica legea. Ultimul pentru persoanele juridice.

Numele şi prenumele	Cetăţenia	Profesia	Domiciliul
ss. Iusuf Ablai	român	comerciant	Medgidia
" Ferat Abdula	"	învăţător	"
" Hafuz Latif	"	hatip	"
" Ismail Gemadiu	"	comercian	"
" Iusuf Asan	"	"	"
" Ibraim Benlişa	"	meseriaş	"
" Iaia Zecheria	"	"	"
" Ilias Asan	"	"	"
" Riza Hagi Veli	"	"	"
" Iliaz Apaz	"	plugar	"
" Aziz Apaz	"	"	"
" Asan Cherim	"	"	"
" Izet Apaz	"	"	"
" Abduraim Selim	"	"	"
" Sucri Caiali	"	"	"
" Seit Amet	"	"	"
" Sadâc Memet	"	"	"
" Murat Molamet	"	"	"
" Aziz Calvet	"	"	"
" Salim Omer	"	"	"
" Bechir Zecheria	"	"	"
" Iusuf Alim	"	"	"
" Soiun Memet	"	"	"
" Ionus Anis	"	"	"
" Abdul Amit Caiali	"	muncitor	"

Redactat de mine,
atest identitatea
părţilor

Ioan N. Mihail
Avocat

Direcţia Judeţeană Constanţa a Arhivelor Naţionale, fond Tribunalul Judeţului Constanţa, dosar 1218/1921, f. 6-9.

95 **1931 iunie 1, Bucureşti**

TABLOU

indicând rezultatele pe circumscripţii electorale ale alegerilor pentru Adunarea Deputaţilor, efectuate în ziua de 1 iunie 1931

Partidul Maghiar

Bihor .... Hegedüs Ferdinand
Braşov .... Szabó Beni
Ciuc .... Pál Gabor
Cluj .... George Bethlen

Mureş ....Iosif Willer
Odorhei ....Gheorghe Bethlen
Sălaj ....Ioan Jósika
Satu Mare ....Jakabffy Elemer
Târnava Mică ....Gyárfás Elemér
Trei Scaune ....Bela Szentkereszty

Partidul Evreesc

Cernăuţi ....Dr. Ebner Mayer
Maramureş .... Dr. Josif Fischer
Soroca ....Theodor Fischer
Storojineţ ....Dr. Max Diamant

„Monitorul Oficial" nr. 131 din 10 iunie 1931, p. 5130-5232.

96 **1931 iunie 15, Bucureşti**

Adunarea Deputaţilor
Sesiunea extraordinară din 15 iunie 1931

Proiect de legeA.D. Urgent
Înfiinţarea Subsecretariatului La Comisia de Legislaţie
de stat al Minorităţilor civilă

13 iulie 1931

Expunere de motive

Complexitatea problemelor minoritare şi importanţa lor pentru statul român, în care trăieşte un însemnat număr de cetăţeni de altă origine etnică, de altă confesiune şi de altă limbă decât cea românească, face necesară crearea unui organ special permanent care să studieze şi urmărească, zi de zi, toate manifestările vieţii minorităţilor noastre şi să caute mijloacele potrivite a stabili o convieţuire armonică a tuturor, în cadrele intereselor generale ale statului român.

Acest organ – Subsecretairatul de Stat al Minorităţilor – se creează prin alăturatul proiect de lege, pe lângă Preşedinţia Consiliului de Miniştri.

Subsecretariatul de Stat al Minorităţilor este organul consultativ al guvernului pentru chestiunile minoritare şi în această calitate va putea lua iniţiativa măsurilor de orice natură, pe care le va socoti necesare pentru stabilirea armoniei de care am vorbit mai sus.

Pentru a asigura o mai mare posibilitate de adaptare a organizaţiei interioare şi a funcţionării Subsecretariatului de Stat al Minorităţilor, la necesităţile zilnice, structura lui interioară, atribuţiile diverselor secţii şi birouri pe care le va avea, precum şi numărul acestora, se vor stabili prin regulamentul interior de funcţionare a lui.

Preşedintele Consiliului de Miniştri
N. Iorga

Rezoluţie:
Adunarea Deputaţilor. Comisia Legislativă
Civilă, Comună şi Criminală. Şedinţa de
la 14 iulie 1931 a trimis nemodificat.
Raportor: I.M. Leon

Preşedinte, Secretar,
ss. indescifrabil ss. indescifrabil

Proiect de lege
pentru
înfiinţarea Subsecretariatului de Stat
al Minorităţilor

Art. 1. – Pentru studierea şi soluţionarea problemei minoritare, se înfiinţează pe lângă Preşedinţia Consiliului de Miniştri un Subsecretariat de Stat al Minorităţilor.

Art. 2. – Subsecretariatul de Stat al Minorităţilor fiind organul consultativ al guvernului, pentru problemele minoritare, va putea lua iniţiativa măsurilor de orice natură pe care le va socoti necesare pentru stabilirea convieţuirii armonice a elementelor minoritare, în cadrele intereselor generale ale statului român.

Art. 3. – Organizarea internă a Subsecretariatului de Stat al Minorităţilor, atribuţiile şi felul de a lucra al secţiilor şi birourilor, vor fi stabilite prin regulamentul interior de funcţionare a statului.

Art. 4. – Prezenta lege intră în vigoare pe data publicării în Monitorul Oficial.

Preşedintele Consiliului de Miniştri, N. Iorga

Arhivele Naţionale Istorice Centrale, fond Adunarea Deputaţilor, dosar 2351, f. 168-169.

25. Numărul şcoalelor, elevilor, promovaţilor şi profesorilor din şcoalele secundare în anul 1930-1931
BUCOVINA Şi TRANSILVANIA

25. Nombre de écoles, des élèves, des promus et des professeurs, des écoles secondaires, pendant l'année 1929-1930
BUCOVINE ET TRANSYLVANIE

FELUL ŞCOALEI	Numărul şcoalelor / Nombres des écoles	ELEVI ÎNSCRIŞI ÎN TOATE CLASELE / Nombre des élèves inscrits dans toutes les classes: Cetăţenia / Qualité de citoyen: Români / Roumains	Străini / Etrangers	Total	După confesiune / D'après la confession: Ortodocşi / Ortodoxes	Greco-Catolici / Gr.-catholiq.	Romano-catolici / R.-catholiques	Reformaţi / Réformés	Unitari / Unitaires	Ev.luterani / Ev.et luther.	Mozaici / Mosaïques	Mahomedani / Mahométans	Alte conf. / Autres conf.	Bapt. şi adv. / Bapt. et adv.	Total	Promovaţi / Promus	Corpul didactic / Personnel enseignant	CATÉGORIE D'ÉCOLE
BUCOVINA																		**BUCOVINE**
Gimnazii de băieţi	1	73	—	73	35	7	6	—	—	—	24	—	1	—	73	60	8	Gymnases de garçons
Licee de băieţi	11	3.546	2	3.548	1.898	81	451	—	—	139	971	—	8	—	3.548	2.535	252	Lycées de garçons
Şcoli sec. de fete gr.I şi II	4	1.496	—	1.496	766	35	164	3	—	25	498	—	5	—	1.496	1.203	107	" " filles
" normale de băieţi	1	262	—	262	235	3	18	—	—	5	—	1	—	—	262	220	17	Ecole normale de gaçrons
" " " fete	1	300	—	300	287	1	11	—	—	1	—	—	—	—	300	269	18	" " " filles
" elementare comerc. de băieţi	1	80	—	80	45	—	4	—	—	2	29	—	—	—	80	47	5	" comm. élém. de garçon
" superioare comerc., băieţi	1	143	—	143	77	—	8	—	—	—	58	—	—	—	143	119	12	" " supérieur " "
" profes.fete gr.I şi II	3	339	—	339	291	9	31	—	—	6	2	—	—	—	339	252	47	" prof.de fil.I et II-ème degré.
" element. meserii băieţi	1	21	—	21	21	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	16	4	" élem.de métiers de garçons
" " " fete	2	39	—	39	26	2	10	—	—	1	—	—	—	—	39	33	10	" " " " de filles
" inferioare " băieţi	5	406	—	406	349	9	39	3	—	6	—	—	—	—	406	270	55	" inférieures de garçon
" superioare " "	1	118	—	118	56	5	21	—	—	24	12	—	—	—	118	81	12	" supérieures de métiers
Total	32	6.823	2	6.823	4.086	152	763	6	-	209	1.594	1	14	—	6.825	5.105	547	Total
Total 1929-1930	38	7.601	2	7.603	4.749	189	863	43	—	175	1.575	—	9	—	7.603	5.813	608	1929-1930

Anuarul statistic al României, 1931-1932, Editura Imprimeria Națională, București, 1933, p.356-359

TRANSILVANIA																		TRANSYLVANIE
Gimnazii de băieți	25	2.436	16	2.452	936	262	831	183	1	45	179	—	7	8	2.452	1.824	189	Gymnases garçons
" de fete	25	2.147	2	2.149	620	447	476	225	12	56	300	—	6	6	2.149	1.681	238	" filles
" mixte	7	778	—	778	401	148	94	40	6	15	74	—	—	—	778	626	48	" mixtes
Licee și seminarii pedagogice	37	11.401	53	11.454	5.292	3.215	1.356	447	40	136	346	9	2	11	11.454	9.388	701	Lycées et séminaires pédagogiques
Șc. sec.fete gr.I și II	14	4.991	10	4.101	1.931	1.004	271	142	15	49	687	—	—	3	4.101	3.279	288	Écoles sec. de fil.I et II-ème dégré.
" normale de băieți	17	3.117	—	3.117	1.816	1.169	99	30	12	9	1	—	—	—	3.117	2.670	161	" normales de garçon
" " " fete	12	2.068	—	2.086	1.270	661	89	31	5	3	7	1	—	—	2.068	1.789	213	" " " filles
" elemnt. comer. băieți	4	300	—	300	111	106	24	1	16	1	41	—	—	—	300	208	28	" élément.comm. de garçon
Curs seral suprapus curs. elem.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	Cours de soir comm.sup.au cours él.
Șc. superioare comerc., băieți	20	3.118	12	3.130	1.858	534	419	10	120	25	161	—	1	—	3.130	2.431	223	Écoles comm.supér. de garçon
" " " fete	7	771	—	771	401	144	71	4	48	10	92	—	—	2	771	643	82	Écoles comm.supér. de filles
" prof.fete gr.I și II	10	1.975	1	1.076	655	255	74	1	37	7	41	2	—	2	1.076	685	161	" professionnelles de filles
" element.meserii băieți	1	29	—	29	26	3	—	—	—	—	—	—	—	—	29	29	5	" élém.de mét.pour garçons
" inferioare " "	31	2.451	16	2.467	1.494	734	159	3	60	10	4	3	—	—	2.467	2.082	373	" inférieurs " " "
" superioare " băieți	3	389	16	405	287	63	38	9	2	—	2	3	1	—	405	348	58	" supérieurs " " "
" de țesătorie pentru fete	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		" de tissage pour filles
" de menaj pentru fete	4	22	—	221	193	21	3	—	—	—	4	—	—	—	221	160	56	" de ménage pour filles
Total	**217**	**35.292**	**126**	**34.518**	**17.291**	**8.766**	**4.004**	**1.126**	**374**	**366**	**2.539**	**18**	**17**	**34**	**34.518**	**27.843**	**2.824**	**Total**
Total 1929-1930	**247**	**36.874**	**85**	**36.959**	**19.277**	**9.652**	**3.768**	**1.302**	**233**	**372**	**2.288**	**11**	**31**	**25**	**36.959**	**29.877**	**3.166**	**1929-1930**
RECAPITULAȚIE																		**RÉCAPITULATION**
Vechiul Regat	447	85.485	149	85.607	78.130	233	699	37	18	83	5.379	137	161	9	85.607	65.819	6.163	Ancien Royaume
Transilvania	217	35.292	126	34.518	17.291	8.766	4.004	1.126	374	366	2.539	18	17	34	34.518	27.843	2.824	Transylvanie
Basarabia	109	18.565	15	18.565	14.310	14	182	5	24	63	3.876	7	79	8	18.580	14.177	1.381	Bessarabie
Bucovina	32	6.823	2	6.823	4.086	152	763	6	—	209	1.594	1	14	—	6.825	5.105	547	Bucovine
Total	**805**	**146,156**	**292**	**155,513**	**113,817**	**9.165**	**5,648**	**1,174**	**416**	**741**	**13.388**	**163**	**171**	**51**	**145.580**	**112.944**	**10.895**	**Total**
Total 1929-1930	**901**	**161,214**	**288**	**161,502**	**128,99**	**10,140**	**5,555**	**1,374**	**285**	**720**	**14.023**	**184**	**264**	**161.502**	**125.624**	**125.624**	**12.338**	**1929-1930**

Nr.curent	ÎMPĂRŢIREA ECLESIASTICĂ	N-rul mitropoliilor Nombre des métroles	Numărul episcopiilor Nombre des évêchés	Numărul parohiilor Nombre des paroises	Numărul filialelor nombre des filiales	Totalul bisericilor Total des églises	DIVISION ECCLÉSIASTIQUE	No.d'ordre
	Biserici greco-catolice – Églises gréco-catholiques							
1	Mitropolia greco-catolică română din Blaj	1	—	594	187	781	Métropole gr.cath.Blaj	1
2	Episcopia greco-catolică română Cluj-Gherla	—	1	437	32	469	Évêché gr.cath.Cluj-Gherla	2
3	Episcopia greco-catolică română din Lugoj	—	1	201	121	322	" " " Lugoj	3
4	Episcopia greco-catolică română din Oradea	—	1	203	74	277	" " " Oradea	4
5	Episcopia greco-catolică română din Maramureş	—	1	258	15	273	" " " Maramureş	5
	Total	1	4	1.693	429	2.122	Total	
	III. Biserici creştine de diferite rituri – Églises chrétiennes de différents rits							
1	Episcopia catolică de rit. latin din Alba-Iulia	—	1	250	—	250	Évêché rom.cath.Alba-Iulia	1
2	Episcopia catolică de rit. latin din Timişoara	—	1	161	—	161	" " " Timişoara	2
3	Episcopia catolică de rit. latin din Satu-Mare, Oradea	—	1	97	—	97	" " " Satu-Mare, Oradea	3
4	Arhiepiscopia catolică Bucureşti	—	1	24	—	24	Archévêché rom. cath. Bucarest	4
5	Episcopia Iaşi şi vicariatul Bucovinei	—	1	110	—	110	Évêché rom.cath.Iaşi et vicariat de Bucovine	5
6	Episcopia réformée Cluj	—	1	624	—	624	Évêché réformée Cluj	6
7	" " Oradea	—	1	186	—	186	' ' Cluj	7
8	" unitară Cluj	—	1	113	—	113	Évêché unitaire Cluj	8
9	" evanghel.-luterană Sibiu	—	1	282	—	282	Évêché évang.luth. Sibiu	9
10	Superintendenţa bisericei evanghelică-luterană Arad	—	—	25	—	25	Protopopie évang. luth. Arad	10
	Total	—	9	1.872	—	1.872	Total	

IV. Cultul Mahometan
Culte Mahométan

		Moschee Mosquées
1	Muftiatul Tulcea-Muftiat	38
2	' Constanţa '	140
3	' Caliacra '	157
4	' Durostor	119
	Total	454

V. Cultul Mozaic
Mosaïque

		Sinagoge Synagogues
1	Vechiul Regat-Ancien Royaume	590
2	Transilvania-Transylvanie	215
3	Bucovina-Bucovine	25
4	Basarabia-Bessarabie	362
	Total	1.192

Anuarul statistic al României, 1931-1932, Editura Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1933, f. 367

Indice
Index
Index

A

B

C

D

E

F

G

H

I

J

K

L

M

N

O

P

R

89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 112, 114, 115, 116, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 142, 143, 144, 146, 147, 148, 150, 151, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 192, 193, 194, 195, 196, 198, 201, 203, 204, 205, 207, 208, 211, 213, 216, 218, 219, 224, 226, 227, 232, 234, 235, 239, 241, 245, 246, 247, 263, 264, 290, 294, 297, 299, 300, 302, 304, 306, 310, 311, 312, 313, 320, 321, 328, 329, 330, 331, 334, 336, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 346, 347, 351, 355, 356, 358, 359, 360, 361, 363, 364, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 387, 389, 391, 413, 415, 416, 418, 420, 422, 428, 429, 430, 432, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 445, 447, 448, 449, 452, 453, 460, 463, 464, 465, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 475, 476, 477, 480, 481, 483, 484, 485, 487, 496, 497, 498, 502, 503, 508, 509, 514, 515, 516, 517, 520, 521, 522, 524, 525, 526, 531, 537, 547, 549, 552, 553, 556, 557, 559, 561, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 605, 606, 608, 611, 612, 614, 616, 617, 623, 631, 632, 634, 635, 636, 637, 642, 643, 646, 658, 659, 665, 666, 670, 671, 673, 678, 679, 680, 681, 686, 687, 688, 689, 691, 692, 693, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 706, 708, 709, 710, 711, 718, 719, 720, 721, 722, 724, 724, 726, 728, 730, 731, 733, 737, 724, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 754, 757, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 783

II/7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 79, 80, 81, 83, 84, 85, 86, 88, 93, 94, 95, 104, 109, 110, 119, 127, 128, 130, 131, 132, 139, 143, 144, 146, 161, 162, 163, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 178, 179, 180, 181, 182, 186, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 212, 213, 218, 219, 222, 223, 225, 226, 228, 229, 234, 236, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 262, 263, 264, 271, 273, 275, 277, 279, 281, 282, 284, 284, 285, 287, 288, 289, 290, 292, 319, 320, 321, 324, 329, 330, 338, 340, 345, 356, 357, 362, 365, 366, 370, 371, 372, 373, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 386, 393, 399, 401, 415, 416, 417, 432, 438, 439, 440, 441, 443, 447,

S

Ş

T

Ţ

U

V

Z

W

ISBN 973-97394-4-X